

K. Bith. New Testament

Testament Newydd

E I N

3478.2
3

H A R G L W Y D D

A ' N

H I A C H A W D W R I E S U G R I S T.

RHUF. I. 16.

*Nid oes arnaf gywilydd o Efengyl GRIST: oblegyd gallu DUW yw hi
er iachawdwriaeth, i bob un a'r fydd yn credu.*

L L U N D A I N :

Printiedig gan Tomas Basgett, Printiwr i Ardderchoccaf Fawrhydi'r
Brenhin; a chan Wrddrychiaid Rhobert Basgett.

M.DCC.LII.

Testament

IN

HARGREYD

AND

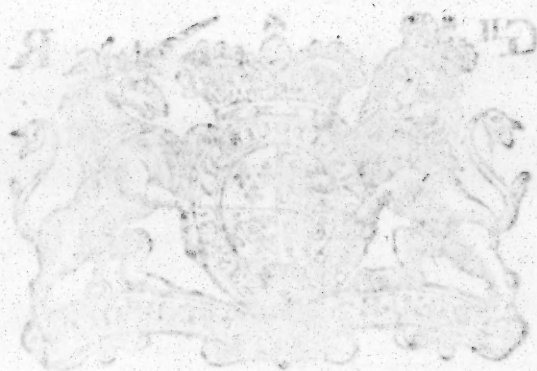
HARGREYD

TESTAMENT

RHUEL 16

Printed by W. B. G. 1817

L. U. N. D. A. N.

Printed by W. B. G. 1817

MDCCLX

¶ Yr EFENGYL yn ol

Sant M A T H E W.

P E N. I.

1 Aebau Crist o Abraham i Joseph. 18 Ei genhedlu ef o'r Yspryd Glân, a'i eni o Fair forwyn, wedi ei dyweddio bi a Joseph. 19 Yr angel yn boddloni cam-dybus feddylliau Joseph, ac yn deongl enwau Crist.

L Lyfr a cenhedliad Iesu Grist, fab Dafydd, fab Abraham.
2 Abraham a genhedlodd Isaac; ac Isaac a genhedlodd Jacob; a Jacob a genhedlodd Judas a'i irodyr;
3 A Judas a genhedlodd Phares a Zarah Thamar; a Phares a genhedlodd Esrom; ac Esrom a genhedlodd Aram;
4 Ac Aram a genhedlodd Aminadab; ac Aminadab a genhedlodd Naasson; a Naasson a genhedlodd Salmon;
5 A Salmon a genhedlodd Booz o Racab; a Booz a genhedlodd Obed o Ruth; ac Obed a genhedlodd Jesse;
6 A Jesse a genhedlodd Dafydd frenhin; a Dafydd frenhin a genhedlodd Salomon o'r hon a fuasai wraig Urias;
7 A Salomon a genhedlodd Roboam; a Roboam a genhedlodd Abia; ac Abia a genhedlodd Afa;
8 Ac Afa a genhedlodd Josaphat; a Josaphat a genhedlodd Joram; a Joram a genhedlodd Ozias;
9 Ac Ozias a genhedlodd Joatham; a Joatham a genhedlodd Acas; ac Acas a genhedlodd Ezeias;
10 Ac Ezeias a genhedlodd Manasses; a Manasses a genhedlodd Amon; ac Amon a genhedlodd Josias;
11 A Josias a genhedlodd Jeconias a'i frodyr, ynghylch amser y fymmudiad i Babilon;
12 Ac wedi'r fymmudiad i Babilon, Jeconias a genhedlodd Salathiel; a Salathiel a genhedlodd Zorobabel;
13 A Zorobabel a genhedlodd Abiud; ac Abiud a genhedlodd Eliacim; ac Eliacim a genhedlodd Azor;
14 Ac Azor a genhedlodd Sadoc; a Sadoc a genhedlodd Acim; ac Acim a genhedlodd Eliud;
15 Ac Eliud a genhedlodd Eleazar; ac Eleazar a genhedlodd Matthan; a Matthan a genhedlodd Jacob;
16 A Jacob a genhedlodd Joseph, gwr Mair, o'r hon y ganed Iesu, yr hwn a elwir Crist.

m Luc 1. 27.

17 Felly yr holl genhedlaethau o Abraham hyd Dafydd, sydd bedair cenhedlaeth ar ddeg; ac o Dafydd hyd y fymmudiad i Babilon, pedair cenhedlaeth ar ddeg; ac o'r fymmudiad i Babilon hyd Crist, pedair cenhedlaeth ar ddeg.

18 ¶ A m genedigaeth yr Iesu Grist oedd fel hyn: Wedi dyweddio Mair ei fam ef

a Joseph, cyn eu dyfod hwy ynghyd, hi a gafwyd yn feichiog o'r Yspryd Glân.

19 A Joseph ei gwr hi, gan ei fod yn gyfiawn, ac heb chwennych o ei gwneuthur hi yn siampl, a ewyllyfiodd ei rhoi hi ymaith yn ddurgel.

20 Ac efe yn meddwl y pet'hau hyn, wele, angel yr Arglwydd a ymddangosodd iddo mewn breuddwyd, gan ddywedyd, Joseph mab Dafydd, nac ofna gymmeryd Mair dy wraig: oblegyd yr hyn a t'genhedlwyd ynddi fydd o'r Yspryd Glân.

21 P A hi a esgor ar fab, a thi a elwi ei enw ef IESU: oblegyd q efe a wared ei bobl oddi wrth eu pechodau.

22 (A hyn oll a wnaethpwyd, fel y cyflawnid yr hyn a ddywedwyd gan yr Arglwydd trwy'r prophwyd, gan ddywedyd,

23 r Wele, morwyn a fydd feichiog, ac a esgor ar fab; a t' hwy a alwant ei enw ef Emmanuel; yr hyn o'igfyfeithu yw, Duw gyd â ni.)

24 A Joseph pan ddeffroes o gwsg, a wnaeth megis y gorchymynasai angel yr Arglwydd iddo, ac a gymmerodd ei wraig:

25 Ac nid adnabu efe hi hyd oni esgorodd hi ar s ei mab cyntaf-anedig. A galwodd s ei enw ef IESU.

P E N. II.

1 Y doethion yn cael eu cyfarwyddo at Grist trwy weinidogaeth seren: **11** yn ei addoli ef, ac yn cyfnewid eu hanrhegion. **14** Joseph yn ffwr i'r Aipht, efe, a'r Iesu a'i fam. **16** Herod yn lladd y plant; **20** ac yn marw. **23** Dawyn Crist yn ei ol i Galilea i Nazareth.

A C a wedi geni'r Iesu yn Bethlehem Judea, yn nyddiau Herod frenhin, wele, doethion a ddaethant o'r dwyrain i Jerusalem,

2 Gan ddywedyd, Pa le y mae'r hwn a anwyd yn Frenhin yr Iuddewon? canys gwelldom b ei seren ef yn y dwyrain, a daethom i'w addoli ef.

3 Ond pan glybu Herod frenhin, efe a gyffrowyd, a holl Jerusalem gyd ag ef.

4 A chwedi dwyn ynghyd yr holl c arch-offeiriaid ac d ysgrifenyddion y bobl, efe a ymofynnodd â hwynt pa le y genid Crist.

5 A hwy a ddywedasant wrtho, Yn Bethlehem Judea: canys felly'r ysgrifenyddwyd trwy'r prophwyd;

6 A e thithau, Bethlehem, tir Juda, nid lleiaf wyt ym mhlith tywysogion Juda: canys o honot ti y daw Tywysog yr hwn a fugeilia ty mhobl Israel.

7 Yna Herod wedi galw'r doethion yn ddurgel, a'u holodd hwynt yn fanwl am yr amser yr ymddangosafai'r seren.

A 2

8 Ac

Y bum-med Flwyddyn cyn y Cyfrif cyntedini a elwir Blawddyn yr Arglwydd. n Luc 1. 35. o Deut. 24. 1. † Gr. gael. p Luc 1. 31. q Aet. 4. 12.

r Esay 7. 14. Neu, g'wair ei enw ef.

Y hwd waredd Flwyddyn cyn y Cyfrif cyntedini a elwir Blawddyn yr Arglwydd. a Luc 2. 6. 7. b Num. 24. 17. c 2 Cron. 36. 14. d 2 Cron. 34. 13. i Mac 5. 42. a 7. 12.

e Mica 5. 2. Ioan 7. 42.

8 Ac wedi eu danfon hwy i Bethlehem, efe a ddywedodd, Ewch, ac ymofynwch yn fanwl am y mab bychan; a phân gaffoch ef, mynegwch i mi, fel y gallwyf ffnau ddyfod a'i addoli ef.

9 Hwytthau, wedi clywed y brenhin, a aethant; ac wele, y feren a welfent yn y dwyrain a aeth o'u blaen hwy, hyd oni ddaeth hi a sefyll goruwch y lle yr oedd y mab bychan.

10 A phan welfant y feren, llawenychant a llawenydd mawr dros ben.

11 ¶ A phan ddaethant i'r tŷ, f hwy a f welfant y mab bychan gyd â Mair ei fam, a hwy a syrthiant i lawr, ac a'i haddolasant ef: ac wedi agoryd eu tryforau, a offrymmasant iddo anrhegion; aur, a thus, a myrr.

12 Ac wedi eu rhybuddio hwy gan Dduw trwy freuddwyd, na ddychwelent at Herod, hwy a aethant drachefn i'w gwlad ar hŷd ffordd arall.

13 Ac wedi iddynt ymado, wele angel yr Arglwydd yn ymddangos i Joseph mewn breuddwyd, gan ddywedyd, Cyfod, cymmer y mab bychan a'i fam, a ffo i'r Aipht, a bydd yno hyd oni ddywedwyf i ti: canys ceisio a wna Herod y mab bychan i'w ddi-fetha ef.

14 Ac yntau pan gyfododd, a gymmerth y mab bychan a'i fam o hŷd nos, ac a giliodd i'r Aipht:

15 Ac a fu yno hyd farwolaeth Herod: fel y cyflawnid yr hyn a ddywedwyd gan yr Arglwydd trwy'r prophwyd, gan ddywedyd, g O'r Aipht y gelwais fy mab.

16 ¶ Yna Herod, pan weles ei fionmi gan y doethion, a ffrommodd yn aruthr, ac a ddanfonodd ac a laddodd yr holl fechgyn oedd yn Bethlehem, ac yn ei hollgyffiniau, o ddwyflwydd oed a than hynny, wrth yr amfer yr ymofynasai efe yn fanwl â'r doethion.

17 Yna y cyflawnwyd yr hyn a ddywedafid gan h Jeremias y prophwyd, gan ddywedyd,

18 Llef a glybuwyd yn Rama, galar, ac wylofain, ac ochain mawr, Rahel yn wylo am ei phlant; ac ni fynnai ei chyfuro, am nad oeddynt.

19 ¶ Ond wedi marw Herod, wele angel yr Arglwydd mewn breuddwyd yn ymddangos i Joseph yn yr Aipht,

20 Gan ddywedyd, Cyfod, a chymmer y mab bychan, a'i fam, a dos i dir Israel: canys y rhai oedd yn ceisio einioes y mab bychan a fuont feirw.

21 Ac wedi ei gyfodi, efe a gymmerth y mab bychan, a'i fam, ac a ddaeth i dir Israel.

22 Eithr pan glybu efe fod Arcelaüs yn teyrnasu ar Judea yn lle ei dad Herod, efe a ofnodd fyned yno. Ac wedi ei rybuddio gan Dduw mewn breuddwyd, efe a giliodd i barthau Galilea.

23 A phan ddaeth, efe a drigodd mewn dinas a elwid Nazareth: fel y cyflawnid k yr hyn a ddywedafid trwy'r prophwydi, l Y gelwid ef yn Nazaread.

P E N. III.

Blwyddyn yr Arglwydd ¶ Pregeth Ioan, a'i fwydd, a'i fuchedd, a'i fedydd; 7 y mae yn ceryddu'r Phariseaid, 13 ac yn bedyddio Crist yn yr Iorddonen.

26. A C yn y dyddiau hynny y daeth a Ioan Fedyddiwr, gan bregethu yn niffeith-wch Judea,

2 A dywedyd, Edifarhewch: canys nef-aodd teyrnas nefoedd.

3 Oblegyd hwn yw efe yr hwn y dywedwyd am dano gan Efaías y prophwyd, gan ddywedyd, b Llef un yn llefain yn y diffeithwch, Parottowch ffordd yr Arglwydd; gwnewch yn uniawn ei lwybrau ef.

4 A'r c Ioan hwnnw oedd â'i ddillad o flew camel, a gwregys o groen ynghylch ei lwynau: a'i fwyd oedd locustiaid a mel gwŷllt.

5 d Yna'r aeth allan atto ef Jerufalem, a holl Judea, a'r holl wlad o amgylch yr Iorddonen:

6 A hwy a fedyddiwyd ganddo ef yn yr Iorddonen, e gan gyffesu eu pechodau.

7 ¶ A phan welodd efe lawer o'r Phariseaid ac o'r Saduceaid yn dyfod i'w fedydd ef, efe a ddywedodd wrthynt hwy, f O genhedlaeth gwiberod, pwy a'ch rhag-rybuddiodd i ffoi rhag g y llid a fydd?

8 Dygwch gan hynny ffrwythau addas i edifeirwch.

9 Ac na feddyliwch ddywedyd yn och eich hunain, h Y mae gennym ni Abraham yn dad i ni: canys yr ydwyf yn dywedyd i chwi, y dichon Duw, ie, o'r meini hyn, gyfodi plant i Abraham.

10 Ac yr awr hon hefyd y mae'r fwyall wedi ei gosod ar wreiddyn y prenïau: i pob pren gan hynny yr hwn nid yw yn dwyn ffrwyth da, a dorri i lawr, ac a deflir yn tân.

11 k Myfi yn ddiau ydwyf yn eich bedyddio chwi â dwfr i edifeirwch: eithr yr hwn fydd yn dyfod ar fy oli, fydd gryfach nâ myfi, yr hwn nid ydwyf deilwng i ddwyn ei efgidiau: l efe a'ch bedyddia chwi â'r Ysryd Glân, ac â thân.

12 Yr hwn y mae ei wntyll yn ei law, ac efe a lwyr-lanhâ ei lawr-dyrnu, ac a gafgl ei wenith i'w ysgubor; eithr yr us a lyf ef â thân anniffoddadwy.

13 ¶ m Yna y daeth yr Iesu o Galilea i'r Iorddonen at Ioan, i'w fedyddio ganddo.

14 Eithr Ioan a warafunodd iddo ef, gan ddywedyd, Y mae arnaf fi eisiau fy medyddio gennyt ti, ac a ddeui di attaf fi?

15 Ond yr Iesu a atebodd ac a ddywedodd wrtho ef, Gâd yr awr hon; canys fel hyn y mae'n weddus i ni gyflawni pob cyflawnder. Yna efe a adawodd iddo.

16 A'r Iesu, wedi ei fedyddio, a aeth yn y fan i fynu o'r dwfr: ac wele, y nefoedd a agorwyd iddo, ac efe a welodd n Ysryd Duw yn disgyn fel colommen, ac yn dyfod arno ef.

17 Ac wele o lef o'r nefoedd, yn dywedyd, p Hwn yw fy anwyl Fab, yn yr hwn y'm boddlonwyd.

P E N. IV.

1 Ymryd Crist, a'i demtiad. 11 Yr angylion yn gweini iddo. 13 Efe yn trigo yn Capernaum, 17 yn dechreu pregethu, 18 yn galw Pedr ac Andreas, 21 Lago ac Ioan; 23 ac yn iachâu yr holl gleifon.

Y N A yr a Iesu a arweiniwyd i fynu i'r anialwch gan yr ysryd, i'w demtio gan ddiabol.

2 Ac wedi iddo ymrydio ddeugain niwrnod a deugain nos, ar ol hynny efe a newynodd.

3 A'r temtiwr pan ddaeth atto, a ddywedodd, Os mab Duw wyt ti, arch i'r cerrig hyn fod yn fara.

b Efaías 40.

3.

Marc 1. 3.

Luc 3. 4.

Ioan 1. 23.

c Marc

1. 6.

Edrych

2 Bren.

1. 8.

Zec. 13. 4.

d Marc

1. 5.

e Act. 19.

4. 18.

f Pen. 12.

36. a 23.

33.

Luc 3. 7.

g Rhuf.

5. 9.

i Thef.

1. 10.

h Ioan 8.

33. 39.

Act. 13.

26.

i Pen. 7.

19.

Ioan 15.

6.

k Marc

1. 8.

Luc 3. 16.

Ioan 1.

15. 26.

Act. 1. 5.

a 11. 16.

a 19. 4.

l Efaías 4.

4.

Mal. 3. 2.

3.

27.

m Marc

1. 9.

Luc 3. 21.

n Efaías 11.

2. a 42. 1.

Ioan 1.

32. 33.

o Ioan 12.

28.

p Sal. 2. 7.

Efaías 42. 1.

Pen. 12.

18. a 17. 5.

Luc 9.

35.

Ephef. 1.

6.

Col. 1. 13.

2 Pedr 1.

17.

27.

a Marc

1. 12.

Luc 4. 1.

4 Ac

4 Ac yntau a atebodd ac a ddywedodd,
b Deut. 8. Ysgrifenwyd, b Nid trwy fara yn unig y
3 bydd byw dyn, ond trwy bob gair a ddaw
allan o enau Duw.

c Neh. 11. 5 Yna y cymmerth diafol ef i'r c ddinas
18. sanctaidd, ac a'i gosododd ef ar binacl y
Esfay 48. deml;

2. Pen. 27. 6 Ac a ddywedodd wrtho, Os mab Duw
53. wyt ti, bwrw dy hun i lawr; canys ysgrif-
d Sal. 91. enwyd, d Y rhydd efe orchymyn i'w
11. angylion am danat; a hwy a'th ddygant
yn eu dwylaw, rhag taro o honot un
amser dy droed wrth garreg.

7 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Ysgrif-
e Deut. 6. enwyd drachefn, e Na themtia'r Arglwydd
16. dy Dduw.

8 Trachefn y cymmerth diafol ef i fy-
nydd tra uchel, ac a ddangosodd iddo holl
deyrnafoedd y byd, a'u gogoniant;

9 Ac a ddywedodd wrtho, Hyn oll a
roddaf i ti, os syrthi i lawr a'm haddoli i.

10 Yna yr Iesu a ddywedodd wrtho,
f Deut. 6. Ymaith, Satan; canys ysgrifenwyd, f Yr
13. a 10. Arglwydd dy Dduw a addoli, ac ef yn
20. unig a wafanaethi.
1 Sam. 7. 3.

11 Yna y gadawodd diafol ef: ac wele,
angylion a ddaethant ac a weiniafant iddo.

12 ¶ A g phan glybu'r Iesu draddodi
30. g Marc 1. Ioan, efe a aeth i Galilea.

13 A chan adaw Nazareth, efe a aeth ac
14. a 4. 14. a arhosodd yn Capernaum, yr hon fydd
31. wrth y môr, ynghyffiniau Zabulon a Neph-
Ioan 4. 43. thali:

14 Fel y cyflawnid yr hyn a ddywed-
wyd trwy Efaïas y prophwyd, gan ddy-
weddyd,

h Esfay 9. 15 h Tir Zabulon, a thir Nephthali, wrth
1. 2. ffordd y môr, tu hwnt i'r lorddonen, Ga-
lilea y Cenhedloedd:

16 Y bobloedd yn eistedd mewn tywyll-
wch, a welodd oleuni mawr; ac i'r rhai a
eisteddant ym mro a chysgod angau, y
cyfododd goleuni iddynt.

17 ¶ I O'r pryd hwnnw y dechreuodd yr
i Marc 1. Iesu bregethu, a dyweddyd, k Edifarhêwch:
14. canys nefaodd teyrnas nefoedd.

18 ¶ I A'r Iesu yn rhodio wrth for Ga-
k Pen. 3. lilea, efe a ganfu ddau frodyr, Simon, yr
2. a 10. 7. brawd m a elwir Pedr, ac Andreas ei frawd,
16. yn bwrw rhwyd i'r môr (canys pysgod-
m Ioan 1. wŷr oeddynt)
42.

19 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Deuwch
ar fy ol i, a mi a'ch gwnaf yn bysgodwŷr
dynion.

20 A hwy yn y fan, gan adael y rhwydau,
a'i canlynafant ef.

n Marc 1. 21 n Ac wedi myned rhagddo oddi yno,
19. efe a welodd ddau frodyr eraill, Iago fab
Zebedeus, ac Ioan ei frawd, mewn llong
gyd â Zebedeus eu tad, yn cyweirio eu
rhwydau: ac a'u galwodd hwy.

22 Hwytthau yn ebrwydd, gan adael y
llong a'u tad, a'i canlynafant ef.

31. 23 ¶ A'r Iesu a aeth o amgylch holl
o Pen. 9. Galilea, o gan ddyfsgu yn eu synagogau, a
35. phregethu efengyl y deyrnas, a iachâu pob
clefyd a phob aŷechyd ym mhlith y bobl.

24 Ac aeth fon am dano ef trwy holl
Syria; a hwy a ddygafant atto yr holl
rai drwg eu hwyl, a'r rhai yr oedd am-
ryw glefydau a chnofeydd yn eu dala, a'r
rhai cythreulig, a'r rhai lloerig, a'r sawl
oedd â'r parlys arnynt; ac efe a'u hiach-
aodd hwynt.

p Marc 3. 25 p A thorfeydd lawer a'i canlynafant
7. ef o Galilea, a Decapolis, a Jerusaleu, a
Judea, ac o'r tu hwnt i'r lorddonen.

P E N. V.

1 Crist yn dechreu ei bregeth ar y mynydd:
3 ac yn dangos pwy fydd ddedwydd, 13
pwy yw bawm y ddaear, 14 goleuni y
byd, dinas ar fryn, 15 y ganwyll: 17 ei
ddyfod ef i gyflawni'r gyfraith. 21 Beth
yw lladd, 27 a godinebu, 33 a thyngu.
38 Y mae yn annog i ddiodeff cam, 44 i
garu, i: ein gelynyon, 48 ac i ymgnio at
berffeithrwydd.

A Phan welodd yr Iesu y tyrfaoedd, efe a
efsgynodd i'r mynydd: ac wedi iddo
eistadd, ei ddisgyblion a ddaethant atto.

2 Ac efe a agorodd ei enau, ac a'u dysg-
odd hwynt, gan ddyweddyd,

3 a Gwyn eu byd y tlodion yn yr yspryd: a
canys eiddynt yw teyrnas nefoedd.

4 b Gwyn eu byd y rhai fydd yn galaru:
canys hwy a ddiddenir.

5 c Gwyn eu byd y rhai addfwyn: canys
d hwy a etifeddant y ddaear.

6 Gwyn eu byd y rhai fydd arnynt newyn
a fyched am gyfiawnder: e canys hwy a
ddiwellir.

7 Gwyn eu byd y rhai trugarogion: f can-
ys hwy a gânt drugaredd.

8 g Gwyn eu byd y rhai pur o galon:
canys h hwy a welant Dduw.

9 Gwyn eu byd y tangnefeddwŷr: canys
hwy a elwir yn blant i Dduw.

10 i Gwyn eu byd y rhai a erlidir o achos
cyfiawnder: canys eiddynt yw teyrnas nef-
oedd.

11 k Gwyn eich byd pan y'ch gwara-
dwyddant, ac y'ch erlidiant, ac y dywedant
bob drygair yn eich erbyn er fy mwyn i,
a hwy yn gelwyddog.

12 Byddwch lawen a hyfryd: canys
mawr yw eich gwobr yn y nefoedd:
oblegyd i felly yr erlidiafant hwy y pro-
phwydi a fu o'ch blaen chwi.

13 ¶ Chwi yw halen y ddaear: m eithr o
dislafodd yr halen, â pha beth yr helltir ef?
ni thâl efe mwy ddim ond iw fwrw allan,
a'i fathru gan ddynion.

14 Chwi yw goleuni'r byd. Dinas a
ofodir ar fryn, ni ellir ei chuddio.

15 Ac ni n oleuant ganwyll, a'i dodi dan
lestr, ond mewn canhwylbren; a hi a
oleua i bawb fy yn y tŷ.

16 Llewyrched felly eich goleuni ger
bron dynion, o fel y gwelont eich gweith-
redoedd da chwi, ac p y gozoneddant
eich Tad yr hwn fydd yn y nefoedd.

17 ¶ Na thybiwch fy nyfod i dorri'r
gyfraith, neu'r prophwydi: ni ddaethum
i dorri, ond i gyflawni.

18 Canys yn wir meddaf i chwi, q Hyd
onid el y nef a'r ddaear heibio, nid â un
iod nac un tippyn o'r gyfraith heibio, hyd
oni chwblhaer oll.

19 r Pwy bynnag gan hynny a dorro un
o'r gorchymynion lleiaf hyn, ac a ddyfsgo i
ddynion felly, lleiaf y gelwir ef yn nheyrnas
nefoedd: ond pwy bynnag a'u gwneio, ac
a'u dyfsgo i eraill, hwn a elwir yn fawr yn
nheyrnas nefoedd.

20 Canys meddaf i chwi, Oni bydd eich
cyfiawnder yn helaethach nâ chysfawnder y
ysgrifenyddion a'r Phariseaid, nid ewch i
mewn i deyrnas nefoedd.

21 ¶ Clywsoch ddyweddyd t gan y rhai
gynt, s Na ladd; a phwy bynnag a laddo,
euog fydd o farn:

22 Eithr yr ydwyf fi yn dyweddyd i chwi,
t Pob un a ddigio wrth ei frawd heb ystyr, a
fydd euog o farn: a phwy bynnag a ddywedo
wrth

31.

a Luc 6.

20. Diar. 16.

19. a 29.

21. Esfay 57.

15. b Esfay 61.

3. Luc 6. 21.

c Sal. 37.

11. d Rhuf. 4.

13. e Esfay 55.

1. a 65.

13. f Pen. 6.

14. Marc 11.

25. 2 Tim. 1.

16. Iago 2.

13. g Sal. 15.

2. a 24. 4.

Heb. 12.

14. h 1 Cor.

13. 12. i Ioan 3.

2. i 2 Tim.

2. 12. j Pedr 3.

14. k Luc 6.

27. l Pedr 4.

14. m Act. 7.

52. n Marc

9. 50. o Luc 14.

34. p Marc 4.

21. q Luc 8. 16.

o 1 Pedr

a 11. 32. p 1 Cor.

14. 25. q Luc 16.

17. r Iago 2.

10.

t Neu,

wrth.

s Ecod.

20. 13.

Deut. 5.

17.

t 1 Ioan

3. 15.

wrth ei frawd, Raca, a fydd euog o gyngor : a phwy bynnag a ddywedo, O ynyd, a fydd euog o dân uffern.

23 Gan hynny, os dygi dy rodd i'r allor, ac yno dytodd i'th gof fod gan dy frawd ddim yn dy erbyn;

24 Gâd yno dy rodd ger bron yr allor, a u dos ymaith: yn gyntaf cymmoder di â'th frawd, ac yno tyred ac offrw m dy rodd.

25 x Cyttuna âth wrthwynebwr ar frys, y tra fydddech ar y ffordd gyd ag ef; rhag un amfer i'th wrthwynebwr dy rodidi yn llaw'r barnwr, ac i'r barnwr dy rodidi at y fwyddog, a'th dasu yngharchar.

26 Yn wir meddaf i ti, Ni ddeni di allan oddi yno, hyd oni thalech y ffyrlling eithaf.

27 ¶ Clywfoch ddywedyd gan y rhai gynt, z Na wna odineb.

28 Eithr yr ydwyf fi yn dywedyd i chwi, fod pob un a'r fydd a yn edrych ar wraig i'w chwennychu hi, wedi gwneuthur eisoes odineb â hi yn ei galon.

29 b Ac os dy lygad dehau a'th rwystra, c tyn ef allan, a thafi oddi wrthyt: canys da i ti gollu un o'th aelodau, ac na thafier dy holl gorph i uffern.

30 Ac os dy law ddehau a'th rwystra, tor hi ymaith, a thafi oddi wrthyt: canys da i ti gollu un o'th aelodau, ac na thafier dy holl gorph i uffern.

31 A dywedwyd, d Pwy bynnag a oll-yngo ymaith ei wraig, rhoed iddi lythyr yfgar.

32 Ond yr ydwyf fi yn dywedyd i chwi, fod e pwy bynnag a ollyngo ymaith ei wraig, ond o achos godineb, yn peri iddi wneuthur godineb: a phwy bynnag a bri-odo yr hon a yfgarwyd, y mae efe yn gwneuthur godineb.

33 ¶ Trachefn, clywfoch f ddywedyd gan y rhai gynt, g Na thwng anudon: eithr h tal dy lwon i'r Arglwydd.

34 Ond yr ydwyf fi yn dywedyd wrthych chwi, i Na thwng ddim: nac i'r nef; canys k gorffeddfa Duw ydyw:

35 Nac i'r ddaear; canys troed-faingc ei draed ydyw: nac i Jerufalem; canys l dinas y brenhin mawr ydyw.

36 Ac na thwng i'th ben; am na elli wneuthur un blewyn yn wŷn, neu yn ddu.

37 Eithr bydded eich ymadrodd chwi, Ie, ie; Nag e, nag e: oblegyd beth bynnag fydd dros ben hyn, o'r drwg y mae.

38 ¶ Clywfoch ddywedyd, m Llygad am lygad, a dant am ddant.

39 Eithr yr ydwyf fi yn dywedyd wrthych chwi, n Na wrthwynebwch ddrwg: ond pwy bynnag a'th darawo ar dy rudd ddehau, tro'r llall iddo hefyd.

40 Ac i'r neb a fynno ymgysfreithio â thi, a dwyn dy bais, gâd iddo dy gochl hefyd.

41 A phwy bynnag o a'th gymmhellu un filldir, dos gyd ag ef ddwy.

42 Dyro i'r hwn a ofyno gennynt; ac p na thro oddi wrth yr hwn fydd yn ewyllysio echwynna gennynt.

43 ¶ Clywfoch ddywedyd, q Câr dy gymmydog, a chasâ dy elyn.

44 Eithr yr ydwyf fi yn dywedyd wrthych chwi, r Cerwch eich gelynion, bendithi- iwech y rhai a'ch melldithiant, gwnewch

21. p Deut. 15. 8. 10. Luc 6. 35. q Lef. 19. 18.

dda i'r fawl a'ch casant, a s gweddiwch s Luc 23. dros y rhai a wnel niweid i chwi, ac a'ch 34. erlidiant; Aa. 7. 6a.

45 Fel y byddoch blant i'ch Tad yr 12. 13. hwn fydd yn y neioedd: canys y mae efe i 1 Cor. 4. yn peri i'w haul godi ar y drwg a'r da, 23. a 3-9. ac yn gwlawio ar y cyhiawn a'r anghy- iawn.

46 t Oblegyd os cerwch y fawl a'ch caro, t Luc 6. pa wobr fydd i chwi? oni wna'r publican- 32. od hefyd yr un peth?

47 Ac os cyferchwch well i'ch brodyr yn unig, pa ragoniaeth yr ydych chwi yn ei wneuthur? onid ydyw y publicanod hefyd yn gwneuthur felly?

48 Byddwch chwi gan hynny yn ber- ffaith, u fel y mae eich Tad yr hwn fydd yn u Ephes. 5. 1. y neioedd yn berfffaith.

P E N. VI.

1 Crifft yn myned rhagddo yn ei bregetb ar y mynydd; gan draethu am elufen, s a gweddi, 14 maddeu i'n brodyr, 16 ac ymryd; 19 pa le y mae i ni rodidi ein trysor i gadw; 24 ynghylch gwasanaethu Duw a mam- mon: 25 yn annog na bydder gofalus am betbau bydol; 33 ond am geisio teyrnas Dduw.

G Ochelwch rhag gwneuthur eich t elu- 31. sen yngŵydd dynion, er mwyn cael t Deut. eich gweled ganddynt: os amgen, ni 24. 13. chew h dâl gan eich Tad yr hwn fydd yn 3a. 112- y neioedd. 9 Dan. 4.

2 Am hynny a pan wnelych elufen, na 27. udgana o'th flaen, fel y gwna'r rhagrith- 2 Cor. 9. wŷr, yn y synagogau, ac ar yr heolydd, 9 10. fel y molianner hwy gan ddynion. Yn a Rhuf. 12. 8. wir meddaf i chwi, Y maent yn derbyn eu gwobr.

3 Eithr pan wnelych di elufen, na wy- ped dy lawr afwy pa beth a wna dy lawr ddehau:

4 Fel y byddo dy elufen yn y dirgel: a'th Dad yr hwn a wêl yn y dirgel, efe b a dâl b Luc 14. i ti yn yr amlwg. 14.

5 ¶ A phan weddiech, na fydd fel y rhagrithwŷr: canys hwy a garant weddio yn sefyll yn y synagogau, ac ynghonglau'r heolydd, fel yr ymdangosont i ddynion. Yn wir meddaf i chwi, Y maent yn derbyn eu gwobr.

6 Ond tydi, pan weddiech, c dos i'th c 2 Bren. ystafell; ac wedi c u dy ddrws, gweddia 4 33. ar dy Dad yr hwn fydd yn y dirgel; a'th Dad yr hwn a wêl yn y dirgel, a dâl i ti yn yr amlwg.

7 A d phan weddiech, na fyddwch fiarad- d Ecl. 7. us, fel y cenhedloedd: canys y maent hwy 14. yn tybied y cânt eu gwrandaw am eu hamleiriau.

8 Na fyddwch gan hynny debyg iddynt hwy: canys gŵyr eich Tad pa bethau sy arnoch eu heisiau, cyn gofyn o honoch ganddo.

9 Am hynny gweddiwch chwi fel hyn: e Ein Tad, yr hwn wyt yn y neioedd, sanct- e Luc 11. eiddier dy Enw. 2.

10 Deled dy deyrnas. Gwneler dy ewyllys, megis yn y nef, felly ar y ddaear hefyd.

11 Dyro i ni heddyw ein bara f beu- f Edrych nyddiol. Jon 23.

12 A maddeu i ni ein dyledion, fel y 12. maddeuwn ninnau i'n dyledwŷr. y Diar. 30. 8.

13 Ac nac arwain ni i brofedigaeth; eithr gwared ni rhag drwg. g Canys eiddot ti g Cron. yw'r deyrnas, a'r nerth, a'r gogoniant, 29 11. yn oes oesoedd. Amen.

14 b Oblegyd

h Ecl. 28. 14 h Oblegyd os maddeuwch i ddynion
eu camweddau, eich Tad nefol a faddeu
hëfyd i chwithau:

25. 15 Eithr i oni faddeuwch i ddynion eu
camweddau, ni faddeu eich Tad eich cam-
weddau chwithau.

32. 16 ¶ Hëfyd, pan ymprydioch, na fydd-
wch fel y rhagrithwyr, yn wyneb-drift:
canys anffurfio eu hwynchbau y maent, fel
yr ymddangofant i ddynion eu bod yn ym-
prydio. Yn wir meddaf i chwi, Y maent
yn derbyn eu gwobr.

17 Eithr pan ymprydioch di, enneinia dy
ben, a golch dy wyneb;

18 Fel nad ymddangofech i ddynion dy
fod yn ymprydio, ond i th Dad yr hwn fydd
yn y dirgel: a th Dad yr hwn fydd yn gwel-
ed yn y dirgel, a dâl i ti yn yr amlwg.

k Diar. 19 ¶ Na thryforwch iwch' dryforau ar
y ddaear, lle y mae gwyfyn a rhwd yn
llygru, a lle y mae lladron yn cloddio trw-
odd ac yn lladratta:

l Ecl. 29. 20 l Eithr tryforwch iwch' dryforau yn
y nef, lle nid oes na gwyfyn na rhwd yn
llygru, a lle ni's cloddio lladron trwodd ac
ni's lladrattant.

11. 21 Canys lle y mae eich tryfor, yno y
bydd eich calon hëfyd.

Luc 12. 22 m Canwyll y corph yw'r llygad: am
hynny o bydd dy lygad yn sylm, dy holl
gorph fydd yn oleu.

23 Eithr os bydd dy lygad yn ddrwg, dy
holl gorph fydd yn dywyll. Am hynny os
bydd y goleuni fydd ynot yn dywyllwch,
pa faint fydd y tywyllwch!

n Luc 16. 24 ¶ n Ni ddichon neb wafanaethu dau
arglwydd: canys naill ai efe a gasâ y naill,
ac a gar y llall; ai efe a ymlên wrth y naill,
ac a efigulufar llall. o Ni ellwch wafa-
naethu Duw a mammon.

o Gal. 1. 25 Am hynny meddaf i chwi, p Na ofel-
wch am eich bywyd, pa beth a fwytaoch,
neu pa beth a yfoc; neu am eich corph,
pa beth a wisgoch. Onid yw'r bywyd
yn fwy nâ'r bwyd, a'r corph yn fwy nâ'r
dillad?

26 q Edrychwch ar adar y nefoedd: oble-
gyd nid ydynt yn hau, nac yn medi, nac yn
cywain i ysguboriau; ac y mae eich Tad
nefol yn eu porthi hwy. Onid ydych chi
yn rhagori llawer arnynt hwy?

27 A phwy o honoch gan ofalu, a ddichon
ychwanegu un cufydd at ei faintioli?

28 A phaham yr ydych chi yn gofalu
am ddillad? Ystyriwch lili'r maes, pa fodd
y maent yn tyfu: nid ydynt nac yn llafur-
io, nac yn nyddu;

29 Eithr yr wyf yn dywedyd i chwi, na
wisgwyd Salomon yn ei holl ogoniant fel
un o'r rhai hyn.

30 Am hynny os dillada Duw felly lysieu-
yn y maes, yr hwn fydd heddyw, ac y foru
a fwrir i'r ffwrn, oni ddillada efe chwi yn
hytrach o lawer, O chwi o ychydig ffydd?

31 Am hynny na ofelwch, gan ddywed-
yd, Beth a fwyttawn? neu, Beth a yfwn?
neu, A pha beth yr ymddilladwn?

32 (Canys yr holl bethau hyn y mae'r
Cenhedloedd yn eu ceisio) oblegyd gŵyr
eich Tad nefol fod arnoch eisiau yr holl
bethau hyn.

33 Eithr r yn gyntaf ceisfych deyrnas
Dduw, a'i gyfiawnder ef, a'r holl bethau
hyn a roddir i chwi yn ychwaneg.

34 Na ofelwch gan hynny dros drannoeth:
canys trannoeth a ofala am ei bethau ei
hun. Digon i'r diwrnod ei ddrwg ei hun.

1 Crist yn gorphen ei bregeth ar y mynydd; ac
yn gwabaradd barn eud, 6 a bwrw pethau
sanctiaidd i gŵn: 7 yn annog i widdio, 13
i fyned i mewn i'r porth cyfng, 15 i ym-
gadw rhag gau brophwydi; 21 na byddom
torandawyr yn unig, ond gwnethurwyr y
gair, 24 a chyffelyb i dai wedi eu hadelladu
ar graig, 26 ac nid ar y tywod.

NA a fernwch, fel na'ch barnier. 31.
2 Canys â pha farn y barnoch, y'ch a Luc 6.
bernir; b ac â pha fesur y mesuroch, yr Rhuf. 2. 1.
adfezurir i chwithau. 1 Cor. 4.

3 c A phaham yr wyt yn edrych ar y 3. 5.
brycheuyn fydd yn llygad dy frawd, ac lugo 4.
nad ydwynt yn ystyried y trawst fydd yn dy 1. 12.
lygad dy hun? b Marc

4 Neu pa fodd y dywedi wrth dy frawd, Luc 6.
Gâd i mi fwrw allan y brycheuyn o th 38.
lygad; ac wele, drawst yn dy lygad dy c Luc 6.
hun? 41.

5 Ob ragrithiwr, bwrw allan yn gyntaf
y trawst o th lygad dy hun; ac yna y gweli
yn eglur fwrw y brycheuyn allan o lygad
dy frawd.

6 ¶ d Na roddwch y peth fydd sanctiaidd d Diar 9.
i'r cwn, ac na thesffwch eich gemmau o 8. a 23. 9.
flaen y moch; rhag iddynt eu fathru dan
eu traed, a throï a'ch rhwygo chwi.

7 ¶ e Gofynwch, a rhoddir i chwi; ceis- e Pen. 21.
iwch, a chwi a gewch; curwch, ac fe agorir Marc 11.
i chwi. 22.

8 Canys f pob un sy'n gofyn, sy'n der- Luc 11. 9.
byn; a'r neb sy'n ceisio, sy'n cael; ac i'r Ioan 14.
hwn fydd yn curo, yr agorir. 13. a 15.

9 Neu a oes un dyn o honoch, yr hwn os
gofyn ei fab iddo fara, a rydd iddo gar- 7. a 16.
reg? 23. 24.

10 Ac os gofyn efe bysgodyn, a ddry 5. 6.
efe farph iddo? 11 Ioan; 22.

11 Os chwydychi gan hynny, 3 a chwi yn f Diar. 8.
ddrwg, a fedrwyd rhoddir da i'ch 17.
plant, pa faint mwy y rhydd eich Tad yr Jer. 29. 12.
hwn fydd yn y nefoedd bethau da i'r rhai g Gen. 6.
a ofynant iddo? 5. a 8. 21.

12 Am hynny h pa bethau bynnag oll h Tob. 4.
a ewyllyfioch eu gwnethur o ddynion i 15.
chwi, felly gwnewch chwithau iddynt Luc 6. 31.
hwy: canys i hyn yw'r gyfaith a'r pro- i Pen. 22.
phwydi. 40.

13 ¶ k Ewch i mewn trwy'r porth cyf- Rhuf. 13.
yng: canys ehang yw'r porth, a llydan 8. 9. 10.
yw'r ffordd fydd yn arwain i ddistryw; a Col. 5. 14.
a llawer yw y rhai fydd yn myned i mewn i Tim. 1. 5.
trwyddi: k Luc 13.
24.

14 † Oblegyd cyfyng yw'r porth, a chul † Mor.
yw'r ffordd, fydd yn arwain i'r bywyd; ac Erym.
ychydig yw y rhai fydd yn ei chael hi. 1 Deut.

15 ¶ l Ymogelwch rhag gau-brophwydi, 13. 3.
y rhai a ddeuant atoch yn gwisgoedd de- Jer. 23.
said, ond oddi mewn bleiddiaid rheibus 16.
ydynt hwy. Pen. 24. 4.

16 Wrth eu ffirwythau yr adnabyddwch Rhuf. 16.
hwynt. n A gafgi rhai rawnwin oddi ar 17.
ddrain, neu ffieys oddi ar yfcall? Eph. 5. 6.

17 Felly o pob pren da fydd yn dwyn Col. 2. 8.
ffirwythau da; ond y pren drwg fydd yn 1 Ioan
dwyn ffirwythau drwg. 4. 1.

18 Ni ddichon pren da ddwyn ffirwyth- m Mic.
au drwg, na phren drwg ddwyn ffirwyth- 3. 5.
au da. 2 Tim.

19 p Pob pren heb ddwyn ffirwyth da, a 3. 5.
dorrir i lawr, ac a defir yn tân. n Luc 6.

20 O herwydd paham, wrth eu ffirwyth- 41.
au yr adnabyddwch hwynt. o Pen. 13.
2. 6.

wrth ei frawd, Raca, a fydd euog o gyngor: a phwy bynnag a ddywedo, O ynyfyd, a fydd euog o dân uffern.

23 Gan hynny, os dygi dy rodd i'r allor, ac yno dydol i'th gof fod gan dy frawd ddim yn dy erbyn;

24 Gâd yno dy rodd ger bron yr allor, a u dos ymaith: yn gyntaf cymmoder di â'th frawd, ac yno tyred ac offrwrm dy rodd.

25 x Cyttuna âth wrthwynebwr ar frys, y tra fydddech ar y ffordd gyd ag ef; rhag un amfer i'th wrthwynebwr dy rodidi yn llaw 'r barnwr, ac i'r barnwr dy rodidi at y fwyddog, a'th dasfu yngharchar.

26 Yn wir meddaf i ti, Ni ddeui di allan oddi yno, hyd oni thalech y ffyrlling eithaf.

27 ¶ Clywfoch ddywedyd gan y rhai gynt, z Na wna odineb.

28 Eithr yr ydwyf fi yn dywedyd i chwi, fod pob un a r fydd a yn edrych ar wraig i'w chwennychu hi, wedi gwneuthur eisoes odineb â hi yn ei galon.

29 b Ac os dy lygad dehau a'th rwystra, c tyn ef allan, a thafi oddi wrthyt: canys da i ti gollu un o'th aelodau, ac na thafier dy holl gorph i uffern.

30 Ac os dy law ddehau a'th rwystra, tor hi ymaith, a thafi oddi wrthyt: canys da i ti gelli un o'th aelodau, ac na thafier dy holl gorph i uffern.

31 A dywedwyd, d Pwy bynnag a oll- yngo ymaith ei wraig, rhoed iddi lythyr ysgar.

32 Ond yr ydwyf fi yn dywedyd i chwi, fod e pwy bynnag a ollingo ymaith ei wraig, ond o achos godineb, yn peri iddi wneuthur godineb: a phwy bynnag a bri- odo yr hon a ysgarwyd, y mae efe yn gwneuthur godineb.

33 ¶ Trachefn, clywfoch f ddywedyd gan y rhai gynt, g Na thwng anudon: eithr h tâl dy lwon i'r Arglwydd.

34 Ond yr ydwyf fi yn dywedyd wrthych chwi, i Na thwng ddim: nac i'r nef; canys k gorffeddfa Duw ydyw:

35 Nac i'r ddaear; canys troed-faingc ei draed ydyw: nac i Jerusalem; canys l dinas y brenhin mawr ydyw.

36 Ac na thwng i'th ben; am na elli wneu- thur un blewyn yn wŷn, neu yn ddu.

37 Eithr bydded eich ymadrodd chwi, iê, ie; Nag ê, nag ê: oblegyd beth bynnag fydd dros ben hyn, o'r drwg y mae.

38 ¶ Clywfoch ddywedyd, m Llygad am lygad, a dant am ddant.

39 Eithr yr ydwyf fi yn dywedyd wrth- ych chwi, n Na wrthwynebwch ddrwg: ond pwy bynnag a'th darawo ar dy rudd ddehau, tro 'r llall iddo hefyd.

40 Ac i'r neb a fynno ymgyfreithio â thi, a dwyn dy bais, gâd iddo dy gochl hefyd.

41 A phwy bynnag o a'th gymmhellu un filldir, dos gyd ag ef ddwy.

42 Dyro i'r hwn a ofyno gennyt; ac p na thro oddi wrth yr hwn fydd yn ewy- llyfio echwynna gennyt.

43 ¶ Clywfoch ddywedyd, q Câr dy gymmyddog, a chasâ dy elyn.

44 Eithr yr ydwyf fi yn dywedyd wrth- ych chwi, r Cerwch eich gelynion, bendith- i'wch y rhai a'ch melldithiant, gwnewch

dda i'r fawl a'ch casânt, a s gweddiwch s Luc 23. dros y rhai a wnel niweid i chwi, ac a'ch 34. erlidiant; Ad. 7. 6a. 1 Cor. 4. 12, 13.

45 Fel y byddoch blant i'ch Tad yr hwn fydd yn y nefoedd: canys y mae efe i'w hawl godi ar y drwg a'r da, 23. a 3. 9. ac yn gwlawio ar y cyfiawn a'r anghyfi- iawn.

46 t Oblegyd os cerwch y fawl a'ch caro, t Luc 6. pa wobr fydd i chwi? oni wna 'r publican- 32. od hefyd yr un peth?

47 Ac os cyferchwch well i'ch brodyr yn unig, pa ragoriaeth yr ydych chwi yn ei wneuthur? onid ydyw y publicanod hefyd yn gwneuthur felly?

48 Byddwch chwi gan hynny yn ber- ffaith, u fel y mae eich Tad yr hwn fydd yn u Ephes. y nefoedd yn berffaith. 5. 1.

P E N. VI.

1 Crifft yn myned rhagddo yn ei brogetb ar y mynydd; gan draethu am elusen, 5 a gweddi, 14 maddeu i'n brodyr, 16 ac ympryd; 19 pa le y mae i ni rodidi ein trysor i gadw; 24 ynghylch gwasanaethu Duw a mam- mon: 25 yn annog na bydder gofalus am betbau bydol; 33 ond am geisio teyrnas Duw.

G Ochelwch rhag gwneuthur eich t elu- 31. fen yngwydd dynion, er mwyn cael t Deut. eich gweled ganddynt: os amgen, ni 24. 13. chewch dâl gan eich Tad yr hwn fydd yn 34. 112- y nefoedd. 9 Dan. 4.

2 Am hynny a pan wnelych elusen, na udgana o'th flaen, fel y gwna 'r rhagrith- 27. wŷr, yn y synagogau, ac ar yr heolydd, 2 Cor. 9. fel y molianner hwy gan ddynion. Yn 9. 10. a Rhuf. 12. 8.

3 Eithr pan wnelych di elusen, na wy- ped dy law afwy pa beth a wna dy law ddehau:

4 Fel y byddo dy elusen yn y dirgel: a'th Dad yr hwn a wêl yn y dirgel, efe b a dâl i ti yn yr amlwg. b Luc 14. 14.

5 ¶ A phan weddiech, na fydd fel y rhagrithwŷr: canys hwy a garant weddio yn sefyll yn y synagogau, ac ynghonglau'r heolydd, fel yr ymddangofont i ddynion. Yn wir meddaf i chwi, Y maent yn derbyn eu gwobr.

6 Ond tydi, pan weddiech, c dos i'th c 2 Bren. ystafell; ac wedi c u dy ddrws, gweddia 4. 33. ar dy Dad yr hwn fydd yn y dirgel; a'th Dad yr hwn a wêl yn y dirgel, a dâl i ti yn yr amlwg.

7 A d phan weddiech, na fyddwch ffarad- d Ecl. 7. us, fel y cenhedloedd: canys y maent hwy 14. yn tybied y cânt eu gwrandaw am eu haml eirian.

8 Na fyddwch gan hynny debyg iddynt hwy: canys gŵyr eich Tad pa bethau fy arnoch eu heisiau, cyn gofyn o honoch garldo.

9 Am hynny gweddiwch chwi fel hyn: e Ein Tad, yr hwn wyt yn y nefoedd, sanct- e Luc 11. eiddier dy Enw. 2.

10 Deled dy deyrnas. Gwneler dy ewy- llyf, megis yn y nef, felly ar y ddaear he- fydd.

11 Dyro i ni heddyw ein bara f beu- f Edrych nyddiol. Job 23. 12.

12 A maddeu i ni ein dyledion, fel y maddeuwn ninnau i'n dyledwŷr. 12. Diar. 30. 8.

13 Ac nac arwain ni i brofedigaeth; eithr gwared ni rhag drwg. g Canys eiddot ti g i Cron. yw 'r deyrnas, a'r nerth, a'r gogoniant, 29 11. yn oes oesoedd. Amen.

h Ecl. 28. 14 h Oblegyd os maddeuwch i ddynion
1, 28. eu camwedddau, eich Tad nefol a faddeu
Marc 11. hefyd i chwithau:

25. 15 Eithr i oni faddeuwch i ddynion eu
Eph. 4. camwedddau, ni faddeu eich Tad eich cam-
32. wedddau chwithau.

Col. 3. 13 16 ¶ Hefyd, pan ymprydioch, na fydd-
i Pen 18. wch fel y rhagrithwyr, yn wyneb-drift:
35. canys anffurfiu eu hwynebau y maent, fel
Iago 2. 13. yr ymddangofant i ddynion eu bod yn ym-
prydio. Yn wir meddaf i chwi, Y maent
yn derbyn eu gwobr.

17 Eithr pan ymprydioch di, enneinia dy
ben, a golch dy wyneb;

18 Fel nad ymddangofech i ddynion dy
fod yn ymprydio, ond i'th Dad yr hwn fydd
yn y dirgel: a'th Dad yr hwn fydd yn gwel-
ed yn y dirgel, a dâl i ti yn yr amlwg.

k Diar. 19 ¶ Na thryforwch iwch' dryforau ar
23. 4. y ddaear, lle y mae gwyfyn a rhwd yn
Heb. 13. 5. llygru, a lle y mae lladron yn cloddio trw-
Iago 5. 1. odd ac yn lladratta:

l Ecl. 29. 20 l Eithr tryforwch iwch' dryforau yn
11. y nef, lle nid oes na gwyfyn na rhwd yn
Luc 12. llygru, a lle ni's cloddio lladron trwodd ac
33. ni's lladrattant.

i Tim. 6. 21 Canys lle y mae eich tryfor, yno y
19. bydd eich calon hefyd.

i Pedr 22 m Canwyll y corph yw'r llygad: am
i 4. hynny o bydd dy lygad yn fym, dy holl
m Luc 11. gorph fydd yn oleu.

34. 23 Eithr os bydd dy lygad yn ddrwg, dy
holl gorph fydd yn dywyll. Am hynny os
bydd y goleuni fydd ynot yn dywyllwch,
pa faint fydd y tywyllwch!

n Luc 16. 24 ¶ Ni ddichon neb wafanaethu dau
33. arglwydd: canys naill ai efe a gasâ y naill,
ac a gâr y llall; ai efe a ymlŷn wrth y naill,
ac a esgeulufa'r llall. o Ni ellwch wafa-
naethu Duw a mammon.

o Gal. 1. 25 Am hynny meddaf i chwi, p Na ofel-
10. wch am eich bywyd, pa beth a fwytaoch,
i Tim. 6. neu pa beth a yfoch; neu am eich corph,
17. pa beth a wisgoch. Onid yw'r bywyd
Iago 4. 4. yn fwy na'r bwyd, a'r corph yn fwy na'r
i Ioan 2. dillad?

15. 26 q Edrychwch ar adar y nefoedd: oble-
p Sal. 55. gyd nid ydynt yn hau, nac yn medi, nac yn
22. cywain i ysguboriau; ac y mae eich Tad
Luc 12. nefol yn eu porthi hwy. Onid ydych chi
Phil. 4. 6. yn rhagori llawer arnynt hwy?

1 Pedr 5. 7. 27 A phwy o honoch gan ofalu, a ddichon
q Job 38. ychwanegu un cufydd at ei faintioli?

41. 28 A phaham yr ydych chi yn gofalu
Sal. 147. 9. am ddillad? Ystyriwch lili'r maes, pa fodd
Luc 12. y maent yn tyfu: nid ydynt nac yn llafur-
24. io, nac yn nyddu;

29 Eithr yr wyf yn dywedyd i chwi, na
wisgwyd Salomon yn ei holl ogoniant fel
un o'r rhai hyn.

30 Am hynny os dillada Duw felly lysieu-
yn y maes, yr hwn fydd heddyw, ac y foru
a fwrir i'r fwrn, oni ddillada efe chwi yn
hytrach o lawer, O chwi o ychydig ffydd?

31 Am hynny na ofelwch, gan ddywed-
yd, Beth a fwyttawn? neu, Beth a yfwn?
neu, A pha beth yr ymddilladwn?

32 (Canys yr holl bethau hyn y mae'r
Cenhedloedd yn eu ceisio) oblegyd gŵyr
eich Tad nefol fod arnoch eisiau yr holl
bethau hyn.

33 Eithr r yn gyntaf ceisfych deyrnas
Dduw, a'i gyfiawnder ef, a'r holl bethau
hyn a roddir i chwi yn ychwaneg.

34 Na ofelwch gan hynny dros drannoeth:
canys trannoeth a ofala am ei bethau ei
hun. Digon i'r diwrnod ei ddrwg ei hun.

r Edrych 33 Eithr r yn gyntaf ceisfych deyrnas
i Bren. 3. Dduw, a'i gyfiawnder ef, a'r holl bethau
13. hyn a roddir i chwi yn ychwaneg.

Sal. 37. 34 Na ofelwch gan hynny dros drannoeth:
25. canys trannoeth a ofala am ei bethau ei
Luc 12. hun. Digon i'r diwrnod ei ddrwg ei hun.
31.

1 Crist yn gorpben ei bregeth ar y mynydd; ac
yn gwabaradd barn ebud, 6 a barau pethau
sanctiaidd i gŵn: 7 yn annog i weddio, 13
i fyned i mevon i'r porth cyfng, 15 i ym-
gadw rhag gau brophwydi; 21 na byddom
wrandaeyr yn unig, ond gwneuthurwyr y
gair, 24 a chyffelyb i dai wedi eu hadeiladu
ar graig, 26 ac nid ar y tywod.

NA a fernwch, fel na'ch barnier.

2 Canys â pha farn y barnoch, y'ch a
bernir; b ac â pha fesur y mesuroch, yr
addefurir i chwithau.

3 c A phaham yr wyt yn edrych ar y
brycheuyn fydd yn llygad dy frawd, ac
nad ydwynt yn ystyried y trawst fydd yn dy
lygad dy hun?

4 Neu pa fodd y dywedi wrth dy frawd,
Gad i mi fwrw allan y brycheuyn o'th
lygad; ac wele, drawst yn dy lygad dy
hun?

5 Ob ragrithiwr, bwrw allan yn gyntaf
y trawst o'th lygad dy hun; ac yna y gweli
yn eglur fwrw y brycheuyn allan o lygad
dy frawd.

6 ¶ d Na roddwch y peth fydd sanctiaidd
i'r cwn, ac na thestfych eich gemmau o
fleaen y moch; rhag iddynt eu fathru dan
eu traed, a throi a'ch rhwygo chwi.

7 ¶ e Gofynwch, a rhoddir i chwi; ceif-
iwch, a chwi a gewch; curwch, ac fe agorir
i chwi.

8 Canys f pob un sy'n gofyn, sy'n der-
byn; a'r neb sy'n ceisio, sy'n cael; ac i'r
hwn fydd yn curo, yr agorir.

9 Neu a oes un dyn o henech, yr hwn os
gofyn ei fab iddo fara, a rydd iddo gar-
reg?

10 Ac os gofyn efe bysgodyn, a ddyry
efe farph iddo?

11 Os chwydychi gan hynny, g a chwi yn
ddrwg, a fedrwyd rhoddir da i'ch
plant, pa faint mwy y rhydd eich Tad yr
hwn fydd yn y nefoedd bethau da i'r rhai
a ofynant iddo?

12 Am hynny h pa bethau bynnag oll
a ewyllyfioch eu gwneuthur o ddynion i
chwi, felly gwnewch chwithau iddynt
hwy: canys i hyn yw'r gyfaith a'r pro-
phwydi.

13 ¶ k Ewch i mewn trwy'r porth cyf-
ng: canys ehang yw'r porth, a llydan
yw'r ffordd fydd yn arwain i ddistryw; a
llawer yw y rhai fydd yn myned i mewn
trwyddi:

14 † Oblegyd cyfyng yw'r porth, a chul
yw'r ffordd, fydd yn arwain i'r bywyd; ac
ychydig yw y rhai fydd yn ei chael hi.

15 ¶ l Ymogelwch rhag gau-brophwydi,
y rhai a ddeuant attoch yngwisgoedd de-
fais, ond oddi mewn bleiddiaid rheibus
ydynt hwy.

16 Wrth eu ffrwythau yr adnabyddwch
hwynt. n A gasgl rhai rawnwin oddi ar
ddrain, neu ffegys oddi ar ysgall?

17 Felly o pob pren da fydd yn dwyn
ffrwythau da; ond y pren drwg fydd yn
dwyn ffrwythau drwg.

18 Ni ddichon pren da ddwyn ffrwyth-
au drwg, na phren drwg ddwyn ffrwyth-
au da.

19 p Pob pren heb ddwyn ffrwyth da, a
dorrir i lawr, ac a defir yn tân.

20 O herwydd paham, wrth eu ffrwyth-
au yr adnabyddwch hwynt.

31.

a Luc 6.

37.

Rhuf. 2. 1.

1 Cor. 4.

3. 5.

Iago 4.

11. 12.

b Marc

4. 24.

Luc 6.

38.

c Luc 6.

41.

d Diar 9.

8. a 23. 9.

e Pen. 21.

22.

Marc 11.

24.

Luc 11. 9.

Ioan 14.

13. a 15.

7. a 16.

23. 24.

Iago 1.

5. 6.

i Ioan; 22.

a 5. 14.

f Diar. 8.

17.

Jer. 29. 12.

g Gen. 6.

5. a 8. 21.

h Tob. 4.

15.

Luc 6. 31.

i Pen. 22.

40.

Rhuf. 13.

8. 9. 10.

Gal. 5. 14.

i Tim. 1. 5.

k Luc 13.

24.

† Mor

Eph. 5. 6.

Col. 2. 8.

i Ioan

4. 1.

m Mica

3. 5.

2 Tim.

3. 5.

n Luc 6.

41.

o Pen. 12.

33.

p Pen. 3.

10.

Ioan 15.

2. 6.

q Hof. 8. 2. 21 ¶ 9 Nid pob un a'r fydd yn dywedyd
Pen. 25. wrthyf, Arglwydd, Arglwydd, a ddaw i
11. Luc 6. 46. mewn i deyrnas nefoedd; ond yr hwn
a 13. 25. fydd yn gwneuthur ewyllys fy Nhadr yr
Ael. 19. hwn fydd yn y nefoedd.

13. Rhuf. 2. 22 Llauer a ddywedant wrthyf yn y
13. dydd hwnnw, Arglwydd, Arglwydd, oni
Iago 1. 22. r phrophwydafof yn dy enw di? ac oni
r Num. fwrtafom allan gythreuliaid yn dy enw di?
24. 4. ac oni wnaethom wyrthiau lawer yn dy
Ioan 11. enw di?

51. 1 Cor. 23 Ac s yna yr addefaf wrthynt, t Ni's
13. 2. adnabûm chwi erioed: u ewch ymaith oddi
5 Luc 13. wrthyf, chwi weithredwyr anwiredd.

25. 27. 24 ¶ Gan hynny x pwy bynnag fy'n
2 Tim. 2. gwrando fy ngeiriau hyn, ac yn eu gwneuthur,
19. t Pen. 25. mi a'i cyffelybaf ef i wr doeth yr
12. hwn a adeiladodd ei dŷ ar y graig:

u Sal. 6. 8. 25 A'r gwlaw a ddisgynodd, a'r liseir-
Pen. 25. iaint a ddaethant, a'r gwynioedd a chwyth-
41. asant, ac a ruthrafant ar y tŷ hwnnw; ac
x Lu: 6. ni fythiodd: oblegyd sylfaenafid ef ar y
47. graig.

26 A phob un a'r fydd yn gwrando fy ngeiriau hyn, ac heb eu gwneuthur, a gyffelybir i wr ffol, yr hwn a adeiladodd ei dŷ ar y tywod:

27 A'r gwlaw a ddisgynodd, a'r llif-ddyfr-oedd a ddaethant, a'r gwynioedd a chwythasant, ac a gurafant ar y tŷ hwnnw; ac efe a fythiodd, a'i gwymp a fu fawr.

28 A bu wedi i'r Iesu orphen y geiriau hyn, y torfeydd a synnasant wrth ei ddisgeidiaeth ef.

29 z Canys yr oedd efe yn eu dysgu hwynt fel un ag awdurdod ganddo, ac nid fel yr ygrifenyddion.

P E N. VIII.

2 Crist yn glankâu'r gwahan-glwysus, 5 yn iachâu gwas y canwriad, 14 a mam gwraig Pedr, 16 a llawer o rai clwysus eraill: 19 yn dangos pa fodd y mae ei ddilyn ef: 23 yn gostegu'r dymmesl ar y môr: 28 yn gyrru cythreuliaid allan o ddau gythreulig; 31 ac yn canbiadu iddynt fyned i'r moch.

31. A C wedi ei ddyfod ef i wared o'r mynydd, torfeydd lawer a'i canlynasant ef.

a Marc 1. 22. a 6. 2. 40. Luc 5. 12. 2 a Ac wele, un gwahan-glwysus a ddaeth ac a'i haddolodd ef, gan ddywed-
yd, Arglwydd, os mynni, ti a elli fy nglanhau i.

3 A'r Iesu a estynodd ei law, ac a gyffyrddodd ag ef, gan ddywedyd, Mynnaf, glanhêir di. Ac yn y fan ei wahan-glwys ef a lanhawyd.

b Pen. 9. 30. Marc 5. 43. c Lef. 14. 3. 4. 10. d Lu: 7. 1. 4 A dywedodd yr Iesu wrtho, b Gwel na ddywedych wrth neb; eithr dos, dangos dy hun i'r offeiriad, ac offrymma'r rhodd a orchymynodd c Moses, er tyftiol-aeth iddynt.

5 ¶ d Ac wedi dyfod yr Iesu i mewn i Capernaum, daeth atto ganwriad, gan ddeisyfu arno,

6 A dywedyd, Arglwydd, y mae fy ngwas yn gorwedd gartref yn glaf o'r parlys, ac mewn poen ddifawr.

7 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Mi a ddeuaf ac a'i liachâf ef.

e Luc 15. 19. 21. 8 A'r canwriad a attebodd ac a ddywedodd, Arglwydd, e nid ydwyf fi deilwng i ddyfod o honot dan fy nghronglwyd: eithr yn unig i dywed y gair, a'm gwas a iacheir.

9 Canys dyn ydwyf finnau dan awdurdod, a chennys filwyr danaf: a dywedaf wrth

hwn, Cerdda, ac efe a â; ac wrth arall, Tyred, ac efe a ddaw; ac wrth fy ngwas, Gwna hyn, ac efe a'i gwna.

10 A'r Iesu pan glybu, a ryfeddodd, ac a ddywedodd wrth y rhai oedd yn canlyn, Yn wir meddaf i chwi, Ni chefais gymmainat ffydd, na ddo yn yr Israel.

11 Ac yr ydwyf yn dywedyd i chwi, y daw e llawer o'r dwyrain a'r gorllewin, ac a eisteddant gyd ag Abraham ac Isaac a Jacob yn nheyrnas nefoedd.

12 Ond h plant y deyrnas i a defir i'r ty-wyllwch eithaf: yno y bydd wylofain a rhingcian dannedd.

13 A dywedodd yr Iesu wrth y canwriad, Dos ymaith; ac megis y credaist, bydded i ti. A'i was a iachawyd yn yr awr honno.

14 ¶ k A phan ddaeth yr Iesu i dŷ Pedr, efe a welodd t l ei chwegr ef yn gorwedd, ac yn glaf o'r cryd.

15 Ac efe a gyffyrddodd â'i llaw hi; a'r cryd a'i gadawodd hi: a hi a gododd, ac a wafanaethodd arnynt.

16 ¶ m Ac wedi ei hwyrhau hi, hwy a ddygasant atto lawer o rai cythreulig: ac efe a fwriodd allan yr ysprydion â'i air, ac a iachodd yr holl gleision;

17 Fel y cyflawnid yr hyn a ddywedafid trwy Efaïas y prophwyd, gan ddywedyd, n Efe a gymmerodd ein gwendid ni, ac a ddug ein clesydau.

18 ¶ A'r Iesu, pan welodd dorfeydd lawer o'i amgylch, a orchymynodd fyned drofodd i'r lan arall.

19 A o rhyw ygrifenydd a ddaeth ac a ddywedodd wrtho, Athraw, mi a'th ganlynaf i ba le bynnag yr ylech.

20 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Y mae ffauau gan y llwynogod, a chan ehediaid y nefoedd nythod; ond gan Fab y dyn nid oes le i roddi ei ben i lawr.

21 Ac un arall o'i ddisgyblion a ddywedodd wrtho, Arglwydd, p gâd i mi yn gyntaf fyned a chladdu fy nhad.

22 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Canlyn fi; a gâd i'r meirw gladdu eu meirw.

23 ¶ q Ac wedi iddo fyned t i'r llong, ei ddisgyblion a'i canlynasant ef.

24 Ac wele, bu cynnwrf mawr yn y môr, hyd oni chuddiwyd y llong gan y tonnau: eithr efe oedd yn cystgu.

25 A'i ddisgyblion a ddaethant atto, ac a'i deffroasant, gan ddywedyd, Arglwydd, cadw ni: darfu am danom.

26 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Paham yr ydych chi'n ofnus, O chwi o ychydig ffydd? Yna r y cododd efe, ac y ceryddodd y gwynioedd a'r môr; a bu dawelwch mawr.

27 A'r dynion a ryfeddasant, gan ddywedyd, Pa ryw un yw hwn, gan fod y gwynioedd hefyd a'r môr yn ufuddhau iddo?

28 ¶ s Ac wedi ei ddyfod ef i'r lan arall, i wlad y Gergefaid, dau ddiefisig a gyfarfuant ag ef, y rhai a ddeuent o'r beddau; yn dra ffyrnig, fel na allai neb fyned y ffordd honno.

29 Ac wele, hwy a leasant, gan ddywedyd, Iesu Fab Duw, beth fydd i ni a wnelem â thi? a ddaethost ti yma i'n poeni ni cyn yr amser?

30 Ac yr oedd ym mhell oddi wrthynt genfaint o foch lawer, yn pori.

31 A'r cythreuliaid a ddeifysasant arno, gan ddywedyd, Os bwri ni allan, caniattâ i ni fyned ymaith i'r genfaint foch.

32 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Ewch. A hwy wedi myned allan, a aethant i'r genfaint foch. Ac wele, yr holl genfaint foch a ruthrodd dros y dibyn i'r môr, ac a fuant feirw yn y dyfroedd.

† ceidw-aid.
† Edrych Deut. 5. 25.
1 Bren. 17. 8.
Luc 5. 8.
Act. 16. 39.

33 A'r † meichiaid a ffofant: ac wedi eu dyfod hwy i'r ddinas, hwy a fynegasant bob peth; a pha beth a ddarfuasai i'r rhai dieffig.

34 Ac wele, yr holl ddinas a ddaeth allan i gyfarfod â'r Iesu: a phan ei gwelasant, † attolygasant iddo ymadael o'u cyffiniau hwynt.

PEN. IX.

2 Crist yn iachâu un clas o'r parlys, 9 yn galw Mathew o'r dollfa, 10 yn bwyttu gyd â phublicanod a phechaduriaid, 14 yn ymddiffyn ei ddisgyblion am nad ymptydient, 20 yn iachâu'r dferlif gwaed, 23 yn cyfodi merch Fairus o farw, 27 yn rhoddi eu golwg i ddau ddyn dall, 32 yn iachâu mudan cytbreulig, 36 ac yn tosturio wrth y dyrfa.

31. A C efe a aeth i mewn i'r llong, ac a aeth trosodd, ac a ddaeth i'w ddinas ei hun.

a Marc 2. 3.
Luc 5. 18.

2 a Ac wele, hwy a ddygasant atto wr clas o'r parlys, yn gorwedd mewn gwely: a'r Iesu yn gweled eu ffydd hwy, a ddywedodd wrth y clas o'r parlys, Ha fab, cymmer gyfur; maddeuwyd i ti dy bechodau.

3 Ac wele, rhai o'r ysgrifenyddion a ddywedasant ynddynt eu hunain, Y mae hwn yn cablu.

4 A phan welodd yr Iesu eu meddyliau, efe a ddywedodd, Paham y meddylwch ddrwg yn eich calonau?

5 Canys pa un hawfaf ai dywedyd, Maddeuwyd i ti dy bechodau; ai dywedyd, Cyfod, a rhodia?

6 Eithr fel y gwypoch fod awdurdod gan Fab y dyn ar y ddaear i faddeu pechodau, (yna y dywedodd efe wrth y clas o'r parlys) Cyfod, cymmer dy wely i fynu, a dos i'th dy.

7 Ac efe a gyfododd, ac a aeth ymaith i'w dy ei hun.

8 A'r torfeydd pan welsant, rhyfeddu a wnaethant, a gogoneddu Duw, yr hwn a roisai gyfryw awdurdod i ddynion.

b Marc 2. 14.
Luc 5. 27.

9 ¶ Ac fel yr oedd yr Iesu yn myned oddi yno, efe a ganfu wr yn eistedd wrth y dollfa, a elwid Mathew, ac a ddywedodd wrtho, Canlyn fi. Ac efe a gyfododd, ac a'i canlynodd ef.

10 ¶ A bu, ac efe yn eistedd i fwyttu yn y tŷ, wele hefyd, publicanod lawer a phechaduriaid a ddaethant, ac a eisteddasant gyd â'r Iesu a'i ddisgyblion.

11 A phan welodd y Phariseaid, hwy a ddywedasant wrth ei ddisgyblion ef, Paham y bwyttu eich Athraw chwi gyd â'r publicanod a'r pechaduriaid?

12 A phan glybu'r Iesu, efe a ddywedodd wrthynt, Nid rhaid i'r rhai iach wrth feddyg, ond i'r rhai cleision.

13 Ond ewch, a dysgwch pa beth yw bryn, c Trugaredd yr ydwyf yn ei ewyllysio, ac nid aberth: canys ni ddaethum i alw rhai cyfiawn, d ond pechaduriaid i edifeirwch.

c Hol. 6. 6.
Mica 6. 6, 7, 8.
Pen. 12. 7.
d i Tim. 1. 15.
e Marc 2. 18.
Luc 5. 33.

14 ¶ Yna y daeth ddisgyblion Ioan atto, gan ddywedyd, e Paham yr ydym ni a'r Phariseaid yn ymptydio yn fynych, ond dy ddisgyblion di nid ydynt yn ymptydio?

15 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, A all i plant yr ystafell briodas alaru tra fo'r f Ioan 3. priod-fab gyd â hwynt? ond y dyddiau 29. a ddaw, pan ddyger y priod-fab oddi arnynt, ac yna yr ymptydiant.

16 Hefyd, ni ddyd neb lain o frethyn newydd at hen ddilledyn: canys y cyflawniad a dynn oddi wrth y dilledyn, a'r rhwyg a wneir yn waeth.

17 Ac ni ddodant win newydd mewn costrelau hen: os amgen, y costrelau a dyr, a'r gwin a red allan, a'r costrelau a gollir: eithr gwin newydd a ddodant mewn costrelau newyddion, ac felly y cedwir y ddau.

18 ¶ g Tra'r oedd efe yn dywedyd hyn g Marc 5. 22.
Luc 8. 41.

wrthynt, wele, daeth rhyw bennaeth, ac a'i haddolodd ef, gan ddywedyd, Bu farw fy merch yr awr hon: eithr tyred a gosod dy law arni, a byw fydd hi.

19 A'r Iesu a gyfododd, ac a'i canlynodd ef, a'i ddisgyblion.

20 ¶ (h Ac wele, gwraig y buasai gwaed- h Marc 5. 25.
Luc 8. 43;

lif arni ddeuddeng mlynedd, a ddaeth o'r tu cefn iddo, ac a gyffyrddodd ag ymyl ei wisg ef.

21 Canys hi a ddywedasai ynddi ei hun, Os caf yn unig gyffwrdd â'i wisg ef, iach fyddaf.

22 Yna'r Iesu a drodd; a phan ei gwelodd hi, efe a ddywedodd, Ha ferch, bydd gyfurus; i dy ffydd a'th iachodd. A'r i Luc 7. 50. a 8. 48. a 17-19. a 18. 42.

23 A phan ddaeth yr Iesu i dy'r pennaeth, a gweled k y cerddorion a'r dyrfa k Edrych 2 Cro- 35. 25. 1 Act. 28. 10.

yn terfysgu, 24 Efe a ddywedodd wrthynt, i Cil-iwch: canys ni bu farw'r llangces, ond cyfgy y mae hi. A hwy a'i gwatwarasant ef.

25 Ac wedi bwrw y dyrfa allan, efe a aeth i mewn, ac a ymaslodd yn ei llaw hi; a'r llangces a gyfododd.

26 A'r gair o hyn a aeth dros yr holl wlad honno.

27 ¶ A phan oedd yr Iesu yn myned oddi yno, dau ddeillion a'i canlynasant ef, gan sefain a dywedyd, Mab Dafydd, trugarhâ wrthym.

28 Ac wedi iddo ddyfod i'r tŷ, y deillion a ddaethant atto: a'r Iesu a ddywedodd wrthynt, A ydych chwi yn credu y gallaf fi wneuthur hyn? Hwy a ddywedasant wrtho, Ydym, Arglwydd.

29 Yna y cyffyrddodd efe â'u llygaid hwy, gan ddywedyd, yn ol eich ffydd bydded i chwi.

30 A'u llygaid a agorwyd: a'r Iesu a orchymynodd iddynt trwy fygwth, gan ddywedyd, m Gwelwch na's gwypo neb. m Pen. 3. 4. a 12. 16. a 17. 9.

31 n Ond wedi iddynt ymado, hwy a'i clodforasant ef trwy'r holl wlad honno. Luc 5. 14. n Marc 7. 36. o Luc 11. 14.

32 ¶ o Ac a hwy yn myned allan, wele, rhai a ddygasant atto ddyn mud cythreulig. Edrych Pen. 12. 22. p Pen. 12. 24.

33 Ac wedi bwrw y cythraul allan, llafarodd y mudan: a'r torfeydd a ryfeddasant, gan ddywedyd, Ni welwyd y cyffelyb erioed yn Israel. Marc 3. 22. Luc 11. 15.

34 Ond y Phariseaid a ddywedasant, P Trwy bennaeth y cythreuliaid y mae efe yn bwrw allan gythreuliaid. q Marc 6. 15.

35 q A'r Iesu a aeth o amgylch yr holl ddinasoedd a'r trefydd, r gan ddyfgy yn 6 Luc 13. 12. r Pen. 4. 23.

eu synagogau hwynt, a chan bregethu efengyl y deyrnas, a iachâu pob clefyd, a phob afiechyd ym mhulith y bobl.

36 ¶ A s phan welodd efe y torfeydd, efe a dostruodd wrthynt, am eu bod wedi blino, a'u gwaflgaru fel t defaid heb gandynt fugail.

37 Yna y dywedodd efe wrth ei ddifgybllion, u Y cynhauaf yn ddiau fydd fawr, ond y gweithwyr yn anaml.

38 x Am hynny attolygwch i Arglwydd y cynhauaf, anfon gweithwyr i w gynhauaf.

P E N. X.

1 Crist yn anfon ei ddeuddeg apostol, gan roddi gallu iddynt i wneutbur rhyfoddodau: 5 yn rhoddi gerchymyn iddynt, ac yn eu dysgu, 16 ac yn eu cyfuro yn erbyn erlidiau; 40 ac yn addaru bendith i'r rhai a'u derbynio hwynt.

31. A C a wedi galw ei ddeuddeg disgybl atto, efe a roddes iddynt awdurdod i yn erbyn ysprydion aflan, i w bwrw hwynt allan, ac i iachâu pob clefyd a phob afiechyd.

2 Ac enwau'r deuddeg apostolion yw y rhai hyn: Y cyntaf, Simon, b yr hwn a elwir Pedr, ac Andreas ei frawd; Iago mab Zebedeus, ac Ioan ei trawd;

3 Phylip, a Bartholomëus; Tomas, a Mathew y publican; Iago mab Alphëus, a Lebëus, yr hwn a gyfenwid Thadëus;

4 Simon y Canaanead, a Judas Iscariot, yr hwn hetyd a'i bradychodd ef.

5 Y deuddeg hyn a anfonodd yr Iesu, ac a orchymynodd iddynt, gan ddywedyd, Nac ewch i ffordd y Cenhedloedd, ac i ddinas c y Samariaid nac ewch i mewn.

6 Eithr d ewch yn hytrach at gyfngoll-edig ddefaid tŷ Israel.

7 e Ac wrth fyned, pregethwch, gan ddywedyd, Fod f teyrnas nesoedd yn nesau.

8 Iachêwch y cleision, glanhêwch y rhai gwahan-glywys, cyfodwch y meirw, bwrwch allan gythreuliaid: derbyniasoch g yn rhad, rhoddwch yn rhad.

9 h Na feddwch aur, nac arian, nac efydd i'ch pyrfaui;

10 Nac ysgrepan i'r daith, na dwy bais, nac efigdiau, na ffon: k canys teilwng i'r gweithiwr ei fwyd.

11 l Ac i ba ddinas bynnag neu dref yr eloch, ymfynwch pwy fydd deilwng ynddi; ac yno trigwch hyd onid eloch ymaith.

12 A phan ddeloch i dŷ, cyferchwch well iddo.

13 Ac os bydd y tŷ yn deilwng, deued eich tangnefedd arno: ac oni bydd yn deilwng, dychweled eich tangnefedd atoch.

14 m A phwy bynnag ni'ch derbynio chwi, ac ni wrandawo eich geiriau, pan ymadawoch o'r tŷ hwnnw, neu o'r ddinas honno, n ysgydwch y llwch oddi wrth eich traed.

15 Yn wir meddaf i chwi, o Esmwythach fydd i dir y Sodomiaid a'r Gomorriaid yn nydd y farn, nag i'r ddinas honno.

16 ¶ Wele, p yr ydwyf fi yn eich danfon fel defaid ynghanol bleiddiaid: q byddwch chwithau gall fel y feirph, a diniweid fel y colommennod.

17 Eithr ymogelwch rhag dynion; canys r hwy a'ch rhoddant chwi i fynu i'r cyngor, ac s a'ch ffiewyllant chwi yn eu synagogau.

18 A t chwi a ddygir at lywiawdwyr a brenhinoedd o'm hachos i, er tyftiolaeth iddynt hwy ac i'r Cenhedloedd.

19 u Eithr pan y'ch rhoddant chwi i fynu, u Mare na ofelwch pa fodd neu pa beth! a lasaroch: 13. 11. canys x rhoddir i chwi yn yr awr honno pa x Ecsod. 4. 12. beth a lasaroch.

20 Canys nid chwyhchwi yw'r rhai fy yn llafaru, ond yspred eich Tad yr hwn fydd yn llafaru ynoch.

21 y A brawd a rydd frawd i fynu i farw- y Mica 7. olaeth, a thad ei blentyn: a phlant a go- 6. Luc 21. dant i fynu yn erbyn eu rhieni, ac a barant 16. eu marwolaeth hwynt.

22 A z chas fyddwch gan bawb er mwyn z Luc 21. fy enw i: ond a yr hwn a barhao hyd y 17. a Pen. 24. diwedd, efe fydd cadwedig. 13.

23 A b phan y'ch erlidiant yn y ddinas Marc 13. hon, ffowch i un arall: canys yn wir y dywedaf wrthych, Na orphenwch ddinas- 13. oedd Israel, nes dyfod Mab y dyn. b Pen. 2. 13. a 4. 12. a 12. 15. Act. 8. 1. a 9. 25. a 14. 6. c Luc 6. 40. d Pen. 12. 24. Marc 3. 22. Luc 11. 15. Ioan 8. 48. + Gr. Beelzebub. e Marc 4. 22. Luc 8. 17. a 12. 2. f Luc 12. 4.

24 c Nid yw'r disgybl yn uwch na'i athraw, na'r gwas yn uwch na'i ar- glwydd. 14. 6. c Luc 6. 40. d Pen. 12. 24. Marc 3. 22. Luc 11. 15. Ioan 8. 48. + Gr. Beelzebub. e Marc 4. 22. Luc 8. 17. a 12. 2. f Luc 12. 4.

25 Digon i'r disgybl fod fel ei athraw, a'r gwas fel ei arglwydd. Os d galwafant berchen y tŷ yn t Beelzebub, pa faint mwy ei dylwyth ef?

26 Am hynny nac ofnwch hwynt: oble- gyd e nid oes dim cuddiedig, a'r na's dat- guddir; na dirgel, a'r na's gwybyddir.

27 Yr hyn yr ydwyf yn ei ddywedyd wrthych chwi yn y tywyllwch, dywedwch yn y goleuni: a'r hyn a glywch yn y glust, pregethwch ar bennau y tai.

28 f Ac nac ofnwch rhag y rhai a laddant y corph, ac nid allant ladd yr enaid; eithr yn hytrach ofnwch yr hwn a ddichon ddistrywio enaid a chorph yn uffern.

29 Oni werthir dau aderyn y to er ffyr- ling? ac ni fyrrh un o honynt ar y ddaear heb eich Tad chwi.

30 g Ac y mac, ie, holl wallt eich pen g i Sam. 14. 45. 2 Sam. 14. 11. Luc 21. 18. Act. 27. 34. h Luc 12. 8. Rhuf. 10. 9. 10. i Dat. 3. 5. k Marc 8. 38. Luc 9. 26. 2 Tim. 2. 12. l Luc 12. 49. 51. m Mica 7. 6. Ioan 13. 18. o Luc 14. 26. p Pen. 16. 24. Marc 8. 34. Luc 9. 23. a 14. 27. q Luc 17. 33. Ioan 12. 25. r Pen. 18. 5. Luc 10. 16. Ioan 13. 20. Gal. 4. 14.

31 Nac ofnwch gan hynny: chwi a del- wch fwy na llawer o adar y to.

32 h Pwy bynnag gan hynny a'm cyffeso i yngŵydd dynion, i minnau a'i cyffesaf yntau yngŵydd fy Nhadr yr hwn fydd yn y nesoedd.

33 k A phwy bynnag a'm gwado i yng- ŵydd dynion, minnau a'i gwadaf yntau yngŵydd fy Nhadr yr hwn fydd yn y nesoedd.

34 l Na thybygwch fy nyfod i ddanfon tangnefedd ar y ddaear: ni ddaethum i ddanfon tangnefedd, ond cleddyf.

35 Canys mi a ddaethum i ofod dyn i amrafaelio m yn erbyn ei dad, a'r ferch yn erbyn ei mam, a'r waudd yn erbyn ei chwegr.

36 A n gelynion dyn fydd tylwyth ei dŷ ei hun.

37 o Yr hwn fydd yn caru tad neu fam yn fwy na myfi, nid yw deilwng o honof fi: a'r neb fydd yn caru mab neu ferch yn fwy na myfi, nid yw deilwng o honof fi.

38 p A'r hwn nid yw yn cymmeryd ei groes, ac yn canlyn ar fy ol i, nid yw deilwng o honof fi.

39 q Y neb fydd yn cael ei einioes, a'i cyll: a'r neb a gollo ei einioes o'm plegyd i, a'i caiff hi.

40 ¶ r Y neb fydd yn eich derbyn chwi, fydd yn fy nerbyn i; a'r neb fydd yn fy nerbyn i, fydd yn derbyn yr hwn a'm danfenodd i.

s i Bren.
17 10.
a 18. 4.
2 Bren.
4. 8.

t Pen. 18.
5. 6. a 25
40.
Marc 9.
41.
Heb. 6.
10.

41 s Y neb fydd yn derbyn prophwyd yn enw prophwyd, a dderbyn wobwr prophwyd; a'r neb fydd yn derbyn un cyfiawn yn enw un cyfiawn, a dderbyn wobwr un cyfiawn.

42 t A phwy bynnag a roddo i'w yfed i un o'r rhai bychain hyn, phiolaid o ddwfr oer yn unig yn enw disgybl, yn wir meddaf i chwi, Ni chyll efe ei wobwr.

P E N. XI.

2 Ioan yn anfon ei ddisgyblion at Crist. 7 Tysiolaeth Crist am Ioan. 18 Tyb y bobl am Ioan, a Crist. 20 Crist yn dannedd aniolechgarnwch a ddedisfwrwch Corazin, Bethsaida, a Chapernaum: 25 a chan feliannu doethineb ei Dad, yn egluro'r efengyl i'r rhai gwirion; 28 yn galw ato y rhai fydd yn clywed baich eu pechodau.

31. A Bu, pan orphenodd yr Iesu orchymyn i'w ddeuddeg disgybl, efe a aeth oddi yno i ddyfgo ac i bregethu yn eu dinafcedd hwy.

a Luc 7. 18. 2 a A Ioan pan glybu yn y carchar weithredoedd Crist, wedi danfon dau o'i ddisgyblion,

3 A ddywedodd wrtho, Ai tydi yw'r hwn sy yn dyfod, ai un arall yr ydym yn ei ddisgybl?

4 A'r Iesu a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Ewch a mynegwch i Ioan y pethau a glywch ac a welwch:

b Efav 29. 18. a 35. 5, 6. c Efav 61. 1. Luc 4. 18. d i Cor. 1. 23. Gal. 5. 11. e Luc 7. 24. 5 b Y mae'r deillion yn gweled eilwaith, a'r cloffion yn rhodio, a'r cleision gwahanol wedi eu glanhau, a'r byddariaid yn clywed; y mae'r meirw yn cyfodi, a'r c'tlodion yn cael pregethu'r efengyl iddynt.

6 A dedwydd yw'r bwn ni d rwystrir yno fi.

7 ¶ e Ac a hwy yn myned ymaith, yr Iesu a ddechreuodd ddywedyd wrth y bobloedd am Ioan, Pa beth yr aethoch allan i'r anialwch i edrych am dano? ai corfen yn ysgwyd gan wylt?

8 Eithr pa beth yr aethoch allan i'w weled? ai dyn wedi ei wisgo â dillad esmwyth? wele, y rhai sy'n gwisgo dillad esmwyth, mewn tai brenhinoedd y maent.

9 Eithr pa beth yr aethoch allan i'w weled? ai prophwyd? i'e, meddaf i chwi, a mwy na prophwyd.

f Mal. 3. 1. Marc 1. 2. Luc 7. 27. 10 Canys hwn ydyw efe am yr hwn yr ysgrifenyddyd, f Wele, yr ydwyf fi yn anfon fy nghennad o flaen dy wyneb, yr hwn a barottoa dy ffordd o'th flaen.

11 Yn wir meddaf i chwi, Ym mhlith plant gwragedd, ni chododd neb mwy nag Ioan Fedyddiwr: er hynny yr hwn fydd leiaf yn nheyrnas nefoedd, fydd fwy nag ef.

g Luc 16. 16. 12 g Ac o ddyddiau Ioan Fedyddiwr hyd yn awr, yr ydys yn treisio teyrnas nefoedd, a threiswyr fy'n ei chipio hi.

13 Canys yr holl brophwydi a'r gyfraith a brophwydafant hyd Ioan.

h Mal. 4. 5 Pen. 17. 13. Luc 1. 17. i Pen. 13. 9. Luc 8. 8. Dat. 2. 7. 11, 17, 29. 12 h Elias yr hwn oedd ar ddyfod.

15 i Y neb fydd ganddo giustiau i wrando, gwrandaedd.

16 ¶ k Eithr i ba beth y cyffelybas fi'r genhedlaeth hon? Cyffelyb yw i blant yn eistedd yn y marchnadoedd, ac yn llefain wrth eu cyfeillion,

17 Ac yn dywedyd, Canafom bibell i chwi, ac ni ddawnfioch; canafom alarnad i chwi, ac ni chwynfioch.

18 Canys daeth Ioan heb na bwytta nac yfed; ac meddant, Y mae cythraul ganddo.

19 Daeth Mab y dyn yn bwytta ac yn yfed; ac meddant, Wele ddyn glwth, ac yfwr gwin, cyfaill publicanod a phechaduriaid. A doethineb a gyfiawnhawyd gan ei phlant ei hun.

20 ¶ l Yna y dechreuodd efe edliw i'r dinafoedd yn y rhai y gwnaethid y rhan fwyaf o'i weithredoedd nerthol ef, am nad edifarhafent.

21 Gwae di, Corazin; gwae di, Bethsaida: canys pe gwnaethid yn Tyrus a Sidon y gweithredoedd nerthol a wnaethpwyd ynoch chwi, hwy a edifarhafent er ys talm mewn sachliain a lludw.

22 Eithr meddaf i chwi, m Esmwythach fydd i Tyrus a Sidon, yn nydd y farn, nag i chwi.

23 A thydi, Capernaum, yr hon a ddychafwyd hyd y nef, a dynnir i lawr hyd yn uffern: canys pe gwnaethid yn Sodom y gweithredoedd nerthol a wnaethpwyd ynot ti, hi a fuafai yn aros hyd heddyw.

24 Eithr yr ydwyf yn dywedyd i chwi, Y bydd esmwythach i dir Sodom, yn nydd y farn, nag i ti.

25 ¶ n Yr amfer hwnnw yr atebodd yr Iesu ac y dywedodd, I ti yr ydwyf yn diolch, O Dad, Arglwydd nef a daear, am i ti o guddio y pethau hyn rhag y doethion a'r rhai deallus, a'u datguddio o honot i rai bychain.

26 Ie, O Dad; canys felly y rhyngodd bodd i ti.

27 p Pob peth a roddwyd i mi gan fy Nhaf: ac nid edwyn neb y Mab ond y Tad; q ac nid edwyn neb y Tad ond y Mab, a'r bwn yr ewyllyfio'r Mab ei ddatguddio iddo.

28 ¶ Deuwch attaf fi bawb a'r y fydd yn flinderog ac yn llwythog, a mi a esmwythaf arnoch.

29 Cymmerwch fy iau arnoch, a dysgwch gennyf; canys addfwyn ydwyf a'r gofnygedig o galon: s a chwi a gewch orphwysdra i'ch eneidiau.

30 t Canys fy iau fydd esmwyth, a'm baich fydd ysgafn.

P E N. XII.

1 Crist yn ceryddu dallineb y Phariseaid, o ran torri'r sabbath; 3 trwy ysgrifbyrau, 10 trwy reswm, 13 a thwry rfydded: 22 yn iachâu'r dyn cytbreulig, mud, a dall. 31 Ni fadddeir byth gabledd yr erbyn yr Yspryd Glân. 36 Y rhoddir cyfrif am eiriau sefur. 38 Y mae yn ceryddu yr anffyddloraidd a geisient arwydd; 49 ac yn dangos prwy yw ei frwad, a'i chwaer, a'i fam.

Y R amfer hwnnw a yr aeth yr Iesu ar y dydd sabbath trwy'r yd: ac yr oedd chwant bwyd ar ei ddisgyblion, a hwy a ddechreuasant dynnu tywys, a bwytta.

2 A phan welodd y Phariseaid, hwy a ddywedasant wrtho, Wele, y mae dy ddisgyblion yn gwneuthur yr nyn nid yw t rydd ei wneuthur ar y sabbath.

3 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Oni ddarlennafoch b pa beth a wnaeth Dafydd, pan oedd thwant bwyd a no ef, a'r rhai oedd gyd ag ef?

4 Pa fodd yr aeth efe i mewn i dy Dduw, ac y bwyttaodd t c y bara gosod, yr hwn

rhaf nid oedd gyfreithlon.

c Eccl. 25 30. Lef. 24. 6.

nid

Luc 10.

13.

m Pen 10.

15.

n Luc 10.

21.

o i Cor. 1.

27. a 2. 8.

Edrwn

Sal. 8. 2.

p Pen. 28.

18.

Ioan 3. 35.

a 13. 3.

a 17. 2.

q Ioan 1.

18. a 6.

46. a 10.

15.

r Zec. 9.

9.

Phil. 2. 7.

8.

s Jer. 6.

10.

t i Ioan

5. 3.

31.

a Deut.

23. 25.

Marc 2.

23.

Luc 6. 1.

+ ysf-

reth-

lawn.

b i Sam.

21. 6.

+ torthau

dangos y

Lef. 24. 6.

nid oedd rydd iddo ei fwytta, nac i'r rhai
oedd gyd ag ef, ond yn unig i'r offeiriaid?
5 Neu oni ddarllenafoch yn y gyfraith,
fod yr offeiriaid ar y sabbathau yn y
deml yn halogi'r sabbath, a'u bod yn
ddigerydd?
6 Eithr yr ydwyf yn dywedyd i chwi,
fod yma *un mwy* na'r deml.
7 Ond pe gwybafech beth yw *byn*,
8 Trugaredd a ewyllysiaf, ac nid aberth,
ni farnafech chwi yn erbyn y rhai di-
niwied.
8 Canys Arglwydd ar y sabbath hefyd
yw Mab y dyn.
9 h Ac wedi iddo ymadael oddi yno,
efe a aeth i'w synagog hwynt.
10 ¶ Ac wele, yr oedd dyn a chanddo
law wedi gwywo. A hwy a ofynasant
iddo, gan ddywedyd, i Ai *†* rhydd iachâu
ar y sabbathau? fel y gallent achwyn
arno.
11 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa
ddyn o honoch fydd a chaeddo un ddafad,
ac k o syth honno mewn pwll ar y dydd
sabbath, nid ymeistf ynddi, a'i chodi allan?
12 Pa faint gwell gan hynny ydyw dyn
nâ dafad? Felly *†* rhydd yw gwneuthur yn
dda ar y sabbathau.
13 Yna y dywedodd efe wrth y dyn,
Eftyn dy law. Ac efe a'r hestynodd; a *bi*
a wnaed yn iach, fel y llall.
14 ¶ Yna'r aeth i y Phariseaid allan,
ac a *†* ymgynghorasant yn ei erbyn ef, pa
fodd y difeithent ef.
15 A'r Iesu gan wybod, m a giliodd oddi
yno: n a thorfeidd lawer a'i canlynasant
ef, ac efe a'u hiachaodd hwynt oll;
16 Ac o a orchymynodd iddynt, na
† wnaent ef yn gyhoedd:
17 Fel y cyflawnid yr hym a ddywed-
afid trwy Efaïas y prophwyd, gan ddy-
weddy,
18 P Wele fy ngwasanaethwr, yr hwn
a ddewisais; fy anwylyd, q yn yr hwn
y mae fy enaid yn foddlon: gosodaf fy
yspryd arno, ac efe a draetha fara i'r
Cenhedloedd.
19 Nid ymrifon efe, ac ni lefain; ac ni
chlyw neb ei lais ef yn yr heolydd.
20 Corfen ysig ni's tyr, a llin yn mygu
ni's diffydd, hyd oni ddygo efe allan farn
i fuddugoliaeth.
21 Ac yn ei enw ef y gobeithia'r Ce-
nhedloedd.
22 ¶ Yna y dycpwyd atto un cyth-
reulig, dall a mud: ac efe a'i hiachaodd
ef, fel y llafarodd ac y gwelodd y dall a
mud.
23 A'r holl dorfeidd a synnasant, ac a
ddywedasant, Ai hwn yw mab Dafydd?
24 s Eithr pan glybu'r Phariseaid, hwy
a ddywedasant, Nid yw hwn yn bwrw
allan gythreuliaid, ond trwy *†* Beelzebub
pennaeth y cythreuliaid.
25 A'r Iesu yn gwybod eu meddyliau, a
ddywedodd wrthynt, Pob teyrnas wedi
ymrannu yn ei herbyn ei hun, a anghyf-
anneddir; a phob dinas neu dŷ wedi
ymrannu yn ei erbyn ei hun, ni faif.
26 Ac os Satan a fwrw allan Satan, efe
a ymrannodd yn ei erbyn ei hun: pa
wedd gan hynny y faif ei deyrnas ef?
27 Ac os trwy Beelzebub yr ydwyf fi yn
bwrw allan gythreuliaid, trwy bwy y mae
eich plant chwi yn eu bwrw hwynt allan?
am hynny y byddant hwy yn farnwyr
arnoeh chwi.

28 Eithr os ydwyf fi yn bwrw allan
gythreuliaid trwy Ysryd Duw, yna y
daeth teyrnas Dduw atoch.

29 Neu, t pa fodd y dichon neb fyned
i mewn i dŷ un cadarn, a llwyr-yspeilio ei
ddodrefn ef, oddi eithr iddo yn gyntaf
rwy'mo'r cadarn? ac yna yr yspeilia efe
ei dŷ ef.

30 Y neb nid yw gyd â mi, fydd yn fy
erbyn; a'r neb nid yw yn caflu gyd â
mi, fydd yn gwasgaru.

31 ¶ Am hynny y dywedaf wrthyth
chwi, u Pob pechod a chabledd a faddeuir
i ddynion: ond cabledd yn erbyn yr Ysryd
Glân ni faddeuir i ddynion.

32 A phwy bynnag a ddywedo air yn
erbyn Mab y dyn, x fe a faddeuir iddo:
ond pwy bynnag a ddywedo yn erbyn yr
Ysryd Glân, ni's maddeuir iddo, nac yn
y byd hwn, nac yn y byd a ddaw.

33 Naill ai gwnewch y pren yn dda, y a'i
ffrwyth yn dda; ai gwnewch y pren yn
ddrwg, a'i ffrwyth yn ddrwg: canys y
pren a adwaenir wrth ei ffrwyth.

34 z Oh eppil gwiberod, pa wedd y
gellwch lasaru pethau da, a chwi yn
ddrwg? a canys o helaethrwydd y galon
y llafara'r genau.

35 Y dyn da, o drysor da y galon, a ddwg
allan bethau da: a'r dyn drwg, o'r tryfor
drwg, a ddwg allan bethau drwg.

36 Eithr yr ydwyf yn dywedyd wrthyth,
Mai am bob gair fegur a ddywedo dynion,
y rhoddant hwy gyntaf yn nydd y farn.

37 Canys wrth dy eiriau y' th gyflawnhëir,
ac wrth dy eiriau y' th gondemnin.

38 ¶ b Yna'r atebodd rhai o'r yfgrif-
enyddion a'r Phariseaid, gan ddywedyd,
Athraw, ni a chwennychem weled arwydd
gennyt.

39 Ac efe a atebodd ac a ddywedodd
wrthynt, Cenhedlaeth ddrwg a c godi-
nebus fydd yn ceisio arwydd; ac arwydd
ni's rhoddir iddi, ond arwydd y prophwyd
Jonas.

40 d Canys fel y bu Jonas dridiau a thair
nos ym mol y morfil, felly y bydd Mab y
dyn dridiau a thair nos ynghalon y ddaear.

41 e Gwyr Ninesa a gyfodant yn y farn
gyd â'r genhedlaeth hon, ac a'i c con-
demniant hi; am iddynt hwy g edifarhâu
wrth bregeth Jonas: ac wele fwy nâ Jonas
yma.

42 h Brenhines y dehau a gyfyd yn y
farn gyd â'r genhedlaeth hon, ac a'i con-
demnia hi; am iddi hi ddyfod o eithafoedd
y ddaear i glywed doethineb Salomon: ac
wele fwy nâ Salomon yma.

43 i A phan el yr yspryd asian allan o
ddyn, k efe a rodia ar hyd lleoedd fychion,
gan geisio gorphwysdra, ac nid yw yn ei
gael.

44 Yna medd efe, Mi a ddychwelaf i'm
tŷ o'r lle y daethum allan. Ac wedi y delo,
y mae yn ei gael yn wag, wedi ei ysgubo,
a'i drwsio.

45 Yna y mae efe yn myned, ac yn
cymmeryd gyd ag ef ei hun faith yspryd
eraill gwaeth nag ef ei hun; ac wedi
iddynt fyned i mewn, hwy a gyfanneddant
yno: l ac y mae diwedd y dyn hwnnw yn
waeth nâ'i ddechreuad. Felly y bydd hefyd
i'r genhedlaeth ddrwg hon.

46 ¶ Tra'r ydoedd efe yn llafaru wrth
y torfeidd, m wele, ei fam a'i n frodyr
oedd yn sefyll allan, yn ceisio ymddiddan
ag ef.

t Efaïas
49. 24.
Luc 11.u Marc 3.
28.
Luc 12.10.
Heb. 6. 4.
a 10. 26.
29.i Ioan 5.
16.
x i Tim.1. 13.
y Pen. 7.
17.Luc 6. 43.
44.
z Pen. 3.7. a 23.
33.
a Luc 6.

45.

b Pen. 16.
1.
Marc 8.11.
Luc 11.16. 29.
i Cor. 1.
22.c Efaïas
57. 3.
d Jona 1.17.
e Luc 11.f Jer. 3.
11.
Ezec. 16.51.
Rhuf. 2.
27.g Ioan
3. 5.
h i Bren.10. 1.
2 Cron.
9. 1.Luc 11.
31.i Luc 11.
24.
k Job 1.7.
l Pedr 5.
8.m Heb. 6.
4. a 10.
26.n Pedr 2.
20.
m Marc3. 31.
Luc 8. 19.
20.o Pen. 13.
55.
Marc 6. 3.Ioan 2. 17.
a 7. 3.
Act. 1. 14.1 Cor. 9.
5.
Gal. 1. 19.

47 A dywedodd un wrtho, Wele, y mae dy fam di a'th frodyr yn sefyll allan, yn ceisio ymddiddan â thi.

48 Ac efe a atebodd ac a ddywedodd wrth yr hwn a ddywedasai wrtho, Pwy yw fy mam i? a phwy yw fy mrodyr i?

49 Ac efe a eistynodd ei law tu ag at ei ddisgyblion, ac a ddywedodd, Wele fy mam i, a'm brodyr i.

50 Canys o pwy bynnag a wna ewylllys fy Nhad yr hwn fydd yn y nefoedd, efe yw fy mrawd i, a'm chwaer, a'm mam.

P E N. XIII.

3 Dammeg yr hauwr a'r bad; 18 a'i deongliad. 24 Dammeg yr efrau, 31 yr bad mroffard, 33 y furdoes, 44 y trysor cuddiedig, 45 y perl, 47 a'r rbwyd. 53 Y modd y dirmygir Crist gan ei wladwyr ei hun.

Y Dydd hwnnw yr aeth yr Iesu allan o'r tŷ, a ac yr eisteddodd wrth lan y môr.

2 A thorfeidd lawer a ymgynnullasant atto ef, fel b yr aeth efe i'r llong, ac yr eisteddodd: a'r holl dyria a safodd ar y lan.

3 Ac efe a lasarodd wrthynt lawer o bethau trwy ddamhegion, gan ddywedyd, c Wele, yr hauwr a aeth allan i hau.

4 Ac fel yr oedd efe yn hau, peth a fyrthiodd ar fin y ffordd; a'r adar a ddaethant ac a'i difasant.

5 Peth arall a fyrthiodd ar greig-leoedd, lle ni chawfant fawr ddaear: ac yn y man yr eginasant, gan nad oedd iddynt ddyfnder daear:

6 Ac wedi codi'r haul, y poethasant; ac am nad oedd ganddynt wreiddyn, hwy a wywasant.

7 A pheth arall a fyrthiodd ym mhlith y drain; a'r drain a godasant, ac au tagasant hwy.

8 Peth arall hefyd a fyrthiodd mewn tir da, ac a ddygasant ffrwyth, peth ar ei ganfed, arall ar ei dri-ugeinfed, arall ar ei ddegfed ar hugain.

9 Y neb fydd ganddo glustiau i wrando, gwrandawed.

10 A daeth y disgyblion, ac a ddywedasant wrtho, Pa ham yr wyt ti yn llafaru wrthynt trwy ddamhegion?

11 Ac efe a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Am e roddi i chwi wybod dirgelion teyrnas nefoedd, ac ni roddwyd iddynt hwy.

12 f Oblegyd pwy bynnag fydd ganddo, i hwnnw y rhoddir, ac efe a gaiff helaethrwydd: eithr pwy bynnag nid oes ganddo, oddi arno ef y dygir, ie, yr hyn fydd ganddo.

13 Am hynny yr ydwyf yn llafaru wrthynt hwy ar ddamhegion: canys a hwy yn gweled, nid ydynt yn gweled; ac yn clywed, nid ydynt yn clywed, nac yn deall.

14 Ac ynddynt hwy y cyflawnir prophwydoliaeth Efaías, yr hon fydd yn dywedyd, g Gan glywed y clywch, ac ni ddeallwch; ac yn gweled y gwelwch, ac ni chanfyddwch.

15 Canys brasawyd calon y bobl hyn, a hwy a glywsant â'u h clustiau yn drwm, ac a gauasant eu llygaid; rhag canfod â'u llygaid, a chlywed â'u clustiau, a deall â'r galon, a throï, ac i mi eu hiachâu hwynt.

16 Eithr i dedwydd yw eich llygaid chwi, am eu bod yn gweled; a'ch clustiau, am eu bod yn clywed,

17 Oblegyd yn wir y dywedaf i chwi, k chwennychu o lawer o broplawdydi a rhai cyfiawn weled y pethau a welwch chwi, ac ni's gwelfant; a chlywed yr hyn a glywch chwi, ac ni's clywsant.

18 ¶ I Gwrandêwch chwithau gan hynny ddammeg yr hauwr.

19 Pan glywo neb air m y deyrnas, ac heb ei ddeall, y mae y drwg yn dyfod, ac yn cipio'r hyn a hauwyd yn ei galon ef. Dyma yr hwn a hauwyd ar fin y ffordd.

20 A'r hwn a hauwyd ar y creig-leoedd, yw'r hwn fydd yn gwrando'r gair, ac yn ebrwydd a trwy lawenydd yn ei dderbyn;

21 Ond nid oes ganddo wreiddyn ynddo ei hun, eithr dros amfer y mae: a phan ddelo gorthrymder neu erlid oblegyd y gair, yn y fan o efe a rwystrir.

22 P A'r hwn a hauwyd q ym mhlith y drain, yw'r hwn fydd yn gwrando'r gair; ac y mae gofal y byd hwn, a thwyll cytoeth yn tagu'r gair, ac y mae yn mayned yn ddiffirwyth.

23 Ond yr hwn a hauwyd yn y tir da, yw'r hwn fydd yn gwrando'r gair, ac yn ei ddeall; sef yr hwn fydd yn ffrwytho, ac yn dwyn peth ei ganfed, arall ei dri-ugeinfed, arall ei ddegfed ar hugain.

24 ¶ Dammeg arall a ofododd efe iddynt, gan ddywedyd, Teyrnas nefoedd fydd gyffelyb i ddyn a hauodd had da yn ei faes:

25 A thra yr oedd y dynion yn cyfgu, daeth ei elyn ef ac a hauodd efrau ym mhlith y gwenith, ac a aeth ymaith.

26 Ac wedi i'r eginyn dyfu, a dwyn ffrwyth, yna'r ymddangosodd yr efrau hefyd.

27 A gweision gwr y tŷ a ddaethant, ac a ddywedasant wrtho, Arglwydd, oni hauaist ti had da yn dy faes? o ba le gan hynny y mae'r efrau ynddo?

28 Yntau a ddywedodd wrthynt, Y gelyn ddyn a wnaeth hyn. A'r gweision a ddywedasant wrtho, A fynni di gan hynny i ni fyned a'u casglu hwynt?

29 Ac efe a ddywedodd, Na fynnaf; rhag i chwi, wrth gasglu'r efrau, ddiwreiddio'r gwenith gyd â hwynt.

30 Gadêwch i'r ddau gyd-dyfu hyd y cynhauaf: ac yn anfer y cynhauaf y dywedaf wrth y medelwyr, Cefglwch yn gyntaf yr efrau, a rhwymwch hwynt yn ysgubau i'w llwyr-losgi; ond i cefglwch y gwenith i'm hyfgubor.

31 ¶ Dammeg arall a ofododd efe iddynt, gan ddywedyd, s Cyffelyb yw teyrnas nefoedd i rônyn o had mwithard, yr hwn a gymmerodd dyn ac a'i hauodd yn ei faes.

32 Yr hwn yn wir fydd leiaf o'r holl hadau; ond wedi iddo dyfu, mwyaf un o'r llysiâu ydyw, ac y mae efe yn mayned yn bren; fel y mae adar y nef yn dyfod, ac yn nythu yn ei gangau ef.

33 ¶ t Dammeg arall a lasarodd efe t wrthynt, Cyffelyb yw teyrnas nefoedd i furdoes, yr hwn a gymmerodd gwraig ac a'i cuddiodd mewn tri pheccaid o flawd, hyd oni furodd y cwbl.

34 u Hyn oll a lasarodd yr Iesu trwy ddamhegion wrth y torfeidd; ac heb ddammeg ni lasarodd efe wrthynt:

35 Fel y cyflawnid yr hyn a ddywedwyd trwy'r prophwyd, gan ddywedyd, x Agoraf fy ngenau mewn damhegion; z

mynegaf

o Edrych
Ioan 15.
14.
Gal. 5. 6.
a 6. 15.
Col. 3. 11.

31.
a Marc 4.
1.

b Luc 5.
3.
† i long.

c Luc 8.
5.

d Pen. 11.
15.

e Pen. 16.
17.
Marc 4.
11.

1 Cor. 2.
10.
Ioan 2.

27.
f Pen. 25.
29.
Marc 4.

25.
Luc 8. 18.
a 19. 26.
g Efaías 6.

9.
Ezec. 12.
2.
Marc 4.

12.
Luc 8. 10.
Ioan 12.

40.
Act. 28.
26.

Rhuf. 11.
8.
h Heb. 5.

11.
i Pen. 16.
17.
Luc 10.

23. 24.
Ioan 20.
29.

k i Pedr
1. 10.

1 Marc 4.
14.
Luc 8. 17.
m Pen. 4.
23.

n Efaías 58.
2.
Ioan 5.
35.

o Pen. 11.
6.
p Pen. 19.
23.

Marc 10.
23.
Luc 18.

24.
1 Tim. 6.

q Jer. 4.
3.

r Pen. 3.
12.

s Marc 4.
30.
Luc 13.
19.

t Luc 13.
20.

u Marc 4.
33. 34.

x Sal. 78.

mynegaf bethau cuddiedig er pan feiliwyd y byd.

36 ¶ Yna yr anfonodd yr Iesu y torfeydd ymaith, ac yr aeth i'r tŷ: a'i ddisgyblion a ddaethant atto, gan ddywedyd, Eglura i ni ddammeg efrâu'r maes.

37 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Yr hwn fydd yn hau'r had da, yw Mab y dyn;

38 A'r maes yw'r byd; a'r had da, hwynt-hwy yw plant y deyrnas; a'r efrâu yw y plant y drwg;

39 A'r gelyn yr hwn a'u hauodd hwynt, yw diafol; a'r cynhauaf yw diwedd y byd; a'r medelwyr yw'r angylion.

40 Megis gan hynny y cynhullir yr efrâu, ac a'u llwyr-losgir yn tân; felly y bydd yn niwedd y byd hwn.

41 † Mab y dyn a ddenfyn ei angylion, a hwy a gynhullant allan o'i deyrnas ef yr holl dramgwyddiadau, a'r rhai a wnant anwiredd;

42 Ac a'u bwriant hwy i'r ffwrn dân: a yno y bydd wylofain a rhingcian dannedd.

43 b Yna y llewyrcha y rhai cyfiawn fel yr haul, yn nheyrnas eu Tad. c Yr hwn fydd ganddo glustiau i wrando, gwrandawed.

44 ¶ Drachefn, cyffelyb yw teyrnas nefoedd i drysor wedi ei guddio mewn maes; yr hwn wedi i ddyn ei gaffael, a'i cuddiodd, ac o lawenydd am dano, fydd yn myned ymaith, d ac yn gwerthu yr hyn oll a iedd, ac e yn prynu'r maes hwnnw.

45 ¶ Drachefn, cyffelyb yw teyrnas nefoedd i farchnattawr, yn ceisio perlau teg:

46 Yr hwn wedi iddo gaffael un perl gwerthfawr, a aeth ac a werthodd gymaint oll ag a feddai, ac a'i prynodd ef.

47 ¶ Drachefn, cyffelyb yw teyrnas nefoedd i rwyd a fwrwyd yn y môr, ac f a gasglodd o bob rhyw beth:

48 Yr hon, wedi ei llenwi, a ddygafant i'r lan, ac a eisteddasant, ac a gasglasant y rhai da mewn llestri, ac a fwriasant allan y rhai drwg.

49 Felly y bydd yn niwedd y byd: yr angylion a ant allan, ac g a ddidolant y rhai drwg o blith y rhai cyfiawn;

50 Ac a'u bwriant hwy i'r ffwrn dân: h yno y bydd wylofain a rhingcian dannedd.

51 Iesu a ddywedodd wrthynt, A ddarfu i chiw ddeall hyn oll? Hwytbau a ddywedasant wrtho, Do, Arglwydd.

52 A dywedodd yntau wrthynt, Am hynny pob ygrifenydd wedi ei ddyfsgu i deyrnas nefoedd, fydd debyg i ddyn o berchen tŷ, yr hwn fydd yn dwyn allan o'i drysor, i bethau newydd a hen.

53 ¶ A bu, wedi i'r Iesu orphen y damhegion hyn, efe a ymadawodd oddi yno.

54 k Ac efe a ddaeth i'w wlad ei hun, ac a'u dyfsgodd hwynt yn eu synagog; fel y synnodd arnynt, ac y dywedasant, O ba le y daeth y doethineb hyn a'r gweithredoedd nerthol i'r dyn hwn?

55 l Onid hwn yw mab y saer? onid Mair y ge'wir ei fam ef? a Iago, a Ioses, a Simon, a Judas, m ei frodyr ef?

56 Ac onid yw ei chwiorydd ef oll gyd â ni? o ba le gan hynny y mae gan hwn y pethau hyn oll?

57 A hwy n a rwystrwyd ynddo ef. A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, o Nid yw prophwyd heb anrhydedd, ond yn ei wlad ei hun, ac yn ei dŷ ei hun.

58 Ac p ni wnaeth efe nemmawr o p Marc 6. weithredoedd nerthol yno, oblegyd eu 5. 6. hanghrediniaeth hwynt.

P E N. XIV.

1 Tyb Herod am Grif. 3 Carchar Ioan, a'i ddibenydd. 13 Yr Iesu yn ymado i le anial; 15 lle y mae efe yn portbi pum mil o bobl â phum torth, ac a dau bysgodyn: 22 yn rhodio ar y môr at ei ddisgyblion; 34 ac wedi tirio yn Gennefaret, yn iachâu'r cleifion a gyffyrddai ag ymyl ei twisg ef.

Y Pryd hwnnw y clybu a Herod y te-trarc son am yr Iesu;

2 Ac efe a ddywedodd wrth ei weifion, Hwn yw Ioan Fedyddiwr: efe a gyfododd o feirw, ac am hynny y mae nerthoedd yn gweithio ynddo ef.

3 ¶ b Canys Herod a ddaliafai Ioan, ac a'i rhwymafai, ac a'i dodafai yngharchar oblegyd Herodias, gwraig Phylib ei frawd ef.

4 Canys Ioan a ddywedodd wrtho, c Nid cyfreithlawn i ti ei chael hi.

5 Ac efe yn ewyllysio ei roddi ef i farwolaeth, a ofnodd y dyrfa; d canys hwy a'i cymmerent ef megis prophwyd.

6 Eithr pan gadwyd dydd genedigaeth Herod, y dawniodd merch Herodias † ger eu bron hwy, ac a ryngodd fodd Herod.

7 O ba herwydd efe a addawodd trwy lw roddi iddi beth bynnag a ofynai.

8 A luthau, wedi ei rhag-ddysgu gan ei mam, a ddywedodd, Dyro i mi yma ben Ioan Fedyddiwr mewn dysgl.

9 A'r brenhin a fu drifft ganddo: eithr o herwydd y llw, a'r rhai a eisteddent gyd ag ef wrth y ford, efe a orchymynodd ei roi ef iddi.

10 Ac efe a anfonodd ac a dorrodd ben Ioan yn y carchar.

11 A dygwyd ei ben ef mewn dysgl, ac a'i rhoddwyd i'r llangces: a hi a'i dug ef i'w mam.

12 A'i ddisgyblion ef a ddaethant ac a gymmerasant ei gorph ef, ac a'i claddasant: ac a aethant ac a fynegasant i'r Iesu.

13 ¶ c A phan glybu'r Iesu, efe a ymadawodd oddi yno mewn llong, i anghyanneddle o'r naill du: ac wedi clywed o'r torfeydd, hwy a'i canlynasant ef ar draed allan o'r dinasoedd.

14 A'r Iesu a aeth allan, ac a welodd † dyrfa fawr, ac f a dostruidd wrthynt, ac efe a iachodd eu cleifion hwynt.

15 ¶ g Ac wedi ei myned hi yn hwyr, daeth ei ddisgyblion atto, gan ddywedyd, Y lle fydd anghyfannedd, a'r awr a aeth weithian heibio: gollwng y dyrfa ymaith, fel yr elont i'r pentrefi, ac y prynont iddynt fwyd.

16 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Nid rhaid iddynt fyned ymaith: rhoddwch chiw iddynt beth i'w fwytta.

17 A hwy a ddywedasant wrtho, Nid oes gennym ni yma ond pum torth, a dau bysgodyn.

18 Ac efe a ddywedodd, Dygwch hwynt yma i mi.

19 Ac wedi gorchymyn i'r torfeydd eistedd ar y gwelltglas, a chymmeryd y pum torth, a'r ddau bysgodyn, efe a edrychodd i fynu tu a'r nef, ac h a fendithiodd, ac a dorrodd; ac a roddes y torthau i'r disgyblion, a'r disgyblion i'r torfeydd.

Dechreu

32.

a Marc 6.

14.

Luc 9. 7.

30.

b Luc 3.

19, 20.

c Lef. 18.

16. a 20.

21.

† rbydd.

d Pen. 21.

26.

Luc 20. 6.

† Gr. yny

canol.

32.

e Pen. 12.

15.

Marc 6.

32.

Luc 9. 10

† bobl

laver.

f Pen. 9.

36.

g Marc 6.

35.

Luc 9. 12.

Ioan 6. 5.

20 A hwynt oll a fwyttasant, ac a gaw-
sant eu digon: ac a godasant o'r briw-fwyd
oedd yngweddill, ddeuddeg bafredaid yn
llawn.

21 A'r rhai a fwyttasant oedd ynghylch
pum-mil o wŷr, heb law gwragedd a
phlant.

22 ¶ Ac yn y fan y gyrrodd yr Iesu ei
ddisgyblion i fyned i'r llong, ac i fyned
i'r lan arall o'i flaen ef, tra fyddai efe yn
gollwng y torfeydd ymaith.

i Marc 6.
46.
k Ioan 6.
16.

23 i Ac wedi iddo ollwng y torfeydd
ymaith, efe a esgynodd i'r mynydd wrtho
ei hun, i weddio: k ac wedi ei hwyrhau
hi, yr oedd efe yno yn unig.

24 A'r llong oedd weithian ynghanol
y môr, yn drallodus gan donnau: canys
gwŷnt gwrthwynebus ydoedd.

25 Ac yn y bedwaredd wylfa o'r nos yr
aeth yr Iesu at ynt, gan rodio ar y môr.

26 A phan welodd y disgyblion ef yn
rhodio ar y môr, dychrynasant, gan ddy-
wedyd, Drychiolaeth ydyw. A hwy a
waeddasant rhag ofn.

27 Ac yn y man y llafarodd yr Iesu
wrthynt, gan ddywedyd, Cymmerwch gy-
sur: myfi ydyw; nac ofnwch.

28 A Phedr a'i hattebodd, ac a ddywed-
odd, O Arglwydd, os tydi yw, arch i mi
ddyfod attat ar y dyfroedd.

29 Ac efe a ddywedodd, Tyred. Ac
wedi i Pedr ddisgyn o'r llong, efe a rod-
iodd ar y dyfroedd, i ddyfod at yr Iesu.

30 Ond pan welodd efe y gwŷnt yn gryf,
efe a ofnodd: a phan ddechreuodd suddo,
efe a lefodd, gan ddywedyd, Arglwydd,
cadw fi.

31 Ac yn y man yr estynodd yr Iesu ei
law, ac a ymaffodd ynddo ef, ac a ddy-
wedodd wrtho, Tydi o ychydig ffydd, pa-
ham y petrifaist?

32 A phan aethant hwy i mewn i'r
llong, peidiodd y gwŷnt.

33 A daeth y rhai oedd yn y llong, ac
a'i haddolasant ef, gan ddywedyd, Yn wir
Mab Duw ydwyf ti.

i Marc 6.
53.

34 ¶ Ac wedi iddynt fyned trosodd,
hwy a ddaethant i dir Gennefaret.

m Pen. 9.
20.

35 A phan adnabu gwŷr y fan honno ef,
hwy a anfonasant i'r holl wlad honno o
amgylch, ac a ddygasant atto y rhai oll
oedd mewn anhwyf:

Marc 3.
10.

36 Ac a attolygasant iddo gael cyffwrdd
yn unig ag ymyl ei wisg ef: a m chyn-
nifer ag a gyffyrddodd, a iachawyd.

Luc 6. 19.
Act. 19.
12.

37 Crist yn argyhoeddi'r ysgrifenyddion a'r
Phariseaid, am dorri gorchymynion Duw
trwy eu traddodiadau eu bunain: 11 yn
dysgu nad yw'r petb fydd yn myned i
mewn i'r genau, yn halogi dyn: 21 yn
iacháu merch y wraig o Canaan, 30 a
thorfoedd eraill lawer: 32 ac a saith dorth,
ac ychydig bysgod bychain, yn portbi saith
mil o wŷr, heb law gwragedd a phlant.

32. Y NA'r ysgrifenyddion a'r Phariseaid, y
rhai oedd o Jerusalem, a a ddaethant
at yr Iesu, gan ddywedyd,

1. 2 Paham y mae dy ddisgyblion di yn
trofeddu traddodiad yr hynafiaid? canys
nid ydynt yn golchi eu dwylaw pan fwytt-
taont fara.

3 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd
wrthynt, A phaham yr ydych chi yn trof-
eddu gorchymyn Duw trwy eich traddod-
iad chi?

4 Canys Duw a orchymynodd, gan ddy-

wedyd, b Anrhydedda dy dad a'th fam: b Ecsod.
c a'r hwn a felldithio dad neu fam, lladder 20. 12.
ef yn farw. Deut. 5.

5 Eithr yr ydych chi yn dywedyd, Pwy
bynnag a ddywedo wrth ei dad neu ei fam,
d Rhodd yw pa beth bynnag y ceit les oddi
wrthyf fi, ac ni anrhydeddo ei dad neu ei
fam, difai fydd.

6 Ac fel hyn y gwnaethoch orchymyn
Duw yn ddi-rym trwy eich traddodiad eich
hun.

7 e Ob ragrithwŷr, da y prophwyddodd e Marc 7.
† Efaïas am danoch chi, gan ddywedyd, 6.

8 f Nesâu y mae y bobl hyn attaf â'u
genau, a'm hanrhydeddu â'u gwefusau; a'u
calon fydd bell oddi wrthyf.

9 Eithr yn ofer y'm hanrhyddant i,
g gan ddyfgu gorchymynion dynion yn
ddyfgeidiaeth.

10 ¶ h Ac wedi iddo alw'r dyrfa atto, efe
a ddywedodd wrthynt, Clywch a deallwch.

11 i Nid yr hyn fydd yn myned i mewn
i'r genau, fydd yn halogi dyn; ond yr hyn
fydd yn dyfod allan o'r genau, hynny fydd
yn halogi dyn.

12 Yna y daeth ei ddisgyblion atto, ac
a ddywedasant wrtho, A wyddost ti ym-
rwyfiro o'r Phariseaid wrth glywed yr
ymadrodd hwn?

13 Ac yntau a attebodd, a ddywedodd,
k Pob planhigyn yr hwn ni's plannodd fy k Ioan 15.
Nhad nesol, a ddiwreiddir. 2.

14 Gadewch iddynt: l tywyfegion deillion
i'r deillion ydynt. Ac os y dall a dywys
y dall, y ddau a syrthiant yn y ffos.

15 m A Phedr a attebodd, ac a ddywedodd
wrtho, Eglura i ni y ddammeg hon.

16 A dywedodd yr Iesu, n A ydych
chiwithau etto heb ddeall?

17 Onid ydych chi yn deall etto, fod
o yr hyn oll fydd yn myned i mewn i'r o i Cor.
genau, yn cilio i'r bola, ac y bwrir ef allan 6. 13.
i'r geudy?

18 Eithr p y pethau a ddeuant allan o'r p Iago 3.
genau, fy'n dyfod allan o'r galon; a'r petb- 6
au hynny a halogant ddyn.

19 q Canys o'r galon y mae meddyliau q Gen. 6.
drwg yn dyfod allan, lladdiadau, tor-priod- 5. a 8. 21.
asau, godinebau, lladradau, cam-dystiol- Diar. 6.
aethau, cablau. 14.

20 Dyma'r pethau fy'n halogi dyn:
eithr bwyttâ â dwylaw heb olchi, ni haloga
ddyn.

21 ¶ r A'r Iesu a aeth oddi yno, ac a r Marc 9.
giliodd i dueddau Tyrus a Sidon. 24.

22 Ac wele, gwraig o Canaan a ddaeth
o'r parthau hynny, ac a lefodd, gan ddy-
wedyd wrtho, Trugarhâ wrthyf, O Ar-
glwydd, Fab Dafydd: y mae fy merch yn
ddrwg ei hwyl gan gythraul.

23 Eithr nid attebodd efe iddi un gair.
A daeth ei ddisgyblion atto, ac a attolyg-
asant iddo, gan ddywedyd, Gollwng hi
ymaith; canys y mae hi yn llefain ar ein
hol.

24 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd,
s Ni'm danfonwyd i ond at ddefaid colledig s Pen. 10.
tŷ Israel. 5. 6.

25 Ond hi a ddaeth ac a'i haddolodd ef,
gan ddywedyd, Arglwydd, cymmorth fi. Act. 13.

26 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd, Rhuf. 15.
Nid da cymmeryd bara'r plant, a'i fwrw
i'r cwn.

27 Hithau a ddywedodd, Gwir yw, Ar-
glwydd: canys y mae'r cwn yn bwyttâ
o'r briwfion fy'n syrthio oddi ar fwrdd eu
harglwyddi.

28 Yna'r atebodd yr Iesu, ac a ddywedodd wrthi, Ha wraig, mawr yzo dy ffydd: bydded i ti fel yr wyt yn ewyllysio. A'i merch a iachawyd o'r awr honno allan.

t Marc 7. 31. 29 ¶ A'r Iesu a aeth oddi yno, ac a ddaeth ger llaw môr Galilea; ac a efgynodd i'r mynydd, ac a eisteddodd yno.

u Esay 35. 5, 6. Pen. 11. 5. Luc 7. 22. 30 A daeth atto dorseydd llawer, a chanddynt gyd â hwynt u gloffion, deillion, mudion, anafusion, ac eraill lawer: a hwy a'u bwriafant i lawr wrth draed yr Iesu, ac efe a'u hiachodd hwynt:

31 Fel y rhyfeddodd y torseydd, wrth weled y mudion yn llafaru, y rhai anafus yn iach, y cloffion yn rhodio, a'r deillion yn gweled: a hwy a ogoneddafant Dduw Israel.

x Marc 8. 1. 32 ¶ A galwodd yr Iesu ei ddifgyblion atto, ac a ddywedodd, Yr ydwyf yn tofuriu wrth y dyrfa; canys y maent yn aros gyd â mi dridiau weithian, ac nid oes ganddynt ddim i'w fwyta: ac nid ydwyf yn ewyllysio eu gollwng hwynt ymaith ar eu cythlwg, rhag eu llewygu ar y ffordd.

33 A'i ddifgyblion a ddywedent wrtho, O ba le y caem ni gymmaint o fara yn y diffeithwch, fel y digonid tyrfa gymmaint?

34 A'r Iesu a ddywedai wrthynt, Pa fawl torth fydd gennych? A hwy a ddywedafant, Saith, ac ychydig bysgod bychain.

35 Ac efe a orchymynodd i'r torseydd eistedd ar y ddaear.

y Pen. 14. 19. z i Sam. 9. 13. Pen. 14. 19. 36 A y chan gymmeryd y faith dorth, a'r bysgod, a z diolch, efe a'u torrodd, ac a'u rhoddodd i'w ddifgyblion, a'r difgyblion i'r dyrfa.

37 A hwy oll a fwyttafant, ac a gawfant eu digon: ac a godafant o'r briw-fwyd oedd yngweddill, faith fasgedaid yn llawn.

38 A'r rhai a fwyttafant oedd bedair mil o wŷr, heb law gwragedd a phlant.

a Marc 8. 10. 39 Ac wedi iddo ollwng y torseydd ymaith, efe a aeth i long, ac a ddaeth i barthau Magdala.

P E N. XVI.

1 Y Phariseaid yn gofyn arwydd. 6 Iesu yn rhybuddio ei ddifgyblion am lesain y Phariseaid a'r Saduceaid. 13 Tyb y bobl am Grif, 16 a chyffes Pedr am dano. 21 Iesu yn rhag-fynegi ei farwolaeth; 23 yn ceryddu Pedr am ei gyngbori i'r gworthwyrneb: 24 ac yn rhybuddio'r sawl a fynnent ei ganlyn ef, i ddwyn y groes.

a Pen. 12. 38. Marc 8. 11. Luc 12. 54. A C a wedi i'r Phariseaid a'r Saduceaid ddyfod atto, a'i demtio, hwy a attolygafant iddo ddangos iddynt arwydd o'r nef.

2 Ac efe a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Pan fyddo'r hwyr, y dywedwch, Tywydd teg; canys y mae'r wybr yn goch.

3 A'r bore, Heddyw dryecin: canys y mae'r wybr yn goch ac yn bruddaidd. O ragrithwŷr, chwi a fedrwch ddeall wyneb yr wybren; ac oni fedrwch arwyddion yr amserau?

b Pen. 12. 39. 4 Y mae cenhedlaeth ddrwg a godinebus yn ceisio arwydd; ac arwydd ni's rhoddir iddi, ond arwydd y prophwyd Jonas. Ac efe a'u gadawodd hwynt, ac a aeth ymaith.

c Marc 8. 14. 5 Ac wedi dyfod ei ddifgyblion ef i'r lan arall, hwy a ollyngafant dros gof gymmeryd bara genthynt.

6 ¶ A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Edrychwch ac ymogelwch rhag furdoes y Phariseaid a'r Saduceaid. d Luc 12. 1.

7 A hwy a ymresymmafant yn eu plith eu hunain, gan ddywedyd, Hyn fydd am na chymmerafom fara gennym.

8 A'r Iesu yn gwybod, a ddywedodd wrthynt, Chwytchwi o ychydig ffydd, pa ham yr ydych yn ymresymnu yn eich plith eich hunain, am na chymmerafoch fara gyd â chwi?

9 Onid ydych chwi yn deall etto, nac yn cofio e pum torth y pum-mil, a pha fawl basgedaid a gymmerafoch i fynu?

10 Na faith dorth y pedair-mil, a pha fawl cawellaid a gymmerafoch i fynu?

11 Pa fodd nad ydych yn deall, nad am fara y dywedais wrthynt, ar ymogelyd rhag furdoes y Phariseaid a'r Saduceaid?

12 Yna y deallafant na dywedafai efe am ymogelyd rhag furdoes bara, ond rhag athrawiaeth y Phariseaid a'r Saduceaid.

13 ¶ Ac wedi dyfod yr Iesu i dueddau Cefarea Philippi, efe a ofynodd i'w ddifgyblion, gan ddywedyd, g Pwy y mae dynion yn dywedyd fy mod i, Mab y dyn?

14 A hwy a ddywedafant, h Rhai, mai Ioan Fedyddiwr, a rhai mai Elias, ac eraill mai Jeremias, neu un o'r prophwydi.

15 Efe a ddywedodd wrthynt, Ond pwy meddych chwi ydwyf fi?

16 A Simon Pedr a atebodd ac a ddywedodd, i Ti yw'r Crist, Mab y Duw byw.

17 A'r Iesu gan ateb a ddywedodd wrtho, Gwyn dy fydd di, Simon mab Ionah: canys nid cig a gwaed a ddatguddiodd byn i ti, ond k fy Nhad yr hwn fydd yn y nefoedd.

18 Ac yr ydwyf finnau yn dywedyd i ti, mai i ti yw Pedr, ac m ar y graig hon yr adeiladaf fy eglwys; a phyrth uffern ni's gorchfygant hi.

19 A'n rhoddaf i ti agoriadau teyrnas nefoedd: a pha beth bynnag a rwymech ar y ddaear, a fydd rhwymedig yn y nef oedd; a pha beth bynnag a ryddhaech ar y ddaear, a fydd wedi ei ryddhau yn y nefoedd.

20 O Yna y gorchymynodd efe i'w ddifgyblion, na ddywedent i neb mai efe oedd Iesu Grif.

21 ¶ O hynny allan y dechreuodd yr Iesu p ddangos i'w ddifgyblion fod yn rhaid iddo fyned i Jerufalem, a dioddef llawer gan yr henuriaid, a'r arch-offeiriad, a'r ysgrifenyddion, a'i ladd, a chyffodi y trydydd dydd.

22 A Phedr, wedi ei gymmeryd ef atto, a ddechreuodd ei geryddu ef, gan ddywedyd, Arglywydd, trugarhâ wrthyt dy hun; ni's bydd hyn i ti.

23 Ac efe a drodd, ac a ddywedodd wrth Pedr, q Dos yn fy ol i, Satan: rhwystr q Edrych ydwyf ti i mi: am nad ydwyf yn fynied y pethau fy o Dduw, ond y pethau fy o ddynion.

24 ¶ r Yna y dywedodd yr Iesu wrth ei ddifgyblion, Os myn neb ddyfod ar fy ol i, ymwaded ag ef ei hun, a chyffoded ei groes, a chanlyned fi.

25 Canys s pwy bynnag a ewyllysio gadw ei fywyd, a'i cyll: a phwy bynnag a gollo ei fywyd o'm plegyd i, a'i caiff.

26 Canys pa lesâd i ddyn, os ynnill efe yr holl fydd, a cholli ei enaid ei hun? neu t pa beth a rydd dyn yn gyfnewid am ei enaid?

27 Canys

1 Pen. 26. 27 Canys u Mab y dyn a ddaw yngogon-
64. iant ei Dad x gyd â i angylion; y ac yna y
Marc 8.38. rhydd efe i hawb yn ol ei weithred.
x Zec. 14. 28 Yn wir y dywedaf wrthy, z Y mae
5. rhai o'r fawl fydd yn sefyll yma, a'r ni
Pen. 25. phroffant angau, hyd oni welont Fab y dyn
31. yn dyfod yn ei frenhiniaeth.
Judas 14. y Job 34.
11.

Sal. 62.12. Rhuf. 2. 6. Dat. 2. 23. z Marc 9. 1. Luc 9. 27.
P E N. XVII.

1 Gwedd-newidiad Crist. 14 Y mae efe yn
iachâu y lloerig; 22 yn rhag-fynegi ei
ddiodd-faint; 24 ac yn talu teyrn-ged.

32. A c a ar ol chwe diwrnod, y cymmerodd
a Marc 9. yr Iesu Pedr, ac Iago, ac Ioan ei
2. frawd, ac a'u dug hwy i fynydd uchel o'r
Luc 9. neilldu.
28.

2 A gwedd-newidiwyd ef ger eu bron
hwy: a i wyneb a ddisgleiriodd fel yr haul,
a'i dillad oedd cyn wynned a'r goleuni.

3 Ac wele, Moses ac Elias a ymddangof-
odd iddynt, yn ymddiddan ag ef.

4 A Phedr a attebodd ac a ddywedodd
wrth yr Iesu, O Arglwydd, da yw i ni
fod yma: os cwyllyfi, gwnawn yma
dair pabell; un i ti, ac un i Moses, ac un i
Elias.

5 b Ac efe etto yn llafaru, wele, cwmmwl
b 2 Pedr 1. 17.
c Pen. 3. 17.
Marc 1. 11.
Luc 3. 22.
d Ely 42. 1.
e Deut. 18. 19.
f Act. 3. 23.
g Dan 8. 18. a 9. 21.
a 10. 10.
18.

6 A phan glybu'r disgyblion hynny, hwy
a syrthiafant ar eu hwyneb, ac a ofnasant
yn ddirfawr.

7 A daeth yr Iesu, ac f a gyffyrddodd â
hwynt, ac a ddywedodd, Cyfodwch, ac
nac ofnwch.

8 Ac wedi iddynt ddyrchafu eu llygaid,
ni welasant neb ond yr Iesu yn unig.

9 Ac fel yr oeddynt yn disgyn o'r myn-
nydd, g gorchymynodd yr Iesu iddynt,
gan ddywedyd, Na ddywedwch y weled-
igaeth i neb, hyd oni adgyfodo Mab y dyn
o feirw.

10 A'i ddisgyblion a ofnasant iddo, gan
ddywedyd, h Paham gan hynny y mae'r
ysgrifenyddion yn dywedyd, fod yn rhaid
dyfod o Elias yn gyntaf?

11 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd
wrthynt, Elias yn wir a ddaw yn gyntaf,
ac i a edfryd bob peth.

12 Eithr yr ydwyf fi yn dywedyd i chwi,
ddyfod o Elias eifoes; ac nad adnabuant
hwy ef, ond gwneuthur o'honynt iddo
beth bynnag a fynnafant: felly y bydd
hefyd i Fab y dyn ddiodef ganddynt
hwy.

13 Yna y deallodd y disgyblion mai am
Ioan Fedyddiwr y dywedafai efe wrthynt.

14 k Ac wedi eu dyfod hwy at y dyrfa,
daeth atto ryw ddyn, ac a oftyngodd iddo
ar ei liniau,

15 Ac a ddywedodd, Arglwydd, tru-
garhâ wrth fy mab, oblegyd y mae efe yn
lloerig, ac yn flin arno: canys y mae efe
yn syrthio yny tân yn fynych, ac yn y dwfr
yn fynych.

16 Ac mi a'i dygais ef at dy ddisgyblion
di, ac ni allent hwy ei iachâu ef.

17 A'r Iesu a attebodd ac a ddywed-
odd, O genhedlaeth anffyddlon a thro-
fâus, pa hŷd y byddaf gyd â chwi? pa
hŷd y diodefais chwi? dygwch ef yma
attaf fi.

18 A'r Iesu a geryddodd y cythraul; ac

efe a aeth allan o hono: a'r bachgen a
iachawyd o'r awr honno.

19 Yna y daeth y disgyblion at yr Iesu
o'r neilldu, ac y dywedafant, Paham na
allent ni ei fwrw ef allan?

20 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt,
Oblegyd eich anghrediniaeth: canys yn wir
y dywedaf i chwi, i Pe bai gennych ffydd
megis gronyn o had mwstard, chwi a
ddywedech wrth y mynydd hwn, Symmud
oddi yma draw, ac efe a symmudai; ac ni
bydd dim amhosibl i chwi.

21 Eithr nid â y rhywogaeth hyn allan,
ond trwy weddi ac ympryd.

22 m Ac fel yr oeddynt hwy yn aros
yn Galilea, dywedodd yr Iesu wrthynt,
Mab y dyn a draddodir i ddwyllaw dynion:

23 A hwy a'i lladdant, a'r trydydd dydd
y cyfyd efe. A hwy a aethant yn drift iawn.

24 n Ac wedi dyfod o'honynt i Caper-
naum, y rhai oedd yn derbyn t arian y
deyrn-ged a ddaethant at Pedr, ac a ddy-
wedafant, Onid yw eich athraw chwi yn
talu teyrn-ged?

25 Yntau a ddywedodd, Ydyw. Ac
wedi ei ddyfod ef i'r tŷ, yr Iesu a achub-
odd ei flaen ef, gan ddywedyd, Beth yr
wyt ti yn ei dybied, Simon? gan bwy y
cymmer brenhinoedd y ddaear deyrn-ged
neu dreth? gan eu plant eu hun, ynte gan
estroniaid?

26 Pedr a ddywedodd wrtho, Gan estro-
niaid? Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Gan
hynny y mae y plant yn rhyddion.

27 Er hynny, rhag i ni eu rhwystro
hwy, dos i'r môr, a bwrw fâch, a chym-
mer y pysgodyn a ddél i synu yn gyntaf;
ac wedi i ti agoryd ei safn, ti a gei t ddarn t Neu,
o arian: cymmer hwnnw, a dyro iddynt
drofod fi a thithau.

P E N. XVIII.

1 Crist yn rhybuddio ei ddisgyblion i fed yn
ofstyngedig ac yn ddiniweid; 7 i ocbelyd
rhwystrau, ac na ddirmygent y rhai
bychain: 15 yn dysgu pa fodd y mae i si
ymddwyn tu ag at ein brodyr, pan welont
i'n berbyn; 21 a pha sawl gwaith y ma-
ddeuwn iddynt: 23 yr hyn beth y mae yn
ei ofod allan trwy ddanmeg y brenhin a
gymerai gyfrif gan ei weision, 32 ac a
gospodd yr brwn ni wnaethai drugaredd
a'i gydymmaith.

A R a yr awr honno y daeth y disgyblion
at yr Iesu, gan ddywedyd, Pwy fydd
fwyaf yn nheyrnas nefoedd?

2 A'r Iesu a alwodd atto fachgennyn, ac
a'i gosododd yn eu canol hwynt;

3 Ac a ddywedodd, Yn wir y dywedaf i
chwi, b Oddi eithr eich troi chwi, a'ch
gwneuthur fel plant bychain, nid ewch
chwi ddim i mewn i deyrnas nefoedd.

4 Pwy bynnag gan hynny a'i gostyngo ei
hunan fel y bachgennyn hwn, hwnnw yw'r
mwyaf yn nheyrnas nefoedd.

5 A c phwy bynnag a dderbynio gyfryw
fachgennyn yn fy enwi, a'm derbyn i.

6 d A phwy bynnag a rwyfro un o'r rhai
bychain hyn a gredant ynof fi, da fyddai
iddo pe crogid maen melin am ei wddf,
a'i fodd i yn eigion y môr.

7 e Gwae'r byd oblegyd rhwystrau: ca-
nys e anghenrhaid yw dyfod rhwystrau; er
hynny f gwae y dyn hwnnw trwy'r hwn y
daw y rhwystr.

8 g Am hynny os dy law neu dy droed
a'th rwystr, tor hwynt ymaith, a thafi
oddi wrthyt: gwell yw i ti fyned i mewn

1 Pen. 21.

21.

Marc 11.

23.

Luc 17. 6.

1 Cor. 12.

9 a 13. 2.

m Pen. 16.

21. a 20.

17.

Marc 8.

31. a 9.

30 a 10.

33.

Luc 9. 22.

44 a 18.

31.

n Marc 9.

33.

t A elwir

yn y

Groeg-

talith,

didrach-

ma.

Gwel

Ecclod. 30.

13. a 38.

20.

32.

a Marc 9.

33.

Luc 9. 45.

a 22. 24.

b Sal. 131.

2.

Pen. 19.

14.

1 Cor. 14.

20.

i Pedr 2.

2.

c Pen. 10.

42.

d Marc 9.

42.

Luc 17. 1.

2.

e 1 Cor.

11. 19.

f Pen. 26.

24.

g Pen. 5.

29. 30.

Marc 9.

43. 45.

i'r

i'r bywyd yn gloff, neu yn anafus, nag â chennyt ddwy law, neu ddau droed, dy daslu i'r tân trwyddol.

9 Ac os dy lygad a'th rhwystrau, tyn ef allan, a thafli oddi wrthyt: gwell yw i ti yn un-llygeidiog fyned i mewn i'r bywyd, nag â dau lygad gennyt dy daslu i dân uffern.

10 Edrychwch na ddirmygoch yr un o'r rhai bychain hyn: canys yr ydwyf yn dywedyd i chwi, fod heu hangylion hwy yn y nefoedd bob amfer yn gweled wyneb fy Nhad yr hwn fydd yn y nefoedd.

11 i Canys daeth Mab y dyn i gadw'r hyn a gollafid.

12 k Beth dybygwch chwi? O bydd gan ddyn gant o ddefaid, a myned o un o honynt ar f ddisberod; oni âd efe yr amyn un cant, a myned i'r mynyddoedd, a cheisio yr hon a aeth ar ddisberod?

13 Ac os bydd iddo ei chael hi, yn wir meddaf i chwi, y mae yn llawenhau am honno mwy nag am yr amyn un cant y rhai nid aethant ar ddisberod.

14 Felly nid yw ewyllyseich Tad yr hwn fydd yn y nefoedd, gyfrgolli'r un o'r rhai bychain hyn.

15 ¶ Ac os pecha dy frawd i'th erbyn, dos, ac argyodda ef rhyngot ti ac ef ei hun. Os efe a wrendy arnat, m ti a ynnillaist dy frawd.

16 Ac os efe ni wrendy, cymmer gyd â thi etto un neu ddau, fel n yngenau dau neu dri o dyfion y byddo pob gair yn safadwy.

17 Ac os efe ni wrendy arnynt hwy, dywaid i'r eglwys: ac os efe ni wrendy ar yr eglwys chwaith, bydded ef i ti megis o yr f ethnig a'r publican.

18 Yn wir meddaf i chwi, p Pa bethau bynnag a rwymoch ar y ddaear, fyddant wedi eu rhwymo yn y nef: a pha bethau bynnag a ryddhaoch ar y ddaear, a fyddant wedi eu rhyddhau yn y nef.

19 Trachefn meddaf i chwi, Os cydfynia dau o honoch ar y ddaear am ddim oll beth bynnag a'r a ofynant, q efe a wneir iddynt gan fy Nhad yr hwn fydd yn y nefoedd.

20 Canys lle mae dau neu dri wedi ymgynnull yn fy enw i, yno yr ydwyf yn eu canol hwynt.

21 ¶ Yna y daeth Pedr atto ef, ac a ddywedodd, Arglwydd, pa sawl gwaith y pechafy mrawd i'm herbyn, ac y maddeuaf iddo? r ai hyd feithwaith?

22 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Nid ydwyf yn dywedyd wrthyt, Hyd feithwaith: s ond, Hyd ddengwaith a thrugain feithwaith.

23 ¶ Am hynny y cyffelybir teyrnas nefoedd i ryw frenhin a fynnai gael cyfrif gan ei weision.

24 A phan ddechreuodd gyfrif, fe a ddygwyd atto un a oedd yn ei ddyled ef o ddengmil o dalantau.

25 A chan nad oedd ganddo ddim i dalu, gorchymynodd ei arglwydd ei werthu ef, a'i wraig, a'i blant, a chwbl a'r a feddaf, a thalu'r ddyled.

26 A'r gwas a syrthiodd i lawr, ac a'i haddolodd ef, gan ddywedyd, Arglwydd, bydd ymarhous wrthyf, a mi a dalaf i ti y cwbl oll.

27 Ac arglwydd y gwas hwnnw a dos-turiodd wrtho, ac a'i gollyngodd, ac a faddeuodd iddo y ddyled.

28 Ac wedi myned o'r gwas hwnnw allan, efe a gafodd un o'i gyd-weision yr hwn oedd yn ei ddyled ef o gan ceiniog: ac efe a ymaslodd ynddo, ac a'i llindagodd, gan ddywedyd, Tâl i mi yr hyn fydd ddyledus arnat.

29 Yna y syrthiodd ei gyd-was wrth ei draed ef, ac a ymbiliodd ag ef, gan ddywedyd, Bydd ymarhous wrthyf, a mi a dalaf i ti y cwbl oll.

30 Ac ni's gwnai efe: ond myned a'i fwrw ef yngharchar, hyd oni thalai yr hyn oedd ddyledus.

31 A phan welodd ei gyd-weision y pethau a wnelid, bu ddrwg dros ben ganddynt: a hwy a ddaethant ac a fynegafant i'w harglwydd yr holl bethau a fuasai.

32 Yno ei arglwydd, wedi ei alw ef atto, a ddywedodd wrtho, Ha was drwg, maddeuais i ti yr holl ddyled honno, am i ti ymbil â mi:

33 Ac oni ddylest tithau drugarhau wrth dy gyd-was, megis y trugarheais innau wrthyt ti?

34 A'i arglwydd a ddigiodd, ac a'i rhoddodd ef i'r poenwyr, hyd oni thalai hyn oll oedd ddyledus iddo.

35 Ac t felly y gwna fy Nhad nefol i chwithau, oni faddeuwch o'ch calonnau bob un i'w frawd eu camweddau.

P E N. XIX.

2 Crifft yn iachâu y cleifion: 3 yn ateb y Phariseaid am ysgariaeth: 10 yn dangos pa bryd y mae priodas yn angenrheidiol: 13 yn derbyn plant bychain: 16 yn dysgu i'r gwr ieuaug y modd i gael bywyd trwyddol, 20 ac i fod yn berffaith: 23 yn dywedyd i'w ddisgyblion mor anharudd ydyr i'r goludog fyned i mewn i deyrnas Dduw; 27 ac yn addarw gwobr i'r sawl a ymadarwant edim er mwyn ei ganlyn ef.

A Bu, a pan orphenodd yr Iesu yr ymadroddion hyn, efe a ymadawodd o Galilea, ac a ddaeth i derfynau Judea, tu hwnt i'r Iorddonen:

2 b A thorfeidd lawer a'i canlynafant ef; ac efe a'u hiachodd hwynt yno.

3 ¶ A daeth y Phariseaid atto, gan ei demtio, a dywedyd wrtho, Ai t cyfreithlawn i wr ysgar â'i wraig am bob achos?

4 Ac efe a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Oni ddarllenafoch, c i'r hwn a'u gwnaeth o'r dechreu, eu gwneuthur hwy yn wryw a banyw?

5 Ac efe a ddywedodd, d Oblegyd hyn y gâd dyn dad a mam, ac y glân wrth ei wraig: e a'r ddau fyddant yn un cnawd.

6 O herwydd paham, nid ydynt mwy yn ddau, ond yn un cnawd. Y peth gan hynny a gyffylltodd Duw, na ysgared dyn.

7 Hwytthau a ddywedafant wrtho, f Paham gan hynny y gorchymynodd Moses roddi llythyr ysgar, a'i gollwng hi ymaith?

8 Yntau a ddywedodd wrthynt, Moses, t o herwydd caledrwydd eich calonnau, a t am galedoddefodd i chwi ysgar â'ch gwagedd: rwydd. eithr o'r dechreu nid felly yr oedd.

9 g Ac meddaf i chwi, Pwy bynnag a ysgaro â'i wraig, ond am odineb, ac a briodo un arall, y mae efe yn torri priodas: ac y mae'r hwn a briodo yr hon a ysgarwyd, yn torri priodas.

10 ¶ Dywedodd ei ddisgyblion wrtho, Os felly y mae'r achos rhwng gwr a gwraig, nid da gwreicca.

h Sal. 34.
7.
Zec. 13.
7.
Heb. 1. 14.
i Luc 19.
10.
k Luc 15.
4.
† goll.

1 Lef. 19.
17.
Ecl. 19.
13.
Luc 17. 3.
m Iago 5.
20.
i Pedr 3.
1.
n Deut.
19. 15.
Ioan 8.
17.
2 Cor. 13.
1.
Heb. 10.
28.
o Rhuf.
16. 17.
1 Cor. 5.
9.
† angbred-
advn.
p Pen. 16.
19.
Ioan 20.
23.
1 Cor. 5.
4.
q i Ioan 3.
22. a 5.
14.

r Luc 17.
4.
s Pen. 6.
14.
Marc 11.
25.
Col. 3. 13.

t Mat. 6.
14.
Marc 11.
26.
Iago 2. 13.

33.
a Marc
10. 1.

b Pen. 12.
15.

† rhydd,

c Gen. 1.
27. a 5. 2.
Mal. 2. 15.
d Gen. 2.
24.

24.
Marc 10.
5-8.

Eph. 5. 31.
e 1 Cor. 6.
16. a 7. 2.

f Deut. 24.
1.
Mat. 5.
31.

† am galed-
rwydd.

g Pen. 5.
32.
Marc 10.
11.
Luc 16.
18.

i Cor. 7.
10, 11.

h i Cor. 11 Ac efe a ddywedodd wrthynt, h Nid yw pawb yn derbyn y gair hwn, ond y rhai y rhoddwyd iddynt.

12 Canys y mae eunuchiaid a aned felly o groth eu mam; ac y mae eunuchiaid a wnaed gan ddynion yn eunuchiaid; ac i y mae eunuchiaid a'u gwnaethant eu hun yn eunuchiaid er mwyn teyrnas nefoedd. Y neb a ddichon ei dderbyn, derbynied.

13 ¶ k Yna y dygwyd atto blant bychain, fel y rhoddai ei ddwyllaw arnynt, ac y gweddai: a'r disgyblion a'u ceryddodd hwynt.

14 A'r Iesu a ddywedodd, Gadêwch i blant bychain, ac na waherddwch iddynt ddyfod attaf fi: canys i eiddo y cyfiyw rai yw teyrnas nefoedd.

15 Ac wedi iddo roddi ei ddwyllaw arnynt, efe a aeth ymaith oddi yno.

16 ¶ m Ac wele, un a ddaeth, ac a ddywedodd wrtho, Athraw n da, pa beth da a wnafe, fel y caffwyf fywyd tragywyddol?

17 Yntau a ddywedodd wrtho, Paham y gelwi fi yn dda? nid da neb ond un, *sef* Duw: ond os ewyllyfi fyned i mewn i'r bywyd, cadw y gorchymynion.

18 Efe a ddywedodd wrtho yntau, Pa rai? A'r Iesu a ddywedodd, o Na ladd, Na odineba, Na ladratta, Na ddwg gam dyfiolaeth,

19 P Anrhydedda dy dad a'tb fam, a q Châr dy gymmydog fel ti dy hun.

20 Y gwr ieuangc a ddywedodd wrtho, Mi a gedwais y rhai hyn oll o'm hieuengctyd: beth fydd yn eisiau i mi etto?

21 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Os ewyllyfi fod yn berffaith, r dos, gwerth yr hyn fydd gennynt, a dyro i'r tlodion; a thi a gei drysor yn y nef: a thyred, canlyn fi.

22 A phan glybu y gwr ieuangc yr ymadrodd, efe a aeth i ffordd yn drift: canys yr oedd yn berchen dâ lawer.

23 ¶ Yna y dywedodd yr Iesu wrth ei ddisgyblion, Yn wir y dywedaf i chwi, mai yn anhawdd yr â s goludog i mewn i deyrnas nefoedd.

24 A thrachefn meddaf i chwi, Haws yw i gamel fyned trwy grau y nodwydd ddur, nag i oludog fyned i mewn i deyrnas Dduw.

25 A phan glybu ei ddisgyblion ef *byn*, fynnu a wnaethant yn ddifawr, gan ddywedyd, Pwy gan hynny a all fod yn gadwedig?

26 A'r Iesu a edrychodd arnynt, ac a ddywedodd wrthynt, Gyd â dynion ammhofibl yw hyn, ond t gyd â Duw pob peth fydd bosibl.

27 ¶ u Yna Pedr a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Wele, x nyni a adawfom bob peth, ac a'th ganlynafom di: beth gan hynny a fydd i ni?

28 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Yn wir meddaf i chwi, y cewch chwi, y rhai a'm canlynafoch i yn yr ad-enedigaeth, pan eisteddo Mab y dyn ar orsedd ei ogoniant, y eistedd chwithau ar ddedeg gorffed, yn barhu deuddeg llwyth Israel.

29 A phob un a'r a adawodd dai, neu frodyr, neu chwiorydd, neu dad, neu fam, neu wraig, neu blant, neu diroedd, er mwyn fy enw i, a dderbyn y can cymmaint, a bywyd tragywyddol a etifedda efe.

30 z Ond llawer o'r rhai blaenaf a fyddant yn olaf, a'r rhai olaf yn flaenaf.

P E N. XX.

i Crist, trwy ddammeg y gweithwyr yn y winllan, yn dangos nad ydyw Duw yn ddyledwr i neb: 17 yn rhag-fynegi ei ddiodefaint: 20 trwy atteb i fam meibion Zebedeus, yn dysgu i'w ddisgyblion fod yn oftyngedig; 30 ac yn rhoddi i ddau ddyn dall eu golwg.

C Anys teyrnas nefoedd fydd debyg i wr o berchen tŷ, yr hwn a aeth allan a hi yn dyddhau, i gyflogi gweithwyr i'w winllan.

2 Ac wedi cyttuno â'r gweithwyr er ceiniog y dydd, efe a'u hanfonodd hwy i'w winllan.

3 Ac efe a aeth allan ynghylch y drydedd awr, ac a welodd eraill yn sefyll yn segur yn y farchnadfa;

4 Ac a ddywedodd wrthynt, Ewch chwithau i'r winllan; a pha beth bynnag a fyddo cyfiawn, mi a'i rhoddaf i chwi.

5 A hwy a aethant ymaith. Ac efe a aeth allan drachefn ynghylch y chweched a'r nawfed awr, ac a wnaeth yr un modd.

6 Ac efe a aeth allan ynghylch yr unfed awr ar ddeg, ac a gafodd eraill yn sefyll yn segur, ac a ddywedodd wrthynt, Paham y sefwich chwi yma ar hŷd y dydd yn segur?

7 Dywedafant wrtho, Am na chyflogodd neb nyni. Dywedodd yntau wrthynt, Ewch chwithau i'r winllan; a pha beth bynnag fyddo cyfiawn, chwi a'i cewch.

8 A phân aeth hi yn hwyr, arglwydd y winllan a ddywedodd wrth ei oruchwyliwr, Galw'r gweithwyr, a dyro iddynt eu cyflog, gan ddechreu o'r rhai diweddaf hyd y rhai cyntaf.

9 A phân ddaeth y rhai a gyflogafid ynghylch yr unfed awr ar ddeg, hwy a gawfant bob un geiniog.

10 A phân ddaeth y rhai cyntaf, hwy a dybiafant y caent fwy; a hwythau a gawfant bob un geiniog.

11 Ac wedi iddynt gael, grŵgnach a wnaethant yn erbyn gwr y tŷ,

12 Gan ddywedyd, Un awr t y gweithiodd y rhai olaf hyn, a thi a'u gwnaethost hwynt yn gyfal â ninnau, y rhai a ddygafom bwys y dydd a'r gwres:

13 Yntau a attebodd ac a ddywedodd wrth un o honynt, Y cyfaill, nid ydw i yn gwneuthur cam â thi: onid er ceiniog y cyttunaist â mi?

14 Cymmer yr *byn* fydd eiddot, a dos ymaith: yr ydwyf yn ewyllyfio rhoddi i'r olaf hwn megis i tithau.

15 a Ai nid t cyfreithlawn i mi wneuthur a fynnyf â'r eiddot fy hun? neu a ydyw dy b lygad di yn ddrwg, am fy mod i yn dda?

16 c Felly y rhai olaf fyddant yn flaenaf, a'r rhai blaenaf yn olaf: d canys llawer fy wedi eu galw, ac ychydig wedi eu dewis.

17 ¶ e Ac a'r Iesu yn myned i fynu i Jerusalem, efe a gymmerth y deuddeg disgybl o'r neilldu ar y ffordd, ac a ddywedodd wrthynt,

18 Wele, yr ydym ni yn myned i fynu i Jerusalem; a Mab y dyn a draddodir i'r arch-offeiriaid a'r ysgrifenyddion, a hwy a'i condemniant ef i farwolaeth.

19 f Ac a'i traddodant ef i'r Cenhedloedd; i'w watwar, ac i'w fflangeliu, ac i'w groeshwello: a'r trydydd dydd efe a adgyfyd.

g Marc
o 35.
h Pen. 4.
21.

20 ¶ Yna y daeth mam meibion h Zebēdūs atto gyd â'i meibion, gan addoli, a deisyf rhyw beth ganddo.

21 Ac efe a ddywedodd wrthi, Pa beth a fynni? Dywedodd hithau wrtho, Dywaid am gael o'm dau fab hyn eistedd, y naill ar dy law ddehau, a'r llall ar dy law afwy, yn dy frenhiniaeth.

i Pen. 26.
30. 42.
Joan 18.
11.
k Luc 12.
50.

22 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd, Ni wyddoch chiwi beth yr ydych yn ei ofyn. A ellwch chiwi yfed o'r i cwppan yr ydwyf fi ar yfed o hono, a'ch bedyddio â'r k bedydd y bedyddir fi? Dywedafant wrtho, Gallwn.

23 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Diau yr yfwch o'm cwppan, ac y'ch bedyddir â'r bedydd y'm bedyddir ag ef: eithr eistedd ar fy llaw ddehau ac ar fy llaw afwy, nid eiddof ei l roddi; ond i'r fawl y darparwyd gan fy Nhad.

i Pen. 25.
34.

24 m A phan glybu y deg byn, hwy a forasafant wrth y ddau frodyr.

m Marc
10. 41.
Luc 22.
24. 25.

25 A'r Iesu a'u galwodd hwynt atto, ac a ddywedodd, Chiwi a wyddoch fod pen-naethiaid y Cenhedloedd yn tra-arglwyddiaethu arnynt, a'r rhai mawrion yn tra-awdurdodi arnynt hwy.

n i Pedr
5. 3.
o Pen. 23.
11.
Marc 9.
35. a 10.
43.

26 Eithr n nid felly y bydd yn eich plith chiwi: ond o pwy bynnag a fynno fod yn fawr yn eich plith chiwi, bydded yn weinidog i chiwi;

p Phil. 2.
7.

27 A phwy bynnag a fynno fod yn ben-naf yn eich plith, bydded yn was i chiwi:

q Luc 22.
27.

28 Megis na ddaeth p Mab y dyn i'w wafanaethu, q ond i wafanaethu, ac r i roddi ei einioes yn bridwerth s dros lawer.

r i Tim.
2. 6.
Tit. 2. 14.
i Pedr 1.
19.

29 t Ac a hwy yn myned allan o Jerico, tyrfia fawr a'i canlynodd ef.

s Pen. 26.
28.

30 ¶ Ac wele, dau ddeillion yn eistedd ar fin y ffordd, pan glywsant fod yr Iesu yn myned heibio, a lefasant, gan ddywedyd, Arglwydd, fab Dafydd, trugarhâ wrthym.

t Marc 10.
46.
Luc 18.
35.

31 A'r dyrfa a'u ceryddodd hwynt, fel y tawent: hwythau a lefasant fwyfwy, gan ddywedyd, Arglwydd, fab Dafydd, trugarhâ wrthym.

32 A'r Iesu a safodd, ac a'u galwodd hwynt, ac a ddywedodd, Pa beth a ewyllywch ei wneuthur o honof i chiwi?

33 Dywedafant wrtho, Arglwydd, agoryd ein llygaid ni.

34 A'r Iesu a dofturiodd wrthynt, ac a gyfuddodd â'u llygaid: ac yn ebrwydd y cafodd eu llygaid olwg, a hwy a'i canlynafant ef.

P E N. XXI.

1 Crifft yn marchogaeth ar asen i Jerusalem; 12 yn gyrru'r prynwyr a'r gwerthwyr o'r deml; 17 yn melltithio'r ffygysbren; 23 yn gofio'r offeiriaid a'r henuriaid, 28 ac yn eu ceryddu trwy gyffelybrydd y ddau fab, 33 a'r llafurwyr a laddasant y rhai a anfonwyd attynt.

33.
a Marc 11.
1.
Luc 19.
29.
b Zec. 14.
4.

A phan ddaethant yn gyfagos i Jerusalema, a'u dyfod hwy i Bethphage, i b fynydd yr Olewedd, yna yr anfonodd yr Iesu ddau ddisgybl,

2 Gan ddywedyd wrthynt, Ewch i'r pentref fydd ar eich cyfer, ac yn y man chiwi a gewch asen yn rhwym ac ehol gyd â hi: gollyngwch bwynt, a dygwch attaf fi.

3 Ac os dywed neb ddim wrthynt, dywedwch, Y mae'n rhaid i'r Arglwydd wrthynt: ac yn y man efe a'u denfyn hwynt.

4 A hyn oll a wnaethpwyd, fel y cyflawnid yr hyn a ddywedafid trwy'r prophwyd, yn dywedyd,

5 c Dywedwch i ferch Sion, Wele, dy c Frenhin yn dyfod i ti yn addfwyn, ac yn eistedd ar asyn, ac ebol llwdn asyn arferol â'r iau.

6 Y d disgyblion a aethant, ac a wnaethant fel y gorchymynasai'r Iesu iddynt.

7 A hwy a ddygafant yr asen a'r ebol, ac e a ddodafant eu dillad arnynt, ac a'i godafant ef i eistedd ar hynny.

8 A thyrfia ddirfawr a danafant eu dillad ar y ffordd; f eraill a dorrasant gangau o'r gwydd, ac a'u tanafant ar hyd y ffordd.

9 A'r torfeydd, y rhai oedd yn myned o'r blaen, a'r rhai oedd yn dyfod ar ol, a lefasant, gan ddywedyd, Hofanna i fab Dafydd: g Bendigedig yw'r hwn fydd yn dyfod yn enw'r Arglwydd: Hofanna yn y goruchafion.

10 h Ac wedi ei ddyfod ef i mewn i Jerusalema, y ddinas oll a gynhyrfodd, gan ddywedyd, Pwy yw hwn?

11 A'r torfeydd a ddywedafant, Hwn yw Iesu y prophwyd i o Nazareth yn Galilea.

12 ¶ A'r Iesu a aeth i mewn i deml Dduw, ac a dafodd allan bawb a'r oedd yn gwerthu ac yn prynu yn y deml, ac a ddymchwelodd i lawr fyrdau y newidwyr arian, a chadeiriau y rhai oedd yn gwerthu colommennod:

13 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Ysgrifenwyd, k Tŷ gweddi y gelwir fy nhŷ i; eithr i chiwi a'i gwnaethoch yn ogof lladron.

14 A daeth y deillion a'r cloffion atto yn y deml; ac efe a'u hiachaodd hwynt.

15 A phan welodd yr arch-offeiriaid a'r ysgrifenyddion y rhyfeddodau a wnaethai efe, a'r plant yn llefain yn y deml, ac yn dywedyd, Hofanna i fab Dafydd; hwy a lidiasant,

16 Ac a ddywedafant wrtho, A wyt ti yn clywed beth y mae y rhai hyn yn ei ddywedyd? A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Ydwyf. Oni ddarllenafoch chiwi erioed, m O enau plant bychain a rhai yn sugno y perffethiaid foliant?

17 ¶ Ac efe a'u gadawodd hwynt, ac a aeth allan o'r ddinas i n Bethania, ac a letyodd yno.

18 o A'r bore, fel yr oedd efe yn dychwelyd i'r ddinas, yr oedd arno chwant bwyd.

19 A phan welodd efe † ffygysbren ar y ffordd, efe a ddaeth atto, ac ni chafodd ddim arno, ond dail yn unig: ac efe a ddywedodd wrtho, Na thyfed firwyth arnat byth mwyach. Ac yn ebrwydd y crinodd y ffygysbren.

20 A phan welodd y disgyblion, hwy a ryfeddasant, gan ddywedyd, Mor ddisym-mwth y crinodd y ffygysbren!

21 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Yn wir meddaf i chiwi, p Os bydd gennych ffydd, ac q heb ammeu, ni wnewch yn unig hyn a wnaethum i i'r ffygysbren, eithr hesyd os dywedwch wrth y mynydd hwn, Coder di i fynu, a bwrier di i'r môr; hynny a fydd.

22 A r pha beth bynnag a ofynoch mewn gweddi, gan gredu, chiwi a'i derbyniwch.

23 ¶ s Ac wedi ei ddyfod ef i'r deml, yr arch-offeiriaid a henuriaid y bobl a ddaethant

c Efsay 62.
11.
Zec. 9. 9.
Joan 12.
15.

d Marc 11.
2.

e 2 Bren.
9. 13.

f Ioan 12.
13.
1 Mac. 13.
51. &c
2 Mac. 10.
7.

g Sal. 118.
26.
Pen. 23.
39.

h Marc 11.
15.
Luc 19.
45.

i Ioan 2.
13. 15.
i Pen. 2.
23.

k Efsay 56.
7.
Jer. 7.
11.

l Marc 11.
17.
Luc 19.
46.

m Sal. 8.
2.

n Ioan 11.
18.

o Marc 11.
12.

p Pen. 17.
20.
Luc 17. 6.
q Iago 1.
6.

r Pen. 7.
7.
Marc 11.
24.

s Luc 11. 9.
1 Ioan 3.
22. a 5. 14.
s Marc 11.
27.

t Luc 20. 1.

u Gr. un
bren.

t Erfod.
2. 14.
A. 4. 7.
a 7. 27.

ddaethant atto fel yr oedd efe yn athraw-
iaethu, t gan ddywedyd, Trwy ba awdurdod
yr wyt ti yn gwneuthur y pethau hyn? a
phwy a roddes i ti yr awdurdod hon?

24 A'r Iesu a atebodd ac a ddywedodd
wrthynt, Minnau a ofynaf i chwithau un
gair, yr hwn os mynegwch i mi, minnau a
fyNEGAF i chwithau trwy ba awdurdod yr
wyf yn gwneuthur y pethau hyn.

25 Bedydd Ioan, o ba le yr oedd? ai o'r
nef, ai o ddynion? A hwy a ymrefymma-
fant yn eu plith eu hunain, gan ddywedyd,
Os dywedwn, O'r nef; efe a ddywed
wrthym, Paham gan hynny na's credaf-
och ef?

26 Ond os dywedwn, O ddynion; y mae
arnom ofn y bobl: u canys y mae pawb yn
cymmeryd Ioan megis prophwyd.

27 A hwy a atebodd i'r Iesu, ac a ddy-
wedafant, Ni wyddom ni. Ac yntau a ddy-
wedodd wrthynt, Nid wyf finnau yn dy-
wedyd i chwi trwy ba awdurdod yr wyf yn
gwneuthur y pethau hyn.

28 ¶ Ond beth dybygwch chwi? Yr oedd
gan wr ddau fab: ac efe a ddaeth at y cyn-
taf, ac a ddywedodd, Fy mab, dos, gweith-
ia heddyw yn fy ngwinllan.

29 Ac yntau a atebodd ac a ddywedodd,
Nid af: ond wedi hynny efe a edifarhaodd,
ac a aeth.

30 A phan ddaeth efe at yr ail, efe a ddy-
wedodd yr un modd. Ac efe a atebodd ac
a ddywedodd, Myfi a af, arglwydd; ac nid
aeth efe.

31 Pa un o'r ddau a wnaeth ewyllys y
tad? Dywedafant wrtho, Y cyntaf. Yr Iesu
a ddywedodd wrthynt, x Yn wir meddaf i
chwi, yr a'r publicanod a'r putteiniaid i
mewn i deyrnas Dduw o'ch blaen chwi.

32 Canys y daeth Ioan atoch yn ffordd
cyfiawnder, ac ni chredafoch ef: z ond y
publicanod a'r putteiniaid a'i credafant ef.
Chwithau, yn gweled, nid edifarhafoch
wedi hynny, fel y credech ef.

33 ¶ Clywch ddammeg arall. Yr oedd
rhyw ddyn o berchen tŷ, a yr hwn a blan-
nodd winllan, ac a ofododd gae yn ei chylch
hi, ac a gloddiodd ynddi win-wrŷf, ac a
adeiladodd dŵr, ac a'i gosododd hi allan i
laturwŷr, ac b a aeth oddi cartref.

34 A phan nefaodd amser ffrwythau, efe
a ddanfonodd ei weision at y llaturwŷr, c i
dderbyn ei ffrwythau hi.

35 A'r llaturwŷr a ddaliafant ei weision
ef, ac un a gurasant, ac arall a laddafant, ac
arall a labyddiafant.

36 Trachefn, efe a anfonodd weision eraill,
fwy na'r rhai cyntaf: a hwy a wnaethant
iddynt yr un modd.

37 Ac yn ddiweddaf oll, efe a anfonodd
attynt ei fab ei hun; gan ddywedyd, Hwy
a barchant fy mab i.

38 A phan welodd y llaturwŷr y mab,
hwy a ddywedafant yn eu plith eu hun,
d Hwn yw'r etifedd; e deuwch, lladdwn
ef, a daliwn ei etifeddiaeth ef.

39 Ac wedi iddynt ei ddal, hwy a'i
bwriafant ef allan o'r winllan, ac a'i lladd-
afant.

40 Am hynny pan ddêl arglwydd y
winllan, pa beth a wna efe i'r llaturwŷr
hynny?

41 f Hwy a ddywedafant wrtho, Efe a
ddifetha yn llwyr y dynion drwg hynny,
ac a esyd y winllan i laturwŷr eraill, y
rhai a dalant iddo y ffrwythau yn eu ham-
serau.

42 Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, g Oni g Sal. 118.
ddarllenafoch chwi erioed yn yr ysgrhythr-
au, Y maen a wrthododd yr adeiladwŷr,
hwn a wnaethpwyd yn ben congl: gan yr
Arglwydd y gwnaethpwyd hyn, a rhyfedd
yw yn ein golwg ni?

43 Am hynny meddaf i chwi, h y dygir
teyrnas Dduw oddi arnoch chwi, ac a'i
rhoddir i genedl a ddygo ei ffrwythau.

44 i A phwy bynnag a syrthio ar y maen
hwn, efe a ddryllir: ac ar hwy bynnag y
syrthio, k efe a'i mâl ef yn chwilfrw.

45 A phan glybu'r arch-offeiriaid a'r Pha-
riseaid ei ddamhegion ef, hwy a wybuant
mai am danŷnt hwy y dywedai efe.

46 Ac a hwy yn ceisio ei ddala, hwy a
ofnafant y torfeydd; am eu bod i yn ei
gymmeryd ef fel prophwyd.

P E N. XXII.

1 Dammeg priodas mab y brenhin. 9 Galw-
edigaeth y Cenedlloedd. 12 Cospedigaeth yr
brennid oedd ganddo y wisg briodas. 15 Y
dylid talu teyrn-ged i Cesar. 23 Crist yn cau
safnau'r Seduciaid ynghylch yr adgyfodiad:
34 yn ateb y cyfreithwyr, pa un yw y gor-
chymyn cyntaf, a'r mawr; 41 ac yn boli'r
Phariseaid ynghylch y Mesiass.

A'r Iesu a atebodd, a ac a lasarodd
wrthynt drachefn mewn damhegion,
gan ddywedyd,

2 Cyfelyb yw teyrnas nefoedd i ryw fre-
nhin a wnaeth briodas i'w fab,

3 Ac a ddanfonodd ei weision i alw y
rhai a wahoddafid i'r briodas: ac ni fyn-
nent hwy ddyfod.

4 Trachefn efe a anfonodd weision eraill,
gan ddywedyd, Dywedwch wrth y rhai a
wahoddwyd, Wele, parottoais fy nghiniaw:
b fy ychen a'm pasgedigion a laddwyd, a
phob peth fydd barod: deuwch i'r briodas.

5 A hwy yn ddiystyr ganddynt, a aeth-
ant ymaith, un i'w faes, ac arall i'w fas-
nach:

6 A'r lleill a ddaliafant ei weision ef, ac
a'u hammharchafant, ac a'u lladdafant.

7 A phan glybu'r brenhin, efe a lidiodd;
ac a ddanfonodd e ei luoedd, ac a ddynstr-
iodd y lleidiaid hynny, ac a losgodd eu di-
nas hwynt.

8 Yna efe a ddywedodd wrth ei weision,
Yn wir y briodas fydd barod, ond y rhai a
wahoddafid nid oeddynt deilwng.

9 Ewch gan hynny i'r prif-fyrdd, a i bren-
chynnyr ag a gaffoch, gwahoddwch i'r
briodas.

10 A'r gweision hynny a aethant allan i'r
prif-fyrdd, ac d a gasglafant ynghyd gyn-
nifer oll ag a gawfant, drwg a da: a llanw-
yd y briodas o wahoddedigion.

11 ¶ A phan ddaeth y brenhin i mewn i
weled y gwahoddedigion, efe a ganŷu yno
ddyn e heb wisg priodas am dano:

12 Ac efe a ddywedodd wrtho, Y cyf-
aill, pa fodd y daethost i mewn yma, heb
fod gennynt wisg priodas? Ac yntau a aeth
yn fud.

13 Yna y dywedodd y brenhin wrth y
gweinidogion, Rhwymwch ei draed a
ddwyllaw, a chymmerwch ef ymaith, a
thefiwch i'r tywyllwch eithaf: yno y
bydd wylofain a rhingcian dannedd.

14 s Canys llawer fydd wedi eu galw, ac
ychydig wedi eu dewis.

15 ¶ Yna'r h aeth y Phariseaid, ac a gym-
merafant gynghor pa fodd yr hwydent ef yn
a ymadrodd.

16 A hwy a ddanfonaſant atto eu digybllion ynghyd â'r Herodianiaid, gan ddywedyd, Athraw, ni a wyddom dy fod yn eirwir, ac yn dyſgu ffordd Dduw mewn gwirionedd; ac nad oes arnat ofal rhag neb: oblegyd nid wyt ti yn edrych ar wyneb dynion.

17 Dywaid i ni gan hynny, Beth yr wyt ti yn ei dybied? Ai cyfreithlawn rhoddi teyrn-ged i Cefar, ai nid yw?

18 Ond yr Iefu a wybu eu drygioni hwy, ac a ddywedodd, Paham yr ydych yn fy nhemtio i, chwi ragrithwyr?

19 Dangoswch i mi arian y deyrn-ged. A hwy a ddygafant iddo geiniog.

20 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Eiddo pwy yw y ddelw hon a'r argraph?

21 Dywedafant wrtho, Eiddo Cefar. Yna y dywedodd wrthynt, i Telwch chwithau yr eiddo Cefar i Cefar, a'r eiddo Duw i Dduw.

22 A phan glywsant hwy hyn, rhyfeddu a wnaethant, a'i adael ef, a myned ymaith.

23 ¶ k Y dydd hwnnw y daeth atto y Saduceaid, i y rhai sy'n dywedyd nad oes adgyfodiad, ac a ofynafant iddo,

24 Gan ddywedyd, Athraw, m dywedodd Moses, Os bydd marw neb heb iddo blant, priododd ei fraidd ei wraig ef, a chyfodedd had i'w frawd.

25 Ac yr oedd gyd â ni faith o frodyr: a'r cyntaf a briododd wraig, ac a fu farw; ac efe heb hiliogaeth iddo, a adawodd ei wraig i'w frawd.

26 Felly hefyd yr ail, a'r trydydd, hyd y ffeithfed.

27 Ac yn ddiweddaſ oll bu farw y wraig hefyd.

28 Yn yr adgyfodiad, gan hynny, gwraig i bwy o'r faith fydd hi? canys hwynt-hwy oll a'i cawſant hi.

29 A'r Iefu a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Yr ydych yn cyfeiliorni, gan na wyddoch yr ysgrythrau, na gallu Duw.

30 Oblegyd yn yr adgyfodiad nid ydynt nac yn gwreicca, nac yn gwra; eithr a y maent fel angylion Duw yn y nef.

31 Ac am adgyfodiad y meirw, oni ddarllenafoch yr hyn a ddywedwyd wrthynt gan Dduw, gan ddywedyd,

32 o Myfi yw Duw Abraham, a Duw Isaac, a Duw Jacob? Nid yw Duw Dduw yr rai meirw, ond y rai byw.

33 A phan glybu y torfeydd hynny, p hwy a synnafant wrth ei athrawiaeth ef.

34 ¶ q Ac wedi clywed o'r Phariseaid ddarfod i'r Iefu oftegu'r Saduceaid, hwy a ymgynnullafant ynghyd i'r un lle.

35 Ac un o honynt, yr brwn oedd gyfreithiwr, a ofynodd iddo, gan ei demtio, a dywedyd,

36 Athraw, pa un yw'r gorchymyn mawr yn y gyfraith?

37 A'r Iefu a ddywedodd wrtho, i Ceri yr Arglwydd dy Dduw â'th holl galon, ac â'th holl enaid, ac â'th holl feddwl.

38 Hwn yw'r cyntaf, a'r gorchymyn mawr.

39 A'r ail fydd gyfielyb iddo; i Câr dy gymmydog fel ti dy hun.

40 i Ar y ddau orchymyn hyn y mae'r holl gyfraith a'r prophwydi yn sefyll.

41 ¶ Ac u wedi ymgafglu o'r Phariseaid ynghyd, yr Iefu a ofynodd iddynt,

42 Gan ddywedyd, Beth a dybygwch chwi am Crist? mab i bwy ydyw? Dywedent wrtho, Mab Dafydd.

43 Dywedai yntau wrthynt, Pa fodd gan hynny y mae Dafydd yn yr yspryd x yn ei alw ef yn Arglwydd, gan ddywedyd,

44 y Dywedodd yr ARGLWYDD wrth fy Arglwydd, Eistedd ar fy neheulaw, hyd oni ofodwyf dy elynion yn droed-faingc i'th draed di?

45 Os yw Dafydd gan hynny yn ei alw ef yn Arglwydd, pa fodd y mae efe yn fab iddo?

46 Ac nid allodd neb ateb gair iddo, ac ni feiddiodd neb o'r dydd hwnnw allan ymofyn ag ef mwyach.

P E N. XXIII.

i Crist yn rhybuddio'r bobl i ddilyn athrawiaeth dda, ac nid esamplau drwg, yr ysgrifenyddion a'r Phariseaid. 5 Rbaid i ddigybllion Crist ocbelyd eu rbwyſg bwy. 13 Mae efe yn cyhoeddi wyth wae yn erbyn eu rbagrith a'u dallineb bwy; 34 ac yn prophwydo dinystr Jerufalem.

YNA y llafarodd yr Iefu wrth y torfeydd a'i ddigybllion, 33.

2 Gan ddywedyd, i Ynghadair Moses yr eistedd yr ysgrifenyddion a'r Phariseaid. + Marc 12. 38. Luc 10. 45.

3 Yr hyn oll gan hynny a ddywedant wrthynt am eu cadw, cedwch a gwnewch; eithr yn ol eu gweithredoedd na wnewch: canys a dywedant, ac ni's gwnant. a Rhuf. 2. 19. b Luc 11. 46. Act. 15. 10. Gal. 6. 13. c Pen. 6. 1, 2, 5. 16. d Num. 15. 38. Deut. 6. 8. a 22. 12. Diar. 3. 3. e Marc 12. 38, 39. f Ioan 9. 1. Iago 3. 1. 2 Cor. 1. 24. i Pedr 5. 3. g Mal. 1. 6. h Pen. 20. 26, 27. i Diar. 29. 23. Luc 14. 11. a 18. 14. Iago 4. 6. 1 Pedr 5. 5. k Luc 11. 52.

4 b Oblegyd y maent yn rhwymo beichiau trymion ac anhawdd eu dwyn, ac yn eu gosod ar ysgwyddau dynion; ond nid ewyllyſiant eu ſyflyd hwy ag un o'u byfedd.

5 Ond c y maent yn gwneuthur eu holl weithredoedd er mwyn eu gweled gan ddynion: d canys y maent yn gwneuthur yn llydain eu phylacteriau, ac yn gwneuthur ymylwaith eu gwisgoedd yn helaeth;

6 A e charu y maent y lle uchaf mewn gwleddoedd, a'r prif-gadeiriau yn y synagogaſ;

7 A chyfarch yn y marchnadoedd, a'u galw gan ddynion, Rabbi, Rabbi.

8 f Eithr na'ch galwer chwi Rabbi: canys un yw eich Athraw chwi, ſef Crist; a chwithau oll brodyr ydych.

9 Ac na elwch neb yn dad i chwi ar y ddaear: g canys un Tad fydd i chwi, yr hwn fydd yn y nefoedd.

10 Ac na'ch galwer yn athrawon: canys un yw eich Athraw chwi, ſef Crist.

11 h A'r mwyaf o honoch a fydd yn weinidog i chwi.

12 A i phwy bynnag a'i dyrchafu ei hun, a oftyngir; a phwy bynnag a'i goſtyngo ei hun, a ddyrcheſir.

13 ¶ Eithr k gwae chwi, yſgrifenyddion a Phariseaid, ragrithwyr: canys yr ydych yn cau teyrnas nefoedd o flaen dynion: canys chwi nid ydych yn myned i mewn, a'r rhai ſy'n myned i mewn ni's gadêwch i ſyned i mewn.

14 Gwae chwi, yſgrifenyddion a Phariseaid, ragrithwyr: canys i yr ydych yn llwyr-fwyta tai gwagedd gweddwon, a hynny yn rhith hir weddi: am hynny y derbyniwch farn fwy.

15 Gwae chwi, yſgrifenyddion a Phariseaid, ragrithwyr: canys amgylchu yr ydych y môr a'r tir, i wneuthur un profelyt; ac wedi y gwneleſ, yr ydych yn ei wneuthur ef yn fab uffern yn ddau mwy na chwi eich hunain.

16 Gwae chwi, dywyſogion m deillion, y rhai ydych yn dywedyd, n Pwy bynnag a dwng i'r deml, nid yw ddim; ond pwy bynnag

i Pen. 7. 25. Rhuf. 13. 47.

k Marc 12. 18. Luc 20. 27. i Act. 23. 8. m Deut. 25. 5.

i Gr. iud.

n Ioan 3. 2.

o Eſod. 3. 6, 16. Marc 12. 26. Luc 20. 37. Act. 7. 32. Heb. 11. 16. p Pen. 7. 28. q Marc 12. 28.

r Deut. 6. 5. a 10. 12. a 30. 6. Luc 10. 47. s Leſ. 19. 18. Marc 12. 31. Rhuf. 13. 9. Gal. 5. 14. Iago 2. 8. t Pen. 7. 12. u Marc 12. 35. Luc 20. 41.

m Pen. 15. 14. n Pen. 5. 33, 34.

bynnag a dwng i aur y deml, y mae efe mewn dyled.

17 Ffylliaid, a deillion : canys pa un fydd fwyaf, yr aur, ai'r deml fydd yn sancteiddio'r aur?

18 A phwy bynnag a dwng i'rallor, nid yw ddim; ond pwy bynnag a dyngo i'r rhodd fydd arni, y mae efe † mewn dyled.

† yz
rbwym.
o E. iod.
29-37.

19 Ffylliaid, a deillion : canys pa un fwyaf, y rhodd, ai'r o allor fydd yn sancteiddio'r rhodd?

20 Pwy bynnag gan hynny a dwng i'r allor, fydd yn tyngu iddi, ac i'r hyn oll fydd arni.

p i Bren.
8. 13.
2 Cron.
6. 2.

21 A phwy bynnag a dwng i'r deml, fydd yn tyngu iddi, ac p i'r hwn fydd yn prefwyllo ynddi.

q Pen. 5.
34.

22 A'r hwn a dwng i'r nef, fydd yn tyngu i q orfedd-faingc Duw, ac i'r hwn fydd yn eistedd arni.

Act. 7-49.

23 Gwae chwi, yfgrifynyddion a Phariseaid, ragrithwyr : r canys yr ydych yn degymmu y mintys, a'r anis, a'r cwmin, ac s a adawsoch heibio y pethau trymmach o'r gyfraith, barn, a thrugaredd, a fydd : rhaid oedd wneuthur y pethau hyn, ac na adewid y lleill heibio.

hof. 6. 6.
Mica 6. 8.
Pen. 9. 13.
a 12. 7.

24 Tywyfogion deillion, y rhai ydych yn hidlo gwybedyn, ac yn llyngcu camel.

t Marc 7.
4.

25 Gwae chwi, yfgrifynyddion a Phariseaid, ragrithwyr : t canys yr ydych yn glanhau'r tu allan i'r cwppan a'r ddyfogl, ac o'r tu mewn y maent yn llawn o drawfedd ac anghymmedroldeb.

Luc 11.
39.

26 Ti Pharisead dall, glanhâ yn gyntaf yr hyn fydd oddi fewn i'r cwppan a'r ddyfogl, fel y byddo yn lân hefyd yr hyn fydd oddi allan iddynt.

u Luc 11.
44.

27 u Gwae chwi, yfgrifynyddion a Phariseaid, ragrithwyr : canys tebyg ydych chwi i feddau wedi eu gwynnu, y rhai fydd yn ymddangos yn ddeu oddi allan, ond oddi mewn fydd yn llawn o efgyrn y meirw, a phob aflendid.

28 Ac felly chwithau oddi allan ydych yn ymddangos i ddynion yn gyfiawn, ond o fewn yr ydych yn llawn rhagrith ac anwiredd.

x Luc 11.
47.

29 x Gwae chwi, yfgrifynyddion a Phariseaid, ragrithwyr : canys yr ydych yn adeiladu beddau'r prophwydi, ac yn addurno beddau y rhai cyfiawn;

30 Ac yr ydych yn dywedyd, Pe buafem ni yn nyddiau ein tadau, ni buafem ni gyfranogion â hwynt yngwâed y prophwydi.

31 Felly yr ydych yn tyftiolaethu am danoch eich hunain, y eich bod yn blant i'r rhai a laddasant y prophwydi.

y Act. 7.
51, 52.

32 z Cyfiawnwch chwithau hefyd fefur z Gen. 15. eich tadau.

1 Thef. 2.
15.

33 Oh feirph, a hiliogaeth gwiberod, pa fodd y gellwch ddifangc rhag barn uffern?

a Pen. 3.
7. a 12. 34.

34 ¶ Am hynny wele, yr ydwyf yn anfon attoch brophwydi, a doethion, ac yfgrifynyddion : b a rhai o honynt a leddwch, ac a groes-hoeliwch; c a rhai o honynt a ffrewyllwch yn eich synagogau, ac a erlidiwch o dref i dref:

b Act. 5.
40. a 22.
10.

35 Fel y delo arnoch chwi yr holl waed cyfiawn a'r a ollyngwyd ar y ddaear, d o waed Abel gyfiawn hyd e waed Zacarias fab Baracías, yr hwn a laddafoch rhwng y deml a'r allor.

c Pen. 10.
17.

36 Yn wir meddaf i chwi, Daw hyn oll ar † y genhedlaeth hon.

d Gen. 4.
8.

37 f Jerusaleu, Jerusaleu, yr hon wyt yn lladd y prophwydi, ac g yn llabyddio y

e 2 Cron.
14. 20, 21.

rhai a ddanfonir attat, pa sawl gwaith y mynnafwn h gasglu dy blant ynghyd, megis y casgl i'ar ei chywion i dan ei hadenydd, ac ni's mynnech!

h 2 Efd.
1. 30
i Sal. 17. 8.
a 91. 4.

38 Wele, yr ydys yn gadael eich tŷ i chwi yn anghyfannedd.

39 Canys meddaf i chwi, Ni'm gwelwch ar ol hyn, hyd oni ddywedoch, k Bendedigedig yw yr hwn fydd yn dyfod yn enw yr Arglwydd.

k Sal. 118.
26.
Pen. 21. 9.

P E N. XXIV.

1 Crifst yn rhag-ddywedyd dinystr y deml : 3 pa fatb a pha faint o gyfluddiau a fydd o'r blaen. 29 Arwyddion ei ddyfodiad ef i farn. 36 Ac o ran bod y dydd a'r arwr yn anbyfys, 42 y dylem ni wylled fel gweision da, yn disgwyl bob amser am ddyfodiad ein meistr.

A'r a Iesu a aeth allan, ac a ymadawodd o'r deml : a'i ddisgyblion a ddaethant atto, i ddangos iddo adeiladau y deml.

33.
a Marc
13. 1.
Luc 21. 5.

2 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Oni welwch chwi hyn oll? Yn wir meddaf i chwi, b Ni adewir yma garreg ar garreg, ar ni ddattodir.

b Mica 3.
12.
Luc 19.
44.

3 ¶ Ac efe yn eistedd ar fynydd yr Olewydd, y disgyblion a ddaethant atto o'r neilldu, gan ddywedyd, Mynega i ni, pa bryd y bydd y pethau hyn? a pha arwydd fydd o'rh ddyfodiad, ac o diwedd y byd?

4 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, c Edrychwch rhag i neb eich twyllo chwi.

c Eph. 5.
6.

5 Canys d daw llawer yn fy enw i, gan ddywedyd, Myfi yw Crifst; ac a dwyllant lawer.

Col. 2. 8,
18.
2 Thef. 2.
3.

6 A chwi a gewch glywed am ryfeloedd, a son am ryfeloedd : gwelwch na chyffroer chwi : canys rhaid yw bod kyn oll; eithr nid yw y diwedd etto.

d Jer. 14.
14. a 23.
25.
Ioan 5.
43.

7 Canys e cyfyd cenedl yn erbyn cenedl, a theyrnas yn erbyn theyrnas : ac fe fydd newyn, a nodau, a daear-grynfaau mewn manau.

e 2 Cron.
15. 6.
hag. 2.
22.
Zec. 14.
4.

8 A dechreuad gofidiau yw hyn oll.

9 f Yna y'ch traddodant chwi i'ch gorthrymmu, ac a'ch lladdant : a chwi a gaséir gan yr holl genhedloedd er mwyn fy enw i.

f Pen. 10.
17.
Marc 13.
9.

10 Ac yna y rhwystrir llawer, ac y bradychant eu gilydd, ac y casant eu gilydd.

Luc 21.
12.

11 G gau-brophwydi lawer a godant, ac a dwyllant lawer.

Ioan 15.
20. a 16.

12 Ac o herwydd yr amlhâ anwiredd, fe a oera cariad llawer.

2.
Dat. 2.
10.

13 Eithr h y neb a barhao hyd y diwedd, hwnnw a fydd cadwedig.

g 2 Pedr
2. 1.
h Pen. 10.
22.

14 A'r i efengyl hon am y deyrnas k a bregethir trwy'r holl fyd, er tyftiolaeth i'r holl genhedloedd : ac yna y daw y diwedd.

k a
Marc 13.
13.
Heb. 3.
14.

15 l Am hynny pan weloch y ffeidd-dra anghyfanneddol, a ddywedwyd trwy m Ddaniel brophwyd, yn sefyll yn y lle sanctaidd (y neb a ddarllo, ystyried)

l Pen. 4.
23. a 9.
35.
k Rhuf.
10. 18.
Col. 1. 6.
l Marc
13. 14.

16 Yna y rhai a fyddant yn Judea, ffiant i'r mynyddoedd.

Luc 21.
20.

17 Y neb a fyddo ar ben y tŷ, na ddisgyned i gymmeryd dim arian o'i dy :

m Dan. 9.
27. a 12.
11.

18 A'r hwn a fyddo yn y maes, na ddychweled yn ei ol i gymmeryd ei ddi-llad.

19 A gwae y rhai beichiogion, a'r rhai yn rhoi bronnau, yn y dyddiau hynny.

20 Eithr gweddliwch na byddo eich ffoedigaeth y gauaf, nac ar y dydd sabbath :

21 Canys

- n Dan. 9. 21 Canys a y pryd hwnnw y bydd gorthrymder mawr, y fath ni bu o ddechreu'r byd hyd yr awr hon, ac ni bydd chwaith.
- 22 Ac oni bai fyrrhau'r dyddiau hynny, ni buafai gadwedig un cnawd oll: eithr er mwyn yr etholedigion fe fyrrhau'r dyddiau hynny.
- 23 o Yna os dywed neb wrthych, Wele, † llyma Grist, neu llyma; na chredweh.
- 24 Canys p cyfyd gau-Gristiau, a gau-brophwydi, ac a roddant arwyddion mawrion a rhyfeddodau, hyd oni thwyllant, a pe byddai bosibl, ie, yr etholedigion.
- 25 Wele, rhag-ddywedaïs i chwi.
- 26 Am hynny os dywedant wrthych, Wele, y mae efe yn y diffeithwch; nac ewch allan: wele, yn yr ystafelloedd; na chredwch.
- 27 Oblegyd fel y daw y fellten o'r dwyrain, ac y tywynna hyd y gorllewin; felly hefyd y bydd dyfodiad Mab y dyn.
- 28 r Canys pa le bynnag y byddo'r gelain, yno'r ymgafgl yr eryrod.
- 29 ¶ Ac yn y fan wedi gorthrymder y dyddiau hynny, s y tywyllir yr haul, a'r lleuad ni rydd ei goleuni, a'r ser a fyrrhau'r nef, a nerthoedd y nefoedd a ygydwir.
- 30 Ac yna yr ymddengys arwydd Mab y dyn yn y nef: ac yna y galara holl lwythau'r ddaear, a thwy a welant Fab y dyn yn dyfod ar gymylau'r nef gyd â nerth a gogoniant mawr.
- 31 Ac u efe a ddenfyn ei angylion † â mawr fain udgorn; a hwy a gafglant ei etholedigion ei ynghyd o'r pedwar gwylt, o ethafoedd y nefoedd hyd eu heithafoedd hwynt.
- 32 Ond dysgwch x ddammeg oddi wrth y ffygybren; Pan yw ei gangen eisoes yn dyner, a'i ddail yn torri allan, chwi a wyddoch fod yr haf yn agos:
- 33 Ac felly chwithau pan weloch hyn oll, gwybyddwch y ei fod yn agos, wrth y drysau.
- 34 Yn wir meddaf i chwi, Nid â'r genhedlaeth hon heibio, hyd oni wneler hyn oll.
- 35 z Nef a daear a ant heibio, eithr fy ngeiriau i nid ant heibio ddim.
- 36 ¶ Ond am y dydd hwnnw a'r awr ni's gwyr neb, nac angylion y nefoedd, a ond fy Nhad yn unig.
- 37 Ac fel yr oedd dyddiau Noë, felly hefyd y bydd dyfodiad Mab y dyn.
- 38 b Oblegyd fel yr oeddynt yn y dyddiau ym mlaen y diluw yn bwyttu ac yn yfed, yn priodi ac yn rhoi i briodas, hyd y dydd yr aeth Noë i mewn i'r arch,
- 39 Ac ni wybuant hyd oni ddaeth y diluw, a'u cymmeryd hwy oll ymaith; felly hefyd y bydd dyfodiad Mab y dyn.
- 40 c Yna y bydd dau yn y maes; y naill a gymmerir, a'r llall a adewir.
- 41 Dwy a fydd yn malu mewn melin; un a gymmerir, a'r llall a adewir.
- 42 ¶ d Gwylwch gan hynny; am na wyddoch pa awr y daw eich Arglwydd.
- 43 A e gwybyddwch hyn, pe gwybuafai gwr y ty pa wyladwriaeth y deuai'r lleidr, efe a wylasai, ac ni adawfai gloddio ei dy trwodd.
- 44 Am hynny byddwch chwithau barod: canys yn yr awr ni thybioch y daw Mab y dyn.
- 45 f Pwy gan hynny fydd was fyddlon f Luc 12. a doeth, yr hwn a ofododd ei arglwydd 42. ar ei deulu, i roddi bwyd iddynt mewn pryd?
- 46 g Gwylwch ei fyd y gwas hwnnw, yr hwn y caiff ei Arglwydd ef, pan ddelo, yn g Dat. 16. 15.
- 47 Yn wir meddaf i chwi, h Ar ei holl h Pen. 25. 21, 23.
- 48 Ond os dywed y gwas drwg hwnnw yn ei galon, Y mae fy Arglwydd yn oedi dyfod;
- 49 A dechreu curo ei gyd-weision, a bwyttu ac yfed gyd â'r meddwon;
- 50 Arglwydd y gwas hwnnw a ddaw yn y dydd nid yw efe yn disgwyl am dano, ac mewn awr ni's gwyr efe;
- 51 Ac efe a'i gwahana ef, ac a esyd ei ran ef gyd â'r rhagrithwyr: i yno y bydd i Pen. 8. 12. a 25. 40.
- wylofain a rhingcian dannedd.
- P E N. XXV.
- 1 Dammeg y deg morwyn; 14 a'r talentau; 31 a dull y farn ddiweddaf.
- Y N A tebyg fydd teyrnas nefoedd i ddeg 33. o forwynion, y rhai a gymmerafant eu lampau, ac a aethant allan i gyfarfod â'r priod-fab.
- 2 A phump o honynt oedd gall, a phump yn ffol.
- 3 Y rhai oedd ffol a gymmerafant eu lampau, ac ni chymmerafant olew gyd â hwynt:
- 4 A'r rhai call a gymmerafant olew yn eu llestri gyd â'u lampau.
- 5 A thra'r oedd y priod-fab yn aros yn hir, yr hepiasant oll ac yr hunafant.
- 6 Ac ar hanner nos y bu gwaedd, Wele, y mae'r priod-fab yn dyfod; ewch allan i gyfarfod ag ef.
- 7 Yna y cyfododd yr holl forwynion hynny, ac a drwfiasant eu lampau.
- 8 A'r rhai ffol a ddywedasant wrth y rhai call, Rhoddwch i ni o'ch olew chwi: canys y mae ein lampau † yn diffoddi. † wele: ffoddi.
- 9 A'r rhai call a atebasant, gan ddywedyd, Nid felly; rhag na byddo digon i ni ac i chwithau: ond ewch yn hytrach at y rhai fydd yn gwerthu, a phrynwch i chwi eich hunain.
- 10 A thra'r oeddynt yn myned ymaith i brynu, daeth y priod-fab; a'r rhai oedd barod, a aethant i mewn gyd ag ef i'r briodas: a a chauwyd y drws.
- 11 Wedi hynny y daeth y morwynion 25. eraill hefyd, gan ddywedyd, Arglwydd, Arglwydd, agor i ni.
- 12 Ac efe a atebodd ac a ddywedodd, Yn wir meddaf i chwi, b Nid adwaen chwi.
- 13 c Gwylwch gan hynny; am na wyddoch na'r dydd na'r awr y daw Mab y dyn.
- 14 ¶ d Canys y mae teyrnas nefoedd e fel dyn yn myned i wlad ddieithr, yr hwn a alwodd ei weision, ac a roddes ei ddâ attynt.
- 15 Ac i un y rhoddodd efe bŵm talent, ac i arall ddwy, ac i arall un, i bob un yn ol ei allu ei hun; ac yn y fan efe a aeth oddi cartref.
- 16 A'r hwn a dderbyniasai'r pum talent a aeth, ac a farchnattaodd â hwynt, ac a wnaeth bŵm talent eraill.
- 17 A'r un mo'd yr hwn a dderbyniasai'r ddwy, a ynnillodd yntau ddwy eraill.
- 18 Ond yr hwn a dderbyniasai un, a aeth ac a gloddiodd yn y ddaear, ac a guddiodd arian ei arglwydd.
- 19 Ac

19 Ac wedi llawer o amser, y mae arglwydd y gweision hynny yn dyfod, ac yn cyfrif â hwynt.

20 A daeth yr hwn a dderbyniafai bwm talent, ac a ddug bwm talent eraill, gan ddywedyd, Arglwydd, pum talent a roddaisst attaf: wele, mi a ynnillais bwm talent eraill attynt.

21 A dywedodd ei arglwydd wrtho, Da, was da a ffyddlon: buost ffyddlon ar ychydig, f mi a'th ofodaf ar lawer: dos i mewn i g lawenydd dy arglwydd.

22 A'r hwn a dderbyniafai ddwy dalent a ddaeth, ac a ddywedodd, Arglwydd, dwy dalent a roddaisst attaf: wele, dwy eraill a ynnillais attynt.

23 Ei arglwydd a ddywedodd wrtho, h Da, was da a ffyddlon: buost ffyddlon ar ychydig, mi a'th ofodaf ar lawer: dos i mewn i lawenydd dy arglwydd.

24 A'r hwn a dderbyniafai'r un talent a ddaeth, ac a ddywedodd, Arglwydd, mi a'th adwaenwn di, mai gwr caled ydwyf, yn medi lle ni's hauaisst, ac yn casglu lle ni wafgeraisst:

25 Ac mi a ofnais, ac a aethum, ac a guddiais dy dalent yn y ddaear: wele, yr wyt yn cael yr eiddot dy hun.

26 A'i arglwydd a attebodd ac a ddywedodd wrtho, O was drwg a diog, ti a wyddit fy mod yn medi lle ni's hauais, ac yn casglu lle ni's gwaferais:

27 Am hynny y dyleist ti roddi fy arian at y cynewidwyr, a mi pan ddaethwn a gawfwn dderbyn yr eiddot fy hun gyd â llog.

28 Cymmerwch gan hynny y dalent oddi wrtho, a rhoddwch i'r hwn fydd ganddo ddeg talent.

29 (i Canys i bob un y mae ganddo y rhoddir, ac efe a gaiff helaethrwydd; ac oddi ar yr hwn nid oes ganddo y dygir oddi arno, ie, yr hwn fydd ganddo).

30 A bwriwch allan y gwas ansuddiol k i'r tywyllwch eithaf: yno y bydd wyllofain a rhingcian dannedd.

31 ¶ I A Mab y dyn pan ddêl yn ei ogoniant, a'r holl angylion sanctaidd gyd ag ef, yna yr eistedd ar orfedd-faingc ei ogoniant.

32 A m chyd-gefflir ger ei fron ef yr holl genhedloedd: ac n efe a'u didola hwynt oddi wrth eu gilydd, megis y didola'r bugail y defaid oddi wrth y geifr:

33 Ac a esyd y defaid ar ei ddeheu-law, ond y geifr ar yr afwy.

34 Yna y dywed y Brenhin wrth y rhai ar ei ddeheu-law, Deuwch, chwi fendigedigion fy Nhad, etifeddwch y deyrnas o a barottowyd i chwi er feiliad y byd.

35 P Canys bwm newynog, a chwi a roisoch i mi fwyd: bu arnaf fyched, a rhoisoch i mi ddiod: q bwm ddieithr, a dygasoch fi gyd â chwi:

36 r Noeth, a dilladasoch fi: bwm glaf, ac ymwelfoch â mi: s bwm yngharchar, a daethoch attaf.

37 Yna yr ettyb y rhai cyfiawn iddo, gan ddywedyd, Arglwydd, pa bryd y'th welfom yn newynog, ac y'th borthafom? neu yn fychedig, ac y rhoifom i ti ddiod?

38 A pha bryd y'th welfom yn ddieithr, ac y'th ddygasoch gyd â ni? neu yn noeth, ac y'th dilladasoch?

39 A pha bryd y'th welfom yn glaf, neu yngharchar, ac y daethoch attaf?

40 A'r Brenhin a ettyb, ac a ddywed wrthynt, Yn wir meddaf i chwi, i Yn gymmaint a'i wneuthur o honoch i un o'r rhai hyn fy mrodyr lleiaf, i mi y gwnaethoch.

41 Yna y dywed efe hefyd wrth y rhai a fyddant ar y llaw afwy, u Ewch oddi wrthyf, rai melldigedig, x i'r tân tragywyddol yr bwn a barottowyd i ddiabol ac i'w angylion.

42 Canys bwm newynog, ac ni roisoch i mi fwyd: bu arnaf fyched, ac ni roisoch i mi ddiod:

43 Bwm ddieithr, ac ni'm dygasoch gyd â chwi: noeth, ac ni'm dilladasoch: yn glaf, ac yngharchar, ac ni ymwelfoch â mi.

44 Yna yr atebant hwythau hefyd iddo, gan ddywedyd, Arglwydd, pa bryd y'th welfom yn newynog, neu yn fychedig, neu yn ddieithr, neu yn noeth, neu yn glaf, neu yngharchar, ac ni weiniafom i ti?

45 Yna'r ettyb efe iddynt, gan ddywedyd, Yn wir meddaf i chwi, y Yn gymmaint ag na's gwnaethoch i'r un o'r rhai lleiaf hyn, ni's gwnaethoch i minnau.

46 A'r z rhai hyn a ant i gofpedigaeth dragywyddol: ond y rhai cyfiawn i fywyd tragywyddol.

P E N. XXVI.

3 T llywodraethwyr yn cyd-fwriadu yn erbyn Crist. 7 Y wraig yn enneinio ei ben ef. 14 Judas yn ei werthu ef. 17 Crist yn bwyttu'r pasg: 26 yn ordeinio ei swpper sanctaidd: 36 yn gweddio yn yr ardd: 47 ac wedi ei fradychu â chusan, 57 yn cael ei arwain at Caiaphas, 69 a'i wadu gan Pedr.

A Bu, wedi i'r Iesu orphen y geiriau hyn oll, efe a ddywedodd wrth ei ddifgyblion,

2 a Chwi a wyddoch mai gwedi deuddydd y mae'r pasg, a Mab y dyn a draddodir i'w groes-hoelio.

3 b Yna yr ymgafglodd yr arch-offeiriad, a'r ysgrifenyddion, a henuriaid y bobl, i lys yr arch-offeiriad, yr hwn a elwid Caiaphas:

4 A hwy a gyd-ymgynghorasant fel y dalient yr Iesu trwy ddichell, ac y lladdent ef.

5 Eithr hwy a ddywedasant, Nid ar yr wyl, rhag bod cynnwrf ym mhilith y bobl.

6 ¶ c Ac a'r Iesu yn d Bethania, yn nhŷ Simon y gwahan-ghwyfus,

7 Daeth atto wraig a chanddi ffwch o ennaint gwerthfawr, ac a'i tywalltodd ar ei ben, ac efe yn eistedd wrth y ford.

8 A phan welodd ei ddifgyblion, hwy a forrasant, gan ddywedyd, I ba beth y bu'r golled hon?

9 Canys fe a allafid gwerthu'r ennaint hwn er llawer, a'i roddi i'r tlodion.

10 A'r Iesu a wybu, ac a ddywedodd wrthynt, Pa ham yr ydych yn gwneuthur blinder i'r wraig? canys hi a weithiodd weithred dda arnaf.

11 e Oblegyd y mae gennych y tlodion e bob amser gyd â chwi; a f mi nid ydych yn ei gael bob amser.

12 Canys hi yn tywallt yr ennaint hwn ar fy nghorph, a wnaeth hi i'm claddu i.

13 Yn wir meddaf i chwi, Pa le bynnag y pregether yr efengyl hon yn yr holl fyd, mynegir yr hyn a wnaeth hi hefyd, er coffa am dani hi.

g Marc 14. 10. Luc 22. 3. h Pen. 10. 4. i Zec. 11. 12. Pen. 27. 3. k Marc 14. 12. Luc 22. 7. t brwn a twn. l Marc 14. 18. Luc 21. 14. Ioan 13. 21. t Neu, y bradycha un o bonoch fi. m Sal. 41. 9. n Marc 14. 22. Luc 22. 19. o i Cor. 11. 23, 24. t Neu, ddiolch. p Edrych Ectod. 24. Jer. 31. 31. q Pen. 20. Rhuf. 5. 15. r Luc 22. 18. t Neu, magol, neu, falm. s Marc 14. 27. Ioan 16. 32. t Pen. 11. 6. u Zec. 13. 7. x Pen. 28. 7, 10, 16. Marc 14. 28. a 16. 7. y Ioan 13. 38.

14 ¶ g Yna'r aeth un o'r deuddeg, yr hwn a elwid h Judas Iscariot, at yr arch-offeiriad,
15 Ac a ddywedodd wrthynt, i Pa beth a roddwch i mi, a mi a'i traddodaf ef i chwi? A hwy a ofodafant iddo ddeg ar hugain o arian.
16 Ac o hynny allan y ceisiodd efe amfer cyfaddas i'w fradychu ef.
17 ¶ k Ac ar y dydd cyntaf o wyl y bara croyw, y disgyblion a ddaethant at yr Iesu, gan ddywedyd wrtho, Pa le y mynni i ni barottodi i ti iwytta'r pasg?
18 Ac yntau a ddywedodd, Eweh i'r ddinas at t y cyfryw un, a dywedwch wrtho, Y mae'r Athraw yn dywedyd, Fy amfer fydd agos: gyd â thi y cynhalaf y pasg, mi a'm disgyblion.
19 A'r disgyblion a wnaethant y modd y gorchymynafai'r Iesu iddynt, ac a barottofant y pasg.
20 l Ac wedi ei myned hi yn hwyr, efe a eisteddodd gyd â'r deuddeg.
21 Ac fel yr oeddynt yn bwytta, efe a ddywedodd, Yn wir yr wyf yn dywedyd i chwi, t mai un o honoch chwi a'm bradycha i.
22 A hwythau yn drist iawn, a ddechreuafant ddywedyd wrtho, bob un o honynt, Ai myfi yw, Arglwydd?
23 Ac efe a atebodd ac a ddywedodd, m Yr hwn a wlych ei law gyd â mi yn y ddyfsgl, hwnnw a'm bradycha i.
24 Mab y dyn yn ddiau fydd yn myned, fel y mae yn ysgrifenedig am dano: eithr gwae'r dyn hwnnw trwy'r hwn y bradychir Mab y dyn: da a fuafai i'r dyn hwnnw pe na's ganefid ef.
25 A Judas, yr hwn a'i bradychodd ef, a atebodd ac a ddywedodd, Ai myfi yw efe, Athraw? Yntau a ddywedodd wrtho, Ti a ddywedaisf.
26 ¶ n Ac fel yr oeddynt yn bwytta, o yr Iesu a gymmerth y bara, ac wedi iddo t fendithio, efe a'i torrodd, ac a'i rhoddodd i'r disgyblion, ac a ddywedodd, Cymmerwch, bwyttewch: hwn yw fy nghorph.
27 Ac wedi iddo gymmeryd y cwppan, a diolch, efe a'i rhoddes iddynt, gan ddywedyd, Yfwrch bawh o hwn:
28 Canys hwn yw fy ngwaed p o'r testament newydd, yr hwn a dywelltir q dros lawer, er maddeuant pechodau.
29 Ac r yr ydwyf yn dywedyd i chwi, nad yfaf o hyn allan o ffrwyth hwn y winwydden, hyd y dydd hwnnw pan yfwyf ef gyd â chwi yn newydd yn nheyrnas fy Nhada.
30 Ac wedi iddynt ganu t hymn, hwy a aethant allan i tynydd yr Olewydd.
31 Yna y dywedodd yr Iesu wrthynt, s Chwydychwi oll t a rwystrir heno o'm plegyd i: canys ysgrifenedig yw, u Tarawaf y bugail, a defaid y praidd a waferir.
32 Eithr wedi fy adgyfodi, x mi a af o'ch blaen chwi i Galilea.
33 A Phedr a atebodd ac a ddywedodd wrtho, Pe rhwystrid pawb o'th blegyd di, etto ni'm rhwystrir i byth.
34 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, y Yn wir yr wyf yn dywedyd i ti, mai'r nos hon, cyn canu o'r ceiliog, y'm gwedi deirgwaith.
35 Pedr a ddywedodd wrtho, Pe gorfyddai i mi farw gyd â thi, ni'th wadaf ddim. Yr un modd hefyd y dywedodd yr holl ddisgyblion.

36 ¶ z Yna y daeth yr Iesu gyd â hwynt i fan a elwid Gethsemane, ac a ddywedodd wrth ei ddisgyblion, Eisteddwch yma, tra'r elwyf a gweddio accw.
37 Ac efe a gymmerth Pedr, a a dau fab Zebedeus, ac a ddechreuodd dristau ac b ymosidlo.
38 Yna efe a ddywedodd wrthynt, Trist iawn yw fy enaid hyd angau: arhoswch yma, a gwyliwch gyd â mi.
39 Ac wedi iddo fyned ychydig ym mlaen, efe a syrthiodd ar ei wyneb, c gan weddio, a dywedyd, d Fy Nhada, os yw bofibl, aed e y cwppan hwn heibio oddi wrthyf: etto nid fel yr ydwyf fi yn ewyllysio, ond fel yr ydwyf ti.
40 Ac efe a ddaeth at y disgyblion, ac a'u cafodd hwy yn cyfsgu; ac a ddywedodd wrth Pedr, Felly; oni ellych chwi wylled un awr gyd â mi?
41 Gwyliwch a gweddiwch, fel nad eloch i brofedigaeth. Yr yspryd yn ddiau fydd yn barod, eithr y cnawd fydd wan.
42 Efe a aeth drachefn yr ail waith, ac a weddiodd, gan ddywedyd, Fy Nhada, oni's gall y cwppan hwn fyned heibio oddi wrthyf, na byddo i mi yfed o hono, gwneler dy ewyllys di.
43 Ac efe a ddaeth, ac a'u cafodd hwy yn cyfsgu drachefn: canys yr oedd eu llygaid hwy wedi trymhâu.
44 Ac efe a'u gadawodd hwynt, ac a aeth ymaith drachefn, ac a weddiodd y drydedd waith, gan ddywedyd yr un geiriau.
45 Yna y daeth efe at ei ddisgyblion, ac a ddywedodd wrthynt, Cyfsgwch bellach, a gorphwyswch: wele, y mae'r awr wedi nesâu, a Mab y dyn a draddodir i ddwyllaw pechaduriaid.
46 Codwch, awn: wele nesaodd yr hwn fydd yn fy mradychu.
47 ¶ Ac f efe etto yn llafaru, wele, Judas un o'r deuddeg, a ddaeth, a chyd ag ef dyrfa fawr â chleddyfau a ffyn, oddi wrth yr arch-offeiriad a henuriaid y bobl.
48 A'r hwn a'i bradychodd ef a roisai arwydd iddynt, gan ddywedyd, Pa un bynnag a gusanwyf, hwnnw yw efe: deliwch ef.
49 Ac yn ebrwydd y daeth at yr Iesu, ac a ddywedodd, Henffych well, Athraw; ac a'i cusanodd ef.
50 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Y cyfaill, i ba beth y daethost? Yna y daethant, ac y rhoisaf ddwyllaw ar yr Iesu, ac a'i daliafant ef.
51 Ac wele, g un o'r rhai oedd gyd â'r Iesu, a estynodd ei law, ac a dynnodd ei gleddyf, ac a darawodd was yr arch-offeiriad, ac a dorrodd ei glust ef.
52 Yna y dywedodd yr Iesu wrtho, Dy-chwel dy gleddyf i'w le: h canys pawb a'r a gymmerant gleddyf, a ddifethir â chleddyf.
53 A ydwyf ti yn tybied na's gallaf yr awr hon ddeisyf ar fy Nhada, ac efe a rydd yn y fan i mi fwy na deuddeg lleng o angylion?
54 Pa fodd ynte y cyflawnid i yr ysgrythrau, mai felly y gorfydd bod?
55 Yn yr awr honno y dywedodd yr Iesu wrth y torfeydd, Ai megis at leidr y daethoch chwi allan, â chleddyfau a ffyn i'm dal i? yr oeddwn i beunydd gyd â chwi yn eistedd yn dyfsgu yn y deml, ac ni'm daliaf och.

k Galar. 56 A hyn oll a wnaethpwyd, k fel y cyf-
4-20 lawnid ysgrythrau'r prophwydi. I Yna'r
1 Ioan 18. holl ddisgylion a'i gadawiant ef, ac a
15. ffofant.
m Marc 57 ¶ m A'r rhai a ddaliafant yr Iesu, a'i
14-53 dygafant ef ymaith at Caiaphas yr arch-
Luc 22. offeiriad, lle'r oedd yr ysgryfennyddion a'r
54. henuriaid wedi ymgafgu ynghyd.
1 Ioan 18. 58 A Phedr a'i canlynodd ef o hirbell,
12, 13, 24. hyd yn llys yr arch-offeiriad; ac a aeth i
mewn, ac a eisteddodd gyd â'r gweision,
i weled y diwedd.
59 A'r arch-offeiriad a'r henuriaid, a'r
holl gynghor, a geisiant gau-dystiolaeth yn
erbyn yr Iesu, fel y rhoddent ef i farwolaeth;
60 Ac ni's cawfant: ie, er dyfod yno
gati-dystion lawer, ni chawfant. Eithr o'r
diwedd fe a ddaeth dau gau-dyst,
61 Ac a ddywedafant, Hwn a ddywed-
odd, n Mi a allaf ddynystrio teml Dduw,
a'i hadeiladu mewn tri diwrnod.
62 o A chyfododd yr arch-offeiriad, ac
a ddywedodd wrtho, A attebi di ddim?
beth y mae y rhai hyn yn ei dystiolaethu
yn dy erbyn?
63 Ond p yr Iesu a dawodd. A'r arch-
offeiriad gan ateb â ddywedodd wrtho,
Yr ydyw yn dy dynghedu di trwy'r Duw
byw, ddywedyd o honot i ni, † ai tydi yw
y Crist, Mab Duw.
64 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Ti a
ddywedafist: eithr meddaf i chwi, q Ar ol
hyn y gwelwch Fab y dyn r yn eistedd ar
ddeheu-law'r gallu, ac yn dyfod ar gym-
mylau'r nef.
65 Yna y rhwygodd yr arch-offeiriad ei
ddillad, gan ddywedyd, Efe a gablodd: pa
raid i ni † mwy wrth dystion? wele, yr
awron y clywsoch ei gablodd ef.
66 Beth dybygwch chwi? Hwytthau gan
ateb a ddywedafant, s Y mae efe yn euog
o farwolaeth.
67 t Yna y poerasant yn ei wyneb, ac
a'i cernodiant; u eraill a'i tarawfant ef
â † gwiail,
68 Gan ddywedyd, x Prophwyda i ni,
u Ioan 19. O Crist, Pwy yw'r hwn a'th darawodd?
3. 69 ¶ A y Phedr oedd yn eistedd allan yn
y llys: a daeth morwynig atto, ac a ddy-
wedodd, A thithau oeddit gyd ag Iesu y
Galilead.
70 Ac efe a wadodd ger eu bron bwy oll,
ac a ddywedodd, Ni's gwn beth yr wyt yn
ei ddywedyd.
71 A phan aeth efe allan i'r porth, gwel-
odd un arall ef; a bi a ddywedodd wrth y
rhai oedd yno, Yr oedd hwn hefyd gyd
â'r Iesu o Nazareth.
72 A thrachefn efe a wadodd trwy lw,
Nid adwaen i y dyn.
73 Ac ychydig wedi, daeth y rhai oedd
yn sefyll ger llaw, ac a ddywedafant wrth
Pedr, Yn wir yr wyt tithau yn un o ho-
nynt; canys y mae z dy leferydd yn dy
gyhuddo.
74 Yna y dechreuodd efe regu a thyngu,
Nid adwaen i y dyn. Ac yn y man y can-
odd y ceiliog,
75 A chofiodd Pedr air yr Iesu, yr hwn a
ddywedafai wrtho, a Cyn canu o'r ceiliog,
t'i a'm gwedi deir-gwaith. Ac efe a aeth
allan, ac a wylodd † yn chwerw-dost,
† yn dost.

PEN. XXVII.

1 Rhoddi Crist yn rbwym at Pilat. 5 Judas
yn ymgrogi. 19 Pilat, wedi ei rybuddio
gan ei wraig, 24 yn golchi ei ddwyllaw,

26 Rbyddbâu Barabbas. 29 Coroni Crist â
drain, 35 a'i groes-boelio, 40 a'i ddifenwi:
50 yntau yn marw: ei gladdu ef. 66 Selio
a gwylio ei fêdd ef.

A Phan ddaeth y bore, cyd-ymgynghor-
odd a yr holl arch-offeiriad, a henur-
iaid y bobl, yn erbyn yr Iesu, fel y rhoddent
ef i farwolaeth.

2 Ac wedi iddynt ei rwymo, hwy a'i
dygafant ef ymaith, ac a'i traddodafant ef
i Pontius Pilat y rhaglaw.

3 ¶ Yna pan welodd Judas, yr hwn a'i
bradychodd ef, ddarfod ei gondemnio ef,
bu edifar ganddo, ac a ddug drachefn y
deg ar hugain arian i'r arch-offeiriad a'r
henuriaid,

4 Gan ddywedyd, Pechais, gan fradychu
gwaed gwion. Hwytthau a ddywedafant,
Pa beth yw hynny i ni? edrych di.

5 Ac wedi iddo dasfu'r arian yn y deml,
b efe a ymadawodd, ac a aeth ac a ym-
grogodd.

6 A'r arch-offeiriad a gymmerafant yr
arian, ac a ddywedafant, Nid cyfreithlawn
i ni eu hwrw hwynt yn y drysorfa; canys
† gwerth gwaed ydyw.

7 Ac wedi iddynt gyd-ymgyngori, hwy
a brynafant â hwynt faes y crochenydd,
yn gladdfa dieithriaid.

8 Am hynny y galwyd y maes hwnnw,
c Maes y gwaed, hyd heddyw.

9 (Yna y cyflawnwyd yr hyn a ddy-
wedwyd trwy Jeremias y prophwyd, gan
ddywedyd, A d hwy a gymmerafant y
deg ar hugain arian, † pris y prifedig,
yr hwn † a brynafant gan feibion Is-
rael;

10 Ac a'u rhoiant hwy am faes y cro-
chenydd, megis y gosododd yr Arglwydd
i mi.)

11 A'r Iesu a safodd ger bron y rhag-
law: a'r rhaglaw a ofynodd iddo, gan
ddywedyd, Ai ti yw Brenhin yr Iudew-
on? A'r Iesu a ddywedodd wrtho, c Yr
wyt ti yn dywedyd.

12 A phan gyhuddid ef gan yr arch-
offeiriad a'r henuriaid, f nid atebodd efe
ddim.

13 Yna y dywedodd Pilat wrtho, g Oni
chlywi di faint o bethau y maent hwy yn
eu tyftiolaethu yn dy erbyn di?

14 Ac nid atebodd efe iddo i un gair;
fel y rhyfeddodd y rhaglaw yn fawr.

15 h Ac ar yr wyl bonno yr arferai y
rhaglaw ollwng yn rhydd i'r bobl un car-
charor, yr hwn a fynnent.

16 Ac yna yr oedd ganddynt garcharor
hynod, a elwid Barabbas.

17 Wedi iddynt gan hynny ymgafgu
ynghyd, Pilat a ddywedodd wrthynt, Pa
un a fyynnwch i mi ei ollwng yn rhydd i
chwi? Barabbas, ai yr Iesu, yr hwn a
elwir Crist?

18 Canys efe a wyddai mai o gynfigen
y traddodafant ef.

19 ¶ Ac efe yn eistedd ar yr orfedd-
faingc, ei wraig a ddanfionodd atto, gan
ddywedyd, Na fydded i ti a wnelych a'r
cyfiawn hwnnw: canys goddefais lawer
heddyw mewn breuddwyd o'i achos ef.

20 i A'r arch-offeiriad a'r henuriaid a
berfwadafant y bobl, fel y gofynent Barab-
bas, ac y difenthent yr Iesu.

21 A'r rhaglaw a atebodd ac a ddywed-
odd wrthynt, Pa un o'r ddau a fyynnwch i
mi ei ollwng yn rhydd i chwi? Hwytthau
a ddywedafant, Barabbas.

22 Pilat

33.

a Marc

15-1-

Luc 22-

66. a 23.

1.

Ioan 18-

28.

b Act. 1-

18.

† Neu,

pris.

c Act. 1-

19-

d Zec. 11.

12. 13.

† Neu,

gwerth y

gwerthb-

edig

† Neu,

a brisafai

meibion

Israel.

e Ioan 18-

37-

i Tim. 6.

13.

f Pen. 26-

63-

g Pen. 26-

62.

h Marc

15. 6.

Luc 23-

17-

Ioan 18-

39-

i Ioan 18-

40-

Act. 3. 14.

- 22 Pilat a ddywedodd wrthynt, Pa beth gan hynny a wnaif i'r Iesu, yr hwn a elwir Crist? Hwytthau oll a ddywedafant wrtho, Croes-hoelir ef.
- 23 A'r rhaglaw a ddywedodd, Ond pa ddrwg a wnaeth efe? Hwytthau a lefasant yn fwy, gan ddywedyd, Croes-hoelir ef.
- 24 ¶ A Philat, pan welodd nad oedd dim yn tycio, ond yn hytrach bod cynnwrf, k a gymmerth ddwfr, ac a olchodd ei ddwyllaw ger bron y bobl, gan ddywedyd, Dieuog ydwyf fi oddi wrth waed y cyfiawn hwn: edrychwch chwi.
- 25 A'r holl bobl a attebodd ac a ddywedodd, I Bydded ei waed ef arnom ni, ac ar ein plant.
- 26 ¶ Yna y gollyngodd efe Barabbas yn rhôdd iddynt: m ond yr Iesu a fflan-gellodd efe, ac a'i rhoddod i'w groes-hoelio.
- 27 n Yna milwyr y rhaglaw a gymmerasant yr Iesu † i'r dadleudy, ac a gynnullasant atto yr holl fyddin.
- 28 A hwy a'i diofasant ef, ac o a roifant am dano fantell o ygarlad.
- 29 ¶ A chwedid iddynt blethu coron o ddraen, hwy a'i gosodasant ar ei ben ef, a chorien yn ei law ddehau; ac a blygasant eu gliniau ger ei fron ef, ac a'i gwatwarasant, gan ddywedyd, Henffych well, brenhin yr Iuddewon.
- 30 A p hwy a boerasant arno, ac a gymmerasant y gorsen, ac a'i tarawfant ar ei ben.
- 31 Ac wedi iddynt ei watwar, hwy a'i diofasant ef o'r fantell, ac a'i gwisgasant a'i ddillad ei hun, ac a'i dygasant ef ymaith i'w groes-hoelio:
- 32 q Ac fel yr oeddynt yn myned allan, hwy a gawfant ddyn o Cyrene, a'i enw Simon; hwn a gymmellasant i ddwyn ei groes ef.
- 33 r A phan ddaethant i le a elwid Golgotha, yr hwn a elwir, Lle'r ben-glog,
- 34 ¶ s Hwy a roifant iddo i'w yfed, finegr yn gymmygedig â bufft: ac wedi iddo ei brofi, ni fynnodd efe yfed.
- 35 Ac wedi iddynt ei groes-hoelio ef, hwy a'rannasant ei ddillad, gan fwrw coelbren: er cyflawni y peth a ddywedwyd trwy'r prophwyd, t Hwy a'rannasant fy nillad yn eu plith, ac ar fy ngwisg y bwriasant goelbren.
- 36 A chan eistedd, hwy a'i gwyliasant ef yno:
- 37 A u gosodasant hefyd uwch ei ben ef, ei achos yn ysgrifenedig, H W N Y W I E S U B R E N H I N Y R I U D D E W O N.
- 38 x Yna y croes-hoeliwyd gyd ag ef ddau leidr; un ar y llaw ddehau, ac un ar yr aswy.
- 39 ¶ y A'r rhai oedd yn myned heibio a'i cablasant ef, gan ysgwyd eu pennau,
- 40 A dywedyd, z Ti yr hwn a ddinyftri'r deml, ac a'i hadeiledi mewn tridiau, gwared dy hun. Os ti yw Mab Duw, disgyn oddi ar y groes.
- 41 A'r un modd yr arch-offeiriaid hefyd, gan watwar, gyd â'r ysgrifenyddion a'r henuriaid, a ddywedasant,
- 42 Efe a waredodd eraill, ei hunan ni's gall efe ei waredu. Os Brenhin Israel yw, disgyned yr awrhon oddi ar y groes, ac ni a gredwn iddo.
- 43 a Ymddiriedodd yn Nuw; gwareded efe ef yr awrhon, os efe a'i myn ef: canys efe a ddywedodd, Mab Duw ydwyf.
- 44 b A'r un peth hefyd a edliwiodd y b Luc 23. lladron iddo, y rhai a groes-hoeliafid gyd ag ef.
- 45 Ac o'r chweched awr y bu tywyllwch ar yr holl † ddaear hyd y nawfed awr. † dir.
- 46 Ac ynghylch y nawfed awr c y c Heb 5. llefodd yr Iesu â llef uchel, gan ddywedyd, Eli, Eli, lama faba'ethani? hynny yw, d Fy Nuw, fy Nuw, paham y'm gadew- d Sal 22. aist? 1.
- 47 A rhai o'r fawl oedd yn sefyll yno, pan glywsant, a ddywedafant, Y mae hwn yn galw am Elias.
- 48 Ac yn y fan un o honynt a redodd, ac a gymmerth ysbwng, e ac a'i llanwodd e Sal. 69. o finegr, ac a'i rhoddodd ar gorsen, ac a'i diododd ef. 21. Marc 15. 36.
- 49 A'r lleill a ddywedafant, Paid, edrychwn a ddaw Elias i'w waredu ef. Luc 23. 36.
- 50 ¶ f A'r Iesu, wedi llefain drachefn â llef uchel, a ymadawodd â'r yspdyd. Ioan 19. 30.
- 51 Ac wele, g llen y deml a rwygwyd yn ddau oddi fynu hyd i wared: a'r ddaear a grynodd, a'r meini a holltwyd: f Luc 23. 46.
- 52 A'r beddau a agorwyd; a llawer o gyrph y saint a hunasant a gyfodasant, g Ecsod. 26. 31. 2 Cron. 3. 14. Marc 15. 38.
- 53 Ac a ddaethant allan o'r beddau ar ol ei gyfodiad ef, ac a aethant i mewn i'r ddinas sanctaidd, ac a ymddangosasant i lawer.
- 54 h Ond y canwriad, a'r rhai oedd gyd ag ef yn gwylied yr Iesu, wedi gweled y ddaear-gryn, a'r pethau a wnaethid, a ofnasant yn fawr, gan ddywedyd, Yn wir Mab Duw ydoedd hwn. h Marc 11. 39. Luc 23. 47.
- 55 Ac yr oedd yno lawer o wragedd yn edrych o hirbell, i y rhai a ganlynasant yr Iesu o Galilea, gan weini iddo ef: i Luc 8. 2. 3.
- 56 k Ym mhlith y rhai yr oedd Mair Magdalen, a Mair mam Iago a Joses, a mam meibion Zebedeus. k Marc 15. 40.
- 57 ¶ l Ac wedi ei myned hi yn hwyr, l daeth gwr goludog o Arimathea, a'i enw Joseph, yr hwn a fuasai yntau yn ddisgybl i'r Iesu: l Marc 15. 42. Luc 23. 50. Ioan 19. 38.
- 58 Hwn a aeth at Pilat, ac a ofynodd gorph yr Iesu. Yna y gorchymynodd Pilat roddi'r corph.
- 59 A Joseph wedi cymmeryd y corph, a'i hamdodd â lliain glân,
- 60 Ac ma'i gosododd ef yn ei fêdd newydd ei hun, yr hwn a dorrasai efe yn y graig; ac a dreiglodd faen mawr wrth ddrws y bedd, ac a aeth ymaith. m Esay 53. 9.
- 61 Ac yr oedd yno Mair Magdalen, a Mair arall, yn eistedd gyferbyn â'r bedd.
- 62 ¶ A thrannoeth, yr hwn fydd ar ol y darpar-wyl, yr ymgynhulodd yr arch-offeiriaid a'r Phariseiaid at Pilat,
- 63 Gan ddywedyd, Arglwydd, y mae yn gof gennym ddywedyd o'r twyllwr hwnnw, ac efe etto yn fyw, n Wedi tridiau y cyfodaf. n Pen. 16. 21. a 17. 23. a 20. 19.
- 64 Gorchymyn gan hynny gadw'r bedd yn ddiogel hyd y trydydd dydd; rhag dyfod ei ddisgyblion o hyd nos, a'i ladda ef, a dywedyd wrth y bobl, Efe a gyfododd o feirw: a bydd yr amryfuedd diweddaf yn waeth nâ'r cyntaf. Marc 8. 31. a 10. 34. Luc 9. 22. a 18. 33. a 24. 6.
- 65 A dywedodd Pilat wrthynt, Y mae gennych wyliadwriaeth; ewch, gwnewch mor ddiogel ag y medroch.
- 66 A hwy a aethant ac a wnaethant y bedd yn ddiogel, ac a seliasant y maen, gyd â'r wyliadwriaeth,

P E N. XXVIII.

1 Dangos adgyfodiad Crist i'r gwagedd gan angel. 9 Crist ei bun yn ymddangos iddynt hwy. 11 Yr arch-offeiriad yn rhoddi arian i'r milwyr, i ddywedyd ddarfod ei ladratta ef allan o'r bedd. 16 Crist yn ymddangos i'w ddisgyblion, 19 ac yn eu hanfon i fedyddio, ac i ddyfgu'r koll genbedl-oedd.

AC yn a niwedd y fabbath, a hi'n dydd-hau i'r dydd cyntaf o'r t wythnos, daeth Mair Magdalen, a'r Fair arall, i edrych y bedd.

2 Ac wele, t bu daear-gryn mawr: canys disgynodd angel yr Arglwydd o'r nef, ac a ddaeth ac a dreiglodd y maen oddi wrth y drws, ac a eisteddodd arno.

3 A'i wyneb-pryd oedd fel mellten, a'i wisg yn wen fel eira.

4 A rhag ei ofn ef y crynodd y ceidwaid, ac a aethant megis yn feirw.

5 A'r angel a attebodd ac a ddywedodd wrth y gwagedd, Nac ofnwch: canys mi a wn mai ceisio'r ydych yr Iesu, yr hwn a groes-hoeliwyd.

6 Nid yw efe yma: canys cyfododd, b megis y dywedodd. Deuwch, gwelwch y fan lle y gorweddodd yr Arglwydd.

7 Ac ewch ar ffrwft, a dywedwch i'w ddisgyblion, gyfodi o hono o feirw. Ac wele, c y mae efe yn myned o'ch blaen chwi i Galilea: yno y gwelwch ef. Wele, dywedais i chwi.

8 Ac wedi eu myned ymaith ar frys oddi wrth y bedd, gyd ag ofn a llawenydd mawr, rhedafant i fynegi i'w ddisgyblion ef.

9 ¶ Ac fel yr oeddynt yn myned i fynegi i'w ddisgyblion ef, wele, d yr Iesu a gy-

farfu a hwynt, gan ddywedyd, Henffwch well. A hwy a ddaethant, ac a ymrafaelasant yn ei draed ef, ac a'i haddolasant.

10 Yna y dywedodd yr Iesu wrthynt, Nac ofnwch: ewch, mynegwch i'm brodyr, fel yr elont i Galilea, ac yno y'm gwelant i.

11 ¶ Ac wedi eu myned hwy, wele, rhai o'r wyliadwriaeth a ddaethant i'r deinas, ac a fynegasant i'r arch-offeiriad yr hyn oll a wnaethid.

12 Ac wedi iddynt ymgafgu ynghyd gyd â'r henuriaid, a chyd-ymgyngori, hwy a roifant t arian lawer i'r milwyr,

13 Gan ddywedyd, Dywedwch, Ei ddisgyblion a ddaethant o hyd nos, ac a'i lladrattasant ef, a nyini yn cyfgu.

14 Ac os clyw y rhaglaw hyn, ni t a'i perfwadiwn ef, ac a'ch gwnawn chwi yn ddiolaf.

15 A hwy a gymmerasant yr arian, ac a wnaethant fel yr addysgwyd hwynt: t a thanwyd y gair hwn ym mhllith yr Iuddewon hyd y dydd heddyw.

16 ¶ A'r un disgybl ar ddeg a aethant i Galilea, i'r mynydd f lle'r ordeiniafai'r Iesu iddynt.

17 A phan welasant ef, hwy a'i haddolasant ef: ond rhai a amheufasant.

18 A'r Iesu a ddaeth, ac a lasarodd wrthynt, gan ddywedyd, Rhoddwyd i mi g bob awdurdod yn y nef ac ar y ddaear.

19 ¶ h Ewch gan hynny a i t dyfswch yr holl genhedloedd, gan eu bedyddio hwy yn enw'r Tad, a'r Mab, a'r Yspryd Glân;

20 k Gan ddyfgu iddynt gadw pob peth a'r a orchymynais i chwi. Ac wele, yr ydwyf fi gyd â chwi bob amfer hyd ddiwedd y byd. Amen.

¶ Yr Efengyl yn ol Sant M A R C.

P E N. I.

2 Swydd Ioan Fedyddiwr. 9 Bedyddio'r Iesu, 12 a'i demtio. 14 Efe yn pregethu; 16 yn galw Pedr, Andreas, Iago, ac Ioan: 23 yn iachâu dyn ag yspryd aflan ynddo, 29 a mam gwraig Pedr, 32 a llawer o gleision: 41 ac yn glanhau y gwabanglwyfus.

DEchreu efengyl Iesu Grist, fab Duw;

2 Fel yr ysgrifenydd yn y prophwydi, a Wele, yr ydwyf fi yn anfon fy nghennad o flaen dy wyneb, yr hwn a barottoa dy ffordd o'th flaen.

3 b Llef un yn llefain yn y diffeithwch, Parottôwch ffordd yr Arglwydd, gwnewch yn uniawn ei lwybrau ef.

4 c Yr oedd Ioan yn bedyddio yn y diffeithwch, ac yn pregethu bedydd edifeirwch, er macdeuant pechodau.

5 d Ac aeth allan atto ef holl wlad Judea, a'r Hierosolymitiaid, ac a'u bedyddiwyd oll ganddo yn afon yr Iorddonen, gan gyffesu eu pechodau.

6 Ac Ioan oedd e wedi ei wisgo â blew camel, a gwregys croen ynghylch ei lwynau, ac yn bwytta f locustiaid a mel gwylt:

7 Ac efe a bregethodd, gan ddywedyd, g Y mae yn dyfod ar fy ol i un cryfach nâ myfi, carrai efgidiau yr hwn nid wyf fi deilwng i ymostwng, ac i'w datod.

8 h Myfi yn wir a'ch bedyddiais chwi â

dwfr: eithr efe a'ch bedyddia chwi i â'r Ysryd Glân.

9 k Abu yn y dyddiau hynny, ddyfod o'r Iesu o Nazareth yn Galilea, ac efe a feddyddiwyd gan Ioan yn yr Iorddonen.

10 Ac yn ebrwydd wrth ddyfod i fynu o'r dwfr, efe a welodd y nesoedd yn agored, a'r Ysryd yn disgyn arno megis colommen.

11 A llef a ddaeth o'r nesoedd, l Tydi yw fy anwyl Fab, yn yr hwn y'm boddlonwyd.

12 Ac m yn ebrwydd y gyrrodd yr yspryd ef i'r diffeithwch.

13 Ac efe a fu yno yn y diffeithwch ddegain niwrnod yn ei demtio gan Satan: ac yr oedd efe gyd â'r gwylt-filod; a'r angylion a weiniafant iddo.

14 Ac n ar ol traddodi Ioan, yr Iesu a ddaeth i Galilea, o gan bregethu efengyl teyrnas Dduw,

15 A dywedyd, p Yr amfer a gyflawnwyd, a q theyrnas Dduw a nesaodd: edifarhewch, a chredwch yr efengyl.

16 Ac r fel yr oedd efe yn rhodio wrth for Galilea, efe a ganfu Simon, ac Andreas ei frawd, yn bwrw rhwyd yn y môr: (canys pysgodwyr oeddynt.)

17 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Deuwch ar fy ol i, a gwnaf iwch' fod yn bysgodwyr dynion.

18 Ac yn ebrwydd, s gan adael eu rhwydau, y canlynasant ef.

19 Ac wedi iddo fyned rhagddo ychydig oddi yno, efe a ganfu Iago fab Zebedeus, ac Ioan

33.
a Marc
16. 1.
Luc 24. 1.
Ioan 20. 1.
t fab-
bathau.
t Neu,
buaiai.

b Pen. 12.
40. a 16.
21. a 17.
23. a 20.
19.
c Pen. 26.
32.
Marc 16.
7.

d Marc
16. 9.
Ioan 20.
14.

Di-
wedd
Bl. yr
Argl.
26.

a Mal. 3.
1.
Mat. 11.
10.
Luc 7. 27.
b Esay
40. 3.
Math.
3. 3.
Luc 3. 4.
Ioan 1.
15. 23.
c Mat. 3.
1.
Luc 3. 3.
Ioan 3.
23.
d Mat. 3.
5.
e Mat.
3. 4.
f Lef. 11.
22.
g Mat. 3.
11.
h Act. 1.
5 a 11. 16.
a 19. 4.

e Ioan 20.
17.

t fwrn o
arian.
t a baron
iddo goelio.
t a chy-
boedd-
wyd.

Pen 26.
32.
g. Pen.
21. 27.
Luc 10.
22.
Ioan 3. 35.
a 5. 22. a
17. 2.
Ephes. 1.
21.
Heb. 1. 2.
a 2. 8.
h Marc
16. 15.
i Act. 14.
21.
t Neu,
gwnewch
ddisgybl-
ion, neu,
Gwstian-
ogion,
o'r boll,
&c.
k Act. 2.
42.

27.
i Esay 44.
3.
Joel 2.
28.
Act 2. 4.
a 11. 15.
k Mat.
3. 13.

l Sal. 2. 7.
Esay 42.
1.
Mat. 3.
17.
Pen 9. 7.
m Mat.
4. 1.
Luc 4. 1.
Di-
wedd

30.
n Mat. 4.
12.
o Mat.
4. 23.
p Gal. 4. 4.
Eph. 1. 10.
q Mat.
3. 2.
r Mat. 4.
18.
Luc 5. 4.

s Pen. 19.
27.
Luc 5. 11.

Ioan ei frawd ef, a hwy yn y llong yn cyweirio y rhwydau.

20 Ac yn y man efe a'u galwodd hwynt: a hwy a adawfant eu tad Zebedeus yn y llong gyd â'r cyflog-ddynion, ac a aethant ar ei ol ef.

31.
t Mat.
4. 13.
Luc 4.
31.
u Mat.
7. 28.

21 t A hwy a aethant i mewn i Capernaum; ac yn ebrwydd ar y dydd fabbath, wedi iddo fyned i mewn i'r synagog; efe a athrawiaethodd.

22 A u synnafant wrth ei athrawiaeth ef: canys yr oedd efe yn eu dysgu hwy megis un ag awdurdod ganddo, ac nid fel yr yfgrifenyddion.

x Luc 4.
33.

23 x Ac yr oedd yn eu synagog hwy ddyn ag ynddo yspryd aflan; ac efe a lefodd,

† Paid.
y Mat.
8. 29.

24 Gan ddywedyd, † Och, y beth fydd i ni a wnelom â thi, Iesu o Nazareth? a ddaethost ti i'n difetha ni? mi a'th adwaen pwy ydwyt, Sanct Duw.

z Adn. 34.

25 A'r Iesu z a'i ceryddodd ef, gan ddywedyd, Taw, a dos allan o hono.

a Pen. 9.
20.

26 Yna wedi i'r yspryd aflan a ei rwygo ef, a gwaeddi â llef uchel, efe a ddaeth allan o hono.

27 Ac fe a aeth ar bawb fraw, fel yr ymofynafant yn eu mysg eu hunain, gan ddywedyd, Beth yw hyn? pa athrawiaeth newydd yw hon? canys trwy awdurdod y mae efe yn gorchymyn, i'e, yr ysprydion aflan, a hwy yn ufuddhau iddo.

28 Ac yn ebrwydd yr aeth son am dano dros yr holl wlad o amgylch Galilea.

b Mat.
8. 14.
Luc 4. 28.

29 Ac b yn y man wedi iddynt fyned allan o'r synagog, hwy a aethant i dy Simon ac Andreas, gyd ag Iago ac Ioan.

† mam
gwraig
Simon.

30 Ac yr oedd † chwegr Simon yn goredde yn glaf o'r cryd: ac yn ebrwydd y dywedafant wrtho am dani hi.

31 Ac efe a ddaeth ac a'i cododd hi i fynu, gan ymasfud yn ei llaw hi: a'r cryd a'i gadawodd hi yn y man, a hi a wafanaethodd arnynt hwy.

c Mat.
8. 16.

32 c Ac wedi iddi hwyrhau, pan fachludodd yr haul, hwy a ddygafant atto yr holl rai drwg eu hwyl, a'r rhai cythreulig.

33 A'r holl ddinas oedd wedi ymgafglu wrth y drws.

34 Ac efe a iachaodd lawer o rai drwg eu hwyl o amryw heintiau, ac a fwriodd allan lawer o gythreuliaid; ac d ni adawodd i'r cythreuliaid ddywedyd yr adwaenent ef.

d Luc 4.
41.
Act. 16.
17, 18.
e Luc 4.
42.

35 A'r e bore yn blygeiniol iawn, wedi iddo godi, efe a aeth allan, ac a aeth i le anghyfannedd; ac yno y gweddiodd.

36 A Simon, a'r rhai oedd gyd ag ef, a'i dilynafant ef.

37 Ac wedi iddynt ei gael ef, hwy a ddywedafant wrtho, Y mae pawb yn dy geisio di.

f Luc 4.
43.
g Esay 61.
1.

38 Ac efe a ddywedodd wrthynt, f Awn i'r trefydd nefaf, fel y gallwyf bregethu yno hefyd: canys g i hynny y daethum allan.

39 Ac yr oedd efe yn pregethu yn eu synagogau hwynt trwy holl Galilea, ac yn bwrw allan gythreuliaid.

h Mat. 8.
2.
Luc 5. 12.

40 h A daeth atto ef un gwahan-glwyfus, gan ymbil ag ef, a goftwng ar ei liniau iddo, a dywedyd wrtho, Os mynni, ti a elli fy nglanhau.

41 A'r Iesu, gan dofturio, a estynodd ei law, ac a gyffyrddodd ag ef, ac a ddywedodd wrtho, Mynnaf, bydd lân.

42 Ac wedi iddo ddywedyd hynny, ymadawodd y gwahan-glwyfus ag ef yn ebrwydd, a glanhawyd ef.

43 Ac wedi gorchymyn iddo yn gaeth, efe a'i hanfonodd ef ymaith yn y man;

44 Ac a ddywedodd wrtho, Gwel na ddywedych ddim wrthi neb: eithr dos ymaith, dangos dy hun i'r offeiriad, ac offrymma dros dy lanhâd y pethau i a i Lef. 14. orchymynodd Moses, er tyfiolaeth iddynt 4 hwy.

45 k Eithr efe a aeth ymaith, ac a k Luc 5. ddechreuodd gyhoeddi llawer, a thanu'r 15. gair ar led, fel na allai'r Iesu fyned mwy yn amlwg i'r ddinas; eithr yr oedd efe allan mewn lleoedd anghyfannedd: ac o bob parth y daethant atto ef.

P E N. II.

3 Crïst yn iachâu un clas o'r parlys; 14 yn galw Matberw o'r dollfa; 15 yn bwyttu gyd â phublicanod a phechaduriaid; 18 yn efgusodi ei ddiigylbion, am nad ymprydient, 23 ac am dynnu y tywys yd ar y dydd fabbath.

A C efe a a aeth drachefn i Capernaum, wedi rhai dyddiau; a chlybuwyd ei fod efe yn tŷ.

31.
a Mat.
9. 1.

2 Ac yn y man llawer a ymgafglafant ynghyd, hyd na annent, hyd yn oed yn y lleoedd ynghylch y drws: ac efe a bregethodd y gair iddynt hwy.

3 A daethant atto, gan ddwyn un clas o'r parlys, yr hwn a ddygid gan bedwar.

4 A chan na allent nesau atto gan y dyrfa, didoi y to a wnaethant lle'r oedd efe: ac wedi iddynt dorri trwodd, hwy a ollyngafant i wared y gwely yn yr hwn y goreddeai y clas o'r parlys.

5 A phan welodd yr Iesu eu ffydd hwynt, efe a ddywedodd wrth y clas o'r parlys, Ha fab, maddeuwyd i ti dy bechodau.

6 Ac yr oedd rhai o'r yfgrifenyddion yn eistedd yno, ac yn ymrefymmu yn eu calonau,

7 Beth a wna hwn fel hyn yn dywedyd cabled? b pwy a all faddeu pechodau, ond Duw yn unig?

b Job 14.
4.
Esay 43.
25.

8 Ac yn ebrwydd, pan wybu'r Iesu yn ei yspryd eu bod hwy yn ymrefymmu felly ynddynt eu hunain, efe a ddywedodd wrthynt, Paham yr ydych yn ymrefymmu am y pethau hyn yn eich calonau?

9 Pa un fydd hawsaf, ai dywedyd wrth y clas o'r parlys, Maddeuwyd i ti dy bechodau; ai dywedyd, Cyfod, a chymmer i fynu dy wely, a rhodia?

10 Eithr fel y gwypoch fod gan Fab y dyn awdurdod i faddeu pechodau ar y ddaear (eb efe wrth y clas o'r parlys)

11 Withyt ti yr wyf yn dywedyd, Cyfod, a chymmer i fynu dy wely, a dos i'th dŷ.

12 Ac yn y man y cyfododd efe, ac y cymmerth i fynu ei wely, ac a aeth allan yn eu gwydd hwynt oll; hyd oni fynodd pawb, a gogoneddu Duw, gan ddywedyd, Ni welsoim ni erioed fel hyn.

13 Ac efe a aeth allan drachefn wrth lan y môr: a'r holl dyrfa a ddaeth atto; ac efe a'u dysgodd hwynt.

14 ¶ Ac c efe yn myned heibio, efe a c Mat. 9. ganfu Lefi fab Alphëus yn eistedd wrth y 9. dollfa, ac a ddywedodd wrtho, Canlyn fi. Ac efe a gododd, ac a'i canlynodd ef.

Luc 5. 27.

15 A bu, a'r Iesu yn eistedd i fwyttu yn ei dŷ ef, i lawer hefyd o publicanod a phechaduriaid eistedd gyd â'r Iesu a'i ddiigylbion: canys llawer oeddynt, a hwy a'i canlynafant ef.

16 A phan welodd yr ysgrifenyddion a'r Phariseaid ef yn bwyta gyd â'r publicanod a'r pechaduriaid, hwy a ddywedasant wrth ei ddisgyblion ef, Paham y mae efe yn bwyta ac yn yfed gyd â'r publicanod a'r pechaduriaid?

d i Tim.
1. 15.

17 A'r Iesu, pan glybu, a ddywedodd wrthynt, Y rhai sy iach nid rhaid iddynt wrth y meddyg, ond y rhai cleifion: d ni ddaethum i alw y rhai cyfiawn, ond pechaduriaid, i edifeirwch.

e Mat. 9.
14.
Luc 5. 33.

18 ¶ e A disgyblion Ioan a'r Phariseaid oeddynt yn ymrydio. A hwy a ddaethant ac a ddywedasant wrtho, Paham y mae disgyblion Ioan a'r Phariseaid yn ymrydio, ond dy ddisgyblion di nid ydynt yn ymrydio?

19 A dywedodd yr Iesu wrthynt, A all plant yr ystafell briodas ymrydio, tra fyddo y priodas-fab gyd â hwynt? tra fyddo ganddynt y priodas-fab gyd â hwynt, ni allant ymrydio.

20 Eithr y dyddiau a ddaw, pan ddyger y priodas-fab oddi arnynt; ac yna'r ymrydiant yn y dyddiau hynny.

21 ¶ Hefyd ni wnïa neb ddernyn o frethyn newydd ar ddilledyn hen: os amgen, ei gyflawniad newydd ef a dynn oddi wrth yr hen, a gwaeth fydd y rhwyg.

22 Ac ni rydd neb win newydd mewn hen gofrellau: os amgen, y gwin newydd a ddryllia'r costrellau, a'r gwin a red allan, a'r costrellau a gollir: eithr gwin newydd fydd raid ei roi mewn costrellau newyddion.

f Mat.
12. 1.
Luc 6. 1.
g Deut.
23. 25.

23 f A bu iddo fyned trwy'r yd ar y sabbath; a'i ddisgyblion a ddechreuasant ymdaith g gan dynnu'r tywys.

24 A'r Phariseaid a ddywedasant wrtho, Wele, paham y gwnant ar y sabbath yr hyn nid yw gyfreithlawn?

h i Sam.
21. 6.

25 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Oni ddarllenafoch eiried beth a wnaeth Dafydd, pan oedd angen a chwant bwyd arno, efe a'r rhai oedd gyd ag ef?

26 Pa fodd yr aeth efe i dŷ Dduw, dan Abiathar yr arch-offeiriad, ac y bwytaodd y bara gosod, i y rhai nid cyfreithlon eu bwyta, ond i'r offeiriad yn unig, ac a'i rhoddes hefyd i'r rhai oedd gyd ag ef?

+ tortbau dangos.
i Lei. 24.
9.

27 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Y sabbath a wnaethpwyd er mwyn dyn, ac nid dyn er mwyn y sabbath.

28 Am hynny y mae Mab y dyn yn Arglwydd hefyd ar y sabbath.

PEN. III.

1 Crist yn iachâu y llaw wedi gwywo, 10 a llawer o glefydau eraill: 11 yn ceryddu'r yspydion aflan: 13 yn dewis ei ddeuddeg apostol: 22 yn ateb cablled y rhai a ddywedent ei fod ef yn bwrw allan gythreuliaid trwy Beelzebub; 31 ac yn dangos paw ydyw ei fraidd, a'i chwaraer, a'i fam.

31.
a Mat.
12. 9.
Luc 6. 6.

A C aefe a aeth i mewn drachefn i'r syn-agog; ac yr oedd yno ddyn a chanddo law wedi gwywo.

2 A hwy a'i gwylasiant ef, a iachaa ef ef ar y dydd sabbath; fel y cyhuddent ef.

3 Ac efe a ddywedodd wrth y dyn yr oedd ganddo yllaw wedi gwywo, Cyfod, i'r canol.

4 Ac ef a ddywedodd wrthynt hwy, Ai rhydd gwneuthur da ar y dydd sabbath, ynte gwneuthur drwg? cadw einioes, ai lladd? A hwy a dawfant â fon.

5 Ac wedi edrych arnynt o amgylch yn

ddigllon, gan dristâu am + galedrwydd eu + ddaith calon hwynt, efe a ddywedodd wrth y dyn, Eftyn allan dy law. Ac efe a'i heftynodd: a'i law ef a wnaed yn iach fel y llall.

6 A'r Phariseaid a aethant allan, ac a ymgynghorasant yn ebrwydd gyd â'r b Heb- b Mat. rodianiaid yn ei erbyn ef, pa fodd y difethent ef.

7 A'r Iesu gyd â'i ddisgyblion a giliodd tu a'r môr: a lliaws mawr a'i canlynodd ef, o Galilea, ac o Judea,

8 Ac o Jerufalem, ac o Idumea, ac o'r tu hwnt i'r Iorddonen; a'r rhai o gylch Tyrus a Sidon, lliaws mawr, pan glywsant gymmaint a wnaethai efe, a ddaethant atto.

9 Ac efe a ddywedodd wrth ei ddisgyblion am fod llong yn barod iddo, oblegyd y dyrfa, rhag iddynt ei wasgu ef.

10 Canys efe a iachafai lawer, hyd oni + phwyfent arno, er mwyn cyffwrdd ag ef, + Neu, cynnifer ag oedd â phlaau arnynt. rutbreth.

11 A'r yspydion aflan, pan welsant ef, a syrthiasant i lawr ger ei fron ef, ac a waeddasant, gan ddywedyd, Ti yw Mab Duw.

12 c Yntau a orchymynodd iddynt yn c Pen. 1. gaeth, na chyhoeddent ef. 25.

13 ¶ Ac d efe a efgynodd i'r mynydd, d Pen. 6. ac a alwodd atto y rhai a fynodd efe: a 7. hwy a ddaethant atto. Luc 6. 12. a 9. 1.

14 Ac efe a ordeiniodd ddeuddeg, fel y byddent gyd ag ef, ac fel y danfonai efe hwynt i bregethu;

15 Ac i fod ganddynt awdurdod i iachâu clefydau, ac i fwrw allan gythreuliaid.

16 Ac i Simon e y rhoddes efe enw Pedr, e Ioan 1. 17 Ac Iago fab Zebedeus, ac Ioan brawd 42.

Iago (ac efe a roddes iddynt enwau Boanerges; yr hyn yw, Meibion y daran)

18 Ac Andreas, a Phylip, a Bartholomæus, a Mathew, a Thomas, ac Iago fab Alphæus, a Thadeus, a Simon y Canaanead,

19 A Judas Iscariot, yr hwn hefyd a'i bradychodd ef. A hwy a ddaethant + i dŷ. + adref.

20 A'r dyrfa a ymgynhullodd drachefn, f fel na allent gymmaint a bwyta bara. f Pen. 6.

21 A phan glybu yr eiddo ef, hwy a aethant i w ddael ef: canys dywedasant, Y mae efe allan o'i bwyll.

22 ¶ A'r ysgrifenyddion, y rhai a ddaethent i wared o Jerufalem, a ddywedasant fod g Beelzebub ganddo, ac mai trwy g Mat. bennaeth y cythreuliaid yr oedd efe yn 9 34. bwrw allan gythreuliaid. Luc 11. 15.

23 h Ac wedi iddo eu galw hwy atto, efe a ddywedodd wrthynt mewn damhegion, Pa fodd y gall Satan fwrw allan Satan? 20. a 8. 48. 52.

24 Ac o bydd teyrnas wedi ymrannu yn ei herbyn ei hun, ni ddichon y deyrnas honno sefyll. h Mat. 12. 25.

25 Ac o bydd tŷ wedi ymrannu yn ei erbyn ei hun, ni ddichon y tŷ hwnnw sefyll.

26 Ac os Satan a gyfyd yn ei erbyn ei hun, ac a fydd wedi ymrannu, ni all ef sefyll, eithr y mae iddo ddiwedd.

27 Ni ddichon neb fyned i mewn i dŷ y cadarn, ac yspeilio ei ddodrefn ef, oni bydd iddo yn gyntaf rwymo'r cadarn; ac yna yr yspeilia ei dŷ ef.

28 i Yn wir y dywedaf i chwi, y mae i Mat. 12. ddeuir pob pechod i feibion dynion, a pha 31. Luc 12. gabledd bynnag a gablant: 10.

29 Eithr yr hwn a gablo yn erbyn yr Yf- i Ioan 5. pryd Glân, ni chaiff iaddeuant yn dragy- 16.

wydd, ond y mae yn euog o farn dragywydd: 30 Am

Mat. 9.

ac 5. 27.

Gr. saf
onj canol.

k Mat.
12. 46.
Luc 8.
19.

30 Am iddynt ddywedyd, Y mae yspryd
afian ganddo.

31 ¶ k Daeth gan hynny ei frodyr ef a'i
fam; a chan sefyll allan, hwy a anfonasant
atto, gan ei alw ef.

32 A'r bobl oedd yn eistedd o'i amgylch,
ac a ddywedasant wrtho, Wele, y mae dy
fam di a'th frodyr allan yn dy geisio.

33 Ac efe a'u hattebodd hwynt, gan
ddywedyd, Pwy yw fy mam i, neu fy
mrodyr i?

34 Ac wedi iddo edrych oddi amgylch
ar y rhai oedd yn eistedd yn ei gylch, efe
a ddywedodd, Wele fy mam i a'm bro-
dyr i.

35 Canys pwy bynnag a wnelo ewyllys.
Duw, hwnnw yw fy mrawd i, a'm chwaer,
a'm mam i.

P E N. IV.

1 Dammeg yr hauwr, 14 a'i ddeugliad.

21 Rbaid i ni gyfrannu goleuni ein gwybod-
aeth i craill. 26 Dammeg yr had yn tyfu
yn ddiarwybod, 30 a'r gronyn mawstard.

35 Crist yn gostegu'r dymmesl ar y môr.

31.
a Mat.
13. 1.
Luc 8. 4.
† i long.

A c a efe a ddechreuodd drachefn ath-
rawiaethu yn ymyl y môr: a thyrfu
fawr a ymgaflodd atto, hyd oni bu iddo
fyned † i'r llong, ac eistedd ar y môr; a'r
holl dyrfa oedd wrth y môr, ar y tir.

b Pen. 12.
38.

2 Ac efe a ddyfsgodd iddynt lawer ar
ddamhegion, ac b a ddywedodd wrthynt
yn ei ddyfsgidiaeth ef,

3 Gwrandewch: Wele, hauwr a aeth
allan i hau:

4 A darfu wrth hau, i beth syrthio ar fin
y ffordd, ac ehediaid yr awyr a ddaethant
ac a'i difasant.

5 A pheth a syrthiodd ar greigle, lle ni
chafodd fawr ddaear; ac yn y fan yr egin-
odd, am nad oedd iddo ddyfnder daear.

6 A phan gododd yr haul, y poethwyd
ef; ac am nad oedd gwreiddyn iddo, efe
a wywoodd.

7 A pheth a syrthiodd ym mhlith drain;
a'r drain a dyasant, ac a'i tagasant ef, ac
ni ddug ffrwyth.

8 A pheth arall a syrthiodd mewn tir da,
ac a roddes ffrwyth tyfadwy a chynhyrch-
ol, ac a ddug un ddeg ar hugain, ac un dri-
ugain, ac un gant.

9 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Y neb
fydd ganddo glustiau i wrando, gwranda-
dewd.

c Mat.
13. 10.

10 c A phan oedd efe wrtho ei hun, y
rhai oedd yn ei gylch ef gyd a'r deuddeg a
ofynasant iddo am y ddammeg.

11 Ac efe a ddywedodd wrthynt, I chwi
y rhoddod gwybod dirgelwch teyrnas
Dduw: eithr i'r d rhai sy allan, ar ddam-
hegion y gwneir pob peth:

d 1 Cor.
5. 12.
Col. 4. 5.
1 Thef. 4.
12.
1 Tim. 3.
7.
e Luc 8.
10.
Ioan 12.
40.
Act. 28.
26.
Rhuf. 11.
8.
f Mat.
13. 19.
Luc 8. 21.

12 e Fel yn gweled y gwelant, ac na chan-
fyddant; ac yn clywed y clywant, ac ni
ddeallant; rhag iddynt ddychwelyd, a
maddeu iddynt eu pechodau.

13 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Oni
wytdoch chwi y ddammeg hon? a pha
fodd y gwybyddwch yr holl ddamhegion?

14 ¶ f Yr hauwr fydd yn hau y gair:

15 A'r rhai hyn yw y rhai ar fin y ffordd,
lle'r haur y gair; ac wedi iddynt ei glyw-
ed, y mae Satan yn dyfod yn ebrwydd, ac
yn dwyn ymaith y gair a hauwyd yn eu
calonnau hwynt.

16 A'r rhai hyn yr un ffunud yw y rhai
a haur ar y creigle; y rhai, wedi clywed
y gair, fydd yn ebrwydd yn ei dderbyn
ef yn llawen;

17 Ac nid oes ganddynt wreiddyn yn-
ddynt eu hunain, eithr dros anfer y maent:
yna, pan ddél blinder neu erlid o achos y
gair, yn y man y rhwystrir hwynt.

18 A'r rhai hyn yw y rhai a hauwyd
ym mysg y drain; y rhai a wrandawant
y gair,

19 Ac y mae gofalon y byd hwn, a g hud- g i Tim.
oliaeth golud, a chwantau am bethau 6. 17.

eraill, yn dyfod i mewn, ac yn tagu'r
gair, a myned y mae yn ddiiffrwyth.

20 A'r rhai hyn yw y rhai a hauwyd
mewn tir da; y rhai fydd yn gwrando'r
gair, ac yn eiddorbyn, ac yn dwyn ffrwyth,
un ddeg ar hugain, ac un dri ugain, ac un
gant.

21 ¶ Ac efe a ddywedodd wrthynt, h A h Luc 8.
ddaw canwyll i'w doddi dan lestr, neu 16. a 11.
dan wely? ac nid i'w gosod ar ganhwyl- 33.

bren?

22 i Canys nid oes dim cuddiedig, a'r i Mat.
ni's amlygir; ac ni bu ddim dirgel, ond 10. 26.
fel y delai i eglurdeb. Luc 12. 2.

23 k Od oes gan neb glustiau i wrando, k Mat.
gwrandawed. 11. 15.

24 Ac efe a ddywedodd wrthynt,
Edrychwch beth a wrandawoch. i A pha i Mat.
fesur y mesuroch, y mesurir i chwi- 7. 2.
thau; a chwanegir i chwi, y rhai a wran- Luc 6. 38.
dewch.

25 m Canys yr hwn y mae ganddo, y m Mat.
rhoddir iddo: a'r hwn nid oes ganddo, 13. 12. a
ie, yr hyn fydd ganddo a ddygir oddi 25. 29.
arno. Luc 8. 18.
a 19. 26.

26 ¶ Ac efe a ddywedodd, Felly y mae
teyrnas Dduw, fel pe bwriai ddyn had
i'r ddaear;

27 A chyfsgu, a chodi nos a dydd, a'r
had yn egino ac yn tyfu, y modd ni's
gwyf ef.

28 Canys y ddaear a ddwg ffrwyth o
honi ei hun; yn gyntaf yr eginyn, ar ol
hynny y dywyfen, yna'r yd yn llawn yn
y dywyfen.

29 A phan † ymddangoso'r ffrwyth, yn † Neu,
ebrwydd y rhydd efe y crymman ynddo, addfedo.

30 ¶ Ac efe a ddywedodd, n I ba beth n Mat.
y cyfelybem deyrnas Dduw? neu ar ba 13. 31.
ddammeg y gwnaem gyffelybrwydd o 18. Luc 13.

31 Megis gronyn o had mawstard ydyw,
yr hwn pan hauer yn y ddaear, fydd leiaf
o'r holl hadau fydd ar y ddaear.

32 Eithr wedi'r hauer, y mae yn tyfu,
ac yn myned yn fwy nâ'r holl lysiau, ac
efe a ddwg ganghennau mawrion; fel y
gallo ehediaid yr awyr nythu dan ei gyfsgod
ef.

33 o Ac â chyfryw ddamhegion lawer o Mat.
y traethodd efe iddynt y gair, hyd y 13. 34.
gallent ei wrando. Ioan 16. 12.

34 Ond heb ddammeg ni lafarodd wrth-
ynt: ac o'r neilldu i'w ddisgyblion efe a
egluodd bob peth.

35 ¶ p Ac efe a ddywedodd wrthynt y p Mat. 8.
dwthwn hwnnw, wedi ei hwyrhâu hi, 18. 23.
Awn trofodd i'r tu draw. Luc 8. 22.

36 Ac wedi iddynt ollwng ymaith y
dyrfa, hwy a'i cymmerasant ef fel yr oedd
yn y llong: ac yr oedd hefyd longau eraill
gyd ag ef.

37 Ac fe a gyfododd tymmesl fawr o
wynt, a'r tonnau a dafasant i'r llong, hyd
onid oedd hi yn llawn weithian.

38 Ac yr oedd efe yn y pen ol i'r llong,
yn cyfsgu ar obennydd: a hwy a'i deffoi-
fant

fant ef, ac a ddywedafant wrtho, Athraw, ai difatter gennynt ein colli ni?

39 Ac efe a gododd i fynu, ac a geryddodd y gwynt, ac a ddywedodd wrth y môr, Goftega, distawa. A'r gwynt a oftegodd, a bu dawelwch mawr.

40 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Paham yr ydych mor ofnog? pa fodd nad oes gennynt ffydd?

41 Eithr hwy a ofnafant yn ddirfawr, ac a ddywedafant wrth eu gilydd, Pwy yw hwn, gan fod y gwynt a'r môr yn ufuddhâu iddo?

PEN. V.

1 Crïst yn gwaredu'r dyn yr oedd ynddo leng o gytbreuliaid: 13 bwythau yn myned i'r moch. 25 Y mae efe yn iachâu'r wraig o'r diferlif gwaed, 35 ac yn cyfodi merch Jairus o farw i fyw.

31. A hwy a ddaethant i'r tu hwnt i'r môr, i wlad y Gadareniaid.

2 Ac ar ei ddyfodiad ef allan o'r llong, yn y man cyfarfu ag ef o blith y beddau ddyn ag yspryd aflan ynddo,

3 Yr hwn oedd â'r drigfan ym mhlith y beddau; ac ni allai neb, ie, â chadwynau, ei rwymo ef:

4 O herwydd ei rwymo ef yn fynych â llyffetheiriau, ac â chadwynau, a darnio o hono'r cadwynau, a dryllio'r llyffetheiriau: ac ni allai neb ei ddoefi ef.

5 Ac yn wastad nos a dydd yr oedd efe yn llefain yn y mynyddoedd, ac ym mhlith y beddau, ac yn ei dorri ei hun â cherrig.

6 Ond pan ganfu efe yr Iesu o hirbell, efe a redodd ac a'i haddolodd ef;

7 A chan waeddi â llef uchel, efe a ddywedodd, Beth fydd i mi a wnelwyf â thi, Iesu Fab y Duw goruchaf? yr ydwyf yn dy dynggedu trwy Dduw, na phoen-ech fi.

8 (Canys dywedafai wrtho, Yspryd aflan, dos allan o'r dyn)

9 Ac efe a ofynodd iddo, Beth yw dy enw? Yntau a atebodd, gan ddywedyd, Lleng yw fy enw: am fod llawer o honom.

10 Ac efe a fawr-ymbiliodd ag ef, na yrrai efe hwynt allan o'r wlad.

11 Ond yr oedd yno ar y mynyddoedd genfaint fawr o foch yn pori.

12 A'r holl gythreuliaid a attolygafant iddo, gan ddywedyd, Danfon ni i'r moch, fel y gallom fyned i mewn iddynt.

13 Ac yn y man y caniatodd yr Iesu iddynt. A'r ysprydion aflan, wedi myned allan, a aethant i mewn i'r moch: a rhuthrodd y genfaint dros y dibyn i'r môr (ac ynghylch dwy fil oeddynt) ac a'u boddwyd yn y môr.

14 A'r rhai a borthent y moch a ffofant, ac a fynegafant y petb yn y ddinas, ac yn y wlad: a hwy a aethant allan i weled beth oedd hyn a wnaethid.

15 A hwy a ddaethant at yr Iesu, ac a welfant y cythreulig yr hwn y buasai y lleng ynddo, yn eistedd, ac yn ei ddillad, ac yn ei iawn bwyll; ac a ofnafant.

16 A'r rhai a welfant, a fynegafant iddynt pa fodd y buasai i'r cythreulig, ac am y moch.

17 A b dechreuafant ddymuno arno ef fyned ymaith o'u goror hwynt.

18 Ac efe yn myned i'r llong, c yr hwn y buasai y cythraul ynddo a ddymunodd arno gael bod gyd ag ef.

19 Ond yr Iesu ni adawodd iddo; eithr dywedodd wrtho, Dos i'th dŷ at yr ei-

ddot, a mynega iddynt pa faint a wnaeth yr Arglwydd erot, ac iddo drugarhâu wrthyt.

20 Ac efe a aeth ymaith, ac a ddechreuodd gyhoeddi trwy Ddecapolis, pa bethau eu maint a wnaethai'r Iesu iddo. A phawb a ryfeddafant.

21 ¶ d Ac wedi i'r Iesu drachefn fyned mewn llong i'r lan arall, ymgafglodd tyrfa fawr atto: ac yr oedd efe wrth y môr.

22 e Ac wele, un o bennaethiaid y synagog a ddaeth, a'i enw Jairus: a phan ei gwelodd, efe a syrthiodd wrth ei draed ef.

23 Ac efe a fawr-ymbiliodd ag ef, gan ddywedyd, Y mae fy merch fechan ar dranc: attolwg i ti ddyfod a dodi dy ddwyllaw arni, fel yr iachâer hi; a byw fydd.

24 A'r Iesu a aeth gyd ag ef: a thyrsa fawr a'i canlynodd ef, ac a'i gwasgafant ef.

25 A rhyw wraig, f yr hon a fuasai mewn diferlif gwaed ddeuddeng mlynedd,

26 Ac a oddefasai lawer gan laweroedd o feddygon, ac a dreuliafai gymmaint ag oedd ar ei helw, ac ni chawfai ddim llesâd, eithr yn hytrach myned waeth-waeth,

27 Pan glybu hi am yr Iesu, hi a ddaeth yn y dyrfa o'r tu ol, ac a gyffyrddodd â'i wisg ef.

28 Canys hi a ddywedafai, Os cyffyrddaf â'i ddillad ef, iach fyddaf.

29 Ac yn ebrwydd y fychodd ffynhonnell ei gwaed hi: a hi a wybu yn ei chorff ddarfos ei hiachâu o'r pla.

30 Ac yn y fan yr Iesu, gan wybod ynddo ei hun fyned g rhinwedd allan o hono, a drodd yn y dyrfa, ac a ddywedodd, Pwy a gyffyrddodd â'm dillad?

31 A'i ddisgyblion a ddywedafant wrtho, Ti a weli'r dyrfa yn dy wasgu, ac a ddyweddi di, Pwy a'm cyffyrddodd?

32 Ac yntau a edrychodd o amgylch, i weled yr hon a wnaethai hyn.

33 Ond y wraig, gan ofni a chrynu, yn gwybod beth a wnaethid ynddi, a ddaeth ac a syrthiodd ger ei fron ef, ac a ddywedodd iddo'r holl wirionedd.

34 Ac efe a ddywedodd wrthi, Ha ferch, h dy ffydd a'th iachodd: dos mewn heddwch, a bydd iach o'th bla.

35 Ac efe etto yn llafaru, daeth rhai o dŷ pennaeth y synagog, gan ddywedyd, Bu farw dy ferch: i ba beth etto'r aflonyddi'r Athraw?

36 A'r Iesu, yn ebrwydd wedi clywed y gair a ddywedafid, a ddywedodd wrth bennaeth y synagog, Nac ofna; cred yn unig.

37 Ac ni adawodd efe neb i'w ddilyn, ond Pedr, ac Iago, ac Ioan brawd Iago.

38 Ac efe a ddaeth i dŷ pennaeth y synagog, ac a ganfu'r cynnwrf, a'r rhai oedd yn wylo ac yn ochain llawer.

39 Ac wedi iddo fyned i mewn, efe a ddywedodd wrthynt, Paham y gwnewch gynnwrf, ac yr wylwch? ni bu farw yr eneth, eithr i cyfgu y mae.

40 A hwy a'i gwatwarafant ef. Ond efe, gwedi bwrw pawb allan, a gymmerth dad yr eneth a'i mam, a'r rhai oedd gyd ag ef, ac a aeth i mewn lle'r oedd yr eneth yn gorwedd.

41 Ac wedi ymaflyd yn llaw'r eneth, efe a ddywedodd wrthi, Talitha, cwmi; yr hyn o'i gyfieithu yw, Yr eneth (yr wyf yn dywedyd wrthynt) cyfod.

42 Ac yn y fan y cyfododd yr eneth, ac a rodiodd: canys deuddeng mlwydd oed ydoedd hi. A fynnu a wnaeth arnynt a fyndod mawr.

43 Ac k efe a orchymynodd iddynt yn gaeth, na ch'ai neb wybod hyn; ac a ddywedodd am roddi peth iddi i'w fwytta.

P E N . VI.

1 Dyfftyru Crist gan ei wladwyr ei hun. 7 Y mae efe yn rhoddi i'r deuddeg awdurdod ar yspdydion aflan. 14 Amryw dyb am Crist. 27 Torri pen Ioan Fedyddiwr: 29 a'i gladdu. 30 Yr apostolion yn dychwelyd o bregethu. 34 Gwyrthiau y pum torth bara, a'r ddau bysgodyn. 48 Crist yn rhoddi ar y môr: 53 ac yn iacháu parwb a gyffyrddai ag ef.

31. A C a efe a aeth ymaith oddi yno, ac a ddaeth i'w wlad ei hun; a'i ddisgyblion a'i canlynasant ef.

2 Ac wedi dyfod y fabbath, efe a ddechreuodd athrawiaethu yn y synagog: a fynnu a wnaeth llawer a'i clywsant, gan ddywedyd, b O ba le y daeth y pethau hyn i hwn? a pha ddoethineb yw hon a roed iddo, fel y gwnaid y cyfryw nerthoedd trwy ei ddwyllaw ef?

3 Onid hwn yw'r faer, mab Mair, c brawd Iago, a Joses, a Judas, a Simon? ac onid yw ei chwiorydd ef yma yn ein plith ni?

4 Ond yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Nid e yw prophwyd yn ddi-bris ond yn ei wlad ei hun, ac ym mhlith ei genedl ei hun, ac yn ei dŷ ei hun.

5 f Ac ni allai efe yno wneuthur dim gwyrthiau, ond rhoi ei ddwyllaw ar ychydig gleision, a'u hiacháu bwynt.

6 Ac g efe a ryfeddodd o herwydd eu hanghrediniaeth: h ac a aeth i'r pentrefi oddi amgylch, gan athrawiaethu.

7 ¶ Ac i efe a alwodd y deuddeg, ac a ddechreuodd eu danfon hwynt bob yn ddau a dau; ac a roddes iddynt awdurdod ar yspdydion aflan;

8 Ac a orchymynodd iddynt, na chymmerent ddim i'r daith, ond llaw-ffon yn unig; nac ysgrepan, na bara, nac arian yn eu pyrfau:

9 Eithr k eu bod â fandalau am eu traed; ac na wifgent ddwy bais.

10 Ac efe a ddywedodd wrthynt, I ba le bynnag yr eloch i mewn i dŷ, arhoswch yno hyd onid eloch ymaith † oddi yno.

11 A l pha rai bynnag ni'ch derbyniant, ac ni'ch gwrandawant, pan eloch oddi yno, m yfgydwch y llwch a fyddo dan eich traed, yn dytiolaeth iddynt. Yn wir meddaf i chwi, Y bydd esmwythach i Sodoma † a Gomorra yn nydd y farn, nag i'r ddinas honno.

12 A hwy a aethant allan, ac a bregethafant ar iddynt edifarhau.

13 Ac a fwriafant allan lawer o gythreuliaid, ac n a eliafant ag oléw lawer o gleision, ac a'u hiachasant.

14 ¶ o A'r brenhin Herod a glybu (canys cyhoedd ydoedd ei enw ef) ac ele a ddywedodd, Ioan Fedyddiwr a gyfododd o feirw, ac am hynny y mae nerthoedd yn gweithio ynddo ef.

15 p Eraill a ddywedasant, Mai Eliás yw. Ac eraill a ddywedasant, Mai prophwyd yw, neu megis un o'r prophwydi.

16 Ond Herod, pan glybu, a ddywedodd, Mai'r Ioan a dorraisi ei ben yw hwn; efe a gyfododd o feirw.

17 Canys q yr Herod hwn a ddanfon- q Luc 3. afai ac a ddaliafai Ioan, ac a'i rhwym- 19. afai ef yn y carchar, o achos Herodias gwraig 19. Mat. 14. Phylp ei frawd; am iddo ei phriodi hi. 3. Luc 3. 19.

18 Canys Ioan a ddywedafai wrth Herod, r Nid cyfreithlawn i ti gael gwraig dy 18. r Lef 18. frawd. 15. a 20. 21.

19 Ond Herodias a ddaliodd wg iddo; ac a chwennychodd ei ladd ef; ac ni's gallodd.

20 Canys Herod oedd s yn ofni Ioan, s Mat. 14. gan wybod ei fod ef yn wr cyfiawn, ac 5. a 21. 26. yn sanctaidd; ac a'i parchai ef: ac wedi iddo ei glywed ef, efe a wnai lawer o bethau, ac a'i gwrandawai ef yn ewyllysgar.

21 Ac wedi dyfod diwrnod cyfaddas, 324 pan wnaeth Herod ar ei ddydd genedigaeth swpper i'w bennaethiaid, a'i flaenoriaid, a goreugwyr Galilea:

22 Ac wedi i ferch Herodias honno ddyfod i mewn, a dawnio, a boddhau Herod, a'r rhai oedd yn eistedd gyd ag ef, y brenhin a ddywedodd wrth y llangces, Gofyn i mi y peth a fynnech, ac mi a'i rhoddaf i ti.

23 Ac efe a dyngodd iddi, t Beth byn- t Efer 5. nag a ofynech i mi, mi a'i rhoddaf i ti, 3. 6. hyd hanner fy nheyrnas.

24 A hithau a aeth allan, ac a ddywedodd wrth ei mam, Pa beth a ofynaf? A hithau a ddywedodd, Pen Ioan Fedyddiwr.

25 Ac yn y fan hi a aeth i mewn ar frys at y brenhin, ac a ofynodd, gan ddywedyd, Mi a fynnw i ti roi i mi allan o law, ar ddyfogl, ben Ioan Fedyddiwr.

26 A'r brenhin yn drist iawn, ni chwenychai ei bwrw hi heibio, o herwydd y llw, a'r rhai oedd yn eistedd gyd ag ef.

27 Ac yn y man y brenhin a ddanfonodd † ddihenyddwr, ac a orchymynodd ddwyn ei ben ef. † Neu, un oi of-gordd.

28 Ac yntau a aeth, ac a dorrodd ei ben ef yn y carchar, ac a ddug ei ben ef ar ddyfogl, ac a'i rhoddes i'r llangces; a'r llangces a'i rhoddes ef i'w mam.

29 A phan glybu ei ddisgyblion ef, hwy a ddaethant ac a gymmefasant ei gorph ef, ac a'i ddaasant mewn bedd.

30 ¶ u A'r apostolion a ymgasglasant at u Luc 9. yr Iesu, ac a fynegasant iddo yr holl bethau, 10. y rhai a wnaethent, † hefyd a'r rhai a ath- † ynglŷl rawiaethasant.

31 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Deuwch eich hunain i le anghyfannedd o'r neilldu, a gorphwyswch encyd. Canys x llawer oedd yn dyfod ac yn myned, fel x Pen. 3. nad oeddynt yn cael ennyn cymaint ag 20. i fwytta.

32 y A hwy a aethant i le anghyfannedd y Mat. 14. 12 mewn llong o'r neilldu.

33 A'r bobloedd a'u gwelfant hwy yn myned ymaith, a llawer a'i hadnabuant ef, ac a redasant yno ar draed o'r holl ddinasoedd, ac a'u rhag-flaenasant hwynt, ac a ymgasglasant atto ef.

34 z A'r Iesu, wedi myned allan, a welodd z Mat. 9. dyrfa fawr, ac a dostruodd wrthynt, am 36. a 14 eu bod fel defaid heb ganddynt fugail: ac 14. a a ddechreuodd ddyfogu iddynt lawer o a Luc 9. bethau. 11.

35 b Ac yna wedi ei myned hi yn llawer b Mat. 14. 15. o'r dydd, y daeth ei ddisgyblion atto ef, 14. 15. gan ddywedyd, Y lle fydd anial, ac weith- Luc 9. 12. ian y mae hi yn llawer o'r dydd:

36 Gollwng hwynt ymaith, fel yr elont i'r wlad oddi amgylch, ac i'r pentrefi, ac y prynont iddynt eu hunain fara: canys nid oes ganddynt ddim i'w fwytta.

37 Ond efe a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Rhoddwch chwi iddynt heb i'w fwytta. A hwy a ddywedasant wrtho, A awn ni a phrynu gwerth deucan ceiniog o fara, a'i roddi iddynt i'w fwytta?

38 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa fawl torth fydd gennych? ewch ac edrychwch. Ac wedi iddynt wybod, hwy a ddywedasant, Pump, a dau bysgodyn.

39 Ac efe a orchymynodd iddynt beri i bawb eistedd yn fyrddeidiau ar y glafwellt.

40 A hwy a eisteddasant yn finteioedd a minteioedd, o fesur cannoedd, ac o fesur deg a deugeiniau.

41 Ac wedi cymmeryd y pum torth a'r ddau bysgodyn, gan edrych i synu tu a'r nef, efe a fendithiodd, ac a dorrodd y bara, ac a'u rhoddes at ei ddisgyblion, i'w gosod ger eu bronau hwynt: a'r ddau bysgodyn a rannodd efe rhyngddynt oll.

42 A hwy oll a fwyttasant, ac a gawfant ddigon.

43 A chodasant ddeuddeg basgedaid yn llawn o'r briw-fwyd, ac o'r pyfogod.

44 A'r rhai a fwyttasant o'r torthau, oedd ynghylch pum-mil o wŷr.

45 Ac yn y man efe a gymhellodd ei ddisgyblion i fyned i'r llong, a myned o'r blaen i'r lan arall † i Bethsaida, tra fyddai efe yn gollwng ymaith y bobl.

46 Ac wedi iddo eu danfon hwynt ymaith, efe a aeth i'r mynydd i weddio.

47 ¶ A phan aeth hi yn hwyr, yr oedd y llong ar ganol y môr, ac yntau ei hun ar y tir.

48 Ac efe a'u gwelai hwynt yn flin arnynt yn rhwyfo (canys y gwŷnt oedd yn eu herbyn) Ac ynghylch y bedwaredd wylfa o'r nos efe a ddaeth attynt, gan rodio ar y môr; ac e a synnasai fyned i heibio iddynt.

49 Ond pan welasant hwy ef yn rhodio ar y môr, hwy a dybiafant mai drychiolaeth ydoedd: a brwy a waeddasant.

50 (Canys hwynt oll a'igwelsant ef, ac a ddychrynasant) Ac yn y man yr ymddiddanodd efe â hwynt, ac y dywedodd wrthynt, Cymmerwch gyfur: myfi yw; nac ofnwch.

51 Ac efe a aeth i synu attynt i'r llong; a'r gwŷnt a dawelodd. A hwy a synnasant ynddynt eu hunain yn fwy o lawer, ac a ryfeddasant.

52 Oblegyd ni ddeallasant am y torthau bynny: canys yr oedd eu calon hwynt wedi caledu.

53 Ac f wedi iddynt ddyfod trosodd, hwy a ddaethant i dir Gennefaret, ac a laniasant.

54 Ac wedi eu myned hwynt allan o'r llong, hwy a'i hadnabuant ef yn ebrwydd.

55 Ac wedi iddynt redeg trwy gwbl o'r gororhwnnw, hwy a ddechreuasant ddwyn oddi amgylch mewn gwelyau rai cleision, pa le bynnag y clywent ei fod ef.

56 Ac i ba le bynnag yr elai efe i mewn, i bentrefi, neu ddinasoedd, neu † wlad, hwy a ofodent y cleision yn yr heolydd, ac a attolygent iddo gael o honynt gyffwrdd cymmaint ag ag ymyl ei wisg ef: a

chynnifer ag a gyffyrddasant † ag ef, a † Neu, a bi.

PEN. VII.

1 Y Phariseaid yn beio ar y disgyblion, am fwytta heb ymolchi: 8 yn torri gorchymyn Duw trwy draddodiadau dynion. 14 Nid yw bwyd yn halogi dyn. 24 Crist yn iacháu merch y turaig o Syropbenisia oddi wrth ysfryd aflan; 31 ac un oedd fyddar, ac ag attal dywedyd arno.

YNA a yr ymgasglodd atto'r Phariseaid, a rhai o'r ysgrifenyddion a ddaethai a Mat. 15. 1.

2 A phan welasant rai o'i ddisgyblion ef â dwylaw † cyffredin (hynny ydyw, heb olchi) yn bwytta bwyd, hwy a argyoddasant.

3 Canys y Phariseaid, a'r holl Iuddeuon, oni bydd iddynt olchi eu dwylaw yn † synych, ni fwyttânt; gan ddal traddodiad yr hynafiaid.

4 A phan ddolent o'r farchnad, oni bydd iddynt ymolchi, ni fwyttânt. A llawer o bethau eraill y fydd, y rhai a gymmerasant i'w cadw; megis golchi cwppanau, ac ystenau, ac esyddynau, a † byrddau.

5 Yna y gofynodd y Phariseaid a'r ysgrifenyddion iddo, Paham nad yw dy ddisgyblion di yn rhodio yn ol traddodiad yr hynafiaid, ond bwytta eu bwyd â dwylaw heb olchi?

6 Ond efe a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Da y prophwydodd Eſaias am danoch chwi, ragrithwŷr, fel y mae yn ysgrifenedig, b Y mae y bobl hyn yn fy anrhydeddu i â'u gwefulau, ond eu calon fydd bell oddi wrthyf.

7 Eithr ofer y maent yn fy addoli, gan ddyŷgu yn lle dyŷgeidiaeth orchymynion dynion.

8 Canys, gan adael heibio orchymyn Duw, yr ydych yn dal traddodiad dynion; sef golchiadau ystenau a chwppanau: a llawer eraill o'r cyffelyb bethau yr ydych yn eu gwneuthur.

9 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Gwŷch yr ydych yn rhoi heibio orchymyn Duw, fel y cadwoch eich traddodiad eich hunain.

10 Canys Moses a ddywedodd, c Anrhydedda dy dad a'th fam: † a'r hwn a felldithio dad neu fam, bydded farw'r farwolaeth.

11 Ac meddwch chwithau, Os dywaid dyn wrth ei dad neu ei fam, c Corban, hynny yw, Rhodd, trwy ba beth bynnag y ceit les oddi wrthyf ni; † difai fydd.

12 Ac nid ydych mwyach yn gadael iddo wneuthur dim i'w dad neu i'w fam:

13 Gan ddirymmu gair Duw â'ch traddodiad eich hunain, yr hwn a draddodafoch chwi: a llawer o gyffelyb bethau a hynny yr ydych yn eu gwneuthur.

14 ¶ A f chwedi galw atto yr holl dyrfa, † efe a ddywedodd wrthynt, Gwrandewch chwi oll arnaf, a deallwch.

15 Nid oes dim allan o ddyn yn myned i mewn iddo, a ddichon ei halogi ef: eithr y pethau sy'n dyfod allan o hono, y rhai hynny yw'r pethau sy'n halogi dyn.

16 g Od oes gan neb glustiau i wrando, g gwrandawed.

17 h A phan ddaeth efe i mewn i'r tŷ oddi wrth y bobl, ei ddisgyblion a ofynasant iddo am y ddamwreg.

c Mat. 14. 22. Ioan 6. 17. † argyfer.

d Mat. 14. 23.

e Edrych Luc 24. 28.

f Mat. 14. 34.

† fwydd. g Pen. 5. 27. 28. Ad. 19. 12.

† Neu, ddisgyd.

† gweleu au.

b Eſay 29. 13. Mat. 15. 8.

c Eſod. 20. 12. Deut. 5. 16.

d Eſod. 21. 17. Lef. 20. 9. Diar. 20. 20.

e Mat. 15. 5. a 23. 18.

f Mat. 15. 10.

g Mat. 11. 15. h Mat. 15. 13.

18 Yntau a ddywedodd wrthynt, Ydych chwithau hefyd mor ddi-ddeall? Oni wyddoch am bob peth oddi allan a el i mewn i ddyn, na all hynny ei halogi ef;

19 Oblegyd nid yw yn myned i'w galon ef, ond i'r bol; ac yn myned allan i'r geudy, gan garthu 'r holl fwydydd?

20 Ac efe a ddywedodd, Yr hyn fydd yn dyfod allan o ddyn, hynny fydd yn halogi dyn.

i Gen. 6.
5 a 8 21.
Mat. 15.
19. 21 i Canys oddi mewn, allan o galon dynion, y daw drwg-feddyliau, tor-priodafau, putteindra, llofruddiaeth,

22 Lladradau, cybydd-dod, drygioni, twyll, anladrwydd, drwg-lygad, cabledd, balchder, ynfyrdrwydd.

23 Yr holl ddrwg bethau hyn fydd yn dyfod oddi mewn, ac yn halogi dyn.

k Mat.
15. 21. 24 ¶ Ac k efe a gyfododd oddi yno, ac a aeth i gyffiniau Tyrus a Sidon; ac a aeth i mewn i dŷ, ac ni synnafai i neb wybod: eithr ni allai efe fod yn guddiedig.

25 Canys pan glybu gwraig, yr hon yr oedd ei merch fechan ag yspryd aflan ynddi, son am dano, hi a ddaeth ac a fyrrhiodd wrth ei draed ef:

26 (A Groeges oedd y wraig, Syropheniad o genedl) A hi a attolygodd iddo fwrw 'r cythraul allan o'i merch.

27 A'r Iesu a ddywedodd wrthi, Gâd yn gyntaf i'r plant gael eu digoni: canys nid cymmwyys yw cymmeryd bara 'r plant, a'i dafu i'r cenawon cwn.

28 Hithau a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Gwir, O Arglwydd: ac etto y mae y cenawon dan y bwrdd yn bwyta o friwfion y plant.

29 Ac efe a ddywedodd wrthi, Am y gair hwnnw dos ymaith; aeth y cythraul allan o'th ferch.

30 Ac wedi iddi fyned i'w thŷ, hi a gafodd fyned o'r cythraul allan, a'i merch wedi ei bwrw ar y gwely.

l Mat.
15. 29. 31 ¶ l Ac efe a aeth drachefn ymaith o dueddau Tyrus a Sidon, ac a ddaeth hyd for Galilea, trwy ganol terfynau Decapolis.

m Mat.
9. 32. 32 A m hwy a ddygafant atto un byddar, ag attal dywedyd arno; ac a attolygafant iddo ddodi ei law arno ef.

33 Ac wedi iddo ei gymmeryd ef o'r neilldu allan o'r dyrfa, efe a eistynodd ei fysedd yn ei glustiau ef, ac n wedi iddo boeri, efe a gyffyrddodd â'i dafod ef;

n Pen. 8.
23.
Ioan 9. 6.
o Ioan 11.
41. a 17. 1. 34 A o chan edrych tu a'r nef, efe p a ocheneidiodd, ac a ddywedodd wrtho, Ephphatha, hynny yw, Ymagor.

35 Ac yn ebrwydd ei glustiau ef a agorwyd, a rhwym ei dafod a ddattodwyd; ac efe a lasarodd yn eglur.

q Pen. 5.
43. 36 Ac q efe a waharddodd iddynt ddywedyd i neb: ond po mwyaf y gwaharddodd efe iddynt, mwy o lawer y cyhoeddafant.

37 A fynnu a wnaethant yn anfeidrol, gan ddywedyd, Da ygwnaeth efe bob peth: y mae efe yn gwneuthur i'r byddair glywed, ac i'r mudion † ddywedyd.

† l. faru. P E N. VIII.

1 Crist yn portbi 'r bobl yn rhyfeddol: 10 yn nacâu rhoddi arwydd i'r Phariseaid: 14 yn rhybuddio ei ddisgyblion i ocbelyd furdoes y Phariseaid, a furdoes Herod: 22 yn rhoddi ei olwg i ddyn dall: 27 yn cydnabod mai efe yw Crist, yr bawn a ddioddefai, ac a gyfodai i chwairb: 34 ac yn annog i fod yn ddioddefgar mewn erlid a achos proffesu 'r efengyl.

Y N y dyddiau hynny, a pan oedd y dyrfa yn fawr iawn, ac heb ganddynt a Mat. ddim i'w fwyta, y galwodd yr Iesu 15. 32. ei ddisgyblion atto, ac a ddywedodd wrthynt,

2 Yr wyf fi yn tosturio wrth y dyrfa, oblegyd y maent hwy dridiau weithian yn aros gyd â mi, ac nid oes ganddynt ddim i'w fwyta:

3 Ac os gollyngaf hwynt ymaith ar eu cythlwng i'w teiau eu hunain, hwy a lewygant ar y ffordd: canys rhai o honynt a ddaeth o bell.

4 A'i ddisgyblion ef a'i hattebafant, O ba le y gall neb ddigoni y rhai hyn â bara yma yn yr anialwch?

5 Ac efe a ofynodd iddynt, Pa sawl torth fydd genaych? A hwy a ddywedafant, Saith.

6 Ac efe a orchymynodd i'r dyrfa eistedd ar y llawr: ac a gymmerodd y faith dorth, ac a ddiolchodd, ac a'u torrodd bwynt, ac a'u rhoddes i'w ddisgyblion, fel y gosodent bwynt ger eu bronnau; a gosodafant bwynt ger bron y bobl.

7 Ac yr oedd ganddynt ychydig byfgod bychain: ac b wedi iddo fendithio, efe a b Mat. barodd ddodi y rhai hynny hefyd ger eu 14. 19. bronnau bwynt.

8 A hwy a fwyttafant, ac a ddigonwyd: a hwy a godafant o'r briw-fwyd gweddill, faith fagedaid.

9 A'r rhai a fwyttafant oedd ynghylch pedair mil: ac efe a'u gollyngodd hwynt ymaith.

10 ¶ c Ac yn y man, wedi iddo fyned i c Mat. long gyd â'i ddisgyblion, efe a ddaeth i 15. 39. barthau Dalmanutha.

11 A'r d Phariseaid a ddaethant allan, d Mat. 12. 38. a 16. 1. ac a ddechreuafant ymholi ag ef, gan geisio Ioan 6. 30. ganddo arwydd o'r nef, gan ei demtio.

12 Yntau, gan ddwys-ocheneidio yn ei yspryd, a ddywedodd, Beth a wna'r genhedlaeth yma yn ceisio arwydd? Yn wir meddaf i chiwi, Ni roddir arwydd i'r genhedlaeth yma.

13 Ac efe a'u gadawodd hwynt, ac a aeth i'r llong drachefn, ac a dynnodd ymaith i'r lan arall.

14 ¶ e A'r ddisgyblion a adawsent yn anghof e Mat. gymmeryd bara, ac nid oedd ganddynt gyd 16. 5. â hwynt ond un dorth yn y llong.

15 f Yna y gorchymynodd efe iddynt, f Mat. gan ddywedyd, Gwyliwch, ymogelwch 16. 6. rhag furdoes y Phariseaid, a furdoes Herod. Luc 12. 1.

16 Ac ymresymmu a wnaethant y naill wrth y llall, gan ddywedyd, Hyn fydd g oblegyd nad oes gennym fara.

17 A phan wybu'r Iesu, efe a ddywedodd wrthynt, Pa ymresymmu'r ydych, am nad oes gennych fara? h onid ydych h Pen. 6. chiwi etto yn ystyried, nac yn deall? ydyw 52. eich calon etto gennych wedi caledu?

18 A chennych lygaid, oni welwch? a chennych glustiau, oni chlywch? ac onid ydych yn cofio?

19 i Pan dorrais y pum torth hynny ym i Mat. 14. myig y pum mil, pa sawl bagedaid yn 20. llawn o friw-fwyd a godafoch i fynu? Dy- Pen 6. 43. wedafant wrtho, Deuddeg. Ioan 6. 13.

20 A k phan dorrais y faith ym mlith y pedair mil, llonaid pa sawl baged o friw-fwyd a godafoch i fynu? A hwy a ddywedafant, Saith.

21 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa fodd nad ydych yn deall?

22 ¶ Ac efe a ddaeth i Bethsaida; a hwy a ddygasant atto un dall, ac a ddeisyfiant arno ar iddo gyffwrdd ag ef.

1 Pen. 7.
33

23 Ac wedi ymafiyd yn llaw y dall, efe a'i tywysodd ef allan o'r dref: ac i wedi iddo boeri ar ei lygaid ef, a dodi ei ddwy-law arno, efe a ofynodd iddo, a oedd efe yn gweled dim.

24 Ac wedi edrych i fynu, efe a ddywedodd, Yr ydwyf yn gweled dynion megis prenïau yn rhodio.

25 Wedi hynny y gosododd efe ei ddwy-law drachefn ar ei lygaid ef, ac a barodd iddo edrych i fynu: ac efe a gafodd ei olwg, ac efe a welai bawb o bell, ac yn eglur.

m Mat.
8 4.

26 Ac efe a'i hanfonodd ef adref i'w dŷ, gan ddywedyd; Na ddos i'r dref, ac m na ddywaid i neb yn y dref.

Pen. 5. 43.
n Mat.
16. 13.
Luc 9. 18.

27 ¶ A'r Iesu a aeth allan, efe a'i ddisgyblion, i drefi Cefarea Philippi: ac ar y ffordd efe a ofynodd i'w ddisgyblion, gan ddywedyd wrthynt, Pwy y mae dynion yn dywedyd fy mod i?

o Mat.
14. 2.

28 A hwy a atebasant, o Ioan Fedyddiwr: a rhai, Elias; ac eraill, Un o'r prophwydi.

29 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Ond pwy yr ydych chi yn dywedyd fy mod i? A Phedr a atebodd ac a ddywedodd wrtho, Ti yw'r Crist.

+ hynny.

30 Ac efe a orchymynodd iddynt na ddywedent i neb + am dano.

p Mat.
16. 21. a
17. 22.
Luc 9. 22.

31 Ac p efe a ddechreuodd eu dysgu hwynt, fod yn rhaid i Fab y dyn oddef llawer, a'i wrthod gan yr henuriaid, a'r arch-offeiriaid, a'r ysgrifenyddion, a'i ladd, ac wedi tridiau adgyfodi.

32 A'r ymadrodd hwnnw a ddywedodd efe yn eglur. A Phedr a ymafiodd ynddo, ac a ddechreuodd ei geryddu ef.

33 Eithr wedi iddo droi, ac edrych ar ei ddisgyblion, efe a geryddodd Pedr, gan ddywedyd, Dos ymaith yn fy ol i, Satan; am nad wyt yn synnied y pethau fy o Dduw, ond y pethau fy o ddynion.

q Mat.
10. 38. a
16. 24.
Luc 9. 23.
a 14. 27.
r Ioan 12.
25.

34 ¶ Ac wedi iddo alw atto y dyrfa, gyd â'i ddisgyblion, efe a ddywedodd wrthynt, q Y neb a fynno ddyfod ar fy ol i, ymwaded ag ef ei hun, a chyfoded ei groes, a dilyned fi.

35 Canys r pwy bynnag a fynno gadw ei einioes, a'i cyll hi; ond pwy bynnag a gollo ei einioes er fy mwyn i a'r efengyl, hwnnw a'i ceidw hi.

36 Canys pa lesâd i ddyn, os ynnill yr holl fyd, a cholli ei enaid ei hun?

37 Neu pa beth a rydd dyn yn gyfnewid am ei enaid?

s Mat.
10. 33.
t Edrych
Rhuf. 1.
16.
2 Tim. 1.
8.

38 Canys s pwy bynnag t a fyddo cywilydd ganddo fi a'm geiriau yn yr odinebus a'r bechadurus genhedlaeth hon; bydd cywilydd gan Fab y dyn yntau hefyd, pan ddél yngogoniant ei Dad, gyd â'r angylion sanctaidd.

P E N. IX.

2 Gwedd-newidiad yr Iesu. 11 Efe yn dysgu ei ddisgyblion yngbŷlch dyfodiad Elias: 14 yn barw allan yspryd mud a byddar: 30 yn rhag-fynegi ei farwolaeth a'i adgyfodiad; 33 yn annog ei ddisgyblion i ofng-eiddrwydd: 38 gan erchi iddynt, na luddient y rhai nid ydynt yn eu herbyn, ac na roddent rwystr i neb o'r ffyddloniaid.

32.
a Mat.
16. 28.
Luc 9. 27.

A C efe a ddywedodd wrthynt, a Yn wir yr wyf yn dywedyd i chi, fod rhai o'r rhai sy yn sefyll yma, ni phrofant angau, hyd oni welont deyrnas Dduw wedi dyfod mewn nerth,

2 ¶ Ac b wedi chwe diwrnod, y cymmerth yr Iesu Pedr, ac Iago, ac Ioan, ac a'u dug hwynt i fynydd uchel, eu hunain o'r neilldu: ac efe a wedd-newidiwyd yn eu gwydd hwynt.

b Mat.

17. 1.

Luc 9. 28.

3 A'i ddillad ef a aethant yn ddisglair, yn gannaid iawn fel eira; y fath ni fedr un pannwr ar y ddaear eu cannu.

4 Ac ymddangosodd iddynt Elias, gyd â Moses: ac yr oeddynt yn ymddiddan â'r Iesu.

5 A Phedr a atebodd ac a ddywedodd wrth yr Iesu, Rabbi, da yw i ni fod yma: a gwnawn dair pabell; i ti un, ac i Moses un, ac i Elias un.

6 Canys ni's gwyddai beth yr oedd yn ei ddywedyd: canys yr oeddynt wedi dychrynu.

7 A daeth cwmmlwl yn cysgodi drostynt hwy: a llef a ddaeth allan o'r cwmmlwl, gan ddywedyd, Hwn yw fy anwyl Fab; gwrandêwch ef.

8 Ac yn ddisymmwrth, pan edrychasant o amgylch, ni welant neb mwy, ond yr Iesu yn unig gyd â hwynt.

9 A phan oeddynt yn dyfod i wared o'r manydd, efe a orchymynodd iddynt na ddangosent i neb y pethau a welent, hyd pan adgyfodai Mab y dyn o feirw.

10 A hwy a gadwalant y gair gyd â hwynt eu hunain, gan gyd-ymholi beth yw'r adgyfodi o feirw.

11 ¶ A hwy a ofynasant iddo, gan ddywedyd, Paham y dywaid yr ysgrifenyddion, c fod yn rhaid i Elias ddyfod yn gyntaf?

c Mal. 4.

12 Ac efe a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Elias yn ddiau gan ddyfod yn gyntaf a edfryd bob peth; d a'r modd yr ysgrifenydd am Fab y dyn, y dioddefai llawer o bethau, ac e y dirmygid ef.

5.

Mat. 17.

10.

d Sal. 22.

6.

Efay 53.

2, &c.

Dan 9. 26.

e Phil. 2.

7.

f Mat.

11. 14.

Luc 1. 17.

13 Eithr yr wyf yn dywedyd i chi, ddyfod f Elias yn ddiau, a gwneuthur o'honynt iddo'r hyn a fynasant, fel yr ysgrifenydd am dano.

14 ¶ A phan ddaeth efe at ei ddisgyblion, efe a welodd dyrfa fawr yn eu cylch hwynt, a'r ysgrifenyddion yn cyd-ymholi â hwynt.

15 Ac yn ebrwydd yr holl dyrfa, pan ganfuant ef, a ddychrynasant, a chan redeg atto, a gyfarchasant iddo.

16 Ac efe a ofynodd i'r ysgrifenyddion, Pa gyd-ymholi yr ydych + yn eich plith?

+ a

brwynt?

g Mat.

17. 14.

Luc 9. 38.

17 Ac g un o'r dyrfa a atebodd ac a ddywedodd, Athraw, mi a ddygais fy mab attat, ag yspryd mud ynddo:

18 A pha le bynnag y cymmero ef, efe a'i + rhwyga; ac yntau a fwrw ewyn, ac a ygyrnyga ddannedd, ac y mae yn dihoeni: ac mi a ddywedais wrth dy ddisgyblion ar iddynt ei fwrw ef allan; ac ni's gallasant.

+ maeidd.

19 Ac efe a atebodd iddynt, ac a ddywedodd, O genhedlaeth anffyddlon, pa hyd y byddaf gyd â chi? pa hyd y goddeiaf chi? dygwch ef attaf fi.

20 A hwy a'i dygasant ef atto. A h phan welodd ef, yn y man yr yspryd a'i drylliodd ef; a chan syrthio ar y ddaear, efe a ymdreiglodd, dan falu ewyn.

h Pen. 1.

16.

21 A gosynodd yr Iesu i'w dad ef, Beth fydd o amfer er pan ddariu fel hyn iddo? Yntau a ddywedodd, Er yn fachgen.

22 A mynych y taffodd efe ef yn tân, ac i'r dyfroedd, fel y difethai efe ef: ond os gelli di ddim, cymmorth ni, gan dostruo wrthym.

Luc 17. 23 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, i Os gelli
6- di gredo, pob peth a all fod i'r neb a gredo.
24 Ac yn y fan tad y bachgen, dan lef-
ain ac wylotain, a ddywedodd, Yr wyf fi
yn credu, O Arglwydd; cymmorth fy
anghrediniaeth i.

25 A phan welodd yr Iesu fad y dyrla
yn cyd-redeg atto, efe a geryddodd yr
yspryd aflan, gan ddywedyd wrtho, Tydi
yspryd mud a byddar, yr wyf fi yn gor-
chymyn i ti, Tyred allan o hono, ac na
ddos miwy iddo ef.

26 Ac wedi i'r yspryd lefain, a dryllio
llawer arno ef, efe a aeth allan: ac yr oedd
efe fel un marw, fel y dywedodd llawer ei
farw ef.

27 A'r Iesu a'i cymmerodd ef erbyn ei
law, ac a'i cyfododd; ac efe a safodd i fynu.

28 Ac wedi iddo fyned i mewn i'r tŷ, ei
ddisgyblion a ofynafant iddo o'r neilldu,
Paham na allem ni ei fwrw ef allan?

29 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Y rhyw
hwn ni all er dim ddyfod allan, ond trwy
weddi as ympryd.

30 ¶ k Mat. 17. 22. Luc 9. 44. k Mat.
17. 22. Luc 9. 44. 30 ¶ k Mat. 17. 22. Luc 9. 44. 30 ¶ k Mat. 17. 22. Luc 9. 44.

31 Canys yr oedd efe yn dysgu ei ddis-
gyblion, ac yn dywedyd wrthynt, Y tra-
ddedid Mab y dyn i ddwyllaw dynion, ac
y lladdent ef; ac wedi ei ladd, yr adgyfodai
y trydydd dydd.

32 Ond nid oeddynt hwy yn deall yr
ymadrodd, ac ofni yr oeddynt ofyn iddo.

33 ¶ Mat. 18. 1. Luc 9. 46. 33 ¶ Mat. 18. 1. Luc 9. 46. 33 ¶ Mat. 18. 1. Luc 9. 46.

34 Ond hwy a dawfant â son: canys ym-
ddadleuasent â'u gilydd ar y ffordd, pwy a
fyddai fwyaf.

35 Ac efe a eisteddodd, ac a alwodd y
deuddeg, ac a ddywedodd wrthynt, m Os
myn neb fod yn gyntaf, efe a fydd olaf o'r
cwbl, a gweinidog i bawb.

36 Ac a efe a gymmerth fachgennyn, ac
a'i gosododd ef yn eu canol hwynt: ac
wedi iddo ei gymmeryd ef yn ei freichiau,
efe a ddywedodd wrthynt,

37 Fwy bynnag a dderbynio un o'r cyf-
ryw fechgyn yn fy enw i, fydd yn fy nerbyn
i: a o phwy bynnag a'm derbyn i, nid myfi
y mae yn ei dderbyn, ond yr hwn a'm
danfonodd i.

38 ¶ Luc 9. 49. 38 ¶ Luc 9. 49. 38 ¶ Luc 9. 49. 38 ¶ Luc 9. 49.

39 A'r Iesu a ddywedodd, Na wahardd-
wech iddo; q canys nid oes neb a wna
wyrthiau yn fy enw i, ac a all yn y fan
roi drygair i mi.

40 r Canys y neb nid yw i'n herbyn, o'n
tu ni y mae.

41 s Canys pwy bynnag a roddo i chwi
i'w yfed gwppanaid o ddwfr yn fy enw i,
am eich bod yn perthyn i Grist, yr wir
meddaf i chwi, Ni chyll efe ei obrwy.

42 A t phwy bynnag a rwyfiro un o'r
rhaf bychain byn fy'n credu yno fi, gwell
oedd iddo osod maen melin o amgylch ei
wddf, a'i dasu i'r môr.

43 Ac u os dy law t a'th rwyfiro, tor
hi ymaith: gwell yw i ti fyned i mewn i'r
bywyd yn anafus, nag â dwy law gennynt
fyned i uffern, i'r tân anniffoddadwy:

44 x Lle nid yw eu pryf hwynt yn marw,
na'r tân yn diffodd.

45 Ac os dy droed a'th rwyfiro, tor ef
ymaith: gwell yw i ti fyned i mewn i'r
bywyd yn gloff, nag â dau droed gennynt dy
dasu i uffern, i'r tân anniffoddadwy:

46 Lle nid yw eu pryf hwynt yn marw,
na'r tân yn diffodd.

47 Ac os dy lygad a'th rwyfiro, bwrw
ef ymaith: gwell yw i ti fyned i mewn i
deyrnas Dduw yn un-llygeidiog, nag â dau
lygad gennynt dy dasu i dan uffern:

48 Lle nid yw eu pryf hwynt yn marw,
na'r tân yn diffodd.

49 Canys pob un a helltir â thân, y a phob
aberth a helltir â halen.

50 z Da gwr r halen: ond os bydd yr ha-
len yn ddi-hallt, â pha beth yr helltwch ef?
Bid gennyhch halen ynoeh eich hunain, a
a byddwch heddychlon â'ch gilydd.

P E N. X.

1 Crist yn ymrefynnu â'r Phariseaid yng-
blych ysgar: 13 yn benditio r plant a
ddywedodd ato: 17 yn ateb i wr galudog,
pa fodd y cai etifeddu bywyd tragryddol:
23 yn dangos i'w ddisgyblion berygl glod:
28 yn addarw gwobrau i'r serul a ymadarwo
â dim er mwyn yr efengyl: 32 yn rhag-
fynegi ei farwolaeth, a'i adgyfodiad: 35 yn
gorchymyn i feibion Zebedeus, a gysifent
barch gantho, feddwyl yn bytrach am ddi-
oddef gyd ag ef; 46 ac yn rhoddi ei olwg i
Bartimeus.

A C a efe a gyfododd oddi yno, ac a aeth
i dueddau Judea, trwy r tu hwnt i'r
loddonon; a'r bobloedd a gyd-gyrchafant
atto ef drachefn: ac fel yr oedd yn arferu,
efe a'u dyfodd hwynt drachefn.

2 ¶ A'r Phariseaid, wedi dyfod atto, a
ofynafant iddo, Ai rhydd i wr roi ymaith
ei wraig? gan ei demtio ef.

3 Yntau a atebodd ac a ddywedodd
wrthynt, Beth a orchymynodd Moses i
chwi?

4 A hwy a ddywedafant, b Moses a gan-
iataodd ysgrifenu llythyr ysgar, a'i goll-
wng hi ymaith.

5 A'r Iesu a atebodd ac a ddywedodd
wrthynt, O achos eich calon-galedwch
chwi yr ysgrifennodd efe i chwi y gorchy-
myn hwnnw:

6 Ond o ddechreuad y creadigaeth, e yn
wrryw a banyw y gwnaeth Duw hwynt.

7 d Am hyn y gad dyn ei dad a'i fam, ac
y glŷn wrth ei wraig;

8 A hwy ill dau a fyddant un cnawd:
fel nad ydynt mwy ddau, ond un cnawd.

9 Y peth gan hynny a gyffylltodd Duw,
na wahaned dyn.

10 Ac yn y tŷ drachefn ei ddisgyblion a
ofynafant iddo am yr un peth.

11 Ac efe a ddywedodd wrthynt, e Pwy
bynnag a roddo ymaith ei wraig, ac a
briodo un arall, y mae yn godinebu yn
ei herbyn hi.

12 Ac os gwraig a ddry ymaith ei
gwr, a phriodi un arall, y mae hi yn
godinebu.

13 ¶ A f hwy a ddygafant blant bychain
atto, fel y cyffyrddai efe â hwynt: a'r dis-
gyblion a geryddafant y rhai oedd yn eu
dwyn bywynt.

14 A'r Iesu pan welodd bynny, fu anfodd-
lon, ac a ddywedodd wrthynt, Gadewch i
blant bychain ddyfod attaf fi, ac na wa-
harddwch iddynt: canys g eiddo y cyfryw
rai yw teyrnas Dduw.

h-Mat.

18. 3.

15 Yn wir meddaf i chwi, h Pwy bynnag ni dderbynio deyrnas Dduw fel dyn bach, nid â efe i mewn iddi.

16 Ac efe a'u cymmerodd hwy yn ei freichiau, ac a roddes ei ddwyllaw arnynt, ac a'u bendithiodd.

i Mat.

19. 16.

Luc 18.

18.

17 ¶ i A'u wedi iddo fyned allan i'r ffordd, rhedodd un atto, a gofyingodd iddo, ac a ofynodd iddo, O Athraw da, beth a wna'f fel yr etifeddwyf fywyd tragywyddol?

18 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Paham y gelwi fi yn dda? nid oes neb da ond un, **Jefu Duw.**

k Eefod.

20

Rhuf.

13. 9.

19 Ti a wyddost y gorchymynion, Na k odineba, Na ladd, Na ladratta, Na cham-dystiolaetha, Na cham-golleda, Anrhyddedda dydad a'th fam.

20 Yntau a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Athraw, y rhai hyn i gyd a gedwais o'm hieuengtyd.

21 A'r Iesu, gan edrych arno, a'i hoffodd, ac a ddywedodd wrtho, Un peth fydd ddiffygol i ti: dos, gwerth yr hyn oll fydd gennynt, a dyro i'r tlodion; a thi a gai l drysor ym y nef: a thyred, a chymmer i fynu y groes, a dilyn fi.

i Mat. 6.

19.

Luc 12. 33.

a 16. 9.

22 Ac efe â bruddhaodd wrth yr ymadrodd, ac a aeth ymaith yn athrist: canys yr oedd ganddo feddiannau lawer.

23 ¶ A'r Iesu a edrychodd o'i amgylch, ac a ddywedodd wrth ei ddisgyblion, Mor anhawdd yr â y rhai y mae golud ganddynt i deyrnas Dduw!

24 A'r disgyblion a frawychasant wrth ei eiriau ef. Ond yn Iesu a attebodd drachefn, ac a ddywedodd wrthynt, O blant, mor anhawdd yw i'r rhai sy m â'u hymddiried yn eu golud fyned i deyrnas Dduw!

m Job 31.

24.

Sal. 62.

10.

Luc 18.

24.

i Tim. 6.

17.

25 Y mae yn haws i gamel fyned trwy grau'r nodwydd, nag i oludog fyned i mewn i deyrnas nefoedd.

26 A hwy a synnasant yn ddirfawr, gan ddywedyd wrthynt eu hunain; A phwy a all fod yn gadwedig?

n Jer. 32.

17.

Luc 1. 37.

o Mat. 19.

27.

Luc 18.

28.

27 A'r Iesu, wedi edrych arnynt, a ddywedodd, Gyd â dynion ammhofibl yw, ac nid gyd â Duw: canys n pob peth fydd bofibl gyd â Duw.

28 ¶ o Yna y dechreuodd Pedr ddywedyd wrtho, Wele, nynt i adawfom bob peth, ac a'th ddilynasom di.

29 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd, Yn wir meddaf i chwi, Nid oes neb a'r a adawodd dy, neu frodyr, neu chwiorydd, neu dad, neu fam, neu wraig, neu blant, neu diroedd, o'm hachos i a'r efengyl,

30 A'r ni dderbyn y can cymmaint yr awrhon y pryd hwn, dai, a brodyr, a chwiorydd, a mammau, a phlant, a thiroedd, yng-hyd ag erlidiau; ac yn y byd a ddaw, fywyd tragywyddol.

p Mat. 19.

30. a 20.

15.

Luc 13.

30.

¶ Mat. 20.

17.

Luc 12.

31.

31 ¶ Ond llawer rhai cyntaf a fyddant ddiweddaf; a'r diweddaf fyddant gyntaf.

32 ¶ Ac q yr oeddynt ar y ffordd yn myned i fynu i Ierusalem; ac yr oedd yr Iesu yn myned o'u blaen hwynt: a hwy a frawychasant; ac fel yr oeddynt yn canlyn, yr oedd arnynt ofn. Ac wedi iddo drachefn gymmeryd y deuddeg, efe a ddechreuodd fynegi iddynt y pethau a ddigwyddent iddo ef:

33 Canys wele, yr ydym ni yn myned i fynu i Ierusalem; a Mab y dyn a draddodir i'r arch-offeiriaid, ac i'r yfgrifenyddion; a hwy a'i condemniant ef i farwolaeth, ac a'i traddodant ef i'r Cenhedloedd:

34 A hwy a'i gwatwarant ef, ac a'i fflangellant, ac a boerant arno, ac a'i lladdant: a'r trydydd dydd yr adgyfyd.

35 ¶ A'r daeth atto Iago ac Ioan, meibion Zebedeus, gan ddywedyd, Athraw, ni a fynnem wneuthur o honot i ni yr hyn a ddymunem.

36 Yntau a ddywedodd wrthynt, Beth a fynnech i mi ei wneuthur i chwi?

37 Hwytthau a ddywedasant wrtho, Caniattâ i ni eistedd, un ar dy ddeheu-law, a'r llall ar dy aswy, yn dy ogoniant.

38 Ond yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Ni wyddoch pa beth yr ydych yn ei ofyn: a ellwch chwi yfed o'r cwppan yr wyf fi yn ei yfed? a'ch bedyddio â'r bedydd y'm bedyddir i ag ef?

39 A hwy a ddywedasant wrtho, Gallwn. A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Diau yr yfwech o'r cwppan yr yfwyf fi; ac y'ch bedyddir â'r bedydd y bedyddir finnau:

40 Ond eistedd ar fy neheu-law a'm hawf, nid eiddof fi ei roddi; ond i'r rhai y darparwyd.

41 A phan glybu y deg, hwy a ddechreuasant † fod yn anfoddion ynghylch Iago ac Ioan.

+ forri wrth.

42 A'r Iesu a'u galwodd hwynt atto, ac a ddywedodd wrthynt, s Chwi a wyddoch fod y rhai a dybir eu bod yn llywodraethu ar y Cenhedloedd, yn tra-arglwyddiaethu arnynt; a'u gwyr mawr hwynt yn tra-awdurdodi arnynt.

s Luc 12. 25.

43 Eithr nid felly y bydd yn eich plith chwi: ond pwy bynnag a ewyllysio fod yn fawr yn eich plith, † bydded weindog i chwi;

† Gr. a fydd.

44 A phwy bynnag o honoch a fynno fod yn bennaf, † bydded was i bawb.

† Gr. a fydd.

45 Canys t ni ddaeth Mab y dyn i'w wafanaethu, ond i wafanaethu, ac u i roi ei einioes yn bridwerth dros lawer.

† Ioan 13. 14.

46 ¶ x A hwy a ddaethant i Jerico. Ac fel yr oedd efe yn myned allan o Jerico, efe a'i ddisgyblion, a bagad o bobl, Bartimeus ddall, mab Timeus, oedd yn eistedd ar fin y ffordd, yn cardotta.

Phil. 2. 7.

u i Tim. 2. 6.

Tit. 2.

x Mat. 20.

29

Luc 18.

36.

47 A phan glybu mai'r Iesu o Nazareth ydoedd, efe a ddechreuodd lefain, a dywedyd, Iesu fab Dafydd, trugarhâ wrthyf.

48 A llawer a'i ceryddasant ef, i geisio ganddo dewi: ond efe a lefodd yn fwy o lawer, Mab Dafydd, trugarhâ wrthyf.

49 A'r Iesu a safodd, ac a archodd ei alw ef. A hwy a alwasant y dall, gan ddywedyd wrtho, Cymmer galon; cyfod: y mae efe yn dy alw di.

50 Ond efe, wedi tasu ei gochl ymaith, a gyfododd, ac a ddaeth at yr Iesu.

51 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Beth a fynni i mi ei wneuthur i ti? A'r dall a ddywedodd wrtho, † Athraw, caffael o honot fy ngolwg.

† Rabboni. Gwel Ioan 20. 16.

y Mat. 9.

22.

Pen. 5.

34.

† Neu, actubodd.

52 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Dos ymaith: y dy ffydd a'th † iachaoedd. Ac yn y man y cafodd efe ei olwg, ac efe a ddi-lynodd yr Iesu ar hyd y ffordd.

1 Crist yn marchogaeth mewn goruchafiaeth i Ierusalem: 12 yn melleddio r pren deiliog diffrawyth: 15 yn glanhau'r deml: 20 yn annog ei ddisgyblion i fod yn ddisgyl mewn ffydd; ac i faddeu i'w gelynyon: 27 ac yn ymddiffyn fod ei wreithredodd ef yn gyf-
reithlon,

reitblon, trwy dystiolaeth Ioan, yr hwn oedd
wr wedi ei ddanfôn oddi wrth Dduw.

33.
a Mat.
21. 1.
Luc 19.
20.
Ioan 12.
14.

AC a wedi eu dyfod yn agos i Jerusalem,
i Bethphage a Bethania, hyd fynydd
yr Olewýdd, efe a anfonodd ddau o'i ddis-
gyblion,

2 Ac a ddywedodd wrthynt, Ewch ym-
aith i'r pentref fydd gyferbyn â chwi: ac
yn y man wedi y deloch i mewn iddo, chwi
a gewch ebol wedi ei rwymo, ar yr hwn nid
eisteddodd neb; gollyngwch ef yn rhýdd, a
dygwch ymaith.

3 Ac os dywaid neb wrthyich, Paham y
gwnewch hyn? dywedwch, Am fod yn
rhaid i'r Arglwydd wrtho; ac yn ebrwydd
efe a'i denfyn yma.

4 A hwy a aethant ymaith, ac a gawfant
yr ebol yn rhwym wrth y drws oddi allan,
mewn croes-ffordd; ac a'i gollyngasant ef
yn rhýdd.

5 A rhai o'r rhai oedd yn sefyll yno a ddy-
wedasant wrthynt, Beth a wnewch chiwi, yn
gollwng yr ebol yn rhýdd?

6 A hwy a ddywedasant wrthynt fel y
gorchymynasai'r Iesu: a hwy a adawfant
iddynt fyned ymaith.

7 A hwy a ddygasant yr ebol at yr Iesu, ac
a fwriasant eu dillad arno; ac efe a eistedd-
odd arno.

8 A llawer a danasant eu dillad ar hýd
y ffordd: ac eraill a dorrasant gangau o'r
gwýdd, ac a'u tanasant ar y ffordd.

9 A'r rhai oedd yn myned o'r blaen, a'r
rhai oedd yn dyfod ar ol, a leasant, gan
ddywedyd, b Hosanna: Bendigedig fyddo
yr hwn fydd yn dyfod yn enw'r Arglwydd.

10 Bendigedig yw y deyrnas fydd yn dy-
fod yn enw Arglwydd ein tad Dafydd: Ho-
fanna yn y goruchaf.

11 A'r Iesu a aeth i mewn i Jerusalem,
ac i'r deml: ac wedi iddo edrych ar bob
peth o'i amgylch, a hi weithian yn hwyr,
efe a aeth allan i Bethania gyd â'r deu-
dddeg.

12 ¶ c A thrannoeth, wedi iddynt ddy-
fod allan o Bethania, yr oedd arno chwant
bwyd.

13 Ac wedi iddo ganfod o hirbell ffygys-
bren ag arno ddail, efe a aeth i edrych a
gaffai ddim arno. A phan ddaeth atto, ni
chafodd efe ddim ond y dail: canys nid oedd
amser ffygys.

14 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd
wrtho, Na fwyttâd neb firwyth o honot
byth mwy. A'i ddisgyblion ef a glyw-
fant.

15 ¶ d A hwy a ddaethant i Jerusalem.
A'r Iesu a aeth i'r deml, ac a ddechreuodd
fwrw allan y rhai a werthent ac a brynent
yn y deml; ac a ymchwelodd drestlau'r
arianwýr, a chadeiriau y gwerthwýr colom-
mennod:

16 Ac ni adawai efe i neb ddwyn llestr
trwy'r deml.

17 Ac efe a'u dysgodd, gan ddywedyd
wrthynt, Onid yw yn ysgrifenedig, e Y
gelwir fy nhŷ i yn dŷ gweddi i'r holl ge-
nhedloedd? ond i chwi a'i gwnaethoch yn
ogof lladron.

18 ¶ e A'r ysgrifenyddion a'r arch-offeiriad
a glywfant hyn, ac a geisiant pa fodd y di-
fethent ef: canys yr oeddynt yn ei ofni ef,
am fod yr holl bobl yn fynnu oblegyd ei
athrawiaeth ef.

19 A phan aeth hi yn hwyr, efe a aeth
allan o'r ddinas.

20 ¶ h A'r bore, wrth fyned heibio, h Mat. 21.
hwy a welfant y ffygysbren wedi crino o'r
gwraidd.

21 A Phedr, wedi adgofio, a ddywedodd
wrtho, Athraw, wele, y ffygysbren a fell-
dithiaist, wedi crino.

22 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd
wrthynt, Bydded gennych i fydd yn + fydd
Nuw. Dduw.

23 Canys i yn wir yr wyf yn dywedyd i i Mat. 17.
chwi, Pwy bynnag a ddywedo wrth y my-
nydd hwn, Tynner di ymaith, a bwrier di
i'r môr; ac nid amheuo yn ei galon, ond
credu y daw i ben y pethau a ddywedo efe;
beth bynnag a ddywedo, a fydd iddo.

24 Am hynny meddaf i chwi, k Beth k Mat.
bynnag oll a geisioch wrth weddio, cred-
wch y derbyniwch, ac efe fydd i chwi. Luc 11. 9.
Ioan 14. 1.

25 A l phan safoch i weddio, maddeu-
wch, o bydd gennych ddim yn erbyn neby;
fel y maddeuo eich Tad yr hwn fydd yn y
nefoedd i chwithau eich camweddu. Luc 17. 6.

26 Ond m os chwi ni faddeuwch, eich
Tad yr hwn fydd yn y nefoedd ni faddeu
chwithau eich camweddu chwithau. Luc 11. 14.

27 ¶ n A hwy a ddaethant drachefn i Je-
rusalem: ac fel yr oedd efe yn rhodio yn y
deml, yr arch-offeiriad, a'r ysgrifenyddion,
a'r henuriaid, a ddaethant atto,

28 Ac a ddywedasant wrtho, Trwy ba
awdurdod yr wyt ti yn gwneuthur y pethau
hyn? a phwy a roddes i ti yr awdurdod
hon i wneuthur y pethau hyn?

29 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd
wrthynt, A minnau a ofynaf i chwithau un
i gair; ac attebwch fi, a mi a ddywedaf i + Neu,
chwi trwy ba awdurdod yr wyf yn gwneuthur y pethau hyn. Luc 20. 1.

30 Bedydd Ioan, ai o'r nef yr oedd, ai o
ddynion? attebwch fi.

31 Ac ynrefymmu a wnaethant wrthynt
eu hunain, gan ddywedyd, Os dywedwn,
O'r nef; efe a ddywed, Paham gan hynny
na chreddech iddo?

32 Eithr os dywedwn, O ddynion; yr
oedd arnynt ofn y bobl: canys o pawb oll
a gyfrifent Ioan mai prophwyd yn ddiau
ydoedd. o Mat. 14. 5. Pen. 6. 20.

33 A hwy a attebasant ac a ddywedasant
wrth yr Iesu, Ni wyddom ni. A'r Iesu a
atebodd ac a ddywedodd wrthynt hwy-
thau, Ac ni ddywedaf finnau i chwithau
trwy ba awdurdod yr wyf yn gwneuthur y
pethau hyn.

P E N. XII.

1 Trwy ddammeg y winllan a logwyd i lasur-
wýr anniolchgar, y mae Crist yn rhag-ddangos
gwrtbodiad yr Iuddewon, a gairwad y Cenedl-
oedd: 13 y mae yn gochelyd magl y Pharise-
aid a'r Herodianiaid ynghylch talu teyrn-ged
i Cesar; 18 yn argyhoeddi amryfusedd y Sad-
duceaid, y rhai a wadent yr adgysodiad;
28 yn ateb yr ysgrifenydd oedd yn ymrwng
am y gorchymyn cyntaf; 35 yn beio ar dyb
yr ysgrifenyddion am Grist; 38 ac yn gor-
chymyn i'r bobl ocbelyd eu buchder a'u rhag-
rith hwy; 41 ac yn canmol y weddw dlawd
am ei dwy batling, yn fwy na neb.

AC efe a ddechreuodd ddywedyd wrth-
ynt ar ddamhegion. Gwr a blannodd a Mat.
winllan, ac a ddododd gae o'i hamgylch,
ac a gloddiodd le i'r gwin-gafn, ac a adeil-
adodd dŵr, ac a'i gosododd hi allan i lasur-
wýr, ac a aeth oddi cartref. Luc 20. 9.

2 Ac efe a anfonodd was mewn amfer at y llafurwyr, i dderbyn gan y llafurwyr o ffrwyth y winllan.

3 A hwy a'i daliafant ef, ac a'i baeddafant, ac a'i gyrrasant ymaith yn wag-law.

4 A thrachefn yr anfonodd efe attynt was arall: a hwnnw y taflasant gerrig atto, ac yr archollasant ei ben, ac a'i gyrrasant ymaith † yn ammharchus.

† wedi ei am- mberchi.

5 A thrachefn yr anfonodd efe un arall; a hwnnw a laddasant: a llawer eraill; gan faeddu rhai, a lladd y lleill.

6 Am hynny etto, a chanddo un mab, ei anwylyd, efe a anfonodd hwnnw hefyd attynt yn ddiweddaf; gan ddywedyd, Hwy a barchant fy mab i.

7 Ond y llafurwyr hynny a ddywedasant yn eu plith eu hunain, Hwn yw'r etifedd; deuwwch, lladdwn ef, a'r etifeddiaeth fydd eiddom ni.

8 A hwy a'i daliafant ef, ac a'i lladdasant, ac a'i bwriasant allan o'r winllan.

9 Beth gan hynny a wna Arglwydd y winllan? efe a ddaw, ac a ddifetha y llafurwyr, ac a rydd y winllan i eraill.

10 Oni ddarlennasoch yr ysgrhythyr hon? b Sal. 118. 22, 23. Y maen a wrthododd yr adeiladwyr, bwn a wnaethpwyd yn ben y gongl.

11 Hyn a wnaethpwyd gan yr Arglwydd; a rhyfedd yw yn ein golwg ni.

12 A hwy a geisiasant ei ddala ef; ac yr oedd arnynt ofn y dyrfa: canys hwy a wyddent mai yn eu herbyn hwy y dywedafai efe y ddammeg: a hwy a'i gadawsant ef, ac a aethant ymaith.

c Mat. 22. 15. Luc 20. 20.

13 ¶ A c hwy a anfonasant atto rai o'r Phariseaid, ac o'r Herodianiaid, i'w rwydo ef yn ei ymadrodd.

14 Hwytthau pan ddaethant a ddywedasant wrtho, Athraw, ni a wyddom dy fod di yn eirwir, ac nad oes arnat ofal rhag neb: canys nid wyt ti yn edrych ar wyneb dynion, ond yr wyt yn dyfgu ffordd Dduw mewn gwirionedd: Ai cyfreithlawn rhoi teyrn-ged i Cefar, ai nid yw? a roddwn, ai ni roddwn bi?

15 Ond efe, gan wybod eu rhagrith hwynt, a ddywedodd wrthynt, Paham y tentiwrch fi? dygwch i mi geiniog, fel y gwelwyf bi.

16 A hwy a'i dygasant. Ac efe a ddywedodd wrthynt, Eiddo pwy yw'r ddelw hon a'r argraph? A hwy a ddywedasant wrtho, Eiddo Cefar.

† Telwch. 17 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, † Rhoddwch yr eiddo Cefar i Cefar, a'r eiddo Duw i Dduw. A rhyfeddu a wnaethant o'i blegyd.

d Mat. 22. 23. Luc 20. 27. e Act. 23. 8. f Deut. 25. 5. 18 ¶ d Daeth y Saduceaid hefyd atto, e y rhai a ddywedant nad oes adgyfodiad; a gofynasant iddo, gan ddywedyd,

19 Athraw, f Moses a fgrifenodd i ni, O bydd marw brawd neb, a gadu ei wraig, ac heb adu plant, am gymmeryd o'i frawd ei wraig ef, a chodi had i'w frawd.

20 Yr oedd gan hynny faith o frodyr: a'r cyntaf a gymmerth wraig; a phan fu farw, ni adawodd had.

21 A'r ail a'i cymmerth hi, ac a fu farw, ac ni adawodd yntau had: a'r trydydd yr un modd.

22 A hwy a'i cymmerasant hi ill faith, ac ni adawant had. Yn ddiweddaf o'r cwbl bu farw y wraig hefyd.

23 Yn yr adgyfodiad gan hynny, pan adgyfodant, gwraig i ba un o honynt fydd hi? canys y faith a'i cawsant hi yn wraig.

24 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Onid am hyn yr ydych yn cyfeiliorni, am nad ydych yn gwybod yr ysgrhythrau, na gallu Duw?

25 Canys pan adgyfodant o feirw, ni wreiccant, ac ni wrant; eithr y maent fel yr angylion fydd yn y nefoedd.

26 Ond am y meirw, yr adgyfodir hwynt; oni ddarlennasoch chwi yn llyfr Moses, y modd y llafarodd Duw wrtho yn y berth, gan ddywedyd, g Myfi yw Duw Abraham, g Ecfod. a Duw Isaac, a Duw Jacob? 3. 6.

27 Nid yw efe Dduw'r meirw, ond Duw y rhai byw: am hynny yr ydych chwi yn cyfeiliorni yn fawr.

28 ¶ h Ac un o'r ysgrifenyddion a ddaeth, h Mat. 22. wedi eu clywed hwynt yn ymresymmu, a 35. gwybod ateb o hono iddynt yn gymmwys, ac a ofynodd iddo, Pa un yw'r gorchymyn cyntaf o'r cwbl?

29 A'r Iesu a attebodd iddo, Y cyntaf o'r holl orchymynion yw, i Clyw, Israel; i Deut. 6. 4. Yr Arglwydd ein Duw, un Arglwydd 6. 4. Luc 10. 27. yw: † o'tb.

30 A char yr Arglwydd dy Dduw † â'th holl galon, ac â'th holl enaid, ac â'th holl feddwl, ac â'th holl nerth. Hwn yw'r gorchymyn cyntaf.

31 A'r ail fydd gyffelyb iddo; k Car dy k Lef. 19. 18. gymmydog fel ti dy hun. Nid oes orchymyn arall mwy na'r rhai hyn. Mat. 22. 37.

32 A dywedodd yr ysgrifenydd wrtho, Rhuf. 13. Da, Athraw, mewn gwirionedd y dywedaf, mai un Duw fydd, ac nad oes arall ond efe:

33 A'i garu ef † â'r holl galon, ac â'r † o'r. holl ddeall, ac â'r holl enaid, ac â'r holl nerth, a charu ei gymmydog megis ei hun, fydd fwy na'r holl boeth-ofrymmau a'r aberthau.

34 A'r Iesu pan welodd iddo ateb yn synhwyrol, a ddywedodd wrtho, Nid wyt ti bell oddi wrth deyrnas Dduw. Ac ni feiddiodd neb mwy ymosyn ag ef.

35 ¶ i A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd, wrth ddyfgu yn y deml, Pa fodd y dywed yr ysgrifenyddion fod Crist yn fab Dafydd? 1 Mat. 22. 41. Luc 20. 41.

36 Canys Dafydd ei hun a ddywedodd trwy'r Ysryd Glân, m Yr ARGLWYDD a ddywedodd wrth fy Arglwydd, Eistedd ar fy neheu-law, hyd oni ofodwyf dy elynion yn droed-faingc i'th draed.

37 Y mae Dafydd ei hun gan hynny yn ei alw ef yn Arglwydd; ac o ba le y mae efe yn fab iddo? A llawer o bobl a'igwrandawent ef yn ewillysgar.

38 ¶ n Ac o efe a ddywedodd wrthynt yn n Mat. 23. 1. ei athrawiaeth, Ymogelwch rhag yr ysgrifenyddion, y rhai a chwennychant rodio mewn gwisgoedd llaefion, a p chael cyfarch yn y marchnadoedd, Luc 20. 46. Pen. 4. 2.

39 A'r prif-gadeiriau yn y synagogau, a'r prif-eisteddleoedd mewn swpperau; p Luc 11. 43.

40 q Y rhai fydd yn llwyr-fwytta tai q Mat. 23. gwragedd gweddwon, ac mewn rhith yn hir-weddio: y rhai hyn a dderbyniant farnedigaeth fwy.

41 ¶ r A'r Iesu a eisteddodd gyferbyn a'r r Luc 21. dryforfa, ac a edrychodd pa fodd yr oedd i y bobl yn bwrw arian s i'r dryforfa: a chy- s 2 Bren. 12. 9. foethogion lawer a fwriasant lawer.

42 A rhyw wraig weddw dlawd a ddaeth, ac a fwriodd i mewn ddwy hatling, y hyn yw ffyrlling.

43 Ac efe a alwodd ei ddifgyblion atto, ac a ddywedodd wrthynt, Yn wir yr wyt yn

t 2 Cor. yn dywedyd i chwi, t fwrw o'r wraig
3. 12. weddw dlawd hon i mewn fwy na'r rhai
u Deut. oll a swriasant i'r drysorfa.
4. 26. 44 Canys bwynt-brwy oll a swriasant o'r
1 Ioan 3. hyn a oedd yngweddill ganddynt: ond hon
17. o'i heisiau a swriodd i mewn yr hyn oll a
3 cynbal- feddai, u sef ei holl t fywyd.

P E N. XIII.

1 Crist yn rhag-synegi dnystr y deml: o yr
erlidiau o achos yr efengyl: 10 y bydd
rhaidd pregethu'r efengyl i'r Cenedloedd
oll: 14 y mawr gyfluddiau a ddigwyddai
i'r Iuddewon: 24 a dull ei ddyfodiad ef
i'r farn: 32 o ran na wyr neb yr awr, y
dylai bob dyn wylid a gweddio, rhag ein
cael yn ammarod pan ddél ef at bob un
trwy farwolaeth.

Ac fel yr oedd efe yn myned allan o'r
deml, un o'i ddisgyblion a ddywed-
odd wrtho, Athraw, edrych pa ryw feini,
a pha fath adeiladau sy yma.

2 A'r Iesu a atebodd ac a ddywedodd
wrtho, A weli di yr adeiladau mawrion
hyn? b ni edir maen ar faen, a'r ni's
dattodir.

3 Ac fel yr oedd efe yn eistedd ar synydd
yr Olewydd, gyferbyn a'r deml, Pedr,
ac Iago, ac Ioan, ac Andreas, a ofynasant
iddo t o'r neilldu,

4 c Dywaid i ni pa bryd y bydd y pethau
hyn? a pha arwydd fydd pan fo y pethau
hyn oll ar ddibennu?

5 A'r Iesu a atebodd iddynt, ac a dde-
chreuodd ddywedyd, d Edrychwch rhag
twyllo o neb chwi.

6 Canys llawer un a ddaw yn fy enw i,
gan ddywedyd, Myfi yw Crist; ac a dwyll-
ant lawer.

7 Ond pan glywoch am ryfeloedd, a son
am ryfeloedd, na chyffroder chwi: canys
rhaid i hynny fod; ond nid yw y diwedd
etto.

8 Canys cenedl a gyfyd yn erbyn cenedl,
a theyrnas yn erbyn theyrnas: a daear-
grynfau fyddant mewn mannau, a newyn
a thralod fyddant.

9 ¶ Dechreuad gosidiau yw y pethau hyn.
Eithr e edrychwch chwi arnoch eich hun-
ain: canys traddodant chwi i'r cynghorau,
ac i'r synagogau; chwi a faeddir, ac a ddyg-
ir ger bron rhaglawiad a brenhinoedd o'm
hachos i, er tyfiolaeth iddynt hwy.

10 Ac f y mae yn rhaid yn gyntaf bre-
gethu yr efengyl ym mysg yr holl genhedl-
oedd.

11 g Ond pan ddygant chwi, a'ch tra-
ddodi, na rag-ofelwch beth a ddywettoch,
ac na fyfyrwch: eithr pa beth bynnag a
rodder i chwi yn yr awr honno, hynny
dywedwch: canys nid chwydychwi fy'n
dywedyd, ond yr Ysryd Glân.

12 h A'r brawd a ddyry frawd i farwol-
aeth, a thad ei blentyn: a phlant a gyfyd
yn erbyn eu rhieni, ac a'u rhoddant hwy i
farwolaeth.

13 i A chwi a fyddwch gas gan bawb er
mwyn fy enw i: eithr k y neb a barhaq-
hyd y diwedd, hwnnw a fydd cadwedig.

14 ¶ Ond pan weloch chwi y ffeidd-dra
anghyfanneddol, m yr hwn a ddywedwyd
gan Ddaniel y prophwyd, wedi ei ofod lle
ni's dylid (y neb a ddarlleo, dealled) yna
n y rhai a fyddant yn Judea, ffoant i'r my-
nyddoedd:

15 A'r neb a fyddo ar ben y tŷ, na ddis-
gyned i'r tŷ, ac nac aed i mewn i gym-
meryd dim e'i dŷ.

16 A'r neb a fyddo yn y maes, na throed
yn ei ol i gymmeryd ei wisg.

17 Ond gwae y rhai beichiog, a'r rhai
yn rhoi bronau, yn y dyddiau hynny.

18 Ond gweddiwch na byddo eich ffod-
igaeth yn y gauafi.

19 Canys yn y dyddiau hynny y bydd
gorthymder, y cyfryw ni bu y fath o dde-
chreu y creadwriaeth a greodd Duw, hyd y
pryd hwn, ac ni bydd chwaith.

20 Ac oni bai fod i'r Arglwydd fyrrau'r
dyddiau, t ni chadwefid un enawd: eithr
er mwyn yr etholedigion a etholodd, efe
a fyrraodd y dyddiau.

21 o Ac yna os dywed neb wrthyhch,
Wele, llyma y Crist; neu, Wele, acw;
na chredwch.

22 Canys gau-gristiau a gau-brophwyd
a gyfodant, ac a ddangofant arwyddion a
rhyfeddodau, t i hudo ymaith, pe byddai
bosibl, ie, yr etholedigion.

23 p Eithr ymoglewch chwi: wele, rhag-
ddywedais i chwi bob peth.

24 ¶ Ond yn y dyddiau hynny, wedi'r
gorthymder hwnnw, y tywylla'r haul, a'r
lloer ni rydd ei goleuni;

25 A fet y nef a fyrrhiant, a'r nerthoedd
fydd yn y nefoedd a figlir.

26 Ac r yna y gwelant Fab y dyn yn r Dan 7.
dyfod yn y cymmlau, gyd â gallu mawr
a gogoniant.

27 Ac yna yr enfyn efe ei angylion, ac
y cynnull ei etholedigion oddi wrth y
pedwar gwŷnt, o eithaf y ddaear hyd eithaf
y nef.

28 s Ond dysgwch ddammeg oddi wrth
y ffygysbren: Pan fo ei gangen eisoes yn
dyner, a'r dail yn torri allan, chwi a
wyddoch fod yr haf yn agos:

29 Ac felly chwithau, pan weloch y
pethau hyn wedi dyfod, gwybyddwch ei
fod yn agos, wrth y drysau.

30 Yn wir yr wyf yn dywedyd i chwi,
nad a yr oes hon heibio, hyd oni wneler y
pethau hyn oll.

31 Nef a daear a ant heibio: ond t y t fy ngeir-
geiriau mau fi nid ant heibio ddim.

32 ¶ Eithr am y dydd hwnnw a'r awr ni
wyr neb, na'r angylion fydd yn y nef, na'r
Mab, ond y Tad.

33 t Ymoglewch, gwyliwch a gweddi- t Mat. 24.
wch: canys ni wyddoch pa bryd y bydd yr
amfer. 42. a 25.

34 Canys Mab y dyn fydd fel gwr yn ym-
daith i bell, wedi gadael ei dŷ, a rhoi aw-
durdod i'w weision, ac i bob un ei waith
ei hun, a gorchymyn i'r drysawr wlyio.

35 Gwyliwch gan hynny (canys ni's
gwyddoch pa bryd y daw meist'r y tŷ, yn
yr hwyr, ai hanner nos, ai ar ganiad y
ceiliog, ai'r boreddydd)

36 Rhag iddo ddyfod yn ddifysymwth,
a'ch cael chwi yn cyfgy.

37 A'r hyn yr wyf yn eu dywedyd
wrthyhch chwi, yr wyf yn eu dywedyd wrth
bawb, Gwyliwch.

P E N. XIV.

1 Cyd-fwriad yn erbyn Crist. 3 Gwraig
yn tywallt ennaint gwerthfawr ar ei ben
ef. 10 Judas yn gwerthu ei feistr am
arian. 12 Crist ei bun yn rhag-ddywedyd
y bradychai un o'i ddisgyblion ef. 22 Wedi
darparu a bwyta'r pasg, y mae yn
ordeinio ei swpper: 26 yn byspsu ym
mlaen llaw y ffoai ei boll ddisgyblion, ac y
gwadau Pedr ef. 43 Judas yn ei fradychu
ef a chusan. 46 Ei ddala ef yn yr ardd.
55 Cynnull

t Neu,
ni byddai
un enawd
yn gadw-
edig.

o Mat. 24.
23.

Luc 17.
23. a 21.

t i ddi-
droi, pe
posibl.

p 2 Pedr
3. 17.

q Luc 21.
25.

10.
Mat. 16.

27. a 24.
29. &c.

Pen. 14.
62.

Luc 21.
27.

Act. 1.
11.

1 Thef. 4.
16.

2 Thef. 1.
10.

Dat. 1. 7.
s Mat. 24.

Luc 21.
29.

t y t fy ngeir-
iau i.

t Mat. 24.
42. a 25.

13.
1 Thef.

5. 6.

55 Cynulleidfya'n Iuddewon yn achwyn arno ef ar gam, ac yn ei farnu yn annwylol, 65 ac yn ei amniberchi yn gwylyddus. 66 Pedr yn ei wadu ef deirgwaith.

33. a Mat. 26. 2. Luc 22. 1. Ioan 18. 55. a 13. 2.

A C wedi a deuddydd yr oedd y pasg, a gwyly y bara croyw: a'r arch-offeiriaid a'r ysgrienyddion a geisiasant pa fodd y dalient ef trwy dwyll, ac y lladdent ef.

2 Eithr dywedasant, Nid ar yr wyl, rhag bod cynnwrf ym mhlith y bobl.

b Mat. 26. 6. Ioan 12. 1. 3. f pur.

3 ¶ b A phan oedd efe yn Bethania, yn nhŷ Simon y gwahan-gwylfus, ac efe yn eistedd i fwyta, daeth gwraig a chanddi fawch o ennaint o nard f gwylyb gwerthfawr; a hi a dorrodd y blwch, ac a'i tywalltodd ar ei ben ef.

f forredig.

4 Ac yr oedd rhai yn f anfoddion ynddynt eu hunain, ac yn dywedyd, I ba beth y gwnaethpwyd y golled hon o'r ennaint?

5 Oblegyd fe a allafid gwerthu hwn uwch law tri chan ceiniog, a'u rhoddi i'r tlodion. A hwy a ffrommafant yn ei herbyn hi.

6 A'r Iesu a ddywedodd, Gadewch iddi; pahan y gwnewch flinder iddi? hi a wnaeth weithred dda arnaf fi.

c Deut. 15. 11.

7 Canys c bob amfer y cewch y tlodion gyd â chwi; a phan fynnoch y gellwch wneuthur da iddynt hwy: ond myfi ni chawch bob amfer.

8 Hyn a allodd hon, hi a'i gwnaeth: hi a achubodd y blaen i enneinio fy nghorph erbyn y claddedigaeth.

9 Yn wir meddaf i chwi, Pa le bynnag y pregether yr efengyl hon yn yr holl fyd, yr byn a wnaeth hon hefyd a adroddir, er coffa am dani.

d Mat. 26. 14. Luc 22. 4.

10 ¶ d A Judas Iscariot, un o'r deuddeg, a aeth ymaith at yr arch-offeiriaid, i'w fradychu ef iddynt.

11 A phan glywsant, fe fu lawenganddynt, ac addawfant roi arian iddo. Yntau a geisiodd pa fodd y gallai yn gymmwys ei fradychu ef.

e Mat. 26. 17. f laddent.

12 ¶ e A'r dydd cyntaf o wyl y bara croyw, pan f aberthent y pasg, dywedodd ei ddisgyblion wrtho, I ba le yr wyt ti yn ewyllysio i ni fyned i barottôi i ti, i fwyta'r pasg?

13 Ac efe a anfonodd ddau o'i ddisgyblion, ac a ddywedodd wrthynt, Ewch i'r ddinas; a chyferfydd â chwi ddyn yn dwyn ystenaid o ddwfr: dilynwch ef.

14 A pha le bynnag yr el i mewn, dywedwch wrth wrytŷ, Fod yr Athraw yn dywedyd, Pa le y mae'r lletty, lle y gallwys, mi a'm disgyblion, fwyta'r pasg?

15 Ac efe a ddengys i chwi ornwch-yftafell fawr wedi ei thanu yn barod: yno parottôwch i ni.

16 A'i ddisgyblion a aethant, ac a ddaethant i'r ddinas; ac a gawfant megis y dywedafai efe wrthynt: ac a barottoisant y pasg.

17 A phan aeth hi yn hwyr, efe a ddaeth gyd â'r deuddeg.

f Mat. 26. 20.

18 f Ac fel yr oeddynt yn eistedd, ac yn bwyta, yr Iesu a ddywedodd, Yn wir meddaf i chwi, Un o honoch, yr hwn fydd yn bwyta gyd â myfi, a'm bradycha i.

19 Hwytthau a ddechreuasant dristâu, a dywedyd wrtho bob yn un ac un, Ai myfi? ac arall, Ai myfi?

20 Ac efe a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Un o'r deuddeg, yr hwn fydd yn gwlychu gyd â mi yn y ddyfogl, fwy ef.

21 Mab y dyn yn wir fydd yn myned ymaith, fel y mae yn ysgrienedig am dano: ond gwae'r dyn hwnnw trwy'r hwn y bradychir Mab y dyn: da fuafai i'r dyn hwnnw pe na's ganefid.

22 ¶ g Ac fel yr oeddynt yn bwyta, yr g Mat. 26. 26. Luc 22. 19. 1 Cor. 11. 23. Ac fel yr oeddynt yn bwyta, yr Iesu a gymmerodd fara, ac a'i bendithiodd, ac a'i torrodd, ac a'i rhoddes iddynt; ac a ddywedodd, Cymmerwch, bwyttewch: hwn yw fy nghorph.

23 Ac wedi iddo gymmeryd y cwppan, a rhoi diolch, efe a'i rhoddes iddynt: a hwynt oll a yfasant o hono.

24 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Hwn yw fy ngwaed i o'r testament newydd, yr hwn a dywelltir dros lawer.

25 Yn wir yr wyf yn dywedyd wrthynt, nad yfai mwy o ffrwyth y winwydden, hyd y dydd hwnnw pan yfwyf ef yn newydd yn nheyrnas Dduw.

26 ¶ Ac wedi iddynt ganu f mawl, hwy f cymyn. a aethant allan i fynydd yr Olewydd.

27 h A dywedodd yr Iesu wrthynt, Chwi h Mat. 26. 31. Zec. 13. 7. k Pen. 16. 7. A dywedodd yr Iesu wrthynt, Chwi a rwyftrir oll o'm plegyd i y nos hon: canys ysgrienedig yw, i Tarawaf y bugail, a'r defaid a waigerir.

28 Eithr k wedi i mi adgyfodi, mi a af o'ch blaen chwi i Galilea.

29 l Ond Pedr a ddywedodd wrtho, Pe byddai bawb wedi eu rhwystru, etto ni byddaf fi.

30 A dywedodd yr Iesu wrtho, Yn wir yr ydwyf yn dywedyd i ti, Heddyw, o fewn y nos hon, cyn canu o'r ceiliog ddwywaith, y gwedi fi deirgwaith.

31 Ond efe a ddywedodd yn helaethach o lawer, Pe gorfyddai i mi farwgyd â thi, ni'th wadaf ddim. A'r un modd y dywedafant oll.

32 m A hwy a ddaethant i le yr oedd ei m Mat. 26. 36. Luc 22. 19. enw Gethsemane: ac efe a ddywedodd wrth ei ddisgyblion, Eisteddwch yma, tra fyddwys yn gweddio.

33 Ac efe a gymmerth gyd ag ef Pedr, ac Iago, ac Ioan, ac a ddechreuodd ymosodio, a thristâu yn ddifawr.

34 Ac efe a ddywedodd wrthynt, n Y mae n Ioan 12. 27. fy enaid yn athrist hyd angau: arhosfwech yma, a gwylwch.

35 Ac efe a aeth ychydig ym mlaen, ac a syrthiodd ar y ddaear, ac a weddiodd, o bai bosibl, ar fyned yr awr honno oddi wrtho.

36 Ac efe a ddywedodd, o Abba, Dad, o Rhuf. 8. 15. Gal. 4. 6. p pob peth fydd bosibl i ti: tro heibio y cwppan hwn oddi wrthyf: q eithr nid y peth yr ydwyf fi yn ei ewyllysio, ond y peth yr ydwyf ti.

37 Ac efe a ddaeth, ac a'u cafodd, hwy yn cyfgu; ac a ddywedodd wrth Pedr, Simon, ai cyfgu yr wyt ti? oni allit wlyio un awr?

38 Gwylwch a gweddiwch, rhag eich myned f mewn temtasiwn. r Yr yspryd yn ddiâu fydd barod, ond y cnawd fydd wan.

39 Ac wedi iddo fyned ymaith drachefn, efe a weddiodd, gan ddywedyd yr un ymadrodd.

40 Ac wedi iddo ddychwelyd, efe a'u cafodd hwynt drachefn yn cyfgu; canys yr oedd eu llygaid hwynt wedi trymhau: ac ni wyddent beth a atebent iddo.

41 Ac efe a ddaeth y drydedd waith, ac a ddywedodd wrthynt, Cyfswch weithian, a gorphwysfwech: digon yw; daeth yr awr: wele, yr ydys yn bradychu Mab y dyni ddwyllaw pechaduriaid.

s Mat.
26. 47.
Luc 22.
47.
Ioan 18.
3.

42 Cyfodwch, awn; wele, y mae yr hwn fydd yn fy mradychu yn ago.

43 ¶ Ac yn y man, ac efe etto yn llafaru, daeth Judas, un o'r deuddeg, a chyd ag ef dyrfa iawr â chleddyfau a ffyn, oddi wrth yr arch-offeiriad, a'r ysgrifenyddion, a'r henuriaid.

44 A'r hwn a'i bradychodd ef a roddasai arwydd iddynt, gan ddywedyd, Pwy bynnag a gusanwyf, hwnnw yw: deliwch ef, a dygwch ymaith yn sicr.

45 A ghan ddaeth, yn ebrwydd efe a aeth atto, ac a ddywedodd, Rabbi, Rabbi; ac a'i cusanodd ef.

46 ¶ A hwythau a roifant eu dwylaw arno, ac a'i daliafant ef.

47 A rhyw un o'r rhai oedd yn sefyll ger llaw, a dynnodd ei gleddyf, ac a darawodd was yr arch-offeiriad, ac a dorrodd ymaith ei glust ef.

48 A'r Iesu a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Ai megis at leidr y daethoch allan, â chleddyfau ac â ffyn, i'm dala i?

49 Yr oeddwn i beunydd gyd â chwi yn athrawiaethu yn y deml, ac ni'm daliaf och: ond t rhaid yw cyflawni 'r yf-grythyrau.

50 A hwynt oll a'i gadawfant ef, ac a ffoifant.

51 A rhyw wr ieuangc oedd yn ei ddilyn ef, wedi ymwisgo â lliain main ar ei gorph noeth; a'r gwyr ieuangc a'i daliafant ef.

52 A hwn a adawodd y lliain, ac a fiodd oddi wrthynt yn noeth.

53 ¶ A hwy a ddygafant yr Iesu at yr arch-offeiriad: a'r holl arch-offeiriad, a'r henuriaid, a'r ysgrifenyddion, a ymgafglafant gyd ag ef.

54 A Phedr a'i canlynodd ef o hirbell, hyd yn llys yr arch-offeiriad; ac yr oedd efe yn eistedd gyd â'r gwasanaethwyr, ac yn ymdwymno wrth y tân.

55 x A'r arch-offeiriad a'r holl gynghor a geisafant dystiolaeth yn erbyn yr Iesu, i'w roi ef i'w farwolaeth; ac ni chawfant.

56 Canys llawer a ddygafant gau-dystiolaeth yn ei erbyn ef; eithr nid oedd eu tyftiolaethau hwy yn gyffon.

57 A rhai a gyfodafant ac a ddygafant gam-dystiolaeth yn ei erbyn, gan ddywedyd,

58 Ni a'i clywsom ef yn dywedyd, y Mi a ddinystriaf y deml hon o waith dwylaw, ac mewn tridiau yr adeiladaf arall heb fod o waith llaw.

59 Ac etto nid oedd eu tyftiolaeth hwy felly yn gyffon.

60 A chyfododd yr arch-offeiriad yn y canol, ac a ofynodd i'r Iesu, gan ddywedyd, Oni attebi di ddim? beth y mae y rhai hyn yn ei dystiolaethu yn dy erbyn?

61 Ac z efe a dawodd, ac nid atebodd ddim. Drachefn yr arch-offeiriad a ofynodd iddo, ac a ddywedodd wrtho, Ai tydi yw Crist, Mab y Bendigedig?

62 A'r Iesu a ddywedodd, Myfi yw: a a chwi a gewch weled Mab y dyn yn eistedd ar ddeheu-law y gallu, ac yn dyfod yng-hymmlau y nef.

63 Yna 'r arch-offeiriad, gan rwygo ei ddillad, a ddywedodd, Pa raid i ni mwy wrth dystion?

64 Chwi a glywfoch y gabledd: beth dyb-gwch chwi? A hwynt oll a'i condemniasant ef, ei fod yn euog o farwolaeth.

65 A dechreuodd rhai boeri arno, a chuddio ei wyneb, a'i gernodio; a dywedyd

wrtho, Prophwyda. A'r gweinidogion a'i tarawfant ef â t gwiaill.

66 ¶ b Ac fel yr oedd Pedr yn y llys i wared, daeth un o forwynion yr arch-offeiriad:

67 A phan ganfu hi Pedryn ymdwymno, hi a edrychodd arno, ac a ddywedodd, Ti thau hefyd oedditi gyd â'r Iesu o Nazareth.

68 Ac efe a wadodd, gan ddywedyd, Nid adwaen i, ac ni wn i beth yr wyt yn ei ddywedyd. Ac efe a aeth allan i'r porth; a'r ceiliog a ganodd.

69 c A phan welodd y llangces ef drachefn, hi a ddechreuodd ddywedyd wrth y rhai oedd yn sefyll yno, Y mae hwn yn un o honynt.

70 Ac efe a wadodd drachefn. Ac ychydig wedi, y rhai oedd yn sefyll ger llaw a ddywedafant wrth Pedr drachefn, Yn wir yr wyt ti yn un o honynt: d canys Galilead wyt, a'th leferydd fydd debyg.

71 Ond efe a ddechreuodd regu a thyngu, Nid adwaen i y dyn yma yr ydych chi yn dywedyd am dano.

72 A'r ceiliog a ganodd yr ail waith. c A Phedr a gofiodd y gair a ddywedafai'r Iesu wrtho, Cyn canu o'r ceiliog ddwy-waith, ti a'm gwedi deirgwaith. † A chan ystyried hynny, efe a wylodd.

P E N. XV.

1 Dawyn yr Iesu yn rhwym, ac achwyn arno ger bron Pilat. 15 Wrth fiodd y bobl gyffredin, gollwng Barabbas y llofrudd yn rhydd, a thraddodi'r Iesu i'w groes-boelio.

17 Ei goroni ef â drain, 19 poeri arno, a'i watwar: 21 Efe yn diffygio yn dawyn ei groes. 27 Ei grogi ef rhwng dau leidr. 29 Y mae yn dioddef disenwad yr Iuddewon: 39 etto y canwriad yn cyffesu ei fod ef yn Fab Duw: 43 a Joseph yn ei gladdu ef yn barchedig.

A C a yn y fan y bore, yr ymgynghorodd yr arch-offeiriad gyd â'r henuriaid a'r ysgrifenyddion, a'r holl gynghor: ac wedi iddynt rwymo'r Iesu, hwy a'i dygafant ef ymaith, ac a'i traddodafant at Pilat. 2 A gofynodd Pilat iddo, Ai ti yw Brenhin yr Iuddewon? Yntau a atebodd ac a ddywedodd wrtho, Yr wyt ti yn dywedyd.

3 A'r arch-offeiriad a'i cyhuddafant ef † o lawer o bethau: eithr nid atebodd efe † am ddim.

4 b A Philat drachefn a ofynodd iddo, gan ddywedyd, Onid attebi di ddim? wele faint o bethau y maent yn eu tyftiolaethu yn dy erbyn.

5 Ond yr Iesu etto nid atebodd ddim; fel y rhyfeddodd Pilat.

6 Ac c ar yr wyl bonno y gollyngai efe yn rhydd iddynt un carcharor, yr hwn a ofynent iddo.

7 Ac yr oedd un a elwid Barabbas, yr hwn oedd yn rhwym gyd â'i gyd-derfysgwyr, y rhai yn y derfysg a wnaethent lofruddiaeth.

8 A'r dyrfa gan groch-lefain, a ddechreuodd ddeifys arno wneutbur fel y gwnaethai bob amfer iddynt.

9 A Philat a atebodd iddynt, gan ddywedyd, A fynnwch chwi i mi ollwng yn rhydd i chwi Frenhin yr Iuddewon?

10 (Canys efe a wyddai mai o gynfigen y traddodafai'r arch-offeiriad ef)

11 d A'r arch-offeiriad a gynhyrfasant y bobl, fel y gollyngai efe yn hytrach Barabbas yn rhydd iddynt.

12 A Philat a atebodd ac a ddywedodd drachefn wrthynt, Beth gan hynny a fynnwch

† Neu, c bledrau eu dwylaw.

b Mat. 26. 69. Luc 22. 55. Ioan 18. 16.

c Mat. 26. 71. Luc 22. 58. Ioan 18. 25.

d Act. 2. 7.

e Mat. 26. 75. † Neu, Ac fe wylodd yn doft, neu, Ac fe ddechreuodd wyllo.

33. a Sal. 2. 2. Mat. 27. 1. Luc 22. 66. a 23. 1. Ioan 18. 28.

† am lawer. b Mat. 27. 13.

c Mat. 27. 15. Luc 23. 17. Ioan 18. 39.

d Act. 3. 14.

t Sal. 22. 6. Efav 53. 7, &c.

u Mat. 26. 57. Luc 22. 54. Ioan 18. 13.

x Mat. 26. 59.

y Pen. 15. 29. Ioan 2. 19.

z Efav 53. 7.

a Mat. 24. 30. a 26. 64. Luc 22. 69.

fynnwch i mi ei wneuthur i'r bwn yr ydych yn ei alw Brenhin yr Iuddewon?

13 A hwythau a lefasant drachefn, Croes-hoelia ef.

14 Yna Pilat a ddywedodd wrthynt, Ond pa ddrwg a wnaeth efe? A hwythau a lefasant fwy-fwy, Croes-hoelia ef.

15 ¶ e A Philat yn chwennych boddloni'r bobl, a ollyngodd yn rhydd iddynt Barabbas; a'r Iesu, wedi iddo ei fflang-gellu, a draddodd efe i'w groes-hoelio.

16 A'r milwyr a'i dygasant ef i fewn y llys, a elwir Pretorium: a hwy a alwasant ynghyd yr holl fyddin.

17 Ac a'i gwisgasant ef â phorphor, ac a blethasant goron o ddrain, ac a'i dodasant am ei ben;

18 Ac a ddechreuasant gyfarch iddo, Hanffych well, Brenhin yr Iuddewon.

19 A hwy a gurasant ei ben ef â chorfen, ac a boersasant arno, a chan ddodi eu gliniau i lawr, a'i haddolasant ef.

20 Ac wedi iddynt ei watwar ef, hwy a ddiofasant y porphor oddi am dano, ac a'i gwisgasant ef â'i ddillad ei hun, ac a'i dygasant allan i'w groes-hoelio.

21 A f hwy a gymhellasant un Simon o Cyrene, yr hwn oedd yn myned heibio, wrth ddyfod o'r wlad, *Yef* tad Alecfander a Ruffus, i ddwyn ei groes ef.

22 g A hwy a'i harweiniasant ef i le a elwid Golgotha; yr hyn o'i gyfieithu yw, Lle'r ben-glog:

23 Ac a roisiant iddo i'w yfed win † myrmyllyd: eithr efe ni's cymmerth.

24 Ac wedi iddynt ei groes-hoelio, h hwy a rannasant ei ddillad ef, gan fwrw coelbren arnynt, beth a gai bob un.

25 I A'r drydedd awr oedd hi, a hwy a'i croes-hoeliasant ef.

26 Ac k yr oedd ysgrifen ei achos ef wedi ei hargraphu, **BRENNIN YR IUDDEWON.**

27 l A hwy a groes-hoeliasant gyd ag ef ddau leidr; un ar y llaw ddehau, ac un ar yr afwy iddo.

28 A'r ysgrythyr a gyflawnwyd, yr hon a ddywed, m Ac efe a gyfrifwyd gyd â'r rhai anwir.

29 n A'r rhai oedd yn myned heibio a'i cablasant ef, gan ysgwyd eu pennau, a dywedyd, Och, o tydi yr hwn wyt yn dnystrio'r deml, ac yn ei hadeiladu mewn tridiau,

30 Gwared dy hun, a disgyn oddi ar y groes.

31 Yr un ffunud yr arch-offeiriad hefyd yn gwatwar, a ddywedasant wrth eu gilydd gyd â'r ysgrifenyddion, Eraill a waredodd, ei hun ni's gall ei wared.

32 Disgyned Crist, Brenhin yr Israel, yr awr hon oddi ar y groes, fel y gwelom, ac y credom. p A'r rhai a groes-hoeliesid gyd ag ef, a'i disenwasant ef.

33 A q phan ddaeth y chweched awr, y bu tywyllwch ar yr holl † ddaear hyd y nawfed awr.

34 Ac ar y nawfed awr y dolefodd yr Iesu â llef uchel, gan ddywedyd, r Eloi, Eloi, lama sabachthani? yr hyn o'i gyfieithu yw, Fy Nuw, fy Nuw, pahan y'm gadewaist?

35 A rhai o'r rhai a safent ger llaw, pan glywsant, a ddywedasant, Wele, y mae efe yn galw ar Elias.

36 Ac s un a redodd, ac a lanwodd ysbwng yn llawn o finegr, ac a'i dododd

ar gorfen, ac t a'i diododd ef, gan ddywedyd, Peidiwch, edrychwch a ddaw Elias i'w dynnu ef i lawr.

37 u A'r Iesu a lefodd â llef uchel, ac a ymadawodd â'r yspyd.

38 x A llen y deml a rwygwyd yn ddwy, oddi fynu hyd i wared.

39 y A phan welodd y canwriad, yr hwn oedd yn sefyll ger llaw gyferbyn ag ef, ddarfod iddo yn Hefain felly, ymado â'r yspyd, efe a ddywedodd, Yn wir Mab Duw oedd y dyn hwn.

40 z Ac yr oedd hefyd wragedd yn edrych o hirbell: ym mhlith y rhai yr oedd Mair Magdalen, a Mair mam Iago fychan a Jose, a Salome;

41 Y rhai hefyd, pan oedd efe yn Galilea, a a'i dilynasant ef, ac a weiniasant iddo; a gwagedd eraill lawer, y rhai a ddaethent gyd ag ef i fynu i Jerufalem.

42 ¶ b Pan ydoedd hi weithian yn hwyr (am ei bod hi yn ddarpar-wyl, sef y dydd cyn y fabbath)

43 Daeth Joseph o Arimathea, cynghorwr pendefigaidd, yr hwn oedd yntau c yn disgwyl am deyrnas Dduw; ac a aeth yn hy i mewn at Pilat, ac a ddeisyfiodd gorph yr Iesu.

44 A rhyfedd oedd gan Pilat o buafai efe farw eisoes: ac wedi iddo alw y canwriad atto, efe a ofynodd iddo a oedd efe wedi marw er ys meityn.

45 A phan wybu gan y canwriad, efe a roddes y corph i Joseph.

46 Ac efe a brynodd lliain main, ac a'i tynnodd ef i lawr, ac a'i hamdodd yn y lliain main, ac a'i dododd ef mewn bedd a naddasid o'r graig; ac a dreiglodd faen ar ddrws y bedd.

47 A Mair Magdalen a Mair mam Jose, a edrychasant pa le y dodid ef.

P E N. XVI.

1 Angel yn mynegi adgyfodiad Crist i dair o wragedd. 9 Crist ei hun yn ymddangos i Mair Magdalen: 12 i ddau oedd yn myned i'r wlad: 14 yna i'r apostolion, 15 y rhai y mae efe yn eu hanfon allan i bregethu'r esengyl: 19 ac yn esgyn i'r nefoedd.

A C a wedi darfod y dydd fabbath, Mair Magdalen, a Mair mam Iago, a Salome, b a brynasant † bêr-aroglaui, i ddyfod i'w enneinio ef.

2 c Ac yn fore iawn, y dydd cyntaf † o'r wythnos, y daethant at y bedd, a'r haul wedi codi.

3 A hwy a ddywedasant wrth eu gilydd, Pwy a dreigla i ni y maen ymaith oddi wrth ddrws y bedd?

4 (A phan edrychasant, hwy a ganfuant fod y maen wedi ei dreiglo ymaith) canys yr oedd efe yn fawr iawn.

5 Ac d wedi iddynt fyned i mewn i'r bedd, hwy a wellant fab ieuange yn eistedd o'r tu dehau, wedi ei ddilladu a gwisg wenllaes; ac a ddychrynasant.

6 Ac efe a ddywedodd wrthynt. Na ddychrynwch. Ceisio yr ydych yr Iesu o Nazareth, yr hwn a groes-hoeliwyd: efe a gyfododd; nid yw efe yma: wele'r man y dodasant ef.

7 Eithr ewch ymaith, dywedwch i'w ddisgyblion ef, ac i Pedr, ei fod ef yn myned o'ch blaen chiwi i Galilea: yno y cewch ei weled ef, e fel y dywedodd i chiwi.

8 Ac wedi myned allan at frys, hwy a ffoisiant oddi wrth y bedd; canys dychryn a synded

e Mat.
27. 26.
Ioan 19.
1.

f Mat. 27.
32.
Luc 23.
26.

g Luc 23.
33.
Ioan 19.
17.

† cym-
mysgedig &
myrr.

h Sal. 22.
18.
Ioan 19.
23.

i Mat. 27.
45.
Luc 23.
44.

Ioan 19.
14.
k Mat. 27.
37.

Ioan 19.
10.
l Mat. 27.
38.

m Esay
53. 12.
Luc 22.
37.

n Sal. 22.
7.
o Pen. 14.
58.

Ioan 2.
19.

p Luc 23.
39.

q Mat. 27.
45.
Luc 23.
44.

† dir.
r Sal. 22.
1.

Mat. 27.
46.

s Ioan 19.
29.

t Sal. 69.
21.

u Mat. 27.
50.
Ioan 19.
30.

x Mat. 27.
51.
Luc 23.
45.

y Mat. 27.
54.
Luc 23.
47.

z Mat. 27.
55.

a Luc 8.
2. 3.

b Mat. 27.
57.
Luc 23.
50.

Ioan 19.
38.
c Luc 2.
25. 38.

33.
a Mat. 28.
1.

Luc 24. 1.
Ioan 20.
1.

b Luc 23.
56.
† yfau.

c Luc 24.
1.
Ioan 20.
1.

† o'r fab-
bathau.

d Ioan 10.
11.

e Mat. 26.
32.
Pen. 14.
28.

Edrych syndod oedd arnynt. f Ac ni ddywedafant
Mat 18. ddim wrth neb: canys yr oeddynt wedi
Luc 24. 9. ofni.

9 ¶ A'r Iesu, wedi adgyfodi y bore y
g Ioan 20. dydd cyntaf o'r wythnos, g a ymddang-
14. osodd yn gyntaf i Mair Magdalen, h o'r
h Luc 8. hon y bwriafai efe allan faith o gythreul-
2. iaid.

10 Hithau a aeth ac a fynegodd i'r rhai
a fuafent gyd ag ef, ac oeddynt mewn
galar ac wylofain.

11 A hwythau, panglywsant ei fod ef yn
fyw, ac iddi hi ei weled ef, ni chredent.

12 ¶ Ac wedi hynny yr ymddangosodd
i Luc 24. efe mewn gwedd arall i ddau o honynt,
13. a bwynt yn ymdeithio, ac yn myned i'r
wlad.

13 A hwy a aethant ac a fynegafant i'r
k Luc 24. lleill: ac ni chredent iddynt hwythau.

14 ¶ k Ac ar ol hynny efe a ymddang-
Ioan 20. osodd i'r un ar ddeg, a hwynt yn eistedd
19. † i fwytta; ac a ddannododd iddynt eu
1 Cor. 15. hanghrediniaeth, a'u calon-galedwch, am
7. na chredafent y rhai a'i gwelfent ef wedi
yngbŷd. adgyfodi.

15 l Ac efe a ddywedodd wrthynt, Ewch l Mat.
i'r holl fyd, a phregethwch yr efengyl i 28. 19.
bob creadur.

16 m Y neb a gredo ac a fedyddier a m Ioan 3.
fydd cadwedig: n eithr y neb ni chredo a 18. 36.
gondemnir. n Ioan 12. 48.

17 A r arwyddion hyn a ganlynant y rhai
a gredant; o Yn fy enw i y bwriant allan o Luc 20.
gythreuliaid; ac p â thafodau newyddion 17.
y llafarant; Aet. 5. 16.

18 q Seirph a godant ymaith, ac os yfant
ddim marwol, ni wna iddynt ddim niweid; a 8. 7. a
r ar y cleision y rhoddant eu dwylaw, a 16. 13. a
hwy a fyddant iach. p Act. 2. 46. a 19. 6.

19 ¶ Ac felly yr Arglwydd, s wedi lla-
faru wrthynt, t a gymmerwyd i fynu i'r 1 Cor. 12. 10. 28.
nef, u ac a eisteddodd ar ddeheu-law q Luc 10. 19.

20 A hwythau a aethant allan, ac a Act. 28. 5.
bregethafant ym mhob man, a'r Arglwydd r Act. 9. 17. a 28.
yn cyd-weithio, x ac yn cadarnhau'r 8.
gair trwy arwyddion y rhai oedd yn can- s Act. 1. 2. 3.
lyn. Amen. t Luc 24. 51.

u Sal. 110. 1. x Act. 14. 3. Heb. 2. 4.

¶ Yr Efengyl yn ol Sant LUC.

P E N. I.

1 Rbag-ymadredd yr holl efengyl. 5 Cenhed-
iad Ioan Fedyddiwr, 26 a Chrif. 39 Pro-
phwydoliaeth Elisabeth a Mair am Grif.
57 Genedigaeth ac enwaediad Ioan. 67
Prophwydoliaeth Zacarias am Grif, 76 ac
Ioan.

Y N gymmaint a darfod i lawer gym-
meryd mewn llaw ofod allan mewn
trefn draethawd am y pethau a gredir yn
ddiammou yn ein plith,

2 a Megis y traddodafant hwy i ni, y
rhai oeddynt eu hunain b o'r dechreuad yn
gweled, ac yn weinidogion y gair:

3 c Minnau a welais yn dda, wedi i mi
ddilyn pob peth yn ddyfal o'r dechreuad,
ygrifnu mewn trefn attat, d O ardder-
choccaf Theophilus,

4 Fel y caist wybod sicrwydd am y peth-
au y'th ddyfsgwyd ynddynt.

5 Y R oedd e yn nyddiau Herod
frenhin Judea, ryw offeiriad
a'i enw Zacarias, o † ddydd-
gylch Abia: a'i wraig oedd o
ferched Aaron, a'i henw Elisabeth.

6 Ac yr oeddynt ill dau yn gyfiawn ger
bren Duw, yn rhodio yn holl orchymynion
a deddfau'r Arglwydd, yn ddiargyoeidd.

7 Ac nid oedd plentyn iddynt, am fod
Elisabeth yn amblantadwy, ac yr oeddynt
wedi myned ill dau mewn gwth o oedran.

8 A bu, ac efe yn gwasanaethu swydd
offeiriad ger bron Duw, yn nhrefn ei
† ddyddgylch ef,

9 Yn ol arfer swydd yr offeiriad, ddy-
fod o ran iddo g arogl-darthu yn ol ei
fyned i deml yr Arglwydd.

10 A holl liaws y bobl oedd allan yn
gweddio ar awr yr arogl-darthiad.

11 Ac ymddangosodd iddo angel yr Ar-
glwydd yn sefyll o'r tu deheu i h allor yr
arogl-darth.

12 A Zacarias, pan ganfu, a gythrybl-
wyd, ac ofn a syrthiodd arno.

13 Eithr yr angel a ddywedodd wrtho,
Nac ofna, Zacarias: canys gwrandawyd
dy weddi; a'th wraig Elisabeth a ddwg i
ti fab, a i thi a elwi ei enw ef Ioan.

14 A bydd i ti lawenydd a gorfoledd; k Adn. 58.
a k llawer a lawenychant am ei enedig-
aeth ef.

15 Canys mawr fydd efe yngolwg yr Ar-
glwydd, ac i nid yf na gwin na diod ga- l Num. 6.
darn; ac efe a gyflawnir o'r Yspryd Glân, 3.
m ie, o groth ei tam: m Jer. 1. 5.

16 n A llawer o blant Israel a dry efe at 5.
yr Arglwydd eu Duw. Gal. 3. 15.

17 Ac efe a â o'i flaen ef yn yspryd n Mal. 4. 5. 6.
nerth Elias, o i droi calonnau'r tadau o Ecl. 48.
at y plant, a'r anufudd † i ddoethineb y 10.
cyfiawn; i ddarparu i'r Arglwydd bobl † Neu,
barod. drwy.

18 A dywedodd Zacarias wrth yr angel,
p Pa fodd y gwybyddaf fi hyn? canys p Gen. 17.
henafgwr wyf fi, a'm gwraig hefyd mewn 17.
gwth o oedran.

19 A'r angel gan ateb a ddywedodd
wrtho, Myfi yw q Gabriel, yr hwn wyf q Dan. 8.
yn sefyll ger bron Duw, ac a anfonwyd i 16. a 9.
lafaru wrthynt, ac † i fynegi i ti y newydd- † i efang-
ion da hyn. ylu i ti

20 Ac wele, r ti a fyddi fud ac heb allu byn.
llafaru hyd y dydd y gwneler y pethau r Ezec. 3.
hyn, am na chredaist i'm geiriau i, y rhai 26. a 24.
a gyflawnir yn eu hamfer. 27.

21 Ac yr oedd y bobl yn disgwyl am
Zacarias: a rhyfeddu a wnaethant ei fod
ef yn aros cyhyd yn y deml.

22 A phan ddaeth efe allan, ni allai efe
lafaru wrthynt: a hwy a wybuant weled o
hono weledigaeth yn y deml: ac yr oedd
efe yn gwneuthur amnaid iddynt; ac efe a
arhosodd yn fud.

23 A bu, cyn gynted ag y cyflawnwyd
s dyddiau ei weinidogaeth ef, fyned o hono s Edrych
i'w dy ei hun. 2 Bren.

24 Ac ar ol y dyddiau hynny y cafodd 11. 5.
Elisabeth ei wraig ef feichiogi, ac a ym- 1 Cron. 9. 25.

25 Fel hyn y gwnaeth yr Arglwydd i mi
yn y dyddiau r edrychodd arnaf i t dynnu t Gen. 30.
ymaith fy ngwaradwydd ym mhlith dyn- 23.
ion. Ely 4. 1.

26 ¶ Ac yn y chweched mis yr anfonwyd
yr angel Gabriel oddi wrth Dduw, i ddinas
yn Galilea a'i henw Nazareth,

u Mat. 1. 27 At forwyn a wedi ei dyweddio i wr
18. a'i enw Joseph, o dŷ Ddafydd; ac enw'r
forwyn oedd Mair.

28 A'r angel a ddaeth i mewn atti, ac a
ddywedodd, Hanffych well, yr hon a gefaist
ras; yr Arglwydd fydd gyd â thi: bendi-
gaid iwy'r ym mhlith gwragedd.

29 A hithau, pan ei gwelodd, a gythrybl-
wyd wrth ei ymadrodd ef; a meddyllo a
wnaeth pa fath gyfarch oedd hwn.

30 A dywedodd yr angel wrthi, Nac
ofna, Mair: canys ti a gefaist iſafr gyd â
Duw.

x Eſay 7. 31 x Ac wele, ti a gei feichiogi yn dy
14. groth, ac a eſgori ar fab, ac y a elwi ei
Mat. 1. enw ef I E S U.

21. 32 Hwn fydd mawr, ac a elwir yn Fab y
y Pen. 2. Goruchaf: ac iddo a y rhydd a yr Ar-
21. glwydd Dduw orfeddfa ei dad Dafydd.

z Sal. 132. 33 b Ac eſe a doyrnafa ar dŷ Jacob yn
11. dragywydd; ac ar ei frenhiniaeth ni bydd
a Eſay 9. diwedd.

6. a 16. 5. 34 A Mair a ddywedodd wrth yr angel,
Dat. 3. 7. Pa fodd y bydd hyn, gan nad adwaen
b Dan. 2. i wr?

44. a 7. 35 A'r angel a atebodd ac a ddywed-
14. 27. odd wrthi, Yr Ysryd Glân a ddaw arnat
Obad. 21. ti, a nerth y Goruchaf a th gysgoda di: am
Mica 4. 7. hynny hefyd y peth fanſtaidd a aner o
Ioan 12. honot ti, a elwir yn Fab Duw.

34. Heb. 1. 8. 36 Ac wele, Elifabeth dy gares, y mae
hithau wedi beichiogi ar fab yn ei henaint:
a hwn yw'r chweched misiddi hi yr hon
a elwid yn amhhlantadwy.

37 Canys c gyd â Duw ni bydd dim yn
c Gen. 18. amhhoſibl.

14. 38 A dywedodd Mair, Wele wafanaeth-
Jer. 32. yddes yr Arglwydd; bydded i mi yn ol dŷ
17. air di, A'r angel a aeth ymaith oddi
Zec. 8. 6. wrthi hi.

Mat. 19. 26. 39 ¶ A Mair a gyfododd yn y dyddiau
Pen. 18. hynny, ac a aeth i'r mynydd-dar ar frys,
27. i ddinas o Juda;

40 Ac a aeth i mewn i dŷ Zacarias, ac
a gyfarchodd well i Elifabeth.

41 A bu, pan glybu Elifabeth gyfarch-
iad Mair, i'r plentyn yn ei chroth hi lam-
mu: ac Elifabeth a lánwyd o'r Ysryd
Glân.

42 A llefain a wnaeth â llef uchel, a
dyweddy, Bendigedig wyt ti ym mhlith
gwragedd, a bendigedig yw ffriwyth dy
groth di.

43 Ac o ba le y mae hyn i mi, fel y delai
mam fy Arglwydd attaf fi?

44 Canys wele, er cynted y daeth llef-
erydd dy gyfarchiad di i'm clustiau, y
plentyn a lammodd o lawenydd yn fy
nghroth.

45 A bendigedig yw'r hon t a gredodd:
canys bydd cyflawniad o'r pethau a ddy-
wedwyd wrthi gan yr Arglwydd.

46 ¶ A dywedodd Mair, Y mae fy enaid
yn mawrhau'r Arglwydd,

47 A'm hyspyd a lawenychodd yn Nuw
fy Iachawdr.

48 Canys d eſe a edryclodd ar waeledd
ei wafanaethyddes: oblegyd wele, o hyn
allan yr holl genhedlaethau a'm geilw yn
wynfydedig.

49 Canys yr hwn fydd alluog a wnaeth i
mi fawredd; a fanſtaidd yw ei enw ef.

50 e A'i drugaredd fydd yn oes oesoedd
ar y rhai a'i hofnant ef.

51 f Eſe a wnaeth gadernid â'i fraich:
g eſe a wasgarodd y rhai beilchion ym
mwrriad eu calon.

52 h Eſe a dynnodd i lawr y cedyrn o'u
heisteddfaau, ac a ddychafodd y rhai ifel-
radd.

53 i Y rhai newynog a lanwodd eſe â
phethau da; ac eſe a anfonodd ymaith y
rhai goludog yn weigion.

54 Eſe a gynnorthwyodd ei was Israel,
k gan goſio ei drugaredd;

55 l Fel y dywedodd wrth ein tadau,
Abraham a'i had, yn dragywydd.

56 A Mair a arhosodd gyd â hi ynghylch
tri mis, ac a ddychwelodd i w thy ei hun.

57 ¶ A chyflawnwyd tymp Elifabeth i
eſgor; a hi a eſgorodd ar fab.

58 A'i chymmydogion a'i chenedl a glybu
fawrhau o'r Arglwydd ei drugaredd arni;
a m hwy a gyd-lawenychasant â hi.

59 A bu, a ar yr wythfed dydd hwy a
ddaethant i enwaedu ar y dyn bach; ac a'i
galwasant ef Zacarias, yn ol enw ei dad.

60 A'i fam a atebodd ac a ddywedodd,
o Nid felly; eithr Ioan y gelwir ef.

61 Hwytthau a ddywedasant wrthi, Nid
oes neb o th genedl a elwir ar yr enw hwn.

62 A hwy a wnaethant amnaid ar ei dad
ef, pa fodd y mynnai eſe ei enwi ef.

63 Yntau a alwodd am argraph-lech, ac a
'sgrifenodd, gan ddyweddy, p Ioan yw ei
enw ef. A rhyfeddu a wnaethant oll.

64 Ac agorwyd ei enau ef yn ehwyrdd,
a'i daſod ef; ac eſe a lafarodd, gan ſen-
dithio Duw.

65 A daeth ofn ar bawb oedd yn trigo yn
eu cylch hwy: a thrwy holl fynydd-dir
Judea y cyhoeddwyd y t geiriau hyn oll.

66 A phawb a'r a'u clywiant, a'u goſod-
afant yn eu calonnau, gan ddyweddy,
Beth fydd y bachgennyn hwn? A llaw'r
Arglwydd oedd gyd ag ef.

67 ¶ A'i dad ef Zacarias a gyflawnwyd
o'r Ysryd Glân, ac a brophwydodd, gan
ddyweddy,

68 Bendigedig fyddo Arglwydd Dduw If-
rael: canys q eſe a ymwelodd, ac a wnaeth
ymwared i w bobl;

69 Ac r eſe a ddychafodd gorn iach-
awdwriaeth i ni, yn nhŷ Ddafydd ei waſ-
anaethwr;

70 s Megis y llafarodd trwy enau ei fanſt-
aidd brophwydi, y rhai oedd o ddechreuad
y byd:

71 Fel y byddai i ni ymwared rhag ein
gelynyon, ac o law pawb o'n caſeion;

72 I gwblhau y drugaredd â'n tadau, a o'i
goſio ei fanſtaidd gyſammod:

73 t Y llw a dyngodd eſe wrth ein tad
Abraham, ar roddi i ni,

74 Gwedi ein rhyddhau o law ein ge-
lynyon, u ei wafanaethu ef yn ddiſofn,

75 Mewn fanſteiddrwydd a chyfiawnder
ger ei fron ef, holl ddyddiau ein bywyd.

76 A thithau, fachgennyn, a elwir yn
brophwyd i'r Goruchaf: canys x ti a ai o
ſlaen wyneb yr Arglwydd, i barottôi ei
ffyrdd ef;

77 I roddi gwybodaeth iachawdwriaeth
i w bobl, y t trwy faddeuant o'u pechodau,

78 O herwydd t tiriondeb drugaredd
ein Duw; trwy yr hon yr ynwelodd â ni
z godiad haul o'r uchelder,

79 a I lewyrchu i'r rhai fy 'n eistedd
mewn tywyllwch a chyſgod angau, i gyfeir-
io ein traed i ffordd tangnefedd.

80 b A'r bachgen a gynnwydodd, ac a b Pen. 2.
gryfhawyd yn yr yspryd, ac e a fu yn y 40.

diffieithwch hyd y dydd yr ymddangosodd
eſe i'r Israel.

h i Sam. 2. 6, &c.
Job 5. 11.
Sal. 113. 6.
i Sal. 34. 10.

k Jer. 31. 3, 20.
l Gen. 17. 19.
Sal. 132. 11.

m Adn. 13.

n Adn. 13.

o Adn. 13.

p Adn. 13.

q Pen. 7. 16.

r Sal. 132. 17.

s Jer. 23. 6. a 30. 10.

t Gen. 12. 3. a 17. 14.

u Heb. 9. 14.

x Mal. 3. 1. a 4. 5.

y Pen. 3. 3.

z Num. 24. 17.

aa Eſay 11. 1.

bb Zec. 3. 8.

cc Mal. 4. 2.

dd Eſay 9. 2.

ee Act. 26. 18.

ff Pen. 2. 40.

gg Mat. 3. 1.

P E N. II.

1 Augustus yn trethu holl ymerodraeth Rbus-
ain. 6 Genedigaeth Crist. 8 Angel yn
ei fynegi i'r bugeiliaid; 13 a llawer yn canu
moliant i Dduw am dano. 21 Enwaedu
Crist. 22 Puredigaeth Mair. 28 Simeon
ac Anna yn prophwydo am Crist: 40 ac
yntau yn cynnyddu mewn doethineb: 46 yn
ymresymu a'r doethoriaid yn y deml, 51 ac
yn usfudd i'w rienni.

Yhummed
Flwyddyn
cyn y
Cyfrif
cyffredin
a elwir
Blwyddyn
yr Ar-
glwydd.

BU hefyd yn y dyddiau hynny, fyned
gorchymyn allan oddi wrth Augustus
Cesar, i drethu yr holl fyd.

2 (Y trethiad yma a wnaethpwyd gynt-
af pan oedd Cyrenius yn rhaglaw ar
Syria)

3 A phawb a aethant i'w trethu, bob un
i'w ddinas ei hun.

a Ioan 7.
42.

4 A Joseph hefyd a aeth i fynu o Galilea,
o ddinas Nazareth, i Judea, i a ddinas
Dafydd, yr hon a elwir Bethlehem (am ei
fod o ddy a thylwyth Dafydd)

5 I'w drethu gyd â Mair, yr hon a ddy-
weddiadid yn wraig iddo, yr hon oedd yn
feichiog.

6 A bu, tra'r oeddynt hwy yno, cyflawn-
wyd y dyddiau i esgor o honi.

b Mat. 1.
25.
† cyntaf-
anedig.

7 b A hi a esgorodd ar ei mab † cyntaf-
anedig, ac a'i rhwymodd ef mewn cadach-
au, ac a'i dododd ef yn y presyb; am
nad oedd iddynt le yn y lletty.

8 ¶ Ac yr oedd yn y wlad honno fugeil-
iaid yn aros yn y maes, ac yn gwylied eu
† praidliu nos.

† diadell-
au.

9 Ac wele, angel yr Arglwydd a safodd
ger llaw iddynt, a gogoniant yr Arglwydd
a ddisgleiriodd o'u hamgylch: ac ofni yn
ddirfawr a wnaethant.

10 A'r angel a ddywedodd wrthynt,
Nac ofnwch: canys wele yr wyf fi yn myn-
negi i chwi newyddion da o lawenydd
mawr, yr hwn a fydd i'r holl bobl.

11 Canys ganwyd i chwi heddyw geidw-
ad yn ninas Dafydd, yr hwn yw Crist yr
Arglwydd.

12 A hyn fydd arwydd i chwi; Chwi a
gewch y dyn bach wedi ei rwymo mewn
cadachau, a'i ddodi yn y presyb.

13 Ac yn ddisymmwth yr oedd gyd â'r
angel liaws o lu nefol, yn moliannu Duw,
ac yn dywedyd,

c Pen 19.
38.

14 c Gogoniant yn y goruchaf i Dduw, ac
ar y ddaear d tangnefedd, i ddynion ewy-
llys da.

d Esay 57.
19.

15 A bu, pan aeth yr angylion ymaith
oddi wrthynt i'r nef, † y bugeiliaid hwythau
a ddywedasant wrth eu gilydd, Awn hyd
Bethlehem, a gwelwn y peth hwn a wnaeth-
pwyd, yr hwn a hyspysodd yr Arglwydd
i ni.

Eph. 2. 17.
† Gr y
dynion y
bugeiliaid.

16 A hwy a ddaethant ar frys; ac a gaw-
fant Mair a Joseph, a'r dyn bach yn gor-
wedd yn y presyb.

17 A phan welfant, hwy a gyhoeddasant
y gair a ddywedadid wrthynt am y bachgen
hwn,

18 A phawb a'r a'i clywsant, a ryfedd-
asant am y pethau a ddywedadid gan y bu-
geiliaid wrthynt.

19 Eithr Mair a gadwodd y pethau hyn
oll, gan eu hyftryied yn ei chalon.

20 A'r bugeiliaid a ddychwelasant, gan
ogoneddu a moliannu Duw am yr holl
bethau a glywsent ac a welfent, fel y dy-
wedadid wrthynt.

e Gen. 17.
12.

21 ¶ A e phan gyflawnwyd wyth niwrnod
Lef 12. 3 i enwaedu ar y dyn bach, galwyd ei enw ef

f IESU, yr hwn a enwafid gan yr angel Y bed-
cyn ei ymddwyn ef yn y groth.

22 Ac wedi cyflawni g dyddiau ei phur-
edigaeth hi, yn ol deddf Moses, hwy a'i
dygasant ef i Jerusaleml, i'w † gyflwyno
i'r Arglwydd;

23 (Fel yr ysgrifenydd yn neddf yr Ar-
glwydd, h Pob gwrryw † cyntaf-anedig a
elwir yn sanctaidd i'r Arglwydd)

24 Ac i roddi aberth, yn ol i'r hyn a
ddywedwyd yn neddf yr Arglwydd, Pâr o
durturod, neu ddau gyw colommen.

25 Ac wele, yr oedd gwr yn Jerusaleml,
a'i enw Simeon; a'r gwr hwn oedd gyflawn
a duwiol, k yn disgwyl am ddiddanwch yr
Israel: a'r Ysryd Glân oedd arno.

26 Ac yr oedd wedi ei hyspyfu iddo gan
yr Ysryd Glân, na welai efe angau, cyn
iddo weled Crist yr Arglwydd.

27 Ac efe a ddaeth trwy'r ysryd i'r
deml: a phan ddug ei rienni y dyn bach Iesu,
i wneuthur drosto yn ol defod y gyfraith;

28 Yna efe a'i cymmerth ef yn ei freich-
iau, ac a fendithiodd Dduw, ac a ddywed-
odd,

29 I Yr awr hon, Arglwydd, y gollyngi
dy was mewn tangnefedd, yn ol dy air:

30 Canys fy llygaidd m a welfant dy iach-
awdwriaeth,

31 Yr hon a barottoaist ger bron wyneb
yr holl bobloedd;

32 n Goleuni i oleuo y Cenhedloedd, a
gogoniant dy bobl Israel.

33 Ac yr oedd Joseph a'i fam ef yn rhy-
feddu am y pethau a ddywedwyd am dano
ef.

34 A Simeon a'u bendithiodd hwynt, ac
a ddywedodd wrth Mair ei fam ef, Wele,
hwn a ofodwyd o yn gwmp ac yn gyfod-
iad i lawer yn Israel, ac p yn arwydd yr
hwn y dywedir yn ei erbyn;

35 (A q thrwy dy enaid di dy hun hefyd
yr a cleddyf) fel y datguddir meddyliau
llawer o galonnau.

36 Ac yr oedd Anna brophwydes, merch
Phanuel, o lwyth Aser: hon oedd oedran-
nus iawn, ac a fuasai fyw gyd â gwr faith
mlynedd o'i morwynod;

37 Ac a fuasai yn weddw ynghylch pedair
a phedwar ugain mlynedd, yr hon nid ai
allan o'r deml, ond gwafanaethu Duw
mewn ymrydiau a gweddiau ddydd a
nos.

38 A hon hefyd yn yr awr honno, gan
sefyll ger llaw, a foliannodd yr Arglwydd,
ac a lasarodd am dano ef wrth y rhai oll
r oedd yn disgwyl ymwared yn † Jerusa-
lem.

39 Ac wedi iddynt orphen pob peth yn
ol deddf yr Arglwydd, hwy a ddychwel-
asant i Galilea, i'w dinas eu hun Naza-
reth.

40 s A'r bachgen a gynnyddodd, ac a s
gryhaodd yn yr ysryd, yn gyflawn o
ddoethineb: a gras Duw oedd arno ef.

41 ¶ A'i rienni ef a aent i Jerusaleml t bob
blwyddyn ar wyl y pasg.

42 A phan oedd efe yn ddeuddeng
mlwydd oed, hwynt-hwy a aethant i fynu
i Jerusaleml yn ol defod yr wyl.

43 Ac wedi gorphen y dyddiau, a hwy
yn dychwelyd, arhosodd y bachgen Iesu
yn Jerusaleml; ac ni wyddai Joseph a'i
fam ef.

44 Eithr gan dybied ei fod ef yn y fintai,
hwy a aethant daith diwrnod; ac a'i ceisfa-
fant ef ym mldith eu cenedl a'u cydnabod.

45 A phryd na chawfant ef, hwy a ddychwelasant i Jerufalem, gan ei gofio ef.

46 A bu, ar ol tridiau, gael o honynt hwy ef yn y deml, yn eistedd ynghanol y doctoriaid, yn gwrando arnynt, ac yn eu holi hwynt.

u Mat. 7. 28. Marc 1. 22. Pen 4. 22. Ioan 7. 15. 46. 47 A fynnu a wnaeth ar bawb a'r a'i clywsfant ef, o herwydd ei ddeall ef a'i atebion.

48 A phan welasant ef, bu aruthr ganddynt. A'i fam a ddywedodd wrtho, Fy mab, paham y gwnaethost felly â ni? wele, dy dad a minnau yn ofidus a'th geisiasom di.

49 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pahan y ceisfich fi? oni wyddech fod yn rhaid i mi fod x ynghylch y pethau a berthyn i'm Tad?

50 A y hwy ni ddeallasant y gair a ddywedasai efe wrthynt.

51 Ac efe a aeth i wared gyd â hwynt, ac a ddaeth i Nazareth, ac a fu ostyngedig iddynt. A'i fam ef a gadwodd yr holl eiriau hyn yn ei chalon.

52 A'r Iesu z a gynnyddodd mewn doethineb † a chorpholaeth, a ffafr gyd â Duw a dynion.

P E N. III.

1 Pregeth a bedydd Ioan: 15 ei dystiolaeth ef am Crist. 20 Herod yn carcharu Ioan. 21 Crist, wedi ei fedyddio, yn derbyn tyfiolaeth o'r nef. 23 Oedran ac acbau Crist, o Joseph i fynu.

26. Y N y bymthegfed flwyddyn o ymerodraeth Tiberius Cesar, a Phontius Pilat yn rhaglaw Judea, a Herod yn detrarac Galilea, a'i frawd Phylip yn detrarac Iturea a gwlad Traconitis, a Lyfaniais yn detrarac Abilene,

a Ioan 11. 49. 51. a 18. 13. Act. 4. 6. b Mat. 3. 1. Marc 1. 4. 2 a Dan yr arch-offeiriaid Annas a Chaiaphas, y daeth gair Duw at Ioan fab Zacarias, yn y diffeithwch.

3 b Ac efe a ddaeth i bob goror ynghylch yr Iorddonen, gan bregethu bedydd edifeirwch, er maddeuant pechodau;

4 Fel y mae yn ygrifenedig yn llyfr ymadroddion Esaias y prophwyd, yr hwn fydd yn dywedyd, c Llef un yn lletain yn y diffeithwch, Parottowch ffordd yr Arglwydd, gwnewch ei lwybrau ef yn unawn.

5 Pob pant a lenwir, a phob mynydd a bryn a ostyngir, a'r gŵyr-geimion a wneir yn uniawn, a'r geirwon yn ffyrdd gwaftad;

d Esay 52. 10. 6 A d phob cnawd a wêl iachawdwriaeth Duw.

7 Am hynny efe a ddywedodd wrth y bobl oedd yn dyfod i'w bedyddio ganddo, e O genhedlaeth gwiberod, pwy a'ch rhagrybuddiodd chwi i ffoi oddi wrth y digofaint fydd ar ddyfod?

8 Dygwch gan hynny ffrwythau † addas i edifeirwch; ac na ddechreuwch ddywedyd ynoch eich hunain, Y mae gennym ni Abraham yn dad: canys yr ydwyf yn dywedyd i chwi, y dichon Duw o'r cerrig hyn godi plant i Abraham.

9 Ac yr awr hon y mae'r fwyall wedi ei gosod ar wreiddyn y prenïau: † pob pren gan hynny a'r nid yw yn dwyn ffrwyth da, a gymmytir i'w lawr, ac a fwrir yn tân.

10 A'r bobloedd a ofynasant iddo, gan ddywedyd, g Pa beth gan hynny a wnawn ni?

11 Ac efe a attebodd ac a ddywedodd Duw,

wrthynt, h Y neb fydd ganddo ddwy bais, h Iago 2. rhodded i'r neb fydd heb yr un; a'r neb fydd ganddo fwyd, gwnaed yr un modd.

12 A'r publicanod hefyd a ddaethant i'w bedyddio, ac a ddywedasant wrtho, Athraw, beth a wnawn ni?

13 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Na cheisfych ddim mwy nag fydd wedi ei ofod i chwi.

14 A'r milwyr hefyd a ofynasant iddo, gan ddywedyd, A pha beth a wnawn minnau? Ac efe a ddywedodd wrthynt, † Na fyddwch draws wrth neb, ac na chamlachwynwch ar neb; a byddwch foddlon i'ch cyflogau.

15 Ac fel yr oedd y bobl yn disgwyl, a phawb yn † meddylid yn eu calonnau am † ymreloan, ai efe oedd y Crist;

16 Ioan a attebodd, gan ddywedyd wrthynt oll, Myfi yn ddïau wyf yn eich bedyddio chwi â dwf: ond y mae un cryfach nâ myfi yn dyfod, yr hwn nid wyf fi deilwng i ddattod carrai ei efgidiau: efe a'ch bedyddia chwi â'r Yspryd Glân, ac â thân.

17 Yr hwn y mae ei wŷntyll yn ei law, ac efe a lwyr-lanhâ ei lawr-dyrnu, ac a gafgl y gwenith i'w ysgubor; ond yr us a lyf efe â thân annifoddadwy.

18 A llawer o bethau eraill a gynghorodd efe, ac a bregethodd i'r bobl.

19 k Ond Herod y tetrarc, pan geryddwyd ef ganddo am Herodias gwraig Phylip ei frawd, ac am yr holl ddrygioni a wnaethai Herod,

20 A chwanegodd hyn hefyd heb law'r cwbl, ac a gauodd ar Ioan yn y carchar.

21 ¶ I A bu, pan oeddid yn bedyddio'r holl bobl, a'r Iesu yn ei fedyddio hefyd, ac yn gweddïo, agoryd y nef,

22 A disgyn o'r Yspryd Glân mewn rhith corphorol, megis colommen, arno ef; a dyfod llef o'r nef yn dywedyd, Ti yw fy anwyl Fab; ynot ti y'm boddlonwyd.

23 A'r Iesu ei hun oedd m ynghylch dechreu ei ddengmlwydd ar hugain oed, n mab (fel y tybid) i Joseph fab † Eli,

24 Fab Matthat, fab Lefi, fab Melci, fab Janna, fab Joseph,

25 Fab Mattathias, fab Amos, fab Naum, fab Eli, fab Naggai,

26 Fab Maath, fab Mattathias, fab Seime, fab Joseph, fab Juda,

27 Fab Joanna, fab Rhesa, fab Zorobabel, fab Salathiel, fab Neri,

28 Fab Melci, fab Adi, fab Cofam, fab Elmodam, fab Er,

29 Fab Jose, fab Eliezer, fab Jorim, fab Matthat, fab Lefi,

30 Fab Simeon, fab Juda, fab Joseph, fab Jonan, fab Eliacim,

31 Fab Melea, fab Mainan, fab Mattatha, o fab Nathan, p fab Dafydd,

32 q Fab Jesse, fab Obed, fab Booz, fab Salmon, fab Naafon,

33 Fab Aminadab, fab Aram, fab Esrom, fab Phares, fab Juda,

34 Fab Jacob, fab Isaac, fab Abraham, r fab Thara, fab Nacor,

35 Fab Saruc, fab Ragau, fab Phalec, fab Heber, fab Sala,

36 Fab Cainan, fab Arphacfad, s fab Sem, fab Noë, fab Lamec,

37 Fab Mathufala, fab Enoc, fab Jared, fab Maleleel, fab Cainan,

38 Fab Enos, fab Seth, fab Adda, fab

h Iago 2. 15. 16. i Ioan 3. 17. a 4. 20.

† Na rodda- wch ofn ar neb.

† ymre- lymnu.

i Mat. 3. 11.

k Mat. 14. 2. Marc 6. 17.

l Mat. 3. 13. Ioan 1. 32.

m Edrych Num. 4. 3. 35. 39. 43. 47. n Mat. 13. 55. Ioan 6. 42. † Neu, Heli.

o Zec. 12. 12. p 2 Sam. 5. 14. i Cron. 3. 5. q Ruth 4. 18. r Cron. 2. 10. r Gen. 11. 24. 26. s Gen. 5. 6. &c. a 11. 10. &c.

P E N. IV.

- 1 Temtiad ac ymryd Crist. 13 Y mae efe yn gorchfygu'r cytbraul: 14 yn dechreu pregethu. 16 Pobl Nazareth yn rhyfeddu am ei eiriau grasfufol ef. 33 Y mae efe yn iachâu un cytbreulig, 38 a mam gwraig Pedr, 40 a llawer o gleision eraill. 41 Y cytbreulaid yn cydnabod Crist, ac yn cael cerydd am bynny. 43 Y mae efe yn pregethu trwy y dinafoedd.
27. **A** R a Iesu yn llawn o'r Ysryd Glân, a ddychwelodd oddi wrth yr Iorddonen, ac a arweiniwyd gan yr ysryd i'r anialwch, 1. Mat. 4. 1. Marc 1. 12. 2 Yn cael ei demtio gan ddiabol ddeugain niwrnod. Ac b ni fwytaodd efe ddim o fewn y dyddiau hynny: ac wedi eu diweddu hwynt, ar ol hynny y daeth arno chwant bwyd. b Ecfod. 34. 28. 1 Bren. 19. 8. 3 A dywedodd diabol wrtho, Os mab Duw ydwyt ti, dywaid wrth y garreg hon, fel y gwneir hi yn fara. c Deut. 8. 3. 4 A'r Iesu a attebodd iddo, gan ddywedyd, c Ysgrifenedig yw, Nad ar fara yn unig y bydd dyn fyw, ond ar bob gair Duw. 5 A diabol, wedi ei gymmeryd ef i fynu i fynydd uchel, a ddangosodd iddo holl deyrnafoedd y ddaear mewn munud awr. 6 A diabol a ddywedodd wrtho, I ti y rhoddaf yr awdurdod hon oll, a'u gogoniant hwynt: canys d i mi y rhoddwyd; ac i bwy bynnag y mynnwyf y rhoddaf finnau hi. d Dat. 13. 2. 7. 7 Os tydi gan hynny t a addoli o'm blaen, eiddot ti fyddant oll. t a'm baddoli i. 8 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Dos ymaith, Satan, yn fy ol i; canys e ysgrifenedig yw, Addoli yr Arglwydd dy Dduw, ac ef yn unig a wafanaethi. e Deut. 6. 13. a 10. 20. 9 f Ac efe a'i dug ef i Jerusalem, ac a'i gosododd ar binacl y deml; ac a ddywedodd wrtho, Os mab Duw ydwyt, bwrw dy hun i lawr oddi yma. f Mat. 4. 5. 10 Canys g ysgrifenedig yw, Y gorchymyn efe i'w angylion o'th achos di, ar dy gadw di: g Sal. 91. 11. 11 Ac y cyfodant di yn eu dwylaw, rhag i ti un amser daro dy droed wrth garreg. 12 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, h Dywedwyd, Na themtia'r Arglwydd dy Dduw. h Deut. 6. 16. 13 Ac wedi i ddiabol orphen yr holl demtasiwn, efe a ymadawodd ag ef t i dros amser. t kyd. 14 ¶ A'r Iesu a ddychwelodd trwy nerth yr ysryd i k Galilea: a fon a aeth am dano ef trwy'r holl fro oddi amgylch. k Act. 10. 37. 15 Ac yr oedd efe yn athrawiaethu yn eu synagogau hwynt, ac yn cael anrhydedd gan bawb. 16 ¶ Ac efe a ddaeth i l Nazareth, lle y magesid ef: ac yn ol ei arfer, efe a aeth i'r synagog ar y sabbath, ac a gyfododd i fynu i ddarlain. 17 A rhodded atto lyfr y prophwyd Efaías: Ac wedi iddo agoryd y llyfr, efe a gafodd y lle yr oedd yn ysgrifenedig. 18 m Ysryd yr Arglwydd fydd arnaf fi, t o herwydd iddo fy enneinio i; i bregethu i'r tlodion yr anfonodd fi, i iachâu'r drylliedig o galon, i bregethu gollyngdod i'r caethion, a chaffaeliad golwg i'r deillion, i ollwng y rhai yfig mewn rhydd-deb; m Efaý 61. 1. 19 I bregethu blwyddyn gymmeradwy'r Arglwydd. t o herwydd pam y'm bwnneiodd. 20 Ac wedi iddo gau'r llyfr, a'i roddi i'r gweinidog, efe a eisteddodd. A llygaid pawb oll yn y synagog oedd yn craffu arno. 21 Ac efe a ddechreuodd ddywedwyr wrth-ynt, Heddyw y cyflawnwyd yr ysgrythyr hon yn eich clustiau chwi. 22 Ac yr oedd pawb yn dwyn tyftiolaeth iddo, ac yr oeddynt n yn rhyfeddu am y geiriau grasfufol a ddeuai allan o'i enau ef. A hwy a ddywedafant, o Onid hwn yw mab Joseph? n Mat. 13. 54. Pen. 2. 47. o Ioan 6. 42. 23 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Yn hollawl y dywedwch y ddiareb hon wrthyf, Y meddyg, iachâu di dy hun: y pethau a glywsom ni eu gwneuthur yn p Capernaum, gwna yma hefyd yn q dy wlad dy hun. p Mat. 4. 13. q Mat. 13. 54. 24 Ac efe a ddywedodd, Yn wir meddaf i chwi, r Nad yw un prophwyd yn gymmeradwy yn ei wlad ei hun. r Marc 6. 1. 25 Eithr mewn gwirionedd meddaf i chwi, s Llawer o wragedd gweddwon oedd yn Israel yn nyddiau Elias, pan gauwyd y nef dair blynedd a chwe mis, fel y bu newyn mawr trwy'r holl dir; s Mat. 13. 57. Marc 6. 4. Ioan 4. 44. s 1 Bren. 17. 9. Iago 5. 17. 26 Ac nid at yr un o honynt yr anfonwyd Elias, ond i Sarepta yn Sidon, at wraig weddw. t 2 Bren. 5. 14. 27 A t llawer o wahan-gleision oedd yn Israel yn amser Elisêus y prophwyd; ac ni lanhawyd yr un o honynt, ond Naaman y Syriad. 28 A'r rhai oll yn y synagog, wrth glywed y pethau hyn, a lânwyd o ddigofaint; 29 Ac a godafant i fynu, ac a'i bwriafant ef allan o'r ddinas, ac a'i dygafant ef hyd ar t ael y bryn yr hwn yr oedd eu dinas t fin. wedi ei hadeiladu arno, ar fedr ei fwrw ef bendramwnwgl i lawr. 30 Ond efe, u gan fyned trwy eu canol hwynt, a aeth ymaith; u Ioan 8. 59. 31 Ac x a ddaeth i wared i Capernaum, dinas yn Galilea: ac yr oedd yn eu dysgu hwynt ar y dyddiau sabbath. x Mat. 4. 13. Marc 1. 21. 32 A bu aruthr ganddynt wrth ei athrawiaeth ef: y canys ei ymadrodd ef oedd gyd ag awdurdod. y Mat. 7. 29. 33 ¶ z Ac yn y synagog yr oedd dyn â chanddo ysryd cythraul arian; ac efe a z Marc 1. 23. waeddodd â llef uchel, t Paid. 34 Gan ddywedyd, t Och, beth fydd i ni a wnelom â thi, Iesu o Nazareth? a ddaethost ti i'n difetha ni? Myfi a'th adwaen pwy ydwyt; Sanct Duw. 35 A'r Iesu a'i ceryddodd ef, gan ddywedyd, Distawa, a dos allan o hono. A'r cythraul, wedi ei dafu ef i'r canol, a aeth allan o hono, heb wneuthur dim niweid iddo. 36 A daeth braw arnynt oll: a chydymddiddanasant â'u gilydd, gan ddywedwyr, Pa ymadrodd yw hwn? gan ei fod ef trwy awdurdod a nerth yn gorchymyn yr ysrydion arian, a hwythau yn myned allan. 37 A fon am dano a aeth allan i bob man o'r wlad oddi amgylch. 38 ¶ a A phan gyfododd yr Iesu o'r synagog, efe a aeth i mewn i dy Simon. Ac yr oedd t chwegr Simon yn glaf o gryd blin: a hwy a attolygafant arno drosti hi. a Mat. 8. 14. Marc 1. 29. 39 Ac efe a safodd uwch ei phen hi, ac a geryddodd y cryd; a'r cryd a'i gadawodd hi: ac yn y fan hi a gyfododd, ac a wafanaethodd arnynt hwy. t mam ei wraig ef. 40 ¶ b A phan fachludodd yr haul, pawb a'r oedd ganddynt rai cleision o amryw glefydau, a u dygafant hwy atto ef; ac efe a reddes b Mat. 8. 16. Marc 1. 32. 41

roddes ei ddwyllaw ar bob un o honynt, ac a'u hiachaodd hwynt.

e Marc 1. 41 **c** A'r cythreuliaid hefyd a aethant allan o lawer; dan lefain a dywedyd, Ti yw Crist, Mab Duw. Ac d efe a'u ceryddodd hwynt, ac nid adawai iddynt ddywedyd † y gwyddent mai efe oedd y Crist.

34. a 35. 42 **c** Ac wedi ei myned hi yn ddydd, efe a aeth allan, ac a gychwynodd i le diffaith: a'r bobloedd a'i ceisiant ef; a hwy a ddaethant hyd atto, ac a'i hattaliafant ef rhag myned ymaith oddi wrthynt.

35. 43 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Yn wir y mae yn rhaid i mi bregethu teyrnas Dduw i ddinafoedd eraill hefyd: canys i hyn y'm danfonwyd.

f Marc 1. 44 **f** Ac yr oedd efe yn pregethu yn fynagogau Galilea.

P E N. V.

1 Crist yn dysgu y bobl allan o long Pedr.

4 Trwy helfa ryfeddol o bysgod, yn dangos pa fodd y gwnaid efe ef a'i gyfeillion yn bysgodwyr dynion: 12 yn glanhau y gwahan-glywys: 16 yn gweddio yn y diffeithwch: 18 yn iachâu un clas o'r parlys: 27 yn galw Mathew y publican. 29 Megis Phylsygur encidiau, yn bwyttu gyd â phechaduriaid: 34 yn rhag-fynegi ymgyddiaid a chystuddiaid i'r Apostolion, ar ol ei ddyrchafiad ef: 36 ac yn cyffelybu disgylion llwrf gweiniaid i gofreiau ben, a dillad wedi treulio.

31. **a Mat. 4.** **18.** **Marc 1.** **16.** **B**U a hefyd, a'r bobl yn pwyso atto i wrando gair Duw, yr oedd yntau yn sefyll yn ymyl llyn Gennafaret;

2 Ac efe a welai ddwy long yn sefyll wrth y llyn: a'r pysgodwyr a aethant allan o honynt, ac oeddynt yn golchi eu rhwydau.

3 Ac efe a aeth i mewn i un o'r llongau, yr hon oedd eiddo Simon, ac a ddymunodd arno wthio ychydig oddi wrth y tir. Ac efe a eisteddodd, ac a ddyfgodd y bobloedd allan o'r llong.

4 A phan beidiodd â llafaru, efe a ddywedodd wrth Simon, b Gwthia i'r dwfn, a bwrwch eich rhwydau am helfa.

5 A Simon a attebodd ac a ddywedodd wrtho, O Feistr, er i ni boeni ar hyd y nos, ni ddaliafom ni ddim: etto ar dy air di mi a fwriad y rhwyd.

6 Ac wedi iddynt wneuthur hynny, hwy a ddaliafant liaws mawr o bysgod: a'u rhwyd hwynt a rwygodd.

7 A hwy a amneidiafant ar eu cyfeillion, oedd yn y llong arall, i ddyfod i'w cynnorthwyo hwynt. A hwy a ddaethant; a llanwafant y ddwy long, onid oeddynt hwy ar fodd.

8 A Simon Pedr, pan welodd hynny, a syrthiodd wrth liniau'r Iesu, gan ddywedyd, c Dos ymaith oddi wrthyf; canys dyn pechadurus wyf fi, O Arglwydd.

9 Oblegyd braw a ddaethai arno ef, a'r rhai oll oedd gyd ag ef, o herwydd yr helfa bysgod a ddaliafant hwy:

10 A'r un ffrunud ar Iago ac Ioan hefyd, meibion Zebedeus, y rhai oedd gyfranogion â Simon. A dywedodd yr Iesu wrth Simon, Nac ofna: d o hyn allan y deli ddynion:

11 Ac wedi iddynt ddwyn y llongau i dir, c hwy a adawfant bob peth, ac a'i dilynasant ef.

12 ¶ A f bu, fel yr oedd efe mewn rhyw ddinas, wele wr yn llawn o'r gwahan-glywys: a phan welodd efe yr Iesu, efe a syrthiodd ar ei wyneb, ac a ymbiliodd ag

ef, gan ddywedyd, O Arglwydd, os ewyllyfi, ti a elli fy nglanhau.

13 Yntau a estynodd ei law, ac a gyffyrddodd ag ef, gan ddywedyd, Yr wyf yn ewyllyfio: Bydd lân. Ac yn ebrwydd y gwahan-glywys a aeth ymaith oddi wrtho.

14 Ac efe a orchymynodd iddo na ddywedai i neb: eithr dos ymaith, a dangos dy hun i'r offeiriad, ac offwrwm dros dy lanhâd, g fel y gorchymynodd Moses, er tystiolaeth iddynt.

15 A'r gair am dano a aeth yn fwy ar led: a llawer o bobloedd a ddaethant ynghyd i'w wrando ef, ac i'w hiachâu ganddo o'u clefydau.

16 ¶ Ac yr oedd efe yn cilio o'r neilldu yn y diffeithwch, ac yn gweddio.

17 A bu ar ryw ddiwrnod, fel yr oedd efe yn athrawiaethu, fod Phariseaid a doctoriaid y gyfraith yn eistedd yno, y rhai a ddaethent o bob pentref yn Galilea, a Judea, a Jerusalem: ac yr oedd gallu'r Arglwydd i'w hiachâu hwynt.

18 ¶ h Ac wele wŷr yn dwyn mewn h Mat. 9. gwely ddyn a oedd glaf o'r parlys: a hwy 2. Marc 2. 3. a geisiant ei ddwyn ef i mewn, a'i ddodi ger ei fron ef.

19 A phan na fedrent gael pa ffordd y dygent ef i mewn, o achos y dyrfa, hwy a ddringasant ar nen y tŷ, ac a'i gollyngasant ef i wared yn y gwely trwy'r pridd-lechau, yn y canol ger bron yr Iesu.

20 A phan welodd efe eu ffydd hwynt, efe a ddywedodd wrtho, Y dyn, maddeuwyd i ti dy bechodau.

21 A'r ysgrifenyddion a'r Phariseaid a ddechreiafant ymresymmu, gan ddywedyd, Pwŷ yw hwn sydd yn dywedyd cabl-odd? i'w pwy a ddichon faddeu pechodau ond Duw yn unig?

22 A'r Iesu, yn gwybod eu † hymresym- iadau hwynt, a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Pa resymmu yn eich calonnau yr ydych?

23 Pa un hawsaf, ai dywedyd, Maddeuwyd i ti dy bechodau; ai dywedyd, Cyfod, a rhodia?

24 Ond fel y gwypoch fod gan Fab y dyn awdurdod ar y ddaear i faddeu pechodau; (eb efe wrth y clas o'r parlys) Yr wyf yn dywedyd wrthyf, Cyfod, a chymmer dy wely, a dos i'w tŷ.

25 Ac yn y man y cyfododd efe i fynu yn eu gŵydd hwynt; ac efe a gymmerth yr hyn y gorwedda'i arno, ac a aeth ymaith i'w tŷ ei hun, gan ogoneddu Duw.

26 A fyndod a ddaeth ar bawb, a hwy a ogoneddafant Dduw; a hwy a lánwyd o ofn, gan ddywedyd, Gwelsom bethau anhygoel heddyw.

27 ¶ k Ac ar ol y pethau hyn yr aeth efe k Mat. 9. allan, ac a welodd publican a'i enw Lefi, 9. Marc 2. yn eistedd wrth y dollfa: ac efe a ddywed- 13; 14. odd wrtho, Dilyn fi.

28 Ac efe a adawodd bob peth, ac a gyf- ododd i fynu, ac a'i dilynodd ef.

29 A gwnaeth Lefi iddo wledd fawr yn ei dŷ: ac yr oedd tyrfâ fawr, o publicanod ac eraill, yn eistedd gyd â hwynt ar y bwrdd.

30 Eithr eu †grifenyddion a'u Phari- seaid hwynt a † furmurasant yn erbyn ei ddisgyblion ef, gan ddywedyd, Paham yr ydych chi yn bwyttu ac yn yfed gyd â phublicanod a phechaduriaid?

31 A'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Nid rhaid i'r rhai iach wrth feddyg; ond i'r rhai cleision,

1 Mat. 9. 32 I Ni ddaethum i alw rhai cyfiawn, ond pechaduriaid i edifeirwch.

1 Tim. 1. 33 ¶ A hwy a ddywedafant wrtho, m Paham y mae disgyblion loan yn ymptydio yn fynych, ac yn gwneuthur gweddïau, a'r un modd yr eiddo y Phariseaid; ond yr eiddot ti yn bwyta ac yn yfed?

34 Yntau a ddywedodd wrthynt, A ellwch chiw beri i blant yr ystafell briodas ymptydio, tra fyddo'r priodas-fab gyd â hwynt?

35 Ond y dyddïau a ddaw, pan ddyger y priodas-fab oddi arnynt; ac yna yr ymptydiant yn y dyddïau hynny.

n Mat. 9. 16, 17. Marc 2. 21, 22. 36 ¶ Ac efe a ddywedodd hefyd ddam-meg wrthynt: Ni rydd neb lain oddilledyn newydd mewn hen ddilledyn: os amgen, y mae y newydd yn gwneuthur rhwygiad, a'r llain o'r newydd ni chyttuna â'r hen.

37 Ac nid yw neb yn bwrw gwin newydd i hen gostrelau: os amgen, y gwin newydd a ddryllia'r costrelau, ac efe a red allan, a'r costrelau a gollir.

38 Eithr gwin newydd fydd raid ei fwrw mewn costrelau newyddion; a'r ddau a gedwir.

39 Ac nid oes neb gwedi iddo yfed gwin hen, a chwynnyn y newydd yn y fan: canys efe a ddywaid, Gwell yw'r hen.

P E N. VI.

1 Crifft yn argybeddi dallineb y Phariseaid yngylch cadw'r sabbath, trwy sgrythrau, a rheswm, a gwyrtbiau: 13 yn derwis ddeuddeg apostol: 17 yn iachâu'r cleision: 20 a cher bron y bobl, yn pregethu i'w ddisgyblion fendithion a melldithion. 27 Pa fudd y mae i ni garu ein gelynion: 46 a chysylltu ufudd-d d gweithredoedd da yngylch a gwarandaw y gair; rha, yn nryg-ddydd profedigaeith, i ni syrbio fel tywedi ei adeiladu ar wyneb y ddaear, heb ddim sylfaen.

31. a Mat. 12. 1. Marc 2. 23. A Bu ar yr ail prif sabbath, fyned o hono trwy'r yd: a'i ddisgyblion a dynnasent y tywys, ac a'u bwyttafant, gwedi eu rhwbio â'u dwylaw.

2 A rhai o'r Phariseaid a ddywedafant wrthynt, Paham yr ydych yn gwneuthur yr hyn nid yw gyfreithlon ei wneuthur ar y sabbathau?

3 A'r Iesu gan ateb iddynt, a ddywedodd, Oni ddarlennasoch hyn chwaith, b yr hyn a wnaeth Dafydd, pan oedd chwant bwyd arno ef, a'r rhai oedd gyd ag ef:

4 Y modd yr aeth efe i mewn i dy Dduw, ac y cymmerth ac y bwyttodd y t bara gosod, ac a'i rhoddes hefyd i'r rhai oedd gyd ag ef; t e yr hwn nid yw gyfreithlon ei fwyttu, ond i'r offeiriaid yn unig?

5 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Y mae Mab y dyn yn Arglwydd ar y sabbath hefyd.

6 ¶ d A bu hefyd ar sabbath arall, iddo fyned i mewn i'r synagog, ac athrawiaethu: ac yr oedd yno ddyn â'i law ddeheu t wedi gwywo.

7 Ar ysgrifenyddion a'r Phariseaid t a'i gwyllasant ef, a iachâi efe ef ar y dydd sabbath; fel y caffent achwyn yn ei erbyn ef.

8 Eithr efe a wybu eu meddyliau hwynt, ac a ddywedodd wrth y dyn oedd â'r llaw t wedi gwywo, Cyfoed i fynu, a saf yn y canol. Ac efe a gyfododd i fynu, ac a safodd.

9 Yr Iesu am hynny a ddywedodd wrthynt, Myfi a ofynaf i chiw, Beth fydd gyfreithlon ar y sabbathau? gwneuthur da, ynte gwneuthur drwg? cadw einioes, ai colli?

10 Ac wedi edrych arnynt oll oddi amgylch, efe a ddywedodd wrth y dyn, Eityn dy law. Ac efe a wnaeth felly: a'i law ef a wnaed yn iach fel y llall.

11 A hwy a lánwyd o ynydrwydd, ac a ymddiddanasant y naill wrth y llall, pa beth a wnaent i'r Iesu.

12 A bu yn y dyddïau hynny, fyned o hono ef allan i'r mynydd i weddio; a pharhau ar hyd y nos t yn gweddïo Duw. t Gr.

13 ¶ A phan aeth hi yn ddydd, efe a alwodd atto ei ddisgyblion: ac e o honynt efe a etholodd ddeuddeg, y rhai hefyd a enwodd efe yn Apostolion;

14 Simon (f yr hwn hefyd a enwodd efe Pedr) ac Andreas ei frawd; Iago, ac Ioan; Philip, a Bartholomêus;

15 Mathew, a Thomas; Iago fab Alphêus, a Simon a elwir Zelotes;

16 Judas g brawd Iago, a Judas Iscariot, g Judas i. yr hwn hefyd a aeth yn fradwr.

17 ¶ Ac efe a aeth i wared gyd â hwynt, ac a safodd mewn gwastattir; a'r dyfa o'i ddisgyblion, a lliaws mawr o bobl o holl Judea a Jerusaleu, ac o duedd môr Tyrus a Sidon, y rhai a ddaeth t i wrando arno, ac i'w hiachâu o'u clefydau;

18 A'r rhai a finid gan yspydion aflan: a hwy a iachawyd.

19 A'r holl dyfa h oedd yn ceisio cyffwrdd ag ef; am i fod nerth yn myned o hono allan, ac yn iachâu pawb.

20 ¶ Ac efe a ddyrchafodd ei olygon ar ei ddisgyblion, ac a ddywedodd, k Gwyn eich byd y tlodion: canys eiddoch chiw yw teyrnas Dduw.

21 I Gwyn eich byd y rhai ydych yn dwyn newyn yr awr hon: canys chiw a ddigonir. m Gwyn eich byd y rhai ydych yn wylo yr awr hon: canys chiw a chwerddwch.

22 n Gwyn eich byd pan y'ch casao dynion, a phan y'ch o didolant oddi wrthynt, ac y'ch gwaradwyddant, ac y bwriant eich enw allan megis drwg, t er mwyn Mab y dyn.

23 p Byddwch lawen y dydd hwnnw, a llemmwich: canys wele, eich gwobr fydd fawr yn y nef: oblegyd q yr un ffunud y gwnaeth eu tadau hwynt i'r prophwydi.

24 r Eithr gwae chiw'r cyfoethogion: canys t derbyniasoch eich diddanwch.

25 u Gwae chiw y rhai llawn: canys chiw a ddygwch newyn. Gwae chiw y rhai a chwerddwch yr awr hon: canys chiw a alerwch ac a wylwch.

26 Gwae chiw pan ddywedo pob dyn yn dda am danoch: canys felly y gwnaeth eu tadau hwynt i'r gau-brophwydi.

27 ¶ x Ond yr wyf yn dywedyd wrthynt chiw y rhai ydych yn gwrando, Cerwch eich gelynion; gwnewch dda i'r rhai a'ch casant:

28 Bendithiwch y rhai a'ch melldithiant, a y gweddiwch dros y rhai a'ch drygant.

29 z Ac i'r hwn a'th darawo ar y naill gern, cynnyg y llall hefyd; a ac i'r hwn a ddygo ymaith dy gochl, na wahardd dy bais hefyd.

30 b A dyro i bob un a geisio gennyt; a chan y neb a fyddo yn dwyn yr eiddot, na chais cilchwyl.

c Tob. 4. 31 c Ac fel y mynnch wneuthur o ddyn-
15. ion i chwi, gwnewch chwithau iddynt yr
Mat. 7. un ffunud.

12. d Mat. 5. 32 d Ac os cerwch y rhai a'ch carant
46. chwithau, paddiolch † fydd i chwi? oble-
† fydd. gyd y mae pechaduriaid hefyd yn caru y
rhai a'u câr hwythau.

33 Ac os gwnewch dda i'r rhai a wnant
dda i chwithau, pa ddiolch fydd i chwi?
oblegyd y mae'r pechaduriaid hefyd yn
gwneuthur yr un peth.

e Mat. 5. 34 e Ac os rhoddwch echwyn i'r rhai
42. yr ydych yn gobeithio y ceuwch chwithau
ganddynt, pa ddiolch fydd i chwi? oblegyd
y mae'r pechaduriaid hefyd yn rhoddi
echwyn i bechaduriaid, fel y derbyniont
y cyffelyb.

f Adn. 27. 35 Eithr f cerwch eich gelynyon, a
gwnewch dda, a rhoddwch echwyn, heb
obeithio dim drachefn; a'ch gwobra fydd
g Mat. 5. mawr, a g phlant fyddwch i'r Goruchaf:
45. canys daionus yw efe i'r rhai anniolchgar
a drwg.

36 Byddwch gan hynny drugarogion,
megis ag y mae eich Tad yn drugarog.

h Mat. 7. 37 Ac h na fernwch, ac ni'ch bernir: na
1. chondemniwch, ac ni'ch condemnir: ma-
ddeuwch, a maddeuir i chwithau:

i Diar. 38 i Rhoddwch, a rhoddir i chwi: mesur
19. 17. da, dwyfedig, ac k wedi ei ysgwyd, ac yn
k Sal. 79. myned trofodd, a roddant yn eich mynnes:
12. canys l â'r un mesur ag y mesuroch, y
l Mat. 7. mesurir i chwi drachefn.

2. 39 Ac efe a ddywedodd ddammeg wrth-
Marc 4. ynt: m A ddichon y dall dywyf o'r dall?
24. oni syrthiant ill dau yn y clawdd?

15. 14. 40 n Nid yw'r difgybl uwch law ei
n Mat. athraw: eithr pob un † perffaith a fydd
10. 24. fel ei athraw.

16. a 15. 41 o A phaham yr wyt ti yn edrych ar y
20. brycheuyn fydd yn llygad dy frawd, ac
† Neu. nad ydwyf yn ystyried y trawst fydd yn
a fydd dy lygad dy hun?

perffaith fel, &c. 42 Neu pa fodd y gelli di ddywedyd wrth
o Mat. 7. dy frawd, Fy mrawd, gâd i mi dynnu allan
3. y brycheuyn fydd yn dy lygad, a thithau
heb weled y trawst fydd yn dy lygad dy
hun? O ragrithiwr, p bwrw allan y trawst
o'th lygad dy hun yn gyntaf; ac yna y
gweli yn eglur dynnu allan y brycheuyn
fydd yn llygad dy frawd.

q Mat. 7. 43 Canys q nid yw pren da yn dwyn
16. 17. ffrwyth drwg; na phren drwg yn dwyn
ffrwyth da.

r Mat. 44 Oblegyd r pob pren a adwaenir wrth
12. 33. ei ffrwyth ei hun: canys nid oddi ar ddain
y caglant figys, nac oddi ar berth yr hel-
iant rawnwin.

s Mat. 45 s Y dyn da, o ddaionus drysor ei galon,
12. 35. a ddwg allan ddaioni; a'r dyn drwg, o
ddrygionus drysor ei galon, a ddwg allan
ddrygioni: canys t o helaethrwydd y galon
y mae ei enau yn llafaru.

t Mat. 12. 46 ¶ u Paham hefyd yr ydych yn fy
34. u Mal. 1. ngalw i, Arglwydd, Arglwydd, ac nad
6. Mat. 7. 21. ydych yn gwneuthur yr hyn yr wyf yn ei
Pen. 13. ddywedyd?

25. 47 x Pwy bynnag a ddêl attaf fi, ac a
x Mat. 7. wrendy fy ngeiriau, ac a'u gwnelo hwynt,
24. mi a ddangosaf i chwi i bwy y mae efe yn
gyffelyb.

48 Cyffelyb yw i ddyn yn adeiladu tŷ, yr
hwn a gloddiodd, ac a aeth yn ddwfn, ac a
osododd ei fail ar y graig: a phan ddaeth
llifeiriant, y llif-ddyfroedd a gurodd ar y
tŷ hwnnw, ac ni allai ei figlo; canys yr
oedd wedi ei feilio ar y graig.

49 Ond yr hwn a wrendy, ac ni wna,
cyffelyb yw i ddyn a adeiladai dŷ ar y
ddaear, heb fail; ar yr hwn y gurodd y
llif-ddyfroedd, ac yn y fan y syrthiodd: a
chwmp y tŷ hwnnw oedd fawr.

PEN. VII.

1 Crif yn cassael mwy o ffydd yn y can-
toriad, un o'r Cenedloedd, nag yn yr un
o'r Iuddewon: 16 yn iachâu ei was ef yn
ei absen: 11 yn cyfodi o farw i fyw fab y
wraig weddw o Nain: 19 yn ateb cen-
badon Ioan, traw ddaigos ei wrthiaid:
24 yn tyfiolaethu i'r bobl ei feddwol am
Ioan: 30 yn bwrw bai ar yr Iuddewon, y
rhai ni ellid eu bynnill na thrwy ymarweidd-
iad Ioan, na'r eiddo r Iesu: 36 ac yn
dangos, traw acblyfur Mair Magdalen, pa
fodd y mae efe yn gysfyll i bechaduriaid,
nid i'w maentumio mewn pechodau, ond i
faddu iddynt eu pechodau, ar eu ffydd a'u
bedifeirwch.

A C wedi iddo orphen ei holl ymadrodd-
ion lle y clywai y bobl, a efe a aeth i 31.
mewn i Capernaum. a Mat. 8.

2 A gwas rhyw ganwriad, yr hwn oedd
anwyi ganddo, oedd yn ddrwg ei hwyl, ym
mron marw.

3 A phan glybu efe son am yr Iesu, efe a
ddanfonodd atto henuriaid yr Iuddewon,
gan attolwg iddo ddyfod a iachâu ei was ef.

4 Y rhai pan ddaethant at yr Iesu, a atto-
lygasant arno yn daer, gan ddywedyd,
Oblegyd y mae efe yn haeddu cael gwneuthur
o honot hyn iddo.

5 Canys y mae yn caru ein cenedl ni, ac
efe a adeiladodd i ni synagog.

6 A'r Iesu a aeth gyd â hwynt. Ac efe
weithian heb fod neppell oddi wrth y tŷ, y
canwriad a anfonodd gyfeillion atto, gan
ddywedyd wrtho, Arglwydd, na phoenia;
canys nid wyf fi deilwng i ddyfod o honot
dan fy nghronglwyd:

7 O herwydd paham ni'm tybiais fy hun
yn deilwng i ddyfod attaf: eithr dywaid y
gair, a iach fydd fy ngwas.

8 Canys dyn wyf finnu wedi fy ngofod
dan awdurdod, a chennys filwyr danaf: ac
meddaf wrth † hwn, Dos, ac efe a â; ac †
wrth arall, Tyred, ac efe a ddaw; ac wrth
fy ngwas, Gwna hyn, ac efe a'i gwna.

9 Pan glybu'r Iesu y pethau hyn, efe a
ryfeddodd wrtho, ac a drodd, ac a ddywed-
odd wrth y bobl oedd yn ei ganlyn, Yr
ydwyf yn dywedyd i chwi, Ni chefais gym-
maint ffydd, na ddo yn yr Israel.

10 A'r rhai a anfonasid, wedi iddynt ddy-
chwelyd i'r tŷ, a gawfant y gwas a fuasai
glaf, yn holliaich.

11 ¶ A bu drannoeth, iddo ef fyned i
ddinas a elwid Nain; a chyd ag ef yr aeth
† llawer o'i ddisgyblion, a thyrfa fawr. † bagad

12 A phan ddaeth efe yn agos at borth
y ddinas, wele un marw a ddygid allan, yr
brwn oedd unig fab ei fam, a honno yn
weddw: a bagad o bobl y ddinas oedd gyd
â hi.

13 A'r Arglwydd pan y gwelodd hi, a
gyggerodd drugaredd arni, ac a ddywed-
odd wrthi, Nac wyla.

14 A phan ddaeth attynt, efe a gyffyrdd-
odd â'r † elor (a'r rhai oedd yn ei dwyn, † Neu,
a safasant) Ac efe a ddywedodd, Y mab arch.
ieuanc, yr wyf yn dywedyd wrthyf,
b Cyfod.

15 A'r marw a gyfododd yn ei eistedd, ac
a ddechreuodd llafaru. Ac efe a'i rhoddes
i'w fam. 40.

c Pen.

24. 19.

Ioan 4.

19. a 6.

14. a 9.

17.

d Pen. 1.

68.

e Mat. 11.

2.

16 Ac ofn a ddaeth ar bawb : a hwy a ogoneddasant Dduw, gan ddywedyd, c Prophwyd mawr a gyfododd yn eith plith; ac, d Ymwelodd Duw â'i bobl.

17 A'r gair hwn a aeth allan am dano trwy holl Judea, a thrwy gwbl o'r wlad oddi amgylch.

18 e A'i ddisgyblion a fynegasant i Ioan hyn oll.

19 ¶ Ac Ioan, wedi galw rhwy ddau o'i ddisgyblion atto, a anfonodd at yr Iesu, gan ddywedyd, Ai ti yw'r hwn fy'n dyfod? ai un arall yr ym yn ei ddisgwyl?

20 A'r gwyr pan ddaethant atto, a ddywedasant, Ioan Fedyddiwr a'n danfonodd ni attat ti, gan ddywedyd, Ai ti yw'r hwn fy'n dyfod? ai arall yr ym yn ei ddisgwyl?

21 A'r awr honno efe a iachaodd lawer oddi wrth glefydau, a phlaau, ac ysprydion drwg; ac i lawer o ddeillion y rhoddes efe eu golwg.

22 A'r Iesu a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Ewch a mynegwch i Ioan y pethau a welsoch ac a glywsoch; f fod y deillion yn gweled eilwaith, y cloffion yn rhodio, y gwahan-glwysus wedi eu glanhau, y byddariaid yn clywed, y meirw yn cyfodi, y tlodion yn derbyn yr efengyl.

23 A gwyn ei fyd y neb ni rwystrir yn of fi.

24 ¶ g Ac wedi i genhadau Ioan fyned ymaith, efe a ddechreuodd ddywedyd wrth y bobloedd am Ioan, Beth yr aethoch allan i'r diffeithwch i'w weled? Ai corfen yn siglo gan wynt?

25 Ond pa beth yr aethoch allan i'w wel-ed? Ai dyn wedi ei ddilladu â dillad ef-mwyth? Wele, y rhai fy'n arfer dillad anrhydeddus, a moethau, mewn palasau brenhinoedd y maent.

26 Eithr beth yraethoch allan i'w weled? Ai prophwyd? Yn ddiau meddaf i chwi, a llawer mwy na prophwyd.

27 Hwn yw efe am yr un yr ysgrifenydd, h Wele, yr wyf fi yn anfon fy nghennad o flaen dy wyneb, yr hwn a barottoa dy ffordd o'th flaen.

28 Canys meddaf i chwi, Ym mhlith y rhai a aned o wragedd, nid oes brophwyd mwy nag Ioan Fedyddiwr: eithr yr hwn fydd leiaf yn nheyrnas Dduw, fydd fwy nag ef.

29 A'r holl bobl a'r oedd yn gwrando, a'r publicanod, a gyfiawnhafant Dduw, gwedi eu bedyddio â bedydd Ioan.

30 Eithr y Phariseaid a'r cyfreithwyr f yn eu herbyn eu hunain a f ddiystyrasant i gyngor Duw, heb eu bedyddio ganddo.

31 ¶ A dywedodd yr Arglwydd, k I bwy gan hynny y cyffelybas ddynion y genhedlaeth hon? ac i ba beth y maent yn debyg?

32 Tebyg ydynt i blant yn eistedd yn y farchnad, ac yn llefain wrth eu gilydd, ac yn dywedyd, Canafom bibau i chwi, ac ni ddawniasoch; cwynsfanafom i chwi, ac nid wylasoch.

33 Canys daeth i Ioan Fedyddiwr heb na bwyta bara, nac yfed gwin; a chwi a ddywedwch, Y mae cythraul ganddo.

34 Daeth Mab y dyn yn bwyta ac yn yfed; ac yr ydych yn dywedyd, Wele ddyn glwth, ac yfwr gwin, cyfaill publicanod a phechaduriaid.

35 A doethineb a gyfiawnhawyd gan bawb o'i phlant.

36 ¶ m Ac un o'r Phariseaid a ddymunodd arno fwyta gyd ag ef: ac yntau a aeth i dŷ'r Pharisead, ac a eisteddodd i fwyta.

37 Ac wele, gwraig yn y ddinas, yr hon oedd bechadures, pan wybu hi fod yr Iesu yn eistedd ar y bwrdd yn nhŷ'r Pharisead, a ddug ffwch o ennaint:

38 A chan sefyll wrth ei draed ef o'r tu ol, ac wylo, bi a ddechreuodd olchi ei draed ef â dagrau, ac a'u sychodd â gwallt ei phen: a hi a gusanodd ei draed ef, ac a'u hirodd â'r ennaint.

39 A phan welodd y Pharisead, yr hwn a'i gwahoddafai, efe a ddywedodd ynddoei hun, gan ddywedyd, Pe bai n hwn brophwyd, efe a wybnafai pwy, a pha fath wraig yw'r bon fydd yn cyffwrdd ag ef: canys pechadures yw hi.

40 A'r Iesu gan ateb a ddywedodd wrtho, Simon, y mae gennyf beth i'w ddywedyd wrthynt. Yntau a ddywedodd, Athraw, dywaid.

41 Dau ddyledwr oedd i'r unechwynwr: y naill oedd arno f bwm can ceiniog o ddyled, a'r llall ddeg a deugain.

42 A phryd nad oedd ganddynt ddim i dalu, efe a faddeuodd iddynt ill dau. Dywaid gan hynny, pwy o'r rhai hyn a'i câr ef yn fwyaf?

43 A Simon a atebodd ac a ddywedodd, Yr wyf fi yn tybied mai'r hwn y maddeuodd efe iddo fwyaf. Yntau a ddywedodd wrtho, Uniawn y bernaist.

44 Ac efe a drodd at y wraig, ac a ddywedodd wrth Simon, A welst di y wraig hon? mi a ddaethum i'th dŷ di, ac ni roddai i mi ddwfr i'm traed: ond hon a olchodd fy nhraed â dagrau, ac a'u sychodd â gwallt ei phen.

45 Ni roddai i mi gusan: ond hon, er pan ddaethum i mewn, ni pheidiodd â chufanu fy nhraed.

46 o Fy mhen ag olew nid irai i: ond hon a irodd fy nhraed ag ennaint.

47 p O herwydd paham y dywedaf wrthynt, Maddeuwed ei haml bechodau hi; oblegyd hi a garodd yn fawr: ond y neb y maddeuer ychydig iddo, a gâr ychydig.

48 Ac efe a ddywedodd wrthi, Maddeuwed i ti dy bechodau.

49 A'r rhai oedd yn cyd-eistedd i fwyta a ddechreuafant ddywedyd ynddynt eu hunain, q Pwy yw hwn fydd yn maddeu bechodau hefyd?

50 Ac efe a ddywedodd wrth y wraig, r Dy ffydd a'th gadwodd; dos mewn tangnefedd.

P E N. VIII.

1 Y gwagedd yn gweini i Crist o'u golud. 4 Crist, wedi iddo bregethu o fan i fan, a'i apostolion yn ei ganlyn, yn gosod allan ddammeg yr hauwr; 16 a'r ganuoyll: 21 yn dangos pwy ydyw ei fam a'i frodyr: 22 yn ceryddu y gwynioedd: 26 yn bwrru y lleng gythreuliaid allan o'r dyn, i'r genfaint foch. 37 Y Gadareniaid yn ei wrthbod ef: 43 yntau yn iacháu y wraig o'i difertliff gwaed, 49 ac yn bywchau merch Jairus.

A Bu wedi hynny, iddo fyned trwy bob dinas a thref, gan bregethu, ac efangylu teyrnas Dduw: a'r deuddeg oedd gyd ag ef;

2 A a gwagedd rai, a'r a iachefid oddi wrth ysprydion drwg a gwendid; Mair yr hon a elwid Magdalen, b o'r hon yr aethai faith gythraul allan;

m Mat.

26. 6.

Marc 14.

3.

Ioan 11. 2.

n Pen. 15.

2.

f Gwel

Mat. 18.

28.

o Sal. 23.

5.

p i Tim.

1. 14.

q Mat. 9.

3.

Marc 2. 7.

r Mat. 9.

22.

Marc 5.

34. a 10.

52.

Pen. 8.

48. a 18.

42.

a Mat. 27.

55. 56.

b Marc

19. 6.

3 Joanna, gwraig Cusa, goruchwyliwr Herod; a Sufanna, a llawer eraill, y rhai oedd yn gweini iddo o'r pethau oedd ganddynt.

e Mat. 13.
2.
Marc 4. 1.

4 ¶ c Ac wedi i lawer o bobl ymgynnull ynghyd, a chyrchu atto o bob dinas, efe a ddywedodd ar ddammeg:

5 Yr hauwr a aeth allan i hau ei had: ac wrth hau, peth a syrthiodd ar ymyl y ffordd; ac a fathrwyd, ac ehediaid y nef a'i bwytaodd.

6 A pheth arall a syrthiodd ar y graig; a phan eginodd, y gwywodd, am nad oedd iddo wlybwr.

7 A pheth arall a syrthiodd ym mysg drain; a'r drain a gyd-dyfasant, ac a'i tagafant ef.

8 A pheth arall a syrthiodd ar dir da; ac a eginodd, ac a ddug ffrwyth ar ei ganfed. Wrth ddywedyd y pethau hyn, efe a lefodd, Y neb fydd â chlustiau ganddo i wrando, gwrandaed.

d Mat. 13.
10.
Marc 4.
10.

9 d A'i ddisgyblion a ofynasant iddo, gan ddywedyd, Pa ddammeg oedd hon?

e Efa 9.
6.
Marc 4.
12.
Ioan 12.
40.

10 Yntau a ddywedodd, I chwi y rhoddwyd gwybod dirgelodd teyrnas Dduw: eithr i eraill ar ddamhegion; e fel yn gweled na welant, ac yn clywed na ddeallant.

f Mat. 13.
18.

11 A f dyma 'r ddammeg: Yr had yw gair Duw.

12 A'r rhai ar ymyl y ffordd, ydyw y rhai sy yn gwrando: wedi hynny y mae diafol yn dyfod, ac yn dwyn ymaith y gair o'u calon hwynt, rhag iddynt gredu, a bod yn gadwedig.

13 A'r rhai ar y graig, yw y rhai pan glywant, a dderbyniant y gair yn llawen; a'r rhai hyn nid oes ganddynt wreiddyn, y rhai fydd yn credu dros amser, ac yn amser profedigaeth yn cilio.

14 A'r hwn a syrthiodd ym mysg drain, yw y rhai a wrandawfant; ac wedi iddynt fyned ymaith, hwy a dagwyd gan ofalon, a gelud, a melyswedd buchedd, ac nid ydynt yn dwyn ffrwyth i berffeithrwydd.

† onest.

15 A'r hwn ar y tir da, yw y rhai hyn, y rhai â chalon † hawddgar a da, ydynt yn gwrando 'r gair, ac yn ei gadw, ac yn dwyn ffrwyth trwy amynedd.

g Mat. 5.
15.
Marc 4.
21.
Pen. 11.
33.

16 ¶ g Nid yw neb wedi goleu canwyll, yn ei chuddio hi â llestr, neu yn ei dodi dan wely; eithr yn ei gosod ar ganhwylbren, fel y caffo y rhai a ddél i mewn weled y goleuni.

h Mat. 10.
26.
Pen. 12.
2.

17 h Canys nid oes dim dirgel, a'r ni bydd amlwg; na dim cuddiedig, a'r ni's gwybyddir, ac na ddaw i'r goleu.

i Mat. 13.
12. a 25.
29.
Pen. 19.
26.

18 Edrychwch am hynny pa fodd y clyw-och: i canys pwyl bynnag y mae ganddo, y rhoddir iddo; a'r neb nid oes ganddo, ie, yr hyn y † mae yn tybied ei fod ganddo, a ddygir oddi arno.

† tybygir ei, &c.
k Mat. 12.
46.

19 ¶ k Daeth atto hefyd ei fam a'i frodyr; ac ni allent † ddyfod hyd atto gan y dorf.

Marc 3.
31.
† ymddiddan ag ef.

20 A mynegwyd iddo gan rai, yn dywedyd, Y mae dy fam a'th frodyr yn sefyll allan, yn ewyllysio dy weled.

21 Ac efe a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Fy mam i a'm brodyr i yw y rhai hyn sy'n gwrando gair Duw, ac yn ei wneuthur.

l Mat. 8.
23.
Marc 4.
35.

22 ¶ l At bu ar ryw ddiwrnod, ac efe a aeth i long, efe a'i ddisgyblion: a dywedodd wrthynt, Awn trefodd i'r tu hwnt i'r llyn. A hwy a gychwynasant,

23 Ac fel yr oeddynt yn hwylio, efe a hunodd: a chawod o wynt a ddisgynodd ar y llyn; ac yr oeddynt yn llawn o ddwfr, ac mewn enbydrwydd.

24 A hwy a aethant atto, ac a'i deffroifant ef, gan ddywedyd, O Feistr, Feistr, darfu am danom. Ac efe a gyfododd, ac a geryddodd y gwynt a'r tonnau dwfr: a hwy a beidiafant, a hi a aeth yn dawel.

25 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa le y mae eich ffydd chwi? A hwy wedi ofni, a ryfeddasant, gan ddywedyd wrth eu gilydd, Pwy yw hwn, gan ei fod yn gorchymyn i'r gwyntoedd ac i'r dwfr hefyd, a hwythau yn ufuddhau iddo?

26 ¶ m A m hwy a hwyliasant i wlad y Gadareniaid, yr hon fydd o'r tu arall ar gyfer Galilea.

m Mat. 8.
28.
Marc 5.
1.

27 Ac wedi iddo fyned allan i dir, cyfarfu ag ef ryw wr o'r ddinas, yr hwn oedd ganddo gythreuliaid er ys talm o amser; ac ni wisgai ddillad, ac nid arhofai mewn tŷ, ond yn y beddau.

28 Hwn, wedi gweled yr Iesu, a dolefaian, a syrthiodd i lawr ger ei fron ef, ac a ddywedodd â llef uchel, Beth fydd i mi â thi, O Iesu, Fab Duw goruchaf? yr wyf yn attolwg i ti na'm poenech.

29 (Canys efe a orchymynasai i'r yspryd aflan ddyfod allan o'r dyn. Canys llawer o amserau y cipiafai ef: ac efe a gedwid yn rhwym â chadwynau, ac â llystheiriaid; ac wedi dryllio y rhwymau, efe a yrrwyd gan y cythraul i'r diffieithwch)

30 A'r Iesu a ofynodd iddo, gan ddywedyd, Beth yw dy enw di? Yntau a ddywedodd, Lleng: canys llawer o gythreuliaid a aethent iddo ef.

31 A hwy a ddeifysiasant arno, na orchymynai iddynt fyned i'r dyfnder.

32 Ac yr oedd yno genfaint o foch llawer yn pori ar y mynydd: a hwynt-hwy a attolygasant iddo adael iddynt fyned i mewn i'r rhai hynny. Ac efe a adawodd iddynt.

33 A'r cythreuliaid a aethant allan o'r dyn, ac a aethant i mewn i'r moch: a'r genfaint a ruthrodd oddi ar y dibyn i'r llyn, ac a foddwyd.

34 A phan welodd † y meichiaid yr hyn a ddarfuafai, hwy a ffofant, ac a aethant ac a fynegasant yn y ddinas, ac yn y wlad.

† Sef, portbau y moch.

35 A hwy a aethant allan i weled y peth a wnelid; ac a ddaethant at yr Iesu, ac a gawfant y dyn, o'r hwn yr aethai y cythreuliaid allan, yn ei ddillad, a'i iawn bwyll, yn eistedd wrth draed yr Iesu: a hwy a ofnasant.

36 A'r rhai a welfent, a fynegasant hefyd iddynt pa fodd y iachafid y cythreulig.

37 ¶ n A'r holl liaws o gylch gwlad y Gadareniaid a ddymunasant arno fyned ymaith oddi wrthynt; am eu bod mewn ofn mawr. Ac efe wedi myned i'r llong, a ddychwelodd.

n Act. 15.
39.

38 o A'r gwr o'r hwn yr aethai y cythreuliaid allan, a ddeifysiodd arno gael bod gyd ag ef: eithr yr Iesu a'i dantonodd ef ymaith, gan ddywedyd,

o Marc 5.
18.

39 Dychwel i'th dy, a dangos faint o bethau a wnaeth Duw i ti. Ac efe a aeth, dan bregethu trwy gwbl o'r ddinas, faint a wnaethai 'r Iesu iddo.

40 A bu, pan ddychwelodd yr Iesu, dderbyn o'r bobl ef: canys yr oeddynt oll yn disgwyl am dano ef.

p Mat. 9.
18.
Marc 5.
22.

41 ¶ P Ac wele, daeth gwr a'i enw Jairus; ac efe oedd lywodraethwr y synagog: ac efe a fyrrhiodd wrth draed yr Iesu, ac a attolgydd iddo ddyfod i'w dy ef:

42 O herwydd yr oedd iddo ferch unig-anedig ynghylch deuddeng mlwydd oed, a hon oedd yn marw (Ond fel yr oedd efe yn myned, y bobloedd a'i gwasgent ef.

q Mat. 9.
20.

43 ¶ q A gwraig yr hon oedd mewn differlif gwaed er ys deuddeng mlynedd, yr hon a dreuliasai ar physygywyr ei holl t fwyd, ac ni's gallai gael gan neb ei hiachâu,

t ciddo.

44 A ddaeth o'r tu cefn, ac a gyffyrddodd ag ymyl ei wisg ef: ac yn y fan y safodd differlif ei gwaed hi.

45 A dywedodd yr Iesu, Pwy yw a gyffyrddodd â mi? Ac a phawb yn gwadu, y dywedodd Pedr, a'r rhai oedd gyd ag ef, O Feistr, y mae'r bobloedd yn dy wasgu, ac yn dy flino; ac a ddywedi di, Pwy yw a gyffyrddodd â mi?

46 A'r Iesu a ddywedodd, Rhyw un a gyffyrddodd â mi: canys mi a wn fyned t rhinwedd allan o honof.

t nerth.

r Marc 5.

30.

Pen. 6.

19.

47 A phan welodd y wraig nad oedd hi guddiedig, hi a ddaeth dan grynu, ac a fyrrhiodd ger ei fron ef, ac a fynegodd iddo, yngwydd yr holl bobl, am ba achos y cyffyrddasai hi ag ef, ac fel yr iachafid hi yn ebrwydd.

48 Yntau a ddywedodd wrthi, Cymmer gyfur, ferch; dy ffydd a'th iachodd: dos mewn tangnefedd)

s Marc 5.

35.

49 ¶ s Ac efe etto yn llafaru, daeth un o ddy llywodraethwr y synagog, gan ddywedyd wrtho, Bu farw dy ferch: na phoenia mo'r Athraw.

50 A'r Iesu pan glybu hyn, a'i hattebodd ef, gan ddywedyd, Nac ofna: cred yn unig, a hi a iachëir.

51 Ac wedi ei fyned ef i'r tŷ, ni adawodd i neb ddyfod i mewn, ond Pedr, ac Iago, ac Ioan, a thad yr eneth a'i mam.

t galaru.

52 Ac wylo a wnaethant oll, a t chwynfan am dani. Eithr efe a ddywedodd, Nac wylwch: nid marw hi; t eithr cyfgy y mae.

t Ioan 11.

11, 13.

53 A hwy a'i gwatwarafant ef, am iddynt wybod ei marw hi.

54 Ac efe a'u bwriodd hwynt oll allan, ac a'i cymmerth hi erbyn ei llaw, ac a lefodd, gan ddywedyd, Herlodes, cyfod.

55 A'i hyspryd hi a ddaeth drachefn, a hi a gyfododd yn ebrwydd: ac efe a orchymynodd roi bwyd iddi.

u Mat. 8.

4. a 9. 30.

Marc 5.

43.

56 A fynnu a wnaeth ar ei rhieni hi: ac u efe a orchymynodd iddynt, na ddywedent i neb y peth a wnaethid.

P E N. IX.

1 Crist yn anfon ei apostolion i wneuthur rhyfeddodau, ac i bregethu. 7 Herod yn chwennych gwelod Crist. 17 Crist yn portbi pum mil: 18 yn ymosyn beth yr oedd y byd yn ei dybied am dano: 22 yn rbag-fynegi ei ddiodeffaint: 23 yn gosod allan i barob ftempl o'i ddiodeffgarwch. 28 Ei weddnewid ad ef. 37 Mae efe yn iachâu dloerig: 43 a thrachefn yn rbag-rybuddio ei ddisgyblion am ei ddiodeffaint: 46 yn canmol gosyngeiddrwydd: 51 yn gorchymyn iddynt ddangos llarieidd-dra tu ag at barob, beb chwennych dial. 57 Rhai yn chwennych ei ganlyn ef, ond dan ammod.

31.
a Mat. 10.
1.
Marc 3.

A C a efe a alwodd ynghyd ei ddeuddeg disgybl, ac a roddes iddynt feddiant ac awdurdod ar yr holl gythreuliaid, ac i iachâu clefydau.

2 Ac b efe a'u hanfonodd hwynt i bregethu teyrnas Dduw, ac i iachâu y rhai cleifion.

b Mat. 10.

7.

Marc 6.

11.

3 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Na chymmerwch ddim i'r daith, na ffyn, nac ysgrepan, na bara, nac arian; ac na fydded gennych ddwy bais bob un.

Pen. 10.

11.

4 Ac i ba dy bynnag yr eloch i mewn, arhosfch yno, ac oddi yno ymadêwch.

5 c A pha rai bynnag ni'ch derbyniant, c pan elpoch allan o'r ddinas honno, d Ysgydwch hyd yn' oed y llwch oddi wrth eich traed, yn dystiolaeth yn eu herbyn hwynt.

c Mat. 10.

14.

d Act. 13.

51.

6 Ac wedi iddynt fyned allan, hwy a aethant trwy'r trefi, gan bregethu'r efengyl, a iachâu ym mhob lle.

7 ¶ e A Herod y tetrarc a glybu y cwbl oll a wnaethid ganddo; ac efe a betrusodd, am fod rhai yn dywedyd gyfodi Ioan o feirw;

32.

e Mat. 14.

1.

Marc 6.

14.

8 A rhai eraill, ymddangos o Elias; a rhai eraill, mai prophwyd, un o'r rhai gynt, a adgyfodasai.

9 A Herod a ddywedodd, Ioan a dorrais i ei ben: ond pwy ydyw hwn yr wyf yn clywed y cyfryw bethau am dano? Ac yr oedd efe yn ceisio ei weled ef.

10 ¶ f A'r apostolion, wedi dychwelyd, f a fynegafant iddo y cwbl a wnaethent.

f Marc 6.

30.

g Ac efe a'u cymmerth hwynt, ac a aeth o'r neilldu, i le anghyfannedd yn perthynu i'r ddinas a elwir Bethsaida.

g Mat. 14.

13.

11 A'r bobloedd pan wybuant, a'i dilynafant ef: ac efe a'u derbyniodd hwynt, ac a lasarodd wrthynt am deyrnas Dduw, ac a iachodd y rhai oedd arnynt eisïau eu hiachâu.

12 * A'r dydd a ddechreuodd hwyrhâu; * a'r deuddeg a ddaethant ac a ddywedafant wrtho, Gollwng y dyrfa ymaith, fel y gallont fyned i'r trefi, ac i'r wlad oddi amgylch, i lettya, ac i gael bwyd: canys yr ydym ni yma mewn lle anghyfannedd.

* Mat. 14.

15.

Marc 6.

35.

Ioan 6. 1,

5.

13 Eithr efe a ddywedodd wrthynt, Rhoddwch chwi iddynt betb i'w fwytta. A hwythau a ddywedafant, Nid oes genym ni ond pum torth, a dau bysgodyn, oni bydd i ni fyned a phrynu bwyd i'r bobl hyn oll.

14 Canys yr oeddynt ynghylch pum mil o wŷr. Ac efe a ddywedodd wrth ei ddisgyblion, Gwnewch iddynt eistedd yn fyrdd-eidiau, bob yn ddeg a deugain.

15 Ac felly y gwnaethant; a bwy a wnaethant iddynt oll eistedd.

16 Ac efe a gymmerodd y pum torth, a'r ddau bysgodyn, ac a edrychodd i synu i'r nef, ac a'u bendithiodd hwynt, ac a'u torrodd, ac a'u rhoddodd i'r disgyblion i'w gosod ger bron y bobl.

17 A hwynt-hwy oll a fwyttafant, ac a gawfant ddigon: a chyfodwyd a weddillasai iddynt o friw-fwyd, ddeuddeg basgedaid.

18 ¶ h Bu hefyd, fel yr oedd efe yn gweddio ei hunan, fod ei ddisgyblion gyd ag ef: ac efe a ofynodd iddynt, gan ddywedyd, Pwy y mae'r bobl yn dywedyd fy mod i?

h Mat. 16.

13.

Marc 8.

27.

19 Hwythau gan ateb a ddywedafant, i Ioan Fedyddiwr; ond eraill, mai Elias; i ac eraill, mai rhyw brophwyd o'r rhai gynt a adgyfododd.

20 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Ond pwy yr ydych chi yn dywedyd fy mod i? k A Phedr gan ateb a ddywedodd, k Crist Duw.

i Mat. 14.

2.

k Ioan 6.

69.

21 Ac efe a roes orchymyn arnynt, ac a archodd iddynt na ddywedent hynny i neb.

1 Mat. 17. 22 Gan ddywedyd, I Mae yn rhaid i Fab y dyn oddef llawer, a'i wrthod gan yr henuriaid, a'r arch-offeiriaid, a'r ysgrienyddion, a'i ladd, a'r trydydd dydd adgyfodi.

23 ¶ Ac efe a ddywedodd wrth bawb, m Mat. 10. Os ewyllysia neb ddyfod ar fy ol i, ymwaded ag ef ei hun, a choded ei groes beunydd, a dilyned fi.

24 Canys pwy bynnag a ewyllysio gadw ei einioes, a'i cyll; ond pwy bynnag a gollo ei einioes o'm hachos i, hwnnw a'i ceidw hi.

25 n Canys pa lesâd i ddyn, er ynnill yr holl fyd, a'i ddifetha ei hun, neu fod wedi ei golli?

26 o Canys pwy bynnag fyddo cywilydd ganddo fi a'm geiriau, hwnnw fydd gywilydd gan Fab y dyn, pan ddelo yn ei ogoniant ei hun, a'r Tad, a'r angylion sanctaidd.

27 p Eithr dywedaf i chwi yn wir, Y mae rhai o'r fawl fy yn sefyll yma a'r ni archwaethant angau, hyd oni welont deyrnas Dduw.

28 ¶ q A bu, ynghylch wyth niwrnod wedi'r † geiriau hyn, gymmeryd o hono ef Pedr, ac Ioan, ac Iago, a myned i fynu i'r mynydd i weddio.

29 Ac fel yr oedd efe yn gweddio, gwedd ei wynebprydeff a newidiwyd, a'i wisg oedd yn wen ddisglair.

30 Ac wele, dau wr a gyd-ymddiddanodd ag ef, y rhai oedd Moses ac Elias.

31 Y rhai a ymddangofasant mewn ogoniant, ac a ddywedasant am ei ymadawriad ef yr hwn a gyflawnai efe yn Jerusaleu.

32 A Phedr, a'r rhai oedd gyd ag ef, oedd- ynt r wedi trymhâu gan gyfsgu: a phan ddi-hunasant, hwy a welfant ei ogoniant ef, a'r ddau wr y rhai oedd yn sefyll gyd ag ef.

33 A bu, a hwy yn ymadaw oddi wrtho ef, ddywedyd o Pedr wrth yr Iesu, O Feistr, da yw i ni fod yma: gwnawn dair pabell; un i ti, ac un i Moses, ac un i Elias: heb wybod beth yr oedd yn ei ddywedyd.

34 Ac fel yr oedd efe yn dywedyd hyn, daeth cwmmwl ac a'u cysgododd hwynt: a hwynt-hwy a ofnasant wrth fyned o honynt i'r cwmmwl.

35 A daeth llef allan o'r cwmmwl, gan ddywedyd, s Hwn yw fy Mab anwyl; t gwrandêwch ef.

36 † Ac wedi bod y llef, cafwyd yr Iesu yn unig. A hwy a gelasant, ac ni fynegasant i neb y dyddiau hynny ddim o'r pethau a welfent.

37 ¶ u A u darfu drannoeth, pan ddaethant i wared o'r mynydd, i dyrfa fawr gyfarfod ag ef.

38 Ac wele, gwr o'r dyrfa a ddolefodd, gan ddywedyd, O Athraw, yr wyf yn attolwg i ti, edrych ar fy mab; canys fy unig-anedig yw.

39 Ac wele, y mae yspryd yn ei gymmeryd ef, ac yntau yn ddisymmwth yn gwaeddi; ac y mae yn ei ddryllio ef, hyd oni falu ewyn; a braidr yr ymedy oddi wrtho, wedi iddo ei ysgo ef.

40 Ac mi a ddeisyfais ar dy ddisgyblion di ei fwrw ef allan; ac ni's gallasant.

41 A'r Iesu gan ateb a ddywedodd, O genhedlaeth anffyddlon a throiaus, pa hŷd y byddaf gyd â chwi, ac y'ch goddefaf? dwg dy fab yma.

42 Ac fel yr oedd efe etto yn dyfod, y cythraul a'i rhwygoddef, ac a'i drylliodd: a'r Iesu a geryddodd yr yspryd aflan, ac a iachaodd y bachgen, ac a'i rhoddes ef i'w dad.

43 ¶ A brawychu a wnaethant oll gan fawredd Duw. Ac a phawb yn rhyfeddu am yr holl bethau a wnaethai'r Iesu, efe a ddywedodd wrth ei ddisgyblion,

44 x Gosodwch chwi yn eich clustiau yr x Mat. 17. ymadroddion hyn: canys Mab y dyn a 22. draddodir i ddwyllaw dynion.

45 y Eithr hwy ni wybuant y gair hwn, y Marc 9. ac yr oedd yn guddiedig oddi wrthynt, fel 32. na's deallent ef: ac yr oedd arnynt arfwyd a 18. 34. ymofyn ag ef am y gair hwn.

46 ¶ z A dadl a gyfododd yn eu plith, z Mat. 18. pwy a fyddai fwyaf o honynt.

47 A'r Iesu, wrth weled meddwl eu calon hwynt, a gymmerth fachgennyn, ac a'i gosododd yn ei ymyl,

48 Ac a ddywedodd wrthynt, Pwybynnag a dderbynio y bachgennyn hwn yn fy enw i, fydd yn fy nerbyni; a phwy bynnag a'm derbynio i, fydd yn derbyn yr hwn a'm hanfonodd i: canys yr hwn fydd leiaf yn eich plith chwi oll, hwnnw a fydd mawr.

49 ¶ a Ac Ioan a attebodd ac a ddywed- a Marc 9. odd, O Feistr, ni a welfom ryw un yn dy 38. enw di yn bwrw allan gythreuliaid; ac Edrych Num. 11. a waharddasom iddo, am nad oedd yn 28. canlyn gyd â ni.

50 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Na waherddwch iddo: canys b y neb nid yw b Mat. 12. i'n herbyn, trosom ni y mae.

51 ¶ A bu, pan gyflawnwyd c y dyddiau y cymerid ef i fynu, yntau a † roddes ei fryd ar fyned i Jerusaleu.

52 Ac efe a ddanfonodd genhadau o flaen ei wyneb: a hwy wedi myned, a aethant i mewn i dref y Samariaid, i barottô i fyned.

53 Ac d ni's derbyniasant hwy ef, oblegyd d Ioan 4. fod ei wyneb ef yn † tueddu tu a Jeru- 4. 9. salem. i Gr. myned.

54 A'i ddisgyblion ef, Iago ac Ioan, pan welfant, a ddywedasant, Arglwydd, a fynni di ddywedyd o honom a ddyfod tân i lawr o'r nef, a'u difa hwynt, e megis y e z Bren. 1. 10, 12. gwnaeth Elias?

55 Ac efe a drodd, ac a'u ceryddodd hwynt; ac a ddywedodd, Ni wyddoch o ba yspryd yr ydych chi.

56 Canys f ni ddaeth Mab y dyn i f Ioan 3. ddistrywio eneidiau dynion, ond i'w cadw. 17 a 12. A hwy a aethant i dref arall.

57 ¶ g A bu, a hwy yn myned, ddy- g Mat. 8. wedyd o ryw un ar y ffordd wrtho ef, 19. Arglwydd, mi a'th ganlynaf i ba le bynnag yr elych.

58 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Y mae gan y llwynogod ffauau, a chan adar yr awyr nythod; ond gan Fab y dyn nid oes lle y rhoddo a ben i lawr.

59 Ac h efe a ddywedodd wrth un h Mat. 8. arall, Dilyn fi. Ac yntau a ddywedodd, 21. Arglwydd, gâd i mi yn gyntaf fyned a chladdu fy nhad.

60 Eithr yr Iesu a ddywedodd wrtho, Gâd i'r meirw gladdu eu meirw; ond dos di a phregetha deyrnas Dduw.

61 Ac un arall hefyd a ddywedodd, i Mi i Bren. a'th ddilynaf di, O Arglwydd; ond gâd i 19. 20. mi yn gyntaf ganu yn iach i'r rhai fy yn fy nhŷ.

62 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Nid oes neb a'r fydd yn rhoi ei law ar yr aradr, ac

ac yn edrych ar y pethau fydd o'i ol, yn gymmwys i deyrnas Dduw.

P E N. X.

1 Crïst yn anfon allan ar unwaith ddeg disgybl a thrugain i wneutbur gwyrthiau, ac i bregetbu; 17 yn eu rhybuddio brwy i fod yn oftyngedig, ac ym mba beth y gorfoleddent: 21 yn diolch i'w dad am ei ras: 23 yn marwyrngu dedwydd gyflwr ei eglwys: 25 yn dysgu y cyfreithiwr y modd i gael bywyd tragywyddol, ac i gymmeryd parwb yn gymmydog iddo, a'r a fô ag eisiau ei drugaredd ef arno: 41 yn argyoeiddi Martha, ac yn canmol Mair ei cwbaer bi.

32. **W**EDI'r pethau hyn, yr ordeiniodd yr Arglwydd ddeg a thrugain eraill hefyd, ac a'u danfonodd hwynt bob yn ddau o flaen ei wyneb i bob dinas a man lle'r oedd efe ar fedr dyfod.

2 Am hynny efe a ddywedodd wrthynt, Y a cynhauf yn wir fydd fawr, ond y gweithwyr yn anaml: b gweddiwch gan hynny ar Arglwydd y cynhauf, am ddanfon allan weithwyr i'w gynhauf.

3 Ewch: c wele, yr wyf fi yneich danfon chwi fel wryn ym mysg bleiddiaid.

4 d Na ddygwch god, nac ysgrepan, nac esgidiau; ac e na chyferchwch well i neb ar y ffordd.

5 f Ac i ba ddy bynnag yr eloch i mewn, yn gyntaf dywedwch, Tangnefedd i'r tŷ hwn.

6 Ac o bydd yno fab tangnefedd, eich tangnefedd a orphwys arno: os amgen, hi a ddychwel atoch chwi.

7 g Ac yn y tŷ hwnnw arhofwch, gan fwytta ac yfed y cyfryw bethau ag a gaffoch ganddynt: canys h teilwng ywi'r gweithiwr ei gyflog. Na threiglwch o dŷ i dŷ.

8 A pha ddinas bynnag yr eloch iddi, a hwy yn eich derbyn, bwytteu y cyfryw bethau ag a rodder ger eich bronau:

9 Ac iachêwch y cleision a fyddo ynddi, a dywedwch wrthynt, i Daeth teyrnas Dduw yn agos atoch.

10 Eithr pa ddinas bynnag yr eloch iddi, a hwy heb eich derbyn, ewch allan i'w heolydd, a dywedwch,

11 k Hyd yn oed y llwch, yr hwn a lynodd withym o'ch dinas, yr ydym yn ei sychu ymaith † i chwi: er hynny gwybyddwch hyn, fod teyrnas Dduw wedi nesáu atoch.

12 Eithr dywedaf wrthynt, mai esmwythach fydd i Sodom yn y dydd hwnnw, nag i'r ddinas honno.

13 l Gwae di, Corazin; gwae di, Bethsaida: canys pe gwnaethid yn Tyrus a Sidon † y gweithredoedd nerthol a wnaethpwyd yn eich plith chwi, hwy a edifarhasent er ys talm, gan eistedd mewn fachliain a lludw.

14 Eithr esmwythach fydd i Tyrus a Sidon yn y farn, nag i chwi.

15 A thithau, Capernaum, yr hon a ddyrchafwyd hyd y nef, a dynnir i lawr hyd yn uffern.

16 m Y neb fydd yn eich gwrando chwi, fydd yn fy ngwrando i; n a'r neb fydd yn eich dirmygu chwi, fydd yn fy nirmygu i; a'r neb fydd yn fy nirmygu i, fydd yn dirmygu yr hwn a'm hanfonodd i.

17 ¶ A'r deg a thrugain a ddychwelasant gyd â llawenydd, gan ddywedyd, Arglwydd, hyd yn oed y cythreuliaid a ddarostyngir i ni, yn dy enw di.

18 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Mi a welais Satan megis mellten, yn syrthio o'r nef.

19 Wele, o yr ydwyf fi yn rhoddi i chwi awdurdod i fathru ar feirph, ac yfgorpionau, ac ar holl gryfder y gelyn; ac nid oes dim a wna ddim niweid i chwi.

20 Eithr yn hyn na lawenhêwch, fod yr yfrydion wedi eu darostwng i chwi; ond llawenhêwch yn hytrach, am fod p eich enwau yn ysgrifenedig yn y nefoedd.

21 ¶ q Yr awr honno yr Iesu a lawenychodd yn yr yfryd, ac a ddywedodd, Yr wyf yn diolch i ti, O Dad, Arglwydd nef a daear, am guddio o honot y pethau hyn oddi wrth y doethion a'r deallus, a'u datguddio o honot i rai bychain: yn wir, O Dad; oblegyd felly † y gwelid yn dda yn dy olwg di.

22 r † Pob peth a roddwyd i mi gan fy Nhaf: ac s ni wyr neb pwy yw'r Mab, ond y Tad; na phwy yw'r Tad, ond y Mab, a'r neb y mynno'r Mab ei ddatguddio iddo.

23 ¶ Ac efe a drodd at ei ddisgyblion, ac a ddywedodd o'r neilldu, t Gwyn fydd y llygaid sy'n gweled y pethau yr ydych chwi yn eu gweled.

24 Canys yr wyf yn dywedyd i chwi, u ewyllysio o lawer o brophwydi a brehinoedd weled y pethau yr ydych chwi yn eu gweled, ac ni's gwelfant; a chlywed y pethau yr ydych chwi yn eu clywed, ac ni's clywfant.

25 ¶ Ac wele, rhyw gyfreithiwr a gododd, gan ei demtio ef, a dywedyd, x Athraw, pa beth a wna i gael etifeddu bywyd tragywyddol?

26 Yntau a ddywedodd wrtho, Pa beth fydd yfgrifenedig yn y gyfraith? pa fodd y darlenni?

27 Ac efe gan ateb a ddywedodd, y Ti a geri yr Arglwydd dy Dduw â'th holl galon, ac â'th holl enaid, ac â'th holl nerth, ac â'th holl feddwl; z a'th gymmydog fel ti dy hun.

28 Yntau a ddywedodd wrtho, Ti a attebaist yn uniawn: gwna hyn, a a byw fyddi.

29 Eithr efe, yn ewyllysio ei gyfiawnhau ei hun, a ddywedodd wrth yr Iesu, A phwy yw fy nghymmydog?

30 A'r Iesu gan ateb a ddywedodd, Rhyw ddyn oedd yn myned i wared o Jerusalem i Jerico; ac a syrthiodd ym mysg lladron, y rhai wedi ei ddiosg ef, a'i archolli, a aethant ymaith, gan ei adael yn hanner marw.

31 Ac ar ddamwain rhyw offeiriad a ddaeth i wared y ffordd honno: a phan ei gwelodd, b efe a aeth o'r tu arall heibio.

32 A'r un ffunud Lefiad hefyd, wedi dyfod i'r fap, a'i weled ef, a aeth o'r tu arall heibio.

33 Eithr rhyw Samariad, wrth ymdaith, a ddaeth atto ef: a phan ei gwelodd, a dosturiodd,

34 Ac a aeth attô, ac a rwymodd ei archollien ef, gan dywallt ynddynt olew a gwin; ac a'i gosododd ef ar ei anifail ei hun, ac a'i dug ef i'r lletty, ac a'i hamgeleddodd.

35 A thrannoeth wrth fyned ymaith, efe a dynnodd allan ddwy geiniog, ac a'u rhoddes i'r llettywr, ac a ddywedodd wrtho, Cymmer ofal drosto: a pha beth bynnag a dreuliech yn ychwaneg, pan ddelwyf drachefn, mi a'i talaf i ti.

a Mat. 9.
37.
Ioan 4. 35.
b 2 Thei.
3. 1.
c Mat. 10.
16.

d Mat. 10.
9. 10.
Marc 6. 8.
e 2 Bren.
4. 29.
f Mat. 10.
11.

g 1 Cor.
10. 27.
h 1 Cor.
9. 4. &c.
i Tim. 5.
18.

j Mat. 3. 2.
a 4. 17.

k Mat. 10.
14.
Pen. 9. 5.
Act. 13.
31. a 18.
6.
† yn eich
erbyn
ebawi;
fel Pen.
9. 5.
l Mat. 11.
21.
† y nerth-
oedd.

m Mat. 10.
40.
Ioan 13.
20.
n 1 Thei.
4. 8.

o Marc.
16. 18.
Act. 28. 5.

p Eefod.
32. 32.
Salm 69.
28.
Esay 4. 3.
Dan. 12.

q Phil. 4. 3.
Heb. 12.
23.
Dat. 13. 8.
a 20. 12.
a 21. 27.
r Mat. 11.
25.
† Gr. yr
oedd bodd-
lonrwydd.
r Mat. 28.

s Ioan 3. 35.
a 17. 2.
† Amryw
hen go-
piaua
angh-
waneg-
ant y
geiriau
hyn.

A chan
droi at ei
ddisgybl-
ion, fe a
ddywed-
odd.

t Ioan 1.
18. a 6.
44. 46.
u Mat. 13.
16.

v 1 Petr
1. 10.
x Mat. 19.
17. a 22.
35.
y Deut. 6.
5.
z Lef. 19.
18.

a Lef. 18.
5.
Ezec. 20.
11, 13, 21.

b Sa 18.
11.

36 Pwy gan hynny o'r tri hyn, yr ydwyf ti yn tybied ei fod yn gymmyddog i'r hwn a fyrrthiafai ym mhllith y lladron?

37 Ac efe a ddywedodd, Yr hwn a wnaeth drugaredd ag ef. A'r Iesu am hynny a ddywedodd wrtho, Dos, a gwna dithau yr un modd.

38 ¶ A bu, a hwy yn ymdeithio, ddyfod o hono i ryw dref: a rhyw wraig a'i henw c Martha a'i derbyniodd ef i'w thŷ.

e Ioan 11.
1. a 12. 2.
3.
d i Cor. 7.
32, &c.
e Act. 22.
3.

39 Ac i hon yr oedd chwaer a elwid Mair, d yr hon hefyd e a eisteddodd wrth draed yr Iesu, ac a wrandawodd ar ei ymadrodd ef.

40 Ond Martha oedd drafferthus yng-hŷlch llawer o wafanaeth: a chan sefyll ger llaw, hi a ddywedodd, Arglwydd, onid oes ofal gennyt am i'm chwaer fy ngadael i fy hun i wafanaethu? dywaid wrthi gan hynny am fy helpio.

41 A'r Iesu a atebodd ac a ddywedodd wrthi, Martha, Martha, gofalus a thrafferthus wyt ynghŷlch llawer o bethau:

f Sal. 27.
4.

42 Eithr f un peth fydd angenrheidiol. A Mair a ddewifodd y rhan dda, yr hon ni ddygir oddi arni.

P E N. XI.

1 Crist yn dysgu gweddio, a hynny beb ddi-ffygio: 11 gan sicrbâu y rhydd Duw felly i ni bethau da. 14 Writb fwrw allan gythraul mud, y mae efe yn ceryddu 'r Phariseaid cablaidd: 28 ac yn dangos pwy fydd fendigedig: 29 ac yn pregethu i'r bobl; 37 ac yn argybeddi ffug Janeteidd-rwydd y Phariseaid, a'r ysgrifenyddion, a'r cyfreithwyr.

33.

A Bu, ac efe mewn rhyw fan yn gweddio, pan beidiodd, ddywedyd o un o'i ddisgyblion wrtho, Arglwydd, dysg i ni weddio, megis ag y dyfodd Ioan i'w ddisgyblion.

a Mat. 6.
9.

2 Ac efe a ddywedodd wrthynt, a Pan weddioch, dywedwch, Ein Tad yr hwn wyt yn y nefoedd, Sancteiddier dy enw. Deued dy deyrnas. Gwneler dy ewyllys, megis yn y nef, felly ar y ddaear hefyd.

† Neu,
tros y
diwrnod.

3 Dyro i ni † o ddydd i ddydd ein bara beunyddiol.

4 A maddeu i ni ein pechodau: canys yr ydym ninnau yn maddeu i bawb fy yn ein dyled. Ac nac arwain ni i brofedigaeth; eithr gwared ni rhag drwg.

5 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pwy o honoch fydd iddo gyfaill, ac a â atto hanner nos, ac a ddywaid wrtho, O gyfaill, moes i mi dair torth yn echwyn:

† allan o'i
ffordd.

6 Canys cyfaill i mi a ddaeth attaf † wrth ymdaith, ac nid oes gennyf ddim i'w ddiolodi ger ei fron ef:

7 Ac yntau oddi mewn a ettyb ac a ddywaid, Na flina fi: yn awr y mae 'r drws yn gauad, a'm plant gyd â mi yn y gwely; ni allaf godi a'i rhoddi i ti?

b Pen. 18.
1, &c.

8 Yr wyf yn dywedyd i chwi, b Er na chyfyd efe a rhoddi iddo, am ei fod yn gyfaill iddo; etto o herwydd ei daerni, efe a gyfyd ac a rydd iddo gynnifer ag y fydd arno eu heisiau.

c Mat. 7.
7. a 21 22.
Marc 11.
24.
Ioan 15. 7.
Iago 1. 6.
1 Ioan 3.
22.

9 c Ac yr ydwyf yn dywedyd i chwi, Gofynwch, a rhoddir i chwi; ceisiwch, a chwi a gewch; curwch, ac fe a agorir i chwi.

10 Canys pob un fydd yn gofyn, fydd yn derbyn; a'r neb fydd yn ceisio, fydd yn cael; ac i'r hwn fydd yn curo, yr agorir.

11 d Os bara a ofyn mab i un o honoch d Mat. 7. chwi fy dad, a ddyry efe garreg iddo? ac 9. os pysgodyn, a ddyry efe iddo sarph yn lle pysgodyn?

12 Neu os gofyn efe wy, a † ddyry efe † llyngys. 'sgorpion iddo?

13 Os chwydychwi gan hynny, y rhai ydydych ddrwg, a fedrwyd roi rhoddion da i'ch plant chwi; pa faint mwy y rhydd eich Tad o'r nef yr Ysryd Glân i'r rhai a ofyno ganddo?

14 ¶ c Ac yr oedd efe yn bwrw allan e Mat. 9. gythraul, a hwnnw oedd fud. A bu, wedi 32. a 12. i'r cythraul fyned allan, i'r mudan lafaru; 22. a'r bobloedd a ryfeddasant.

15 Eithr rhai o honynt a ddywedasant, f Trwy † Beelzebub, pennaeth y cythreuliaid, y mae efe yn bwrw allan gythreuliaid.

f Mat. 9.
34. a 12.
24.

16 Ac eraill, gan ei demtio, g a geisiasant ganddo arwydd o'r nef.

† Gr.
Beelzebub;
ac felly
adn. 18,
19.

17 h Yntau, i yn gwybod eu meddyliau hwynt, a ddywedodd wrthynt, Pob teyrnas wedi ymrannu yn ei herbryn ei hun, a anghyfneddur; a thŷ yn erbyn tŷ, a fyrrth.

g Mat. 12.
38. a 16.
1.

18 Ac os Satan hefyd fydd wedi ymrannu yn ei herbryn ei hun, pa fodd y faif ei deyrnas ef? gan eich bod yn dywedyd, mai trwy Beelzebub yr wyf fi yn bwrw allan gythreuliaid.

h Mat. 12.
25.
Marc 3.
24.

19 Ac os trwy Beelzebub yr wyf fi yn bwrw allan gythreuliaid, trwy bwy y mae eich plant chwi yn eu bwrw hwynt allan? am hynny y byddant hwy yn farnwyr arnoch chwi.

i Ioan 2.
25.

20 Eithr os myfi * trwy fys Duw ydwyf * Ecfod. yn bwrw allan gythreuliaid, diammeu ddyfod 8. 19. teyrnas Dduw atoch chwi.

21 k Pan fyddo un cryf arfog yn cadw ei neuadd, y mae yr hyn fydd ganddo mewn heddwdh:

k Mat. 12.
29.

22 Ond l pan ddêl un cryfach nag ef arno, a'i orchfygu, efe a dddwg ymaith ei holl arfogaeth ef yn yr hon yr oedd yn ymddiried, ac a ran ei anrhaith ef.

l Esay 53.
12.
Col. 2. 15.

23 m Y neb nid yw gyd â mi, fydd yn fy erbyn: a'r neb nid yw yn casglu gyd â mi, fydd yn gwasgaru.

m Mat.
12. 30.

24 n Pan el yr yspryd aflan allan o ddyn, n Mat. 12. efe a rodia mewn lleoedd fychion, gan 43. geisio gorphwysdra: a phryd na chaffio, efe a ddywaid, Mi a ddychwelaf i'm tŷ o'r lle y daethum allan.

25 A phan ddêl, y mae yn ei gael wedi ei ysgubo a'i drefnu.

26 Yna yr â efe, ac y cymmer atto faith yspryd eraill gwaeth nag ef ei hun; a hwy a ant i mewn, ac a arhosant yno: a o diwedd y dyn hwnnw fydd gwaeth nâ i ddechreuad.

o Ioan 6.
14.
Heb. 5. 4.
a 10 16.

27 ¶ A bu, fel yr oedd efe yn dywedyd hyn, rhyw wraig o'r dyria a gododd ei llef, ac a ddywedodd wrtho, Gwynn fydd y groth a'th ddug di, a'r bronau a sugnaist.

2 Pedr 2.
20.

28 Ond efe a ddywedodd, p Yn hytrach p Mat. 7. gwynn fydd y rhai fydd yn gwrando gair 21. Duw, ac yn ei gadw.

29 ¶ q Ac wedi i'r bobloedd ymdyrru q Mat. 12. ynghyd, efe a ddechreuodd ddywedyd, Y 38. genhedlaeth hon fydd ddrwg: y mae hi yn ceisio arwydd; ac arwydd ni roddir iddi, ond arwydd Jonas y prophwyd.

30 Canys fel y bu r Jonas yn arwydd i'r r Ioan 1. Ninesaidd, felly y bydd Mab y dyn hefyd 17. a 2. i'r genhedlaeth hon. 10.

6 i Bren. 31 Brenhines y dehau a gyfyd yn y
10. 1. farn gyd â gwyr y genhedlaeth hon, ac
a'u condemnia hwynt: am iddi hi ddyfod
o eithafoedd y ddaear i wrando doethineb
Salomon; ac wele, un mwy nâ Salomon
yma.

32 Gwyr Ninesa a godant i fynu yn y
t Ioan 3. farn gyd â'r genhedlaeth hon, ac a'i con-
5. demniant hi: am t iddynt edifarhau wrth
bregeth Jonas: ac wele, un mwy nâ Jonas
yma.

u Mat. 5. 33 u Ac nid yw neb wedi goleu canwyll,
15. yn ei gosod mewn lle dirgel, na than lestr;
Mare 4. eithr ar ganhwylbren, fel y gallo y rhai a
21. ddelo i mewn weled y goleuni.

x Mat. 6. 34 x Canwyll y corph yw'r llygad: am
22. hynny pan fyddo dy lygad yn fym, dy holl
gorph hefyd fydd oleu; ond pan fyddo
dy lygad yn ddrwg, dy gorph hefyd fydd
tywyll.

35 Edrych am hynny rhag i'r goleuni
fydd ynot fod yn dywyllwch.

36 Os dy holl gorph gan hynny fydd
oleu, heb un rhan dywyll ynddo, bydd y
cwbl yn oleu, megis pan fo canwyll â'i
llewyrch yn dy oleuo di.

37 ¶ Ac fel yr oedd efe yn llafaru, rhyw
Pharisead a ddymunodd arno giniawa gyd
ag ef. Ac wedi iddo ddyfod i mewn, efe a
cisteddodd i fwytta.

y Marc 7. 38 y A'r Pharisead pan welodd, a ryfedd-
3. odd nad ymolchafai efe yn gyntaf o flaen
ciniaw.

z Mat. 23. 39 z A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho,
25. Yn awr chwydychwi'r Phariseaid ydych yn
ganhau y tu allan i'r cwppan a'r ddyfogl;
a Tit. 1. ond a eich tu mewn fydd yn llawn o drais
15. a drygioni.

40 O ynyfion, onid yr hwn a wnaeth yr
hyn fydd oddi allan, a wnaeth yr hyn fydd
o fewn hefyd?

b Esay 58. 41 b Yn hytrach rhoddwch elusen i'r
7. pethau fy gennych: ac wele, pob peth fydd
Dan. 4. lân i chwi.

27. 42 c Eithr gwae chwi'r Phariseaid: can-
Pen. 12. nys yr ydych chwi yn degymmu y mintys,
33. a'r ryw, a phob llyfieuyn, ac yn myned
t yn ol eich gallu. c Mat. 23. heibio i farn a chariad Duw. Y pethau
23. hyn oedd raid eu gwneuthur, ac na adewid
y lleill heb wneuthur.

d Mat. 23. 43 d Gwae chwi'r Phariseaid; canys yr
6. ydych yn caru y prif-gadeiriau yn y syna-
Marc 12. gogau, a chyfarch yn y marchnadoedd.

38. 39. 44 e Gwae chwi, ysgrifenyddion a Phari-
e Mat. 23. seaid, ragrithwyr; am eich bod fel beddau
27. anamlwg, a'r dynion a rodiant arnynt heb
wybod oddi wrthynt.

45 ¶ Ac un o'r cyfreithwyr a atebodd
ac a ddywedodd wrtho, Athraw, wrth
ddywedyd hyn, yr wyt ti yn ein gwarad-
wyddo ninnau hefyd.

f Mat. 23. 46 f Yntau a ddywedodd, Gwae chwi-
4. thau hefyd, y cyfreithwyr; canys yr ydych
yn llwytho dynion â beichiau anhawdd eu
dwynt, a chwi nid ydych yn cyffwrdd â'r
beichiau ag un o'ch byfedd.

g Mat. 23. 47 g Gwae chwydychwi; canys yr ydych
29. yn adeiladu beddau'r prophwydi, a'ch
tadau chwi a'u lladdodd hwynt.

48 Yn wir yr ydych yn tyfiolaethu, ac
yn gyd-foddlon i weithredoedd eich tadau:
canys hwynt-hwy yn wir a'u lladdasant
hwy, a chwithau ydych yn adeiladu eu
beddau hwynt.

h Mat. 23. 49 Am hynny hefyd y dywedodd doeth-
34. ineb Duw, h Anfonaf attynt brophwydi
ac apostolion, a rhai o honynt a laddant
ac a erlidiant.

50 Fel y gofynir i'r genhedlaeth hon
waed yr holl brophwydi, yr hwn a dywallt-
wyd o ddechreuad y byd;

51 i O waed Abel hyd k waed Zacarias, i Gen. 4.
yr hwn a laddwyd rhwng yr allor a'r deml: 8.
diau meddaf i chwi, Gofynir ef i'r genhedl- k 2 Cron.
aeth hon. 24. 20, 21.

52 l Gwae chwydychwi, y cyfreithwyr: ca- l Mat. 23.
nys chwi a ddygafoch ymaith agoriad y 13.
gwybodaeth: nid aethoch i mewn eich
hunain, a'r rhai oedd yn myned a t wa- t Neu,
harddafoch chwi. 14. 14. 15.

53 Ac fel yr oedd efe yn dywedyd y
pethau hyn wrthynt, y dechreuodd yr yf-
grifenyddion a'r Phariseaid fod yn daer
iawn arno, a'i annog i ymadrodd am lawer
o bethau:

54 Gan ei gynllwyn ef, a cheisio hela
rhyw beth o'i ben ef, i gael achwyn arno.

P E N. XII.

i Crist yn pregethu i'w ddisgyblion am ochel
rhagrith, ac ofn wrth ddatgan ei atbraw-
iaeth ef: 13 yn rhybuddio'r bobl i ochelyd
cybydd-dra, trawyddamweg y gwyr goludog
a adeiladodd ysguboriau mwy. 22 Ni waf-
anaetha i ni fod yn rhy ofalus am betbau
bydol; 31 ond ceisio teyrnas Dduw, 33 a
rhoddi elusen, 36 a bod yn barod i agoryd
i'n Harglwydd pan guro, pa bryd bynnag
y delo. 41 Y dylu gweinidogion Crist edrych
ar eu siars, 49 a disgwyl am erlid. 54
Rhaid i'r bobl dderbyn yr amser bwn o ras,
58 oblegyd petb ofnadwy yw marw heb
gymmodi.

Y N a y cyfamser, wedi i t fyrddiwn o 33.
bobl ymgafglu ynghyd, hyd oni ym- a Mat. 16.
fathrai y naill y llall, efe a ddechreuodd 6.
ddywedyd wrth ei ddisgyblion, Yn gyntaf, Marc 8.
gwyliwch arnoch rhag furdoes y Phariseaid, t aneirif.
yr hwn yw rhagrith. 16.

2 b Canys nid oes dim cuddiedig, a'r na's b Mat. 10.
datguddir; na dirgel, a'r ni's gwybyddir. 26.

3 Am hynny pa betbau bynnag a ddy- Marc 4.
wedafoch yn y tywyllwch, a glywir yn y 22.
goleu; a'r peth a ddywedafoch yn y glust Pen. 8. 17.
mewn ystafelloedd, a bregethir ar bennau
tai.

4 c Ac yr wyf yn dywedyd wrthynt, d fy c Mat. 10.
nghyfeillion, Nac ofnwch y rhai sy yn lladd 28.
y corph, ac wedi hynny heb ganddynt ddim d Ioan 15.
mwy i'w wneuthur. 14, 15.

5 Ond rhag-ddangosaf i chwi pwy a
ofnwch: Ofnwch yr hwn, wedi y darffo
iddo ladd, fydd ag awdurdod ganddo i
fwrw i uffern; ie, meddaf i chwi, Hwnnw
a ofnwch.

6 Oni werthir pump o adar y to er dwy
ffyrlling, ac nid oes un o honynt mewn
anghof ger bron Duw?

7 Ond y mae hyd yn oed blew eich pen-
nau chwi yn gyfrifedig oll. Am hynny naz
ofnwch: yr ydych chwi yn well nâ llawer
o adar y to.

8 e Ac meddaf i chwi, Pwy bynnag a'm e Mat. 10.
haddefo i ger bron dynion, Mab y dyn 32.
hefyd a'i haddef yntau ger bron angylion 38.
Duw. 2 Tim. 2.

9 A'r hwn a'm gwado i ger bron dynion,
a wedir ger bron angylion Duw. f Mat. 12.

10 f A phwy bynnag a ddywedo air yn
erbyn Mab y dyn, fe a faddeuir iddo: eithr 31, 32.
i'r neb a gablo yn erbyn yr Yspryd Glân, ni 33.
faddeuir. 34. 35.

11 g A phan y'ch dygant i'r synagogau,
ac at y llywiawdwyr, a'r awdurdodau, na
ofelwch pa fodd, neu pa beth a atteboch, 19.
neu beth a ddywedoch: 11. 12.
12 Canys 14.

12 Canys

12 Canys yr Ysryd Glân a ddyfsg i chwi yn yr awr honno beth fydd raid i chwi ei ddyweddyd.

13 ¶ A rhyw un o'r dyrfa a ddywedodd wrtho, Athraw, dywaid wrth fy mrawd am rannu â myfi 'r etifeddiaeth.

14 Yntau a ddywedodd wrtho, Y dyn, pwy a'm gosododd i yn farnwr, neu yn rhannwr arnoch chwi?

15 Acefe a ddywedodd wrthynt, b Edrychwch, ac ymogelwch rhag cybydd-dod: canys nid yw bywyd neb yn sefyll ar amlder y pethau fydd ganddo.

16 ¶ Ac efe a draethodd wrthynt ddammeg, gan ddyweddyd, Tir rhyw wr goludog a gnydiodd yn dda.

17 Ac efe a ymrefymmodd ynddo ei hun, gan ddyweddyd, Beth a wnaif, am nad oes gennyf le i gafglu fy ffrwythau iddo?

18 Ac efe a ddywedodd, Hyn a wnaif: Mi a dynnaf i lawr fy yfuboriau, ac a adeiladaf rai mwy; ac yno y cagglaf fy holl ffrwythau, a'm dâ.

19 A dywedaf wrth fy enaid, i Fy enaid, y mae gennyf ddâ lawer wedi eu rhoi i gadw dros lawer o flynyddoedd: gor-phwys, bwytta, yf, bydd lawen.

20 Eithr Duw a ddywedodd wrtho, O ynsyd, y nos hon k y t gofynant dy enaid oddi wrthynt; i ac eiddo pwy fydd y pethau a barottoaist?

21 Felly y mae'r hwn fydd yn tryfori iddo ei hun, ac nid yw m gyfoethog tu ag at Dduw.

22 ¶ Ac efe a ddywedodd wrth ei ddisgyblion, Am hyn yr wyf yn dyweddyd wrthynt, n Na chymmerwch ofal am eich bywyd, beth a fwyttaoch; nac am eich corph, beth a wisgoch.

23 Y mae'r bywyd yn fwy nâ'r ymborth, a'r corph yn fwy nâ'r dillad.

24 Ystyriwch y brain: canys nid ydynt yn hau, nac yn medi; i'r rhai nid oes gell, nac yfubor; ac y mae o Duw yn eu porthi hwynt: O ba faint mwy yr ydych chi yn well nâ'r adar?

25 A phwy o honochi, gan gymmeryd gofal, a ddichon ychwanegu un cufydd at ei faintioli?

26 Am hynny, oni ellwch wneuthur y peth lleiaf, paham yr ydych yn cymmeryd gofal am y lleill?

27 Ystyriwch y lili, pa fodd y maent yn tyfu; Nid ydynt yn llafurio, nac yn nyddu; ac yr wyf yn dyweddyd i chwi, na wisgwyd Salomon yn ei holl ogoniant fel un o'r rhai hyn.

28 Ac os yw Duw felly yn dilladu y llyfieuy, yr hwn fydd heddyw yn y maes, ac y foru a defir i'r ffwrn; pa faint mwy y dillada efe chwydchi, O rai o ychydig ffydd?

29 Chwithau na cheifiwch beth a fwyttaoch, neu pa beth a yfoc; ac na fyddwch amheus.

30 Canys y pethau hyn oll y mae cenhedloedd y byd yn eu hargeisio: ac y mae eich Tad chwi yn gwybod fod arnoch chwi eisiau'r pethau hyn.

31 ¶ P Yn hytrach ceifiwch deyrnas Dduw, a'r pethau hyn oll a roddir i chwi yn ychwaneg.

32 Nac ofna, braidd bychan: canys rhyngodd bodd i'ch Tad roddi i chwi y deyrnas.

33 i Gwerthwch yr hyn fydd gennyh, a

rhoddwch elufen: s gwnewch i chwi byrf- au y rhai ni heneiddiant; tryfor yn y nef- oedd, yr hwn ni dderfydd, lle ni ddaw lleidr yn agos, ac ni lygra pryf.

34 Canys lle y mae eich tryfor chwi, yno y bydd eich calon hefyd.

35 t Bydded eich lwynau wedi eu hym- wregysu, a'ch u canhwylau t wedi eu goleu;

36 A chwithau yn debyg i ddynion yn disgwyl eu Harglwydd, pa bryd y dychwel o'r neithior; fel pan ddelo a churo, yr agoront iddo yn ebrwydd.

37 Gwyn eu byd y gweision hynny, y rhai a gaiff eu Harglwydd, pan ddél, yn neffro: yn wir meddaf i chwi, Efe a ymwregysa, ac a wna iddynt eistedd i lawr i fwytta, ac a ddaw ac a wafanaetha arnynt hwy.

38 Ac os daw efe ar yr ail wyliadwriaeth, ac os ar y drydedd wyliadwriaeth y daw, a'u cael bwynt felly, gwyn eu byd y gweision hynny.

39 x A hyn gwybyddwch, pe gwybu- afai gwr y tŷ pa awr y deuai'r lleidr, efe a wyliafai, ac ni adawfai gloddio ei dy trwodd.

40 y A chwithau gan hynny, byddwch barod: canys yr awr ni thybioch, y daw Mab y dyn.

41 ¶ A Phedr a ddywedodd wrtho, Arglwydd, ai wrthym ni yr wyt ti yn dyweddyd y ddammeg hon, ai wrth bawb hefyd?

42 A'r Arglwydd a ddywedodd, z Pwy yw y goruchwyliwr ffyddlawr, a phwyll- og, yr hwn a esyd ei Arglwydd ar ei deulu, i roddi cyfuniaeth iddynt mewn pryd?

43 Gwyn ei fyd y gwas hwnnw, yr hwn y caiff ei Arglwydd ef, pan ddél, yn gwneuthur felly.

44 Yn wir meddaf i chwi, Efe a'i gefyd ef yn llywodraethwr ar gwbl a'r y fydd eiddo.

45 Eithr os dywaid y gwas hwnnw yn ei galon, Y mae fy Arglwydd yn oedi dyfod; a dechreu curo y gweision a'r mor- wynion, a bwytta ac yfed, a meddwi:

46 Daw Arglwydd y gwas hwnnw mewn dydd nad yw efe yn disgwyl, ac ar awr nad yw efe yn gwybod, ac a'i t gwahana ef, ac a esyd ei ran ef gyd â'r anffydd- loniaid.

47 a A'r gwas hwnnw yr hwn a wybu ewyllys ei Arglwydd, ac nid ymbarottodd, ac ni wnaeth yn ol ei ewyllys ef, a gurir â llawer ffonod.

48 Eithr yr hwn ni wybu, ac a wnaeth bethau yn haeddu ffonodiau, a gurir ag ychydig ffonodiau. Ac i bwy bynnag y rhoddwyd llawer, llawer a ofynir ganddo; a chyd â'r neb y gadawsant lawer, ychwaneg a ofynant ganddo.

49 ¶ Mi a ddaethum i fwrw tân ar y ddaear; a pheth a fynnaf os cynneuwyd ef eifoes?

50 Eithr b y mae gennyf fedydd i'm be- dyddio ag ef, ac mor t gyfyng yw arnaf hyd oni orphener!

51 c Ydych chi yn tybied mai heddwch y daethum i i'w roddi ar y ddaear? nag é, meddaf i chwi; d ond yn hytrach t ymrafael.

52 Canys bydd o hyn allan bump yn yr un tŷ wedi ymrannu, tri yn erbyn dau, a dau yn erbyn tri,

s Mat. 6. 20. Pen. 16. 9. i Tim. 6. 19.

t Eph. 6. 14. i Pedr 1. 13.

u Mat. 25. 1. t yn llosgi.

x Mat. 24. 43. i Thef. 5. 2.

z 2 Pedr 3. 10. Dat. 3. 3. a 16. 15. y Mat. 24. 44. a 25. 13. Marc 13. 33. Pen. 21. 34.

i Thef. 5. 6. z Mat. 24. 45. a 25. 21.

i Cor. 4. 2.

a Num. 15. 30. iago 4. 17.

b Mat. 20. 22. t ofnas.

c Mat. 10. 34. d Mica 7. 6.

ioan 7. 43. a 9. 16. a 10. 19. t ymbleid. 10.

53 Y tad a ymranna yn erbyn y mab, a'r mab yn erbyn y tad; y fam yn erbyn y ferch, a'r ferch yn erbyn y fam; y chwegr yn erbyn ei gwaudd, a'r waudd yn erbyn ei chwegr.

e Mat. 16. 2. 54 ¶ Ac efe a ddywedodd hefyd wrth y bobloedd, e Pan weloch gwmmwl yn codi o'r gorllewin, yn y fan y dywedwch, Y mae cawod yn dysod: ac felly y mae.

55 A phan weloch y deheu-wynt yn chwythu, y dywedwch, Y bydd gwres: ac fe fydd.

56 O ragrithwyr, chwi a fedrwch ddeall wynebpryd y ddaear a'r wybr: ond yr amfer hwn, pa fodd nad ydych yn ei ddeall?

57 A phaham nad ydych, i'e, o honoch eich hunain, yn barnu yr hyn fydd gyfiawn?

f Diar. 25. 8. 25. Mat. 5. 25. g Edrych Sal. 32. 6. Eſay 55. 6. h Edrych Marc 12. 42. 58 ¶ f Canys tra fydddech yn myned gyd â'th wrthwynebwr at lywodraethwr, gwna dy oreu g ar y ffordd i gael myned yn rhydd oddi wrtho; rhag iddo dy ddwyn at y barnwr, ac i'r barnwr dy rododi at y swyddog, ac i'r swyddog dy dafu yng-harchar.

59 Yr wyf yn dywedyd i ti, Nad ai di ddim oddi yno, hyd oni thelych, i'e 'r h hatling eithaf.

P E N. XIII.

1 Crïst yn pregethu edifeirwch, wrth gospedig-aeib y Galileaid, ac eraill. 6 Y ffgyfören diffrawyth ni chaffiff sefyll. 11 Crïst yn iachâu y wraig oedd wedi crymmu: 18 yn dangos galluog weithbrediad y gair ynghallonnau ei etboleddigion, trwy ddammeg y gronyn mawstard, a'r furdoes: 24 yn annog i fyned i mewn i'r porth cyfyng; 31 ac yn argyocddi Herod, a Jerusalem.

33. A C yr oedd yn bresennol y cyfamfer hwnnw, rai yn mynegi iddo am y Galileaid, y rhai y cymmygafai Pilat eu gwaed ynghyd â'u haberthau.

2 A'r Iesu gan ateb a ddywedodd wrth-ynt, Ydych chwi yn tybied fod y Galileaid hyn yn bechaduriaid mwy na'r holl Galileaid, am iddynt ddiodeff y cyfryw bethau?

3 Nac oeddynt, meddaf i chwi: eithr, onid edifarhewch, chwi a ddifethir oll yn yr un modd.

4 Neu 'r deunaw hynny ar y rhai y fyrthiodd y tŵr yn Siloam, ac a'u lladdodd hwynt: a ydych chwi yn tybied eu bod hwy yn † bechaduriaid mwy na'r holl ddynion oedd yn cyfanneddu yn Jerusalem?

5 Nac oeddynt, meddaf i chwi: eithr, onid edifarhewch, chwi a ddifethir oll yn yr un modd.

a Eſay 5. 2. Mat. 21. 19. 6 ¶ Ac efe a ddywedodd y ddammeg hon: a Yr oedd gan un ffgyfören wedi ei blannu yn ei winllan; ac efe a ddaeth i geisio ffrwyth arno, ac ni's cafodd.

7 Yna efe a ddywedodd wrth y gwinllannnydd, Wele, tair blynedd yr ydwyf yn dysod, gan geisio ffrwyth ar y ffgyfören hwn; ac nid ydwyf yn cael dim: tor ef i lawr; paham y mae efe yn diffwrwytho 'r tir?

8 Ond efe gan ateb a ddywedodd wrtho, Arglwydd, gad ef y fwyddyn hon hefyd, hyd oni ddarffo i mi gloddio o'i amgylch, a bwrw tail:

9 Ac os dwg efe ffrwyth, da: onid é, gwedi hynny tor ef i lawr.

10 Ac yr oedd efe yn dysgu yn un o'r fynagogau ar y sabbath.

11 ¶ Ac wele, yr oedd gwraig ag ynddi yspryd gwendid ddeunaw mlynedd, ac oedd wedi cyd-grymmu, ac ni allai hi mewn modd yn y byd † ymuniawn.

12 Pan welodd yr Iesu hon, efe a'i galwodd bi atto, ac a ddywedodd wrthi, Ha wraig, rhyddhawyd di oddi wrth dy wendid.

13 Ac efe a roddes ei ddwyllaw arni: ac yn ebrwydd hi a uniawnwyd, ac a ogoneddodd Dduw.

14 A'r arch-synagogydd a attebodd yn ddigllon, am i'r Iesu iachâu ar y sabbath, ac a ddywedodd wrth y bobl, b Chwe diwrnod fydd, yn y rhai y dylid gweithio: ar y rhai 'n gan hynny deuwwch, a iachâer chwi; ac e nid ar y dydd sabbath.

15 Am hynny yr Arglwydd a'i hattebodd ef, ac a ddywedodd, O ragrithiwr, d oni ollwng pob un o honoch ar y sabbath ei ŷch neu ei asyn o'r prefeb, a'i arwain i'r dwfr?

16 Ac oni ddylai hon, e a hi yn ferch i Abraham, yr hon a rwymodd Satan, wele ddeunaw mlynedd, gael ei rhyddhau o'r rhwym hwn ar y dydd sabbath?

17 Ac fel yr oedd efe yn dywedyd y pethau hyn, ei holl wrthwynebwyr ef a gywilyddiasant: a'r holl bobl a lawenychafant am yr holl bethau gogoneddus a wnaid ganddo.

18 ¶ f Ac efe a ddywedodd, I ba beth y mae teyrnas Dduw yn debyg? ac i ba beth y cyffelybaf hi?

19 Tebyg yw i ronyn o had mawstard, yr hwn a gymmerodd dyn ac a'i hauodd yn ei ardd; ac efe a gynnyddodd, ac a aeth yn bren mawr, ac adar yr awyr a nythafant yn ei ganghennau ef.

20 A thrachefn y dywedodd, I ba beth y cyffelybaf deyrnas Dduw?

21 Cyffelyb yw i furdoes, yr hwn a gymmerodd gwraig ac a'i cuddiodd mewn tri mesur o flawd, hyd oni furodd y cwbl oll.

22 g Ac efe a dramwyodd trwy ddinafoedd a threfi, gan athrawiaethu, ac ymdeithio tu a Jerusalem.

23 A dywedodd un wrtho, Arglwydd, ai ychydig yw y rhai cadwedig? Ac efe a ddywedodd wrthynt,

24 ¶ h Ymdrechwch am fyned i mewn trwy 'r porth cyfyng: canys i llawer, meddaf i chwi, a geisiant fyned i mewn, ac ni's gallant.

25 k Gwedi cyfodi gwr y tŷ, a l chau 'r drws, a dechreu o honoch sefyll oddi allan, a churo 'r drws, gan ddywedyd, a Arglwydd, Arglwydd, agor i ni; ac iddo yntau ateb a dywedyd wrthynt, Nid adwaen ddim o honoch o ba le yr ydych:

26 Yna y dechreuwch ddywedyd, Ni a fwyttasom ac a yfasom yn dy ŷydd di, a ddi a ddysgaift yn ein heolydd ni.

27 o Ac efe a ddywaid, Yr wyf yn dywedyd i chwi, Nid adwaen chwi o ba le yr ydych: p ewch ymaith oddi wrthyf, chwi holl weithredwyr anwiredd.

28 q Yno y bydd wylofain a rhingcian dannedd, r pan weloch Abraham, ac Ifaac, a Jacob, a'r holl brophwydi, yn nheyrnas Dduw, a chwithau wedi eich bwrw allan.

† Neu, ymdat-grymmu.

b Ecclod. 20. 9.

c Mat. 12. 10.

Marc 3. 2. Pen. 6. 7.

a 14. 3. d Pen. 14. 5.

e Pen. 19.

f Mat. 13. 31.

Marc 4. 30.

g Mat. 9. 35.

Marc 6. 6.

h Mat. 7. 13.

i Edrych Ioan 7. 34.

a 8. 21. a 13. 33.

Rhur 9. 31.

k Sal. 32. 6.

Eſay 55. 6.

l Mat. 25. 10.

m Pen. 6. 46.

n Mat. 25. 12.

o Mat. 7. 23. a 25. 41.

Adn. 25. p Sal. 6. 8.

Mat. 12. 41.

q Mat. 8. 12. a 13. 42. a 24. 51.

r Mat. 8. 11.

29 A daw y rhai o'r dwyrain ac o'r gorllewin, ac o'r gogledd ac o'r dehau, ac a eisteddant yn nheyrnas Dduw.

30 s Ac wele, olaf ydyw y rhai a fyddant flaenaf, a blaenaf ydyw y rhai a fyddant olaf.

31 ¶ Y dwthwn hwnnw y daeth atto ryw Phariseaid, gan ddywedyd wrtho, Dos allan, a cherdda oddi yma: canys y mae Herod yn ewyllysio dy ladd di.

32 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Ewch a dywedwch i'r cadnaw hwnnw, Wele, yr wyf yn bwrw allan gythreuliaid, ac yn iachâu heddyw ac y foru, a'r trydydd dydd y'm perffeithir.

33 Er hynny rhaid i mi ymdaith heddyw ac y foru, a thrennydd: canys ni all fod, y derfydd am brophwyd allan o Jerusaleu.

34 t O Jerusaleu, Jerusaleu, yr hon wyt yn lladd y prophwydi, ac yn llabyddio y rhai a anfonir attat; pa sawl gwaith y mynnafwn gafglu dy -blant ynghyd, y modd y casgl yr iar ei † chywion dan ei hadenydd, ac ni's mynnech!

35 Wele, eich tŷ a adewir i chwi yn anghyfnedd. Ac yn wir yr wyf yn dywedyd wrthyh, Ni welwch fi, hyd oni ddêl yr amser pan ddywettoch, u Bendigedig yw yr hwn fydd yn dyfod yn enw yr Arglwydd.

P E N. XIV.

2 Crïst yn iachâu y dropfi ar y sabbath: 7 yn dysgu gosfyngeddrwydd; 12 a gwneuthur ciniawau i'r tlodion: 16 wrth ddammeg y swpper mawr, yn dangos pa fodd y cawir dynion â meddyliau bydol, y rhai a ddiystyrant air Duw, allan o'r nef. 25 Rhaid i'r rhai a fynnai fod yn ddisgyblion iddo, i ddwyn eu croes, a gwneuthur eu cyfrifon ymlâen llaw; rhag iddynt trwy gywilydd syrthio oddi wrtho ar ol hynny, 34 a myned yn gwbl ddilêl, mal balen wedi colli ei fias.

33. **B**U hefyd, pan ddaeth efe i dŷ un o ben-naethiaid y Phariseaid ar y sabbath, i rwyta bara, iddynt hwythau ei wylid ef.

2 Ac wele, 'r oedd ger-ei fron ef ryw ddyn yn glaf o'r † dropfi.

3 A'r Iesu gan ateb a lasarodd wrth y cyfreithwyr a'r Phariseaid, gan ddywedyd, a Mat. 12. a Ai rhŷdd iachâu ar y sabbath?

4 A thewi a wnaethant. Ac efe a'i cymmerodd atto, ac a'i hiachaodd ef, ac a'i gollyngodd ymaith;

5 Ac a attebodd iddynt hwythau, ac a ddywedodd, b Afyn neu ŷch pa un o honoch a syrth i bwell, ac yn ebrwydd ni's tyn ef allan ar y dydd sabbath?

6 Ac ni allent roi ateb yn ei erbyn ef am y pethau hyn.

7 ¶ Ac efe a ddywedodd wrth y gwahoddedigion ddammeg, pan ystyriodd fel yr oeddynt yn dewis yr eisteddleoedd uchaf; gan ddywedyd wrthynt,

8 Pan y'th wahodder gan neb i neithior, nac eistedd yn y lle uchaf; rhag bod un anrhydeddusach nâ thi wedi ei wahodd ganddo;

9. Ac i hwn a'th wahoddodd di ac yntau, ddyfod a dywedyd wrthynt, Dyro le i hwn; ac yna dechreu o honot ti trwy gywilydd gymmeryd y lle isaf.

10 c Eithr pan y'th wahodder, dos ac eistedd yn y lle isaf; fel pan ddelo'r hwn a'th wahoddodd di, y gallo efe ddywedyd wrthynt, Y cyfaill, eistedd yn uwch i synu,

Yna y bydd i ti glod yngŵydd y rhai a eisteddant gyd â thi ar y bwrdd.

11 d Canys pob un a'r a'i dyrchafodd ei hun, a ostyngir; a'r hwn fydd yn ei oistwng ei hun, a ddyrchefir.

12 ¶ Ac efe a ddywedodd hefyd wrth yr hwn a'i gwahoddafai ef, Pan wnelych giniauw neu swpper, na alw dy gyfeillion, na'th frodyr, na'th geraint, na'tb gymmydogion goludog; rhag iddynt hwythau eilchwyl dy wahodd dithau, a gwneuthur taledigaeth i ti.

13 Eithr e pan wnelych wledd, galw y tlodion, yr efryddion, y cloffion, y deillion:

14 A dedwydd fyddi; am nad oes ganddynt ddim i dalu i ti: canys fe a dêlir i ti yn adgyfodiad y rhai cyfiawn.

15 ¶ A phan glywodd rhyw un o'r rhai oedd yn eistedd ar y bwrdd y pethau hyn, efe a ddywedodd wrtho, f Gwyn ei fyd y neb a fwyttao fara yn nheyrnas Dduw.

16 Ac yntau a ddywedodd wrtho, g Rhyw wr a wnaeth swpper mawr, ac a wahoddodd lawer:

17 Ac h a ddanfonodd ei was bryd swpper, i ddywedyd wrth y rhai a wahoddafid, Deuwch; canys weithian y mae pob peth yn barod.

18 A hwy oll a ddechreuafant yn un-fryd ymefgusodi. Y cyntaf a ddywedodd wrtho, Mi a brynais dyddyn, ac y mae yn rhaid i mi fyned a'i weled: attolwg i ti, cymmer fi yn efgusodol.

19 Ac arall a ddywedodd, Mi a brynais bum iau o ychen, ac yr ydwyf yn myned i'w profi hwynt: attolwg i ti, cymmer fi yn efgusodol.

20 Ac arall a ddywedodd, Mi a briodais wraig; ac am hynny ni's gallaf fi ddyfod.

21 A'r gwas hwnnw, pan ddaeth adref, a fynegodd y pethau hyn i'w arglwydd. Yna gwr y tŷ, wedi digio, a ddywedodd wrth ei was, Dos allan ar frys i heolydd ac ystrydoedd y ddinas, a dwg i mewn yma y tlodion, a'r anafus, a'r cloffion, a'r deillion.

22 A'r gwas a ddywedodd, Arglwydd, gwnaethpwyd fel y gorchymynaisf; ac etto y mae lle.

23 A'r arglwydd a ddywedodd wrth y gwas, Dos allan i'r prif-fyrdd a'r caeau, a chymmell bwynt i ddyfod i mewn, fel y llanwer fy nhŷ.

24 Canys yr wyf yn dywedyd i chwi, na chaiff yr un o'r gwŷr hynny a wahoddwyd, brofi o'm swpper i.

25 ¶ A llawer o bobl a gyd-gerddodd ag ef: ac efe a droes, ac a ddywedodd wrthynt,

26 i Os daw neb attaf fi, ac ni chafao ei dad, a'i fam, a'i wraig, a'i blant, a'i frodyr, a'i chwiorydd, ie, a'i einioes ei hun hefyd, ni all efe fod yn ddisgybl i mi.

27 A k phwy bynnag ni ddycco ei groes, a dyfod ar fy ol i, ni all efe fod yn ddisgybl i mi.

28 ¶ Canys l pwy o honoch chwi a'i fryd a'r adeiladu tŵr, nid eistedd yn gyntaf, a bwrw'r draul, a oes ganddo a'i gorphenno?

29 Rhag wedi iddo ofod y sail, ac heb allu ei orphen, ddechreu o bawb a'i gwelant ei watwar ef,

30 Gan ddywedyd, Y dyn hwn a ddechreuodd adeiladu, ac ni allodd ei orphen.

m Mat. 5.
13.
Marc 9.
50.

31 Neu pa frenhin yn myned i ryfel yn erbyn brenhin arall, nid eistedd yn gyn-taf, ac ymgynghori a all efe â deng mil gyfarfod â'r hwn fydd yn dyfod yn ei erbyn ef ag ugain mil?

32 Ac os amgen, tra fyddo efe ym mhell oddi wrtho, efe a enfyng gennadwri, ac a ddeifyf ammodau heddwch.

33 Felly hefyd, pob un o honoch chwi-thau nid ymwrthodwch â chymmaint oll ag a feddo, ni all fod yn ddisgybl i mi.

34 ¶ m Da yw'r halen: eithr o bydd yr halen yn ddisflas, â pha beth yr hestir ef?

35 Nid yw efe gymmwys nac i'r tir, nac i'r dommen; ond ei fwrw ef allan y maent. Y neb fydd ganddo glustiau i wrando, gwrandawed.

P E N. XV.

1 Dammeg y ddafad a gollesid, 8 y darn arian, 11 a'r mab afradlon.

33.
a Mat. 9.
10.

AC a yr oedd yr holl publicanod a'r pechaduriaid yn nesâu atto ef, i wrando arno.

b Gal. 2.
12.

2 A'r Phariseaid a'r ysgrifenyddion a rwgnachasant, gan ddywedyd, Y mae hwn yn derbyn pechaduriaid, b ac yn bwyttu gyd â hwynt.

c Mat. 18.
12.

3 ¶ Ac efe a adroddodd wrthynt y ddammeg hon, gan ddywedyd,

4 c Pa ddyn o honoch a chanddo gant o ddefaid, ac os cyll un o honynt, nid yw yn gadael yr amyn un pum ugain yn yr anialwch, ac yn myned ar ol yr hon a gollwyd, hyd oni chaffo efe hi?

5 Ac wedi iddo ei chael, efe a'i dŷd bi ar ei ysgwyddau ei hun yn llawen.

d i Pedr
2. 10, 25.

6 A phan ddêl adref, efe a eilw ynghyd ei gyfeillion a'i gymmydogion, gan ddywedyd wrthynt, Llawnhewch gyd â mi; canys cefais fy nafad d a gollasid.

e Pen. 5.
32.

7 Yr wyf yn dywedyd i chwi, mai felly y bydd llawenydd yn y nef am un pechadur a edifarhao, e mwy nag am onid un pum ugain o rai cyfiawn, y rhai nid rhaid iddynt wrth edifeirwch.

+ oddrach-
mau.

8 ¶ Neu pa wraig, a chanddi ddeg + dryll o arian, os cyll hi un dryll, ni oleu ganwyll, ac ysgubo'r tŷ, a cheisio yn ddyfal, hyd oni's caffo ef?

9 Ac wedi iddi ei gael, hi a eilw ynghyd ei chyfeillefau a'i chymmydogfau, gan ddywedyd, Cyd-lawenhewch â mi; canys cefais y dryll a gollaswn.

10 Felly, meddaf i chwi, y mae llawenydd yngŵydd angylion Duw am un pechadur a edifarhao.

11 ¶ Ac efe a ddywedodd, Yr oedd gan ryw wr ddau fab:

f i Ioan
3. 17.
† olud.

12 A'r ieuangaf o honynt a ddywedodd wrth ei dad, Fy nhad, dyro i mi y rhan a ddigwydd o'r dâ. Ac efe a rannodd iddynt f ei + fywyd.

13 Ac ar ol ychydig ddyddiau y mab ieuangaf a gafglodd y cwbl ynghyd, ac a gymmerth ei daith i wlad bell; ac yno efe a wasgarodd ei ddâ, gan fyw yn afradlon.

† Gr.
cryf.

14 Ac wedi iddo dreulio'r cwbl, y cododd newyn + mawr trwy'r wlad honno; ac yntau a ddechreuodd fod mewn eisiau.

15 Ac efe a aeth ac a lynodd wrth un o ddinaswyr y wlad honno; ac efe a'i hanfonodd ef i'w faesydd i borthi moch.

16 Ac efe a chwennychai lenwi ei fol â'r cibau a fwyttai'r moch; ac ni roddodd neb iddo.

17 A phan ddaeth atto ei hun, efe a ddywedodd, Pa sawl gwas cyflog o'r eiddo fy

nhad fydd yn cael eu gwala a'u gweddill o fara, a minnau yn marw o newyn?

18 Mi a godaf, ac a af at fy nhad, ac a ddywedaf wrtho, Fy nhad, pechais yn erbyn y nef, ac o'th flaen dithau;

19 Ac mwyach nid ydwyf deilwng i'm galw yn fab i ti: gwna fi fel un o'th weision cyflog.

20 Ac efe a gododd, ac a aeth at ei dad. A g phan oedd efe etto ym mhell oddi wrtho, ei dad a'i canfu ef, ac a dostruiodd, ac a redodd ac a syrthiodd ar ei wddf ef, ac a'i cusanodd.

21 A'r mab a ddywedodd wrtho, Fy nhad, pechais yn erbyn y nef, h ac o'th flaen dithau; ac nid ydwyf mwy deilwng i'm galw yn fab i ti.

22 A'r tad a ddywedodd wrth ei weision, Dygwch allan y wisg oreu, a gwisgwch am dano ef, a rhoddwch fodrwy ar ei law, ac esgidiau am ei draed.

23 A dygwch y llo pasgedig, a lleddwch ef; a bwyttawn, a byddwn lawen.

24 Canys fy mab hwn oedd farw, ac aeth yn fyw drachefn; ac efe a gollesid, ac a gaed. A hwy a ddechreuasant fod yn llawen.

25 Ac yr oedd ei fab hynaf ef yn y maes; a phan ddaeth efe a nesâu at y tŷ, efe a glywai gynghanedd a dawnfio.

26 Ac wedi iddo alw un o'r gweision, efe a ofynodd beth oedd hyn.

27 Yntau a ddywedodd wrtho, Dy frawd a ddaeth; a'th dad a laddodd y llo pasgedig, am iddo ei dderbyn ef yn iach.

28 Ond efe a ddigiodd, ac nid ai i mewn. Am hynny y daeth ei dad allan, ac a ymbiliodd ag ef.

29 Yntau a attebodd ac a ddywedodd wrth ei dad, Wele, cynnifer o flynyddoedd yr ydwyf yn dy wafanaethu di, ac ni throfeddais i un amser dy orchymyn; ac ni roddaisf synn erioed i mi, i fod yn llawen gyd â'm cyfeillion:

30 Eithr pan ddaeth dy fab hwn, yr hwn a ddifaodd dy fywyd di gyd â phutteiniaid, ti a leddaisf iddo ef y llo pasgedig.

31 Ac efe a ddywedodd wrtho, Fy mab, yr wyt ti yn wastadol gyd â mi, a'r eiddof fi oll ydynt eiddot ti.

32 Rhaid oedd lawenychu, a gorfoleddu: oblegyd dy frawd hwn oedd yn farw, ac a aeth yn fyw drachefn; ac a fu golledig, ac a gafwyd.

P E N. XVI.

1 Dammeg y goruchwyliwr anghyfiawn. 14 Crist yn ceryddu rhagrith y Phariseaid cybyddlyd. 19 Y glwb goludog, a Lazarus y cardodyn.

ACefe a ddywedodd hefyd wrth ei ddisgyblion, Yr oedd rhyw wr goludog yr hwn oedd ganddo oruchwyliwr; a hwn a gyhuddwyd wrtho, ei fod efe megis yn afradloni ei ddâ ef.

2 Ac efe a'i galwodd ef, ac a ddywedodd wrtho, Pa beth yw hyn yr wyf yn ei glywed am danat? dyro gyfrif o'th oruchwyliaeth: canys ni elli fod mwy yn oru hwyliwr.

3 A'r goruchwyliwr a ddywedodd ynddo ei hun, Pa beth a wnaf? canys y mae fy arglwydd yn dwyn yr oruchwyliaeth oddi arnaf: cloddio ni's gallaf, a chardotta fydd gywilyddus gennyf.

4 Mi a wn beth a wnaf, fel, pan y'm bwrier allan o'r oruchwyliaeth, y derbyniont fi i'w tai.

33.

5 Ac wedi iddo alw atto bob un o ddyledwyr ei arglwydd, efe a ddywedodd wrth y cyntaf, Pa faint fydd arnat ti o ddyled i'm harglwydd?

6 Ac efe a ddywedodd, Can mesur o olew. Ac efe a ddywedodd wrtho, Cymmer dy fgrifen, ac eistedd ar frys, ac yfgrifena ddeg a deugain.

7 Yna y dywedodd wrth un arall, A pha faint o ddyled fydd arnat tithau? Ac efe a ddywedodd, Can mesur o wenith. Ac efe a ddywedodd wrtho, Cymmer dy fgrifen, ac yfgrifena bedwar ugain.

8 A'r arglwydd a ganmolodd y goruchwyliwr anghyfiawn, am iddo wneuthur yn gall: oblegyd y mae plant y byd hwn a yn gallach yn eu cenhedlaeth nâ phlant y goleuni.

9 Ac yr wyf yn dywedyd i chwi, b Gwnewch i chwi gyfeillion o'r f mammon anghyfiawn: fel, pan fo eisiau arnoch, y'ch derbyniont i'r tragywyddol bebyll.

10 c Y neb fydd ffyddlon yn y lleiaf, fydd ffyddlon hefyd mewn llawer; a'r neb fydd anghyfiawn yn y lleiaf, fydd anghyfiawn hefyd mewn llawer.

11 Am hynny, oni buoch ffyddlon yn y f mammon anghyfiawn, pwy a ymddiried i chwi am y gwir olud?

12 Ac oni buoch ffyddlon yn yr eiddo arall, pwy a rydd i chwi yr eiddoch eich hun?

13 ¶ d Ni ddichon un gwas wafanaethu dau arglwydd: canys naill ai efe a gasâ y naill, ac a gâr y llall; ai efe a lŷn wrth y naill, ac a ddirmyga'r llall: ni ellwch wafanaethu Duw a f mammon.

14 A'r Phariseaid hefyd, e y rhai oedd arian-gar, a glywsant y pethau hyn oll, ac a'i gwatwarasant ef.

15 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Chwy-chwi yw y rhai fydd yn eich cyfiawnhâu eich hunain ger bron dynion; eithr f Duw a wyr eich calonau chwi: canys g y peth fydd uchel gyd â dynion, fydd ffaidd ger bron Duw.

16 h Y gyfraith a'r prophwydi oedd hyd Ioan: er y pryd hwnnw y pregethir teyrnas Dduw, a phob dyn fydd yn ymwithio iddi.

17 i A haws yw i nef a daear fyned heibio, nag i un tippyn o'r gyfraith f ballu.

18 k Pwy bynnag a ollyngo ymaith ei wraig, ac a briodo un arall, y mae efe yn godinebu; a phwy bynnag a briodo yr hon a ollyngwyd ymaith oddi wrth ei gwr, y mae efe yn godinebu.

19 ¶ Yr oedd rhyw wr goludog, ac a wisgid â phorphor a f lliain main, ac yr oedd yn cymmyrd byd da yn helaethwch beunydd:

20 Yr oedd hefyd ryw gardottyn, a'i enw Lazarus, yr hwn a fwrdd wrth ei borth ef yn gornwyddlyd,

21 Ac yn chwennychu cael ei borthi â'r briwion a syrthiai oddi ar fwrdd y gwr cyfoethog; ond y cwn a ddaethant, ac a lyfasant ei gornwyddlyd ef.

22 A bu, i'r cardottyn farw, a'i ddwyn gan yr angylion i fynwes Abraham. A'r goludog hefyd a fu farw, ac a gladdwyd:

23 Ac yn uffern efe a gododd ei olwg, ac efe mewn poenau, ac a ganfu Abraham o hirbell, a Lazarus yn ei fynwes.

24 Ac efe a lesodd, ac a ddywedodd, O dad Abraham, trugarhâ wrthyf, a danfon Lazarus, i drochi pen ei fys mewn dwfr, a

i l oeri fy nhafod: canys fe a'm m poenir yn y fflam hon.

25 Ac Abraham a ddywedodd, Ha fab, n coffai ti dderbyn dy wyntyd yn dy fywyd, ac felly Lazarus ei adfyd; ac yn awr y ddedenir ef, ac y poenir dithau.

26 Ac heb law hyn oll, rhyngom ni a chwithau y sicrhawyd gagendor mawr: fel na allo y rhai a fynnent, dramwy oddi yma atoch chwi; na'r rhai oddi yna, dramwy attom ni.

27 Ac efe a ddywedodd, Yr wyf yn attolwg i ti gan hynny, O dad, ddanfon o honot ef i dŷ fy nhad:

28 Canys y mae i mi bump o frodyr: fel y tyftiolaetho iddynt hwy, rhag dyfod o honynt hwythau hefyd i'r lle poenus hwn.

29 Abraham a ddywedodd wrtho, o Y mae ganddynt Moses a'r prophwydi; gwrandawant arnynt hwy.

30 Yntau a ddywedodd, Nag â, y tad Abraham: eithr os â un oddi wrth y meirw attynt, hwy a edifarhânt.

31 Yna Abraham a ddywedodd wrtho, Oni wrandawant ar Moses a'r prophwydi, p ni chredant chwaith pe codai un oddi wrth y meirw.

PEN. XVII.

1 Crist yn dysgu gochelyd achosion rhawysr. 3 Am faddeu barwb i'w gilydd. 6 Gallu fydd. 7 Pa fodd yr ydym ni yn rhwymedig i Dduw, ag nid efe i ni. 11 Y mae yn iachâu deg o swaban-gleision. 22 Am deyrnas Dduw, a dyfodiad Mab y dyn.

A C efe a ddywedodd wrth y disgybion, a Ni all na ddêl rhwyftrau; ond gwae efe trwy'r hwn y deuant.

2 Gwell fyddai iddo pe rhoddid maen melin o amgylch ei wddf ef, a'i dafu i'r môr, nag iddo rwystro un o'r rhai bychain hyn.

3 ¶ Edrychwch arnoch eich hunain: b os pecha dy frawd yn dy erbyn, c cerydda ef; ac os edifarhâ efe, maddeu iddo.

4 Ac os pecha yn dy erbyn feithwaith yn y dydd, a feithwaith yn y dydd droi attat, gan ddywedyd, Y mae yn edifar gennyf; maddeu iddo.

5 A'r apostolion a ddywedasant wrth yr Arglwydd, Anghwanega ein ffydd ni.

6 d A'r Arglwydd a ddywedodd, Pe byddai gennyf ffydd gymmaint a gronyn o had mwfard, chwi a ellych ddywedyd wrth y sycamor-wyddden hon, Ymddadwreiddia, a phlanner di yn y môr; a hi a ufuddhâi i chwi.

7 Eithr pwy o honoch chwi ag iddo was yn aredig, neu yn bugeilio, a ddywaid wrtho yn y man pan ddêl o'r maes, Dos ac eistedd i lawr i fwytta?

8 Ond yn hytrach a ddywaid wrtho, Ar-lwya i mi i swpperu, ac ymwregysa, a gwafanaetha arnaf fi, nes i mi fwytta ac yfed; ac wedi hynny y bwyttâi ac yr yfi dit au?

9 Oes ganddo ddiolch i'r gwas hwnnw, am wneuthur o hono y pethau a orchymynafid iddo? Nid wyf yn tybied.

10 Felly chwithau hefyd, gwedi i chwi wneuthur y cwbl oll ag a orchymynwyd i chwi, dywedwch, Gweision e anfuiddiol ydym: oblegyd yr hyn a ddylafem ei wneuthur, a wnaethom.

11 ¶ Bu hefyd, ac efe yn myned i Ierusalem, fyned o hono ef trwy ganol Samaria a Galilea.

12 A phan oedd efe yn myned i mewn i ryw dref, cyfarfu ag ef ddeg o wŷr gwan-gleision, y rhai a safasant o hirbell :
 13 A hwy a godasant eu llef, gan ddywed- yd, Iesu Feistr, trugarhâ wrthym.
 14 A phan welodd efe bwynt, efe a ddy- wedodd wrthynt, Ewch a dangoswch eich hunain i'r offeiriad. A bu fel yr oeddynt yn myned, se a'u glanhawyd hwynt.
 15 Ac un o honynt, pan welodd ddarfod ei iachâu, a ddychwelodd, gan foliannu Duw â llef uchel.
 16 Ac efe a syrthiodd ar ei wyneb wrth ei draed ef, gan ddiolch iddo. A Samariad oedd efe.
 17 A'r Iesu gan ateb a ddywedodd, Oni lanhawyd y deg? ond pa le y mae'r naw?
 18 Ni chaed a ddychwelasant i roi go- goniant i Dduw, ond yr efron hwn.
 19 g Ac efe a ddywedodd wrtho, Cyfod, a dos ymaith: dy ffydd a'th iachaoedd.
 20 ¶ A phan ofynodd y Phariseaid iddo, pa bryd y deuai deyrnas Dduw, efe a ateb- odd iddynt, ac a ddywedodd, Ni ddaw teyrnas Dduw wrth ddisgwyl.
 21 Ac ni ddywedant, Wele yma; neu, Wele accw: canys wele, teyrnas Dduw, † o'ch mewn chwi y mae.
 22 Ac efe a ddywedodd wrth y disgybl- ion, h Y dyddiau a ddaw pan chwennych- och weled un o ddyddiau Mab y dyn, ac ni's gwelwch.
 23 A i hwy a ddywedant wrthyh, Wele yma; neu, Wele accw: nac ewch, ac na chanlynwch bwynt.
 24 ¶ Canys megis y mae y fellten a fell- tenna o'r naill ran dan y nef, yn disgleirio hyd y rhan arall dan y nef; felly y bydd Mab y dyn hefyd yn ei ddydd ef.
 25 † Eithr yn gyntaf rhaid iddo ddioddef llawer, a'i wrthod gan y genhedlaeth hon.
 26 m Ac megis y bu yn nyddiau Noë, felly y bydd hefyd yn nyddiau Mab y dyn.
 27 Yr oeddynt yn bwytta, yn yfed, yn gwreicca, yn gŵra, hyd y dydd yr aeth Noë i mewn i'r arch; a daeth y diluw, ac a'u difethodd hwynt oll.
 28 n Yr un modd hefyd ag y bu yn nyddiau Lot: yr oeddynt yn bwytta, yn yfed, yn prynu, yn gwerthu, yn plannu, yn adeiladu;
 29 Eithr y dydd yr aeth Lot allan o So- doma, y gwlawiodd tân a brwmstan o'r nef, ac a'u difethodd hwynt oll:
 30 Fel hyn y bydd yn y dydd y datgudd- ir Mab y dyn.
 31 Yn y dydd hwnnw y neb o a fyddo ar ben y tŷ, a'i ddodrefn o fewn y tŷ, na ddif- gyned i'w cymmyrd hwynt; a'r hwn a fyddo yn y maes, yr un ffunud na ddychwel- ed yn ei ol.
 32 p Cofiwch wraig Lot.
 33 q Pwy bynnag a geisio gadw ei einioes, a'i cyll; a phwy bynnag a'i cyll, a'i byw- hâ hi.
 34 r Yr wyf yn dywedyd i chwi, Y nos honno y bydd dau yn yr un gwely; y naill a gymmerir, a'r llall a adewir.
 35 Dwy a fydd yn malu yn yr un lle; y naill a gymmerir, a'r llall a adewir.
 † 36 Dau a fyddant yn y maes; y naill a gymmerir, a'r llall a adewir.
 37 A hwy a atebasant ac a ddywedasant wrtho, s Pa le, Arglwydd? Ac efe a ddy- wedodd wrthynt, Pa le bynnag y byddo'r corph, yno yr ymgafgi yr eryrod.

f Lef. 13.
2. a 14. 2.
Mat. 8. 4.

g Mat. 9.

22

Marc 5.

34 a 10.

52

Pen. 7.

50. a 8.

48. a 18.

42.

† Neu,

yn eib

plith

cbwi.

b Edrych

Mat. 9. 15.

Ioan 17.

12.

21.

i Mat. 24.

21.

Marc 13.

21.

Pen. 21. 8.

k Mat. 24.

27.

1 Marc 8.

31. a 9.

31. a 10.

33.

Pen. 9. 22.

m Gen. 7.

Mat. 24.

37.

n Gen. 19.

o Mat. 24.

17.

p Gen. 19.

26.

q Mat.

10. 39. a

16. 25.

Marc 8.

35.

Pen. 9. 24.

Joan 12.

25.

r Mat. 24.

40. 41.

1 Thef. 4.

17.

† Mae'r

36 aenod

yma yn

clâu yn

v rhan

o'r

copiau

Groeg.

s Job 39.

30.

Mat. 24.

28.

P E N. XVIII.

3 Amy weddwo daer. 9 Amy y Pharisead a'r publican. 15 Ddyn plant at Grif. 18 Y llywydd a fynnai ganlyn Crist, ond a rwystrir gan ei gyfoeth. 28 Gwobr y rhai a ymadawant a'r cwbl oll er ei fwynt ef. 31 Y mae efe yn rhag-fynegi ei farw- olaeth; 35 ac yn rheddi i ddyn dall ei olwg.

A Cefe a ddywedodd hefyd ddammeg wrthynt, fod yn rhaid gweddio a yn wastad, ac heb ddisfygio;

2 Gan ddywedyd, Yr oedd rhyw farnwr mewn † rhyw ddinas, yr hwn nid ofnai Dduw, ac ni pharchai ddyn.

3 Yr oedd hefyd yn y ddinas honno wraig weddw; a hi a ddaeth atto ef, gan ddywed- yd, Dial fi ar fy ngwrthwynebwr.

4 Ac efe ni's gwnai dros amfer: eithr wedi hynny efe a ddywedodd ynddo ei hun, Er nad ofnaf Dduw, ac na pharchaf ddyn;

5 Etto am fod y weddw hon yn perii mi flinder, mi a'i dialaf hi; rhag iddi yn y diwedd ddyfod a'm fyfrdanu i.

6 A'r Arglwydd a ddywedodd, Gwran- dêwch beth a ddywaid y barnwr anghyf- iawn.

7 Ac b oni ddial Duw ei etholedigion, fy yn llefain arno ddydd a nos, er ei fod yn hir oedi drofytnt?

8 Yr wyf yn dywedyd i chwi, c y dial efe hwynt ar frys. Eithr Mab y dyn, pan ddêl, a gaiff efe ffydd ar y ddaear?

9 Ac efe a ddywedodd y ddammeg hon hefyd wrth y rhai oedd yn hyderu arnynt eu hunain † eu bod yn gyfiawn, ac yn diystyru eraill:

10 Dau wr a aeth i fynu i'r deml i we- ddio; un yn Pharisead, a'r llall yn publican.

11 Y Pharisead o'i sefyll a weddiodd rhyngddo ac ef ei hun fel hyn; † O Dduw, yr wyf yn diolch i ti nad wyf fi fel y mae dynion eraill, yn drawfion, yn anghyf- iawn, yn odinebwyr; neu, fel y publican hwn chwaith.

12 Yr wyf yn ymryddio ddwywaith yn yr wythnos; yr wyf yn degymmu cym- maint oll ag a feddaf.

13 A'r publican, gan sefyll o hirbell, ni fynnai cymmaint a chodi ei olygon tu a'r nef; eithr efe a gurodd ei ddwyfron, gan ddywedyd, O Dduw, bydd drugarog wrthyf bechadur.

14 Dywedaf i chwi, Aeth hwn i wared i'w dy wedi ei gyfiawnhau yn fwy nâ'r llall: d canys pob un a'r y fydd yn ei ddyrchafu ei hun, a ostyngir; a phob un a'r y fydd yn ei ostwng ei hun, a ddyrchefir.

15 ¶ A hwy a ddygasant atto blant bychain hefyd, fel y cyffyrddai efe â hwynt: a'r disgyblion pan welsant, a'u ceryddasant hwy.

16 Eithr yr Iesu a'u galwodd hwynt at- to, ac a ddywedodd, Gadewch i'r plant bychain ddyfod attaf fi, ac na waherddwch hwynt: canys † eiddo y cyfryw rai yw teyrnas Dduw.

17 g Yn wir meddaf i chwi, Pwy byn- nag ni dderbynio deyrnas Dduw fel dyn bach, nid â efe i mewn iddi.

18 ¶ h A rhyw lywodraethwr a ofyn- odd iddo, gan ddywedyd, Athraw da, wrth wneuthur pa beth yr etfeddaf fi tywyd tragywyddol?

19 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Pa- ham y'm gelwi yn dda? nid oes neb yn dda ond un, sef Duw.

33.

a Pen. 21.

36.

Rhuf. 12.

12.

Eph. 6.

18.

Col. 4. 2.

1 Thef. 5.

17.

† dinas.

b Dat. 6.

10.

c Heb. 10.

37.

2 Pedr 3.

8, 9.

† megis pe

ba:nt, &c.

† Elyaf 1.

15. a 58.

2.

Dat. 3. 17.

d Job 22.

29.

Mat. 23.

12.

Pen. 14.

11.

Iago 4. 6.

1 Pedr 5.

5. 6.

e Mat. 19.

13.

Marc 10.

13.

f 1 Cor.

14. 20.

1 Pedr 2.

2.

g Marc

10. 15.

h Mat.

10. 16.

Marc 10.

17.

1 Ecsod. 20. 12. 13. Rhuf. 13. 9. k Eph. 6. 2. Col. 3. 20. 20 Ti a wyddost y gorchymynion, i Na odineba, Na ladd, Na ladratta, Na ddwyg gam dyfiolaeth, k Anrhydedda dy dad a'th fam.

21 Ac efe a ddywedodd, Hyn oll a gedwais o'm hieuengtyd.

22 A'r Iesu pan glybu hyn, a ddywedodd wrtho, Y mae un peth etto yn ol i ti: I gwerth yr hyn oll fydd gennyf, a dyro i'r tlodion; a thi a gai drysor yn y nef: a thyred, canlyn fi.

23 Ond pan glybu efe y pethau hyn, efe a aeth yn athrist: canys yr oedd efe yn gyfoethog iawn.

24 A'r Iesu, pan welodd ef wedi myned yn athrist, a ddywedodd, m Mŵr anhawdd yr â y rhai y mae golud ganddynt i mewn i deyrnas Dduw!

25 Canys haws yw i gamel fyned trwy grau y nodwydd ddur, nag i oludog fyned i mewn i deyrnas Dduw.

26 A'r rhai a glywfent a ddywedasant, A phwy a all fod yn gadwedig?

27 Ac efe a ddywedodd, a Y pethau fy ammhofibl gyd â dynion, fydd bosibl gyd â Duw.

28 o A dywedodd Pedr, Wele, nyni a adawfom bob peth, ac a'th ganlynafom di.

29 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Yn wir meddaf i chwi, p Nid oes neb a'r a adawodd dŷ, neu rieni, neu frodyr, neu wraig, neu blant, er mwyn teyrnas Dduw,

30 q A'r ni's derbyn lawer cymmaint yn y pryd hwn, ac yn y byd a ddaw fywyd tra-gywyddol.

31 ¶ r Ac efe a gymmerodd y deuddeg atto, ac a ddywedodd wrthynt, Wele, yr ydym ni yn myned i fynu i Jerufalem; a chyflawnir pob peth a'r fydd yn ysgrienedig trwy'r prophwydi am Fab y dyn.

32 Canys t efe a draddodir i'r Cenhedloedd, ac a watwerir, ac a amherchir, ac a boerir arno:

33 Ac wedi iddynt ei fflangellu, y lladdant ef: a'r trydydd dydd efe a adgyfyd.

34 A hwy ni ddeallasant ddim o'r pethau hyn; a'r gair hwn oedd guddiedig oddi wrthynt, ac ni wybuant y pethau a ddywedwyd.

35 ¶ u A bu, ac efe yn nesau at Jerico, i ryw ddyn dall fod yn eistedd yn ymyl y ffordd yn cardotta:

36 A phan glybu efe y dyrfa yn myned heibio, efe a ofynodd pa beth oedd hyn.

37 A hwy a ddywedasant iddo, Mai Iesu o Nazareth oedd yn myned heibio.

38 Ac efe a lefodd, gan ddywedyd, Iesu Fab Dafydd, trugarhâ wrthyf.

39 A'r rhai oedd yn myned o'r blaen, a'iceryddasant ef i dewi: eithr efe a lefodd yn fwy o lawer, Mab Dafydd, trugarhâ wrthyf.

40 A'r Iesu a safodd, ac a orchymynodd ei ddwyn ef atto. A phan ddaeth efe yn agos, efe a ofynodd iddo,

41 Gan ddywedyd, Pa beth a fynni di i mi ei wneuthur i ti? Yntau a ddywedodd, Arglwydd, cael o honof fy ngolwg.

42 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Cymmer dy olwg: x dy ffydd a'th iachaodd.

43 Ac allan o law y cafodd efe ei olwg, ac a'i canlynodd ef, gan ogoneddu Duw. A'r holl bobl, pan welant, a roisant foliant i Dduw.

P E N. XIX.

1 Am Zaccæus y publican. 11 Y deg darn o arian. 28 Crist yn marchogaeth i Jerufalem

mewn gorfolodd: 41 yn twylo drosti: 45 yn gyrru y prynwyr a'r gwertbwyr allan o'r deml; 47 gan atbrawiacthu beunydd ynddi. Y llywodraetbwyr a fynnant ei ddifeiba ef, oni bai rbag ofn y bobl.

A'r Iesu a aeth i mewn, ac a aeth trwy Jerico. 33.

2 Ac wele, wr a elwid wrth ei enw Zaccæus, ac efe oedd ben-publican, a hwn oedd gyfoethog.

3 Ac yr oedd efe yn ceisio gweled yr Iesu, pwy ydoedd; ac ni allai gan y dyrfa, am ei fod yn fychan o gorpholaeth.

4 Ac efe a redodd o'r blaen, ac a ddringodd i fycamor-wyddden, fel y gallai ei weled ef: oblegyd yr oedd efe i ddyfod y ffordd honno.

5 A phan ddaeth yr Iesu i'r lle, efe a edrychodd i fynu, ac a'i canfu ef; ac a ddywedodd wrtho, Zaccæus, disgyn ar frys: canys rhaid i mi heddyw aros yn dy dŷ di.

6 Ac efe a ddisgynodd ar frys, ac a'i derbyniodd ef yn llawen.

7 A phan welant, grwnnach a wnaethant oll, gan ddywedyd, Fyned o hono ef i mewn i lettya at wr pechadurus.

8 A Zaccæus a safodd, ac a ddywedodd wrth yr Arglwydd, Wele, hanner fy nâ, O Arglwydd, yr ydwyf yn ei roddi i'r tlodion; ac os dygais ddim o'r eiddo neb trwy a gam-achwyn, yr ydwyf yn ei dalu ar ei bedwerydd.

9 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Heddyw y daeth iachawdwriaeth i'r tŷ hwn, o herwydd b ei fod yntau c yn fab i Abraham.

10 d Canys Mab y dyn a ddaeth i geisio ac i gadw yr hyn a gollasid,

11 ¶ Ac a hwy yn gwrando ar y pethau hyn, efe a chwanegodd, ac a ddywedodd ddammeg, am ei fod efe yn agos i Jerufalem, ac am iddynt dybied yr ymddangosai teyrnas Dduw yn y fan.

12 e Am hynny y dywedodd efe, Rhyw wr bonheddig a aeth i wlad bell i dderbyn teyrnas iddo ei hun, ac i ddychwelyd.

13 Ac wedi galw ei ddeg gwas, efe a roddes iddynt ddeg punt, ac a ddywedodd wrthynt, Marchnattêwch hyd oni ddelyf.

14 Eithr ei ddinaswyr a'i casafant ef, ac a ddanfonasant gennadwri ar ei ol ef, gan ddywedyd, Ni fynwn ni hwn i deyrnasu arnom.

15 A bu, pan ddaeth efe yn ei ol, wedi derbyn y deyrnas, erchi o hono ef alw y gweision hyn atto, i'r rhai y rhoddasai efe yr arian, fel y gwybyddai beth a elwasai bob un wrth farchnatta.

16 A daeth y cyntaf, gan ddywedyd, Arglwydd, dy bunt a ynnillodd ddeg punt.

17 Yntau a ddywedodd wrtho, Da, was da: am i ti fod f yn ffyddlon yn y lleiaf, f Pen. 16, 10.

18 A'r ail a ddaeth, gan ddywedyd, Arglwydd, dy bunt di a wnaeth bŵm punt.

19 Ac efe a ddywedodd hefyd wrth hwnnw, Bydd dithau ar bŵm dinas.

20 Ac un arall a ddaeth, gan ddywedyd, Arglwydd, wele dy bunt, yr hon oedd genyf wedi ei dodi mewn napcyn:

21 Canys mi a'th ofnais, am dy fod yn wr toft: yr wyt ti yn cymmeryd i fynu y peth ni roddais i lawr, ac yn medi y peth ni heuaist.

22 Yntau a ddywedodd wrtho, g O'th enau dy hun y'th farnaf, tydi was drwg. Ti a wyddit fy mod i yn wr toft, yn cymeryd

E 2 meryd

meryd i fynu y peth ni roddais i lawr, ac yn medi y peth ni heuais:

23 A phaham na roddais fy arian i i'r bwrdd cyfnewid, fel pan ddaethwn y gallafwn ei gael gyd â llog?

24 Ac efe a ddywedodd wrth y rhai oedd yn sefyll ger llaw, Dygwch oddi arno ef y bunt, a rhoddwch i'r hwn fydd â deg punt ganddo.

25 (A hwy a ddywedasant wrtho, Arglwydd, y mae ganddo ef ddeg punt)

26 Canys yr wyf fi yn dywedyd i chwi, h mai i bob un y mae ganddo, y rhoddir iddo; eithr oddi ar yr hwn nid oes ganddo, y dygir oddi arno, i'e, yr hyn fydd ganddo.

27 A befyd fy ngelynion hynny, y rhai ni fynnasent i mi deyrnasu arnynt, dygwch hwynt yma, a lleddwch ger fy mron i.

28 ¶ Ac wedi iddo ddywedyd y pethau hyn, i efe a aeth o'r blaen, gan fyned i fynu i Jerusaleu.

29 k Ac fe a ddigwyddodd pan ddaeth efe yn agos at Bethphage a Bethania, i'r mynydd a elwir Olewŷdd, efe a anfonodd ddau o'i ddifgyblion,

30 Gan ddywedyd, Ewch i'r pentref ar eich cyfer; yn yr hwn, gwedi eich dyfod i mewn, chwi a gewch ebol yn rhwym ar yr hwn nid eisteddodd dyn erioed: gollyngwch ef, a dygwch yma.

31 Ac os gofyn neb i chwi, Paham yr ydych yn ei ollwng? fel hyn y dywedwch wrtho, Am fod yn rhaid i'r Arglwydd wrtho.

32 A'r rhai a ddanfonasid a aethant ymaith, ac a gawfant fel y dywedasai efe wrthynt.

33 Ac fel yr oeddynt yn gollwng yr ebol, ei berchennogion a ddywedasant wrthynt, Paham yr ydych yn gollwng yr ebol?

34 A hwy a ddywedasant, Mae yn rhaid i'r Arglwydd wrtho ef.

35 A hwy a'i dygasant ef at yr Iesu: ac wedi iddynt fwrw eu dillad ar yr ebol, hwy a ddodasant yr Iesu a no.

36 Ac fel yr oedd efe yn myned, hwy a danasant eu dillad ar hyd y ffordd.

37 Ac weithian, ac efe yn nesáu at ddifgyntia mynydd yr Olewŷdd, dechreuodd yr holl liaws ddifgyblion lawenhâu, a chlodfori Duw â llef uchel, am yr holl weithred oedd nerthol a wellent;

38 Gan ddywedyd, i Bendigedig yw'r Brenhin fydd yn dyfod yn enw'r Arglwydd: m Tangnesedd yn y nef, a gogoniant yn y † goruchaf.

39 A rhai o'r Phariseaid o'r dyrfa a ddywedasant wrtho, Athraw, cerydda dy ddifgyblion.

40 Ac efe a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Yr ydwyf yn dywedyd i chwi, Pe tawai y rhai hyn, n y llefai'r cerrig yn y fan.

41 ¶ Ac wedi iddo ddyfod yn agos, pan welodd efe y ddinas, efe a wylodd drosti,

42 Gan ddywedyd, Pe gwybuaist dithau, i'e, yn dy ddydd hwn, y pethau a berthynent i'th heddwch! eithr y maent yn awr yn guddiedig oddi wrth dy lygaid.

43 Canys daw y dyddiau arnat, a'th elynion a fwriant glawdd o'th amgylch, ac a'th amgylchant, ac a'th warchaeant o bob parth;

44 Ac o a'th wnant yn gyd-wastad â'r llawr, a'th blant o'th fewn; ac p ni adaw-

ant ynot faen ar faen: o herwydd nad adnabuost amser dy ymweliad.

45 q Ac efe a aeth i mewn i'r deml, ac a ddechreuodd fwrw allan y rhai oedd yn gwerthu ynddi, ac yn prynu;

46 Gan ddywedyd wrthynt, r Y mae yn ysgrifenedig, Fy nhŷ i tŷ gweddi yw: eithr s chwi a'i gwnaethoch yn ogof llad-ron.

47 Ac yr oedd efe beunydd yn athrawiaethu yn y deml: a'r t arch-offeiriaid, a'r t ysgrifenyddion, a phennaethiaid y bobl, a geisient ei ddifetha ef;

48 Ac ni fedrasant gael beth a wnaent: canys yr holl bobl oedd yn glynu wrtho i wrando arno.

P E N. XX.

1 Crist yn profi ei awdurdod, trwy ymfyn am fedydd Ioan. 9 Dammeg y winllan. 19 Am roddi teyrn-ged i Cesar. 27 Y mae efe yn gorchfygu y Saduceaid, y rhai a wadent yr adgyfodiad. 41 Y modd y mae Crist yn fab Dafydd. 45 Y mae efe yn rhybuddio ei ddifgyblion i ocbelyd yr ysgrifenyddion.

A a Digwyddodd ar un o'r dyddiau hynny, ac efe yn dysgu y bobl yn y deml, ac yn pregethu'r efengyl, ddyfod arno yr arch-offeiriaid a'r ysgrifenyddion, gyd â'r henuriaid,

2 A llafaru wrtho, gan ddywedyd, Dywaid i ni, b Trwy ba awdurdod yr wyt yn gwneuthur y pethau hyn? neu pwy yw yr hwn a roddodd i ti yr awdurdod hon?

3 Ac efe a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, A minnau a ofynaf i chwithau un gair; a dywedwch i mi.

4 Bedydd Ioan, ai o'r nef yr ydoedd, ai o ddynion?

5 Eithr hwy a ymresymmasant yn eu plith eu hunain, gan ddywedyd, Os dywedwn, O'r nef; efe a ddywaid, Paham gan hynny na chredech ef?

6 Ac os dywedwn, O ddynion; yr holl bobl a'n llabyddiant ni: canys ymaent hwy yn cwbl-gredu fod Ioan yn brophwyd.

7 A hwy a atebasant, na's gwyddent o ba le.

8 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Ac nid wyf finnau yn dywedyd i chwi trwy ba awdurdod yr wyt yn gwneuthur y pethau hyn.

9 ¶ Ac efe a ddechreuodd ddywedyd y dammeg hon wrth y bobl: c Rhyw wr a blannodd winllan, ac a'i gosododd i llafurwŷr, ac a aeth oddi cartref dros dalm o amfer.

10 Ac mewn amser efe a anfonodd was at y llafurwŷr, fel y rhoddent iddo o ffrwyth y winllan: eithr y llafurwŷr a'i curasant ef, ac a'i hanfonasant ymaith yn wag-law.

11 Ac efe a'chwanegodd anfon gwas arall: eithr hwy a gurasant ac a ammharchasant hwnnw hefyd, ac a'i hanfonasant ymaith yn wag-law.

12 Ac efe a'chwanegodd anfon y trydydd: a hwy a glwyfasant hwn hefyd, ac a'i bwriasant ef allan.

13 Yna y dywedodd arglwydd y winllan, Pa beth a wnaf? Mi a anfonaf fy anwyl fab: fe allai pan welant ef, y parchant ef.

14 Eithr y llafurwŷr, pan welant ef, a ymresymmasant â'u gilydd, gan ddywedyd, Hwn yw yr etifedd: deuwch, lladdwn ef, fel y byddo yr etifeddiaeth yn eiddom ni.

15 A hwy a'i bwriafant ef allan o'r winllan, ac a'i lladdafant. Pa beth gan hynny a wna arglwydd y winllan iddynt hwy?

16 Efe a ddaw ac a ddifetha'r llafurwyr hyn, ac a rydd ei winllan i eraill. A phan glywfant hyn, hwy a ddywedafant, Na atto Duw.

17 Ac efe a edrychodd arnynt, ac a ddywedodd, Beth gan hynny yw hyn a ysgrifenydd, d Y maen a wrthododd yr adeiladwyr, hwn a wnaethpwyd yn ben y gongl?

18 Pwy bynnag a syrthio ar y maen hwnnw, a ddryllir: ac e ar bwy bynnag y syrthio, efe a'i mâl ef.

19 ¶ A'r arch-offeiriaid a'r ysgrifenyddion a geisïafant roddi dwylaw arno yr awr honno; ac yr oedd arnynt ofn y bobl: canys gwybuant mai yn eu herbyn hwynt y dywedaï ef y ddammeg hon.

20 f A hwy a'i gwyliasant ef, ac a yrrafant gynllwynwyr, y rhai a gymmerent arnynt eu bod yn gyfiawn; fel y dalient ef yn ei ymadrodd, i'w draddodi ym meddiant ac awdurdod y rhaglaw.

21 A hwy a ofynasant iddo ef, gan ddywedyd, g Athraw, ni a wyddom mai uniawn yr ydwynt ti yn dywedyd, ac nad wyt yn derbyn wyneb, eithr yn dysgu ffordd Dduw mewn gwirionedd.

22 Ai cyfreithlen i ni roi teyrn-ged i Cefar, ai nid yw?

23 Ac efe a ddeallodd eu cyfrwysdra hwy, ac a ddywedodd wrthynt, Paham y temtiwch fi?

24 Dangoswch i mi geiniog. Llun ac argraph pwy fydd arni? A hwy a atebafant ac a ddywedafant, Yr eiddo Cefar.

25 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Rhoddwch chwithau yr eiddo Cefar i Cefar, a'r eiddo Duw i Dduw.

26 Ac ni allafant feio ar ei eiriau ef ger bron y bobl: a chan ryfeddu wrth ei ateb ef, hwy a dawfant â son.

27 ¶ h A rhai o'r Saduceaid (i y rhai fy yn gwadu nad oes adgyfodiad) a ddaethant atto ef, ac a ofynasant iddo,

28 Gan ddywedyd, Athraw, k Moses a ysgrifonodd i ni, Os byddai farw brwyd neb, ac iddo wraig, a marw o hono yn ddi-blant, ar gymmeryd o'i frawd ei wraig ef, a chodi had i'w frawd.

29 Yr oedd gan hynny faith o frodyr: a'r cyntaf a gymmerodd wraig, ac a fu farw yn ddi-blant.

30 A'r ail a gymmerth y wraig, ac a fu farw yn ddi-blant.

31 A'r trydydd a'i cymmerth hi: ac yr un ffunud y faith hefyd, ac ni adawfant blant, ac a fuont feirw.

32 Ac yn ddiweddaff oll bu farw y wraig hefyd.

33 Yn yr adgyfodiad gan hynny gwraig i bwy un o honynt yw hi? canys y faith a'i cawfant hi yn wraig.

34 A'r Iesu gan ateb a ddywedodd wrthynt, Plant y byd hwn fydd yn gwreicca, ac yn gwra:

35 Eithr y rhai a gyfrifir yn deilwng i gael y byd hwnnw, a'r adgyfodiad oddi wrth y meirw, nid ydynt nac yn gwreicca, nac yn gwra.

36 Canys ni's gallant farw mwy: oblegyd i: Ioan 3. 1 cyd-ffad ydynt â'r angylion; a phlant Duw ydynt, gan eu bod yn blant yr adgyfodiad.

37 Ac y cyfyd y meirw, m Moses hefyd m Ecsod. a hyspysodd wrth y berth, pan yw ef yn 3. 6.

galw yr Arglwydd yn Dduw Abraham, ac yn Dduw Isaac, ac yn Dduw Jacob.

38 Ac nid yw efe Dduw y meirw, ond y byw: canys n pawb fydd fyw iddo ef. n Rhuf. 6.

39 Yna rhai o'r ysgrifenyddion gan ateb 10. a ddywedafant, Athraw, da y dywedaist.

40 Ac ni feiddiafant mwyach ofyn dim iddo ef.

41 ¶ Ac efe a ddywedodd wrthynt, o Pa o Mat. 22. fodd y maent yn dywedyd fod Crist yn fab 42. Marc 12. i Ddafydd?

42 Ac y mae Dafydd ei hun yn dywedyd yn llyfr y Salmau, p Yr ARGLWYDD a ddywedodd wrth fy Arglwydd, Eistedd ar fy 4. neheu-law,

43 Hyd oni ofodwyf dy elynion yn droed-faingc i'w draed di.

44 Y mae Dafydd gan hynny yn ei alw ef yn Arglwydd; a pha fodd y mae efe yn fab iddo?

45 ¶ q Ac a'r holl bobl yn ddywed, efe a q Marc ddywedodd wrth ei ddisgyblion, 12. 38.

46 r Ymogelwch rhag yr ysgrifenyddion, r Mat. 23. y rhai a ewyllysiant roddio mewn dillad 5. lleision, ac a s garant gyfarchiadau yn y s Pen. 11. marchnadoedd, a'r prif-gadeiriau yn y syn- 43. agogau, a'r prif-eisteddleoedd yn y gwleddoedd;

47 t Y rhai fydd yn llwyr-fwytta tai t Mat. 23. gwragedd gweddwon, ac mewn rhith yn 14. hir-weddio: y rhai hyn a dderbyniant farn fwy.

P E N. XXI.

1 Crist yn canmol y weddw dlawd: yn rhag-fynegi dinystr y deml, a dinas Jerusalem; 25 a'r arwyddion a fydd o faen y dydd drweddaf: 34 yn eu bannog bwy i fod yn wyliaidwrus. 37 Arfer Crist tra fu yn Jerusalem.

A C wedi iddo edrych i fynu, efe a a 33. ganfu y rhai goludog yn bwrw eu a Marc rhoddion i'r dryforfa. 12. 41.

2 Ac efe a ganfu hefyd ryw wraig weddw dlawd yn bwrw yno ddwy t hatling. t Edrych Marc 12.

3 Ac efe a ddywedodd, Yn wir meddaf i chwi, b fwrw o'r wraig weddw dlawd hon i mewn fwy nâ hwynt oll.

4 Canys y rhai hyn oll o'r hyn oedd weddill ganddynt a fwriafant at offrymmau Duw: eithr hon o'i phrinder a twriodd i mewn yr holl t fywyd a oedd ganddi.

5 ¶ c Ac fel yr oedd rhai yn dywedyd am y deml, ei bod hi wedi ei harddu â meini teg a rhoddion, efe a ddywedodd, 1. Marc 13. 1.

6 Y pethau hyn yr ydych yn edrych arnynt, daw y dyddiau yn y rhai d ni adewir maen ar faen, a'r ni's dattodir. 44. d Pen. 19.

7 A hwy a ofynasant iddo, gan ddywedyd, Athraw, pa bryd gan hynny y bydd y pethau hyn? a pha arwydd fydd pan fo'r pethau hyn ar ddyfod?

8 Ac efe a ddywedodd, e Edrychwch na e Eph. 5. thwyllwr chwi: canys llawer a ddeuant yn 6. fy enw i, gan ddywedyd, Myfi yw Crist; 2 Thef. 2. a'r amser a nesaodd: nac ewch gan hynny 3. ar eu hol hwynt.

9 A phan glywoch son am ryfeloedd a therfysgoedd, na chymmerwch fraw: canys rhaid i'r pethau hyn fod yn gyntaf; ond ni ddaw y diwedd yn y man.

10 f Yna y dywedodd efe wrthynt, Cs- f Mat. 24. nedl a gyfyd yn erbyn cenedl, a theyrnas 7. yn erbyn teyrnas:

11 A daear-grynfaau mawrion a fyddant yn amryw leoedd, a newyn, a heintiau, a phethau

phethau ofnadwy, ac arwyddion mawrion a fydd o'r nef.

12 g Eithr o flaen hyn oll, hwy a roddant eu dwylaw arnoch, ac a'ch erlidiant, gan eich traddedi i'r synagogau, ac h i garcharau, i wedi eich dwyn ger bron brenhin-oedd a llywodraethwyr o achos fy enw i.

13 Eithr * fe a ddigwydd i chwi yn dystiolaeth.

14 l Am hynny † rhoddwch eich bryd ar na rag-fyfyrion beth a atteboch.

15 Canys myfi a roddaf i chwi enau a doethineb, m yr hon ni's gall eich holl wrthwynebwyr na dywedyd yn ei herbyn, na'i gwrth-sefyll.

16 n A chwi a fradychir, ie, gan riëni, a brodyr, a cheraint, a chyfeillion; ac o i rai o honoch y parant farwolaeth.

17 A p chas fyddwch gan bawb o herwydd fy enw i.

18 q Ond ni chyll blewyn o'ch pen chwi.

19 Yn eich amynedd meddiennwch eich eneidiau.

20 r A phan weloch Jerufalem wedi ei hamgylchu gan luoedd, yna gwybyddwch fod ei hanghyfannedd-dra hi wedi nesâu.

21 Yna y rhai fyddant yn Judea, ffoant i'r mynyddoedd; a'r rhai a fyddant yn ei chanol hi, ymadawant: a'r rhai a fyddant yn y meufydd, nac elont i mewn iddi.

22 Canys dyddiau dial yw y rhai hyn, s i gyflawni'r holl bethau a ysgrifenyddyd.

23 Eithr gwae y rhai beichiogion, a'r rhai yn rhoi bronau, yn y dyddiau hynny: canys bydd angen mawr yn y tir, a digofaint ar y bobl hyn.

24 A hwy a fyrrhiant trwy fin y cleddyf, a chaeth-gludir hwynt at bob cenhedlaeth: a Jerufalem a fydd wedi ei mathru gan y Cenhedloedd, t hyd oni chyflawner amser y Cenhedloedd.

25 ¶ A u bydd arwyddion yn yr haul, a'r lleuad, a'r fer; ac ar y ddaear ing cenhedloedd, gan gyfyng-gyngor; a'r môr a'r tonau yn rhoi;

26 A dynion yn llewygu gan ofn, a disgwyl am y pethau fy yn dyfod ar y ddaear: oblegyd nerthoedd y nefoedd a yfygdwir.

27 Ac yna y gwelant Fab y dyn x yn dyfod mewn cwmwl, gyd â gallu a gogoniant mawr.

28 A phan ddechreuo'r pethau hyn ddyfod, edrychwch i fynu, a chodwch eich pennau: canys y y mae eich ymwared yn nesâu.

29 z Ac efe a ddywedodd ddammeg iddynt; Edrychwch ar y ffygfren, a'r holl breniau;

30 Pan ddeiliant hwy weithian, chwi a welwch ac a wyddoch o honoch eich hun, fod yr haf yn agos.

31 Felly chwithau, pan weloch y pethau hyn yn digwydd, gwybyddwch fod teyrnas Dduw yn agos.

32 Yn wir meddaf i chwi, Nid â yr oes hon heibio, hyd oni ddêl y cwbl i ben.

33 a Y nef a'r ddaear a ant heibio; ond fy ngeiriau i nid ant heibio ddim.

34 ¶ Ac b edrychwch arnoch eich hunain, rhag i'ch calonnau un amser drymhâu trwy lythineb a meddwod, a gofalon y bywyd hwn, a dyfod y dydd hwnnw arnoch yn ddifymmwth.

35 Canys c efe a ddaw fel magl, ar warthaf pawb oll a'r fydd yn trigo ar wyneb yr holl ddaear.

36 d Gwyliwch gan hynny a e gwe-ddiwch bob amser, ar gael eich cyfrif yn deilwng i ddiangc rhag y pethau hyn oll fydd ar ddyfod, ac i i sefyll ger bron Mab y dyn.

37 g A'r dydd yr ydoedd efe yn athrawiaethu yn y deml; a'r h nos yr oedd efe yn myned ac yn aros yn y mynydd a elwid yr Olewýdd.

38 A'r holl bobl a fore-gyrchent atto ef yn y deml, i'w glywed ef.

P E N. XXII.

1 Yr Iuddewon yn cyd-fawriadu yn erbyn Crist. 3 Satan yn parotîi Judas i'w fradychu ef. 7 Yr apostolion yn arlwyso'r pasg. 19 Crist yn ordeinio ei swpper sanctaidd: 21 yn guddiedig yn rhag-adywedyd am y bradychwr: 24 yn annog y rhan arall o'i apostolion i ocbelyd rhyfsg: 32 yn sicrhau Pedr na phallai ei ffydd ef: 34 ac er hynny y gwadau efe ef dair gwaith: 39 yn gwe-ddio yn y mynydd; ac yn chwysu'r gwaed: 47 yn cael ei fradychu a chusan: 50 yn iackâu clust Malcus: 54 yn cael ei wadu dair gwaith gan Pedr, 63 a'i ammerchi yn gywilyddus; 66 ac yn cyfaddef ei fod yn Fab Duw.

A a Nefoedd gwyl y bara croyw, yr hon a elwir y pasg.

2 A'r b arch-offeiriaid a'r ysgrifenyddion a geisfiant pa fodd y difethent ef: oblegyd yr oedd arnynt ofn y bobl.

3 ¶ c A Satan a aeth i mewn i Judas, yr hwn a gyfenwid Iscariot, yr hwn oedd o rifedi'r deuddeg.

4 Ac efe a aeth ymaith, ac a ymddiddanodd â'r arch-offeiriaid a'r † blaenoriaid, pa fodd y bradychai efe ef iddynt.

5 Ac yr oedd yn llawen ganddynt: a hwy a gyttunafant ar roddi arian iddo.

6 Ac efe a addawodd, ac a geisiodd amser cyfaddas i'w fradychu ef iddynt † yn absen y † bobl.

7 ¶ d A daeth dydd y bara croyw, ar yr hwn yr oedd rhaid lladd y pasg.

8 Ac efe a anfonodd Pedr ac Ioan, gan ddywedyd, Ewch, parottôwch i ni'r pasg, fel y bwyttaom.

9 A hwy a ddywedafant wrtho, Pa le y mynni barottô i o honom?

10 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Wele, pan ddeloch i mewn i'r ddinas, cyferfydd â chwi ddyn yn dwyn ystenaidd o ddwfr: canlynwch ef i'r tŷ lle yr el efe i mewn.

11 A dywedwch wrth wr y tŷ, Y mae'r Athraw yn dywedyd wrthynt, Pa le y mae'r lletty, lle y gallwyf fwytta'r pasg gyd â'm disgylion?

12 Ac efe a ddengys i chwi oruwch-yftafell fawr, wedi eu thanu: yno parottôwch.

13 A hwy a aethant, ac a gawfant fel y dywedafai efe wrthynt; ac a barottoisiant y pasg.

14 e A phan ddaeth yr awr, efe a eisteddodd i lawr, a'r deuddeg apostol gyd ag ef.

15 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Mi † a chwennychais yn fawr fwytta'r pasg hwn gyd â chwi cyn dioddef o honof.

16 Canys yr ydwyf yn dywedyd i chwi, Ni fwyttaf fi mwyach o hono, i hyd oni chyflawner yn nheyrnas Dduw.

17 Ac wedi iddo gymmeryd y cwppan, a rhoddi diolch, efe a ddywedodd, Cymmerwch hwn, a rhennwch yn eich plith :
 g Mat. 26. 18 Canys g yr ydwyf yn dywedyd i chwi, nad yfaf o ffrwyth y winwydden, hyd oni ddél teyrnas Dduw.

h Mat. 26. 19 ¶ h Ac wedi iddo gymmeryd bara, a rhoi diolch, efe a'i torrodd, ac a'i rhoddes iddynt, gan ddywedyd, Hwn yw fy nghorph yr hwn yr ydys yn ei roddi drofoc : gwnewch hyn er coffa am danaf.

20 Yr un modd y cwppan hefyd wedi swpperu, gan ddywedyd, Y cwppan hwn yw'r testament newydd yn fy ngwaed i, yr hwn yr ydys yn ei dywallt drofoc.

1 Sal. 41. 21 ¶ i Eithr wele law'r hwn fydd yn fy bradychu gyd â mi ar y bwrdd.

Mat. 26. 22 Ac yn wir y mae Mab y dyn yn myned, k megis y mae wedi ei luniaethu : eithr gwae'r dyn hwnnw trwy'r hwn y bradychir ef.

23 Hwytiau a ddechreuafant ymofyn yn eu plith eu hunain, pwy o honynt oedd yr hwn a wnae hynny.

24 ¶ A bu ymryson yn eu plith, pwy o honynt a dybygid ei fod yn fwyaf.

1 Mat. 20. 25 ¶ Ac efe a ddywedodd wrthynt, Y mae brenhinoedd y Cenhedloedd yn arglwyddiaethu arnynt ; a'r rhai fy mewn awdurdod arnynt, a elwir yn bendefigion.

m i Pedr 26 m Ond na fyddwch chiwi felly : n eithr y mwyaf yn eich plith chiwi, bydded megis yr ieuangaf ; a'r pennaf, megis yr hwn fydd yn gweini.

27 Canys pa un fwyaf, ai'r hwn fydd yn eistedd ar y bwrdd, ai'r hwn fydd yn gwafanaethu ? onid yr hwn fydd yn eistedd ar y bwrdd ? eithr o yr ydwyf fi yn eich mysg fel un yn gwafanaethu.

28 A chwychiw yw y rhai a arhofsocch gyd â mi yn fy mhrofedigaethau.

p Heb. 4. 29 Ac q yr wyf fi yn ordeinio i chwi deyrnas, megis yr ordeiniodd fy Nhada i minnau ;

q Mat. 24. 30 Fel r-y bwytaoch ac yr yfocch ar fy mwrdd i yn fy nheyrnas, s ac yr eisteddoch ar orfeddfeidd, yn barnau deuddeg llwyth Israel.

31 ¶ A'r Arglwydd a ddywedodd, Simon, Simon, wele, t Satan a'ch ceisiodd chiwi, i'ch nithio fel gwenith :

14 Mat. 19. 32 Eithr mi a weddiais drofot, na ddiffygiai dy ffydd di : u tithau pan y'th droer, cadarnha dy frodyr.

33 Acefe a ddywedodd wrtho, Arglwydd, yr ydwyf fi yn barod i fyned gyd â thi i garchar, ac i angau.

x Mat. 26. 34 x Yntau a ddywedodd, Yr wyf yn dywedyd i ti, Pedr, Na chàn y ceiliog heddyw, nes i ti wadu dair gwaith yr adweini fi.

35 Ac efe a ddywedodd wrthynt, y Pan y'ch anfonais heb na phwrs, na chod, nac efgidiau, a fu arnoch eisiau dim ? A hwy a ddywedafant, Na ddo ddim.

36 Yna y dywedodd wrthynt, Ond yn awr y neb fydd ganddo bwrs, cymmered ; a'r un modd god : a'r neb nid oes ganddo, gwerthed ei bais, a phryned gleddyf.

37 Canys yr wyf yn dywedyd i chwi, Fod yn rhaid etto gyflawni ynof fi y peth hwn a sgrifenwyd ; yef, z A chyd â'r anwir y cyfrifwyd ef. Canys y mae diben i'r pethau am danaf fi.

38 A hwy a ddywedafant, Arglwydd, wele ddau gleddyf yma. Ac efe a ddywedodd wrthynt, Digon yw.

39 ¶ a Ac wedi iddo fyned allan, b efe a aeth, yn ol ei arfer, i fynydd yr Olewydd ; a'i ddisgyblion hefyd a'i canlynafant ef.

40 c A phan ddaeth efe i'r man, efe a ddywedodd wrthynt, Gweddïwch nad eloch mewn profedigaeth.

41 d Ac efe a dynnodd oddi wrthynt tu ag ergyd carreg ; ac wedi iddo fyned ar ei liniau, efe a weddiodd,

42 Gan ddywedyd, O Dad, os ewyllysi f droi heibio y cwppan hwn oddi wrthyf : er hynny e nid fy ewyllys i, ond yr eiddot ti a wneler.

43 Ac angel o'r nef a ymddangosodd iddo, yn ei nerthu ef.

44 e Ac efe mewn ymdrech meddwl, a weddiodd yn ddyfalach : a'i chwys ef oedd fel defnyddau gwaed yn disgyn ar y ddaear.

45 A phan gododd ef o'i weddi, a dyfod at ei ddisgyblion, efe a'u cafodd hwynt yn cyfsgu gan dristwch ;

46 Ac a ddywedodd wrthynt, Paham yr ydych yn cyfsgu ? codwch, a g gweddïwch nad eloch mewn profedigaeth.

47 ¶ Ac efe etto yn llafaru, h wele dyrfa ; a hwn a elwir Judas, un o'r deuddeg, oedd yn myned o'u blaen hwynt, ac a nefaodd at yr Iesu, i'w gusanu ef.

48 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Judas, ai a chusan yr wyt ti yn bradychu Mab y dyn ?

49 A phan welodd y rhai oedd yn ei gylch ef y peth oedd ar ddyfod, hwy a ddywedafant wrtho, Arglwydd, a darawn ni â chleddyf ?

50 ¶ A i rhyw un o honynt a darawodd was yr arch-offeiriad, ac a dorrodd ymaith ei glust ddehau ef.

51 A'r Iesu a atebodd ac a ddywedodd, Goddefwch hyd yn hyn. Ac efe a gyffyrddodd â'i glust, ac a'i hiachaodd ef.

52 k A'r Iesu a ddywedodd wrth yr arch-offeiriad, a f blaenoriaid y deml, a'r henuriaid, y rhai a ddaethent atto, Ai fel at leidr y daethoch chiwi allan, â chleddyfau ac â ffyn ?

53 Pan oeddwn beunydd gyd â chwi yn y deml, nid estynasoch ddwyllaw i'm herbyn : eithr hon yweich awr chiwi, a gallu'r tywyllwch.

54 ¶ l A hwy a'i daliafant ef, ac a'i harweiniasant, ac a'i dygafant i mewn i dŷ'r arch-offeiriad. A Phedr a ganlynodd o hirbell.

55 m Ac wedi iddynt gynneu tân yng-hanol y neuadd, a chyd-eistedd o honynt, eisteddodd Pedr yntau yn eu plith hwynt.

56 A phan ganfu rhyw langes ef yn eistedd wrth y tân, a dal fulw arno, hi a ddywedodd, Yr oedd hwn hefyd gyd ag ef.

57 Yntau a'i gwadodd ef, gan ddywedyd, O wraig, nid adwaen i ef.

58 Ac ychydig wedi, un arall a'i gwelodd ef, ac a ddywedodd, Yr wyt tithau hefyd yn un o honynt. A Phedr a ddywedodd, O ddyn, nid ydwyf.

59 Ac ar ol megis yspaid un awr, rhyw un arall a daerodd, gan ddywedyd, Mewn gwirionedd yr oedd hwn hefyd gyd ag ef : canys Galilead yw.

60 A Phedr a ddywedodd, Y dyn, ni's gwn beth yr wyt yn ei ddywedyd. Ac yn y man, ac efe etto yn llafaru, canodd y ceiliog.

61 A'r Arglwydd a drodd, ac a edrychodd ar Pedr. A Phedr a gofodd ymadrodd

yr Arglwydd, fel y dywedafai efe wrtho,
n Mat. 26. n Cyn canu o'r ceilioz, y gwedi-fi deir-
34. 75. gwaith.

62 A Phedr a aeth allan, ac a wylodd yn chwerw-dost.

o Mat. 26. 63 ¶ O A'r gwyr oedd yn dal yr Iesu, a'i
07. gwatwarafant ef, gan ei daro.

64 Ac wedi iddynt gaddio ei lygaid ef, hwy a'i tarawfant ef ar ei wyneb, acaofyn-afant iddo, gan ddywedyd, Prophwyda, pwy yw'r hwn a'th darawodd di?

65 A llawer o bethau eraill, gan gablu, a ddywedafant yn ei erbyn ef.

p Mat. 27. 66 ¶ P A phan aeth hi yn ddydd, ymgyn-
1. hullodd henuriaid y bobl, a'r arch-offeiriad, a'r yfgrifenyddion, ac a'i dygasant ef i'w
† seneddr. † cynghor hwynt,

† Os ti. 67 Gan ddywedyd, † Ai ti yw Crist?
3w Crist. dywaid i ni. Ac efe a ddywedodd wrthynt, Os dywedaf i chwi, ni chredwch ddim:

68 Ac os gofynaf hefyd i chwi, ni'm hattebwch, ac ni'm gollyngwch ymaith.

g Mat. 26. 69 q Ar ol hyn y bydd Mab y dyn yn
64. eistedd ar ddeheu-law gallu Duw.

Heb. 1. 3. 70 A hwy oll a ddywedafant, Ai Mab
a 8. 1. Duw gan hynny ydwyf ti? Ac efe a ddywedodd wrthynt, r Yr ydych chwi yn dywedyd fy mod.

r Marc 74. 62. 71 Hwytthau a ddywedafant, Pa raid i ni mwyach wrth dystiolaeth? canys clywsom ein hunain o'i enau ef ei hun.

P E N. XXIII.

1 Cybuddo'r Iesu ger bron Pilat, a'i anfon at Herod; 8 a Herod yn ei watwar ef. 12 Herod a Philat yn cymmodi a'u gilydd. 18 Y bobl yn deisyf cael Barabbas; a Philat yn ei ollwng ef iddynt, ac yn rhoddi'r Iesu i'w groes-boelio. 27 Yntau yn mynegi i'r gwragedd, a alarent o'i blegyd ef, ddynysr Jerusalem: 34 yn gweddio dros ei clynion. 39 Crogi dau drwg-weithredwyr gyd ag ef. 46 Ei farwolaeth, 50 a'i gladdedigaeth ef.

33. A R a holl liaws o'honynt a gyfodafant,
a Mat. 27. ac a'i dygasant ef at Pilat:

2. 2 Ac a ddechreuafant ei gyhuddo ef, gan
Marc 15. ddywedyd, Ni a gawfom hwn b yn gwyr-
1. droi'r bobl, ac c yn gwahardd roi teyrn-
Ioan 18. ged i Cefar, gan ddywedyd mai efe ei hun
28. yw Crist Frenhin.

7. 3 A d Philat a ofynodd iddo, gan ddy-
c Edrvch wedyd, Ai ti yw Brenhin yr Iuddewon?
Mat 17. Ac efe a attebodd iddo, ac a ddywedodd,
27. a 22. Yr wyt ti yn dywedyd.

21. 4 A dywedodd Pilat wrth yr arch-offeiri-
d Mat. 27. aidd a'r bobl, Nid wyf fi yn cael dim † bai
11. ar y dyn hwn.
† acbos
yn.

5 A hwy a fuant daerach, gan ddywedyd, Y mae efe yn cyffroi'r bobl, gan ddyfgu trwy holl Judea, wedi dechreu o Galilea hyd yma.

6 A phan glybu Pilat fon am Galilea, efe a ofynodd ai Galilead oedd y dyn.

a Pen. 3. 7 A phan wybu efe ei fod ef o lywod-
1. raeth e Herod, efe a'i hanfonodd ef at Herod, yr hwn oedd yntau yn Jerusalem y dyddiau hynny.

f Pen. 9. 8 ¶ A Herod, pan welodd yr Iesu, a
7. lawenydhodd yn fawr: canys f yr oedd efe yn chwenych er ys t lm ei weled ef; oblegyd g iddo glywed llawer am dano ef; ac yr ydoedd yn gobeithio cael gweled gwneuthur rhyw arwydd ganddo ef.

g Mat. 14. 9 Ac efe a'i holodd ef mewn llawer o
1 Marc 6. eiriau; eithr efe nid attebodd ddim iddo.
14.

10 A'r arch-offeiriad a'r yfgrifenyddion a safafant, gan ei gyhuddo ef yn haerfug.

11 A Herod a'i filwyr, wedi iddo ei ddyfystyru ef, a'i watwar, a'i wisgo â gwisg glaerwen, a'i danfonodd ef drachefn at Pilat.

12 ¶ A'r dwthwn hwnnw yr † aeth
h Pilat a Herod yn gyfeillion: canys yr
oeddynt o'r blaen mewn gelyniaeth a'u
gilydd.

13 ¶ i A Philat, wedi galw ynghyd yr

arch-offeiriad, a'r llywiawdwyr, a'r bobl,
14 A ddywedodd wrthynt, Chwi a ddyg-
afoch y dyn hwn attaf fi, fel un a fyddai yn
gwyr-droi'r bobl: ac wele, myfi a'i holais
ef yn eich gwydd chwi, ac ni chefais yn y
dyn hwn ddim † bai, o ran y pethau yr
ydych chwi yn ei gyhuddo ef am danynt:

15 Na Herod chwaith: canys anfonais
chwi atto ef; ac wele, dim yn haeddu
marwolaeth ni's gwnaed iddo.

16 k Am hynny mi a'i ceryddaf ef, ac a'i
gollyngaf ymaith.

17 i Canys yr ydoedd yn rhaid iddo
ollwng un yn rhôdd iddynt ar yr wyl.

18 m A'r holl liaws a lefasant ar un-
waith, gan ddywedyd, Bwrw hwn ymaith,
a gollwng i ni Barabbas yn rhôdd:

19 (Yr hwn, am ryw derfysg a wnaethid
yn y ddinas, a llofruddiaeth, oedd wedi ei
dasu i garchar)

20 Am hynny Pilat a ddywedodd wrth-
ynt drachefn, gan ewyllysio gollwng yr
Iesu yn rhôdd.

21 Eithr hwy a lefasant arno, gan ddy-
wedyd, Croes-hoelia, croes-hoelia ef.

22 Ac efe a ddywedodd wrthynt y dry-
dedd waith, Canys pa ddrwg a wnaeth
efe? ni chefais i ddim achos marwolaeth
ynddo; am hynny mi a'i ceryddaf ef, ac
a'i gollyngaf yn rhôdd.

23 † Hwytthau a fuont daerion â llefau
uchel, gan ddeisyfu ei groes-hoelio ef. A'u
llefau hwynt, a'r arch-offeiriad, a orfuant.

24 n A Philat a † farnodd wneuthur eu
deisyfiad hwynt.

25 Ac efe a ollyngodd yn rhôdd iddynt
yr hwn am derfysg a llofruddiaeth a fwria-
fid yngharchar, yr hwn a ofynafant: eithr
yr Iesu a draddododd efe i'w hewyllys
hwynt.

26 o Ac fel yr oeddynt yn ei arwain ef
ymaith, hwy a ddaliafant un Simon o
Cyrene, yn dyfod o'r wlad, ac a ddodafant
y groes arno ef, i'w dwyn ar ol yr Iesu.

27 ¶ Ac yr oedd yn ei ganlyn ef liaws
mawr o bobl, ac o wragedd; y rhai
hefyd oedd yn cwynfan, ac yn galaru o'i
blegyd ef.

28 A'r Iesu, wedi troi attynt, a ddywed-
odd, Merched Jerusalem, na wylwch o'm
plegyd i: eithr wylwch o'ch plegyd eich
hunain, ac oblegyd eich plant.

29 Canys wele, y mae'r dyddiau yn dyfod,
yn y rhai y dywedant, Gwyn eu byd y rhai
ammhlantadwy, a'r crothau ni eppiliafant,
a'r bronnau ni roisant sugn.

30 p Yna y dechreuant ddywedyd wrth
y mynyddoedd, Syrthiwyd arnom; ac wrth
y brynau, Cuddiwyd ni.

31 q Canys os gwnant hyn yn y pren i'r,
pa beth a wneir yn y crin?

32 r Ac arweiniwyd gyd ag ef hefyd
ddau ddrwg-weithredwyr eraill, i'w rhoi
i'w marwolaeth.

33 A s phan ddaethant i'r lle a elwir
† Calfaria, yno y croes-hoeliasant ef, a'r
drwg-weithredwyr; un ar y llaw ddeheu,
a'r llall ar yr aswy.

34 ¶ A'r Iesu a ddywedodd, O Dad, t maddeu iddynt: canys u ni wyddant pa beth y maent yn ei wneuthur. A x hwy a rannafant ei ddillad ef, ac a fwriafant goelbren.

35 A'r y bobl a safodd yn edrych. z A'r pennaethiaid hefyd gyd â hwynt a watwarafant, gan ddywedyd, Eraill a waredodd efe; gwareded ef ei hun, os hwn yw Crist, etholedig Duw.

36 A'r milwyr hefyd a'i gwatwarafant ef, gan ddyfod atto, a chynnyg iddo finegr,

37 A dywedyd, Os tydi yw Brenhin yr Iuddewon, gwared dy hun.

38 a Ac yr ydoedd hefyd † argrifen wedi ei †grifenu uwch ei ben ef, â llythrenau Groeg, a Lladin, ac Hebraeg, HWN YW BRENHIN YR IUDDEWON.

39 ¶ Ac un o'r drwg-weithredwyr a grogasid a'i cablodd ef, gan ddywedyd, Os tydi yw Crist, gwared dy hun a nin-nau.

40 Eithr y llall a attebodd, ac a'i ceryddodd ef, gan ddywedyd, Onid wyt ti yn ofni Duw, gan dy fod dan yr un † ddam-nedigaeth?

41 A nyni yn wir yn gyfiawn; canys yr ydym yn derbyn yr hyn a haeddai y pethau a wnaethom: eithr hwn ni wnaeth ddim allan o'i le.

42 Ac efe a ddywedodd wrth yr Iesu, Arglwydd, cofia fi pan ddelych i'th deyrnas.

43 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Yn wir meddaf i ti, Heddyw y byddi gyd â mi ym mharadwys.

44 b Ac yr ydoedd hi ynghylch y chweched awr, a thywyllwch a fu ar yr holl † ddaear hyd y nawfed awr.

45 A'r haul a dywyllwyd, a c llen y deml a rwygwyd yn ei chanol.

46 ¶ A'r Iesu, gan lefain â llef uchel, a ddywedodd, d O Dad, i'th ddwyllaw di y gorchymynaf fy yspryd. e Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a drengodd.

47 f A'r canwriad, pan welodd y peth a wnaethpwyd, a ogoneddodd Dduw, gan ddywedyd, Yn wir yr oedd hwn yn wr cyfiawn.

48 A'r holl bobloedd y rhai a ddaethant ynghyd i edrych hyn, wrth weled y pethau a wnaethpwyd, a ddychwelasant, gan guro eu dwyfronnau.

49 A'i holl gydnabod ef a safasant o hirbell, a'r gwragedd y rhai a'i canlynafent ef o Galilea, yn edrych ar y pethau hyn.

50 ¶ g Ac wele, gwr a'i enw Joseph, yr hwn oedd gynghorwr, gwr da a chyfiawn:

51 (Hwn ni chyttunafai â'u cynghor ac â'u gweithred hwynt) o Arimathea, dinas yr Iuddewon (h yr hwn oedd yntau yn disgwyl hefyd am deyrnas Dduw)

52 Hwn a ddaeth at Pilat, ac a ofynodd gorph yr Iesu.

53 Ac efe a'i tynnodd i lawr, ac a'i hamdôdd mewn lliain main, ac a'i rhoddes mewn bedd wedi ei naddu mewn carreg, yn yr hwn ni roddasid † dyn eriôed.

54 A'r dydd hwnnw oedd i ddarpar-wyl, a'r fabbath oedd yn nesâu.

55 A'r gwragedd hefyd, k y rhai a ddaethent gyd ag ef o Galilea, a ganlynafant, ac a welasant y bedd, a pha fodd y dodwyd ei gorph ef.

56 A hwy a ddychwelasant, ac a barottoifant bêr-aroglau acennaint; ac a orphwyfasant ar y fabbath, l yn ol y gorchymyn.

P E N. XXIV.

1 Y ddau angel yn mynegi adgyfodiad Crist i'r gwragedd oedd yn dyfod at y bedd; 9 a'r rhai bynny yn ei adrodd i eraill. 13 Crist ei hun yn ymddangos i'r ddau ddifgybl oedd yn myned i Emmaus: 36 ac wedi bynny i'r apostolion; ac yn ceryddu eu hangbrediniaeth bwy: 47 yn rboddi gorchymyn iddynt: 49 ac yn addaru yr Yspryd Glân: 51 ac felly yn esgyn i'r nefoedd.

A'r dydd cyntaf o'r wythnos, ar y cynddydd, hwy a ddaethant at y bedd, gan ddwyn y per-aroglau a barottoifent, a rhai gyd â hwynt.

2 A hwy a gawfant y maen wedi ei dreiglo ymaith oddi wrth y bedd.

3 Ac wedi iddynt fyned i mewn, ni chawfant gorph yr Arglwydd Iesu.

4 A bu, a hwy yn petrufo am y peth hyn, wele, dau wr a safodd yn eu hymyl mewn gwisgoedd disglaïr.

5 Ac wedi iddynt ofni, a goftwng eu hwynebau tu a'r ddaear, hwy a ddywedasant wrthynt, Paham yr ydych yn ceisio † y byw ym myig y meirw?

6 Nid yw efe yma, ond efe a gyfododd. b Cofiwch pa fodd y dywedodd wrthynt, ac efe erto yn Galilea,

7 Gan ddywedyd, Rhaid yw rhoi Mab y dyn yn nwyllaw dynion pechadurus, a i groes-hoelio, a'r trydydd dydd adgyfodi.

8 A c hwy a gofiasant ei eiriau ef;

9 d Ac a ddychwelasant oddi wrth y bedd, ac a fynegasant hyn oll i'r un ar ddeg, ac i'r lleill oll.

10 A Mair Magdalen, a c Joanna, a Mair mam Iago, a'r lleill gyd â hwynt, oedd y rhai a ddywedasant y pethau hyn wrth yr apostolion.

11 A'u geiriau a welid yn eu golwg hwynt fel gwegi, ac ni chredasant iddynt.

12 f Eithr Pedr a gododd i fynu, ac a redodd at y bedd; ac wedi ymgrymmu, efe a ganfu y lleiniau wedi eu gosod o'r neilldu; ac a aeth ymaith, gan ryfeddu rhyngddo ac ef ei hun am y peth a ddarfuafai.

13 ¶ g Ac wele, dau o'honynt oedd yn myned y dydd hwnnw i drefa'i henw Emmaus, yr hon oedd ynghylch trugain ystâd oddi wrth Jerusalem.

14 Ac yr oeddynt hwy yn ymddiddan â'u gilydd am yr holl bethau hyn a ddigwyddasant.

15 A bu, fel yr oeddynt yn ymddiddan, ac yn ymofyn â'u gilydd, h yr Iesu ei hun hefyd a nefaodd, ac a aeth gyd â hwynt.

16 Eithr i eu llygaid hwynt a attaliwyd, fel na's adwaenent ef.

17 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa ryw ymadroddion yw y rhai hyn yr ydych yn eu bwrw at eu gilydd, dan rodio, ac yn wyneb-drift?

18 Ac un o'honynt, a'i enw Cleopas, gan ateb a ddywedodd wrtho, A wyt ti yn unig yn ymdeithydd yn Jerusalem, ac ni wybuost y pethau a wnaethpwyd ynddi hi yn y dyddiau hyn?

19 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Pa bethau? Hwytthau a ddywedasant wrtho, Y pethau ynghylch Iesu o Nazareth, k yr hwn oedd wr o brophwyd, l galluog mewn gweithred a gair ger bron Duw a'r holl bobl;

20 A'r modd y traddododd yr arch-offeiriad a'n llywodraethwyr ni ef i farn marwolaeth, ac a'i croes-hoeliasant ef.

21 Ond

† farn-edigaeth.

b Mat. 27. 45. Marc 15. 33. † dir. c Mat. 27. 51. Marc 15. 38. d Sal. 31. 5. e Mat. 27. 50. Marc 15. 37. Ioan 19. 30. f Mat. 27. 54. Marc 15. 39.

g Mat. 27. 57. Marc 15. 43. Ioan 19. 38. h Marc 15. 43. Pen. 2. 25. 38.

† neh. i Mat. 27. 62. k Pen. 8. 2.

l Ecsod. 30. 10.

33. a Mat. 28. 1. Marc 16. 1. Ioan 20. 1.

† yr bron fy'n tyw, b Mat. 16. 21. a 17. 23. Marc 9. 31. Pen. 9. 22. c Ioan 2. 22. d Mat. 28. 8. Marc 16. 10. e Pen. 8. 3.

f Ioan 20. 3. 6.

g Marc 16. 12.

h Mat. 18. 20. Adn. 36. i Ioan 20. 14. a 21. 4.

k Mat. 21. 11. Pen. 7. 16.

l Ioan 4. 19. a 6. 14. † Act. 7. 21.

Mat. 16.
Pen. 2. 38.

Mat. 28. 8.
Marc 16. 10.
Ioan 20. 18.

Adn. 46.
Act. 17. 3.
1. Pedr 1. 11.
p Gen. 3. 15. a 22.
18. a 26.
4. a 49. 10.
Deut. 18. 15.
Q Sal. 132. 11.
Esay 7. 14. a 9. 6.
a 40. 10.
Jer. 23. 5.
a 33. 14.
Ezec. 34. 23. a 37. 25.
Dan 9. 24.
Mica 7. 20.
Edr. ar
Ioan 1. 45.
r Edrych
Gen. 32. 26. a 42. 7.
Marc 6. 48.
Gen. 19. 3.
Act. 16. 15.
† Neu,
aetb yn
anweledig
iddynt.
t i Cor. 15. 5.
u Marc 16. 14.
Ioan 20. 19.

21 Ond yr oeddym ni yn gobeithio m mai efe oedd yr hwn a waredai 'r Israel. Ac heb law hyn oll, heddyw yw 'r trydydd dydd er pan wnaethpwyd y pethau hyn.

22 A hefyd n rhai gwagedd o honom ni a'n dychrynafant ni, gwedi iddynt fod yn fore wrth y bedd :

23 A phan na chawfant ei gorph ef, hwy a ddaethant, gan ddywedyd, weled o honynnt weledigaeth o angylion, y rhai a ddywedent ei fod ef yn fyw.

24 A rha o'r rhai oedd gyd â nyni a aethant at y bedd, ac a gawfant felly, fel y dywedafai y gwagedd : ond ef ni's gwelfant.

25 Ac efe a ddywedodd wrthynt, O nyfydion, a hwyr-frydig o galon i greu'r holl bethau a ddywedodd y prophwydi !

26 O Onid oedd raid i Grist ddiodefy pethau hyn, a myned i mewn i'w ogoniant ?

27 A chan ddechreu ar p Moses, a'r q holl brophwydi, efe a esponiodd iddynt yn yr holl yfgrhythrau y pethau am dano ei hun.

28 Ac yr oeddynt yn nesau i'r dref lle yr oeddynt yn myned : ac yntau a gymmerth arno ei fod yn myned ym fihellach.

29 A s hwy a'i cymhellafant ef, gan ddywedyd, Aros gyd â ni : canys ymae hi yn hwyrhâu, a'r dydd yn darfod. Ac efe a aeth i mewn i aros gyd â hwynt.

30 A darfu, ac efe yn eistedd gyd â hwynt, efe a gymmerodd fara, ac a'i bendithiodd, ac a'i torrodd, ac a'i rhoddes iddynt.

31 A'u llygaid hwynt a agorwyd, a hwy a'i hadnabuant ef : ac efe a † ddislannodd allan o'u golwg hwynt.

32 A hwy a ddywedafant wrth eu gilydd, Onid oedd ein calon ni yn llosgi ynom tra'r ydoedd efe yn ymddiddan â ni ar y ffordd, a thra'r ydoedd efe yn agoryd i ni'r yfgrhythrau ?

33 A hwy a godafant yr awr honno, ac a ddychwelafant i Jerusaleml, ac a gawfant yr un ar ddeg wedi ymgafglu ynghyd, a'r fawl oedd gyd â hwynt,

34 Yn dywedyd, Yr Arglwydd a gyfododd yn wir, ac i a ymddangosodd i Simon.

35 A hwythau a adroddafant y pethau a wnaethbefid ar y ffordd, a pha fodd yr adnabuwyd ef ganddynt wrth dorriad y bara.

36 ¶ u Ac a hwy yn dywedyd y pethau hyn, yr Iesu ei hun a safodd yn eu canol

hwynt, ac a ddywedodd wrthynt, Tangnefedd i chwi.

37 Hwythau, wedi brawychu ac ofni, a dybiafant weled o honynnt yspried.

38 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Paham y'ch trallodir ? a phaham y mae meddyliau yn codi yn eich calonau ?

39 Edrychwch fy nwyllaw a'm traed, mai myfi fy hun ydyw. x Teimlwch fi, a gwelwch : canys nid oes gan yspried gnawd ac efgyrn, fel y gwelwch fod gennyf fi.

40 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a ddangosodd iddynt ei ddwyllaw a'i draed.

41 Ac a hwy etto heb greu gan lawenydd, ac yn rhyfeddu, efe a ddywedodd wrthynt, y A oes gennych chwi yma ddim bwyd ?

42 A hwy a roifant iddo ddarn o bysgodyn wedi ei rostio, ac o ddil mel.

43 Yntau a'i cymmerodd, ac a'i bwytaodd yn eu gwydd hwynt.

44 Ac, efe a ddywedodd wrthynt, z Dy-ma'r geiriau a ddywedais i wrthyh, pan oeddwn etto gyd â chwi, bod yn rhaid cyflawni pob peth a 'grifenydd ynghyfraith Moses, a'r prophwydi, a'r salmau, am danaf fi.

45 Yna a yr agorodd efe eu deall hwynt, a fel y deallent yr yfgrhythrau.

46 Ac efe a ddywedodd wrthynt, b Felly yr ygrifenydd, ac felly yr oedd raid i Grist ddiodeff, a chyfodi o feirw y trydydd dydd :

47 A phregethu edifeirwch a c maddeuant pechodau yn ei enw ef ym mhllith yr holl genhedloedd, gan ddechreu yn Jerusaleml.

48 Ac yr ydyh d chwi yn dyfion o'r pethau hyn.

49 ¶ Ac wele, e yr ydwyf fi yn anfon addewid fy Nhad arnoch : eithr arhoswch chwi yn ninas Jerusaleml, hyd oni wisger chwi â nerth o'r uchelder.

50 ¶ Ac efe a'u dug hwynt allan f hyd yn Bethania ; ac a gododd ei ddwyllaw, ac a'u bendithiodd hwynt.

51 g Ac fe a ddarfu, tra'r oedd efe yn eu bendithio hwynt, ymadael o hono ef oddi wrthynt, ag efe a ddygwyd i fynu i'r nef.

52 h Ac wedi iddynt ei addoli ef, hwy a ddychwelafant i Jerusaleml, gyd â llawenydd mawr :

53 Ac yr oeddynt yn wastadol i yn y deml, yn moli ac yn bendithio Duw. Amen.

x Ioan 20. 20, 27.

y Ioan 28. 10.

z Mat. 16. 21. a 17. 22. a 20. 18. Pen. 9. 22. a 18. 31. Adn 6.

a Act. 16. 14.

b Sal. 22. Esay 53. Act. 17. 3.

c Act. 13. 38. 1 Ioan 2. 12. d Ioan 15. 27.

e Act. 1. 8. e Ioan 14. 15. 26. a 15. 26. a 16. 7.

f Act. 1. 4. a 2. 1. &c. f Act. 1. 12. g Marc 16. 19. Act. 1. 9.

h Mat. 28. 9. 17.

i Act. 2. 46. a 5. 42.

¶ Yr Efengyl yn ol Sant IOAN.

P E N. I.

1 Duwadab, dyndab, a fwydd Iesu Grist.
15 Tyfiolaeth Ioan. 39 Galwad Andreas, Pedr, Phylip, a Natbanaël.

Y N y dechreuad a yr oedd y Gair, a'r Gair oedd b gyd â Duw, a Duw oedd y Gair.

2 c Hwn oedd yn y dechreuad gyd â Duw.

3 d Trwyddo ef y gwnaethpwyd pob peth ; ac hebddo ef ni wnaethpwyd dim a'r a wnaethpwyd.

4 e Ynddo ef yr oedd bywyd ; a'r f bywyd oedd oleuni dynion :

5 A'r g goleuni fydd yn llewyrchu yn y tywyllwch ; a'r tywyllwch nid oedd yn ei fangyffred.

6 ¶ h Yr ydoedd gwr wedi ei anfon oddi Bl. yr wrth Dduw, a'i enw Ioan.

7 Hwn a ddaeth yn dyfiolaeth, fel y tyfiolaethai am y Goleuni, fel y credai h Mal. 3. 1.

8 Nid efe oedd y Goleuni, eithr efe a anfonafid fel y tyfiolaethai am y Goleuni.

9 i Hwn ydoedd y gwir Oleuni, yr hwn fydd yn goleuo pob dyn a'r y fydd yn dyfod i'r byd.

10 Yn y byd yr oedd efe, k a'r byd a wnaethpwyd trwyddo ef ; a'r byd nid adnabu ef.

11 At ei eiddo ei hun y daeth, a'r eiddo ei hun ni dderbyniasant ef.

12 Ond l cynnifer ag a'i derbyniasant ef, efe a roddes iddynt † allu i fod yn feibion i Dduw, sef i'r fawl a gredant yn ei enw ef :

i Adn. 4. k Heb. 1. 2. a 11. 3. l Esay 56. 5. Rhuf. 8. 15. Gal. 3. 26. 2 Pedr 1. 4.

m Ioan 3. 1. † Neu, fraith.

m Pen. 3. 13 m Y rhai ni aned o waed, nac o ewyllys y cnawd, nac o ewyllys gwr, eithr iago 1. 18. o Dduw.
1 Pedr 1. 23.
n Mat. 1. 16.
Luc 1. 31.
a 2. 7.

29. 14 n A'r Gair o a wnaethpwyd p yn gnawd, ac a drigodd yn ein plith ni (ac q ni a welfom ei ogoniant ef, gogoniant megis yr Unig-anedig oddi wrth y Tad) r yn llawn gras a gwirionedd.

15 ¶ Ioan a dystiolaethedd am dano ef, ac a lefodd, gan ddywedyd, Hwn oedd yr un y dywedais am dano, s Yr hwn fydd yn dyfod ar fy ol i, a aeth o'm blaen i: canys yr oedd efe o'm blaen i.

16 Ac o'i gyflawnder ef y derbyniasom ni oll, a gras am ras.

17 Canys u y gyfraith a roddwyd trwy 2 Pedr 1. 17. Mosés, ond y gras a'r gwirionedd a ddaeth trwy Iesu Grifft.

18 * Ni welodd neb Dduw eriedd: yr unig-anedig Fab, yr hwn fydd ym mynwes y Tad, hwnnw a'r hyspyfodd ef.

19 ¶ A hon yw y tystiolaeth Ioan, pan anfonodd yr Iuddewon o Jerusalema offeiriadaid a Lefiaid i ofyn iddo, Pwy wyt ti?

20 Ac z efe a gyffesodd, ac ni wadodd; a chyffesodd, Nid myfi yw'r Crist.

21 A hwy a ofynasant iddo, Beth ynte? Ai Elias wyt ti? Yntau a ddywedodd, Nag e. ¶ Ai'r a Prophwyd wyt ti? Ac efe a atebodd, Nag e.

22 Yna y dywedasant wrtho, Pwy wyt ti? fel y rhoddod attib i'r rhai a'n danfonodd. Beth yr wyt ti yn ei ddywedyd am danat dy hun?

23 b Eb efe, Myfi yw llef un yn gwaeddi yn y diffeithwch, Uniawnwch ffordd yr Arglwydd, fel c y dywedodd Esay y prophwyd.

24 A'r rhai a anfonasid oedd o'r Pharisfaid.

25 A hwy a ofynasant iddo, ac a ddywedasant wrtho, Paham gan hynny yr wyt ti yn bedyddio, onid ydwyf ti na'r Crist, nac Elias, na'r prophwyd?

26 Ioan a atebodd iddynt, gan ddywedyd, d Myfi fy yn bedyddio a dwfr; ond y mae un yn fesyll yn eich plith chwi, yr hwn nid adwaenoch chi:

27 e Efe yw'r hwn fydd yn dyfod ar fy ol i, yr hwn a aeth o'm blaen i; yr hwn nid ydwyf fi deilwng i ddattod carrai ei esgid.

28 Y pethau hyn a wnaethpwyd yn Bethabara, y tu hwnt i'r Iorddonen, lle yr oedd Ioan yn bedyddio.

29 ¶ Trannoeth Ioan a ganfu yr Iesu yn dyfod atto; ac efe a ddywedodd, Wele i Oen Daw, yr hwn fydd yn tynnu ymaith bechodau'r byd.

30 ¶ Hwn yw efe am yr hwn y dywedais i, Ar fy ol i y mae gwr yn dyfod, yr hwn a aeth o'm blaen i: canys yr oedd efe o'm blaen i.

31 Ac myfi nid adwaenwn ef: eithr fel yr amlygid ef i Israel, i hynny y daethum i, gan fedyddio a dwfr.

32 Ac Ioan a dystiolaethodd, gan ddywedyd, Mi a welais h yr Ysryd yn disgyn megis colommen, o'r nef, ac efe a arhodd arno ef.

33 A myfi nid adwaenwn ef; eithr yr hwn a'm hanfonodd i fedyddio a dwfr, efe a ddywedodd wrthyf, Ar yr hwn y gwelych yr Ysryd yn disgyn ac yn aros arno, i hwnnw yw'r un fy'n bedyddio a'r Ysryd Glân.

34 A mi a welais, ac a dystiolaethais mai hwn yw Mab Duw.

35 ¶ Trannoeth drachefn y safodd Ioan, a dau o'i ddisgyblion:

36 A chan edrych ar yr Iesu yn rhodio, efe a ddywedodd, Wele Oen Duw.

37 A'r ddau ddisgybl a'i clywfant ef yn llafaru, ac a ganlynasant yr Iesu.

38 Yna'r Iesu a droes; a phan welodd hwynt yn canlyn, efe a ddywedodd wrthynt, Beth yr ydych chi yn ei geisio? A hwy a ddywedasant wrtho ef, Rabbi (yr hyn o'i gyfieithu yw, Athraw) pa le yr wyt ti yn t trigo?

39 Efe a ddywedodd wrthynt, Deuwch a gwelwch. A hwy a ddaethant, ac a welfant lle yr oedd efe yn trigo, ac a arhosasant gyd ag ef y diwrnod hwnnw: ac yr oedd hi ynghylch y ddegfed awr.

40 ¶ Andreas, brawd Simon Pedr, oedd un o'r ddau a glywsent bynny gan Ioan, ac a'i dilynasant ef.

41 Hwn yn gyntaf a gafodd ei frawd ei hun Simon, ac a ddywedodd wrtho, Nyni a gawfom y Mefsias; yr hyn o'i ddeongl yw, t Y Crist.

42 Ac efe a'i dug ef at yr Iesu. A'r Iesu wedi edrych arno ef, a ddywedodd, Ti yw Simon mab Jona: ti a elwir Cephas, yr hwn a gyfieithir, t Carreg.

43 ¶ Trannoeth yr ewyllysiodd yr Iesu fyned allan i Galilea; ac efe a gafodd Philip, ac a ddywedodd wrtho, Dilyn fi.

44 A n Philip oedd o Bethsaida, o ddinas Andreas a Phedr.

45 Philip a gafodd o Nathanael, ac a ddywedodd wrtho, Cawfom yr hwn yr ysgrifonodd p Mosés yn y gyfraith, a'r q prophwydi, am dano, Iesu o Nazareth, mab Joseph.

46 A Nathanael a ddywedodd wrtho, s A ddichon dim da dyfod o Nazareth? Philip a ddywedodd wrtho, Tyred a gwel.

47 Iesu a ganfu Nathanael yn dyfod atto; ac a ddywedodd am dano, Wele Israeliad yn wir, t yn yr hwn nid oes dwyll.

48 Nathanael a ddywedodd wrtho, Pa fodd y'm hadwaenost? Iesu a atebodd ac a ddywedodd wrtho, Cyn i Philip dy alw di, pan oedd it tan y ffygyfren, mi a'th welais di.

49 Nathanael a atebodd ac a ddywedodd wrtho ef, Rabbi, ti yw Mab Duw; ti yw Brenhin Israel.

50 Iesu a atebodd ac a ddywedodd wrtho ef, O herwydd i mi ddywedyd i ti, Myfi a'th welais di dan y ffygyfren, a ydwyf ti yn credu? ti a gei weled pethau mwy na'r rhai hyn.

51 Ac efe a ddywedodd wrtho, Yn wir, yn wir, meddaf i chi, a Ar ol hyn y gwelwch y nef yn agored, ac angylion Duw yn esgyn ac yn disgyn ar Fab y dyn.

P E N. II.

1 Crist yn troi'r daufr yn win: 12 yn myned i ward i Capernaum a Jerusalema; 14 ac yno yn bwrw y prynio'r a'r gwerthwyr allan o'r deml: 19 yn rhag-fynegi ei farwolaeth, a'i adgyfodiad. 23 Llauer yn credu ynddo, o berwydd ei wrythiau; ond er hynny nid ymddiriedai efe iddynt am dano ei hun.

A'R trydydd dydd yr oedd priodas a yn Cana Galilea: a mam yr Iesu oedd yno.

2 A galwyd yr Iesu hefyd a'i ddisgyblion i'r briodas.

30.

k Adn. 29.

t byro i

l Mat. 4. 18.

t Yr Ex-nimio.

m Mat.

16. 18.

t Neu,

Petr.

n Pen. 12.

21.

o Pen. 21.

2.

p Gen. 3.

15. 49.

10.

Deut. 18.

18.

Edr ar

Luc 24.

27.

q Esay 4.

2. a 7. 14.

a 9. 6. a

51. 2.

Mica 5. 2.

Zec. 6. 12.

a 9. 9.

Edr. ar

L. c 24.

27.

r Mat. 2.

23.

Luc 2. 4.

s Pen. 7.

41. 42.

t Sal. 32. 2.

a 73. 1.

Rhuf. 2.

28. 29.

a Gen. 28.

12.

Mat. 4.

14.

Luc 2. 9.

13. a 22.

43. a 24.

4.

Aa. 1. 10.

13.

3 A

3 A phan ballodd y gwin, mam yr Iesu a ddywedodd wrtho ef, Nid oes ganddynt mo'r gwin.
 b Pen. 19. 4 Iesu a ddywedodd wrthi, b † Beth fydd i mi a wnelwyf â thi, wraig? c ni ddaeth fy awr i etto.
 † Beth yw i mi ac i ti, wraig?
 c Pen. 7. 5 Ei fam ef a ddywedodd wrth y gwafanaethwyr, Beth bynnag a ddywedo ef wrthyh, gwnewch.
 6 Ac yr oedd yno chwech o ddyfr-lestri meini wedi eu gofod, d yn ol defod puredigaeth yr Iuddewon, y rhai a ddalient bob un ddau ffircyn neu dri.
 d Marc 7. 7 Iesu a ddywedodd wrthynt, Llenwch y ddyfr-lestri o ddwfr. A hwy a'u llanwafant hyd yr ymyl.
 8 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Gollyngwch yn awr, a dygwch at lywodraethwr y wledd. A hwy a ddygafant.
 9 A phan brofodd llywodraethwr y wledd y dwfr a wnaethid yn win (ac ni wyddai o ba le yr ydoedd, eithr y gwafanaethwyr, y rhai a ollyngaent y dwfr, a wyddent) llywodraethwr y wledd a alwodd ar y priod-fab,
 10 Ac a ddywedodd wrtho, Pob dyn a efyd y gwin da yn gyntaf; ac wedi iddynt yfed yn dda, yna un a fo gwaeth: tithau a gedwaist y gwin da hyd yr awr hon.
 11 Hyn o ddechreu gwyrthiau a wnaeth yr Iesu yn Cana Galilea, ac a eglurodd ei ogoniant; a'i ddisgyblion a gredafant ynddo.
 e Pen. 7. 12 ¶ Wedi hyn efe a aeth i wared i Capernaum, efe, a'i fam, c a'i frodyr, a'i ddisgyblion: ac yno nid arhosafant nemmawr o ddyddiau.
 3. 13 ¶ A phafg yr Iuddewon oedd yn agos: a'r Iesu a aeth i fynu i Jerufalem;
 f Mat. 21. 14 f Ac a gafodd yn y deml rai yn gwerthu ychen, a defaid, a cholommennod, a'r newidwyr arian yn eistedd.
 12. Marc 11. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.
 15 Ac wedi gwneuthur fflang-gell o fân reffynnau, efe a'u gyrrodd hwynt oll allan o'r deml, y defaid hefyd a'r ychen; ac a dywalltodd allan arian y newidwyr, ac a ddymchwelodd y byrddau:
 16 Ac a ddywedodd wrth y rhai oedd yn gwerthu colommennod, Dygwch y rhai hyn oddi yma; na wnewch dy fy Nhaf i yn dy marchnad.
 17 A'i ddisgyblion a gofiasant fod yn ysgrifenedig, g Zel dy dy di a'm hyfodd i.
 g Sal. 69. 9. 18 ¶ Yna'r Iuddewon a attebafant ac a ddywedafant wrtho ef, h Pa arwydd yr wyt ti yn ei ddangos i ni, gan dy fod yn gwneuthur y pethau hyn?
 h Mat. 12. 38. Pen. 6. 30. 19 Yr Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, i Dinystruich y deml hon, ac mewn tridiau y cyfodaf hi.
 i Mat. 26. 61. a 27. 40. Marc 14. 58. a 15. 29. 20 Yna'r Iuddewon a ddywedafant, Chwe blynedd a deugain y buwyd yn adeiladu'r deml hon; ac a gyfodi di hi mewn tridiau?
 21 Ond efe a ddywedafai am deml ei gorph.
 22 Am hynny pan gyfododd efe o feirw, k ei ddisgyblion ef a gofiasant iddo ddyweddyd hyn wrthynt hwy: a hwy a gredafant yr ysgrifenydd, a'r gair a ddywedafai'r Iesu.
 k Luc 24. 8. 23 ¶ Ac fel yr oedd efe yn Jerufalem ar y pasg yn yr wyl, llawer a gredafant yn ei enw ef, wrth weled ei arwyddion a wnaethai efe.

24 Ond nid ymddiriedodd yr Iesu iddynt am dano ei hun, am yr adwaenai efe hwynt oll;
 25 Ac nad oedd raid iddo dystiolaethu o neb iddo am ddyn: o herwydd l yr oedd efe yn gwybod beth oedd mewn dyn.

1 Sam. 16. 7. 1 Cron. 28. 9. Dat. 2. 23.

Pen. 6. 64. Ad. 1. 24.

P E N. III.

1 Crist yn dysgu Nicodemus mor angenrheidiol yw ad-enedigaeib. 14 Am ffydd yn ei farwolaeth ef. 16 Mawr gariad Duw tu ag at y byd. 18 Condemniad am angbrediniaeth. 23 Bedydd, dystiolaeth, ac atbarawiaeth Ioan am Crist.

A C yr oedd dyn o'r Phariseaid, a'i enw Nicodemus, pennaeth yr Iuddewon:

30.

2 a Hwn a ddaeth at yr Iesu liw nos, ac a ddywedodd wrtho, Rabbi, nyny a wyddom mai dyfgawdwr ydwyd ti wedi dyfod oddi wrth Dduw: canys b ni allai neb wneuthur y gwyrthiau hyn yr wyt ti yn eu gwneuthur, oni bai fod c Duw gyd ag ef.

b Pen. 9. 16. 33.

c Ad. 10. 38.

3 Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Yn wir, yn wir, meddaf i ti, d Oddi eithr geni dyn † drachefn, ni ddichon efe weled teyrnas Dduw.

d Tit. 3. 5. † oddi fynu.

4 Nicodemus a ddywedodd wrtho, Pa fodd y dichon dyn ei eni, ac efe yn hen? a ddichon efe fyned i groth ei fam eilwaith, a'i eni?

5 Iesu a attebodd ac a ddywedodd, Yn wir, yn wir, meddaf i ti, Oddi eithr geni dyn o ddwfr ac o'r Yspryd, ni ddichon efe fyned i mewn i deyrnas Dduw.

6 Yr hyn a aned o'r cnawd, fydd gnawd; a'r hyn a aned o'r Yspryd, fydd yspryd.

7 Na ryfedda ddyweddyd o honof fi wrthynt, Y mae yn rhaid eich geni chwi † drachefn.

† oddi fynu.

8 c Y mae'r gwynt yn chwythu lle y mynno; a thi a glywi ei fwn ef, ond ni wyddost o ba le y mae yn dyfod, nac i ba le y mae yn myned: felly mae pob un a'r a aned o'r Yspryd.

e Preg. 11. 5. 1 Cor. 2. 11.

9 Nicodemus a attebodd ac a ddywedodd wrtho, f Pa fodd y dichon y pethau hyn fod?

f Pen. 6. 52, 60.

10 Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, A wyt ti yn ddyfgawdwr yn Israel, ac ni wyddost y pethau hyn?

11 g Yn wir, yn wir, meddaf i ti, Mai yr hyn a wyddom yr ydym yn ei lasaru, a'r hyn a welom yr ydym yn ei dystiolaethu; h a'n dystiolaeth ni nid ydych yn ei derbyn.

g Pen. 7. 16. a 8. 28. a 12. 49. a 14. 24. h Adn. 32.

12 Os dywedais i chwi bethau daearol, a chwithau nid ydych yn credu; pa fodd, os dywedaf i chwi bethau nefol, y credwch?

13 Ac i ni efgynodd neb i'r nef, oddi eithr yr hwn a ddisgynodd o'r nef, fef Mab y dyn, yr hwn fydd yn y nef.

i Diar. 30. Pen. 6. 62. Eph. 4. 9. k Num.

14 ¶ Ac k megis y dyrchafodd Moses y farph yn y diffeithwch, felly l y mae yn rhaid dyrchafu Mab y dyn:

l Pen. 8. 28. a 12. 32. m Adn. 36. Pen. 6. 47.

15 Fel na choller pwy bynnag a gredo ynddo ef, ond m caffael o hono fywyd tragywyddol.

16 ¶ n Canys felly y carodd Duw y byd, fel y rhoddodd efe ei unig-anedig Fab, fel na choller pwy bynnag a gredo ynddo ef, ond caffael o hono fywyd tragywyddol.

n i Ioan 4. 9. o Luc 9. 56. Pen. 5. 45. a 8. 15. a 12. 47.

17 o Oblegyd ni ddanfonodd Duw ei Fab i'r byd, i ddamnio'r byd, ond fel yr achubid y byd trwyddo ef.

18 ¶ P Yr

p Pen. 5. 18 ¶ P Yr hwn fydd yn credu ynddo ef, ni
24. a 26. 40. ddemnir: eithr yr hwn nid yw yn credu, a
47. a 20. ddamniwyd eisoes; o herwydd na chredodd
31. yn enw unig-anedig Fab Duw.

q Pen. 8. 19 A hon yw'r ddamnedigaeth; q ddy-
12. fod goleuni i'r byd, a charu o ddynion y
tywyllwch yn fwy na'r goleuni: canys yr
oedd eu gweithredoedd hwy yn ddrwg.

r Job 24. 20 O herwydd r pob un a'r fydd yn
13. 17. gwneuthur drwg, fydd yn casâu y goleuni,
† Neu, ac nid yw yn dyfod i'r goleuni, fel † nad
ma ddat- argyodder ei weithredoedd ef.

guddir. 21 Ond yr hwn fydd yn gwneuthur
gwirionedd, fydd yn dyfod i'r goleuni, fel
yr eglurhaer ei weithredoedd ef, mai yn
Nuw y gwnaed hwynt.

s Pen. 4. 22 ¶ Wedi y pethau hyn, daeth yr Iesu
2. a'i ddisgyblion i wlad Judea; ac a arhosodd
yno gyd â hwynt, s ac a fedyddiodd.

23 ¶ Ac yr oedd Ioan hefyd yn bedyddio
yn Ainon, yn agos i Salim; canys dyfroedd
lawer oedd yno: a hwy a ddaethant ac
a'u bedyddiwyd.

t Mat. 14. 24 Canys t ni fwriafid Ioan etto ynghar-
3. char.

25 ¶ Yna y bu ymofyn rhwng rbai o
ddisgyblion Ioan a'r Iuddewon, ynghylch
puredigaeth.

† Athro. 26 A hwy a ddaethant at Ioan, ac a
u Pen. 1. ddywedasant wrtho, † Rabbi, yr hwn oedd
7. 15. 27. gyd â thi y tu hwnt i'r Iorddonen, u am
34. yr hwn y tyftiolaethaist ti, wele, y mae
hwnnw yn bedyddio, a phawb yn dyfod
atto ef.

x I Cor. 27 Ioan a attebodd ac a ddywedodd,
4. 7. x Ni ddichon dyn † dderbyn dim, oni bydd
Heb. 5. 4. wedi ei roddi iddo o'r nef.

28 Chwychwi eich hunain ydych dystion
i mi, ddywedyd o honof fi, y Nid myfi
† ymeryd yw y Crist, eithr z fy mod wedi fy anfon
dim iddo o'i flaen ef.

y Pen. 1. 29 Yr hwn fydd ganddo y briod-ferch,
20. 27. yw'r priod-fab: ond a cyfaill y priod-fab,
z Mat. 3. yr hwn fydd yn sefyll ac yn ei glywed ef,
1. fydd yn llawenychu yn ddi-fawr oblegyd
Marc 1. 2. llef y priod-fab: y llawenydd hwn † mau
Luc 1. 17. fi gan hynny a gyflawnwyd.
a Can. 5. 1.

† o'reiddof 30 Rhaid ydyw iddo ef gynnnyddu, ac i
5. &c. minnau leihau.

b Pen. 1. 31 Yr hwn a ddaeth oddi uchod, b fydd
15. 27. goruwch pawboll: yr hwn fydd o'r ddaear,
fydd o'r ddaear, ac am y ddaear mae yn
e I Cor. llafaru: c yr hwn fydd yn dyfod o'r nef,
15. 47. fydd goruwch pawb.

d Adn. 11. 32 d A'r hyn a welodd efe ac a glyw-
Pen 8. 26. odd, hynny y mae efe yn ei dystiolaethu:
e Rhuf. ond nid oes neb yn derbyn ei dystiolaeth
3. 4. ef.

f Ioan 5. 33 Yr hwn a dderbyniodd ei dystiolaeth
10. ef, e a seliodd mai geirwir yw Duw.

g Mat. 11. 34 Canys yr hwn a anfonodd Duw, fydd
27. a 28. yn llafaru geiriau Duw; oblegyd nid wrth
18. fefur y mae Duw yn rhoddi iddo ef yr
Pen. 5. 20. Ysryd.

h Heb. 2. 8. 35 f Y mae'r Tad yn caru'r Mab, ac efe
4. a roddodd bob peth yn ei law ef.

i Adn. 15. 36 g Yr hwn fydd yn credu yn y Mab,
16. y mae ganddo fywyd tragywyddol: a'r
Rhuf. 1. hwn fydd heb gredu i'r Mab, ni wel
17. fywyd; eithr y mae digofaint Duw yn
i Ioan 5. aros arno ef.
10.

P E N. IV.

1 Crif yn ymddiddan â gwraig o Samaria,
ac yn ei ddatguddio ei bun iddi. 27 Ei
ddisgyblion yn rhyfeddu; 31 ac yntau yn
bysysu iddynt ei xel tu ag at ogorian

Duw. 39 Llawer o'r Samariaid yn credu
ynddo; 43 ac yntau yn myned ymaith i
Galilea, ac yn iachâu mab y llywydd oedd
yn gorwedd yn glaf yn Capernaum.

PAN wybu'r Arglwydd gan hynny 30.
glywed o'r Phariseaid fod yr Iesu yn
gwneuthur ac a yn bedyddio mwy o ddis- a Pen. 3.
gyblion nag Ioan, 22, 26.

2 (Er na fedyddiafai yr Iesu ei hun,
eithr ei ddisgyblion ef)

3 Efe a adawodd Judea, ac a aeth dra-
chefn i Galilea.

4 Ac yr oedd yn rhaid iddo fyned trwy
Samaria.

5 Efe a ddaeth gan hynny i ddinas yn
Samaria a elwid Sicar, ger llaw y rhandir
b a roddasai Jacob i'w fab Joseph. b Gen. 33.
19. a 48.

6 Ac yno yr oedd ffynnon Jacob. Yr Iesu
gan hynny yn ddiffygiol gan y daith, a Jos. 24.
eisteddodd felly ar y ffynnon: ac ynghylch 32.
y chweched awr ydoedd hi.

7 Daeth gwraig o Samaria i dynnu
dwfr: a'r Iesu a ddywedodd wrthi, Dyro
i mi i yfed.

8 (Canys ei ddisgyblion ef a aethent i'r
ddinas i brynu bwyd)

9 Yna'r wraig o Samaria a ddywed-
odd wrtho ef, Pa fodd yr ydwyt ti, a thi
yn Iuddew, yn gofyn diod gennyf fi, a c 2 Bren.
17. 24.
Luc 9. 52.
53.
Act. 10.
28.

10 Yr Iesu a attebodd ac a ddywedodd
wrthi, Ped adwaenit ti ddawn Duw, a
phwy yw'r hwn fydd yn dywedyd wrthyt,
Dyro i mi i yfed; tydi a ofynait iddo ef,
ac efe a roddasai i ti d dwfr bywiol.

11 Y wraig a ddywedodd wrtho, Ar-
glwydd, nid oes gennyf ti ddim i godi
dwfr, a'r pydew fydd ddwfn: o ba le gan
hynny y mae gennyf ti y dwfr bywiol
hwnnw?

12 Ai mwy wyt ti na'n tad Jacob, yr
hwn a roddodd i ni y pydew, ac efe ei
hun a yfodd o hono, a'i seibion, a'i ani-
feiliaid?

13 Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthi,
Pwy bynnag fydd yn yfed o'r dwfr hwn,
efe a fycheda drachefn:

14 Ond e pwy bynnag a yfo o'r dwfr a e Pen. 6.
35. 59.
f Pen. 7.
38.

15 g Y wraig a ddywedodd wrtho, Ar-
glwydd, dyro i mi y dwfr hwn, fel na
fychedwyf, ac na ddelwyf yma i godi
dwfr.

16 Iesu a ddywedodd wrthi, Dos, galw
dy wr, a thyred yma.

17 Y wraig a attebodd ac a ddywedodd,
Nid oes gennyf wr. Iesu a ddywedodd
wrthi, Da y dywedaist, Nid oes gennyf
wr:

18 Canys pump o wŷr a fu i ti; a'r hwn
fydd gennyf yr awrhon, nid yw wr i ti:
hyn a ddywedaist yn wir.

19 Y wraig a ddywedodd wrtho ef, Ar-
glwydd, † mi a welaf mai prophwyd wyt
ti.

20 Ein tadau a addolasant yn y mynydd
hwn; ac yr ydych chiwi yn dywedyd mai
h yn Jerusaleu y mae'r man lle y mae'n
rhaid addoli.

21 Iesu a ddywedodd wrthi hi, O wraig
cred fi, y mae'r awr yn dyfod, pryd nad
addoloch

30.

a Pen. 3.

22, 26.

b Gen. 33.

19. a 48.

21.

Jos. 24.

32.

c 2 Bren.

17. 24.

Luc 9. 52.

53.

Act. 10.

28.

d Jer. 2.

13.

e Pen. 6.

35. 59.

f Pen. 7.

38.

g Edrych

Pen. 6. 34.

† Luc 7.

16. a 24.

19.

Pen. 6. 14.

h Deut.

12. 5. 11.

1 Bren. 9.

3.

2 Cron.

7. 12.

- addoloch y Tad, nac yn y mynydd hwn, nac yn Jerufalem.
- 12 Bren. 17-29. k Elay 2. 3. Rhuf. 9. 4. 5. 22 Chwydychi ydych yn addoli i y peth ni wyddoch; ninnau ydym yn addoli y peth a wyddom: canys k iachawdwriaeth fydd o'r Iuddewon.
- 23 Ond dyfod y mae'r awr, ac yn awr y mae hi, pan addolo y gwir addolwyr y Tad mewn yspryd a gwirionedd: canys y cyfryw y mae'r Tad yn eu ceisio i'w addoli ef.
- 12 Cor. 3. 17. 24 I Yspryd yw Duw; a rhaid i'r rhai a'i haddolant ef, addoli mewn yspryd a gwirionedd.
- 25 Y wraig a ddywedodd wrtho, Mi a wn fod y Mefias yn dyfod, yr hwn a elwir Crist: pan ddelo hwnnw, efe a fynega i ni bob peth.
- m Pen. 9. 37. 26 Iesu a ddywedodd wrthi hi, m Myfi, yr hwn wyf yn ymddiddan â thi, yw bronno.
- 27 ¶ Ac ar hyn y daeth ei ddisgyblion; a bu ryfedd ganddynt ei fod ef yn ymddiddan â gwraig: er hynny ni ddywedodd neb, Beth a geisi? neu, Paham yr ydwyf yn ymddiddan â hi?
- 28 Yna'r wraig a adawodd ei dwfr-lestr, ac a aeth i'r ddinas, ac a ddywedodd wrth y dynion,
- 29 Deuwch, gwelwch ddyn yr hwn a ddywedodd i mi yr hyn oll a wneuthum; onid hwn yw'r Crist?
- 30 Yna hwy a aethant allan o'r ddinas, ac a ddaethant atto ef.
- 31 ¶ Yn y cyfamfer y disgyblion a attolygafant iddo, gan ddywedyd, Rabbi, bwyta.
- 32 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Y mae gennyf fi fwyd i'w fwyta yr hwn ni wyddoch chwi oddi wrtho.
- 33 Am hynny y disgyblion a ddywedafant wrth eu gilydd, A ddug neb iddo ddim i'w fwyta?
- 34 Iesu a ddywedodd wrthynt, Fy mwyd i yw gwnethur ewyllys yr hwn a'm hanfonodd, a gorphen ei waith ef.
- 35 Onid ydych chwi yn dywedyd, Y mae etto bedwar mis, ac yna y daw'r cynhauaf? Wele, yr ydwyf fi yn dywedyd wrthynt, Dyrcheffwch eich llygaid, ac edrychwch ar y meusfydd; n canys gwynion ydynt eisoes i'r cynhauaf.
- m Mat. 9. 37. Luc 10. 2. 36 A'r hwn fydd yn medi, fydd yn derbyn cyflog, ac yn casglu ffrwyth i fywyd tragywyddol: fel y byddo i'r hwn fydd yn hau, ac i'r hwn fydd yn medi, lawenychu ynghyd.
- 37 Canys yn hyn y mae'r gair yn wir, Mai arall yw yr hwn fydd yn hau, ac arall yr hwn fydd yn medi.
- 38 Myfi a'ch anfonais chwi i fedi yr hyn ni lasuriafoch: eraill a lasuriafant, a chwithau a aethoch i mewn i'w llafur hwynt.
- 39 ¶ A llawer o'r Samariaid o'r ddinas honno a gredafant ynddo, o herwydd gair y wraig, yr hon oedd yn tyftiolaethu. Efe a ddywedodd i mi'r hyn oll a wneuthum.
- 40 Am hynny pan ddaeth y Samariaid atto ef, hwy a attolygafant iddo aros gyd â hwynt. Ac efe a arhosodd yno ddeuddydd.
- 41 A mwy o lawer a gredafant ynddo ef, oblegyd ei air ei hun.
- 42 A brwy a ddywedafant wrth y wraig, Nid ydym ni weithian yn credu, oblegyd
- dy ymadrodd di: canys o ni a'i clywsom o Pen. 17. ef ein hunain, ac a wyddom mai hwn yn 8. ddiau yw'r Crist, Iachawdwr y byd.
- 43 ¶ Ac ym mhen y ddeu-ddydd efe a aeth ymaith oddi yno, ac a aeth i Galilea.
- 44 Canys p yr Iesu ei hun a dyftiolaeth- p Mat. 13. odd, nad ydyw prophwyd yn cael anrhy- 57. dedd yn ei wlad ei hun. Marc 6. 4. Luc 4. 24.
- 45 Yna pan ddaeth efe i Galilea, y Galileaid a'i derbyniasant ef, wedi iddynt weled yr holl bethau a wnaeth efe yn Jerufalem ar yr wyl: canys hwythau a ddaethant i'r wyl.
- 46 Felly yr Iesu a ddaeth drachefn i Cana yn Galilea, q lle y gwnaeth efe y dwfr yn q Pen. 2. win. Ac yr oedd rhyw t bendefig yr hwn t 11. yr oedd ei fab yn glaf yn Capernaum. t reoluer.
- 47 ¶ Pan glybu hwn ddyfod o'r Iesu o Judea i Galilea, efe a aeth atto ef, ac a attolygodd iddo ddyfod i wared, a iachâu ei fab ef: canys yr oedd efe ym mron marw.
- 48 Yna Iesu a ddywedodd wrtho ef, r Oni r 1 Cor. 1. welwch chwi arwyddion a rhyfeddodau, ni chredwch. 22.
- 49 Y pendefig a ddywedodd wrtho ef, O Arglwydd, tyred i wared cyn marw fy machgen.
- 50 Iesu a ddywedodd wrtho ef, Dos ymaith; y mae dy fab yn fyw. A'r gwr a gredodd y gair a ddywedafai Iesu wrtho, ac efe a aeth ymaith.
- 51 Ac fel yr oedd efe yr awrhon yn myned i wared, ei weision a gyfarfuant ag ef, ac a fynegafant, gan ddywedyd, Y mae dy fachgen yn fyw.
- 52 Yna efe a ofynodd iddynt yr awr y gwellhafai arno. A hwy a ddywedafant wrtho, Doe, y feithfed awr, y gadawodd y cryd ef.
- 53 Yna y gwybu'r tad mai yr awr honno oedd, yn yr hon y dywedafai Iesu wrtho ef, Y mae dy fab yn fyw. Ac efe a gredodd, a'i holl dy.
- 54 Yr ail arwydd yma drachefn a wnaeth yr Iesu, wedi dyfod o Judea i Galilea.

P E N . V.

1 Yr Iesu ar y dydd sabbath yn iachâu'r hwn a fuasai glaf namyn dwy flynedd deugain: 10 a'r Iuddewon am hynny yn cawerylu, ac yn ei erlid ef. 17 Ac yntau yn ateb drosto ei bun, ac yn eu bargyoddi brwy, gan ddangos prwy ydyw ef, trwy dyftiolaeth ei Dad, 32 ac Ioan, 36 a'i weithredodd ei bun, 39 a'r ysgrybyrau.

WEDI hynny yr oedd a gwyl yr Iuddewon; a'r Iesu a aeth i fynu a 31. i Jerufalem. a Lef. 23.

2 Ac y mae yn Jerufalem, wrth t farcfnad Deut. 16. y defaid, llyn a elwir yn Hebraeg, Bethesda, t borth. 1.

3 Yn y rhai y gorweddai llŵaws mawr o rai cleision, deillion, cloffion, gwywedigion, yn disgwyl am gynhyrfaid y dwfr.

4 Canys angel oedd ar amserau yn disgyn i'r llyn, ac yn cynhyrfu'r dwfr: yna yr hwn a elai i mewn yn gyntaf ar ol cynhyrfu'r dwfr, a ai yn iach o ba glefyd bynnag a fyddai arno.

5 Ac yr oedd rhyw ddyn yno, yr hwn a fuasai t glaf namyn dwy flynedd deugain. t meron gwendia.

6 Yr Iesu, pan welodd hwn yn gorwedd, a gwybod ei fod ef felly yn hir o amfer bellach, a ddywedodd wrtho, A fynni di dy wneuthur yn iach?

7 Y claf a atebodd iddo, Arglwydd, nid oes gennyf ddyn i'm bwrw i'r llyn, pan gyn-

gynhyrfer y dwfr : ond tra fyddwyf fi yn dyfod, arall a ddifgyn o'm blaen i.

8 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, b Cyfod, cymmer dy wely i fynd, a rhodia.

9 Ac yn ebrwydd y gwnaed y dyn yn iach ; ac efe a gododd ei wely, ac a rodiodd.

10 A'r c sabbath oedd y diwrnod hwnnw.

11 ¶ Ant hynny yr Iuddewon a ddywedasant wrth yr hwn a wnaethid yn iach, d Y sabbath yw hi : nid cyfreithlon i ti godi dy wely.

12 Efe a attebodd iddynt, Yr hwn a'm gwnaeth i yn iach, efe a ddywedodd wrthyf, Cyfod dy wely, a rhodia.

13 Yna hwy a ofynasant iddo, Pwy yw'r dyn a ddywedodd wrthyf ti, Cyfod dy wely, a rhodia?

14 A'r hwn a iachafid ni wyddai pwy oedd efe. Canys yr Iesu a giliafai † o'r dyrfa oedd yn y fan honno.

15 Wedi hynny 'r Iesu a'i cafodd ef yn y deml, ac a ddywedodd wrtho, Wele, ti a wnaethpwyd yn iach : e na phecha mwyach, rhag digwydd i ti beth a fyddo gwaeth.

16 Y dyn a aeth ymaith, ac a fynegodd i'r Iuddewon, mai 'r Iesu oedd yr hwn a'i gwnaethai ef yn iach.

17 Ac am hynny yr Iuddewon a erlidiasant yr Iesu, ac a geisiasant ei ladd ef, oblegyd iddo wneuthur y pethau hyn ar y sabbath.

18 ¶ Ond yr Iesu a'u hâtebodd hwynt, f Y mae fy Nhaf yn gweithio hyd yn hyn, ac yr ydwyf ffinnau yn gweithio.

19 Am hyn gan hynny yr Iuddewon g a geisiasant yn fwy ei ladd ef, oblegyd nid yn unig iddo dorri 'r sabbath, ond hefyd iddo ddywedyd fod Duw yn Dad iddo, h gan ei wneuthur ei hun yn † gystal a Duw.

20 Yna 'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, i Ni ddichon y Mab wneuthur dim o hono ei hunan, eithr yr hyn a welo efe y Tad yn ei wneuthur : canys beth hyn-nag y mae efe yn ei wneuthur, hynny hefyd y mae y Mab yr un ffynon yn ei wneuthur.

21 Canys y k Tad fydd yn caru'r Mab, ac yn dangos iddo yr hyn oll y mae efe yn ei wneuthur : ac efe a ddengys iddo ef weithredoedd mwy na'r rhai hyn, fel y rhyfeddoch chwi.

22 Oblegyd megis y mae y Tad yn cyfodi y rhai meirw, ac yn eu bywghau ; felly hefyd y mae 'r Mab yn bywghau y rhai a fynno.

23 Canys y Tad nid yw yn barnu neb ; eithr i efe a roddes bob barn i'r Mab :

24 Fel yr anrhyddedai pawb y Mab, fel y maent yn anrhyddeddu 'r Mab, m Yr hwn nid yw yn anrhyddeddu 'r Mab, nid yw yn anrhyddeddu 'r Tad yr hwn a'i hanfonodd ef.

25 Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, n Y neb fydd yn gwrando fy ngair i, ac yn credu i'r hwn a'm hanfonodd i, a gaiff fywyd tragywyddol, ac ni ddaw i farn ; eithr efe a aeth trwodd o farwolaeth i fywyd.

26 Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Y mae'r awr yn dyfod, ac yn awr y mae, o pan glywo y meirw les Mab Duw : a'r rhai a glywant, a fyddant byw.

27 Canys megis y mae gan y Tad fywyd ynddo ei hunan, felly y rhoddes efe i'r Mab hefyd fod ganddo fywyd ynddo ei hun ;

27 Ac p a roddes awdurdod iddo i wneuthur barn hefyd, o herwydd ei fod yn Fab y dyn.

28 Na ryfeddwch am hyn : canys y mae'r awr yn dyfod, yn yr hon y caiff pawb a'r fydd yn y beddau glywed ei leferydd ef :

29 A q bwy a ddeuant allan : y rhai a wnaethant dda, i adgyfodiad bywyd ; ond y rhai a wnaethant ddrwg, i adgyfodiad barn.

30 Ni allaf fi wneuthur dim o hono fy hunan : fel yr ydwyf yn clywed, yr ydwyf yn barnu : a'm barn i fydd gyfiawn ; canys n nid ydwyf yn ceisio fy ewyllys fy hunan, ond ewyllys y Tad yr hwn a'm hanfonodd i.

31 Os ydwyf fi yn tyfiolaethu am danaf fy hunan, nid yw fy nhyfiolaeth i wir.

32 ¶ Arall fydd yn tyfiolaethu am danaf fi ; ac mi wn mai gwir yw y dyfiolaeth y mae efe yn ei thyfiolaethu am danaf fi.

33 Chwylchi a anfonafoch at Ioan, ac efe a ddug dyfiolaeth i'r gwirionedd.

34 Ond myfi nid ydwyf yn derbyn tyfiolaeth gan ddyn : eithr y pethau hyn yr ydwyf yn eu dywedyd, fel y gwareder chwi.

35 Efe oedd ganwyll yn llosgi, ac y yn goleuo ; a z chwithau oeddych ewyllysgar i orleddu dros amfer yn ei oleuni ef.

36 ¶ Ond a y mae gennyf fi dyfiolaeth fwy nag Ioan : canys b y gweithredoedd a roddes y Tad i mi i'w gorphen, y gweithredoedd hynny y rhai yr ydwyf fi yn eu gwneuthur, fy'n tyfiolaethu am danaf fi, mai'r Tad a'm hanfonodd i.

37 A'r Tad, yr hwn a'm hanfonodd i, e efe a dyfiolaethodd am danaf fi. Ond ni chlywfoch chwi ei lais ef un amfer, d ac ni weloch ei wedd ef.

38 Ac nid oes gennyf chwi mo'i air ef yn aros ynoch : canys yr hwn a anfonodd efe, hwnnw nid ydych chwi yn credu iddo.

39 ¶ Chwiliwch yr ysgrythrau ; canys ynddynt hwy yr ydych chwi yn meddwl cael bywyd tragywyddol : a f hwynt-hwy yw y rhai fy'n tyfiolaethu am danaf fi.

40 Ond ni fynnwch chwi ddyfod attaf fi, fel y caffoch fywyd.

41 Nid ydwyf fi yn derbyn gogoniant oddi wrth ddynion.

42 Ond myfi a'ch adwaen chwi, nad oes gennyf gariad Duw ynoch.

43 Myfi a ddaethum yn enw fy Nhaf, ac nid ydych yn fy nerbyn i : os arall a ddaw yn ei enw ei hun, hwnnw a dderbynwch.

44 ¶ Pa fodd y gellwch chwi gredu, y rhai ydych yn derbyn gogoniant gan eich gilydd, ac heb geisio h y gogoniant fydd oddi wrth Dduw yn unig ?

45 Na thybiwch y cyhuddaf fi chwi wrth y Tad : i y mae a'ch cyhudda chwi, fef Moses, yn yr hwn yr ydych yn gobeithio.

46 Canys pe credafech chwi i Moses, chwi a gredafech i minnau : oblegyd k am danaf fi yr ysgrifennodd efe.

47 Ond os chwi ni chredwch i'w ysgrifennadau ef, pa fodd y credwch i'm geiriau i ?

P E N. VI.

1 Crist yn portbi pum mil o bobl a phum torth, a dau bysgodyn. 15 A'r bobl o herwydd bynny yn ceisio ei wneuthur ef yn frenhin.

16 Ac yntau yn cilio o'r nailldd, ac yn rhodia

rhodio ar y môr at ei ddisgyblion : 26 ac yn ceryddu y bobl oedd yn baidio ar ei ol, a boll gharwdol wrandaw-wyr ei air : 32 ac yn dangos mai efe yw bara y bywyd i'r ffyddleniaid. 66 Llawer o ddisgyblion yn ymadael ag ef. 68 Pedr yn ei gyffesu ef. 70 Bod Judas yn gythraul.

32. **W**Edi'r pethau hyn yr aeth yr Iesu dros for Galilea, hwnnw yw môr Tiberias.

2 A thyrfafawr a'i canlynodd ef; canys hwy a welent ei arwyddion y rhai a wnaethai efe ar y cleifion.

3 A'r Iesu a aeth i fynu i'r mynydd, ac a eisteddodd yno gyd â'i ddisgyblion.

a Lef. 23. 5, 7. Deut. 16. 1.

4 a A'r pasg, gwyl yr Iuddewon, oedd yn agos. 5 ¶ b Yna'r Iesu a ddyrchafodd ei lygaid, ac a welodd fod tyrfafawr yn dyfod atto; ac a ddywedodd wrth Phylip, O bale y prynwn ni fara, fel y caffo y rhai hyn fwytta?

6 (A hyn a ddywedodd efe i'w brofi ef: canys efe a yddai beth yr oedd efe ar fedr ei wneuthur)

c Edrych Num. 11. 21, 22. 7 Phylip a'i hattebodd ef, c Gwerth dau can ceiniog o fara nid yw ddigon iddynt hwy, fel y gallo pob un o honynt gymmeryd ychydig.

8 Un o'i ddisgyblion a ddywedodd wrtho, Andreas, brawd Simon Pedr,

d 2 Bren. 4. 43. 9 Y mae yma ryw fachgennyn, a chanddo bwm torth haidd, a dau byfyddyn: ond beth yw hynny rhwng cynniter?

10 A'r Iesu a ddywedodd, Perwch i'r dynion eistedd i lawr. Ac yr oedd glaf-wellt lawer yn y fan honno. Felly y gwyr a eisteddasant i lawr, ynghylch pum mil o nifer.

11 A'r Iesu a gymmerth y torthau, ac wedi iddo ddiolch, efe a'u rhannodd i'r disgyblion, a'r disgyblion i'r rhai oedd yn eistedd; felly hefyd o'r pysgod, cymmaint ag a fynnasant.

12 Ac wedi eu digoni hwynt, efe a ddywedodd wrth ei ddisgyblion, Cefglwch y briw-fwyd gweddill, fel na choller dim.

13 Am hynny hwy a'u casglasant, ac a lanwasant ddeuddeg basgedaid o'r briw-fwyd o'r pum torth haidd a weddillasai gan y rhai a fwyttasant.

14 Yna y dynion, pan welfant yr arwydd a wnaethai'r Iesu, a ddywedasant, Hwn yn ddiau yw e y prophwyd oedd ar ddyfod i'r byd.

e Deut. 18. 15, 18. Pen. 1. 21. a 7. 40. 15 ¶ Yr Iesu gan hynny, pan wybu eu bod hwy ar fedr dyfod, a'i gipio ef i'w wneuthur yn frenhin, a giliodd drachefn i'r mynydd, ei hunan yn unig.

f Mat. 14. 23. Marc 6. 46. 16 f A phan hwyrrhaodd hi, ei ddisgyblion a aethant i wared at y môr.

17 Ac wedi iddynt ddringo i long, hwy a aethant dros y môr i Capernaum. Ac yr oedd hi weithian yn dywyll, a'r Iesu ni ddaethai atynt hwy.

18 A'r môr, gan wŷnt mawr yn chwythu, a gododd.

19 Yna, wedi iddynt rwyfo ynghylch pump ar hugain neu ddeg ar hugain o fladiau, hwy a welent yr Iesu yn rhodio ar y môr, ac yn nesáu at y llong; ac a ofnasant.

20 Ond efe a ddywedodd wrthynt, Myfi yw; nac ofnwch.

21 Yna y derbyniasant ef yn chwanog i'r llong: ac yn ebrwydd yr oedd y

llong wrth y tir yr oeddynt yn myned iddo.

22 ¶ Trannoeth, pan welodd y dyrfa oedd yn sefyll y tu hwnt i'r môr, nad oedd un llong arall yno ond yr un honno i'r hon yr aethai ei ddisgyblion ef, ac nad aethai'r Iesu gyd â'i ddisgyblion i'r llong, ond myned o'i ddisgyblion ymaith eu hunain;

23 (Eithr llongau eraill a ddaethent o Tiberias yn gyfagos i'r fan lle y bwyttasant hwy fara, wedi i'r Arglwydd roddi diolch)

24 Pan welodd y dyrfa gan hynny nad oedd yr Iesu yno, na'i ddisgyblion, hwythau a aethant i longau, ac a ddaethant i Capernaum, dan geisio'r Iesu.

25 Ac wedi iddynt ei gael ef y tu hwnt i'r môr, hwy a ddywedasant wrtho, Rabbi, pa bryd y daethost ti yma?

26 Yr Iesu a atebodd iddynt, ac a ddywedodd, Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Yr ydych chi yn fy ngheisio i, nid o herwydd i chwi weled y gwyrthiau, eithr o herwydd i chwi fwytta o'r torthau, a'ch digoni.

27 † Llafuriwch nid am y bwyd a † dderfydd, eithr am g y bwyd a bery i fywyd tragywyddol, yr hwn a ddyry Mab y dyn i chwi: h canys hwn a feliodd Duw Dad.

28 Yna y dywedasant wrtho, Pa beth a wnawn ni, fel y gweithredom weithredodd Duw?

29 Yr Iesu a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, i Hyn yw gwaith Duw; credu o honoch yn yr hwn a anfonodd efe.

30 Dywedasant gan hynny wrtho ef, k Pa arwydd yr ydwyti yn ei wneuthur, fel y gwelom, ac y credom i ti? pa beth yr wyt ti yn ei weithredu?

31 l Ein tadau ni a fwyttasant y manna yn yr anialwch, fel y mae yn ylgrifenedig, m Efe a roddodd iddynt fara o'r nef i'w fwytta.

32 Yna'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Nid Moses a roddodd i chwi y bara o'r nef: eithr fy Nhadau fydd yn rhoddi i chwi y gwir fara o'r nef.

33 Canys bara Duw ydyw yr hwn fydd yn dyfod i wared o'r nef, ac yn rhoddi bywyd i'r byd.

34 n Yna hwy a ddywedasant wrtho, Arglwydd, dyro i ni y bara hwn yn wastadol.

35 A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Myfi yw bara'r bywyd. o Yr hwn fydd yn dyfod attaf fi, ni newyra; a'r hwn fydd yn credu ynof fi, ni fycheda un amser.

36 Eithr dywedais wrthynt, i chwi fy ngweled, ac nad ydych chi credw.

37 Yr hyn oll y mae'r Tad yn ei roddi i mi, a ddaw attaf fi: a'r p hwn a ddél attaf fi, ni's bwrir ef allan ddim.

38 Canys myfi a ddifgynais o'r nef, q nid i wneuthur fy ewyllys fy hun, ond ewyllys yr hwn a'm hanfonodd.

39 A hyn yw ewyllys y Tad a'm hanfonodd i; r o'r cwbl a roddes efe i mi, na chollwn ddim o hono, eithr bod i mi ei adgyfodi ef yn y dydd diweddaf.

40 A hyn yw ewyllys yr hwn a'm hanfonodd i; s cael o bob un a'r fydd yn gweled y Mab, ac yn credu ynddo ef, fywyd tragywyddol: a myfi a'i hadgyfodaf ef yn y dydd diweddaf.

41 Yna yr Iuddewon a rwgnachasant † yn ei erbyn ef, o herwydd iddo ddywedyd,

† Gweith-iawch.

† ryll.

g Pen. 14. 14.

Adn. 54. h Mat. 3. 17 a 17. 5.

Marc 1. 11. a 9. 7.

Luc 3. 22. a 9. 35.

Pen. 1. 33. a 5. 37. a 8. 18.

2 Pedr 1. 17. i Ioan 3. 23.

k Mat. 13. 38. a 16. 1.

l Mare 8. 11.

1 Cor. 1. 22.

1 Ecsod. 16. 15. Num. 11. 7.

Doeth. 16. 20.

1 Cor. 10. 3.

m Sal. 78. 24. 25.

n Edrych Pen. 4. 15. o Pen. 4. 14. a 7. 37.

p Mat. 24. 24. Pen. 10. 28, 29.

2 Tim. 2. 19.

1 Ioan 2. 10.

q Mat. 26. 39.

Pen. 5. 30. r Pen. 40. 18. a 17.

12 a 18. 9. s Pen. 3. 16. a 4. 14.

Adn. 27. 54.

† am hynny.

t Mat. 13. 55. Marc 6. 3. Luc 4. 22. wedyd, Myfi yw'r bara a ddaeth i wared o'r nef.

42 A hwy a ddywedafant, t Onid hwn yw Iesu mab Joseph, tad a mam yr hwn a adwaenom ni? pa fodd gan hynny y mae efe yn dywedyd, O'r nef y disgynais?

43 Yna'r Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrthynt, Na furmurwch wrth eich gilydd.

u Can. 1. 4. Adn. 65. 44 u Ni ddichon neb ddyfod attaf fi, oddi eithr i'r Tad, yr hwn a'm hanfonodd, ei dynnu ef: a myfi a'i hadgyfodaf ef y dydd diweddaf.

x Efsay 54. 13. Jer. 31. 34. Heb. 8. 10. a 10. 16. 45 x Y mae yn ysgrifenedig yn y prophwydi, A phawb a fyddant wedi eu dysgu gan Dduw. Pob un gan hynny a glywodd gan y Tad, ac a ddyfodd, fydd yn dyfod attaf fi.

46 y Nid o herwydd gweled o neb y Tad, ond yr hwn fydd o Dduw; efe a welodd y Tad.

47 Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, z Yr hwn fydd yn credu ynof fi, fydd ganddo fywyd tragywyddol.

z Pen. 3. 16. 18. 36. 48 Myfi yw bara'r bywyd.

a Adn. 31. 49 a Eich tadau chwi a fwyttafant y manna yn yr anialwch, ac a fuont feirw.

b Adn. 51. 58. 50 b Hwn yw'r bara fydd yn dyfod i wared o'r nef, fel y bwyttao dyn o hono, ac na byddo marw.

c Pen. 3. 13. 51 Myfi yw'r bara bywiol, c yr hwn a ddaeth i wared o'r nef. Os bwyttu neb o'r bara hwn, efe a fydd byw yn dragywydd. A'r d bara a roddaf fi, yw fy nghnawd i, yr hwn a roddaf fi dros fywyd y byd.

d Heb. 10. 5. 10. 52 Yna'r Iuddewon e a ymrysonafant â'u gilydd, gan ddywedyd, f Pa fodd y dychon hwn roddi i ni ei gnawd i'w fwytta?

e Pen. 7. 43 a 9. 16. a 10. 19. f Pen. 3. 9. 53 Yna'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Oni g fwyttewch gnawd Mab y dyn, ac oni yfwoch ei waed ef, nid oes gennych fywyd ynnoch.

g Mat. 26. 26. 28. 54 h Yr hwn fydd yn bwytta fy nghnawd i, ac yn yfed fy ngwaed i, fydd ganddo fywyd tragywyddol: ac myfi a'i hadgyfodaf ef yn y dydd diweddaf.

h Pen. 4. 14. Adn. 27. 55 Canys fy nghnawd i fydd fwyd yn wir, a'm gwaed i fydd ddiod yn wir.

56 Yr hwn fydd yn bwytta fy nghnawd i, ac yn yfed fy ngwaed i, fydd yn aros ynof fi, a minnau ynddo yntau.

57 Fel yr anfonodd y Tad byw fi, ac yr ydwyf fi yn byw trwy'r Tad: felly yr hwn fydd yn fy mwytta i, yntau a fydd byw trwof fi.

i Adn. 50. 51. 58 i Dyma'r bara a ddaeth i wared o'r nef: nid megis y bwyttodd eich tadau chwi y manna, ac y buont feirw. Y neb fydd yn bwytta'r bara hwn, a fydd byw yn dragywydd.

59 Y pethau hyn a ddywedodd efe yn y synagog, wrth athrawiaethu yn Capernaum.

60 Llawer gan hynny o'i ddisgyblion, pan glywafant, a ddywedafant, Caled yw'r ymadrodd hwn; pwy a ddichon wrando arno?

61 Pan wybu'r Iesu ynddo ei hun, fod ei ddisgyblion yn grwgnach am hyn, efe a ddywedodd wrthynt, A y yw hyn yn eich rhwyfstro chwi?

62 Betb gan hynny os gwelwch Fab y dyn yn dyrchafu k lle'r oedd efe o'r blaen?

63 i Yr yspryd yw'r hyn fydd yn byw-hâu; y cnawd nid yw yn llesâu dim: y

k Pen. 3. 11. Adn. 1. 9. Eph. 4. 8. 12 Cor. 3. 6. geiriau yr ydwyf fi yn eu llafaru wrthyhch, yspryd ydynt, a bywyd ydynt.

64 Ond y mae o honoch chwi rai nid ydynt yn credu. Canys m yr Iesu a wyddai o'r dechreuad, pwy oedd y rhai nid oedd yn credu, a phwy oedd yr hwn a'i bradychai ef.

65 Ac efe a ddywedodd, Am hynny n y ddywedais wrthyhch, na ddichon neb ddyfod attaf fi, oni bydd wedi ei roddi iddo oddi wrth fy Nhaf.

66 ¶ O hynny allan llawer o'i ddisgyblion ef a aethant yn eu hol, ac ni rodiafant mwyach gyd ag ef.

67 Am hynny yr Iesu a ddywedodd wrth y deuddeg, A fynnwch chwithau hefyd fyned ymaith?

68 Yna Simon Pedr a'i hattebodd ef, O Arglwydd, at bwy yr awn ni? gennyt ti y mae o geiriau bywyd tragywyddol.

69 Ac yr ydym ni yn credu, ac yn gwybod mai p tydi yw y Crist, Mab y Duw byw.

70 Iesu a'u hattebodd hwynt, q Oni dde-wifais i chwyhchwi y deuddeg, r ac o honoch y mae un yn ddiabol?

71 Eithr efe a ddywedafai am Judas Iscariot, mab Simon: canys hwn oedd ar fedr ei fradychu ef, ac efe yn un o'r deuddeg.

geiriau yr ydwyf fi yn eu llafaru wrthyhch, yspryd ydynt, a bywyd ydynt.

64 Ond y mae o honoch chwi rai nid ydynt yn credu. Canys m yr Iesu a wyddai o'r dechreuad, pwy oedd y rhai nid oedd yn credu, a phwy oedd yr hwn a'i bradychai ef.

65 Ac efe a ddywedodd, Am hynny n y ddywedais wrthyhch, na ddichon neb ddyfod attaf fi, oni bydd wedi ei roddi iddo oddi wrth fy Nhaf.

66 ¶ O hynny allan llawer o'i ddisgyblion ef a aethant yn eu hol, ac ni rodiafant mwyach gyd ag ef.

67 Am hynny yr Iesu a ddywedodd wrth y deuddeg, A fynnwch chwithau hefyd fyned ymaith?

68 Yna Simon Pedr a'i hattebodd ef, O Arglwydd, at bwy yr awn ni? gennyt ti y mae o geiriau bywyd tragywyddol.

69 Ac yr ydym ni yn credu, ac yn gwybod mai p tydi yw y Crist, Mab y Duw byw.

70 Iesu a'u hattebodd hwynt, q Oni dde-wifais i chwyhchwi y deuddeg, r ac o honoch y mae un yn ddiabol?

71 Eithr efe a ddywedafai am Judas Iscariot, mab Simon: canys hwn oedd ar fedr ei fradychu ef, ac efe yn un o'r deuddeg.

P E N. VII.

1 Iesu yn argyhoeddi rhyfysg a byfder ei geraint: 10 yn myned i fynu o Galilea i wyl y pebyll: 14 yn dysgu yn y deml. 40 Amryw dyb am dano ef ym mblith y bobl. 45 Y Phariseaid yn ddigllon am na ddaliafai eu fwyddogion hwy ef; ac yn rhoddi sen i Nicodemus am gymmeryd ei blaid ef.

A'R Iesu a rodiodd ar ol y pethau hyn yn Galilea: canys nid oedd efe yn chwennych rhodio yn Judea, oblegyd bod yr Iuddewon yn ceisio ei ladd ef.

2 a A gwyl yr Iuddewon, fef gwyl y pebyll, oedd yn agos.

3 b Am hynny ei frodyr ef a ddywedafant wrtho, Cerdda ymaith oddi yma, a dos i Judea; fel y gwelo dy ddisgyblion dy weithredoedd di y rhai yr ydwyf yn eu gwneuthur.

4 Canys nid oes neb yn gwneuthur dim yn ddirgel, ac yntau yn ceisio bod yn gyhoedd: od wyt ti yn gwneuthur y pethau hyn, amlyga dy hun i'r byd.

5 Canys c nid oedd ei frodyr yn credu ynddo.

6 Yna'r Iesu a ddywedodd wrthynt hwy, d Ni ddaeth fy amfer i etto: ond eich amfer chwi fydd yn wastad yn barod.

7 e Ni ddichon y byd eich casâu chwi; ond myfi y mae yn ei gasâu, f o herwydd fy mod i yn tyftiolaethu am dano, fod ei weithredoedd ef yn ddrwg.

8 Ewch chwi i fynu i'r wyl hon: nid wyf fi etto yn myned i fynu i'r wyl hon, g oblegyd ni chyflawnwyd fy amfer i etto.

9 Gwedi iddo ddywedyd y pethau hyn wrthynt, efe a arhosodd yn Galilea.

10 ¶ Ac wedi myned o'i frodyr ef i fynu, yna yntau hefyd a aeth i fynu i'r wyl; nid yn amlwg, ond megis yn ddirgel.

11 h Yna'r Iuddewon a'i ceisafant ef yn yr wyl, ac a ddywedafant, Pa le y mae efe?

12 A i murmur mawr oedd am dano ef ym mysg y bobl. Canys k rhai a ddywedent, Gwr da yw: ac eraill a ddywedent, Nag e; eithr twyllu'r bobl y mae.

F

13 Er

m Pen. 2. 24. 25. a 13. 11.

n Adn. 44. 45.

o Act. 5. 20.

p Mat. 16. 16.

Pen. 1. 49.

a 11. 27.

q Luc 6. 13.

r Pen. 13. 27.

32.

a Lef. 23. 34.

b Mat. 12. 46.

Marc 3. 31.

Act. 1. 14.

c Marc 3. 21.

d Pen. 2. 4. a 8. 20.

Adn. 8. 30.

e Pen. 15. 19.

f Pen. 3. 19.

g Pen. 8. 20.

h Pen. 11. 56.

i Pen. 9. 16. a 10. 10.

k Mat. 21. 46.

Luc 7. 16.

Pen. 6. 14.

Adn. 40.

13 Er

1 Pen. 9.
22. a 12.
42. a 19.
38.

13 Er hynny ni lasarodd neb yn eglur am dano ef, i rhag ofn yr Iuddewon.

14 ¶ Ac yr awrhon ynghylch canol yr wyl, yr Iesu a aeth i fynu i'r deml, ac a athrawiaethodd.

† gŵyr
bron ly-
tbyren-
nau.

m Pen. 3.
11. a 8.
28. a 12.
49. a 14.
10. 24.

15 A'r Iuddewon a ryfeddasant, gan ddywedyd, Pa fodd y † medr hwn ddyfgeidiaeth, ac yntau heb ddyfgeu?

16 Yr Iesu a atebodd iddynt, ac a ddywedodd, m Fy nyfgeidiaeth nid eiddof fi yw, eithr eiddo yr hwn a'm hanfonodd i.

17 Os ewylllysia neb wneuthur ei ewylllys ef, efe a gaiff wybod am y ddyfgeidiaeth, pa un ai o Dduw y mae hi, ai nyfi o honof fy hun fydd yn llafaru.

n Pen. 5.
41.

18 n Y mae'r hwn fydd yn llafaru o hono ei hun, yn ceisio ei ogoniant ei hun: ond yr hwn fydd yn ceisio gogoniant yr hwn a'i hanfonodd, hwnnw fydd eirwir, ac anghyfiawnder nid oes ynddo ef.

o Ecfod.
24. 3.
Act. 7. 35.
&c.

p Pen. 5.
16. 18. a
10. 39. a
11. 53.
q Pen. 8.
48. 52. a
10. 20.

19 o Oni roddes Moses i chwi y gyfraith, ac nid oes neb o honoch yn gwneuthur y gyfraith? p Paham yr ydych yn ceisio fy lladd i?

20 Y bobl a atebodd ac a ddywedodd, q Y mae genyft ti gythraul: pwy fydd yn ceisio dy ladd di?

21 Yr Iesu a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Un weithred a wneuthum, ac yr ydych oll yn rhyfeddu.

r Lef. 12.
3.

22 r Am hynny y rhoddes Moses i chwi yr enwaediad (nid o herwydd ei fod o Moses, s eithr o'r tadau) ac yr ydych yn enwaedu ar ddyn ar y fabbath.

s Gen. 17.
10.

23 Os yw dyn yn derbyn enwaediad ar y fabbath, † heb dorri cyfraith Moses; a ydych yn lliidiog wrthyf fi, am t i mi wneuthur dyn yn holliach ar y fabbath?

† fel na
tborrer.
t Pen. 5.
8. 9.

24 u Na fernwch wrth y golwg, eithr bernwch farn gyfiawn.

u Deut. 1.
16.
Diar. 24.
23.

25 Yna y dywedodd rhai o'r † Jerofolymitaniaid, Onid hwn yw'r un y maent hwy yn ceisio ei ladd?

† Sef,
trigolion
Jerusa-
lem.

26 Ac wele, y mae yn llafaru ar gyhoedd, ac nid ydynt yn dywedyd dim wrtho ef: a wybu y pennaethiaid mewn gwirionedd mai hwn yw Crist yn wir?

x Mat. 13.
55.
Marc 6. 3.
Luc 4. 22.

27 x Eithr nynt a adwaenon hwn o ba le y mae: eithr pan ddél Crist, ni's gwyr neb o ba le y mae.

28 Am hynny yr Iesu, wrth athrawiaethu yn y deml, a lefodd ac a ddywedodd, y Chwi a'm hadwaenoch i, ac a wyddoch o ba le yr ydwyf fi: ac z ni ddaethum i o honof fy hun, eithr y mae a yn gywir yr hwn a'm hanfonodd i, b yr hwn nid adwaenoch chwi.

y Edrych
Pen. 8. 14.
z Pen. 5.
43. a 8.
42.

29 Ond c myfi a'i hadwaen: oblegyd o hono ef yr ydwyf fi, ac efe a'm hanfonodd i.

a Pen. 5.
32. a 8. 26.
b Pen. 1.
18. a 8. 55.
c Mat. 11.
27.

30 Am hynny d hwy a geisiasant ei ddal ef: ond e ni ofododd neb law arno, am na ddaethai ei awr ef etto.

d Marc
11. 18.
Luc 19.
47. a 20.
19.

31 A f llawer o'r bobl a gredasant ynddo, ac a ddywedasant, Pan ddelo Crist, a wna efe fwy o arwyddion nâ'r rhai hyn a wnaeth hwn?

e Adn. 19.
Pen. 8. 37.
e Adn. 44.
Pen. 8. 20.
f Pen. 8.
30.

32 ¶ Y Phariseiaid a glywsant fod y bobl yn murmur y pethau hyn am dano ef; a'r Phariseiaid a'r arch-offeiriaid a anfonasant fwyddogion i'w ddal ef.

h Hos. 5.
6.
Pen. 8. 21.
a 13. 33.

33 Am hynny y dywedodd yr Iesu wrth ynt hwy, g Yr ydwyf fi ychydig amser etto gyd â chwi, ac yr wyf yn myned at yr hwn a'm hanfonodd.

34 h Chwi a'm ceiswch, ac ni'm cewch: a lle yr ydwyf fi, ni ellwch chwi ddyfod.

35 Yna y dywedodd yr Iuddewon yn eu

mysg eu hunain, I ba le y mae hwn ar fedr myned, fel na chaffom ni ef? ai at i y rhai fydd ar wasgar ym mhllith † y Groegiaid y mae efe ar fedr myned, a dysgu'r Groegiaid?

i Esay 11.
12.
Iago 1. 1.
i Pedr 1.
1.

36 Pa ymadrodd yw hwn a ddywedodd efe, Chwi a'm ceiswch, ac ni'm cewch: a lle'r ydwyf fi, ni ellwch ehwi ddyfod?

† y Ce-
nbedl-
oedd.
k Lef. 23.
36.

37 k Ac ar y dydd diweddaf, y dydd mawr o'r wyl, y safodd yr Iesu, ac a lefodd, gan ddywedyd, l Od oes ar neb fyched, deued attaf fi, ac yfed.

l Esay 55.
1.
Pen. 6. 35.
Dat. 22.
17.

38 m Yr hwn fydd yn credu ynof fi, megis y dywedodd yr yfgrhythr, n afonydd o ddwfr bywiol a ddylifant o'i † groth ef.

m Deut.
18. 15.
n Diar. 18.
4.

39 (A hyn a ddywedodd efe o am yr Yfpryd, yr hwn a gai y rhai a gredent ynddo ef ei dderbyn: canys etto nid oedd yr Yfpryd Glân wedi ei roddi, o herwydd na ogoneddafid p yr Iesu etto)

o Esay 12. 3.
a 44. 3.
Pen. 4. 14.
† fol.
o fol. 2.
28.

40 ¶ Am hynny llawer o'r bobl, wedi clywed yr ymadrodd hwn, a ddywedasant, Yn wir hwn q yw'r Prophwyd.

Pen. 6. 7.
Act. 2. 17.
p Pen. 12.
16. a 16. 7.
q Deut.
18. 15. 18.
Pen. 1. 21.
a 6. 14.
r Pen. 4.
42.

41 Eraill a ddywedasant, r Hwn yw Crist. Eraill a ddywedasant, Ai s o Galilea y daw Crist?

s Pen. 1.
46.
Adn. 52.
t Sal. 132.
11.

42 t Oni ddywedodd yr yfgrhythr, Mai o had Dafydd, ac o Bethlehem, u y dref lle y bu Ddafydd, y mae Crist yn dyfod?

u Pen. 1.
42.
s Pen. 1.
46.
Adn. 52.
t Sal. 132.
11.

43 Felly x yr aeth ymrafael ym mysg y bobl o'i blegyd ef.

u Pen. 1.
42.
s Pen. 1.
46.
Adn. 52.
t Sal. 132.
11.

44 A y rhai o honynt a fynnasent ei ddal ef: ond ni ofododd neb ddwyllaw arno.

u Pen. 1.
42.
s Pen. 1.
46.
Adn. 52.
t Sal. 132.
11.

45 ¶ Yna y daeth y fwyddogion at yr arch-offeiriaid a'r Phariseiaid; a hwy a ddywedasant wrthynt hwy, Paham na ddygafoch chwi ef?

u Pen. 1.
42.
s Pen. 1.
46.
Adn. 52.
t Sal. 132.
11.

46 A'r fwyddogion a atebasant, Ni lasarodd dyn erioed fel y dyn hwn.

u Pen. 1.
42.
s Pen. 1.
46.
Adn. 52.
t Sal. 132.
11.

47 Yna y Phariseiaid a atebasant iddynt, A hudwyd chwithau hefyd?

u Pen. 1.
42.
s Pen. 1.
46.
Adn. 52.
t Sal. 132.
11.

48 z A gredodd neb o'r pennaethiaid ynddo ef, neu o'r Phariseiaid?

u Pen. 1.
42.
s Pen. 1.
46.
Adn. 52.
t Sal. 132.
11.

49 Eithr y bobl hyn, y rhai ni wyddant y gyfraith, melldigedig ydynt.

u Pen. 1.
42.
s Pen. 1.
46.
Adn. 52.
t Sal. 132.
11.

50 Nicodemus (a yr hwn a ddaethai † at yr Iesu o hŷd nos, ac oedd un o honynt) a ddywedodd wrthynt,

u Pen. 1.
42.
s Pen. 1.
46.
Adn. 52.
t Sal. 132.
11.

51 b A ydyw ein cyfraith ni yn barnu dyn, oddi eithr clywed ganddo ef yn gyn-taf, a gwybod beth a wnaeth efe?

u Pen. 1.
42.
s Pen. 1.
46.
Adn. 52.
t Sal. 132.
11.

52 Hwytthau a atebasant ac a ddywedasant wrtho, A ydwyf tithau o Galilea? Chwilia a gwel, na chododd prophwyd o Galilea.

u Pen. 1.
42.
s Pen. 1.
46.
Adn. 52.
t Sal. 132.
11.

53 A phob un a aeth i'w dŷ ei hun.

P E N. VIII.

1 Crist yn gwaredu y wraig a ddaliefid mewn godineb: 12 yn pregethu ei fod ef ei hun yn oleuni y byd; ac yn gawrio ei athrawiaeth: 33 yn ateb yr Iuddewon a wnaent eu bost o Abraham; 59 ac yn gochelyd eu creulondeb hwy.

A'R Iesu a aeth i fynydd yr Olewŷdd: 2 Ac a ddaeth drachefn y bore i'r deml; a'r holl bobl a ddaeth atto ef: yntau a eisteddodd, ac a'u dyfodd hwynt.

3 A'r yfgrifenyddion a'r Phariseiaid a ddygasant atto ef wraig yr hon a ddaliefid mewn godineb; ac wedi ei gosod hi yn y canol,

4 Hwytthau a ddywedasant wrtho, Athraw, y wraig hon a ddaliwyd ar y weithred yn godinebu.

a Lef. 20. 5 A Moses yn y gyfraith a orchymynodd i ni labyddio y cyfryw: beth gan hynny yr wyf ti yn ei ddywedyd?

6 A hyn a ddywedafant hwy, gan ei demtio ef, fel y gallent ei gyhuddo ef. Eithr yr Iesu, wedi ymgrymmu tu a'r llawr, a sgrifenodd â: fys ar y ddaear, heb gymeryd arno eu clywed.

7 Ond fel yr oeddynt hwy yn parhau yn gofyn iddo, efe a ymuniawnodd, ac a ddywedodd wrthynt, b Yr hwn fydd ddi-bechod o honoch, taffed yn gyntaf garreg atti hi.

8 Ac wedi iddo eilwaith ymgrymmu tu a'r llawr, efe a ysgrifenodd ar y ddaear.

9 Hwytthau pan glywfant hyn, wedi hefyd eu hargyoeiddi gan eu cydwybod, a aethant allan o un i un, gan ddechreu o'r hynaf hyd yr olaf: a gadawyd yr Iesu yn unig, a'r wraig yn sefyll yn y canol.

10 A'r Iesu wedi ymuniawnu, ac heb weled neb ond y wraig, a ddywedodd wrthi, Ha wraig, pa le y mae dy gyhudd-wyr di? oni chondemniodd neb di?

11 Hithau a ddywedodd, Na ddo neb, Arglwydd. A dywedodd yr Iesu wrthi, Nid wyf finnau yn dy gondemnio di: dos, ac na phecha mwyach.

12 ¶ Yna y llafarodd yr Iesu wrthynt drachefn, gan ddywedyd, c Goleuni y byd ydwyf fi: yr hwn a'm dilyno i, ni rodia mewn tywyllwch, eithr efe a gaiff oleuni y bywyd.

13 Am hynny y Phariseaid a ddywedafant wrtho, d Tydi fydd yn tyftiolaethu am danat dy hun; nid yw dy dyftiolaeth di wir.

14 Yr Iesu a atebodd ac a ddywedodd wrthynt hwy, Er fy mod i yn tyftiolaethu am danaf fy hun, y mae fy nhystiolaeth i yn wir: oblegyd mi a wn o ba le y daethum, ac i ba le yr ydwyf yn myned; e chwithau ni's gwyddoch o ba le yr wyf fi yn dyfod, nac i ba le yr wyf fi yn myned.

15 Chwydychwi fydd yn barnu yn ol y cnawd; f nid ydwyf fi yn barnu neb.

16 Ac etto os wyf fi yn barnu, y mae fy marn i yn gywir: oblegyd g nid wyf fi yn unig, ond myfi a'r Tad yr hwn a'm hanfonodd i.

17 Y h mae hefyd yn ysgrifenedig yn eich cyfraith chwi, Mai gwir yw tyftiolaeth dau ddyn.

18 Myfi yw'r hwn fydd yn tyftiolaethu am danaf fy hun; ac i y mae'r Tad, yr hwn a'm hanfonodd i, yn tyftiolaethu am danaf fi.

19 Yna y dywedafant wrtho, Pa le y mae dy Dad di? Yr Iesu a atebodd, k Nid adwaenoch na myfi, na'm Tad: l ped adnabuafech fi, chwi a adnabuafech fy Nhad i hefyd.

20 Y geiriau hyn a lasarodd yr Iesu yn m y tryforyd, wrth athrawiaethu yn y deml: ac n ni ddaliodd neb ef, am o na ddaethai ei awr ef etto.

21 Yna y dywedodd yr Iesu wrthynt hwy drachefn, Yr wyf fi yn myned ymaith, a p chwi a'm ceisiwch i, ac a fyddwch feirw yn eich pechod. Lle yr wyf fi yn myned, ni ellwch chwi ddyfod.

22 Am hynny y dywedodd yr Iuddewon, A ladd efe ei hun? gan ei fod yn dywedyd, Lle yr wyf fi yn myned, ni ellwch chwi ddyfod.

23 Ac efe a ddywedodd wrthynt hwy, q Chwydychwi fydd oddi ifod; mianau fydd

oddi uchod: chwydychwi fydd o'r byd hwn; minnau nid wyf o'r byd hwn.

24 Am hynny r y dywedais wrthyich, y r Adn. 21. byddwch chwi feirw yn eich pechodau: oblegyd oni chredwch chwi mai myfi yw efe, chwi a fyddwch feirw yn eich pechodau.

25 Yna y dywedafant wrtho, Pwy wyt ti? A'r Iesu a ddywedodd wrthynt, Yr hyn yr wyf yn ei ddywedyd hefyd wrthyich o'r dechreuad.

26 Y mae gennyf fi lawer o bethau i'w dywedyd, ac i'w barnu am danoch chwi: eithr s cywir yw'r hwn a'm hanfonodd i; t a'r pethau a glywais i ganddo, y rhai hynny yr ydwyf fi yn eu dywedyd i'r byd.

27 Ni wyddent hwy mai am y Tad yr oedd efe yn dywedyd wrthynt hwy.

28 Am hynny y dywedodd yr Iesu wrthynt, Pan u ddychafoch chwi Fab y dyn, x yna y cewch wybod mai myfi yw efe, ac y nad wyf fi yn gwneuthur dim o honof fy hun; ond z megis y dysgodd fy Nhad fi, yr wyf yn llafaru y pethau hyn.

29 A'r a hwn a'm hanfonodd, i fydd gyd â myfi: b ni adawodd y Tad fi yn unig; oblegyd yr wyf fi yn gwneuthur bob amser y pethau fy foddlon ganddo ef.

30 Fel yr oedd efe yn llafaru y pethau hyn, c llawer a gredafant ynddo ef.

31 Yna y dywedodd yr Iesu wrth yr Iuddewon a gredafant ynddo, Os arhofwch chwi yn fy ngair i, disgyblion i mi ydych yn wir;

32 A chwi a gewch wybod y gwirionedd, d a'r gwirionedd a'ch rhyddhâ chwi.

33 ¶ Hwytthau a atebafant iddo, e Had Abraham ydym ni, ac ni wafanaethafom ni neb eried: pa fodd yr wyt ti yn dywedyd, Chwi a wneir yn rhyddion?

34 Yr Iesu a atebodd iddynt, Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, f Pwy bynnag fydd yn gwneuthur pechod, y mae efe yn was i bechod.

35 Ac g nid yw y gwas yn aros yn tŷ byth: y Mab fydd yn aros byth.

36 h Os y Mab gan hynny a'ch rhyddhâ chwi, rhyddion fyddwch yn wir.

37 Mi a wn mai had Abraham ydych chwi: ond yr ydych chwi yn ceisio fy lladd i, am t nad yw fy ngair i yn genni ynoch chwi.

38 i Yr wyf fi yn llafaru yr hyn a welais gyd â'm Tad i: a chwithau fydd yn gwneuthur yr hyn a welsoch gyd â'ch tad chwithau.

39 Hwytthau a atebafant ac a ddywedafant wrtho, k Ein tad ni yw Abraham. Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, l Pe plant Abraham fydddech, gweithredoedd Abra-ham a wnaech.

40 Eithr yn awr yr ydych chwi yn ceisio fy lladd i, dyn a ddywedodd i chwi y gwirionedd, yr hwn a glywais i gan Dduw: hyn ni wnaeth Abraham.

41 Yr ydych chwi yn gwneuthur gweith-redoedd eich tad chwi. Am hynny y dywedafant wrtho, Nid trwy butteindra y cenhedliwyd ni: m un Tad fydd gennym ni, fef Duw.

42 Yna y dywedodd yr Iesu wrthynt hwy, n Pe Duw fyddai eich Tad, chwi a'm carech i: canys oddi wrth Dduw y deilliais, ac y daethum i; o oblegyd nid o honof fy hun y daethum i, ond efe a'm hanfonodd i.

43 Paham nad ydych yn deall fy lleferydd i? am na ellwch wrando fy ymadrodd i.

† Mat. 13. 44 P O'ch tad diabol yr ydych ehwi, a thrachwantau eich tad a fynnwch chwi eu gwneuthur. Lleiddiad dyn oedd efe o'r dechreuad; ac q ni safodd yn y gwirionedd, oblegyd nid oes gwirionedd ynddo ef. Pan yw yn dywedyd celwydd, o'r eiddo ei hun y mae yn dywedyd: canys y mae yn gelwyddo, ac yn dad iddo.

45 Ac am fy mod i yn dywedyd y gwirionedd, nid ydych yn credu i mi.

46 I'wy o honoch a'm hargyoedda i o bechod? Ac od wyf fi yn dywedyd y gwir, paham nad ydych yn credu i mi?

† r i Ioan 4. 6. 47 Y mae yr hwn fydd o Dduw, yn gwrando geiriau Duw: am hynny nid ydych chwi yn eu gwrando, am nad ydych o Dduw.

48 Yna'r atebodd yr Iuddewon, ac y dywedafant wrtho ef, Onid da yr ydym ni yn dywedyd, mai Samaritan wyt ti, a s bod gennyf gythraul?

49 Yr Iesu a atebodd, Nid oes gennyf gythraul; ond yr wyf fi yn anrhydeddu fy Nhad, ac yr ydych chwithau yn fy nianrhydeddu innau.

† Pen 5. 44. 50 Ac t nid wyf fi yn ceisio fy ngogoniant fy hun: y mae a i cais, ac a farn.

† Pen 5. 24. a 11. 26. † Iytb. 51 Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, u Os ceidw neb fy ymadrodd i, ni wel ef farwolaeth † yn dragywydd.

52 Yna y dywedodd yr Iuddewon wrtho, Yr awr hon y gwyddom fod gennyf gythraul. x Bu Abraham farw, a'r prophwydi; ac meddi di, Os ceidw neb fy ymadrodd i, nid archwaetha ef farwolaeth † yn dragywydd.

53 Ai mwy wyt ti nag Abraham ein tad ni, yr hwn a fu farw? a'r prophwydi a fuant feirw: pwy yr wyt ti yn dy wneuthur dy hun?

y Pen 5. 31. 54 Yr Iesu a atebodd, y Os wyf fi yn fy ngogoneddu fy hun, fy ngogoniant i nid yw ddiim: fy Nhad yw'r hwn fydd yn fy ngogoneddu i, yr hwn yr ydych chwi yn dywedyd, mai eich Duw chwi yw.

z Pen 7. 28. 29. 55 Ond z nid adnabuo chwi ef: eithr myfi a'i hadwaen ef. Ac os dywedaf nad adwaen ef, myfi a fyddaf debyg i chwi, yn gelwyddog: ond mi a'i hadwaen ef, ac yr wyf yn cadw ei ymadrodd ef.

a Luc 10. 24. 56 a Gorioledd oedd gan eich tad Abraham weled fy nydd i: ac efe a'i gwelodd befyd, ac a lawenychodd.

57 Yna y dywedodd yr Iuddewon wrtho, Nid wyt ti ddengmlwydd a deugain etto, ac a welast ti Abraham?

b Efy 43. 13. c Pen. 10. 21. 20. a 21. 8. 58 Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Cyn bod Abraham, b yr wyf fi.

59 Yna c hwy a godafant gerrig i'w taflu atto ef. A'r Iesu † a ymguddiodd, ac a aeth allan o'r deml, d gan fyned trwy eu canol hwynt: ac felly yr aeth ef heibio.

P E N. IX.

1 Y dyn a anefid yn ddall, yn cael ei olwg; 13 a'i ddwyn ef at y Phariseaid: 16 hwythau yn ymrwystro, 34 ac yn ei ysgymuno ef; 35 ac yntau yn cael ei dderbyn gan yr Iesu, ac yn ei gyffesu ef. 39 Pwy yw y rholi y mae Crist yn eu gofio.

32. A C wrth fyned heibio, efe a ganfu ddyn dail o'i enedigaeith.

2 A'i ddifeybllion a ofynafant iddo, gan ddywedyd, Rabbi, pwy a bechodd, a'i hwn, ai ei rieni, iel y genid ef yn ddall?

3 Yr Iesu a atebodd, Nid hwn a bechodd, na'i rieni chwaith: a eithr fel yr amlygid gweithredoedd Duw ynddo ef.

4 b Rhaid i mi weithio gwaith yr hwn a'm hanfonodd, tra'r ydyw hi yn ddydd: y mae'r nos yn dyfod, pan na ddichon neb weithio.

5 Tra yr ydwyf yn y byd, c goleuni'r byd ydwyf.

6 Wedi iddo ef ddywedyd hyn, d efe a boerodd ar lawr, ac a wnaeth glai o'r poeryn, ac a † irodd y clai ar lygaid y dall;

7 Ac a ddywedodd wrtho, Dos, ac ym-olch yn e llyn Siloam (yr hwn a gyfieithir, Anfonedig) Am hynny efe a aeth ymaith, ac a ymolchodd, ac a ddaeth yn gweled.

8 ¶ Y cymmydogion gan hynny, a'r rhai a'i gwelfent ef o'r blaen, mai dall oedd efe, a ddywedafant, Onid hwn yw'r un oedd yn eistedd ac yn cardotta?

9 Rhai a ddywedafant, Hwn yw efe: ac eraill, Y mae efe yn debyg iddo. Yntau a ddywedodd, Myfi yw efe.

10 Am hynny y dywedafant wrtho, Pa fodd yr agorwyd dy lygaid di?

11 Yntau a atebodd ac a ddywedodd, Dyn a elwir Iesu, a wnaeth glai, ac a irodd fy llygaid i; ac a ddywedodd wrthyf, Dos i llyn Siloam, ac ymolch. Ac wedi i mi fyned ac ymolchi, mi a gefais fy ngolwg.

12 Yna y dywedafant wrtho, Pa le y mae efe? Yntau a ddywedodd, Ni wn i.

13 ¶ Hwythau a'i dygafant ef at y Phariseaid yr hwn gynt a fuasai yn ddall.

14 A'r sabbath oedd hi pan wnaeth yr Iesu y clai, a phan agorodd efe ei lygaid ef.

15 Am hynny y Phariseaid hefyd a ofynafant iddo drachefn, pa fodd y caw-fai efe ei olwg. Yntau a ddywedodd wrthynt, Clai a ofododd efe ar fy llygaid i, a mi a ymolchais, ac yr ydwyf yn gweled.

16 Yna rhai o'r Phariseaid a ddywedafant, Nid yw y dyn hwn o Dduw, gan nad yw efe yn cadw'r sabbath. Eraill a ddywedafant, f Pa fodd y gall dyn pechadurus wneuthur y cyfryw arwyddion? Ac g yr oedd ymratael yn eu plith.

17 Hwy a ddywedafant drachefn wrth y dall, Beth yr wyt ti yn ei ddywedyd am dano ef, am agoryd o hono dy lygaid di? Yntau a ddywedodd, h Mai prophwyd yw efe.

18 Am hynny ni chredai'r Iuddewon am dano ef, mai dall fuasai, a chael o hono ef ei olwg, nes galw o honynt ei rieni ef yr hwn a gawfai ei olwg.

19 A hwy a ofynafant iddynt, gan ddywedyd, Ai hwn yw eich mab chwi, yr hwn yr ydych chwi yn dywedyd ei eni yn ddall? pa fodd gan hynny y mae efe yn gweled yn awr?

20 Ei rieni ef a atebafant iddynt hwy, ac a ddywedafant, Nyni a wyddom mai hwn yw ein mab ni, ac mai yn ddall y ganwyd ef:

21 Ond pa fodd y mae efe yn gweled yr awrhon, ni's gwyddom ni; neu pwy a agorodd ei lygaid ef, ni's gwyddom ni: y mae efe mewn oedran; gofynwch iddo ef: efe a ddywaid am dano ei hun.

22 Hyn a ddywedodd ei rieni ef, am i eu bod yn ofni yr Iuddewon: oblegyd yr Iuddewon a gyd-ordeiniafent eisoes, os cyfaddefai neb ef yn Crist, † k y bwrdd ef alian o'r synagog.

23 Am hynny y dywedodd ei rieni ef, Y mae efe mewn oedran; gofynwch iddo ef.
24 Am hynny hwy a alwafant eilwaith y dyn a fuasai yn ddall, ac a ddywedafant wrtho, Dyro'r gogoniant i Dduw: nyni a wyddom mai pechadur yw y dyn hwn.

25 Yna yntau a atebodd ac a ddywedodd, Ai pechadur yw, ni's gwn i: un peth a wn i, lle yr oeddwn i yn ddall, yr wyf fi yn awr yn gweled.

26 Hwytthau a ddywedafant wrtho drachefn, Beth a wnaeth efe i ti? pa fodd yr agorodd efe dy lygaid di?

27 Yntau a atebodd iddynt, Mi a ddywedais i chwi eisoes, ac ni wrandawsoch: pahan yr ydych yn ewyllysio clywed drachefn? a ydych chwithau yn ewyllysio bod yn ddisgyblion iddo ef?

28 Hwytthau a'i difenwafant ef, ac a ddywedafant, Tydi fydd ddisgybl iddo ef; eithr disgyblion Moses ydym ni.

29 Nyni a wyddom lasaru o Dduw wrth Moses: eithr hwn, i ni's gwyddom ni o ba le y mae efe.

30 Y dyn a atebodd ac a ddywedodd wrthynt, Yn hyn yn ddiau y mae yn rhyfedd, na wyddoch chwi o ba le y mae efe, ac efe a agorodd fy llygaid i.

31 Ac ni a wyddom m nad yw Duw yn gwrandaw pechaduriaid: ond os yw neb yn addolwr Duw, ac yn gwneuthur ei ewyllys ef, hwnnw y mae yn ei wrando.

32 Ni chlybuwyd erioed agoryd o neb lygaid un a anesid yn ddall.

33 n Oni bai fod hwn o Dduw, ni allai efe wneuthur dim.

34 Hwytthau a atebafant ac a ddywedafant wrtho, Mewn pechodau y ganwyd ti oll; ac a wyt ti yn ein dyfgu ni? A hwy a'i + bwriafant of allan.

35 Clybu yr Iesu ddarfod iddynt ei + fwrw ef allan: a phan ei cafodd, efe a ddywedodd wrtho, A wyt ti yn credu ym Mab Duw?

36 Yntau a atebodd ac a ddywedodd, Pwy yw efe, O Arglwydd, fel y credwyf ynddo?

37 A'r Iesu a ddywedodd wrtho, Ti a'i gwelaist ef; a'r hwn fydd yn ymddiddan â thi, hwnnw ydyw efe.

38 Yntau a ddywedodd, Yr wyf fi yn credu, O Arglwydd. Ac efe a'i haddolodd ef.

39 ¶ A'r Iesu a ddywedodd, o I farn y daethum i'r byd hwn: p fel y gwelai y rhai nid ydynt yn gweled, ac yr elai y rhai sy yn gweled yn ddeillion.

40 A rhai o'r Phariseaid a oedd gyd ag ef, a glywsant y pethau hyn, ac a ddywedafant wrtho, Ydym ninnau hefyd yn ddeillion?

41 Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, q Pe deillion fydddech, ni byddai arnoch bechod: eithr yn awr meddwch chwi, Yr ydym ni yn gweled; am hynny y mae eich pechod yn aros.

PEN. X.

1 Crist yw'r drws, a'r bugail da. 19 Amryw dyb am dano. 25 Y mae efe yn profi trwy ei weithredoedd, mai efe yw Crist Mab Duw: 39 ac yn diange rhag yr Iuddewon, 40 ac yn myned drachefn dros yr Iorddonen; lle y credodd llawer ynddo ef.

32. Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Yr hwn nid yw yn myned i mewn trwy'r drws i gorlan y defaid, eithr fydd yn dringo ffordd arall, lleidr ac yspeiliwr yw.

2 Ond yr hwn fydd yn myned i mewn trwy'r drws, bugail y defaid ydyw.

3 I hwn y mae y drysor yn agoryd, ac y mae y defaid yn gwrandaw ar ei lais ef: ac y mae efe yn galw ei ddefaid ei hun erbyn eu henw, ac yn eu harwain hwy allan.

4 Ac wedi iddo yrru allan ei ddefaid ei hun, y mae efe yn myned o'u blaen hwy: a'r defaid fydd yn ei ganlyn ef, oblegyd y maent yn adnabod ei lais ef.

5 Ond y dieithr ni's canlynant, eithr ffoant oddi wrtho: oblegyd nad adwaen- ant lais dieithriaid.

6 Y ddammeg hon a ddywedodd yr Iesu wrthynt: ond hwy, ni wybuant pa bethau ydoedd y rhai yr oedd efe yn eu llafaru wrthynt.

7 Am hynny yr Iesu a ddywedodd wrth- ynt drachefn, Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Myfi yw drws y defaid.

8 Cynnifer oll ag a ddaethant o'm blaen i, lladron ac yspeiliwyr ynt: eithr ni wran- dawodd y defaid arnynt.

9 a Myfi yw y drws: os â neb i mewn a trwof fi, efe a fydd cadwedig; ac efe a â i mewn ac allan, ac a gaiff borta.

10 Nid yw lleidr yn dyfod ond i ladratta, ac i ladd, ac i ddistrywio: myfi a ddaethum iel y caent fywyd, ac y caent ef yn he- laethach.

11 b Myfi yw'r bugail da. Y bugail da fydd yn rhoddi ei einioes dros y defaid.

12 Eithr y gwas cyflog, a'r hwn nid yw fugail, yr hwn nid eiddo y defaid, fydd yn gweled y blaidd yn dyfod, ac e yn gadael y defaid, ac yn ffoi: a'r blaidd fydd yn eu hyfgylio hwy, ac yn tarfu'r defaid.

13 Y mae'r gwas cyflog yn ffoi, oblegyd e mai gwas cyflog yw, ac nid oes ofal arno am y defaid.

14 Myfi yw'r bugail da; ac d a adwaen d yr eiddof fi, ac a'm hadweinir gan yr eiddof fi.

15 e Fel yr edwyn y Tad fyfi, felly yr e adwaen innau y Tad: ac yr ydwyf yn rhoddi fy einioes dros y defaid.

16 A f defaid eraill sy gennyf, y rhai nid ynt o'r gorlan hon: y rhai hynny he- fyd fy raid i mi eu cyrchu, a'm llais i a wrandawant; g a bydd un gorlan, ac un bugail.

17 Am hyn y mae y Tad yn fy ngharu i, h am fy mod i yn dodi fy einioes, fel y cym- merwyf hi drachefn.

18 Nid oes neb yn ei dwyn oddi arnaf fi: ond myfi fydd yn ei dodi hi i lawr o honof fy hun. Y mae gennyf feddiant i'w dodi hi i lawr, ac * y mae gennyf feddiant i'w chymmeryd hi drachefn. i Y gorchymyn hwn a dderbyniais i gan fy Nhad.

19 ¶ k Yna y bu drachefn ymrafael ym myig yr Iuddewon, am yr ymadroddion hyn.

20 A llawer o honynt a ddywedafant, i Y mae cythraul ganddo, ac y mae efe yn yafydu: pahan y gwrandawch chwi arno ef?

21 Eraill a ddywedafant, Nid yw y rhai hyn eiriau un â chythraul ynddo. m A all cythraul a agoryd llygaid y deillion?

22 ¶ Ac yr oedd o y gyffegr-wyl yn Je- rusalem, a'r gauaf oedd hi.

23 Ac yr oedd yr Iesu yn rhodio yn y deml, p ym mhorth Salomon.

24 Am hynny y daeth yr Iuddewon yn ei gylch ef, ac a ddywedafant wrtho, Pa

† ein * hŷd yr wyt yn † peri i ni ammeu? os tydi
cadw yw y Crist, dywald i ni yn eglur.
rbcwng 25 Yr Iesu a attebodd iddynt, Mi a ddy-
dau fedd- wedais i chwi, ac nid ydych yn credu. q Y
wol? gweithredoedd yr wyf fi yn eu gwneuthur
q Pen. 5. yn enw fy Nhada, y mae'r rhai hynny yn
36. tyftiolaethu am danaf fi.
Adn. 38.

r Pen. 8. 26 Ond r chwi nid ydych yn credu: can-
47. nys nid ydych chwi o'm defaid i, fel y dy-
wedais i chwi.

27 Y mae fy nefaid i yn gwrando fy llais
i; a mi a'u hadwaen hwynt, a hwy a'm
canlynant i:

s Pen. 6. 28 A minnau ydwyf yn rhoddi iddynt
37. a 17. fywyd tragywyddol; ac s ni chyfrgollant
11, 12. a byth, ac ni ddwg neb hwynt allan o'm llaw i.

18. 9. 29 t Fy Nhada i, yr hwn a'u rhoddes i mi,
t Pen. 14. fydd fwy nâ phawb: ac ni's gall neb eu
28. dwyn bwynt allan o law fy Nhada i.

u Pen. 17. 30 u Myfi a'r Tad un ydym.

11, 22. 31 Am hynny x y cododd yr Iuddewon
x Pen. 8. gerrig drachefn i'w labyddio ef.

59. 32 Yr Iesu a attebodd iddynt, Llauer o
weithredoedd da a ddangosais i chwi oddi
wrth fy Nhada: am ba un o'r gweithredoedd
hynny yr ydych yn fy labyddio i?

33 Yr Iuddewon a attebasant iddo, gan
ddywedyd, Nid am weithred dda yr ydym
yn dy labyddio, ond am gabledd, ac am dy
fod di, a thithau yn ddyn, y yn dy wneuthur
dy hun yn Dduw.

y Pen. 5. 34 Yr Iesu a attebodd iddynt, z Onid yw
18. yn ysgrifenedig yn eich cyfraith chwi, Mi
z Sal. 82. a ddywedais, Duwiau ydych?

6. 35 Os galwodd efe hwy yn dduwiau, at y
rhai y daeth gair Duw, a'r yfgyrthyr ni's
gellir ei thorri:

a Pen. 6. 36 A ddywedwch chwi am yr hwn a a
27. fanteiddioedd y Tad, ac a'i hanfonodd i'r
b Pen. 5. byd, Yr wyt ti yn cablu; b am i mi ddy-
17, 18. wedyd, c Mab Duw ydwyf?

c Luc 1. 37 d Onid wyf fi yn gwneuthur gweith-
35. redoedd fy Nhada, na chredwch i mi.

d Pen. 15. 38 Ond os ydwyf yn eu gwneuthur, er
24. nad ydych yn credu i mi, c credwch y
e Pen. 5. gweithredoedd: fel y gwybyddoch ac y
36. a 14. credoch, f fod y Tad ynof fi, a minnau
10. ynddo yntau.

f Pen. 14. 39 s Am hynny y ceisiasant drachefn ei
11. a 17. ddal ef: ac efe a ddiangodd allan o'u dwy-
g Pen. 7. law hwynt.

h Pen. 1. 40 Ac efe a aeth ymaith drachefn dros
28. yr Iorddonen, i'r man lle y buasai Ioan ar
y cýntaf yn bedyddio; ac a arhosodd yno.

i Pen. 3. 41 A llawer a ddaethant atto ef, ac a
30. ddywedasant, Ioan yn wir ni wnaeth un
arwydd: i ond yr holl bethau a'r a ddy-
wedodd Ioan am hwn, oedd wir.

42 A llawer yno a gredasant ynddo.

P E N. XI.

† Crist yn cyfodi Lazarus, yr bwn a gladd-
esid er ys pedwar diwrnod. 45 Llauer
o Iuddewon yn credu. 47 Yr arch-offeir-
iaid a'r Phariseiaid yn casglu cyngbor yn
erbyn Crist. 49 Calapbas yn prophwydo.
54 Iesu yn ymguddio: 55 bwythau ar y
pasg yn ymcyfyn am dano, ac yn gosod cyn-
llwyn iddo.

33. A C yr oedd un yn glaf, Lazarus o Beth-
a Luc 10. ania, o dref a Mair a'i chwaer Martha.
38, 39. 2 (b A Mair ydoedd yr hon a enneiniodd
b Mat. 26. yr Arglwydd ag ennaint, ac a fychodd ei
7. draed ef a'i gwallt, yr hon yr oedd ei
Marc 14. brawd Lazarus yn glaf)

3. 3 Am hynny y chwarydd a ddanfonaasant
Pen. 12. atto ef, gan ddywedyd, Arglwydd, wele, y
3. mae yr hwn fydd hoff gennyf ti, yn glaf.

4 A'r Iesu pan glybu, a ddywedodd, Nid
yw y clefyd hwn i farwolaeth, c ond er c Pen. 9.
gogoniant Duw, fel y gogonedder Mab 3.
Duw trwy hynny. Adn. 40.

5 A hoff oedd gan yr Iesu Martha, a'i
chwaer, a Lazarus.

6 Pan glybu efe gan hynny ei fod ef yn
glaf, efe a arhosodd yn y lle yr oedd, ddau
ddiwrnod.

7 Yna wedi hynny efe a ddywedodd wrth
y disgybion, Awn i Judea drachefn.

8 Y disgybion a ddywedasant wrtho,
Rabbi, d yr oedd yr Iuddewon yn awr yn d Pen. 10.
ceisio dy labyddio di; ac a wyt ti yn myned 31.
yno drachefn?

9 Yr Iesu a attebodd, Onid oes deuddeg
awr o'r dydd? os rhodia neb y dydd, ni
thramgwydda, am ei fod yn gweled goleuni
y byd hwn:

10 Ond c os rhoedia neb y nos, efe a e Pen. 12.
drangwydda, am nad oes goleuni ynddo. 35.

11 Hyn a lafarodd efe: ac wedi hynny
efe a ddywedodd wrthynt, Y mae ein cyf-
aill Lazarus f yn huno; ond yr wyf fi yn f Mat. 9.
myned i'w ddiuno ef. 24.

12 Yna ei ddisgybion a ddywedasant
wrtho, Arglwydd, os huno y mae, efe a
fydd iach.

13 Ond yr Iesu a ddywedasai am ei farw-
olaeth ef: eithr hwy a dybiasant mai am
hûn cwsg yr oedd efe yn dywedyd.

14 Yna y dywedodd yr Iesu wrthynt yn
egllur, Bu farw Lazarus.

15 Ac y mae yn llawen gennyf nad
oeddwn i yno, er eich mwyn chwi (fel y
credoch) ond awn atto ef.

16 Yna y dywedodd Tomas, yr hwn a
elwir Didymus, wrth ei gyd-ddisgybion,
Awn minnau hefyd, fel y byddom feirw
gyd ag ef.

17 Yna yr Iesu wedi dyfod, a'i cafodd
ef wedi bod weithian bedwar diwrnod yn
y bedd.

18 (A Bethania oedd yn agos i Jerusalem,
ynghylch pymatdeg ystâd oddi wrthi)

19 A llawer o'r Iuddewon a ddaethant
at Martha a Mair, i'w cyfuro hwy am eu
brawd.

20 Yna Martha, cyn gynted ag y clybu
hi fod yr Iesu yn dyfod, a aeth i'w gyfarfod
ef: ond Mair a eisteddodd yn y tŷ.

21 Yna y dywedodd Martha wrth yr Iesu,
Arglwydd, pe buasit ti yma, ni buasai farw
fy mrawd.

22 Eithr mi a wn hefyd yr awr hon, pa
bethau bynnag a ddymunech di gan Dduw,
y dyry Duw i ti.

23 Yr Iesu a ddywedodd wrthi, Adgy-
fodir dy frawd drachefn.

24 Dywedodd Martha wrtho, s Myfi a g Luc 14.
wn yr adgyfodir ef yn yr adgyfodiad, y 14.
dydd diwedda. Pen. 5. 29.

25 Yr Iesu a ddywedodd wrthi, Myfi yw
yr adgyfodiad, a'r h bywyd: i yr hwn fydd h Pen. 6.
yn credu ynof fi, er iddo farw, a fydd byw: 35.

26 A phwy bynnag fydd yn fyw, ac yn
credu ynof fi, ni bydd marw yn dragywydd. i Pen. 3.
A wyt ti yn credu hyn? 36

27 Dywedodd hithau wrtho, Ydwyf, Ar-
glwydd: k yr wyf fi yn credu mai ti yw y k Mat. 16.
Crist, Mab Duw, yr hwn fydd yn dyfod 16.
i'r byd. Pen. 4. 42.

28 Ac wedi iddi ddywedyd y pethau
hyn, hi a aeth ymaith, ac a alwodd yn
ddirgel ei chwaer Mair, gan ddywedyd,
Fe ddaeth yr Athraw, ac y mae yn galw
am danaf.

29 Cyn gynted ag y clybu hi, hi a gododd yn ebrwydd, ac a ddaeth atto ef.

30 (A'r Iesu ni ddaethai etto i'r dref, ond yr oedd efe yn y man lle y cyfarfuasai Martha ag ef)

31 Yna yr Iuddewon y rhai oedd gyd â hi yn y tŷ, ac yn ei chyfuro hi, pan welant Mair yn codi ar frys, ac yn myned allan, a'i canlynasant hi, gan ddywedyd, Y mae hi yn myned at y bedd, i wylu yno.

32 Yna Mair, pan ddaeth lle yr oedd yr Iesu, a'i weled ef, a syrthiodd wrth ei draed ef, gan ddywedyd wrtho, Arglwydd, pe buasit ti yma, ni buasai fy mrawd farw.

33 Yr Iesu gan hynny, pan welodd hi yn wylu, a'r Iuddewon y rhai a ddaethai gyd â hi yn wylu, a riddfanodd yn yr yspryd, ac a i gynhyrfwyd;

34 Ac a ddywedodd, Pa le y dodasoch chiwi ef? Hwy a ddywedasant wrtho, Arglwydd, tyred a gwel.

35 I Yr Iesu a wylodd.

36 Am hynny y dywedodd yr Iuddewon, Wele fel yr oedd yn ei garu ef.

37 Eithr rhai o honynt a ddywedasant, Oni allasai hwn, m yr hwn a agorodd lygaid y dall, beri na buasai hwn farw chwaith?

38 Yna'r Iesu drachefn a riddfanodd ynddo ei hunan, ac a ddaeth at y bedd. Ac ogof oedd, a maen oedd wedi ei ddodi arno.

39 Yr Iesu a ddywedodd, Codwch ymaith y maen. Martha, chwaer yr hwn a fuasai farw, a ddywedodd wrtho, Arglwydd, y mae efe weithian yn drewi: herwydd y mae yn farw er ys pedwar diwrnod.

40 Yr Iesu a ddywedodd wrthi, Oni ddywedais i ti, pe's credit, y caist ti a weled gogoniant Duw?

41 Yna y codasant y maen lle yr oedd y marw wedi ei ofod. A'r Iesu a gododd ei olwg i fynu, ac a ddywedodd, Y Tad, yr wyf yn diolch i ti am i ti wrando arnaf.

42 Ac myfi a wyddwn dy fod di yn fy ngwrando bob amser: eithr o er mwyn y bobl sydd yn sefyll o amgylch, y dywedais, fel y credont mai tydi a'm hanfonaist i.

43 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a lefodd â llef uchel, Lazarus, tyred allan.

44 A'r hwn a fuasai farw a ddaeth allan, yn rhwym ei draed a'i ddwyllaw mewn amdo: a'i p wyneb oedd wedi ei rwymo â napcyn. Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Gollyngwch ef yn rhydd, a gadewch iddo fyned ymaith.

45 Yna llawer o'r Iuddewon, y rhai a ddaethent at Mair, ac a welfant y pethau a wnaethai'r Iesu, a gredasant ynddo ef.

46 Eithr rhai o honynt a aethant ymaith at y Phariseaid, ac a ddywedasant iddynt y pethau a wnaethai'r Iesu.

47 ¶ Yna'r arch-offeiriad a'r Phariseaid a gasglasant gynghor, ac a ddywedasant, Pa beth yr ydym ni yn ei wneuthur? canys y mae'r dyn yma yn gwneuthur llawer o arwyddion.

48 Os gadawn ni ef fel hyn, pawb a gredant ynddo; ac fe a ddaw y Rhufeiniaid ac a ddifethant ein lle ni a'n cenedl hefyd.

49 A rhyw un o honynt, s Caiaphas, yr hwn oedd arch-offeiriad y fwyddyn honno, a ddywedodd wrthynt, Nid ydych chiwi yn gwybod dim oll,

50 Nac yn ystyried, t mai buddiol yw i ni, farw o un dyn dros y bobl, ac na ddifether yr holl genedl.

51 Hyn ni ddywedodd efe o hono ei hun: eithr, ac efe yn arch-offeiriad y fwyddyn honno, efe a brophwydodd y byddai'r Iesu farw dros y genedl;

52 Ac u nid dros y genedl yn unig, s eithr u Efael fel y casglai efe ynghyd yn un blant Duw hefyd y rhai a waigaraid.

53 Yna o'r dydd hwnnw allan y cyd-ymgynghorasant fel y lladdent ef.

54 Am hynny y ni rodiodd yr Iesu mwy y Pen. 4. yn amlwg ym mysg yr Iuddewon; ond efe a aeth oddi yno i'r wlad yn agos i'r anial-wch, i ddinas a elwir s Ephraim, ac a arhosodd yno gyd â'i ddisgyblion.

55 ¶ A phasg yr Iuddewon oedd yn agos: a llawer a aethant o'r wlad i fynu i Jerusalema o flaen y pasg, i'w glanhau eu hunain.

56 A Yna y ceisiant yr Iesu; a dywedasant wrth eu gilydd, fel yr oeddynt yn sefyll yn y deml, Beth a dybygwich chiwi, gan na ddaeth efe i'r wyl?

57 A'r arch-offeiriad a'r Phariseaid a roi-fant orchymyn, os gwyddai neb pa le yr oedd efe, ar fynegi o hono, fel y gallent ei ddal ef.

PEN. XII.

1 Yr Iesu yn efgusodi Mair am enneinio ei draed ef. 9 Y bobl yn ymgasglu i weled Lazarus. 10 Yr arch-offeiriad yn ymgynghori i'w ladd ef. 12 Crist yn marcogaeth i Jerusalema. 20 Groegwyr yn cwyllysho gweled yr Iesu. 23 Y mae efe yn rhag-fynegi ei farwolactb. 37 Yr Iuddewon i gyd gan mwyafrwyddi eu dallu; 42 er hynny llawer o bennaethiaid yn credu, ond heb ei gyffesu ef: 44 yr Iesu gan hynny yn galw yn daer am gyffesu ffydd.

YNA'r Iesu, chwe diwrnod cyn y pasg, a ddaeth i Bethania, lle'r oedd Lazarus, yr hwn a fuasai farw, yr hwn a godasai ete o feirw.

2 Ac a yno y gwnaethant iddo fwpper; a Martha oedd yn gwasanaethu; a Lazarus oedd un o'r rhai a eisteddent gyd ag ef.

3 Yna y cymmerth b Mair bwys o ennaint nard gwlyb gwerthfawr, ac a enneiniodd draed yr Iesu, ac a sychodd ei draed ef â'i gwallt: a'r tŷ a lanwyd gan arogl yr ennaint.

4 Am hynny y dywedodd un o'i ddisgyblion ef, Judas Iscariot, mab Simon, yr hwn oedd ar fedr ei fradychu ef,

5 Paham na werthwyd yr ennaint hwn er tri chan ceiniog, a'i roddi i'r tlodion?

6 Eithr hyn a ddywedodd efe, nid o herwydd bod arno ofal dros y tlodion; ond am ei fod yn lleidr, a e bod ganddo y pwrs, a'i fod yn t dwyn yr hyn a fwridd ynddo.

7 A'r Iesu a ddywedodd, Gâd iddi: erbyn dydd fy nghladdedigaeith y cadwodd hi hwn.

8 Canys d y mae gennyh y tlodion gyd â chiwi bob amser; eithr myfi nid oes gennyh bob amser.

9 Gwybu gan hynny dyrfa fawr o'r Iuddewon ei fod ef yno: a liwy a ddaethant, nid er mwyn yr Iesu yn unig, ond fel y gwelent Lazarus hefyd, e yr hwn a godasai ef o feirw.

10 ¶ Eithr yr arch-offeiriad a ymgynghorasant fel y lladdent Lazarus hefyd.

11 Oblegyd llawer o'r Iuddewon a aethant ymaith o'i herwydd ef, ac a gredasant yn yr Iesu.

12 ¶ f Trannoeth, tyrsa fawr yr hon a ddaethai i'r wyl, pan glywsant fod yr Iesu yn dyfod i Ierusalem,

g Salm 118. 25, 26.
† Neu, yw'r bawn fydd yn dyfod yn enw yr Arglwydd.
† alzo o bono ef Lazarus o'r bedd, a'i godi o feirw.
1 Pen. 11. 47.
m Act. 8. 27.
n Pen. 1. 44.
o Pen. 13. 32. a 17. 1.
p 1 Cor. 15. 36.
q Mat. 10. 39. a 16. 25.
Marc 8. 35.
Luc 9. 24. a 17. 33.
r Pen. 14. 3. a 17. 24.
s Mat. 26. 38. 39.
Luc 12. 50.
Pen. 13. 21.
t Mat. 3. 17.
u Pen. 11. 42.
x Mat. 12. 29.
Luc 10. 18.
Pen. 14. 30. a 16. 11.
Eph. 6. 12.
y Pen. 3. 14. a 8. 28.
z Rhuf. 5. 18.
Heb. 2. 9.
a Salm 89. 36. 37. a 110. 4.
Elay 9. 7. a 53. 8.
Ezec. 37. 25.
Dan. 2. 44. a 7. 14.
Mica 4. 7.
b Pen. 8. 12. a 9. 5.
Adn. 46.

13 A gymmerafant gangau o'r palmwýdd, ac a aethant allan i gyfarfod ag ef, ac a lef-
afant, g Hofanna: Bendigedig † yw Bre-
nhin Israel yr hwn fydd yn dyfod yn enw yr
Arglwydd.
14 A'r Iesu wedi cael afynyn, a eistedd-
odd arno; megis y mae yn ysgrifenedig,
15 h Nac ofna, merch Sion: wele, y mae
dy Frenhin yn dyfod, yn eistedd ar ebol
afyn.
16 Y pethau hyn ni wybu ei ddisgyblion
ef ar y cyntaf: eithr i pan ogoneddwyd yr
Iesu, k yna y cofiafant fod y pethau hyn yn
ysgrifenedig am dano, ac iddynt wneuthur
hyn iddo.
17 Tyftiolaethodd gan hynny y dyrfa yr
hon oedd gyd ag ef † pan alwodd efe Lazar-
us o'r bedd, a'i godi ef o feirw.
18 Am hyn y daeth y dyrfa hefyd i gyf-
arfod ag ef, am glywed o honynt iddo
wneuthur yr arwydd hon.
19 Y Phariseiaid gan hynny a ddywedafant
yn eu plith eu hunain, † A welwch chwi nad
ydych yn tyccio ddim? wele, fe aeth y byd
ar ei ol ef.
20 ¶ Ac yr oedd rhai Groegiaid ym
mhlith y rhai m a ddaethant i fynu i addoli
ar yr wyl:
21 Y rhai hyn gan hynny a ddaethant at
Phylip, n yr hwn oedd o Bethsaida yn Gali-
lea, ac a ddymunafant arno, gan ddywed-
yd, Syr, ni a ewyllysiem weled yr Iesu.
22 Phylip a ddaeth ac a ddywedodd i
Andreas: a thrachefn Andreas a Phylip a
ddywedafant i'r Iesu.
23 ¶ A'r Iesu a attebodd iddynt, gan ddy-
wedyd, o Daeth yr awr y gogonedder Mab
y dyn.
24 Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, p Oni
fyrth y gronyn gwenith i'r ddaear, a marw,
hwnnw a erys yn unig: eithr os bydd efe
marw, efe a ddwg ffrwyth lawer.
25 q Yr hwn fydd yn caru ei einioes, a'i
cyll hi; a'r hwn fydd yn casâu ei einioes
yn y byd hwn, a'i ceidw hi i fywyd tragy-
rwyddol.
26 Os gwafanaetha neb fi, dilynied fi: a
r lle yr wyf fi, yno y bydd fy ngweinidog
hefyd: ac os gwafanaetha neb fi, y Tad a'i
hanrhydedda ef.
27 s Yr awrhon y cynhyrfwyd fy enaid: a
pha beth a ddywedaf? O Dad, gwared fi
allan o'r awr hon: eithr o herwydd hyn y
daethum i'r awr hon.
28 O Dad, gogonedda dy enw. Yna y
daeth t llef o'r nef, Mi a'i gogoneddais, ac
a'i gogoneddaf drachefn.
29 Y dyrfa gan hynny yr hon oedd yn
sefyll, ac yn clywed, a ddywedodd mai ta-
ran oedd: eraill a ddywedafant, Angel a
lafarodd wrtho.
30 Yr Iesu a attebodd ac a ddywedodd,
u Nid o'm hachos i y bu y llef hon, ond o'ch
achos chwi.
31 Yn awr y mae barn y byd hwn: yn
awr y bwrir allan x dywysog y byd hwn.
32 A minnau, y os dyrcheir fi oddi ar y
ddaear, a dynnaf z bawb attaf fy hun.
33 (A hyn a ddywedodd efe, gan ar-
wyddo o ba angau y byddai farw)
34 Y dyrfa a attebodd iddo, a Ni a glyw-
fom o'r ddeddf, fod Crist yn aros yn dragy-
wyddol: a pha wedd yr wyt ti yn dywedyd,
fod yn rhaid dyrchafu Mab y dyn? pwy
ydyw hwnnw Mab y dyn?
35 Yna yr Iesu a ddywedodd wrthynt,
Etto ychydig ennys b y mae'r goleuni gyd

â chwi. c Rhodiwch tra fyddo gennyeh y
goleuni, fel na ddalio'r tywyllwch chwi:
d a'r hwn fydd yn rhodio mewn tywyll-
wch, ni wyr i ba le y mae yn myned.
36 Tra fyddo gennyeh oleuni, credwch
yn y goleuni, fel y byddoch e blant y go-
leuni. Hyn a ddywedodd yr Iesu, ac efe
a ymadawodd, ac f a ymguddiodd rhag-
ddynt.
37 ¶ Ac er gwneuthur o hono ef gym-
maint o arwyddion yn eu gwydd hwynt,
ni chredafant ynddo:
38 Fel y cyflawnid ymadrodd Efaías y
prophwyd, yr hwn a ddywedodd efe, g Ar-
glwydd, pwy a gredodd i'n hymadrodd ni?
ac i bwy y datguddiwyd braich yr Ar-
glwydd?
39 Am hynny ni allent gredu, oblegyd
dywedyd o Efaías drachefn,
40 h Efe a ddallodd eu llygaid, ac a galed-
odd eu calon; fel na welent â'u llygaid, a
deall â'u calon, ac ymchwylid o honynt,
ac i mi eu hiachâu ymchwnt.
41 i Y pethau hyn a ddywedodd Efaías,
pan welodd ei ogoniant ef, ac y llafarodd
am dano ef.
42 ¶ Er hynny llawer o'r pennaethiaid
hefyd a gredafant ynddo; ond k oblegyd y
Phariseiaid ni chyffefafant ef, rhag eu bwrw
allan o'r synagog:
43 l Canys yr oeddynt yn caru gogoniant
dynion yn fwy nâ gogoniant Duw.
44 ¶ A'r Iesu a lefodd ac a ddywedodd,
m Yr hwn fydd yn credu ynof fi, nid yw yn
credu ynof fi, ond yn yr hwn a'm hanfon-
odd i.
45 n A'r hwn fydd yn fy ngweled i, fydd
yn gweled yr hwn a'm danfonodd i.
46 o Mi a ddaethum yn oleuni i'r byd,
fel y bo i bob un a'r fydd yn credu ynof fi,
nad arhofo yn y tywyllwch.
47 Ac os clyw neb fy ngeiriau, ac ni
chred, p myfi nid wyf yn ei farnu ef: canys
q ni ddaethum i farnu'r byd, eithr i achub
y byd.
48 Yr hwn fydd yn fy nirmysgu i, ac heb
dderbyn fy ngeiriau, y mae iddo un yn ei
farnu: r y gair a lafarais i, hwnnw a'i barn
ef yn y dydd diweddaf.
49 Canys s myfi ni lafarais o honof fy
hun: ond y Tad yr hwn a'm hanfonodd i,
efe a roddes orchymyn i mi, t beth a ddy-
wedwn, a pha beth a lafarwn.
50 Ac mi a wn fod ei orchymyn ef yn
fywyd tragywyddol: am hynny y pethau
yr wyf fi yn eu llafaru, fel y dywedodd y
Tad wrthyf, felly yr wyf yn llafaru.
P E N. XIII.
1 Yr Iesu yn golchi traed ei ddisgyblion: 14 yn
eu bannog i ofstygieddrwydd, a chariad per-
ffaith: 18 yn rhag-ddywedyd, ac yn dat-
guddio i Ioan, trwy arwydd, y bradychai
Judas ef: 31 yn gorchymyn iddynt garu eu
gilydd; 36 ac yn rhybuddio Pedr y gwadaid
efe ef.
A Chyn gwyl y pasg, yr Iesu yn gwy-
bod ddyfod ei awr ef i ymadael â'r a
byd hwn at y Tad, efe yn caru yr eiddo y
rhai oedd yn y byd, a'u carodd hwynt hyd
y diwedd.
2 Ac wedi darfod swpper (b wedi i ddi-
afol eisoes roi ynghalon Judas Iscariot, fab
Simon, ei fradychu ef)
3 Yr Iesu yn gwybod c roddi o'r Tad
bob peth oll yn ei ddwyllaw ef, a'i fod wedi
dyfod oddi wrth Dduw, ac yn myned at
Dduw;
b Luc 22. 3.
Adn. 27.
c Mat. 11. 27. a 28. 18.
Pen. 3. 35. a 17. 2.
d Jer. 13. 16.
Eph. 5. 8.
d Pen. 11. 10.
e Luc 16. 8.
Bph. 5. 8.
f Thef. 5. 5.
i Ioan 2. 9, 10.
j Pen. 8. 59. a 11. 54.
g Efaías 53. 1.
Rhuf. 10. 16.
h Efaías 6. 9.
Mat. 13. 14.
Adn. 28. 26.
i Efaías 6. 1.
k Pen. 7. 13. a 9. 22.
l Pen. 5. 44.
m Marc 9. 37.
i Pedr 1. 21.
n Pen. 14. 9.
o Pen. 1. 4. a 3. 19. a 8. 12. a 9. 5. 39.
Adn. 36.
p Pen. 5. 45. a 8. 15. 26.
q Pen. 3. 17.
r Marc 10. 16.
s Pen. 8. 38. a 14. 10.
t Deut. 18. 18.

4 Efe a gyfododd oddi ar swpper, ac a roes heibio ei gochl-wisg, ac a gymmerodd dywel, ac a ymwregysodd.

5 Wedi hynny efe a dywalltodd ddwfr i'r cawg, ac a ddechreuodd olchi traed y disgyblion, a'u sychu â'r tywel â'r hwn yr oedd efe wedi ei wregysu.

† A Pbedr a, &c.
d Edrych
Mat. 3.
14.

6 Yna y daeth efe at Simon Pedr. † Ac efe a ddywedodd wrtho, Arglwydd, d a wyt ti yn golchi fy nhraed i?

7 Yr Iesu a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Y peth yr wyf fi yn ei wneuthur, ni wyddost ti yr awrhon: eithr ti a gei wybod ar ol hyn.

8 Pedr a ddywedodd wrtho, Ni chei di olchi fy nhraed i byth. Yr Iesu a attebodd iddo, e Oni olchaf di, nid oes i ti gyfran gyd â myfi.

e Pen. 3.
5.
1 Cor. 6.
11.
Eph. 5.
26.
Tit. 3. 5.
Heb. 10.
22.
1 Pen. 15.
3.
g Pen. 6.
04.

9 Simon Pedr a ddywedodd wrtho, Arglwydd, nid fy nhraed yn unig, eithr fy nwyllaw a'm pen hefyd.

10 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Yr hwn a olchwyd, nid rhaid iddo ond golchi ei draed, eithr y mae yn lân oll: ac f yr ydych chi yn lân, eithr nid pawb oll.

11 Canys efe g a wyddai pwy a'i bradychai ef: am hynny y dywedodd, Nid ydych chi yn lân pawb oll.

12 Felly wedi iddo olchi eu traed hwy, a chymmyrdd ei gochl-wisg, efe a eisteddodd drachefn, ac a ddywedodd wrthynt, A wyddoch chi pa beth a wnaethum i chi?

h Mat. 23.
8, 10.
1 Cor. 8.
6. a 12. 3.
Phil. 2.
11.

13 h Yr ydych chi yn fy ngalw i, Yr Athraw, a'r Arglwydd: a da y dywedwch: canys felly yr ydwyf.

14 i Am hynny os myfi, yn Arglwydd ac yn Athraw, a olchais eich traed chi; k chwithau a ddylech olchi traed eich gilydd.

27.
k Gal. 6.
1, 2.
l Mat. 11.

15 Canys l rhoddais esamp l i chi, fel y gwnelech chwithau megis y gwneuthum i chi.

16 m Yn wir, yn wir, meddaf i chi, Nid yw'r gwas yn swy nâ i arglwydd; na'r hwn a ddanfonwyd yn fwy nâ'r hwn a'i danfonodd.

29.
1 Pedr 2.
21.
1 Ioan 2.
6.

17 n Os gwyddoch y pethau hyn, gwyn eich byd os gwnewch hwynt.

18 ¶ Nid wyf fi yn dywedyd am danoch oll: mi a wn pwy a etholais: ond fel y cyflawnid yr yfgyrthyr, o Yr hwn fydd yn bwyttu bara gyd â mi, a gododd ei fawdl yn fy erbyn.

Mat. 26.
23.
p Pen. 14.
29. a 16.

19 p † Yn awr yr wyf yn dywedyd wrthy ch cyn ei ddyfod, fel pan ddêl, y credoch mai myfi yw efe.

20 q Yn wir, yn wir, meddaf i chi, Yr hwn fydd yn derbyn y neb a ddanfonwyf fi, fydd yn fy nerbyn i; a'r hwn fydd yn fy nerbyn i, fydd yn derbyn yr hwn a m danfonodd i.

4.
† Neu,
Or awr
bon.
q Mat. 10.
40.
Luc 10.

21 r Wedi i'r Iesu ddywedyd y pethau hyn, s efe a gynhyrfwyd yn yr yspryd, ac a dyttiolaethodd, ac a ddywedodd, Yn wir, yn wir, y dywedaf wrthy ch, t y bradycha un o honoch fi.

16.
r Mat. 26.
21.
Marc 14.
18.

22 Yna y disgyblion a edrychasant ar eu gilydd, gan ammeu am bwy yr oedd efe yn dywedyd.

Luc 22.
21.
s Pen. 12.
27.

23 Ac u yr oedd un o'i ddisgyblion yn pwyfo ar fynwes yr Iesu, yr hwn yr oedd yr Iesu yn ei garu.

17.
t Act. 1.
1.
1 Ioan 2.
19.

24 Am hynny yr amneidiodd Simon Pedr ar hwnnw, i ofyn pwy oedd efe am yr hwn yr oedd efe yn dywedyd.

u Pen. 19.
26. a 20.
2. a 21. 7.
20, 24.

25 Ac yntau yn pwyfo ar ddwyfron yr Iesu, a ddywedodd wrtho, Arglwydd, pwy yw efe?

26 Yr Iesu a attebodd, Hwnnw yw efe i'r hwn y rhoddaf fi dammaid wedi i mi ei wlychu. Ac wedi iddo wlychu'r tammaid, efe a'i rhoddodd i Judas Iscariot, fab Simon.

27 Ac ar ol y tammaid, yna yr aeth Satan i mewn iddo. Am hynny y dywedodd yr Iesu wrtho, Hyn yr wyt yn ei wneuthur, gwna ar frys.

28 Ac ni wyddai neb o'r rhai oedd yn eistedd i ba beth y dywedafai efe hyn wrtho.

29 Canys rhai oedd yn tybied, am fod x Judas â'r god ganddo, fod yr Iesu yn dywedyd wrtho, Pryn y petbau fy arnom 6. eu heifiau erbyn yr wyl; neu, ar roi o hono beth i'r tlodion.

x Pen. 12.

30 Yntau gan hynny, wedi derbyn y tammaid, a aeth allan yn ebrwydd. Ac yr oedd hi yn nos.

31 ¶ Yna gwedi iddo fyned allan, yr Iesu a ddywedodd, Yn awr y gogoneddwyd Mab y dyn, a Duw a gogoneddwyd ynddo ef.

32 y Os gogoneddwyd Duw ynddo ef, y Duw hefyd a'i gogonedda ef ynddo ei hun, ac z efe a'i gogonedda ef yn ebrwydd.

y Pen. 17.
1, 5, 6.

33 O blant bychain, etto yr wyf ennyd z fechan gyd â chi. Chwi a'm ceisiwch:

z Pen. 12.

ac, a megis y dywedais wrth yr Iuddewon, Lle yr wyf fi yn myned, ni ellwch chi ddyfod; yr ydwyf yn dywedyd wrthy ch chwithau hefyd yr awrhon.

a Pen. 7.
34. a 8.
21. a 16.
16.

34 b Gorchymyn newydd yr wyf yn ei roddi i chi, Ar garu o honoch eich gilydd: fel y cerais i chi, ar garu o honoch chwithau bawb eich gilydd.

b Lef. 19.
18.
Pen. 15.
12. 17.

35 c Wrth hyn y gwybydd pawb mai disgyblion i mi ydych, os bydd gennych gariad i'ch gilydd.

Eph. 5. 2.
1 Thei. 4.

36 ¶ A Simon Pedr a ddywedodd wrtho, Arglwydd, i ba le yr wyt ti yn myned? Yr Iesu a attebodd iddo, Lle yr ydwyf fi yn myned, ni elli di yr awrhon fy nghianlyn: eithr d ar ol hyn y'm canlyni.

9
1 Ioan 2.
7, 8. a 3.
13. a 4.

37 Pedr a ddywedodd wrtho, Arglwydd, pahan na allaf fi dy ganlyn yr awrhon? c mi a roddaf fy einioes drofot.

21.
c 1 Ioan
2: 5. a 4.
20.

38 Yr Iesu a attebodd iddo, A roddi di dy einioes drofot fi? Yn wir, yn wir, meddaf i ti, Ni chân y ceiliog nes i ti fy ngwadu dair gwaith.

d Pen. 21.
18
2 Pedr 1.
14.

PEN. XIV.

1 Crïst yn cysuro ei ddisgyblion â gobaitb teyrnas nef: 6 yn proffesu mai efe yw'r ffordd, a'r gwirionedd, a'r bywyd; a'i fod yn un â'r Tad: 13 yn gwarrantu y bydd eu gweddïau bwy yn ei enw ef yn ffrwythblawn: 15 yn dymuno cariad ac ufudd-dod: 16 yn addaw'r Yspryd Glân y Diddanydd; 27 ac yn gadael ei dangnefedd gyd â bwynt.

N A thralloder eich ealon: yr ydych yn credu yn Nuw, credwch yno ffinau hefyd.

33.

2 Yn nhŷ fy Nhadau y mae llawer o drigfannau: a phe amgen, mi a ddywedafwn i chi. Yr wyf fi yn myned i barottôl lle i chi.

3 Ac a os myfi a af, ac a barottoaf le i a chwi, mi a ddeuaf drachefn, ac a'ch cymmeraf chi attaf fy hun: fel b lle yr wyf fi, y byddoch chwithau hefyd.

a Adn. 18.
28.

4 Ac i ba le yr wyf fi yn myned, chwi a wyddoch, a'r ffordd a wyddoch.

b Pen. 12.
26 a 17.

5 Dywedodd Tomas wrtho, Arglwydd, ni wyddom ni i ba le yr wyt ti yn myned; a pha fodd y gallwn wybod y ffordd?

6 Yr

6 Yr Iesu a ddywedodd wrtho ef, Myfi yw'r cffordd, a'r d gwrionedd, a'r e bywyd : f nid yw neb yn dyfod at y Tad, ond trwof fi.

7 Ped adnabuafech fi, fy Nhad hefyd a adnabuafech : ac o hyn allan yr adwaenoch ef, a chwi a'i gwelfoch ef.

8 Dywedodd Phylip wrtho, Arglwydd, dangos i ni y Tad, a digon yw i ni.

9 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, A ydwyf gyhydo amfer gyd â chwi, ac nid adnabuost fi, Phylip ? g Y neb a'm gwelodd i, a welodd y Tad ; a pha fodd yr wyt ti yn dywedyd, Dangos i ni y Tad ?

10 Onid wyt ti yn credu h fy mod i yn y Tad, a'r Tad ynof finnau ? Y geiriau yr wyf fi yn eu llafaru wrthych, i nid o honof fy hun yr wyf yn eu llafaru ; ond y Tad yr hwn fydd yn aros ynof, efe fydd yn gwneuthur y gweithredoedd.

11 Credwch fi, fy mod i yn y Tad, a'r Tad ynof finnau : ac onid e, credwch fi er mwyn y gweithredoedd eu hunain.

12 k Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Yr hwn fydd yn credu ynof fi, y gweithredoedd yr wyf fi yn eu gwneuthur, yntau hefyd a'u gwna, a mwy nâ'r rhai hyn a wna efe : oblegyd yr wyf fi yn myned at fy Nhad.

13 l A pha beth bynnag a ofynoch yn fy enw i, hynny a wna ; fel y gogonedder y Tad yn y Mab.

14 Os gofynwch ddim yn fy enw i, mi a'i gwna.

15 m O cherwch fi, cedwch fy ngorchymynion.

16 A mi a weddiaf ar y Tad, ac n efe a rydd i chwi Ddiddanydd arall, fel yr arhofo gyd â chwi yn dragywyddol ;

17 o Yspryd y gwirionedd, yr hwn ni ddichon y byd ei dderbyn, am nad yw yn ei weled, nac yn ei adnabod ef : ond chwi a'i hadwaenoch ef ; o herwydd y mae yn aros gyd â chwi, ac ynoch y bydd efe.

18 p Ni's gadawaf chwi yn t amddifaid : q mi a ddeuaf atoch chwi.

19 Etto ebydd bach, a'r byd ni'm gwel mwy : eithr r chwi a'm gwelwch : canys byw wyf fi, a byw fyddwch chwithau hefyd.

20 Y dydd hwnnw y gwybyddwch s fy mod i yn fy Nhad, a chwithau ynof fi, a minnau ynoch chwithau.

21 t Yr hwn fydd â'm gorchymynion i ganddo, ac yn eu cadw hwynt, efe yw'r hwn fydd yn fy ngharu i : a'r hwn fydd yn fy ngharu i, a gerir gan fy Nhad i : a minnau a'i caraf ef, ac a'm hegluraf fy hun iddo.

22 Dywedodd Judas wrtho (nid yr Iscariot) Arglwydd, pa beth yw'r achos yr wyt ar fedr dy eglurhau dy hun i ni, ac nid i'r byd ?

23 Yr Iesu a atebodd ac a ddywedodd wrtho, u Os câr neb fi, efe a geidw fy ngair ; a'm Tad a'i câr yntau, a x nyni a ddeuwn atto, ac a wnawn ein trigfa gyd ag ef.

24 Yr hwn nid yw yn fy ngharu i, nid yw yn cadw fy ngeiriau : y a'r gair yr ydych yn ei glywed, nid eiddof fi ydyw, ond eiddo y Tad a'm hanfonodd i.

25 Y pethau hyn a ddywedais wrthych, a mi yn aros gyd â chwi.

26 Eithr z y Diddanydd, yr Yspryd Glân, yr hwn a enfyd y Tad yn fy enw i, a efe a ddyfsg i chwi yr holl bethau, ac a ddwg

ar gof i chwi yr holl bethau a ddywedais i chwi.

27 Yr wyf yn gadael i chwi dangnefedd ; fy nhangnefedd yr ydwyf yn ei rhoddi i chwi : nid fel y mae y byd yn rhoddi, yr wyf fi yn rhoddi i chwi. Na thralloder eich calon, ac nac ofned.

28 Clywfoch fel b y dywedais wrthych, b Adn 30 Yr wyf yn myned ymaith, ac mi a ddeuaf atoch. Pe carech fi, chwi a lawenhaech, am i mi ddywedyd, Yr wyf yn myned at y Tad : canys y mae c fy Nhad yn fwy nâ myfi.

29 Ae d yr awrhon y dywedais i chwi cyn ei ddyfod, fel pan ddêl, y credoch.

30 Nid ymddiddanaf â chwi nemmawr bellach : e canys tywyfsg y byd hwn fydd yn dyfod, ac nid oes iddo ddim ynof fi.

31 Ond fel y gwypo 'r byd fy mod i yn caru y Tad, ac f megis y gorchymynodd y Tad i mi, felly yr wyf yn gwneuthur. Codwch, awn oddi yma.

P E N. XV.

1 Y diddanwch a'r caredigrwydd fydd rbwng Crist a'i aelodau, trwy ddammege y winwŷdden, 18 Cysur mewn cafnab, ac erlid bydol. 26 Swydd yr Yspryd Glân, a'r apostolion.

MYFI yw y wir winwŷdden, a'm Tad yw'r llafurwr.

2 a Pob cangen ynof fi heb ddwyn a ffirwyth, y mae efe yn ei thynnu ymaith : a phob un a ddygo ffirwyth, y mae efe yn ei glanhau, fel y dygo fwy o ffirwyth.

3 b Yr awrhon yr ydych chwi yn lân trwy'r gair a lafarais i wrthych.

4 Arhofwch ynof fi, a mi ynoch chwi. Megis na all y gangen ddwyn ffirwyth o honi ei hun, onid erys yn y winwŷdden ; felly ni ellwch chwithau, onid arhofwch ynof fi.

5 Myfi yw'r winwŷdden, chwithau yw'r canghennau. Yr hwn fydd yn aros ynof fi, a minnau ynddo yntau, hwnnw fydd yn dwyn ffirwyth lawer : oblegyd c f hebaf fi ni ellwch chwi wneuthur dim.

6 Onid erys un ynof fi, d efe a dafiwyd allan megis cangen, ac a wywodd ; ac y maent yn eu casglu hwynt, ac yn eu bwrw yn tân, a hwy a losgir.

7 Os arhofwch ynof fi, ac aros o'm geiriau ynoch, e beth bynnag a ewyllyfioch, gofynwch, ac efe a fydd i chwi.

8 f Yn hyn y gogoneddwyd fy Nhad, ar ddwyn o honoch ffirwyth lawer ; a disgyblion fyddwch i mi.

9 Fel y carodd y Tad fi, felly y cerais innau chwithau : arhofwch yn fy nghariad i.

10 g Os cedwch fy ngorchymynion, chwi a arhofwch yn fy nghariad ; fel y cedwais i orchymynion fy Nhad, ac yr wyf yn aros yn ei gariad ef.

11 Hyn a ddywedais wrthych, fel yr t arhofai fy llawenydd ynoch, ac h y t byddai eich llawenydd yn gyflawn.

12 i Dyma fy ngorchymyn i ; Ar i chwi garu eich gilydd, fel y cerais i chwi.

13 k Cariad mwy nâ hwn nid oes gan neb ; fef, bod i un roi ei einioes dros ei gyfeillion.

14 l Chwychwi yw fy nghyfeillion, os gwnewch pa bethau bynnag yr wyf yn eu gorchymyn i chwi.

15 Nid ydwyf mwyach yn eich galw yn weision ; oblegyd y gwas ni wyr beth y mae ei arglwydd yn ei wneuthur : ond mi a'ch gelwais chwi yn gyfeillion ; oblegyd m pob

b Adn 30

18.

c Edrych

Pen. 5. 18.

Phil. 2. 6.

d Pen. 13.

19.

e Pen. 12.

31.

f Pen. 10.

18.

P E N. XV.

33.

a Mat. 15.

13.

b Pen. 13.

10. a 17.

17.

Eph. 5.

26.

i Pedr 1.

22.

c Hof. 14.

8.

Phil. 1.

11.

t wedi

eich gwa-

banu oddi

wrthys fi.

d Mat. 3.

10. a 7.

19.

e Pen. 14.

13.

Adn. 16.

f Mat. 5.

16.

Phil. 1.

11.

g Pen. 14.

15, 21, 23.

t arbofo.

h Pen. 16.

24.

t byddo.

i Pen. 13.

34.

i Thef. 4.

9.

i Pedr

4. 8.

i Ioan 3.

11. a 4.

21.

k Rhuf. 5.

7. 8.

Eph. 5. 2.

i Ioan 3.

16.

l Pen. 14.

15, 23.

Edrych

Mat. 12.

50.

m Edrych m pob peth a'r a glywais gan fy Nhad, a
Gen. 18. hyfpyfais i chwi.

17- 16 n Nid chwi a'm dewisafoch i, ond
n i Ioan myfi a'ch dewisafais chwi, ac a'ch o ordein-
4 i 10, 19. iais chwi, fel yr elech ac y dygech ffrwyth,
o Mat. 28. ac yr arhofai eich ffrwyth; megis p pa beth
19. bynnag a ofynoch gan y Tad yn fy enw
Marc 16. i, y rhoddo efe i chwi.

15- 17 Hyn yr wyf yn ei orchymyn i chwi,
Col. 1. 6. garu o honoch eich gilydd.

p Pen. 14. 18 q Os yw'r byd yn eich casâu chwi,
13. Adn. 7. + chwi a wyddoch gasâu o hono fyfi o'ch
q i Ioan blaen chwi.

3. 13. 19 r Pe byddech o'r byd, y byd a garai'r
byddwch. eiddo; ond s oblegyd nad ydych o'r byd,
r i Ioan eithr i mi eich dewis allan o'r byd, am
4. 5. hynny y mae'r byd yn eich casâu chwi.

s Pen. 17. 20 Cofiwch yr ymadrodd a ddywedais i
14. wrthych; t Nid yw'r gwas yn fwyn â'i ar-
t Mat. 10. glwydd. Os erlidiafant fi, hwy a'ch erlid-
24. Luc 6. 40. iant chwithau: u os cadwafant fy ngair i,
Pen. 13. yr eiddoch chwithau hefyd a gadwant.

u Eze. 3. 21 Eithr x hyn oll a wnant i chwi er
7. mwyn fy enw i, am nad adwaenant yr
x Mat. 10. hwn a'm hanfonodd i.

22. a 24. 22 y Oni bai fy nyfod a llafaru wrthynt,
9. ni buafai arnynt bechod: z ond yr awrhon
Pen. 16. nid oes ganddynt efgus am eu pechod.

3. y Pen. 9. 23 a Yr hwn fydd yn fy nghasâu i, fydd
41. yn casâu fy Nhad hefyd.

z Rhuf. 1. 24 Oni bai wneuthur o honof yn eu plith
20. y gweithredoedd ni wnaeth neb arall, ni
Iago 4. 17. buafai arnynt bechod: ond yr awrhon
a i Ioan hwy a welfant, ac a'm cafasant i a'm Tad
2. 23. hefyd.

b Sal. 35. 25 Eithr, fel y cyflawnid y gair fydd yf-
19. u 69. grifenedig yn eu cyfraith hwynt, b Hwy
4. a'm cafasant yn ddiachos.

c Luc 24. 26 c Eithr pan ddêl y Diddanydd, yr hwn
49. a anfonaf i chwi oddi wrth y Tad (Jef
Pen. 14. Yspryd y gwirionedd, yr hwn fydd yn
17, 26. a deilliaw oddi wrth y Tad) efe a dyftiol-
16. 7. aetha am danaf fi.

Ad. 2. 33. 27 d Chwithau hefyd a dyftiolaethwch,
d Ad. 1. am e eich bod o'r dechreuad gyd â mi.

8, 21, 22. e Luc 1. 2. i Ioan 1. 1.

PEN. XVI.

1 Crist yn cyfuro ei ddisgyblion yn erbyn
blinder, trwy addewid o'r Yspryd Glân, a
thruwy ei ail-gyfodiad, a'i esgyniad: 23 yn
eu sicrhau, y bydd eu gweddïau bwy yn ei
enw ef yn gymmeradwyr gan ei Dad. 33
Tangnefedd yng Nghrist; ac yn y byd gor-
thrynder.

33. Y Pethau hyn a ddywedais i chwi, fel
a Mat. 11. a na rwystrer chwi.

6. 2 b Hwy a'ch bwriant chwi allan o'r
b Pen. 9. synagogau: ac y mae'r awr yn dyfod, y
22, 34. a tybia pwy bynnag a'ch lladdo, ei fod yn
12. 42. gwneuthur gwafanaeth i Dduw.

c Pen. 15. 3 A'r c pethau hyn a wnant i chwi,
21. oblegyd nad adnabuant y Tad, na myfi.

1 Cor. 2. 4 Eithr d y pethau hyn a ddywedais i
8. chwi, fel pan ddêl yr awr, y cofioch hwynt,
d Pen. 13. ddarford i mi ddyweddyd i chwi: a'r e pethau
19. a 14. hyn ni ddywedais i chwi o'r dechreuad, am
29. fy mod gyd â chwi.

e Edrych 5 Ac yn awr yr wyf yn myned at yr
Mat 9. 15. hwn a'm hanfonodd, ac nid yw neb o ho-
noch yn gofyn i mi, I ba le yr wyt ti yn
myned?

6 Eithr am i mi ddyweddyd y pethau
hyn i chwi, tristwch a lanwodd eich
calon.

7 Ond yr wyf fi yn dyweddyd gwirionedd
i chwi; Buddiol yw i chwi fy myned i ym-
aith: canys onid af fi, f ni ddaw y Diddan- f Pen. 14.
ydd attoch: eithr g os mi a af, mi a'i 16, 26. a
15. 26. hanfonaf ef attoch.

8 A phan ddêl, efe a argyodda'r byd
o bechod, ac o gyfiawnder, ac o farn: g Ad. 2.
33. Eph. 4. 8.

9 O bechod, am nad ydynt yn credu
ynof fi;

10 O gyfiawnder, am fy mod yn myned
at fy Nhad, ac ni'm gwelwch i mwyach;

11 O farn, oblegyd h tywyfog y byd hwn h Pen. 12.
a farnwyd. 31. Eph. 2. 2. Col. 2. 15.

12 Y mae gennyf etto lawer o bethau i'w
dyweddyd i chwi, ond ni ellwch eu dwyn
yr awrhon.

13 Ond pan ddêl efe, Jef i Yspryd y i Pen. 14.
gwirionedd, k efe a'ch tywys chwi i bob 17.
gwirionedd: canys ni lafara o hono ei hun; k Pen. 14.
ond pa bethau bynnag a glywo, a lafara 26.
efe: a'r pethau fy i ddyfod, a fynega efe i
chwi.

14 Efe a'm gogonedda i: canys efe a gym-
mer o'r eiddof, ac a'i mynega i chwi.

15 * Yr holl bethau fy eiddo'r Tad, * Pen. 17.
ydynt eiddof fi: o herwydd hyn y dywedais, 10.
mai o'r eiddof fi y cymmer, ac y mynega
i chwi.

16 l Ychydig ennyd, ac ni'm gwelwch: l Pen. 7.
a thrachefn ychydig ennyd, a chwi a'm 33. a 13.
gwelwch; am fy mod yn myned at y 33. a 14.
Tad. 19.

17 Am hynny y dywedodd rhai o'i ddis-
gyblion wrth eu gilydd, Beth yw hyn y
mae efe yn ei ddyweddyd wrthym, Ychydig
ennyd, ac ni'm gwelwch: a thrachefn ychy-
dig ennyd, a chwi a'm gwelwch: ac, Am
fy mod yn myned at y Tad?

18 Am hynny hwy a ddywedasant, Beth
yw hyn y mae efe yn ei ddyweddyd, Ychydig
ennyd? ni wyddom ni beth y mae efe yn
ei ddyweddyd.

19 Yna y gwybu'r Iesu eu bod hwy
yn ewyllysio gofyn iddo; ac a ddywedodd
wrthynt, Ai ymofyn yr ydych â'ch-gilydd
am hyn, oblegyd i mi ddyweddyd, Ychydig
ennyd, ac ni'm gwelwch: a thrachefn ychy-
dig ennyd, a chwi a'm gwelwch?

20 Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Chwi
a wylwch ac a alerwch, a'r byd a lawen-
ycha: eithr chwi a fyddwch drifftion; ond
eich tristwch a droir yn llawenydd.

21 m Gwraig wrth egor, fydd mewn m Efa
tristwch, am ddyfod ei hawr: eithr wedi 26. 17.
geni y plentyn, nid yw hi yn cofio ei
gofid mwyach, gan lawenydd geni dyn
i'r byd.

22 A chwithau am hynny ydych yr
awrhon mewn tristwch: eithr mi a ym-
welaf â chwi drachefn, n a'ch calon a n Pen. 14.
lawenycha, a'ch llawenydd ni ddwg neb 1. a 20.
oddi arnoch. 20.

23 A'r dydd hwnnw ni ofynwch ddim
i mi. o Yn wir, yn wir, meddaf i chwi, Pa o Mat. 7.
bethau bynnag a ofynoch i'r Tad yn fy 7.
enw, efe a'i rhydd i chwi. Marc 6.

24 Hyd yn hyn ni ofynafoch ddim yn
fy enw i: gofynwch, a chwi a gewch; p fel 23.
y byddo eich llawenydd yn gyflawn. Pen. 14.
13. a 15.

25 Y pethau hyn a lafarais wrthyth
mewn damhegion: eithr y mae yr awr yn
dyfod, pan na lafarwyf wrthyth mewn
damhegion mwyach, eithr y mynegaf i
chwi yn eglur am y Tad. p Pen. 15.
11.

26 Y dydd hwnnw y gofynwch yn fy
enw: ac nid wyf yn dyweddyd i chwi, y
gweddïaf fi ar y Tad trosfod:

27 Canys y Tad ei hun fydd yn eich caru chwi, am i chwi fy ngharu i, a q Pen. 3. q chredu fy nyfod i allan oddi wrth 13. a 17. Dduw.

28 r Mi a ddaethum allan oddi wrth y r Pen. 13. Tad, ac a ddaethum i'r byd: trachefa yr 3. wyf yn gadael y byd, ac yn myned at y Tad.

29 Ei ddisgyblion a ddywedafant wrtho, s Pen. 21. Wele, yr wyt ti yn awr yn dywedyd yn 17. eglur, ac nid wyt yn dywedyd un ddam- t Pen. 17. meg.

30 Yn awr y gwyddom s y gwyddost bob u Mat. 26. peth, ac nid rhaid it' ymofyn o neb â thi: 31. wrth hyn t yr ydym yn credu ddyfod o 14. Marc 14. honot allan oddi wrth Dduw.

31 Yr Iesu a'u hattebodd hwynt, A x Pen. 20. ydych chwi yn awr yn credu? 10.

32 Wele, y mae yr awr yn dyfod, ac yr t i'w gawr ef. awrhon hi a ddaeth, u y gwalgerir chwi y Pen. 8. x bob un t at yr eiddo, ac y gadêwch fi 20. a 14. yn unig: ac y nid wyf yn unig, oblegyd y 10. z Eflay 9. mae'r Tad gyd â myfi. 6.

33 Y pethau hyn a ddywedais wrth- Pen. 14. ych, fel z y caffech dangnefedd ynof. 27. Rhuf. 5. 1. Yn y byd gorthrymder a gewch: eithr Eph. 2. cymmerwch gyfur, myfi a orchfygais y 14. Col. 1. 20. byd.

P E N. XVII.

1 Crist yn gweddio ar ei Dad am ei ogo- neddu ef; 6 am gadw ei apostolion 11 mewn undeb 17 a gwirionedd: 20 am eu gogoneddu hwy, a'r holl ffyddloniaid craill, gyd ag ef yn y nefoedd.

33. Y Pethau hyn a lasarodd yr Iesu, ac efe a gododd ei lygaid i'r nef, ac a ddy- a Pen. 12. wedodd, Y Tad, a daeth yr awr; gogo- 23. a 13. nedda dy Fab, fel y gogoneddo dy Fab 32. dithau:

2 b Megis y rhoddaist iddo awdurdod b Mat. 11. ar beb cnawd, fel am y cwbl a rodddaist 27. a 28. idelo, y rhoddaist efe iddynt fywyd tragy- 18. wyddol. Pen. 3. 35. a 5. 27.

3 A chyn yw'r bywyd tragywyddol; y 1 Cor. 15. iddynt dy adnabod di yr unig wir Dduw, 25. Phil. 2. 10. a'r hwn a anfonaiſt ti, Iesu Crist. Heb. 2. 8.

4 d Mi a'th ogoneddais di ar y dddear; c Eflay 53. e mi a gwblheais y gwaith a rodddaist i mi 11. i'w wneuthur. Jer. 9. 24.

5 Ac yr awrhon, O Dad, gogonedda d Pen. 13. di syfi gyd â thi dy hun, a'r gogoniant 32. a 14. i oedd i mi gyd â thi cyn bod y byd. 13.

6 Mi a eglurais dy enw i'r dynion g a e Pen. 4. rodddaist i mi allan o'r byd: eiddot ti oedd- 34. a 19. ynt, a thi a'u rhoddaist hwynt i mi; a hwy 30. i Pen. 1. a 2. a 10. a gadwafant dy air di. 30. a 14.

7 Yr awrhon y gwybuant mai oddi g Pen. 6. wrthyt ti y mae'r holl bethau a rodddaist 37. 39. a i mi: 10. 29. h Pen. 8.

8 Canys y geiriau h a rodddaist i mi, a 28. a 12. roddais iddynt hwy; a hwy a'u derbyn- 49. a 14. iafant, i ac a wybuant yn wir mai oddi 20. i Pen. 16. wrthyt ti y daethum i allan, ac a gred- 27. 30. afant mai tydi a'm hanfonaist i.

9 Drostynt hwy yr wyf fi yn gweddio; nid dros y byd yr wyf yn gweddio, ond dros y rhai a rodddaist i mi; canys eiddot ti ydynt.

10 A'r eiddof fi oll fy eiddot ti, k a'r k Pen. 16. eiddot ti fy eiddof fi: a mi a ogoneddwyd 15. ynddynt.

11 Ac nid wyf mwyach yn y byd, ond i i Pedr y rhai hyn sy yn y byd, a myfi fydd 1. 5. yn dyfod attat ti. Y Tad sancteiddiol, Judas 1. i cadw hwynt t trwy dy enw, y rhai a 17.

rodddaist i mi; m fel y byddont un, n megis m Adn. 21, &c. ninnau. n Pen. 10.

12 Tra fum gyd â hwynt yn y byd, o mi 30. a'u cedwais yn dy enw: y rhai a rodddaist i 6 Pen. 6. mi, a gedwais, ac p ni chollwyd o honynt 39. a 10. q ond mab y golledigaeth; r fel y cyflawnid 28. yr ysgrythyr. Heb. 2.

13 Ae yr awrhon yr wyf yn dyfod attat: p Pen. 18. a'r pethau hyn yr wyf yn eu llafaru yn y 9. byd, fel y caffont fy llawenydd i yn gyflawn 18. 19. ynddynt eu hunain. i Ioan 2.

14 Myfi a roddais iddynt hwy dy air q Pen. 6. di: s a'r byd a'u cafaodd hwynt, oblegyd 70. a 13. nad ydynt o'r byd, megis nad ydwyf 18. nad ydwyf o'r byd. r Sal. 109. 8.

15 Nid wyf yn gweddio ar i ti eu cym- s Pen. 15. meryd hwynt allan o'r byd, eithr t ar i ti t Mat. 6. eu cadw hwynt rhag y drwg. 13.

16 O'r byd nid ydynt, megis nad wyf i Ioan 5. finnuau o'r byd. 18.

17 u Sancteiddia hwynt t yn dy wirion- Gal. 1. 4. edd: x dy air fydd wirionedd. 2 Thef. 3.

18 y Fel yr anfonaiſt fi i'r byd, felly yr u Pen. 15. anfonais innau hwythau i'r byd. 3.

19 Ac z er eu mwyn hwy yr wyf yn fy Act. 15. 9. sancteiddio fy hun, fel y byddont hwythau Eph. 5. 26. wedi eu t sancteiddio t yn y gwirionedd. i Pedr 1. 22.

20 Ac nid wyf yn gweddio dros y t a'tb wirion- rhai hyn yn unig, eithr dros y rhai hefyd edd. a gredant ynof fi trwy eu hymadrodd x 2 Sam. hwynt: 7. 28. Pen. 8. 40.

21 a Fel y byddont oll yn un; megis y Pen. 8. b yr wyt ti, y Tad, ynof fi, a minnau ynot 20. 21. ti; fel y byddont hwythau un ynom ni: z i Cor. 1. 2. 30. fel y credo y byd mai tydi a'm hanfon- i Thef. 4. aist i. 7.

22 A'r gogoniant a rodddaist i mi, a Heb. 10. roddais iddynt hwy; c fel y byddont un, 10. megis yr ydym ni yn un: t gwir sancteidd.

23 Myfi ynddynt hwy, a thithau ynof i. 10. fi; fel y byddont wedi eu perffeithio yn un, t Neu, ac fel y gwypo'r byd mai tydi a'm han- gan. fonaiſt i, a charu o honot hwynt, megis y a Adn. 11, 22. 23. ceraist fi. Gal. 3. 28.

24 d Y Tad, y rhai a rodddaist i mi, b Pen. 10. yr wyf yn cwyllyſio, lle yr wyf fi, fod 38. a 14. o honynt hwythau hefyd gyd â myfi; 11. c Pen. 14. fel y gwelont fy ngogoniant a rodddaist i 20. mi: oblegyd ti a'm ceraist cyn feiliad y d Pen. 12. byd. 26. a 14. 3.

25 Y Tad cyflawn, e nid adnabu y byd i Thef. 3. dydi: eithr f mi a'th adnabum, g a'r rhai e Pen. 15. hyn a wybu mai tydi a'm hanfonaist i. 21. a 16.

26 Ac mi a hyſpyfais iddynt dy enw, ac f Pen. 7. a'i hyſpyfaf: fel y byddo ynddynt hwy y 29. cariad h a'r hwn y ceraist fi, a minnau a 8. 55. a ynddynt hwy. 10. 15. g Pen. 16.

27. Adn. 8. h Pen. 15. 9.

P E N. XVIII.

1 Judas yn bradychu'r Iesu. 6 Y fwyddog- 10 Pedr yn torri ion yn syrthio i'r llawr. 12 Dal yr Iesu, a'i ddwyn chust Marcus. at Annas, a Cbaiaphas. 15 Pedr yn gwadu Crist. 19 Holi'r Iesu ger bron Caiaphas; 28 a cher bron Pilat. 36 Ei deyrnas ef. 40 Yr Iuddewon yn dymuno cael gollwng Barabbas yn rhydd.

G Wedi a i'r Iesu ddywedyd y geiriau a Mat. 26. hyn, efe a aeth allan, efe a'i ddisgybl- 36. ion, dros b afon Cedron, lle'r oedd gardd, 32. i'r hon yr aeth efe a'i ddisgyblion. Marc 14.

2 A Iudas hefyd, yr hwn a'i bradychodd Luc 22. ef, a adwaenai y lle: oblegyd mynych y 39. b 2 Sam. cyrchafai yr Iesu a'i ddisgyblion yno. 15. 23.

3 c Judas

c Mat. 26. 3 c Judas gan hynny, wedi iddo gael byddin a swyddogion gan yr arch-offeiriad a'r Phariseaid, a ddaeth yno â lanternau, a lampau, ac arfau.

47. Marc 14. 4 Yr Iesu gan hynny, yn gwybod pob peth a oedd ar ddyfod arno, a aeth allan, ac a ddywedodd wrthynt, Pwy yr ydych yn ei geisio?

43. Luc 22. 5 Hwyl a attebasant iddo, Iesu o Nazareth. Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Myfi yw. A Judas, yr hwn a'i bradychodd ef, oedd hefyd yn sefyll gyd â hwynt.

47. Act. 1. 16 6 Cyn gynted gan hynny ag y dywedodd efe wrthynt, Myfi yw, hwyl a aethant yn wylg eu cefnau, ac a syrthiasant i lawr.

7 Am hynny efe a ofynodd iddynt drachefn, Pwy yr ydych yn ei geisio? A hwyl a ddywedasant, Iesu o Nazareth.

8 Yr Iesu a attebodd, Mi a ddywedais i chwi mai myfi yw. Am hynny os myfi yr ydych yn ei geisio, gadewch i'r rhai'n fyned ymaith:

d Pen. 17. 12 9 Fel y cyflawnid y gair a ddywedasai efe, d O'r rhai a roddais i mi, ni chollais i'r un.

e Mat. 26. 51. Marc 14. 47. Luc 22. 49. 50. 10 e Simon Pedr gan hynny â chanddo gleddyf, a'i tynnodd ef, ac a darawodd was yr arch-offeiriad, ac a dorodd ymaith ei gluft ddehau ef: ac enw y gwas oedd Malcus.

f Mat. 20. 22. a 26. 39. 42. 11 Am hynny yr Iesu a ddywedodd wrth Pedr, Dod dy gleddyf yn y wain: f y cwppan a roddes y Tad i mi, onid yfais ef?

g Edrych Mat. 26. 57. h Luc 3. 2. 12 Yna'r fyddin, a'r milwriad, a swyddogion yr Iuddewon, a ddaliafant yr Iesu, ac a'i rhwymasant ef,

13 Ac g a'i dygasant ef at h Annas yn gyntaf (canys chwegrwn Caiaphas, yr hwn oedd arch-offeiriad y swyddyn honno, ydoedd efe) †

14 i A Chaiaphas oedd yr hwn a gyngorais i'r Iuddewon, mai buddiol oedd farw un dyn dros y bobl.

15 k Ac yr ydych yn canlyn yr Iesu, Simon Pedr, a disgybl arall. A'r disgybl hwnnw oedd adnabyddus gan yr arch-offeiriad, ac efe a aeth i mewn gyd â'r Iesu i † llys yr arch-offeiriad.

16 l A Phedr a safodd wrth y drws allan. Yna y disgybl arall yr hwn oedd adnabyddus gan yr arch-offeiriad a aeth allan, ac a ddywedodd wrth y ddryfores, ac a ddug Pedr i mewn.

17 Yna y dywedodd y llangses oedd ddryfores wrth Pedr, Onid wyt tithau o ddisgyblion y dyn hwn? Dywedodd yntau, Nac wyf.

18 A'r gweision a'r swyddogion, gwedi gwneuthur tân glo (o herwydd ei bod hi yn oer) oeddant yn sefyll, ac yn ymdwymno: ac yr oedd Pedr gyd â hwynt yn sefyll, ac yn ymdwymno.

19 m A'r arch-offeiriad a ofynodd i'r Iesu am ei ddisgyblion, ac am ei athrawiaeth.

m Pen. 7. 26. 20 Yr Iesu a attebodd iddo, m Myfi a lasarais yn eglur wrth y byd: yr oeddwn bob amfer yn athrawiaethu yn y synagog, ac yn y deml, lle mae'r Iuddewon yn ymgynnull bob amfer; ac yn ddargel ni ddywedais i ddim.

21 Paham yr wyt ti yn gofyn i mi? gofyn i'r rhai a'm clywsant, beth a ddywedais wrthynt: wele, y rhai hynny a wyddant pa bethau a ddywedais i.

22 Wedi iddo ddywedyd y pethau hyn, un o'r swyddogion a'r oedd yn sefyll ger

haw, n a roddes † gernod i'r Iesu, gan ddywedyd, Ai felly yr wyt ti yn ateb yr arch-offeiriad?

23 Yr Iesu a attebodd iddo, Os drwg y dywedais, tyftiolaetha o'r drwg; ac os da, paham yr wyt yn fy nharo i?

24 (o Ac Annas a'i hanfonasai ef yn rhwym at Caiaphas yr arch-offeiriad)

25 p A Simon Pedr oedd yn sefyll, ac yn ymdwymno. Hwylthau a ddywedasant wrtho, Onid wyt tithau hefyd o'i ddisgyblion ef? Yntau a wadodd, ac a ddywedodd, Nac wyf.

26 Dywedodd un o weision yr arch-offeiriad (câr i'r hwn y torrasai Pedr ei gluft) Oni welais i di gyd ag ef yn yr ardd?

27 Yna Pedr a wadodd drachefn; ac q yn y man y canodd y ceiliog.

28 r Yna y dygasant yr Iesu oddi wrth Caiaphas, † i'r dadleudy: a'r bore ydoedd hi; s ac nid aethant hwyl i mewn i'r dadleudy, rhag eu halogi; eithr fel y gallent fwytta'r pasg.

29 Yna Pilat a aeth allan attynt, ac a ddywedodd, Pa achwyn yr ydych chi yn ei ddwyn yn erbyn y dyn hwn?

30 Hwyl a attebasant ac a ddywedasant wrtho, Oni bai fod hwn yn ddrwgweithredwr, ni thraddodasem ni ef attat ti.

31 Am hynny y dywedodd Pilat wrthynt, Cymmerwch chi ef, a bernwch ef yn ol eich cyfraith chi. Yna yr Iuddewon a ddywedasant wrtho, Nid cyfreithlon i ni ladd neb:

32 t Fel y cyflawnid gair yr Iesu, yr hwn a ddywedasai efe, gan arwyddocau o ba angau y byddai farw.

33 u Yna Pilat a aeth drachefn i'r dadleudy, ac a alwodd yr Iesu, ac a ddywedodd wrtho, Ai ti yw Brenhin yr Iuddewon?

34 Yr Iesu a attebodd iddo, Ai o honot dy hun yr wyt ti yn dywedyd hyn, ai eraill a'i dywedasant i ti am danaf fi?

35 Pilat a attebodd, Ai Iuddew ydwyf fi? Dy genedl dy hun a'r arch-offeiriad a'th draddodasant i mi. Beth a wnaethost ti?

36 x Yr Iesu a attebodd, y Fy mrenhiniaeth i nid yw o'r byd hwn. Pe o'r byd hwn y byddai fy mrenhiniaeth i, fy ngweision i a ymdrechent, fel na'm rhoddid i'r Iuddewon: ond yr awrhon nid yw fy mrenhiniaeth i oddi yma.

37 Yna y dywedodd Pilat wrtho, Wrth hynny ai Brenhin wyt ti? Yr Iesu a attebodd, Yr ydwyf ti yn dywedyd mai Brenhin wyf fi. Er mwyn hyn y'm ganed, ac er mwyn hyn y daethum i'r byd, fel y tyftiolaethwn i'r gwirionedd. Pob un a'r z fydd o'r gwirionedd, fydd yn gwrando fy lleferydd i.

38 Pilat a ddywedodd wrtho, Beth yw gwirionedd? Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a aeth allan drachefn at yr Iuddewon, ac a ddywedodd wrthynt, a Nid wyf fi yn cael dim † achos ynddo ef.

39 b Eithr y mae gennych chi ddefod, i mi ollwng i chwi un yn rhydd ar y pasg: a fynnwch chi gan hynny i mi ollwng yn rhydd i chwi Frenhin yr Iuddewon?

40 c Yna y llefasant oll drachefn, gan ddywedyd, Nid hwnnw, ond Barabbas. d A'r Barabbas hwnnw oedd leidr.

P E N. XIX.

1 Fflan-gellu Crist, a'i goroni â drain, a'i guro. 4 Pilat yn chwennych ei ollwng ef yn rhydd; etto wedi ei orchfygu gan lesain yr Iuddewon, yn ei roddi ef i'w groes-hoelio. 23 Bwrw coel-brennau ar ei ddillad ef: 26 yntau yn gorchymyn ei fam i Ioan; 28 ac yn marw. 31 Gwanu ei ystlys ef. 38 Josefph a Nicodemus yn ei gladdu ef.

33. **Y**NA gan hynny a y cymmerodd Pilat yr Iesu, ac a'i fflan-gellodd ef.

26. **A**r milwyr a blethafant goron o ddrain, ac a'i gosodafant ar ei ben ef, ac a roisafant wisg o borphor am dano;

26. **A**c a ddywedafant, Henffych well, Brenhin yr Iuddewon; ac a roisafant iddo † gernodiau.

26. **P**ilat gan hynny a aeth allan drachefn, ac a ddywedodd wrthynt, Wele yr wyf fi yn ei ddwyn ef allan i chwi, fel y gwypoch nad wyf fi yn cael ynddo ef un † bai.

26. **Y**na y daeth yr Iesu allan, yn arwain y goron ddrain, a'r wisg borphor. A Philat a ddywedodd wrthynt, Wele y dyn.

26. **Y**na yr arch-offeiriaid a'r fwyddogion, pan welsant ef, a lesafant, gan ddywedyd, Croes-hoelia, croes-hoelia ef. Pilat a ddywedodd wrthynt, Cymmerwch chwi ef, a chroes-hoeliwch: canys nid wyf fi yn cael dim bai yddo.

26. **Y**r Iuddewon a attebafant iddo, b Y mae gennym ni gyfraith, ac wrth ein cyfraith ni efe a ddylai farw, am iddo c ei wneuthur ei hun yn Fab Duw.

26. **A** phan glybu Pilat yr ymadrodd hwnnw, efe a ofnodd yn fwy;

26. **A**c a aeth drachefn i'r dadleudy, ac a ddywedodd wrth yr Iesu, O ba le yr wyt ti? Ond ni roes yr Iesu atteb iddo.

26. **Y**na Pilat a ddywedodd wrtho, Oni ddywedi di wrthyf fi? oni wyddost ti fod gennyf awdurdod i'th groes-hoelio di, a bod gennyf awdurdod i'th ollwng yn rhydd?

26. **Y**r Iesu a attebodd, Ni byddai i ti ddim awdurdod arnaf fi, oni bai ei fod wedi ei roddi i ti oddi uchod: am hynny yr hwn a'm traddodes i ti, fydd fwy ei bechod.

26. **O** hynny allan yceisiodd Pilat ei ollwng ef yn rhydd: ond yr Iuddewon a lesafant, gan ddywedyd, Os gollyngi di hwn yn rhydd, nid wyt ti yn garedig i Cefar. d Pwy bynnag a'i gwnelo ei hun yn frenhin, y mae yn dywedyd yn erbyn Cefar.

26. **Y**na Pilat, pan glybu yr ymadrodd hwn, a ddug allan yr Iesu; ac a eisteddodd ar yr orfedd-faingc, yn y lle a elwir y Pal-mant, ac yn Hebraeg, Gabbatha.

26. **A** c darpar-wyl y pasg oedd hi, ac ynghylch y chweched awr: ac efe a ddywedodd wrth yr Iuddewon, Wele eich Brenhin.

26. **E**ithr hwy a lesafant, Ymaith ag ef, ymaith ag ef, croes-hoelia ef. Pilat a ddywedodd wrthynt, A groes-hoeliaf fi eich Brenhin chwi? A'r arch-offeiriaid a attebafant, f Nid oes i ni frenhin ond Cefar.

26. **Y**na gan hynny efe a'i traddodes ef iddynt i'w groes-hoelio. A hwy a gymmerafant yr Iesu, ac a'i dygafant ymaith.

26. **A**c efe gan ddwyn ei groes, a ddaeth i le a elwid † Lle'r ben-glog, ac a elwir yn Hebraeg, Golgotha:

26. **L**le y croes-hoeliafent ef, a dau eraill gyd ag ef, un o bob tu, a'r Iesu yn y canol.

26. **A** Philat a 'sgrifennodd ditl, ac a'i dododd ar y groes. A'r ysgrifennodd,

IESU ONAZARETH, BRENHIN YR IUDEWON.

20 Y titl hwn gan hynny a ddarllenodd llawer o'r Iuddewon: oblegyd agos i'r ddinas oedd y fan lle y croes-hoeliwyd yr Iesu, ac yr oedd wedi ei 'sgrifenu yn Hebraeg, Groeg, a Lladin.

21 Yna arch-offeiriaid yr Iuddewon a ddywedafant wrth Pilat, Na 'sgrifena, Brenhin yr Iuddewon; eithr dywedyd o hono ef, Brenhin yr Iuddewon ydwyf fi.

22 Pilat a attebodd, Yr hyn a 'sgrifena, a 'sgrifena.

23 ¶ k Yna'r milwyr, wedi iddynt k Mat. 27. groes-hoelio yr Iesu, a gymmerafant ei 35. Marc 15. ddillad ef (ac a wnaethant bedair rhan, i 24. Luc 23. bob milwr ran) a'i bais ef: a'i bais ef oedd ddi-wniad, wedi ei † gwau o'r cwr uchaf trwyddi oll. 34. † gweithio.

24 Hwytthau a ddywedafant wrth eu gilydd, Na thorwn hi, ond bwriwn goel-brennau am dani, eiddo pwy fydd hi: fel y cyflawnid yr ysgrythyr fydd yn dywedyd, I Rhannafant fy nillad yn eu mysg, i Sal. 22. ac am fy mhais y bwriafant goel-brennau. 18.

A'r milwyr a wnaethant y pethau hyn.

25 ¶ m Ac yr oedd yn sefyll wrth groes m Mat. 27. 55. yr Iesu, ei fam ef, a chwaear ei fam ef, Mair Marc 15. 40. gwaraig † Cleophas, a Mair Magdalen.

26 Yr Iesu gan hynny, pan welodd ei fam n a'r disgybl yr hwn a garai efe yn sefyll ger llaw, a ddywedodd wrth ei fam, o O wraig, wele dy fab. 49. n Pen. 13. 23. a 21. 24. o Pen. 2. 4.

27 Gwedi hynny y dywedodd wrth y disgybl, Wele dy fam. Ac o'r awr honno allan y cymmerodd y disgybl hi i'w gartref.

28 ¶ Wedi hynny yr Iesu, yn gwybod fod pob peth wedi ei orphen weithian, p fel y cyflawnid yr ysgrythyr, a ddywedodd, Y mae syched arnaf.

29 Yr oedd gan hynny lefr wedi ei ofod yn llawn o finegr: a q hwy a lanwafant ysbwng o finegr, ac a'i rhoddafant yng-hylch isop, ac a'i dodafant wrth ei enau ef.

30 Yna pan gymmerodd yr Iesu y finegr, efe a ddywedodd, r Gorphenwyd: a chan r Pen. 17. 48. ogwyddo ei ben, efe a roddes i fynu yr 4. yspdyd.

31 Yr Iuddewon gan hynny, fel nad arhoai y cyrph ar y groes ar y fabbath, o herwydd ei bod yn ddarpar-wyl (canys mawr oedd y dydd fabbath hwnnw) a ddeisyfiant ar Pilat, gael torri eu hesegeiriau hwynt, a'u tynnu i lawr.

32 Yna y milwyr a ddaethant, ac a dorrafant esgeiriau y cyntaf, a'r llall yr hwn a groes-hoeliafent gyd ag ef.

33 Eithr wedi iddynt ddyfod at yr Iesu, pan welsant ef wedi marw eifoes, ni thorrafant ei esgeiriau ef.

34 Ond un o'r milwyr a wanodd ei ystlys ef â gwaywffon; ac yn y fan s daeth allan waed a dwfr.

35 A'r hwn a'i gwelodd, a dystiolaethodd; a gwir yw ei dystiolaeth: ac efe a wyr ei fod yn dywedyd gwir, fel y credoch chwi.

36 Canys y pethau hyn a wnaethpwyd, t fel y cyflawnid yr ysgrythyr, Ni thorrir afgwrn o hono.

37 A thrachefn, u ysgrythyr arall fydd yn dywedyd, Hwy a edrychant ar yr hwn a wanafant.

38 ¶ x Ac ar ol hyn, Josefph o Arima-thea (yr hwn oedd ddisgybl i'r Iesu, eithr yn guddiedig, y rhag ofn yr Iuddewon) a ddeisyfiodd

† ffon-nodiau.

† acbos.

b Lef. 24. 16.

c Mat. 26. 56. Pen. 5. 18. a 10. 33.

d Ag. 17. 7.

e Mat. 27. 62.

f Gen. 49. 10.

g Mat. 27. 26, 31.

h Marc 15. 15.

i Luc 23. 24.

j Mat. 27. 31, 33.

k Marc 15. 16.

l 2 den-glogfa.

m Mat. 27. 37.

n Marc 15. 26.

o Luc 23. 38.

s i Ioan 5. 6.

t Ecfod. 12. 46.

u Num. 9. 12.

v Sal. 34. 20.

w Zec. 12. 10.

x Mat. 27. 57.

y Marc 15. 42.

z Luc 23. 50.

aa Pen. 9. 22. a 12.

ab 42.

ddeifyfiodd ar Pilat, gael tynnu i lawr gorph yr Iesu. A Philat a ganiattaodd iddo. Yna y daeth efe ac a ddug ymaith gorph yr Iesu.

2 Pen. 3. 1, 2. a 7. 50. 39 A daeth z Nicodemus hefyd (yr hwn ar y cyntaf a ddaethai at yr Iesu o hyd nos) ac a ddug fyrr ac aloës ynghymmysg, tu a chan-pwys.

40 Yna y cymmerafant gorph yr Iesu, ac a'i a rhwymafant mewn lliciniau, gydag aroglau, fel y mae arfer yr Iuddewon ar gladdu.

41 Ac yn y fan-gre lle y croes-hoeliasid ef, yr oedd gardd; a bedd newydd yn yr ardd, yn yr hwn ni ddodafid dyn erioed.

42 Ac yno, rhag nefed oedd darpar-wyl yr Iuddewon, am fod y bedd hwnnw yn agos, y rhoddafant yr Iesu.

PEN. XX.

1 Mair yn dyfod at y bedd; 3 a Phedr befyd ac Ioan; beb wybod adgyfodi o'r Iesu.

11 Yr Iesu yn ymddangos i Mair Magdalen; 19 ac i'r w ddisgyblion. 24 Angbrediniaeth, a chyffes Tomas. 30 Bod yr ysgrythyr lân yn ddigonol i iachawdwriaeth.

Y 2 Dydd cyntaf o'r t wythnos, Mair Magdalen a ddaeth y bore, a hi etto yn dywyll, at y bedd; ac a welodd y maen wedi ei dynnu ymaith oddi ar y bedd.

2 Yna y rheddodd hi, ac a ddaeth at Simon Pedr, a'r b disgybl arall yr hwn yr oedd yr Iesu yn ei garu, ac a ddywedodd wrthynt, Hwy a ddygafant yr Arglwydd ymaith o'r bedd, ac ni wyddom ni pa le y dodafant ef.

3 c Yna Pedr a aeth allan, a'r disgybl arall; a bwy a ddaethant at y bedd:

4 Ac a redafant ill dau ynghyd: a'r disgybl arall a redodd o'r blaen yn gynt na Phedr, ac a ddaeth yn gyntaf at y bedd.

5 Ac wedi iddo grymmu, efe a ganfu d y lliciniau wedi eu gosod: er hynny nid aeth efe i mewn.

6 Yna y daeth Simon Pedr yn ei ganlyn ef, ac a aeth i mewn i'r bedd, ac a ganfu y lliciniau wedi eu gosod;

7 e A'r napcyn a fuasai am ei ben ef, wedi ei ofod, nid gyd â'r lliciniau, ond o'r neilldu wedi ei blygu mewn lle arall.

8 Yna yr aeth y disgybl arall hefyd i mewn, yr hwn a ddaethai yn gyntaf at y bedd; ac a welodd, ac a gredodd.

9 Canys hyd yn hyn ni wyddent f yr ysgrythyr, fod yn rhaid iddo gyfodi o feirw.

10 Yna y disgyblion a aethant ymaith drachefn at yr eiddynt.

11 ¶ Ond Mair a safodd wrth y bedd oddi allan, yn wlo: ac fel yr oedd hi yn wlo, hi a ymoffyngodd i'r bedd;

12 Ac a ganfu ddau angel mewn gwisgedd gwynion, yn eistedd, un wrth ben, ac un wrth draed y lle y dodafid corph yr Iesu.

13 A hwy a ddywedafant wrthi, O wraig, paham yr wyt ti yn wlo? Hithau a ddywedodd wrthynt, Am ddwyn o honynt hwy fy Arglwydd i ymaith, ac na's gwn pa le y dodafant ef.

14 h Ac wedi dywedyd o honi hyn, hi a droes drach ei chefn, ac a welodd yr Iesu yn sefyll: ac i ni's gwyddai hi mai'r Iesu oedd ef.

15 Yr Iesu a ddywedodd wrthi, O wraig, paham yr wyt ti yn wlo? pwy yr wyt ti yn ei geisio? Hithau yn tybied mai'r garddwr oedd efe, a ddywedodd wrtho, Syr, os tydi a'i dygaist ef, dywaid

i mi pa le y dodafist ef, a myfi a'i cymmeraf ef ymaith.

16 Yr Iesu a ddywedodd wrthi, Mair. Hithau a droes, ac a ddywedodd wrtho, Rabboni; yr hyn yw dywedyd, Athraw.

17 Yr Iesu a ddywedodd wrthi, Na chyffwrdd â mi; oblegyd ni ddychrefais i etto at fy Nhaf: eithr dos at k fy mrodyr, a dywaid wrthynt, l Yr wyf yn dyrchafu at fy Nhaf i a'ch Tad chwithau, m a'm Duw i a'ch Duw chwithau.

18 Mair Magdalen a ddaeth ac a fynegodd i'r disgyblion, weled o honi hi yr Arglwydd, a dywedyd o hono y pethau hyn iddi.

19 ¶ n Yna, a hi yn hwyr, y dydd cyntaf hwnnw o'r t wythnos, a'r drysau yn gauad lle yr oedd y disgyblion wedi ymgafglu ynghyd rhag ofn yr Iuddewon, daeth yr Iesu, ac a safodd yn y canol, ac a ddywedodd wrthynt, Tangnefedd i chwi.

20 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a ddangosodd iddynt ei ddwyllaw, a'i ystlys. o Yna'r disgyblion a lawenychafant pan welant yr Arglwydd.

21 Yna y dywedodd yr Iesu wrthynt drachefn, Tangnefedd i chwi: p megis y danfonodd y Tad fi, yr wyf finnau yn eich danfon chwi.

22 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a anadlodd arnynt, ac a ddywedodd wrthynt, Derbyniwch yr Yspryd Glân.

23 q Pwy bynnag y maddeuoch eu pechodau, maddeuir iddynt; a'r eiddo pwy bynnag a attalioch, hwy a attaliwyd.

24 ¶ Eithr Tomas, un o'r deuddeg, yr hwn r a elwir Didymus, nid oedd gyd â hwynt pan ddaeth yr Iesu.

25 Y disgyblion eraill gan hynny a ddywedafant wrtho, Ni a welsom yr Arglwydd. Yntau a ddywedodd wrthynt, Oni chaf weled yn ei ddwyllaw ef ôl yr hoelion, a dodi fy mys yn ôl yr hoelion, a dodi fy llaw yn ei ystlys ef, ni chredaf fi.

26 ¶ Ac wedi wyth niwrnod, drachefn yr oedd ei ddisgyblion ef i mewn, a Thomas gyd â hwynt. Yna yr Iesu a ddaeth, a'r drysau yn gauad, ac a safodd yn y canol, ac a ddywedodd, Tangnefedd i chwi.

27 Wedi hynny y dywedodd efe wrth Tomas, Moes yma dy fys, a gwel fy nwyllaw; ac e estyn dy llaw, a dod yn fy ystlys: ac na fydd anghredadyn, ond credadyn.

28 A Thomas a attebodd ac a ddywedodd wrtho, Fy Arglwydd, a'm Duw.

29 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Am i ti fy ngweled, Tomas, y credaist: t ben-t i Pedr digedig yw y rhai ni welsant, ac a gredafant.

30 ¶ u A llawer hefyd o arwyddion eraill a'u wnaeth yr Iesu yngwydd ei ddisgyblion, y rhai nid ydynt ysgrifenedig yn y llyfr hwn.

31 x Eithr y pethau hyn a' ysgrifenydd, x Luc: 4. fel y credoch chwi mai yr Iesu yw Crist, Mab Duw; a chan gredu, y caffoch fywyd yn ei enw ef.

PEN. XXI.

1 Ei ddisgyblion yn adnabod Crist, ar ei ail-ymddangosiad, wrth y ddalfa farwr o bysged:

12 yntau yn ciniatwa gyd â bwynt: 15 yn rhoddi gerchymyn mawr ar Pedr, i berthi ei dyn ef a'i ddefaid: 18 yn ei rybuddio ef o'i farwolaeth: 22 yn ceryddu ei brysurdeb ef ynghylch Ioan. 25 Y diben.

G Wedi'r pethau hyn, yr Iesu a ymddangosodd drachefn i'r ddisgyblion wrth for Tiberias: ac fel hyn yr ymddangosodd.

k Sal. 22.

22.

Mat. 23.

10.

Heb. 2. 11.

1 Pen. 16.

28.

m Eph. 1.

17.

n Marc

16. 14.

Luc 24.

36.

1 Cor. 15.

5.

t sabbath-

au.

o Pen. 16.

22.

p Mat.

28. 18.

Pen. 17.

18.

Heb. 3. 1.

2 Tlm. 2.

2.

q Mat.

6. 19. a

18. 18.

r Pen. 11.

16.

s i Ioan

1. 1.

1. 1.

1. 1.

1. 1.

1. 1.

1. 1.

1. 1.

1. 1.

1. 1.

1. 1.

1. 1.

1. 1.

1. 1.

1. 1.

1. 1.

1. 1.

1. 1.

1. 1.

1. 1.

1. 1.

1. 1.

1. 1.

1. 1.

1. 1.

1. 1.

1. 1.

1. 1.

1. 1.

1. 1.

1. 1.

1. 1.

1. 1.

1. 1.

1. 1.

1. 1.

1. 1.

1. 1.

1. 1.

1. 1.

1. 1.

1. 1.

1. 1.

1. 1.

1. 1.

1. 1.

a Pen. 1.
45.
b Mat. 4.
21.

2 Yr oedd ynghyd Simon Pedr, a Thomas yr hwn a elwir Didymus, a Nathanael o Cana yn Galilea, a *meibion* Zebedeus, a dau eraill o'i ddisgyblion ef.

3 Dywedodd Simon Pedr wrthynt, Yr wyf fi yn myned i bysgotta. Dywedasant wrtho, Yr ydym ninnau hefyd yn dyfod gyd â thi. A hwy a aethant allan, ac a ddringasant i long yn y man: a'r nos hono ni ddaliafant ddim.

e Pen. 20.

4 A phan ddaeth y bore weithian, safodd yr Iesu ar y lan: eithr y disgyblion c ni wyddent mai 'r Iesu ydoedd.

14.

d Luc 24.

41.

f Neu.

Ha wŷr.

e Luc 5.

4, 6, 7.

5 Yna d yr Iesu a ddywedodd wrthynt, † O blant, a oes gennych ddim bwyd? Hwytthau a atebasant iddo, Nac oes.

6 Yntau a ddywedodd wrthynt, e Bwriwch y rhwyd i'r tu dehau i'r llong, a chwi a gewch. Hwya a fwriasant gan hynny; ac ni allent bellach ei thynnu, gan y lliaws pysgod.

f Pen. 13.

21. a 20.

2.

7 Am hynny f y disgybl hwnnw yr oedd yr Iesu yn ei garu a ddywedodd wrth Pedr, Yr Arglwydd yw. Yna Simon Pedr, pan glybu mai yr Arglwydd oedd, a wregyfoedd ei amwisg (canys noeth oedd efe) ac a'i bwriodd ei hun i'r môr.

8 Eithr y disgyblion eraill a ddaethant mewn llong (oblegyd nid oeddynt bell oddi wrth dir, ond megis dau can cufydd) dan lusgo y rhwyd â'r pysgod.

9 A chyn gynted ag y daethant i dir, hwy a welent dân o farwor wedi ei ofod, a physgod wedi eu doddi arno, a bara.

10 Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, Dygwch o'r pysgod a ddaliaf och yr awrhon.

11 Simon Pedr a efgynodd, ac a dynnodd y rhwyd i dir, yn llawn o bysgod mawrion, cant a thri ar ddeg a deugain: ac er bod cymmaint, ni thorodd y rhwyd.

g Aet. 10.

4.

12 Yr Iesu a ddywedodd wrthynt, g Deuwch, ciniawwch. Eithr ni feiddiai neb o'r disgyblion ofyn iddo, Pwy wyt ti? am eu bod yn gwybod mai yr Arglwydd oedd.

13 Yna y daeth yr Iesu, ac a gymmerth fara, ac a'i rhoddes iddynt, a'r pysgod yr un môdd.

h Edrych

Pen. 20.

20, 26.

14 h Y drydedd waith hon yn awr yr ymddangofodd yr Iesu i'w ddisgyblion, wedi iddo gyfodi o feirw.

15 ¶ Yna gwedi iddynt giniawa, yr Iesu a ddywedodd wrth Simon Pedr, Simon *mab* Jona, a wyt ti yn fy ngharu i yn fwy

nâ'r rhai hyn? Dywedodd yntau wrtho, Ydwyl, Arglwydd; ti a wyddost fy mod yn dy garu di. Dywedodd yntau wrtho, Portha fy wyl.

16 Efe a ddywedodd wrtho drachefn yr ail waith, Simon *mab* Jona, a wyt ti yn fy ngharu i? Dywedodd yntau wrtho, Ydwyl, Arglwydd; ti a wyddost fy mod yn dy garu di. Dywedodd yntau wrtho, † Bugeilia *Portha* fy nefaid.

17 Efe a ddywedodd wrtho y drydedd waith, Simon *mab* Jona, a wyt ti yn fy ngharu i? Pedr a dristaodd, am iddo ddywedyd wrtho y drydedd waith, A wyt ti yn fy ngharu i? Ac efe a ddywedodd wrtho, Arglwydd, i ti a wyddost bob peth: ti a i Pen. 16; wyddost fy mod i yn dy garu di. Yr Iesu a 30 ddywedodd wrtho, Portha fy nefaid.

18 k Ynwir, yn wir, meddaf i ti, Pan k Pen. 13; oeddit ieuango, ti a'th wregyfaist dy hun, 36. ac a rodiaist lle y mynnais: eithr pan elech 30. 12. yn hen, ti a etfyni dy ddwyllaw, ac arall 3, 4. a'th wregysa, ac a'th arwain lle ni fynnit.

19 A hyn a ddywedodd efe, gan arwyddo l trwy ba fath angau y gogoneddai efe l 2 Pedr Dduw, Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe 1. 14. a ddywedodd wrtho, Canlyn fi.

20 ¶ A Phedr a drodd, ac a welodd m y m Pen. 13. 23, 25. 20. 2. disgybl yr oedd yr Iesu yn ei garu, yn canlyn (yr hwn hefyd a bwysafai ar ei ddwyfron ef ar swpper, ac a ddywedafai, Pwy, Arglwydd, yw yr hwn a'th fradycha di?)

21 Pan welodd Pedr hwn, efe a ddywedodd wrth yr Iesu, Arglwydd, ond beth a wna hwn?

22 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Os mynnaf iddo aros hyd oni ddelwyf, beth yw hynny i ti? canlyn di fyfi.

23 Am hynny yr aeth y gair yma allan ym mhlith y brodyr, na fyddai y disgybl hwnnw farw: ac ni ddywedafai yr Iesu wrtho na fyddai efe farw: ond, Os mynnaf iddo aros hyd oni ddelwyf, beth yw hynny i ti?

24 Hwn yw'r disgybl fydd yn tyfio-laethu am y pethau hyn, ac a 'sgrifennodd y pethau hyn; ac n ni a wyddom fod ei dyfio-laeth ef yn wir.

25 o Ac y mae hefyd lawer o bethau eraill a wnaeth yr Iesu, y rhai ped ysgrifeniad hwy bob yn un ac un, p nid wyf yn tybied y cynhawysai y byd y llyfrau a 'sgrifeniad. Amen.

Portha

k Pen. 13;

36.

ac a rodiaist lle y mynnais:

eithr pan elech

30. 12.

yn hen, ti a etfyni dy ddwyllaw,

ac arall

a'th wregysa, ac a'th arwain lle ni fynnit.

19 A hyn a ddywedodd efe, gan arwyddo

l trwy ba fath angau y gogoneddai efe

l 2 Pedr

Dduw, Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe

1. 14.

a ddywedodd wrtho, Canlyn fi.

20 ¶ A Phedr a drodd, ac a welodd m y

m Pen.

13. 23, 25.

20. 2.

disgybl yr oedd yr Iesu yn ei garu, yn canlyn

(yr hwn hefyd a bwysafai ar ei ddwyfron ef ar swpper,

ac a ddywedafai, Pwy,

Arglwydd, yw yr hwn a'th fradycha di?)

21 Pan welodd Pedr hwn, efe a ddywedodd wrth yr Iesu,

Arglwydd, ond beth a wna hwn?

22 Yr Iesu a ddywedodd wrtho, Os mynnaf iddo aros hyd oni ddelwyf, beth yw hynny i ti?

canlyn di fyfi.

23 Am hynny yr aeth y gair yma allan ym mhlith y brodyr,

na fyddai y disgybl hwnnw farw:

ac ni ddywedafai yr Iesu wrtho na fyddai efe farw:

ond, Os mynnaf iddo aros hyd oni ddelwyf, beth yw hynny i ti?

24 Hwn yw'r disgybl fydd yn tyfio-laethu am y pethau hyn,

ac a 'sgrifennodd y pethau hyn; ac n ni a wyddom fod ei dyfio-laeth ef yn wir.

25 o Ac y mae hefyd lawer o bethau eraill a wnaeth yr Iesu,

y rhai ped ysgrifeniad hwy bob yn un ac un,

p nid wyf yn tybied y cynhawysai y byd y llyfrau a 'sgrifeniad.

Amen.

n Pen. 19.

35.

3 Ioan 12.

o Pen. 20.

30.

p Amos 7.

10.

¶ ACTAU, neu, WEITHREDOEDD yr APOSTOLION Sanctaidd.

P E N. I.

Crist, er mwyn paratōi ei apostolion i weled ei ddyrchafiad ef, yn eu casglu bwy ynghyd i fynydd yr Olewydd; ac yn gorchymyn iddynt ddisgwyl yn Jerusalema am ddanfōn yr Yspryd Glân; ac yn addaw cyn nemmawr o ddiddiau ei anfon ef; trwy rinwedd yr bwn y byddiint yn dystion iddo ef byd eithaf oedd y ddaear. 9 Ar ol ei ymddyrchafiad ef, y mae dau angel yn eu rhybuddio bwy i ymadael, ac i roddi eu meddyliu ar ei ail-ddyfodiad ef. 12 Hwytthau felly yn dychroelyd; a chan ymrōi i weddi, yn dewis Mathias yn apostol yn lle Judas.

Bl. yr

Argl.

33.

a Luc 1. 3.

Y Traethawd cyntaf a wnaethum, O a Theophilus, am yr holl bethau a ddechreuodd yr Iesu eu gwneuthur a'u dysgu,

2 b Hyd y dydd y derbyniwyd ef i fynu, wedi iddo trwy yr Yspryd Glân c roddi gorchymynion i'r apostolion a etholafai:

3 d I'r rhai hefyd yr ymddangosodd efe yn fwy wedi iddo ddioddef, trwy lawer o arwyddion sicr; gan fod yn weledig iddynt dros ddeugain niwrnod, a dywedyd y pethau a berthynent i deyrnas Dduw.

4 e Ac wedi † ymgynnull gyd â hwynt, efe a orchymynodd iddynt, nad ymadawent o Jerusalema, eithr disgwyl am addewid y Tad, f yr hwn, *eb efe*, a glywfoch gennyf fi.

5 g Oblegyd Ioan yn ddiau a feddyddiodd â dwfr; h ond chwi a feddyddir â'r Yspryd Glân, cyn nemmawr o ddyddiau.

neu, gyd-fawr a hwynt. f Ioan 14. 16, 26, 27. a 15. 26. a 16. 7. g Mat. 3. 11. Pen. 11. 16. a 19. 4. h Joël 3. 18. Pen. 2. 4 a 11. 15.

b Mat. 16.

19.

Luc 9. 51.

1 Tim. 3.

16.

c Mat.

28. 19.

Marc 16.

15.

Ioan 20.

21.

d Marc

16. 14.

Ioan 20.

19 a 21. 1.

1 Cor. 15.

5.

e Luc 24.

43. 49.

f Neu,

cyttal.

a 15. 26. a

Joël 3. 18.

6 Gan hynny wedi eu dyfod hwy ynghyd, hwy a ofynasant iddo, gan ddywedyd, i Mat. 24. i Arglwydd, ai'r pryd hwn y rhoddi drachefn y frenhiniaeth i Israel?

7 Ac efe a ddywedodd wrthynt, k Ni pherthyn i chiwy wybod yr amferoedd na'r prydiau y rhai a ofododd y Tad yn ei feddiant ei hun.

8 I Eithr chiwi a dderbyniwch nerth i yr Yspryd Glân wedi y delo efe arnoch; ac m. a fyddwch dystion i mi yn Jerusalema, ac yn holl Judea, a Samaria, ac hyd eithaf y dddear.

9 n Ac wedi iddo ddywedyd y pethau hyn, a hwynt-hwy yn edrych, efe a ddyrchafwyd i fynu; a chwmmwl a'i derbyniodd ef allan o'u golwg hwynt.

10 Ac fel yr oeddynt yn edrych yn ddyfal tu a'r nef, ac efe yn myned i fynu, wele, dau wr a safodd ger llaw iddynt mewn o gwifg wen;

11 Y rhai hefyd a ddywedasant, Chwi wŷr o Galilea; pam y sefwech yn edrych tu a'r nef? yr Iesu hwn yr hwn a gymmerwyd i fynu oddi wrthynt i'r nef, p a ddaw felly yn yr un modd ag y gwelfoch ef yn myned i'r nef.

12 Yna y troisfant i Jerusalema, o'r mynydd a elwir Olewydd, yr hwn fydd yn agos i Jerusalema, sef taith diwrnod fab-bath.

13 Ac wedi eu dyfod i mewn, hwy a aethant i fynu i oruch-ystafell, lle yr oedd q Pedr, ac Iago, ac Ioan, ac Andreas, Philip, a Thomas, Bartholomew, a Mathew, Iago mab Alphëus, a Simon Zelotes, a r Judas brawd Iago, yn aros.

14 s Y rhai hyn oll oedd yn parhau yn gyttûn mewn gweddi ac ymbil, gyd â'r gwragedd, a Mair mam yr Iesu, a t chyd â'i frodyr ef.

15 ¶ Ac yn y dyddiau hynny Pedr a gyfododd i fynu ynghanol y disgybion, ac a ddywedodd (a nifer yr enwau yn yr un man oedd ynghylch ugain a chant)

16 Ha wŷr frodyr, yr oedd yn rhaid cyflawni yr yfgrhythyr yma u a rag-ddywedodd yr Yspryd Glân trwy enau Dafydd am Judas, x yr hwn a fu flaenor i'r rhai a ddaliafant yr Iesu:

17 Canys y efe a gyfrifwyd gyd â ni, ac a gawfai ran o'r weinidogaeth hon.

18 z A hwn a bwrcasodd faes â gwobr anwiredd; ac wedi ymgrogi, a dorrodd yn ei ganol, a'i holl ymyfgaroedd ef a dywallitwyd allan.

19 A bu hyfyps hyn i holl breswylwŷr Jerusalema, hyd oni elwir y maes hwnnw yn eu tafod priodol hwy, Aceldama, hynny yw, Maes y gwaed.

20 Canys ysgrifenwyd yn llyfr y Salmau, a Bydded ei drigfan ef yn ddiffeithwch, ac na bydded a drigo ynddi: b a, Chymmered arall ei t efgobaeth ef.

21 Am hynny mae yn rhaid, o'r gwŷr a fu yn cyd-ymdaith â ni yr holl amfer yr aeth yr Arglwydd Iesu i mewn ac allan yn ein plith ni,

22 Gan ddechreu o fedydd Ioan hyd y dydd c y cymmerwyd ef i fynu oddi wrthynt ni, bod un o'r rhai hyn gyd â ni d yn dyft o'i adgyfodiad ef.

23 A hwy a ofodasant ddau ger bron, Joseph yr hwn a enwid Barfabas, ac a gyfenwid Justus, a Mathias.

24 A chan weddio, hwy a ddywedasant, Tydi, Arglwydd, e yr hwn a wyddost

galonnau pawb, dangos pa un o'r ddau hyn a etholaist,

25 I dderbyn rhan o'r weinidogaeth hon, a'r apostoliaeth, o'r hon y cyfeiriornodd Judas, i fyned i'w le ei hun.

26 A hwy a fwriasant eu coel-brennau hwynt: ac ar Mathias y syrthiodd y coelbren; ac efe a gyfrifwyd gyd â'r un apostol ar ddeg.

P E N. II.

1 Yr apostolion, wedi eu llenwi â'r Yspryd Glân, yn llafaru ag amryw dafodau; a rhai yn rhyfeddu o'u plegyd; ac eraill yn eu gwatwar: 14 a Pbedr yn eu bargyoddi hwy; ac yn dangos fod yr apostolion yn llafaru trwy nerth yr Yspryd Glân; a bod yr Iesu wedi cyfodi oddi wrth y meirw, a dychafu i'r nefoedd; a thywllt o beno yr Yspryd Glân; ac mai efe oedd y Mesias; gwr a wyddent hwy ei fod yn brofedig gan Dduw, trwy ei wrythiau, a'i rhyfeddodau, a'i arwyddion; a chweddi ei groes-boelio, nid heb ei derfynedig gyngbor, a'i rag-wybodaeth ef. 37 Pedr yn bedyddio llawer o'r rhai a droisid: 41 y rhai wedi hymny fydd yn cyttal yn ddurwiol ac yn gariadus. Yr apostolion yn gwneuthur gwrythiau llawer; a Duw beunydd yn ychwanegu ei eglwys.

A C wedi dyfod a dydd y Pentecost, b yr oeddynt hwy oll yn gyttûn yn yr un lle.

2 Ac yn ddifysymwth y daeth fwn o'r nef, megis gwŷnt nerthol yn rhuthro, ac a lanwodd yr holl dŷ lle yr oeddynt yn eistedd.

3 Ac ymddangosodd iddynt dafodau gwanedig megis o dân, ac efe a eisteddodd ar bob un o honynt.

4 A d hwy oll a lánwyd â'r Yspryd Glân, ac a ddechreuasant e llafaru â thafodau eraill, megis y rhoddes yr Yspryd iddynt ymadrodd.

5 Ac yr oedd yn trigo yn Jerusalema, Iuddewon, gwŷr bucheddol o bob cenedl dan y nef.

6 Ac wedi myned y gair o hyn, daeth y lliaws ynghyd, ac a drallodwyd, o herwydd bod pob un yn eu clywed hwy yn llafaru yn ei iaith ei hun.

7 Synnodd hefyd ar bawb, a rhyfeddu a wnaethant, gan ddywedyd wrth eu gilydd, Wele, onid Galileaid yw y rhai hyn oll sy yn llafaru?

8 A pha fodd yr ydym ni yn eu clywed hwynt bob un yn ein hiaith ein hun yn yr hon y'n ganed ni?

9 Parthiaid, a Mediaid, ac Elamitiaid, a thrigolion Mesopotamia, a Judea, a Chapadocia, Pontus, ac Asia,

10 Phrygia, a Phamphylia, yr Aipht, a pharthau Libya, yr hon fydd ger llaw Cyrene, a ddeithriaid o Rufeinwŷr, Iuddewon a phroselytiaid,

11 Cretiaid, ac Arabiaid, yr ydym ni yn eu clywed hwynt yn llafaru yn ein hiaith ni fawrion weithredoedd Duw.

12 A synnafant oll, ac a amheuasant, gan ddywedyd y naill wrth y llall, Beth a all hyn fod?

13 Ac eraill, gan watwar, a ddywedasant, Llawn o win melys ydynt.

14 ¶ Eithr Pedr, yn sefyll gyd â'r un ar ddeg, a gyfododd ei leferydd, ac a ddywedodd wrthynt, O wŷr o Iuddewon, a chiwi oll fydd yn trigo yn Jerusalema, bydded hyfpyfol hyn i chiwi, a chlust-ymwrandêwch â'm geiriau:

15 Canys nid yw y rhai hyn yn feddwon, fel yr ydych chi yn tybied; oblegyd y drydedd awr o'r dydd yw hi.

16 Eithr hyn yw y peth a ddywedwyd trwy y prophwyd Joël,

f Eflay 44. 17 A bydd yn y dyddiau diweddaf (medd Duw) g y tywalltaf o'm Hyspryd ar bob cnawd: a'ch meibion chi h a'ch merched a brophwydant, a'ch gwyr ieu- ainge a welant weledigaethau, a'ch hynaf- gwyr a freuddwydiant freuddwydion:

18 Ac ar fy ngweision ac ar fy llaw-for- Ioan 7. 38. wynion y tywalltaf o'm Hyspryd yn y g Pen. 10. dyddiau hynny; a hwy a brophwydant:

45. 19 A mi a roddaf ryfeddodau yn y nef h Pen. 21. uchod, ac arwyddion yn y ddaear isod; gwaed, a than, a tharth mwg.

* Joël 2. 20 * Yr haul a droir yn dywyllwch, a'r lloer yn waed, cyn i ddydd mawr ac eglur yr Arglwydd ddyfod.

21 A bydd, i pwy bynnaga alwo ar enw yr Arglwydd, a fydd cadwedig.

22 Ha wyr Israél, clywch y geiriau hyn: Iesu o Nazareth, gwr profedig gan Dduw yn eich plith chi, trwy nerthoedd a rhy- feddodau ac arwyddion, y rhai a wnaeth Duw trwyddo ef yn eich canol chi, megis ag y gwyddoch chiwithau:

k Pen. 4. 23 Hwn, k wedi ei roddi trwy deryfynedig gyngor a rhag-wybodaeth Duw, i a gym- merafoch chi, a thrwy ddwyllaw anwir a groes-hoeliafoch, ac a laddafoch:

m Adn 32. 24 m Yr hwn a gyfododd Duw, gan rydd- hau gofidiau angau: canys nid oedd bo- sibl ei attal ef ganddo.

13. 30. 34. 25 Canys Dafydd fydd yn dywedyd am dano, n Rhag-welais yr Arglwydd ger fy mron yn waitad; canys ar fy neheu-law y mae, fel na'm hyfgoer.

26 Am hynny y llawenychodd fy nghalon, ac y gorfoleddodd fy nhabod; ie, a'm cnawd hefyd a orphwys mewn gobaith:

27 Am na adewi fy enaid yn uffern, ac na oddeff i'th Sanct weled llygredigaeth.

Heb. 13. 28 Gwnaethost yn hyfys i mi ffyrdd y bywyd: ti a'm cyflawni o lawenydd a'th wynebpryd.

29 Ha wyr frodyr, † y mae yn rhôdd i mi ddyweddyd yn hy wrthych o am y patriarc Dafydd, ei farw ef a'i gladdu, ac y mae ei feddrod ef gyd â ni hyd y dydd hwn.

30 Am hynny, ac efe yn brophwyd, p yn gwybod dyngu o Dduw iddo trwy lw, Mai o firwyth ei lwynau ef o ran y cnawd, y cyfodai efe Grist i eistedd ar ei orseddfa ef:

31 Ac efe yn rhag-weled, a lasarodd am adgyfodiad Crist, q na adawyd ei enaid ef yn uffern, ac na's gwelodd ei gnawd ef llygredigaeth.

q Sal. 16. 32 r Yr Iesu hwn a gyfododd Duw i fynu; s o'r hyn yr ydym ni oll yn dystion.

r Pen. 3. 33 Am hynny, t wedi eu ddyrchafu ef trwy ddeheu-law Duw, ac u iddo dderbyn gan y Tad yr addewid o'r Ysryd Glân, efe x a dywalltodd y peth yma yr ydych chi wrth yr awrhon yn ei weled ac yn ei glywed.

34 Oblegyd ni ddyrchafodd Dafydd i'r nefoedd: ond y mae efe yn dywedyd ei hun, y Yr ARGLWYDD a ddywedodd wrth fy Arglwydd, Eistedd ar fy neheu-law,

45. y Sal. 110. 35 Hyd oni ofodwyf dy elynion yn droed- saingc i'th draed.

Mat. 22. 36 Am hynny gwybydded holl dŷ Israél yn ddiogel, ddartod i Dduw wneuthur yn fy Arglwydd ac yn Grist, yr Iesu hwn a Heb. 1. 13. groes-hoeliafoch chi.

37 ¶ Hwytiau wedi clywed byn, z a z Zec. 12. ddwys-bigwyd yn eu calon, ac a ddywed- asant wrth Pedr, a'r apostolion eraill, Ha wŷr frodyr, beth a wnawn ni? a 16. 30. a Pen. 3.

38 A Phedr a ddywedodd wrthynt, a Edi- farhewch, a bedyddier pob un o honoch yn enw Iesu Grist, er maddeuant pechodau; a chi a dderbyniwch ddawn yr Ysryd Glân.

39 Canys i chiwi y mae yr addewid, ac b i'ch plant, ac c i bawb ym mhell, cynnifer ag a alwo yr Arglwydd ein Duw ni atto.

40 Ac â llawer o ymadroddion eraill y tyftiolaethodd ac y cyngorodd efe, gan ddyweddyd, Ymgedwch rhag y genhedlaeth drofaus hon.

41 ¶ Yna y rhai a dderbyniafant ei air ef yn ewyllysgar, a fedyddiwyd: a'chwaneg- wyd attynt y dwthwn hwnnw ynghylch tair mil o eneidiau.

42 Ac yr oeddynt yn parhau yn athraw- iaeth ac ynghymdeithas yr apostolion, ac d yn torri bara, ac mewn gweddïau.

43 Ac ofn a ddaeth ar bob enaid: a llawer o ryfeddodau ac arwyddion a wnaethpwyd gan yr apostolion.

44 A'r rhai a gredent oll oeddynt yn yr un man, a f phob peth ganddynt yn gy- ffredin;

45 A bwy a werthafant eu meddiannau a'u dâ, ac g a'u rhannafant i bawb, fel yr oedd yr eisiau ar neb.

46 A hwy beunydd yn parhau yn gyttûn yn y deml, ac h yn torri bara † o dŷ i dŷ, a gymmerafant eu lluniaeth mewn llawenydd a fymledd calon;

47 Gan foli Duw, a i chael ffafr gan yr holl bobl. k A'r Arglwydd a'chwanegodd beunydd at yr eglwys y rhai fyddent gadw- edig.

P E N. III.

1 Pedr, wrth bregethu i'r bobl a ddaethai i weled y cloff a roisid ar ei draed, 12 yn pro- ffesu nad trwy ei rym a'i ddurwioldeb ef, new Ioan, y gwnaethid ef yn iach; ond trwy Dduw, a'i Fab Iesu, a thrwy ffydd yn ei enw ef: 13 gan eu ceryddu bwy bfyd am groes-hoeliol Iesu; 17 yr hwn beib gan iddynt ei wneuthur mewn anwybod, ac wrth hynny gyflawni teryfynedig gyngbor Duw, a'r yf- grythyrau, 19 y mae efe yn eu hannog bwy, trwy edifeirwch a ffydd, i geisio maddeuant o'u pechodau, a iachawdwriaeth yn yr un- rhyw Iesu.

P E D R hefyd ac Ioan a aethant i fynu i'r deml ynghyd, ar yr awr weddi, a sef y nawfed.

2 A b rhyw wr cloff o groth ei fam a ddygid, yr hwn a ddodent beunydd wrth borth y deml yr hwn a elwid Prydferth, c i ofyn elusen gan y rhai a elai i mewn i'r deml.

3 Yr hwn, pan welodd efe Pedr ac Ioan ar fedr myned i mewn i'r deml, a ddeisyf- iodd gael elusen.

4 A Phedr yn dal fulw arno, gyd ag Ioan, a ddywedodd, Edrych arnom ni.

5 Ac efe a ddaliodd fulw arnynt, gan obeithio cael rhyw beth ganddynt.

6 Yna y dywedodd Pedr, Arian ac aur nid oes gennyf; eithr yr hyn fydd gennyf, bynny yr wyf yn ei roddi i ti: d Yn enw Iesu Grist o Nazareth, cyfod a rhodia.

7 A chan ei gymmeryd ef erbyn ei dde- heu-law, efe a'i cyfododd ef i fynu; ac yn ebrwydd ei draed ef a'i tierau a gadarn- hawyd.

8 A chan neidio i fynu, efe a safodd ac a rodiodd, ac a aeth gyd â hwynti'r deml, dan rodio, a neidio, a moli Duw.

9 A'r holl bobl a'i gwelodd ef yn rhodio, ac yn moli Duw.

10 Ac yr oeddynt hwy yn ei adnabod, mai hwn oedd yr un a eisteddai am elusen wrth borth Prydferth y deml: a hwy a lánwyd o fraw a fynnedigaeth am y peth a ddigwyddasai iddo.

11 Ac fel yr oedd y cloff a iachafid yn attal Pedr ac Ioan, yr holl bobl yn frawychus a gyd-redodd attynt i'r porth c a elwir *Porth Salomon*.

12 ¶ A phan welodd Pedr, efe a attebodd i'r bobl, *Ha wŷr Israellaidd*, beth a wnewch chwi yn rhyfeddu am hyn? neu beth a wnewch chwi yn dal sulw arnom ni, fel pe trwy ein nerth ein hun neu ein duwioldeb y gwnaethem i hwn rodio?

13 † Duw Abraham, ac Isaac, a Jacob, Duw ein tadau ni, † a ogoneddodd ei Fab Iesu, yr hwn a draddodasoch chwi, ac g a'igwadasoch ger bron Pilat, pan farnodd efe ef i'w ollwng yn rhydd.

14 Eithr chwi a wadasoch y Sanct a'r Cyfiawn, ac a ddeisyfiasoch roddi i chwi wr llofruddiog;

15 A † Thywyfog y bywyd a laddasoch, h yr hwn a gododd Duw o feirw; i o'r hyn yr ydym ni yn dyfion.

16 A i'enw ef, trwy fydd yn el enw ef, a nerthodd y dyn yma, a welwch ac a adwaenoch chwi: a'r ffydd yr hon fydd trwyddo ef, a roes iddo ef yr holl iechyd hwn yn eich gwydd chwi oll.

17 Ac yn awr, frodyr, mi a wn mai k trwy anwybod y gwnaethoch, megis y gwnaeth eich pendefigion chwi hefyd.

18 Eithr i y pethau a rag-fynegodd Duw m trwy enau ei holl brophwydi, y dioddefai Crist, a gyflawnodd efe fel hyn..

19 ¶ n Edifarhêwch gan hynny, a dy-chwelwch, fel y dileer eich pechodau, pan ddelo yr amferoedd i orphwys o olwg yr Arglwydd;

20 Ac yr anfono efe Iesu Grift, yr hwn a bregethwyd o'r blaen i chwi:

21 Yr hwn fydd raid i'r nef ei dderbyn, hyd amferoedd adferiad pob peth, y rhai a ddywedodd Duw trwy enau ei holl sanct-aidd brophwydi, erioed.

22 Canys Moses a ddywedodd wrth y tadau, o Yr Arglwydd eich Duw a gyfyd i chwi Brophwyd o'ch brodyr, megis myfi: arno ef y gwrandêwch † ym mhob peth a ddywetto wrthyh.

23 A bydd, pob enaid ni wrandawo ar y Prophwyd hwnnw, a lwyrr-ddifethir o blith y bobl.

24 A'r holl brophwydi hefyd o Samuel, ac o'r rhai wedi, cynnifer ag a lasarasant, a rag-fynegasant hefyd am y dyddiau hyn.

25 Chwydychwi ydych blant y prophwydi, a'r cyfammod yr hwn a wnaeth Duw a'n tadau ni, gan ddywededyd wrth Abraham,

p Ac yn dy had di y bendithir holl dy-lwythau y ddaear.

26 q Duw gwedi cyfodi ei Fab Iesu, a'i hanfonodd ef i chwi yn gyntaf, gan eich bendithio chwi, r trwy droi pob un o honoch ymaith oddi wrth eich drygioni.

PEN. IV.

i Llywodraethwyr yr Iuddewon yn anafoddion i bregeth Pedr (4 er troi miloedd i'r ffydd o'r bobl a glywsent y gair) ac yn ei garcharu ef, ac Ioan: 5 wedi hynny

Pedr, wrth ei boli, yn ddywedyd yn hyder-us, mai trwy enw'r Iesu yr iachafid y cloff; ac mai trwy Iesu yn unig y bydd raid i ninnau gael iachawdwriaeth dragywydd-ol: 13 hwythau yn gorchymyn iddo ef, ac i Ioan, na phregethent mawrach yn yr enw hwnnw; ac yn eu bygwth hwy: 23 yr eglwys ar hynny yn ymroi i weddio; 31 a Duw, trwy gynhyrfu y lle'r oeddynt wedi ymgynnull ynddo, yn tyfiolaethu glywed o bono ef eu gweddi hwynt: ac yn cadarnbáu'r eglwys, trwy roddi yr Ys- pryd Glân, a chariad perffaith tu ag at eu gilydd.

A C fel yr oeddynt yn llafaru wrth y bobl, yr offeiriad, † a blaenor y deml, a'r Saduceaid, a ddaethant arnynt hwy;

2 Yn fiin ganddynt am eu bod hwy yn dysgu y bobl, ac yn pregethu trwy'r Iesu yr adgyfodiad o feirw.

3 A hwy a ofodasant ddwyllaw arnynt hwy, ac a'u dodasant mewn dalfa hyd drannoeth: canys yr oedd hi yn awr yn hwyr.

4 Eithr llawer o'r rhai a glywfant y gair, a gredasant: a rhifedi y gwyr a wnaed ynghylch pum mil.

5 ¶ A digwyddodd drannoeth, ddarfod i'w llywodraethwyr hwy, a'r henuriaid, a'r ysgrifenyddion, ymgynnull i Jerusa- lem,

6 Ac a Annas yr arch-offeiriad, a Chaia- phas, ac Ioan, ac Aleclander, a chymmaint ag oedd o genedl yr arch-offeiriad.

7 Ac wedi iddynt eu gosod hwy yn y canol, hwy a ofynasant, b Trwy ba aw- durdod, neu ym mha enw y gwnaethoch chwi hyn?

8 Yna Pedr, yn gyflawn o'r Yspryd Glân, a ddywedodd wrthynt, *Cbwydychwi* ben- naethiaid y bobl, a henuriaid Israel,

9 Od ydys yn ein holi ni heddyw am y weithred dda i'r dyn claf, *sef* pa wedd y iachawyd ef;

10 Bydded hyspys i chwi oll, ac i bawb o bobl Israel, mai trwy enw Iesu Grift o Nazareth, yr hwn a groes-hoeliasoch chwi, c yr hwn a gyfododd Duw o feirw, trwy c hwnnw y mae hwn yn sefyll yn iach ger eich bron chwi.

11 d Hwn yw'r maen a lyfwyd gennych chwi yr adeiladwyr, yr hwn a wnaed yn ben i'r gongl.

12 e Ac nid oes iachawdwriaeth yn neb arall: canys nid oes enw arall dan y nef, we- di ei roddi ym mhlith dynion, trwy yr hwn y mae yn rhaid i ni fod yn gadwedig.

13 ¶ A phan welfant hyfder Pedr ac Ioan, a deall mai gwyr anllythyrennog ac annysgedig oeddynt, hwy a ryfeddasant; a hwy a'u hadwaenent, eu bod hwy gyd â'r Iesu.

14 Ac wrth weled y dyn a iachafid yn sefyll gyd â hwynt, nid oedd ganddynt ddim i'w ddywededyd yn erbyn hynny.

15 Eithr wedi gorchymyn iddynt fyned allan o'r gynghorfa, hwy a ymgynghoraf- ant â'u gilydd,

16 Gan ddywededyd, f Beth a wnawn ni i'r dynion hyn? canys yn ddiau arwydd hynod a wnaed trwyddynt hwy, hyspys i bawb a'r fydd yn preswyllo yn Jerusaleu, ac ni's gallwn ni ei wadu.

17 Eithr fel na's taner ym mhellach ym mhlith y bobl, gan fygwth bygythiwn hwy, na lasaront mwyach wrth un dyn yn yr enw hwn.

P E N . V .

18 A hwy a'u galwafant hwynt, ac a orchymynafant iddynt nad ynganent ddim, ac na ddyfient yn enw'r Iesu.

19 Eithr Pedr ac Ioan a attebafant iddynt, ac a ddywedafant, *g Pen. 5. 29.* Ai cyfiawn yw ger bron Duw, wrando arnoch chwi yn hytrach nag ar Dduw, bernwch chwi.

20 Canys ni allwn ni na ddyweddom y pethau a welom ac a glywsom.

21 Eithr wedi eu bygwth ym mhellach, hwy a'u gollyngafant hwy yn rhyddion, heb gael dim i'w cospi hwynt, *h Mat. 21. 26.* h oblegyd y bobl: canys yr oedd pawb yn gogoneddu Duw am i yr hyn a wnaethid.

22 Canys yr oedd y dyn uwch-law deugain oed, ar yr hwn y gwnaethid yr arwydd hwn o iechydwrfaeth.

23 ¶ A hwythau, wedi eu gollwng ymaith, *k Pen. 12. 12.* a ddaethant at yr eiddynt, ac a ddangosafant yr holl bethau a ddywedafant i'r arch-offeiriad a'r henuriaid wrthynt.

24 Hwythau pan glywsant, o un fryd a gyfodafant eu llef at Dduw, ac a ddywedafant, O Arglwydd, tydi yw y Duw yr hwn a wnaethost y nef a'r ddaear, a'r mor, ac oll fydd ynddynt;

25 Yr hwn trwy'r Ysryd Glân, yngenu dy was Dafydd, a ddywedafant, *l Sal. 2. 1.* I Paham y terfysgodd y cenhedloedd, ac y bwriadodd y bobloedd bethau ofer?

26 Brenhinoedd y ddaear a safafant i synu, a'r llywodraethwyr a ymgafglafant ynghyd, yn erbyn yr Arglwydd, ac yn erbyn ei Grist ef.

27 Canys m mewn gwirionedd, yn y ddinas hon yr ymghynhullodd yn erbyn dy Sanct Fab Iesu, yr hwn a enneiniaist ti, Herod a Phontius Pilat, gyd â'r cenhedloedd, a phobl Israel,

28 n I wneuthur pa bethau bynnag a ragluniodd dy law a'th gynghor di eu gwneuthur.

29 Ac yn awr, Arglwydd, edrych ar eu bygythion hwy, a chaniattâ i'th weision draethu dy air di gyd â phob hyfder;

30 Trwy estyn o honot dy law i iachâu, ac fel y gwnele arwyddion a rhyfeddodau trwy enw dy sanctaidd Fab Iesu.

31 ¶ Ac wedi iddynt weddio, o siglwyd y lle yr oeddynt wedi ymgynnull ynddo; a hwy a lánwyd oll o'r Ysryd Glân, a hwy a lafarafant air Duw yn hyderus.

32 A lliaws y rhai a gredafent p oedd o un galon, ac un enaid; *p i Pedr 3. 8.* q ac ni ddywedodd neb o bonnyt, fod dim a'r a feddai yn eiddo ei hunan, eithr yr oedd ganddynt bob peth yn gyffredin.

33 A'r apostolion trwy nerth mawr a roddafant i dytiolaeth o adgyfodiad yr Arglwydd Iesu: a s gras mawroedd arnynt hwy oll.

34 Canys nid oedd un anghenus yn eu plith hwy: oblegyd cynnifer ag oedd bercheu tiroedd neu dai, a'u gwerthafant, ac a ddygafant werth y pethau a werthafid,

35 t Adn. 37. Ac a'u gofodafant wrth draed yr apostolion: a rhanwyd i bob un megis yr oedd yr angen arno.

36 A t Joseph, yr hwn a gyfenwid Barnabas gan yr apostolion (yr hyn o'i gyfieithu yw, Mab diddanwch) yn Lefiad, at yr Cypriad o genedl,

37 A thir ganddo, a'i gwerthodd, ac a ddug yr arian, u ac a'i gosododd wrth draed yr apostolion.

1 Wedi i Ananias a Saphira ei wraig, am eu rhagritb, gwymho i lawr yn seirw wrth gerydd Pedr, *z* ac i'r apostolion eraill wneuthur llawer o wrybiau, *14* er cynnydd i'r ffydd, *17* y mac'r apostolion yn cael eu carcharu eilwaith; *19* ac er bynnny yn cael eu gwaredu gan angel, yr hwn fydd yn erchi iddynt bregetbu i barob ar gyboedd: *21* brwythau, wedi iddynt bregetbu felly yn y deml, *29* a cher bron y cynghor, *33* mewn perygl o gael eu lladd; eithr trwy gynghor Gamaliel, cynghorwr mawr ym mblith yr Iuddeuon, yn cael eu cadw yn fyw, *40* ac yn unig eu curo: a brwythau yn gogoneddu Duw am bynny, ac heb beidio â phregethu.

Eithr rhyw wr, a'i enw Ananias, gyd â Saphira ei wraig, a werthodd t dir, *33.* z Ac a ddarn-guddiodd beth o'r gwerth, a'i wraig hefyd t o'r gyfrinach, ac a ddug ryw gyfran, ac a'i gosododd wrth draed yr apostolion. *+ feddiant. + yn gwybod.*

3 Eithr Pedr a ddywedodd, Ananias, paham y llanwodd Satan dy galon di i ddywedyd celwydd wrth yr Ysryd Glân, ac i ddarn-guddio peth o werth y tir?

4 Tra'r ydoedd yn aros, onid i ti yr oedd yn aros? ac wedi ei werthu, onid oedd yn dy feddiant ti? paham y gosodafst y peth hwn yn dy galon? ni ddywedafst ti gelwydd wrth ddynion, ond wrth Dduw.

5 Ac Ananias, panglybu y geiriau hyn, a syrthiodd i lawr, ac a drengodd. A daeth ofn mawr ar bawb a glybu'r pethau hyn.

6 A'r gwyr ieuaingc a gyfodafant, ac a'i cymmerafant ef, ac a'i dygafant allan, ac a'i claddafant. *+ hamdoi-fant.*

7 A bu megis yspaid tair awr, a'i wraig ef, heb wybod y peth a wnaethid, a ddaeth i mewn.

8 A Phedr a attebodd iddi, Dywaid di i mi, Ai er cymmaint y gwerthafoch chwi y tir? Hithau a ddywedodd, Ie, er cymmaint.

9 A Phedr a ddywedodd wrthi, Paham y cyttunafoch i demtio Ysryd yr Arglwydd? wele draed y rhai a gladdafant dy wr di wrth y drws, a hwy a'th ddygant dithau allan.

10 Ac yn y man hi a syrthiodd wrth ei draed ef, ac a drengodd: a'r gwyr ieuaingc wedi dyfod i mewn, a'i cawfant hi yn farw; ac wedi iddynt ei dwyn bi allan, hwy a'i claddafant bi yn ymyl ei gwr.

11 A bu ofn mawr ar yr holl eglwys, ac ar bawb oll a glybu y pethau hyn.

12 ¶ A a thrwy ddwyllaw yr apostolion y gwnaed arwyddion a rhyfeddodau lawer ym mhlith y bobl (ac yr oeddynt oll yn gyttûn ym mhorth b Salomon. *a Pen. 2. 43.*

13 Eithr c ni feiddiai neb o'r lleill ymgyfylltu â hwynt: ond y bobl oedd yn eu mawrhâu. *b Pen. 3. 11.*

14 A chwanegwyd attynt rai yn credu yn yr Arglwydd, lliaws o wyr a gwragedd hefyd) *c Ioan 9. 22. a 12. 42. a 19. 38.*

15 Hyd oni ddygent y rhai cleifion allan t ar hyd yr heolydd, a'u gosod ar welyau a glythau, fel d o'r hyn lleiaf y cyfgodai cyfgod Pedr, pan ddelai heibio, rai o honynt. *+ ym mboeb keol. d Mat. 9. 21. a 14. 36. Pen. 19. 12.*

16 A lliaws a ddaeth hefyd ynghyd o'r dinafoedd o amgylch Jerusaleu, gan ddwyn rhai cleifion, a e rhai a drallodid gan ysprydion aflan; y rhai a iachawyd oll. *e Marc 16. 17. 18.*

17 ¶ A'r arch-offeiriad a gyfododd, a'r holl rai oedd gyd ag ef (yr hon yw heresi y Saduceaid) ac a lánwyd o'r gynfigen.

18 Ac a ddodasant eu dwylaw ar yr apostolion, ac a'u rhoiant yn y carchar cyffredin.

19 Eithr f angel yr Arglwydd o hŷd nos a agorodd ddryfau'r carchar, ac a'u dug hwynt allan, ac a ddywedodd,

20 Ewch, sefwch a llafarwch yn y deml wrth y bobl holl eiriau'r fuchedd hon.

21 A phan glywsant, hwy a aethant yn fore i'r deml, ac a athrawiaethasant. Eithr daeth yr arch-offeiriad, a'r rhai oedd gyd ag ef, ac a alwasant ynghyd y cyngbor, a holl henuriaid plant yr Israel, ac a ddanfonasant i'r carchar i'w dwyn hwy ger bron.

22 A'r swyddogion, pan ddaethant, ni chawsant hwynt yn y carchar; eithr hwy a ddychwelasant, ac a fynegasant,

23 Gan ddywedyd, Yn wir ni a gawfom y carchar wedi ei gau o'r fath sicraf, a'r ceidwaid yn sefyll allan o flaen y drysau; eithr pan agorafom, ni chawfom neb i mewn.

24 A phan glybu'r arch-offeiriad, a'r blaenor y deml, a'r offeiriad pennaf, yr ymadroddion hyn, ammeu a wnaethant yn eu cylch hwy beth a ddeuai o hyn.

25 Yna y daeth un ac a fynegodd iddynt, gan ddywedyd, Wele, y mae y gwyr a ddodasoch chi yngharchar, yn sefyll yn y deml, ac yn dysgu'r bobl.

26 Yna y blaenor, gyd â'r swyddogion, a aeth ac a'u dug hwy heb drais (oblegyd g yr oedd arnynt ofn y bobl, rhag eu llabyddio)

27 Ac wedi eu dwyn, hwy a'u gosodasant o flaen y cyngbor: a'r arch-offeiriad a ofynodd iddynt,

28 Gan ddywedyd, h Oni orchymynasom ni, gan orchymyn i chi na athrawiaethech yn yr enw hwn? ac wele, chi a lanwasoch Jerusalem â'ch athrawiaeth, ac yr ydych yn ewyllysio dwyn arnom ni waed y dyn hwn.

29 ¶ A Phedr a'r apostolion a attebasant ac a ddywedasant, i Rhaid yw ufuddhau i Dduw yn fwy nag i ddynion.

30 k Duw ein tadau ni a gyfododd i fynu Iesu, yr hwn a laddasoch chi, ac i a groes-hoeliasoch ar bren.

31 m Hwn a ddychafodd Duw â'i ddeheu-law, yn Dywyfog, ac yn Iachawdwr, i roddi edifeirwch i Israel, a maddeuant pehodau.

32 A n nyni ydym ei dystion ef o'r pethau hyn, a'r Yspryd Glân hefyd, o yr hwn a roddes Duw i'r rhai fydd yn ufuddhau iddo ef.

33 ¶ A p phan glywsant hwy hynny, hwy a ffrommasant, ac a ymgynghorasant am eu lladd hwynt.

34 Eithr rhyw Pharisead a'i enw q Gamaliel, doctwr o'r gyfraith, parchedig gan yr holl bobl, a gyfododd i fynu yn y cyngbor, ac a archodd yrru yr apostolion allan dros ennys fechan;

35 Ac a ddywedodd wrthynt, Ha wŷr o Israel, edrychwch arnoch eich hunain, pa beth yr ydych ar fedr ei wneuthur am y dynion hyn.

36 Canys o flaen y dyddiau hyn cyfododd Theudas i fynu, gan ddywedyd ei fod ef yn rhyw un; wrth yr hwn y glynodd rhifedi o wŷr, ynghylch pedwar cant: yr hwn a laddwyd, a chynnifer oll a

† ufuddhafant iddo, a wasgarwyd, ac a † Neu, wnaed yn ddiddym.

37 Ar ol hwn y cyfododd Judas y Galilead, yn nyddiau y dreth; ag efe a drodd bobl lawer ar ei ol: ac yntau hefyd a ddarfu am dano, a chynnifer oll a utuddhafant iddo a wasgarwyd.

38 Ac yrawrhon meddaf i chi, Ciliwch oddi wrth y dynion hyn, a gadewch iddynt: oblegyd r os o ddynion y mae'r cyngbor hwn, neu'r weithred hon, fe a ddiddymmir;

39 Eithr os o Dduw y mae, ni eliwch chi ei ddiddymmu, rhag eich cael yn ymladd yn erbyn Duw.

40 A chyttuno ag ef a wnaethant. Ac wedi iddynt alw yr apostolion attynt, a'u curo, hwy a orchymynasant iddynt na lafarent yn enw'r Iesu, ac a'u gollyngasant ymaith.

41 ¶ A hwy a aethant allan o olwg y cyngbor i yn llawen, am eu cyfrif hwynt yn deilwng i ddiodef ammharch o achos ei enw ef.

42 A beunydd u yn y deml, ac o dŷ i dŷ, ni pheidiafant â dysgu a phregethu Iesu Grist.

P E N. VI.

1 Yr apostolion yn chwennych nad esgeulusid y tlodion, o ran eu lluniaeth corfforol; ac yn ofalus hefyd eu bunain am gyfrannu gair Duw, lluniaeth yr enaid: 3 yn ordeinio swydd diaconiaeth i saith o wŷr etholedig; 5 o'r rhai y mae Stephan, gwr llawn o ffydd ac o'r Yspryd Glân, yn un: 12 ei ddal ef gan y rhai a waradwyddodd efe wrth yntrefymmu; 13 ac achwyn arno ar gam, am gablyu yn erbyn y gyfraith a'r deml.

A C yn y dyddiau hynny, a'r disgyblion yn amlhau, bu grwgnach gan y Groegiaid yn erbyn yr Hebreaid, am ddirmygu eu gwragedd gweddwon hwy yn y weinidogaeth feunyddiol.

2 Yna'r deuddeg a alwasant ynghyd y lliaws disgyblion, ac a ddywedasant, a Nid a Efed. yn gymhefur i ni adael gair Duw, a gwa-fanaethu byrddau.

3 Am hynny, frodyr, b edrychwch yn eich plith am feithwŷr da eu gair, yn llawn o'r Yspryd Glân a doethineb, y rhai a ofodom ar hyn o orchwyl.

4 Eithr nyni a barhawn mewn gweddi a gweinidogaeth y gair.

5 ¶ A boddlon fu'r ymadrodd gan yr holl liaws: a hwy a etholasant Stephan, c gwr llawn o ffydd ac o'r Yspryd Glân, a d Philip, a Phrocorus, a Nicanor, a Thimon, a Pharnenas, a Nicolas profelyt o Antiochia:

6 Y rhai a ofodasant hwy ger bron yr apostolion; ac wedi iddynt weddio, e hwy a ddodasant eu dwylaw arnynt hwy.

7 A f gair Duw a gynyddodd; a rhifedi y disgyblion yn Jerusalem a amlhaodd yn ddifawr, a thyrfa fawr o'r offeiriad a ufuddhafant i'r ffydd.

8 Eithr Stephan, yn llawn ffydd a nerth, a wnaeth ryfeddodau ac arwyddion ym mhilith y bobl.

9 ¶ Yna y cyfododd rhai o'r synagog a elwir eiddo y Libertiniaid, a'r Cyreniaid, a'r Alecsandriaid, a'r rhai o Cilicia, ac o Asia, gan ymddadlu â Stephan.

10 Ac g ni allent wrthwynebu y doethineb a'r yspryd trwy yr hwn yr oedd efe yn llafaru.

- 11 Yna y gosodasant wŷr i ddywedyd, Nyni a'i clywsom ef yn dywedyd geiriau cablaidd yn erbyn Moses, a Duw.
- 12 A hwy a gynhyrfasant y bobl, a'r henuriaid, a'r ysgrifenyddion; a chan ddyfod arno, a'i cipiafant ef, ac a'i dygasant i'r gynghorfa;
- 13 Ac a osodasant gau dystion, y rhai a ddywedent, Nid yw y dyn hwn yn peidio â dywedyd cabl-eiriau yn erbyn y lle sanctaidd hwn, a'r gyfraith.
- 14 Canys nyni a'i clywsom ef yn dywedyd, y h distrywai yr Iesu hwn o Nazareth y lle yma, ac y newidiai efe y defodau a draddododd Moses i ni.
- 15 Ac fel yr oedd yr holl rai a eisteddent yn y cynghor yn dal fulw arno, hwy a welent ei wyneb ef fel wyneb angel.
- P E N. VII.
- 1 Stephan, wrth gael cennad i atteb drosto ei bun am y gabledd, 2 yn dangos ddarfod i Abraham addoli Duw yn iaw; a pha fodd y deuwifodd Duw y tadau, 20 cyn geni Moses, a chyn adeiladu'r babell a'r deml: 37 a thyfolaethu o Moses ei bun am Crist: 44 ac na pharhâi y seremoniau oddi allan, y rhai a ordeiniefid ar ddull y portreiaid nefol, ond dros amser: 51 gan eu ceryddu bwy, am eu gwaith yn gwrthwynebu ac yn lladd Crist y Cyfiawon bwnnw, am yr bwn y rbag-ddywedasai y prophwydi y deuai efe i'r byd: 54 bwythau ar hynny yn ei labyddio ef i farwolaeth; ac yntau yn gorchymyn ei enaid i'r Iesu, ac yn gweddio drostynt bwy.
33. YNA y dywedodd yr arch-offeiriad, A ydyw y pethau hyn felly?
- a Pen. 22. 2 Yntau a ddywedodd, a Hawŷr, frodyr, a tadau, gwrandêwch: Duw y gogoniant a ymddangosodd i'n tad Abraham, pan oedd efe ym Mesopotamia, cyn iddo drigo yn Carran;
- b Gen. 12. 3 Ac a ddywedodd wrtho, b Dos allan o'th wlad, ac oddi wrth dy dylwyth, a thyred i'r tir a ddangoswyf i ti.
- c Gen. 11. 4 Yna c y daeth efe allan o dir y Caldeaid, ac y preswylodd yn Carran: ac oddi yno, wedi marw ei dad, efe a'i symmudodd ef i'r tir yma yn yr hwn yr ydych chiwi yn preswyllo yr awrhon.
- 5 Ac ni roes iddo etifeddiaeth ynddo, d Gen. 12. na ddo led troed; ac d efe a addawodd ei 7. a 13. 15. roddi iddo i'w feddiannu, ac i'w had ar ei ol, pryd nad oedd plentyn iddo.
- e Gen. 15. 6 A Duw a lasarodd fel hyn; e f Dy had di a fydd ymdeithydd mewn gwlad ddieithr, a hwy a'i caethiwant ef, ac a'i drygant f bedwar can mlynedd.
13. 16. f Neu, Ei had ef. f Ecfod. 12. 40. 7 Eithr y genedl yr hon a wafanaethant hwy, a farnaf fi, medd Duw: ac wedi hynny y deuant allan, ac g a'm gwafanaethant i yn y lle hwn.
- g Ecfod. 3. 12. 8 h Ac efe a roddes iddo gyfammod yr enwaediad. Felly i Abraham a genhedlodd Isaac, ac a enwaeddodd arno yr wythfed dydd: k ac Isaac a genhedlodd Jacob; a l Jacob a genhedlodd y deuddeg patriarc.
- l Gen. 29. 9 m A'r patriarc, gan gynfigennu, a werthafant Joseph i'r Aipht: ond yr oedd Duw gyd ag ef,
- m Gen. 37. 4. 28. 17. n Ac a'i hachubodd ef o'i holl orthrymderau, n ac a roes iddo hawddgarwch a doethineb yngolwg Pharaon brenhin yr Aipht; ac efe a'i gosododd ef yn llywodraethwr ar yr Aipht, ac ar ei holl dŷ.
- o Gen. 41. 11 Ac o fe ddaeth newyn dros holl dir yr Aipht a Chanaan, a gorthrymder mawr; a'n tadau ni chwafant luniaeth.
- 12 p Ond pan glybu Jacob fod yd yn p Gen. 42. yr Aipht, efe a anfonodd ein tadau ni 1. allan yn gyntaf.
- 13 q A'r ail waitb yr adnabuwyd Joseph q Gen. 45. gan ei frodyr; a chenedl Joseph a aeth 4. 16. yn hyspys i Pharaon.
- 14 Yna yr anfonodd Joseph, ac a gyrchodd ei dad Jacob, r a'i holl genedl, pymtheg enaid a thrugain.
- r Gen. 46. 27. Deut. 10. 15 Felly yr aeth Jacob i wared i'r 22. Aipht, ac a fu farw, efe a'n tadau hefyd.
- s Gen. 45. 5. a 49. 16 A thwy a symmudwyd i Sichem, ac a ddodwyd yn u y bedd a brynasai Abraham er arian gan feibion Emmor tad Sichem.
- t Ecfod. 13. 19. 17 A phan nesaodd amser yr addewid, yr hwn a dyngasai Duw i Abraham, x y bobl a gynnyddodd, ac a amlhaodd yn yr Aipht,
- u Gen. 23. 16. a 33. 18 Hyd oni chyfododd brenhin arall yr hwn nid adwaenai mo Joseph.
- x Ecfod. 1. 7. 8. 9. 19 Hwn a fu ddicheilgar wrth ein cenedl ni, ac a ddrygodd ein tadau, y gan beri iddynt fwrw allan eu plant, fel na eppilient.
- z Ecfod. 2. 2. a Heb. 11. 23. 20 z Ar yr hwn amser y ganwyd Moses; z Ecfod. 2. 2. a Heb. 11. 23. ac efe oedd f dlws i Dduw, ac a fagwyd dri mis yn nhŷ ei dad.
- 21 Ac wedi ei fwrw ef allan, merch Pharaon a'i cyfododd ef i fynu, ac a'i magodd ef iaw.
- 22 A Moses oedd ddysgedig yn holl ddoethineb yr Aiphtiaid, ac b oedd nerthol mewn geiriau ac mewn gweithredoedd.
- b Luc 24. 19. 23 A c phan oedd efe yn llawn ddeugeinmlwydd oed, daeth i'w galon ef ymweled a'i frodyr plant yr Israel.
- c Ecfod. 2. 11. 24 A phan welodd efe un yn cael cam, efe a'i hymddiffynodd ef, ac a ddialodd gam yr hwn a orthrymmod, gan dâro'r Aiphtiwyr:
- 25 f Ac efe a dybiodd fod ei frodyr yn f deall, fod Duw yn rhoddi iachawdwriaeth iddynt trwy ei law ef; eithr hwynt hwy ni ddeallasant.
- d Ecfod. 2. 13. 26 d A'r dydd nefaf yr ymddangosodd d Ecfod. 2. 13. efe iddynt, a hwy yn ymrafaelio, ac a'u hannogodd hwynt i heddychu, gan ddywedyd, Ha wŷr, brodyr ydych chiwi; pam y gwnewch gam â'ch gilydd?
- 27 Ond yr hwn oedd yn gwneuthur cam â'i gymmydog, a'i cilgwrthiodd ef, gan ddywedyd, e Pwy a'th ofododd di yn llywodraethwr ac yn farnwr arnom ni?
- e Edrych Pen. 4. 7. 28 A leddi di fi, y modd y lleddaist yr Aiphtiwyr ddoe?
- 29 A Moses a sfodd ar y gair hwn, ac a fu ddieithr yn nhir Madian; lle y cenedlodd efe ddau o feibion.
- 30 f Ac wedi cyflawni deugain mlynedd, f Ecfod. 3. 2. yr ymddangosodd iddo yn anialwch mynydd Sina, angel yr Arglwydd mewn ffiam dân mewn perth.
- 31 A Moses pan welodd, a fu ryfedd ganddo y golwg: a phan nesaodd i ystyried, daeth llef yr Arglwydd atto, gan ddywedyd,
- 32 g Myfi yw Duw dy dadau, Duw g Mat. 22. Abraham, a Duw Isaac, a Duw Jacob. Heb. 11. 16. A Moses, wedi myned yn ddychrynedig, ni feiddiai ystyried.
- 33 h Yna y dywedodd yr Arglwydd h Jos. 5. wrtho, Dattod dy efgidiau oddi am dy 15. draed: canys y lle yr wyt yn sefyll ynddo fydd dir sanctaidd.
- 34 Gan weled y gwelais ddrygyd fy mhobl y rhai sy yn yr Aipht, a mi a glywais eu griddfan, ac a ddifgynais i'w gwared hwy. Ac yn awr tyred, mi a'th anfonaf di i'r Aipht.

35 Y Moses yma yr hwn a wrthodasant hwy, gan ddywedyd, Pwy a'th ofododd di yn llywodraethwr ac yn farnwr? hwn a anfonodd Duw yn llywydd ac yn waredwr, trwy law yr angel yr hwn a ymddangofodd iddo yn y berth.

36 Hwn a'u harweiniodd hwynt allan, i gan wneuthur rhyfeddodau ac arwyddion yn nhir yr Aipht, ac yn y môr coch, ac yn y diffeithwch ddeugain mlynedd.

37 ¶ Hwn yw'r Moses a ddywedodd i feibion Israel, I Prophwyd a gyfyd yr Arglwydd eich Duw i chwi o'ch brodyr fel myn: m arno ef y gwrandêwch.

38 n Hwn yw efe a fu yn t yr eglwys yn y diffeithwch, gyd â'r o angel a ymddiddanodd ag ef ym mynydd Sina, ac a'n tadau ni; yr hwn a dderbyniodd ymadroddion bywiol i'w rhoddi i ni.

39 Yr hwn ni fynnai ein tadau fod yn ufudd iddo, eithr cilgwrthiafant ef, a throiafant yn eu calonnau i'r Aipht,

40 p Gan ddywedyd wrth Aaron, Gwna i ni dduwiau i'n blaenori: oblegyd y Moses yma, yr hwn a'n dug ni allan o dir yr Aipht, ni wyddom ni beth a ddigwyddodd iddo.

41 A hwy a wnaethant lo yn y dyddiau hynny, ac a offrymmafant aberth i'r eilun, ac a ymlawenhasant yngweithredoedd eu dwylaw eu hun.

42 Yna q y trodd Duw, ac a'u rhoddes hwy i fynni i wafanaethu * llu y nef; fel y mae yn ysgrifenedig yn llyfr y prophwyd, r A offrymmafoch i mi laddedigion ac aberthau ddeugain mlynedd yn yr anialwch, chwi tŷ Israel?

43 A chwi a gymmerafoch babel Mo-loch, a seren eich duw Remphan, lluniau r rhai a wnaethoch i'w haddoli: minnau a'ch symmudaf chwi tu hwnt i Babilon.

44 Tabernacl y dystiolaeth oedd ym mhlith ein tadau yn yr anialwch, fel y gorchymynasaf t yr hwn a ddywedai wrth Moses, s am ei wneuthur ef yn ol y portreid a welsai.

45 t Yr hwn a ddarfu i'n tadau ni ei gymmeryd, a'i ddwyn i mewn gyd ag Iesu i berchennogaeth y Cenhedloedd, y rhai a yrrodd Duw allan o flaen ein tadau, hyd yn nyddiau Dafydd:

46 u Yr hwn a gafodd ffafr ger bron Duw, ac x a ddymunodd gael tabernacl i Dduw Jacob.

47 y Eithr Salomon a adeiladodd dŷ iddo ef.

48 z Ond nid yw y Goruchaf yn trigo mewn temlau o waith dwylaw; fel y mae y prophwyd yn dywedyd,

49 a Y nef yw fy ngorfedd-faingc, a'r ddaear yw troed-faingc fy nhraed. Pa dŷ a adeiledwch i mi? medd yr Arglwydd; neu pa le fydd i'm gorphwysfa i?

50 Onid fy llaw i a wnaeth hyn oll?

51 ¶ Chwi rai b gwar-galed, a c dienn-waededig o galon ac o glustiau, yr ydych chi yn wastad yn gwrthwynebu'r Ysryd Glân: megis eich tadau, felly chwithau.

52 Pa un o'r prophwyd ni ddarfu i'ch tadau chwi ei erlid? a hwy a laddasant y rhai oedd yn rhag-fynegi dyfodiad d y Cyf-iawn, i'r hwn yr awrhon y buoch chi fradwyr a llofruddion:

53 e Y rhai a dderbyniafoch y gyfraith trwy drefnid angylion, ac ni's cadwasoch.

54 ¶ A f phan glywfant hwy y pethau hyn, hwy a ffrommasant yn eu calonnau, ac a ysgyrnygasant ddannedd arno.

55 Ac efe yn gyflawn o'r Ysryd Glân, a edrychodd yn ddyfal tu a'r nef; ac a welodd ogoniant Duw, a'r Iesu yn sefyll ar ddeheu-law Dduw.

56 Ac efe a ddywedodd, Wele, s mi a welaf y nefoedd yn agored, a Mab y dyn yn t eistedd ar ddeheu-law Dduw.

57 Yna y gwaeddasant â llof uchel, ac a gauasant eu clustiau, ac a rufhasant yn unfryd arno,

58 Ac h a'i bwriasant allan o'r ddinas, ac a'i llabyddiasant: i a'r tyftion a ddodasant eu dillad wrth draed dyn ieuangc a elwid Saul.

59 A hwy a labyddiasant Stephan, ag efe yn galw ar Dduw, ac yn dywedyd, Arglwydd Iesu, k derbyn fy yspryd.

60 Ac efe a oftyngodd ar ei liniau, ac a lefodd â llof uchel, i Arglwydd, na ddod y pechod hwn yn eu herbyn. Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a hunodd.

P E N. VIII.

Yr eglwys, o achos yr erlid yn Jerusalem, wedi ei pblannu yn Samaria, s trwy waith Phylip y diacon; yr bwn a bregethodd, ac a wnaeth wrythiau, ac a fedyddiodd lawer; ym mhlith eraill Simon y swynwr, budol mawr ym mysg y bobl. 14 Pedr ac Ioan yn dysod i gadarnhau ac i chwancu'r eglwys, gan roddi'r Ysryd Glân trwy weddi ac arddodiad dwylaw: 18 a Simon yn ceisio prynu y cyffelyb awdurdod gantbynt; 20 a Phedr yn ei geryddu ef yn ddi am ei ragritb a'i gybydd-dod, ac yn ei annog ef i edifarbau; 25 ac yn dybrwelyd i Jerusalem, dan bregethu pair yr Arglwydd, efe ac Ioan: 26 ac angel yn anfon Phylip i ddyfsgu ac i fedyddio yr eunuch o Ethiopia.

A a Saul oedd yn cyttuno i'w ladd ef. A bu yn y dyddiau hynny erlid mawr ar yr eglwys oedd yn Jerusalem; a b phawb a wafgarwyd ar hyd gwledydd Judea a Samaria, ond yr apostolion.

2 A gwŷr bucheddol a ddygasant Stephan i'w gladdu, ac c a wnaethant alar mawr am dano ef.

3 Eithr Saul d oedd yn anrheithio'r eglwys, gan fyned i mewn i bob tŷ, a llusgo allan wŷr a gwragedd, efe a'u rhoddes yng-harchar.

4 e A'r rhai a wafgarasid a dramwyasant gan bregethu'r gair.

5 Yna Phylip a aeth i wared i ddinas Samaria, ac a bregethodd Grif iddynt.

6 A'r bobl yn gytŷn a ddaliodd ar y pethau a ddywedid gan Phylip, wrth glywed o honynt, a gweled yr arwyddion yr oedd efe yn eu gwneuthur.

7 Canys f ysprydion afian, gan lefain â llof uchel, a aethant allan o lawer a berchennogid ganddynt; a llawer yn gleifion o'r parlys, ac yn gloffion, a iachawyd.

8 Ac yr oedd llawenydd mawr yn y ddinas honno.

9 Eithr rhyw wr a'i enw Simon, oedd o'r blaen yn y ddinas s yn swyno ac yn hudo pobl Samaria, gan ddywedyd ei fod ef ei hun yn rhyw un mawr.

10 Ar yr hwn yr oedd pawb, o'r lleiaf hyd y mwyaf, yn gwranddo, gan ddywedyd, Mawr allu Duw yw hwn.

11 Ac yr oeddynt â'u coel arno, o herwydd iddo dalm o amŷr eu hudo hwy â fwyntion.

12 Eithr pan gredasant i Phylip, yn pregethu'r pethau a berthynent i deyrnas Dduw,

Dduw, ac i enw Iesu Grist, hwy a feddyddiwyd, yn wŷr ac yn wragedd.

13 A Simon yntau hefyd a gredodd: ac wedi ei fedyddio, a lynnodd wrth Phylip; a synnodd arno wrth weled † yr arwyddion a'r nerthoedd mawrion a wneid.

14 ¶ A phan glybu'r apostolion yn Jerusaleml, dderbyn o Samaria air Duw, hwy a anfonasant attynt Pedr ac Ioan.

15 Y rhai wedi eu dyfod i wared, a weddiafant drofytnt, ar iddynt dderbyn yr Yspryd Glân.

16 (Canys h etto nid oedd efe wedi syrthio ar neb o honynt: ond yr oeddynt yn i Mat. 28. unig i wedi eu bedyddio yn enw yr Arglwydd Iesu)

17 Yna k hwy a ddodasant eu dwylaw arnynt, a hwy a dderbyniafant yr Yspryd Glân.

18 A phan welodd Simon mai trwy † ofodiad dwylaw yr apostolion y rhoddid yr Yspryd Glân, efe a gynnygiodd iddynt arian,

19 Gan ddywedyd, Rhoddwch i minnau hefyd yr awdurdod hon, fel ar bwy bynnag y gosodwyf fy nwyllaw, y derbynio efe yr Yspryd Glân.

20 Eithr Pedr a ddywedodd wrtho, Bydded dy arian gyd â thi i ddistryw, am i ti † dybied y meddiennir dawn Duw trwy arian.

21 Nid oes i ti na rhan na chyfran yn y gorchwyl hwn: canys nid yw dy galon di yn uniawn ger bron Duw.

22 Edifarha gan hynny am dy ddrygioni hwn, a gweddia Dduw, m a faddeuir i ti feddyl-fryd dy galon.

23 Canys mi a'th welaf mewn buftl chwervder, ac mewn rhwymedigaeth anwiredd.

24 A Simon a attebodd ac a ddywedodd, n Gweddïwch chwi drofod fi at yr Arglwydd, fel na ddêl dim arnaf o'r pethau a ddywedafoch.

25 Ac wedi iddynt dyftiolaethu a llafaru gair yr Arglwydd, hwy a ddychwelasant i Jerusaleml, ac a bregethafant yr efengyl yn llawer o bentrefi'r Samariaid.

26 ¶ Ac angel yr Arglwydd a lasarodd wrth Phylip, gan ddywedyd, Cyfod, a dos tu a'r dehau, i'r ffordd fydd yn myned i wared o Jerusaleml i Gaza, yr hon fydd anghyfanedd.

27 Ac efe a gyfododd, ac a aeth. Ac wele o gwr o Ethiopia, eunuch galluog dan Candace brenhines yr Ethiopiaid, yr hwn oedd ar ei holl drysor hi, p yr hwn a ddaethai i Jerusaleml i addoli;

28 Ac oedd yn dychwelyd, ac yn eistedd yn ei gerbyd, ac yn darllain y prophwyd Efaïas.

29 A dywedodd yr Yspryd wrth Phylip, Dos yn nes, a glŷn wrth y cerbyd yma.

30 A Phylip a redodd atto, ac a'i clybu ef yn darllain y prophwyd Efaïas; ac a ddywedodd, A wyt ti yn deall y pethau yr wyt yn eu darllain?

31 Ac efe a ddywedodd, Pa fodd y gallaf, oddi eithr i ryw un fy nghyfarwyddo i? Ac efe a ddymunodd ar Phylip ddyfod i fynu, ac eistedd gyd ag ef.

32 A'r lle o'r ysgrythyr yr oedd efe yn ei ddarllain, oedd hwn, q Fel dafad i'r lladdfa yr arweiniwyd ef; ac fel oen ger bron ei gneifiwr yn fud, felly nid agorodd efe ei enau:

33 Yn ei ofstyngiad, ei farn ef a dynnwyd ymaith; eithr pwy a draetha ei genhedl-

aeth ef? oblegyd dygir ei fywyd ef oddi ar y ddaear.

34 A'r eunuch a attebodd Phylip, ac a ddywedodd, Attolwg i ti, am bwy y mae'r prophwyd yn dywedyd hyn? am dano ei hun, ai am ryw un arall?

35 A Phylip a agorodd ei enau, ac a ddechreuodd ar yr ysgrythyr honno, ac a bregethodd iddo yr Iesu.

36 Ac fel yr oeddynt yn myned ar hŷd y ffordd, hwy a ddaethant at ryw ddwfr. A'r eunuch a ddywedodd, Wele ddwfr; r beth fydd yn lluddias fy medyddio?

37 A Phylip a ddywedodd, Os wyt ti yn credu â'th holl galon, fe a ellir. Ac efe a attebodd ac a ddywedodd, s Yr wyf yn credu fod Iesu Grist yn Fab Duw.

38 Ac efe a orchymynodd sefyll o'r cerbyd: a hwy a aethant i wared ill dau i'r dwfr, Phylip a'r eunuch; ac efe a'i bedyddiodd ef.

39 A phan ddaethant i fynu o'r dwfr, t Yspryd yr Arglwydd a gipiodd Phylip ymaith, ac ni welodd yr eunuch ef mwyach. Ac efe a aeth ar hŷd ei ffordd ei hun yn llawen.

40 Eithr Phylip a gaed yn Azotus: a chan dramwy, efe a efangylodd ym mhob dinas hyd oni ddaeth efe i Cefarea.

P E N. IX.

1 Saul yn myned i Ddamascus; a'i daraw ef i lawr i'r ddaear; 10 a'i alro i fod yn apostol; 18 a'i fedyddio gan Ananias: 20 yntau yn pregethu Crist yn hyderus. 23 Yr Iuddeuon yn cynllwyn i'w ladd ef, 29 a'r Graegwyr hefyd; yntau yn diange rhag y ddwy blaid. 31 Yr eglawf yn cael llonyddwch. 32 Pedr yn iacháu Acneas o'r parlys, 36 ac yn codi Tabitha o farw i fyw.

A a Saul etto yn chwythu bygythiau a chelanedd yn erbyn disgyblion yr Arglwydd, a aeth at yr arch-offeiriad,

2 Ac a ddeisyfiodd ganddo lythyrâu i Ddamascus, at y synagogau, fel os cai efe neb o'r ffordd † hon, na gwŷr na gwragedd, y gallai efe eu dwyn hwy yn rhwym i Jerusaleml.

3 Ac b fel yr oedd efe yn ymdaith, bu iddo ddyfod yn agos i Ddamascus: ac yn ddisymmwth llewyrchodd o'i amgylch oleuni o'r nef.

4 Ac efe a syrthiodd ar y ddaear, ac a glybu lais yn dywedyd wrtho, Saul, Saul, paham yr wyt yn fy erlid i?

5 Yntau a ddywedodd, Pwy wyt ti, Arglwydd? A'r Arglwydd a ddywedodd, Myfi yw Iesu, yr hwn yr wyt ti yn ei erlid: c caled yw i ti wingo yn erbyn y fymbylau.

6 Yntau gan grynu, ac â braw arno, a ddywedodd, Arglwydd, d beth a fynni di i mi ei wneuthur? A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, Cyfod, a dos i'r ddinas, ac fe a ddywedir i ti pa beth fy raid i ti ei wneuthur.

7 e A'r gwŷr oedd yn cyd-deithio ag ef a safasant yn † fud, gan glywed y llais, ac heb weled neb.

8 A Saul a gyfododd oddi ar y ddaear; a phan agorwyd ei lygaid, ni welai efe neb: eithr hwy a'i tywysafant ef erbyn ei law, ac a'i dygasant ef i mewn i Ddamascus.

9 Ac efe a fu dridiau heb weled, ac ni wnaeth na bwyta nac yfed.

10 ¶ Ac yr oedd rhyw ddisgybl yn Ddamascus, a'i enw Ananias: a'r Arglwydd a ddywedodd wrtho ef mewn gweledigaeth, Ananias.

Ananias. Yntau a ddywedodd, Welé fi, Arglwydd.

f Pen. 21. 39. a 21. 3. 11 A'r Arglwydd a ddywedodd wrtho, Cyfod, a dos i'r heol a elwir Uniawn, a chais yn nhŷ Judas un a'i enw Saul, f o Tarsus: canys welé y mae yn gweddio,

12 Ac efe a welodd mewn gweledigaeth wr a'i enw Ananias, yn dyfod i mewn, ac yn dod i law arno, fel y gwelai eilwaith.

g Adn. 1. 13 Yna yr atebodd Ananias, O Arglwydd, mi a glywais gan lawer am y gwr hwn, g faint o ddrygau a wnaeth efe i'th faint di yn Jerusaleml:

14 Ac yma y mae ganddo awdurdod oddi wrth yr arch-offeiriaid, i rwymo pawb sy'n galw ar dy enw di.

h Pen. 13. 2. a 22. 21. Rhuf. 1. 1. Gal. 1. 15. Eph. 3. 8. 1 Tim. 2. 7. 2 Tim. 2. 11. 11. i Rhuf. 1. 5. k Pen. 25. 22. 1 Pen. 21. 11. 2 Cor. 11. 23. m Pen. 22. 12. n Pen. 8. 17. o Pen. 8. 15. 15. 16 A dywedodd yr Arglwydd wrtho, Dos ymaith: canys h y mae hwn yn llestr etholedig i mi, i ddwyn fy enw ger bron i y Cenhedloedd, a k brenhinoedd, a phlant Israel.

17 Canys i myfi a ddangosaf iddo pa bethau eu maint fydd raid iddo ef eu dioddef er mwyn fy enw i.

18 Ac m Ananias a aeth ymaith, ac a aeth i mewn i'r tŷ; ac n wedi dod i ei ddwylaw arno, efe a ddywedodd, Y brawd Saul, yr Arglwydd a'm hanfonodd i (Iesu yr hwn a ymddangosodd i ti ar y ffordd y daethost) fel y gwelych drachefn, ac o y'th lanwer â'r Ysryd Glân.

19 Ac yn ebrwydd y fyrrhodd oddi wrth ei lygaid ef megis cen: ac efe a gafodd ei olwg yn y man; ac efe a gyfododd, ac a fedyddiwyd.

20 Ac wedi iddo gymmeryd bwyd, efe a gryfhodd. A bu Saul gyd â'r disgyblion oedd yn Damascus dalm o ddyddiau.

p Pen. 8. 37. 21 Ac yn ebrwydd yn y synagogau efe a bregethodd Grift, mai p efe yw Mab Duw.

22 A phawb a'r a'i clybu ef, a fynnafant, ac a ddywedafant, Onid hwn yw'r un oedd yn difetha yn Jerusaleml y rhai a alwent ar yr enw hwn, ac a ddaeth yma er mwyn hyn, fel y dygai hwynt yn rhwym at yr arch-offeiriaid?

23 Eithr Saul a gynnyddodd fwy-fwy o nerth, ac a orchfygodd yr Iuddewon oedd yn preswylion yn Damascus, gan gadarnhau mai hwn yw Crist.

37. 24 Ac wedi cyflawni llawer o ddyddiau, cyd-ymgynghorodd yr Iuddewon i'w ladd ef.

q 2 Cor. 11. 32. 25 Eithr eu cyd-fwriad hwy a wybuwyd gan Saul: a hwy a ddigwyliasant y pyrth ddydd a nos, i'w ladd ef.

26 Yna y disgyblion a'i cymmerafant ef o hŷd nos, ac r a'i gollyngafant i wared t dros y mur mewn basged.

27 A Saul, wedi ei ddyfod i Jerusaleml, a geisiodd ymwagur â'r disgyblion: ac yr oeddynt oll yn ei ofni ef, heb gredu ei fod ef yn ddifgybl.

28 Eithr t Barnabas a'i cymmerodd ef, ac a'i dug at yr apostolion, ac a fynegodd iddynt pa fodd y gwelaf ef yr Arglwydd ar y ffordd, ac ymddiddan o hono ag ef, ac mor hŷ a fuafai efe yn Damascus yn enw yr Iesu.

29 Ac u yr oedd efe gyd â hwynt, yn myned i mewn ac yn myned allan, yn Jerusaleml.

30 A chan fod yn hŷ yn enw'r Arglwydd Iesu, efe a lasarodd ac a ymddadleuodd yn erbyn y x Groegiaid; a hwy a geisafant ei ladd ef.

31 A'r brodyr, pan wybuant, a'i dygafant

ef i wared i Cefarea, ac a'i hanfonafant ef ymaith i Tarsus.

32 Yna'r eglwyfi trwy holl Judea, a Galilea, a Samaria, a gawflant heddwch, ac a adeiladwyd; a chan rodio yn ofn yr Arglwydd, ac yn niddanwch yr Ysryd Glân, hwy a amllhawyd.

33 A bu, a Phedr yn tramwy y t trwy'r holl wledydd, iddo ddyfod i wared at y y faint hedyd y rhai oedd yn trigo yn Lyda. 38

34 Ac efe a gafodd yno ryw ddydd a'i enw Aeneas, er ys wyth mlynedd yn gorwedd ar wely, yr hwn oedd glaf o'r parlys. 14. f beibio i barwb.

35 A Phedr a ddywedodd wrtho, Aeneas, y mae Iesu Grift yn dy iachâu di: cyfod, a chyweiria dy wely. Ac efe a gyfododd yn ebrwydd.

36 A phawb a'r oedd yn preswylion yn Lyda a z Saron a'i gwelfant ef, ac a ymchwelafant at yr Arglwydd. z i Cron. 5. 16.

37 Ac yn Joppa yr oedd rhyw ddifgybles a'i henw Tabitha (yr hon os cyfieithir a elwir t Dorcas) hon oedd yn llawn o a weithredoedd da, ac elusenau y rhai a wnaethai hi. t Neu, Ewig. a Tit. 3. 8.

38 A digwyddodd yn y dyddiau hynny iddi fod yn glaf, a marw: ac wedi iddynt ei golchi, hwy a'i dodafant b i mewn llofft. b Pen. 1. 13.

39 Ac o herwydd bod Lyda yn agos i Joppa, y disgyblion a glywfant fod Pedr yno; ac a anfonafant ddau wr atto ef, gan ddeiyf t nad oedai ddyfod hyd attynt hwy. t na fyddai fin ganddo.

40 A Phedr a gyfododd, ac a aeth gyd â hwynt. Ac wedi ei ddyfod, hwy a'i dygafant ef i fynu i'r llofft: a'r holl wragedd gweddwon a safafant yn ei ymyl ef yn wylo, ac yn dangos y peisïau a'r gwisgoedd a wnaethai Dorcas tra'r ydoedd hi gyd â hwynt.

41 Eithr Pedr, wedi eu bwrw hwy i gyd allan, a dodi ei c liniau ar lawr, a weddiodd; a chan droi at y corph, a ddywedodd, Tabitha, cyfod. A hi a agorodd ei llygaid, a phan welodd hi Pedr, hi a gododd yn ei heistedd. c Pen. 7. 60.

42 Ac efe a roddodd ei law iddi, ac a'i cyfododd hi i fynu. Ac wedi galw y faint a'r gwagedd gweddwon, efe a'i gosododd hi ger bron yn fyw.

43 A hyspys fu trwy holl Joppa: a llawer a gredafant yn yr Arglwydd.

44 A bu iddo aros yn Joppa lawer o ddyddiau gyd ag un d Simon, barcer. d Pen. 10. 6.

P E N. X.

1 Cornelius, gwr defosiynol, 5 wrth orchy-myn angel, yn danfon i gyrchu Pedr: 11 yntau, trwy weledigaeth, 15, 20 a ddyfgyr na ddyfgyrai mo'r Cenhedloedd. 34 Ac efe yn pregethu Crist i Cornelius, a'r rhai oedd gyd ag ef, 44 yr Ysryd Glân yn disgyn arnynt; 48 a'u bedyddio bwy.

Y R oedd rhyw wr yn Cefarea, a'i enw Cornelius, canwriad o'r fyddin a elwid yr Italaidd; 41.

2 Gwr defosiynol, ac yn ofni Duw, ynghyd â'i holl dŷ, ac yn gwneuthur llawer o elusenau i'r bobl, ac yn gweddio Duw yn wastadol.

3 Efe a welodd mewn gweledigaeth yn eglur, ynghylch y nawfed awr o'r dydd, angel Duw yn dyfod i mewn atto, ac yn dywedyd wrtho, Cornelius.

4 Ac wedi iddo graffu arno, a myned yn ofnus, efe a ddywedodd, Beth fydd, Arglwydd? Ac efe a ddywedodd wrtho, Dy weddiau di a'th elusenau a ddychafafant yn goffiadwriaeth ger bron Duw.

5 Ac yn awr anfon wŷr i Joppa, a gyr am Simon, yr hwn a gyfenwir Pedr:

6 Y mae efe yn llettya gyd ag un Simon, barcer, tŷ'r hwn fydd wrth y môr: efe a ddywaid i ti pa beth fydd raid i ti ei wneuthur.

7 A phan ymadawodd yr angel oedd yn ymddiddan â Chornelius, efe a alwodd ar ddau o dylwyth ei dŷ, a milwr defosiynol o'r rhai oedd yn aros gyd ag ef:

8 Ac wedi iddo fynegi iddynt y cwbl, efe a'u hanfonodd hwynt i Joppa.

9 ¶ A thrannoeth, fel yr oeddynt hwy yn ymdeithio, ac yn nesáu at y ddinas, a Pen. 11. 5, &c. Pedr a aeth i fynu ar y tŷ i weddio, ynghylch y chweched awr.

10 Ac fe ddaeth arno newyn mawr, ac efe a chwennychai gael bwyd. Ac a hwynt yn parottôi iddo, fe syrthiodd arno lewyg:

11 Ac b efe a welai y nef yn agored, a b Pen. 7. 56. rhyw lestr yn disgyn arno, fel llen-llai fawr, wedi rhwymo ei phedair congl, a'i Dat. 19. 11. gollwng i wared hyd y ddaear:

12 Yn yr hon yr oedd pob rhyw bedwarcarnolion y ddaear, a gwyllt-filod, ac ymlusgiaid, ac ehediaid y nef.

13 A daeth llef atto, Cyfod, Pedr; lladd, a bwyta.

14 A Phedr a ddywedodd, Nid felly, Arglwydd: canys c ni fwytteais i eriôed ddim cyffredin neu aflan. e Lef. 11. 4.

15 A'r llef drachefn a ddywedodd wrtho yr ail waith, d Y pethau a lanhaodd Duw, na alw di yn gyffredin. Deut. 14. 7. Ezech. 4. 14.

16 A hyn a wnaed dair gwaith: a'r llestr a dderbyniwyd drachefn i fynu i'r nef. d Mat. 15. 11. Rhuf. 14. 17, 20.

17 Ac fel yr oedd Pedr yn ammeu ynddo ei hun beth oedd y weledigaeth a welsai; 1 Tim. 4. 4. wele, y gwŷr a anfonafid oddi wrth Cornelius, wedi ymofyn am dŷ Simon, oeddynt yn sefyll wrth y porth. Tit. 1. 15.

18 Ac wedi iddynt alw, hwy a ofynasant a oedd Simon, yr hwn a gyfenwid Pedr, yn llettya yno.

19 ¶ Ac fel yr oedd Pedr yn meddwl am y weledigaeth, dywedodd yr Yspryd wrtho, Wele dri wŷr yn dy geisio di.

20 Am hynny e cyfod, disgyn, a dos e Pen. 15. 7. gyd â hwynt, heb ammeu dim: o herwydd myfi a'u hanfonais hwynt.

21 A Phedr, wedi disgyn at y gwŷr a anfonafid oddi wrth Cornelius atto, a ddywedodd, Wele, myfi yw yr hwn yr ydych chiwi yn ei geisio: beth yw yr achos y daethoch o'i herwydd?

22 Hwythau a ddywedafant, Cornelius y canwriad, gwr cyfiawn, ac yn ofni Duw, ac â gair da iddo gan holl genedl yr Iuddewon, a rybuddiwyd gan angel sanctaidd, i ddanfôn am danat ti i'w dŷ, ac i wrando geiriau gennynt.

23 Am hynny efe a'u galwodd hwynt i mewn, ac a'u llettyodd bwy. A thrannoeth yr aeth Pedr ymaith gyd â hwy, a rhai o'r brodyr o Joppa a aeth gyd ag ef.

24 A thrannoeth yr aethant i mewn i Cesarea. Ac yr oedd Cornelius yn disgwyl am danynt, ac efe a alwasai ei geraint a'i anwyl gyfeillion ynghyd.

25 Ac fel yr oedd Pedr yn dyfod i mewn, Cornelius a gyfarfu ag ef, ac a syrthiodd wrth ei draed, ac a'i haddolodd ef.

26 Eithr Pedr a'i cyfododd ef i fynu, gan ddywedyd, Cyfod; dyn wyf finnau hefyd. f Pen. 14. 14. Dat. 19. 10. a 22. 9.

27 A than ymddiddan ag ef, efe a ddaeth

i mewn, ac a gafodd lawer wedi ymgynnull ynghyd.

28 Ac efe a ddywedodd wrthynt, Chwi a wyddoch g mai anghyfreithlawn yw i wr g Ioan 4. 9. a 18. 28. eithr h Duw a ddangosodd i mi na alwn Pen. 11. 3. h Pen. 15. 8. neb yn gyffredin neu yn aflan.

29 O ba herwydd, ie, yn ddinâg, y daethum, pan anfonwyd am danaf: yr wyf gan hynny yn gofyn am ba achos y danfonafoch am danaf. Eph. 3. 6.

30 A Chornelius a ddywedodd, Er ys pedwar diwrnod i'r awr hon o'r dydd yr oeddwn yn ymptydio, ac ar y nawfed awr yn gweddio yn fy nhŷ: ac wele, safodd gwr ger fy mron i mewn gwisg ddisglair, 1 Mat. 28. 3. Marc 16. 5. Luc 24. 4.

31 Ac a ddywedodd, Cornelius, gwrandawyd dy weddi di, a'th elusenau a ddaethant mewn coffa ger bron Duw.

32 Am hynny anfon i Joppa, a galw am Simon, yr hwn a gyfenwir Pedr: y mae efe yn llettya yn nhŷ Simon, barcer, ynglân y môr; yr hwn, pan ddelo attat, a lasara wrthyt.

33 Am hynny yn ddiôed myfi a anfonais attat; a thi a wnaethost yn dda ddyfod. Yr awrhon, gan hynny, yr ym ni oll yn breffennol ger bron Duw, i wrando yr holl bethau a orchymynwyd i ti gan Dduw.

34 ¶ Yna yr agorodd Pedr ei enau, ac a ddywedodd, k Yr wyf yn deall mewn k Deut. 10. 17. Job 34. 19. gwirionedd, nad ydyw Duw dderbyniwr wyneb:

35 Ond ym mhob cenedl, y neb fydd yn ei ofni ef, ac yn gweithredu cyfiawnder, fydd gymmeradwy ganddo ef. Rhuf. 2. 11. Gal. 2. 6. Eph. 6. 9. Col. 3. 25. 1 Pedr 1. 17.

36 Y gair yr hwn a anfonodd Duw i blant Israel, i gan bregethu tangnefedd trwy Iesu Grist (m efe yw Arglwydd pawb oll) 1 Eney 57. 19.

37 Chwychiw i wyddoch y † gair a fu yn holl Judea, n gan ddechreu o Galilea, wedi y bedydd a bregethodd Ioan: Eph. 2. 14. 16. 17. Col. 1. 20. m Rhuf. 10. 12. † Neu, petb. n Luc 4. 18.

38 Y modd yr enneiniodd Duw Iesu o Nazareth â'r Ysryd Glân, ac â nerth; yr hwn a gerddodd o amgylch gan wneuthur daioni, ac iachâu pawb a'r oedd wedi eu gorthrymmu gan ddiabol: oblegyd yr oedd Duw gyd ag ef.

39 A ninnau ydym dyfion o'r pethau oll a wnaeth efe yngwlâd yr Iuddewon, ac yn Jerusalemyd; yr hwn a laddasant, ac a groes-hoeliasant ar bren:

40 o Hwn a gyfododd Duw y trydydd o Pen. 2. 24. dydd, ac a'i rhoddes ef i'w wneuthur yn amlwg;

41 Nid i'r bobl oll, eithr i'r tyfion ethol-edig o'r blaen gan Dduw, sef i ni, y rhai a fwyttafom ac a ysfafom gyd ag ef wedi ei adgyfodi ef o feirw.

42 Ac p efe a orchymynodd i ni bregethu i'r bobl, a thyfiolaethu mai q efe Pen. 1. 8. q Ioan 5. 22, 27. Pen. 17. 31. Rhuf. 14. 9. 10. 2 Tim. 4. 1. 1 Pedr 4. 5. s Jer. 31. 34. Mica 7. 18. Pen. 26. 22. t Pen. 4. 31. a 8. 15. 16.

43 s I hwn y mae'r holl brophwydi yn dwyn thyfiolaeth, y derbyn pawb a gredo ynddo ef faddeuant pechodau, trwy ei enw ef.

44 ¶ A Phedr etto yn llafaru'r geiriau hyn, syrthiodd t yr Ysryd Glân ar bawb a oedd yn clywed y gair.

45 A'r rhai o'r enwaediad a oeddynt yn credu, cynnifer ag a ddaethent gyd â Phedr, a synnasant, am dywallt dawn yr Ysryd Glân ar y Cenhedloedd hefyd.

46 Canys yr oeddynt yn eu clywed hwy yn llafaru â thafodau, ac yn mawrygu Duw. Yna yr atebodd Pedr,

47 A all neb luddias dwfr, fel na fedydd-
Pen. 15. ier y rhai hyn, y rhai a dderbyniant yr
8. Yspryd Glân, u fel ninnau?
x 1 Cor. 1. 48 x Ac efe a orchymynodd eu bedyddio
17. hwynt y yn enw yr Arglwydd. Yna y dei-
y Pen. 8. fyfiant arno aros dros ennyd o ddyddiau.
30.

P E N. XI.

1 Pedr, wedi acbrwyn arno am fyned i mewn
at y Cenedloedd, yn gwneutbur ei ymddi-
ffyn; 18 ac yn cael ei dderbyn. 19 Wedi
cyrbaeddyd o'r efengyl byd Phenice, a
Cyprus, ac Antiochia, yr ydys yn danfon
Barnabas i'w cadarnbau bwynt. 26 Y dis-
gyblion yno yn cael yn gyntaf rhai eu galw
yn Gristianogion; 27 ac yn anfon ymwa-
red i'r brodyr yn Judea, yn amser newyn.

41. A'R apostolion a'r brodyr oedd yn
Judea, a glywfant ddarfod i'r Cenedl-
oedd hefyd dderbyn gair Duw.

a Pen. 10. 45. 2 A phan ddaeth Pedr i fynu i Jerusa-
lem, a y rhai o'r enwaediad a ymryson-
afant yn ei erbyn ef,

b Pen. 10. 28. 3 Gan ddywedyd, b Ti a aethost i mewn
Gal. 2. 12. at wŷr ddiennwadedig, ac a fwyteaist gyd
â hwynt.

4 Eithr Pedr a ddechreuodd, ac a eg-
lurodd y peth iddynt mewn trefn, gan ddy-
wedyd,

c Pen. 10. 9. &c. 5 c Yr oeddwn i yn ninas Joppa yn gwe-
ddio; ac mewn llewyg y gwelais weledig-
aeth, Rhyw lestr megis llen-lliaian fawr yn
disgyn, wedi ei gollwng o'r nef erbyn ei
phedair congl; a hi a ddaeth hyd attaf fi.

6 Ar yr hon pan edrychais, yr ystyriais;
ac mi a welais bedwar-carnolion y ddaear,
a gwyllt-filod, ac ymlusgiaid, ac ehediaid
y nef.

7 Ac mi a glywais lef yn dywedyd wrth-
yf, Cyfod, Pedr; lladd, a bwytra.

8 Ac mi a ddywedais, Nid felly, Ar-
glwydd: canys dim cyffredin neu afian nid
aeth un amser i'm genau.

9 Eithr y llais a'm hattebodd i eilwaith
o'r nef, Y pethau a lanhaodd Duw, na alw
di yn gyffredin.

10 A hyn a wnaed dair gwaith: a'r holl
bethau a dynnwyd i fynu i'r nef drachefn.

11 Ac wele, yn y man yr oedd tri wŷr
yn sefyll wrth y tŷ yr oeddwn ynddo,
wedi eu hanfon o Cefarea attaf fi.

d Pen. 10. 19. a 15. 7. 12 d A'r Yspryd a archodd i mi fyned
gyd â hwynt, heb ammeu dim. A'r chwe
brodyr hyn a ddaethant gyd â mi; a nyni a
ddaethom i mewn i dŷ y gwr.

13 Ac efe a fynegodd i ni pa fodd y
gwelais efe angel yn ei dŷ, yn sefyll ac yn
dywedyd wrtho, Anfon wŷr i Joppa, a
gyr am Simon, a gyfenwir Pedr:

14 Yr hwn a lasara eiriau wrthyt, trwy
y rhai y'th iacheir di a'th holl dŷ.

15 Ac a myfi yn dechreu llafaru, fyrrh-
iodd yr Yspryd Glân arnynt, e megis ar-
nom ninnau yn y dechreuad.

16 Yna y cohaeis air yr Arglwydd, y
modd y dywedais ef, f Ioan yn wir a fe-
dyddiodd â dwfr; eithr g chwi a fedyddir
â'r Yspryd Glân.

17 b Os rhoddas Duw gan hynny iddynt
hwy gyffelyb rodd ag i ninnau, y rhai a
gradafom yn yr Arglwydd Iesu Grist, pwy
oeddwn i, i aliu lluddias Duw?

18 A phan glywfant y pethau hyn, dis-
tawu a wnaethant, agogoneddu Duw, gan
ddywedyd, Fe roddas Duw gan hynny i'r
Cenedloedd hefyd edifeirwch i fywyd.

19 ¶ i A'r rhai a wafgarafid o herwydd
y blinder a godasai ynghylch Stephan, a

dramwyafant hyd yn Phenice, a Cyprus,
ac Antiochia, heb lasaru y gair wrth neb
ond wrth yr Iuddewon yn unig.

20 A rhai o'honynt oedd wŷr o Cyprus
ac o Cyrene, y rhai wedi dyfod i Antio-
chia, a lasarafant wrth y Groegiaid, gan
bregethu'r Arglwydd Iesu.

21 k A llaw yr Arglwydd oedd gyd â k Pen. 2.
hwynt: a nifer mawr a gredodd, ac a 47-
drodd at yr Arglwydd.

22 ¶ A'r gair a ddaeth i glustiau'r eglwys 42.
oedd yn Jerusaleu. am y pethau hyn: a
hwy a anfonasant Barnabas i fyned hyd
Antiochia.

23 Yr hwn pan ddaeth, a gweled gras
Duw, a fu lawen ganddo, ac l a gynghorodd l Pen. 13.
bawb oll, trwy lwyr-fryd calon, i lynu wrth 43. a 14.
yr Arglwydd. 22.

24 Oblegyd yr oedd efe yn wr da, ac m yn m Pen. 6.
llawn o'r Yspryd Glân, ac o ffydd: a llawer 5.
o bobl a 'chwanegwyd i'r Arglwydd.

25 Yna yr aeth Barnabas i n Tarsus, i 43.
geisio Saul. Ac wedi iddo ei gael, efe a i n Pen. 9.
dug i Antiochia. 30.

26 A bu iddynt fwyddyn gyfan ymgyn-
null † yn yr eglwys, a dygu pobl lawer; a † Neu,
bod galw y disgyblion yn Gristianogion gyf â'r
yn gyntaf yn Antiochia. eglwys.

27 ¶ Ac yn y dyddiau hynny daeth pro-
phwydi o Jerusaleu i wared i Antiochia.

28 Ac un o'honynt, a'i enw o Agabus, o Pen. 24.
a gyfododd, ac a arwyddocaodd trwy'r 10.
yspryd, y byddai newyn mawr dros yr holl
fyd: yr hwn befyd a fu dan Claudius Cefar.

29 Yna'r disgyblion, bob un yn ol ei 43.
allu, a † fwriadasant anfon p cymmorth i'r p 2 Cor. 9.
brodyr oedd yn prefwyllo yn Judea. 1.

30 q Yr hyn beth hefyd a wnaethant; 44.
gan ddanfôn at yr henuriaid trwy law q Pen. 12.
Barnabas a Saul. 25.

P E N. XII.

1 Herod yn erlid y Cristianogion: yn lladd
Iago; ac yn carcharu Pedr: a'r angel yn
ei waredu ef, wrth weddïau yr eglwys.
20 Herod, trwy falchder, yn cymmeryd iddo
ei bun y gogoniant oedd ddyledus i Dduw;
ac yn cael ei daro gan yr angel, ac yn marw
yn refynol: 24 a'r eglwys yn llwyddo ar ol
ei farwolaeth ef.

A C ynghylch y pryd hynny † yr estyn- 44.
odd Herod frenhin ei ddwyllaw i † y de-
ddygu rhai o'r eglwys. chreuodd
Herod
frenhin
d drygu.

2 Ac efe a laddodd Iago a brawd Ioan
â'r cleddyf.

3 A phan welodd fod yn dda gan yr &c.
Iuddewon hynny, efe a'chwanegodd ddala
Pedr hefyd (A b dyddiau y bara croyw 4. 21.
ydoedd hi) b Ecfod.

4 c Yr hwn, wedi ei ddal, a roddes efe c Ioan 21.
yngharchar, ac a'i traddododd at bedwar 18.
pedwariaid o filwŷr i'w gadw; gan ewy-
llyfio, ar ol y Pasg, ei ddwyn ef allan at y
bobl.

5 Felly Pedr a gadwyd yn y carchar:
eithr gweddi † ddyfal a wnaethpwyd gan † Neu,
yr eglwys at Dduw drosto ef. ddibaid,
neu, ddi-
frif.

6 A phan oedd Herod â'i fryd ar ei ddwyn
ef allan, y nos honno yr oedd Pedr yn cygu
rhwng dau filwr, wedi ei rwymo â dwy
gadwyn; a'r ceidwaid o flaen y drws oedd-
ynt yn cadw y carchar.

7 Ac wele, d angel yr Arglwydd a safodd d Pen. 5.
ger llaw, a goleuni a ddisgleiriodd yn y 19.
† carchar: ac efe a darawodd ystlys Pedr, † rŷ.
ac a'i cyfododd ef, gan ddywedyd, Cyfod
yn fuan. A'i gadwyni ef a fyrrthiasant oddi
wrth ei ddwyllaw.

8 A dywedodd yr angel wrtho, Ymwre-gyfa, a rhwym dy sandalau. Ac felly y gwnaeth efe. Yna y dywedodd, Bwrw dy wisg am danat, a chianlyn fi.

9 Ac efe a aeth allan, ac a'i canlynodd e Sal. 126. ef: ac e ni's gwybudi mai gwir oedd y peth a wnaethid gan yr angel; eithr yr oedd yn tybied mai gweled gweledigaeth yr oedd.

10 Ac wedi myned o honynt heb law y gyntaf a'r ail wylidwriaeth, hwy a ddaethant i'r porth haiarn f yr hwn fydd yn arwain i'r ddinas, yr hwn a ymagorodd iddynt o'i waith ei hun: ac wedi eu myned allan, hwy a aethant ar hyd un heol; ac yn ebrwydd yr angel a aeth ymaith oddi wrtho.

11 A Phedr, wedi dyfod atto ei hun, a ddywedodd, Yn awr y gwn yn wir g anfon o'r Arglwydd ei angel, a'm gwared i allan o law Herod, ac oddi wrth holl ddisgwyliad pobl yr Iuddewon.

12 Ac wedi iddo † gymmeryd pwyll, h efe a ddaeth i dy Mair mam i Ioan, yr hwn oedd a'i gyfenw Marc, lle yr oedd llawer wedi ymgasglu, ac yn gwe-ddio.

13 Ac fel yr oedd Pedr yn curo drws y porth, morwyn a ddaeth † i ymwrando, a'i henw Rhode.

14 A phan adnabu hi lais Pedr, nid agorodd hi y porth gan lawenydd; eithr hi a redodd i mewn, ac a fynegodd fod Pedr yn sefyll o flaen y porth.

15 Hwytthau a ddywedasant wrthi, Yr wyt ti yn ynydu. Hithau a daerodd mai felly yr oedd. Eithr hwy a ddywedasant, Ei angel ef ydyw.

16 A Phedr a barhaodd yn curo: ac wedi iddynt agori, hwy a'i gwelfant ef, ac a synnasant.

17 Ac efe k a amneidiodd arnynt â llaw i dewi, ac a adroddodd iddynt pa wedd y dygafai'r Arglwydd ef allan o'r carchar: ac efe a ddywedodd, Mynegwch y pethau hyn i Iago, ac i'r brodyr. Ac efe a ymadawodd, ac a aeth i le arall.

18 Ac wedi ei myned hi yn ddydd, yr oedd trallod nid bychan ym mhlith y mil-wyr, pa beth a ddaethai o Pedr.

19 Eithr Herod, pan ei ceisiodd ef, ac heb ei gael, a holodd y ceidwaid, ac a orchymynodd eu † cymmeryd hwy ymaith. Yntau a aeth i wared o Judea i Cefarea, ac a arhosodd yno.

20 ¶ Eithr Herod oedd † yn lliediog iawn yn erbyn gwyr Tyrus a Sidon: a hwy a ddaethant yn gyttûn atto; ac wedi ynnill Blaustus, yr hwn oedd † ystafellydd y brenhin, hwy a ddeisyfiant dangnefedd; am fod i eu gwlad hwynt yn cael ei chynhaliath o wlad y brenhin.

21 Ac ar ddydd nodedig, Herod, gwedi gwisgo dillad brenhinol, a eisteddodd ar orsedd-faingc, ac a areithiodd wrthynt.

22 A'r bobl a roes floedd, Llesferydd Duw, ac nid dyn ydyw.

23 Ac allan o law y tarawodd angel yr Arglwydd ef, am na roisai y gogoniant i Dduw: a chan bryfed yn ei yiu, efe a drengodd.

24 ¶ A m gair Duw a gynnyddodd ac a amlhaodd.

25 A Barnabas a Saul, wedi cyflawni eu n gweinidogaeth, a ddychwelasant o Jerusaleml, o gan gymmeryd gyd â hwynt Ioan hefyd, yr hwn a gyfenwid Marc.

P E N. XIII.

Dewis Paul a Barnabas i fyned at y Cenedl-oedd. 7 Sergius Paulus, ac Elymas y swynwr. 14 Paul yn pregethu yn Antiochia mai Iesu yw Crist. 42 Y Cenedloedd yn credu; 45 yr Iuddewon yn gwrthbwynebu, ac yn cablu: 46 Paul a Barnabas, ar bynny, yn troi at y Cenedloedd. 48 Y rhai a drefn-efid i fywyd, yn credu.

YR oedd hefyd a yn yr eglwys ydoedd yn Antiochia, rai prophwydi ac ath-awon; Barnabas, a Simeon, yr hwn a elw- id Niger, a Lucius o Cyrene, a Manaën brawd-maeth Herod y tetrarc, a Saul.

2 Ac fel yr oedd yntwy yn gwafanaethu'r Arglwydd, ac yn ymrydio, dywedodd yr Yspryd Glân, b Neillduwch i mi Bar-nabas a Saul, i'r gwaith c y gelwais hwynt iddo.

3 d Yna wedi iddynt ymrydio, a gwe-ddio, a dodi eu dwylaw arnynt, hwy a'u gollyngasant ymaith.

4 ¶ A hwythau, wedi eu danfon ymaith gan yr Yspryd Glân, a ddaethant i Seleucia; ac oddi yno a fordwyasant i Cyprus.

5 A phan oedd ynt yn Salamis, hwy a bregethasant air Duw yn synagogau yr Iuddewon: ac yr oedd hefyd ganddynt c Ioan yn weinidog.

6 Ac wedi iddynt dramwy trwy'r ynys hyd Paphus, hwy a gawfant ryw swynwr, gau-brophwyd o Iuddew, a'i enw Bar-iesu;

7 Yr hwn oedd gyd â'r rhaglaw, Ser-gius Paulus, gwr call: hwn, wedi galw atto Barnabas a Saul, a ddeisyfiodd gael clywed gair Duw.

8 Eithr f Elymas y swynwr (canys felly y cyfieithir ei enw ef) a'u gwrthwynebodd hwynt, gan geisio gwyrddroi y rhaglaw oddi wrth y ffydd.

9 Yna Saul (yr hwn hefyd a elwir Paul) yn llawn o'r Yspryd Glân, a edrychodd yn graff arno ef.

10 Ac a ddywedodd, O gyflawn o bob twyll a phob yfgelerder, tydi g mabdiafol, g Mat. a gelyn pob cyfiawnder, oni pheidi di â gwyro uniawn ffyrdd yr Arglwydd?

11 Ac yn awr wele, y mae llaw yr Ar-glwydd arnat ti, a thi a fyddi ddall heb weled yr haul dros amfer. Ac yn ddiat-treg y fyrthiodd arno niwlen a thywyll-wch; ac efe a aeth oddi amgylch gan geisio rhai i'w arwain erbyn ei law.

12 Yna y rhaglaw, pan welodd yr hyn a wnaethid, a gredodd, gan ryfeddu wrth † ddyfgeidiaeth yr Arglwydd.

13 A Phaul a'r rhai oedd gyd ag ef a aethant ymaith o Paphus, ac a ddaethant i Perga yn Pamphylia; eithr b Ioan a ymadawodd oddi wrthynt, ac a ddychwelodd i Jerusaleml.

14 ¶ Eithr hwynt-hwy, wedi ymado o Perga, a ddaethant i Antiochia yn Pisidia, ac a aethant i mewn i'r synagog ar y dydd fabbath, ac a eisteddasant.

15 Ac ar ol i darllain y gyfraith a'r pro-phwydi, llywodraethwyr y synagog a an-fonasant attynt, gan ddywedyd, Ha wŷr frodyr, od oes gennych air o gyngor i'r bobl, traethwch.

16 Yna y cyfododd Paul i fynu, a k chan amneidio â'i law am ofteg, a ddywedodd, O wŷr o Israel, a'r rhai ydych yn ofni Duw, gwrandêwch.

17 Duw y bobl hyn Israel a etholodd ein tadau ni, ac a ddychafodd y bobl i pan oedd ynt

† dodi
bwr i
farw-
olaeth.
† Neu,
â'i fryd
ar ryfela
yn erbyn.
† Gr.
ar ystafell.
11 Bren.
5. 9. 11.
Ezec. 27.
17.

m Elyas
55. 11.
Pen. 6. 7.
a 19. 20.
Col. 1. 6.
n Pen. 11.
29. 30.
o Pen. 13.
5. 13.

45.
a Pen. 14.
26.

b Pen. 9.
15. a 22.
21.
Rhuf. 1.

Gal. 2. 9.
c Mat.
9. 38.

Rhuf. 10.
15.

Heb. 5. 4.
d Pen. 6.
6.

e Pen. 12.
25. a 15.
37.

f Ecfod.
7. 11.
2 Tim. 3.
8.

g Mat.
13. 38.
Ioan 8.
44.

h Pen. 13.
38.

i Luc 4.
16.
Adn. 27.

j Ecfod
1. 1.

k Pen. 12.
17.

l Ecfod
1. 1.

m Pen. 12.
17.

n Pen. 12.
17.

o Pen. 12.
17.

p Pen. 12.
17.

q Pen. 12.
17.

r Pen. 12.
17.

s Pen. 12.
17.

t Pen. 12.
17.

u Pen. 12.
17.

v Pen. 12.
17.

w Pen. 12.
17.

x Pen. 12.
17.

m Ecfod. 6. 6. a 13.
14. 16.
n Ecfod. 16. 35.
Sal. 95. 10.
o Jos. 14. 1. 2.
p Barn. 3. 9.

ceddynt yn ymdeithio yngwlad yr Aipht, m ac â braich uchel y dug efe hwynt oddi yno allan.

18 Ac n ynghylch deugain mlynedd o amfer y goddefodd efe eu harferion hwynt yn yr anialwch.

19 Ac wedi iddo ddynystrio faith genedl yn nhir Canaan, o â choelbren y parthodd efe dir y rhai hynny iddynt hwy.

20 P Ac wedi y pethau hyn, dros yspaid ynghylch pedwar cant a deng mlynedd a deugain, efe a roddes farnwyr iddynt, hyd Samuel y prophwyd.

21 q Ac ar ol hynny y dymunafant gael brenhin: ac fe a roddes Duw iddynt Saul fab Cis, gwr o lwyth Benjamin, ddeugain mlynedd.

22 Ac wedi ei ddifyddo ef, r y cyfododd efe Ddafydd yn frenhin iddynt; am yr hwn y tyftiolaethodd, ac y dywedodd, s Cefais Ddafydd fab Jesse, t gwr yn ol fy nghalon, yr hwn a gyflawna fy holl ewyllys.

23 u O had hwn, Duw, yn ol ei addewid, a gyfododd i Israel yr Iachawdwr Iesu;

24 x Gwedi i Ioan rag-bregethu o flaen t ei ddyfodiad ef i mewn, fedydd edifeirwch i holl bobl Israel.

25 Ac fel yr oedd Ioan yn cyflawni ei redfa, efe a ddywedodd, y Pwy yr ydych chiwi yn tybied fy mod i? Nid myfi yw efe: eithr wele, y mae yn dyfod ar fy ol i, yr hwn nid wyf yn deilwng i ddattod esgidiau ei draed.

26 Ha wŷr frodyr, plant o genedl Abraham, a'r rhai yn eich plith fydd yn ofni Duw, z i chwi y danfonwyd gair yr iachawdwriaeth hon.

27 Canys y rhai oedd yn preswyllo yn Jerusaleml, a'u tywyfegion, * heb adnabod hwn, a lleferydd y prophwyd t y rhai a ddarllenid bob sabbath, gan ei farnu ef, a'u cyflawnafant.

28 a Ac er na chawfant ynddo ddim achos angau, hwy a ddymunafant ar Pilat ei ladd ef.

29 Ac wedi iddynt gwblhau pob peth a'r a' i'grifenasid am dano ef, b hwy a'i disgynafant ef oddi ar y pren, ac a'i dodafant mewn bedd.

30 c Eithr Duw a'i cyfododd ef oddi wrth y meirw.

31 d Yr hwn a welwyd dros ddyddiau lawer gan y rhai a ddaethant i fynu gyd ag ef o Galilea i Jerusaleml, y rhai fydd dystion t iddo wrth y bobl.

32 Ac yr ydym ni yn efangylu i chwi yr d Mat. 28. addewid a wnaed i'r tadau, ddarford i Dduw gyflawni hwn i ni eu plant hwy, gan iddo adgyfodi'r Iesu:

33 Megis ag yr ysgrifenydd yn yr ail salm, e Fy Mab i ydwyt ti; myfi heddyw a'th genhedlais.

34 Ac am iddo ei gyfodi ef o'r meirw, nid i ddychwelyd mwy i lygredigaeth, y dywedodd fel hyn; f Rhoddaf i chwi sicr drugareddau Dafydd.

35 Ac am hynny y mae yn dywedyd mewn salm arall, g t Ni adewi i'th Sanct weled llygredigaeth.

36 Canys Dafydd, t wedi iddo wafanaethu ei genhedlaeth ei hun trwy ewyllys Duw, h a hunodd, ac a ddodwyd at ei dadau, ac a welodd lygredigaeth:

37 Eithr yr hwn a gyfododd Duw, ni welodd lygredigaeth.

38 q Am hynny bydded hyspys i chwi,

ba wŷr frodyr, mai i trwy hwn yr ydys yn pregethu i chwi faddeuant pechodau:

39 A k thrwy hwn y cyflawnhëir pob un fydd yn credu, oddi wrth yr holl bethau y rhai ni allech trwy gyfraith Moses gael eich cyflawnhau oddi wrthynt.

40 Gwylwch gan hynny na ddél arnoch y peth a ddywedwyd yn l y prophwyd;

41 Edrychwch, O ddirmygwŷr, a rhyfeddwch, a diflennwch: canys yr wyf yn gwneuthur gweithred yn eich dyddiau, gwaith ni chredwch ddim, er i neb ei ddangos i chwi.

42 A phan aeth yr Iuddewon allan o'r synagog, y Cenhedloedd a attolygafant gael pregethu y geiriau hyn iddynt t y sabbath nefaf.

43 Ac wedi gollwng y gynulleidfa, llawer o'r Iuddewon ac o'r profelytiaid crefyddol a ganlynafant Paul a Barnabas; y rhai gan lasaru wrthynt, m a gynghorafant iddynt aros yngrâs Duw.

44 q A'r sabbath nefaf yr holl ddinas agos a ddaeth ynghyd i wrando gair Duw.

45 Eithr yr Iuddewon, pan welant y torfeydd, a lánwyd o gynfigen, ac n a ddywedafant yn erbyn y pethau a ddywedid gan Paul, gan wrth-ddywedyd a chablu.

46 Yna Paul a Barnabas a aethant yn hŷ, ac a ddywedafant, • Rhaid oedd llafaru gair Duw wrthynt chwi yn gyntaf: eithr p o herwydd eich bod yn ei wrthod, ac yn eich barnu eich hunain yn annheilwng o fywyd tragywyddol, wele, q yr ydym yn troi at y Cenhedloedd.

47 Canys felly y gorchymynodd yr Arglwydd i ni, gan ddywedyd, r Mi a'th ofodais di yn oleuni i'r Cenhedloedd, i fod o honot yn iachawdwriaeth hyd eithaf y ddaear.

48 A'r Cenhedloedd pan glywfant, a fu lawen ganddynt, ac a ogoneddafant air yr Arglwydd: a chynnifer ag oedd wedi eu t hordeinio i fywyd tragywyddol, a gredafant.

49 A gair yr Arglwydd a danwyd trwy'r holl wlad.

50 A'r Iuddewon a annogafant y gwragedd crefyddol ac anrhydeddus, a phennaethiaid y ddinas, ac s a godafant erlid yn erbyn Paul a Barnabas, ac a'u bwriafant hwy allan o'u terfynau.

51 t Eithr hwy a ysgydwasant y llwch oddi wrth eu traed yn eu herbyn hwynt, ac a ddaethant i Iconium.

52 A'r disgyblion a gyflawnwyd o lawenydd, ac o'r Yspryd Glân.

P E N. XIV.

1 Erld Paul a Barnabas allan o Iconium. 8 Paul yn iachau y cloff efrydd yn Lystra: ac ar bynny y bobl yn tybied mai duwiau oedd ynt bwy. 19 Llabyddio Paul. 21 Hwyt-hwy yn myned trwy sagad o eglwys, gan gadarnhau y disgyblion yn y ffydd, ac meron dūddesgarwch: 26 ac wedi dychwelyd i Antiochia, yn mynegi yno beth a wnaethai Duw trwyddyni bwy.

A Digwyddodd yn Iconium iddynt fyned ynghyd i synagog yr Iuddewon, a llafaru felly, fel y credodd lliaws mawr o'r Iuddewon ac o'r Groegwŷr hefyd.

2 Ond yr Iuddewon anghredadwy a gyffroifant feddyliau'r Cenhedloedd, ac a'u gwnaethant yn ddirwg yn erbyn y brodyr.

3 Am hynny hwy a arhosafant yno amser mawr, gan fod yn hŷ yn yr Arglwydd, a yr hwn

i Luc 24.

47.

1 Ioan 2.

12.

k Rhuf. 3.

28. a 8. 3.

Heb. 7. 19.

Eflay 29.

14.

1 Hab.

1. 5.

t Gr. yn

yr awyrb-

nos (neu,

y sabbath)

rhwng.

m Pen. 11.

23. a 14.

22.

n Pen.

18. 6.

1 Pedr

4. 4.

o Mat.

10. 6.

Pen. 3. 26.

Rhuf. 1.

16.

p Ecfod.

12. 10.

Eflay 55. 5.

Mat. 21.

43.

Rhuf. 10.

19.

q Pen. 18.

6. a 28.

r Eflay

49. 6.

Luc 2. 32.

t Neu,

tresnu

(trwy bre-

gethiad

yr apostol-

ion) i

fywyd.

s 2 Tim.

3. 11.

t Mat. 10.

14.

Pen. 18. 6.

45.

a Marc 16.

20.

Heb. 2. 4.

hwn

46.

hwn oedd yn dwyn tyftiolaeth i air ei ras, ac yn cenhadu gwneuthur arwyddion a rhyfeddodau trwy eu dwylaw hwynt.

4 Eithr lliaws y ddinas a rannwyd: a rhai oedd gyd â'r Iuddewon, a rhai gyd â'r apostolion.

5 A phan wnaethpwyd rhuthr gan y Cenhedloedd a'r Iuddewon, ynghyd â'u llywodraethwyr, bi'w hamherchi bwy, ac i'w llabyddio.

b 2 Tim.
3. 11.
c Mat. 10.
23.

6 Hwytthau a ddeallasant hyn, ac c a ffoifant i Lystra a Derbe, dinafoedd o Lycaonia, ac i'r wlad oddi amgylch:

7 Ac yno y buant yn efangylu.

d Pen.
3. 2.

8 ¶ Ac d yr oedd gwr yn eistedd yn Lystra yn ddiffwrth ei draed, yr hwn oedd gloff o groth ei fam, ac ni rodiafai erioed.

9 Hwn a glybu Paul yn llafaru; yr hwn wrth edrych yn graff arno, a gweled fod ganddo ffydd i gael iechyd,

e Eſay
35. 6.

10 A ddywedodd â llef uchel, e Saf ar dy draed yn uniawn. Ac efe a neidiodd i fynu ac a rodiodd.

11 A phan welodd y bobloedd y peth a wnaethai Paul, hwy a godasant eu llef, gan ddywedyd yn iaith Lycaonia, f Y duwiau yn rhith dynion a ddisgynasant attom.

f Pen.
28. 6.

12 A hwy a alwasant Barnabas, yn Jupiter; a Phaul, yn Mercurius, oblegyd efe oedd yr ymadroddwr pennaf.

13 Yna offeiriad Jupiter, yr hwn oedd o flaen eu dinas, a ddug deirw a garlantau i'r pyrrth, ac a fynnasai gyd â'r bobl aberthu.

14 A'r apostolion Barnabas a Phaul, pan glywsant hynny, a rwygasant eu dillad, ac a neidiasant ym mhlith y bobl, gan lefain,

g Pen.
10. 26.
h Iago 5.
17.

15 A dywedyd, Ha wŷr, g paham y gwnewch chwi y pethau hyn? h dynion hefyd ydym ninnau yn gorfod goddef fel chwi-thau, ac yn pregethu i chwi ar i chwi droi oddi wrth y pethau gweigion yma at Dduw byw, yr i hwn a wnaeth nef a daear, a'r môr, a'r holl bethau fydd ynddynt:

16 k Yr hwn yn yr oesoedd gynt a oddefodd i'r holl genhedloedd fyned yn eu ffyrdd eu hunain.

17 l Er hynny ni adawodd efe mo hono ei hun yn ddidyf, gan wneuthur daioni, a rhoddi gwlaw o'r nefoedd i ni, a thymhorau ffrwythlon, a llenwi ein calonnau ni â llun-iaeth ac â llawenydd.

18 Ac er dywedyd y pethau hyn, braidd yr attaliafant y bobl rhag aberthu iddynt.

19 ¶ A daeth yno Iuddewon o Antiochia ac Iconium, a hwy a herfwadiasant y bobl; m ac wedi llabyddio Paul, a'i llusgasant ef allan o'r ddinas, gan dybied ei fod ef wedi marw.

m 2 Cor.
11. 25.
n Tim. 3.
11.

20 Ac fel yr oedd y disgylion yn sefyll o'i amgylch, efe a gyfododd, ac a aeth i'r ddinas: a thrannoeth efe a aeth allan, efe a Barnabas, i Dderbe.

21 Ac wedi iddynt bregethu'r efengyl i'r ddinas honno, † ac ynnill llawer o ddisgylion, hwy a ddychwelasant i Lystra, ac Iconium, ac Antiochia,

† a dyſgu
Harwer,
bwy, &c.

22 Gan gadarnhau eneidiau y disgylion, a a'u cynghori i aros yn y ffydd, ac o mai trwy lawer o orthrymderau y mae'n rhaid i ni fyned i deyrnas Dduw.

n Pen. 11.
23. a 13.
41.
o Luc 22.
28. 29.
p Rhuf. 8.
17.
q Tim. 2.
11. a 3.
12.
r Tit. 1. 5.

23 Ac wedi p ordeinio iddynt henuriaid ym mhob eglwys, a gweddio gyd ag ym-ptydiau, hwy a'u gorchymynasant hwynt i'r Arglwydd, yr hwn y credasent ynddo.

24 Ac wedi iddynt dramwy trwy Pisidia, hwy a ddaethant i Pamphylia.

25 Ac wedi pregethu'r gair yn Perga, hwy a ddaethant i wared i Attalia:

26 Ac oddi yno a fordwyasant i Antiochia, q o'r lle yr oeddynt wedi eu gorchymyn i ras Duw i'r gorchwyl a gyflawnasant.

q Pen. 13.
1. 3.

27 Ac wedi iddynt ddyfod a chynnull yr eglwys ynghyd, r adrodd a wnaethant faint o bethau a wnaethai Duw gyd â hwy, ac iddo ef s agoryd i'r Cenhedloedd ddrws y ffydd.

r Pen. 15.
4. 12.
s 1 Cor.
16. 9.

28 Ac yno yr arhofasant hwy dros hir o amser gyd â'r disgylion.

t 2 Cor. 2.
12.

P E N. XV.

Ymryson mawr yn cyfodi yngbŷlch yr enwaediad: 6 yr apostolion yn ymgynghori yngbŷlch hynny; 22 ac yn anfon eu meddawl trwy lythyrâu at yr eglwys. 36 Paul a Barnabas, wedi bwriadu myned i ymweled â'r brodyr, yn ymrasaelio, at yn ymadael â'u gilydd.

A Rhai wedi dyfod i wared o Judea, a ddisgasant y brodyr, gan ddywedyd, a Onid enwaedir chwi b yn ol defod Moses, ni ellwch fod yn gadwedig.

51.

2 A phan ydoedd ymryson a dadleu nid bychan gan Paul a Barnabas yn eu herbyn, hwy a ordeiniafant fyned o c Paul a Barnabas, a rhai eraill o honynt, i fynu i Jerusaleml, at yr apostolion a'r henuriaid, ynghŷlch y cwestiwn yma.

a Gal. 5. 2.
Phil. 3. 2.
Col. 2. 8,
11. 16.
b Gen. 17.
10.
Lef. 12. 3.
c Gal. 2. 1.

3 Ac wedi eu hebrwng gan yr eglwys, hwy a dramwyasant trwy Phenice a Samaria, gan fynegi troad y Cenhedloedd. A hwy a barasant lawenydd mawr i'r brodyr oll.

4 Ac wedi eu dyfod hwy i Jerusaleml, hwy a dderbyniwyd gan yr eglwys, a chan yr apostolion, a chan yr henuriaid; a d hwy a fynegasant yr holl bethau a wnaethai Duw gyd â hwynt.

52.

5 Eithr cyfododd † rhai o sect y Phariseaid y rhai oedd yn credu, gan ddywedyd, Mai rhaid iddynt eu henwaedu, a gorchymyn cadw deddf Moses.

d Pen. 14.
27.
Adn. 12.

6 ¶ A'r apostolion a'r henuriaid a ddaethant ynghyd i edrych am y matter yma.

7 Ac wedi bod ymddadleu mawr, cyfododd Pedr ac a ddywedodd wrthynt, Ha wŷr frodyr, chwi a wyddoch ddarfod i e Dduw er ys talm o amser yn ein plith ni fy ethol i, i gael o'r Cenhedloedd trwy fy ngenau i glywed gair yr efengyl, a chredu.

e Pen. 10.
20. a 11.
12.

8 A Duw, f adnabyddwr calonnau, a ddug dyftiolaeth iddynt, g gan roddi iddynt yr Ysryd Glân, megis ag i ninnau:

f 1 Cron.
28. 9.
Pen. 1.
24.

9 Ac ni wnaeth efe ddim gwahaniaeth rhyngom ni a hwynt, h gan buro eu calonnau hwy trwy ffydd.

g Pen. 10.
44.
h Pen. 10.
43.

10 Yn awr gan hynny paham yr ydych chi yn temtio Duw, i i ddodi iau ar warau'r disgylion, yr hon nid allai ein tadau ni na ninnau eu dwyn?

i 1 Cor. 1. 2.
1 Pedr 1.
22.

11 k Eithr trwy ras yr Arglwydd Iesu Grift, yr ydym ni yn credu ein bod yn gadwedig yr un modd a hwythau.

j Mat.
23. 4.
Gal. 5. 1.
k Eph.
2. 8.

12 ¶ A'r holl liaws a ddistawodd, ac a wrandawodd ar Barnabas a Phaul, yn mynegi pa arwyddion a rhyfeddodau eu maint a wnaethai Duw ym mhlith y Cenhedloedd trwyddynt hwy.

l Tit. 3. 4

13 ¶ Ac wedi iddynt ddistewi, atebodd Iago, gan ddywedyd, Ha wŷr frodyr, gwrandewch arnaf fi.

14 Simeon a fynegodd pa wedd yr ymwelodd Duw ar y cyntaf i gymmeryd o'r Cenhedloedd bobl i'w enw.

15 Ac â hyn y cyttunai geiriau y prophwydi; megis y mae yn ysgirfenedig,

¹ Amos 9. 16 I Ar ol hyn y dychwelaf, ac yr adeil-
^{11, 12.} adaf drachefn dabernacl Dafydd, yr hwn
 fydd wedi fyrthio; a'i fylchau ef a adeiladaf
 drachefn, ac a'i cyfodaf eilchwyl;

17 Fel y byddo i hyn a weddiller o
 ddynion geisio'r Arglwydd, ac i'r holl
 Genhedloedd, y rhai y gelwir fy enw i
 arnynt, medd yr Arglwydd, yr hwn fydd
 yn gwneuthur yr holl bethau hyn.

18 Hyspys i Dduw yw ei weithredoedd
 oll erioedd.

²¹ Edrych ^{28.} 19 O herwydd paham m fy marn i yw,
 na flinom y rhai o'r Cenhedloedd a droifant
 at Dduw:

^{20.} 20 Eithr ysgrifenu o honom ni attynt, ar
 ymgadw o honynt n oddi wrth halogrwydd
 delwau, a o godineb, ac ^{21.} oddi wrth y peth
 a dagwyd, ac oddi wrth waed.

^{1.} 21 Canys y mae i Moses ym mhob dinas,
^{10.} er yr hen amferoedd, rai a'i pregethant ef,
^{11.} q gan fod yn ei ddarlain yn y synagogau
^{12.} bob sabbath.

^{13.} 22 Ynaw gwelwyd yn dda gan yr apostol-
 ion a'r henuriaid, ynghyd â'r holl eglwys,
 anfon gwyr etholedig o honynt eu hunain,
 i Antiochia, gyd â Phaul a Barnabas; ^{14.} sef
 Judas a gyfenwir Barfabas, a Silas, gwyr
 rhagorol ym mhlith y brodyr:

23 A bwy a' sgrifenasant gyd â hwynt
 fel hyn; Yr apostolion, a'r henuriaid, a'r
 brodyr, at y brodyr y rhai fy o'r Cenhedl-
 oedd yn Antiochia, a Syria, a Cilicia, yn
 anfon annerch.

24 Yn gymmaint a chlywed o honom ni,
 i rai a aethant allan oddi wrthym ni eich
 trallodi chwi â geiriau, gan ddymchwelyd
 eich eneidiau chwi, a dywedyd fod yn rhaid
 enwaedu arnoch, a chadw'r ddeddf; i'r
 rhai ni roisem ni gyfryw orchymyn:

25 Ni a welsom yn dda, wedi i ni ymgyn-
 null yn gyttûn, anfon gwyr etholedig at-
 toch, gyd â'n hanwylid Barnabas a Phaul;
^{13.} 26 r Gwyr a roifant eu heneidiau dros
^{14.} enw ein Harglwydd ni Iesu Grist.

^{15.} 27 Ni a anfonasom gan hynny Judas a
 Silas; a hwythau ar t air a fynegant i chwi
 yr un pethau.

28 Canys gwelwyd yn dda gan yr Yf-
 pryd Glân, a chennym ninnau, na ddodid
 arnoch faich ychwaneg na'r pethau angen-
 rheidiol hyn:

^{21.} 29 s Bodi chwi ymgadw oddi wrth yr hyn
^{22.} a aberthwyd i eulynod, a t gwaed, ac oddi
^{17.} wrth y peth a dagwyd, ac oddi wrth odineb:
^{14.} oddi wrth yr hyn bethau os ymgedwch, da
 y gwnewch. Byddwch iach.

30 Felly wedi eu gollwng hwynt ym-
 aith, hwy a ddaethant i Antiochia: ac wedi
 cynnull y lliaws ynghyd, hwy a roifant y
 llythyr.

31 Ac wedi iddynt ei ddarlain, llawen-
 ychu a wnaethant am y t diddanwch.

32 Judas hefyd a Silas, a hwythau yn
 brophwydi, trwy lawer o ymadrodd a ddi-
 ddanasant y brodyr, ac a'u cadarnhasant.

33 Ac wedi iddynt arcs yno dros amfer,
 hwy a ollyngwyd ymaith mewn heddwch,
 gan y brodyr, at yr apostolion.

34 Eithr gwelodd Silas yn dda aros yno.

35 A Phaul a Barnabas a arhosasant yn
 Antiochia, gan ddyfgu ac efangylu gair yr
 Arglwydd, gyd â llawer eraill hefyd.

53. 36 ¶ Ac wedi rhai dyddiau, dywedodd
 Paul wrth Barnabas, Dychwelwn ac ym-
 welwn â'n brodyr, ym mhob dinas y pre-
 gethasom air yr Arglwydd ynddynt, i weled
 pa fodd y maent hwy.

37 A Barnabas a gynghorodd gym-
 meryd gyd â hwynt u Ioan, yr hwn a
 gyfenwid Marc.

38 Ond ni welai Paul yn addas gym-
 meryd hwnnw gyd â hwynt, x yr hwn a
 dynnafai oddi wrthynt o Pamphylia, ac nid
 aethai gyd â hwynt i'r gwaith.

39 A bu gymmaint cynnwrf rhyngddynt,
 fel yr ymadawfant oddi wrth eu gilydd; ac
 y cymmerth Barnabas Marc gyd ag ef, ac
 y mordwyodd i Cyprus:

40 Eithr Paul a ddewisodd Silas, ac a
 aeth ymaith, y wedi ei orchymyn i ras
 Duw gan y brodyr.

41 Ac efe a dramwyodd trwy Syria a
 Cilicia, gan z gadarnhau yr eglwys.

P E N. XVI.

1 Paul, wedi enwaedu ar Timothëus, 7 ac wedi
 ei alw gan yr Yspryd, 14 yn troi Lydia:
 16 yn bwrw allan yspryd dewiniaeth; 19 ac
 am bynny Silas ac yntau yn cael eu fflangellu,
 a'u carcharu: 26 egoryd drysau y carchar:
 31 troi ceidwad y carchar, 37 a'u gwaredu
 bwythau.

YNA y daeth efe i a Dderbe ac i Lystra.
 Ac wele, yr oedd yno ryw ddiŷgybl,
 b a'i enw Timothëus, c mab i ryw wraig
 yr hon oedd Iuddewes, ac yn credu; a i
 dad oedd Roegwr:

2 Yr hwn d oedd yn cael gair da gan y
 brodyr oedd yn Lystra, ac yn Iconium.

3 Paul a fynnai i hwn fyned allan gyd ag
 ef; ac efe e a'i cymmerth ac a'i henwaed-
 odd ef, o achos yr Iuddewon oedd yn y
 lleoedd hynny: canys hwy a wyddent
 bawb mai Groegwr oedd ei dad ef.

4 Ac fel yr oeddynt yn ymdaith trwy'r
 dinafoedd, hwy t a roifant arnynt gadw
 y gorchymynion f a ordeinied gan yr
 apostolion a'r henuriaid y rhai oedd yn
 Jerusalem.

5 Ac felly'r eglwys i gadarnhawyd yn
 y ffydd, ac a gynnyddasant mewn rhifedi
 beunydd.

6 Ac wedi iddynt dramwy trwy Phrygia,
 a gwlad Galatia, a gwarafun iddynt gan yr
 Yspryd Glân bregethu y gair yn Asia;

7 Pan ddaethant i Myfia, hwy a geisasant
 fyned i Bithynia: ac ni oddefodd Yspryd
 yr Iesu iddynt.

8 Ac wedi myned heibio i Myfia, g hwy g 2 Cor.
 a aethant i wared i Troas.

9 A gweledigaeth a ymddangosodd i Paul
 liw nos: Rhyw wr o Macedonia a safai, ac
 a ddeisyfiai arno, ac a ddywedai, Tyred
 drosodd i Macedonia, a chymmorth ni.

10 A phan welodd efe y weledigaeth, yn
 ebrwydd ni a geisiasom fyned i Macedonia;
 gan gwbl-gredu alw o'r Arglwydd nynt i
 efangylu iddynt hwy.

11 Am hynny, wedi myned ymaith o
 Troas, ni a gyrchasom yn uniawn i Samo-
 thracia; a thrannoeth i Neapolis:

12 Ac oddi yno i Philippi, yr hon t fydd
 brif-ddinas o barth o Macedonia, dinas
 rŷdd: ac ni a fuom yn aros yn y ddinas
 honno ddyddiau rai.

13 Ac ar y dydd sabbath ni a aethom
 allan o'r ddinas i lan afon, lle y byddid
 arferol o weddio; ac ni a eisteddasom, ac
 a lafarasom wrth y gwragedd a ddaethant
 ynghyd.

14 ¶ A rhyw wraig a'i henw Lydia, un yn
 gwerthu porphor, o ddinas y Thyatiriaid, yr
 hon oedd yn addoli Duw, a wrandawodd;
 yr hon yr agorodd yr Arglwydd h ei chalon,
 i ddal ar y pethau a lafarid gan Paul.

15 Ac wedi ei bedyddio hi a'i theulu, hi a ddymunodd arnom, gan ddywedyd, Os barnafoch fy mod i yn ffyddlawn i'r Arglywydd; dewch i mewn i'm tŷ, ac arhosfych ymo. A i hi a'n cymhellodd ni.

16 ¶ A digwyddodd, a ni yn myned i weddio, i rywlangoes, yr hon oedd ganddi yspryd dewiniaeth, gyfarfod â ni; yr hon oedd yn peri i llawer o elw i'w meistraid, wrth ddywedyd dewiniaeth.

17 Hon a ddilynodd Paul a ninnau, ac a lefodd, gan ddywedyd, Y dynion hyn ydynt weision y Dew goruchaf, y rhai fydd yn mynegi i chwi ffordd iachawdwriaeth.

18 A hyn a wnaeth hi dros ddyddiau lawer. Eithr Paul m yn ffin ganddo, a drodd, ac a ddywedodd wrth yr yspryd, Yr ydwyf yn gorchymyn i ti, yn enw Iesu Grist, fyned allan o honi. Ac efe a aeth allan yr awr honno.

19 ¶ A phan welodd ei meistraid hi fyned gobaith eu helw hwynt ymaith, o hwy a ddaliafant Paul a Silas, ac a'u llusgafant bwy i'r farchnadfa, at y llywodraethwyr;

20 Ac a'u dygafant hwy at y fwyddogion, ac a ddywedafant, Y mae'r dynion hyn, y rhai ydynt Iuddewon, p yn llwyr-gythryblio ein dinas ni,

21 Ac yn dysgu defodau y rhai nid ydyw rydd i ni eu derbyn, na'u gwneuthur, y rhai ydym Rufeiniwyr.

22 A'r dyrfa a safodd i fynu ynghyd yn eu herbyn hwy; a'r fwyddogion, gan rwygo eu dillad, q a orchymynafant eu curo bwy â gwial.

23 Ac wedi rhoddi gwialennodiau lawer iddynt, hwy a'u tasiafant i garchar; gan orchymyn i geidwad y carchar eu cadw hwy yn ddiogel.

24 Yr hwn, wedi derbyn y cyfryw orchymyn, a'u bwriodd hwy i'r carchar nesaf i mewn, ac a wnaeth eu traed hwy yn sicr yn y cyffion.

25 ¶ Ac ar hanner nos Paul a Silas oedd yn gweddio, ac yn canu f mawl i Dduw: a'r carcharorion a'u clywafant hwy.

26 ¶ Ac yn ddifymmwth y bu daeargryn mawr, hyd oni figlwyd feiliau'r carchar: ac yn ebrwydd s yr holl ddrysau a agorwyd, a rhwymau pawb a aethant yn rhyddion.

27 A phan ddeffrôdd ceidwad y carchar, a chanfod drysau'r carchar yn agored, efe a dynnodde ei gleddyf, ac a amcanodd ei ladd ei hun; gan dybied ffoi o'r carcharorion ymaith.

28 Eithr Paul a lefodd â llef uchel, gan ddywedyd, Na wna i ti dy hun ddim niweid; canys yr ydym ni yma oll.

29 Ac wedi galw am oleu, efe a ruthrodd i mewn, ac yn ddychrynedig efe a fyrthiodd i lawr ger bron Paul a Silas,

30 Ac a'u dug hwynt allan, ac a ddywedodd, t O feistrad, beth fydd raid i mi ei wneuthur, fel y byddwyf gadwedig?

31 A hwy a ddywedafant, u Cred yn yr Arglywydd Iesu Grist, a chadwedig fyddi, ti a'th deulu.

32 A hwy a draethafant iddo air yr Arglywydd, ac i bawb oedd yn ei dŷ ef.

33 Ac efe a'u cymmerth hwy yr awr honno o'r nos, ac a olchodd eu briwiau; ac efe a feddyddiwyd, a'r eiddo oll, yn y man.

34 Ac wedi iddo eu dwyn hwynt i'w dŷ, x efe a ofododd fwyd ger eu bron hwy, ac a fu lawen, gan gredu i Dduw, efe a'i holl deulu.

35 A phan aeth hi yn ddydd, y fwyddogion a anfonafant y ceisiaid, gan ddywedyd, Gollwag ymaith y dynion hynny.

36 A chaidwad y carchar a fynegodd y geiriau hyn wrth Paul, Y fwyddogion a anfonafant i'ch gollwng chwi ymaith: yn awr gan hynny cerddwch ymaith; ewch mewn heddwch.

37 Eithr Paul a ddywedodd wrthynt, Wedi iddynt ein curo yn gyhoedd heb ein barnu, y a ninnau yn Rhufeiniwyr, hwy a'n bwriafant ni i garchar; ac yn awr a ydynt hwy yn ein bwrw ni allan yn ddirgel? nid felly; ond deuant hwy eu hunain, a dygant ni allan.

38 A'r ceisiaid a fynegafant y geiriau hyn i'r fwyddogion. A hwy a ofnafant, pan glywafant mai Rhufeiniaid oeddynt.

39 A hwy a ddaethant ac a attolygafant arnynt, ac a'u dygafant allan, ac a ddeifysafant arnynt fyned allan o'r ddinas.

40 Ac wedi myned allan o'r carchar, hwy a aethant i mewn at Lydia: ac wedi gweled y brodyr, hwy a'u cyfurfafant, ac a ymadawfant.

P E N. XVII.

1 Paul yn pregethu yn Thesalonica: a lle y mae rhai yn credu, ac eraill yn ei erlid ef. 10 Ei anfon ef i Berea, ac yntau yn pregethu yno; 13 ac wedi ei erlid yn Thesalonica, 15 yn dysod i Athen; ac yno yn ymresymmu, ac yn pregethu iddynt bwy y Duw byw, yr bwn nid adwaenent: 34 ac wrth bynny bagad yn troi at Grist.

G WED i iddynt dramwy trwy Amphipolis ac Apolonia, hwy a ddaethant i Thesalonica, lle yr oedd synagog i'r Iuddewon.

2 A Phaul, yn ol ei arfer, a aeth i mewn attynt, a thros dri fabbath a ymresymmodd â hwynt allan o'r ysgrythyrau,

3 Gan egluro a dodi ger eu bronau, a mai rhaid oedd i Grist ddiodeff, a chlyfodi oddi wrth y meirw: ac mai hwn yw y Crist Iesu, yr hwn f yr wyf fi yn ei bregethu i chwi.

4 A rhai o honynt a gredafant, ac a ymwasgafant â Phaul a Silas, ac o'r Groegwyr crefyddol liaws mawr, ac o'r gwragedd pennaf nid ychydig.

5 ¶ Eithr yr Iuddewon y rhai oedd heb gredu, gan gynfigennu, a gymmerafant attynt ryw ddynion drwg o grwydriad; ac wedi casglu tyrfa, hwy a wnaethant gyffro yn y ddinas, ac a ofodafant ar dŷ Jason, ac a geisafant eu dwyn hwynt allan at y bobl.

6 A phan na chawfiant hwynt, hwy a lusgafant Jason, a rhai o'r brodyr, at ben-naethiaid y ddinas, gan lefain, c Y rhai fydd yn afionyddu'r byd, y rhai bynny a ddaethant yma hefyd;

7 Y rhai a dderbyniodd Jason: ac y mae y rhai hyn oll yn gwneuthur yn erbyn ordeiniadau Cefar, d gan ddywedyd fod brenhin arall, sef Iesu.

8 A hwy a gyffroisafant y dyrfa, a llywodraethwyr y ddinas hefyd, wrth glywed y pethau hyn.

9 Ac wedi iddynt f gael f sicrwydd gan Jason a'r lleill, hwy a'u gollyngafant hwynt ymaith.

10 ¶ A'r brodyr yn ebrwydd o hŷd nos a anfonafant Paul a Silas i Berea: y rhai wedi eu dysod yno, a aethant i synagog yr Iuddewon.

11 Y rhai hyn oedd foneddigeiddiach na'r rhai oedd yn Thesalonica, y rhai a dderbyn-

dderbyniafant y gair gyd â phob parod-
rwydd meddwl, gan chwilio beunydd yr
ysgrythrau, a oedd y pethau hyn felly.
12 Felly llawer o honynt a gredafant,
ac o'r Groegfau parchedig, ac o wŷr nid
ychydig.

13 A phan wybu yr Iuddewon o The-
salonica fod gair Duw yn ei bregethu gan
Paul yn Berea hefyd, hwy a ddaethant yno
hefyd, gan gyffroi'r dyfya.

14 Ac yna yn ebrwydd y brodyr a anfon-
asant Paul ymaith, i fyned megis i'r môr:
ond Silas a Thimotheus a arhosafant yno.

15 A chyfarwyddwyr Paul a'i dygafant
ef hyd Athen: ac g wedi derbyn gor-
chymyn at Silas a Thimotheus, ar iddynt
ddyfod atto ar ffrwst, hwy a aethant ym-
aith.

54. 16 ¶ A thira'r ydoedd Paul yn aros am
danynt yn Athen, ei yspryd a gynhyrfwyd
ynddo, wrth weled y ddinas † wedi ymroi
i eulynod.

† yn
llaw
eulynod.
17 O herwydd hynny yr ymresymmodd
efe yn y synagog a'r Iuddewon, ac a'r rhai
crefyddol, ac yn y farchnad beunydd a'r
shai a gyfarfyddent ag ef.

† hauror
gariau.
18 A rhai o'r philosophyddion o'r Epi-
curiaid, ac o'r Stoiciaid, a ymddadleuafant
ag ef: a rhai a ddywedafant, Beth a fynnai
y † siaradwr hwn ei ddywedyd? a rhai,
Tehyg yw ei fod ef yn mynegi duwiau
dieithr: am ei fod yn pregethu yr Iesu, a'r
adgyfodiad, iddynt.

† Sef,
Bryn
Marwth,
neu, Mars.
Y llys
uchaf yn
Athen
ydoedd.
19 A hwy a'i daliafant ef, ac a'i dygafant
i † Areopagus, gan ddywedyd, A allwn ni
gael gwybod beth yw y ddyfsg newydd hon,
a draethir gennyti?

20 Oblegyd yr wyt ti yn dwyn rhyw
bethau dieithr i'n clustiau ni: am hynny
ni a fynnem wybod beth a allai y pethau
hyn fod.

21 (A'r holl Atheniaid, a'r dieithriaid y
rhai oedd yn ymdeithio yno, nid oeddynt
yn cymmeryd hamdden i ddim arall, ond i
ddywedyd neu i glywed rhyw newydd)

† Neu,
llys yr
Arcopag-
us.
22 ¶ Yna y safodd Paul ynghanol † Arc-
opagus, ac a ddywedodd, Ha wŷr Athen-
iaid, mi a'ch gwelaf chwi ym mhob peth
yn dra choel-grefyddol.

† Neu,
eigb duw-
iau a add-
o wch.
2 Thef. 2.
23 Canys wrth ddyfod heibio, ac edrych
ar † eich defosynau, mi a gefais allor yn
yr hon yr ysgrifenasid, I'R DUW NID
ADWAENIR. Yr hwn gan hynny yr
ydych chwi heb ei adnabod yn ei addoli,
hwnnw yr wyt fi yn ei fynegi i chwi.

h Pen. 14.
15.
i Pen. 7.
48.
24 h Y Duw a wnaeth y byd, a phob
peth fydd ynddo, gan ei fod yn Arglwydd
nef a daear, i nid yw yn trigo mewn temlau
o waith dwylaw:

k Sal. 50.
8.
1 Gen. 2.
7.
25 Ac nid â dwylaw dynion y gwafa-
naethir ef, k fel pe bai arno eisiau dim;
I gan ei fod yn rhoddi i bawb fywyd, ac
anadl, a phob peth oll.

26 Ac efe a wnaeth o un gwaed, bob
cenedl o ddynion, i breswyllo ar holl wyneb
y daear, ac a bennodd yr amferoedd rhag-
osodedig, a m therfynau eu preswylfod
hwynt;

m Deut.
32. 8.
n Rhuf. 1.
20.
o Col. 1.
17.
Heb. 1. 3.
p Tit. 1.
12.
† Neu,
Presydd-
dau, neu,
beird.
27 n Fel y ceisient yr Arglwydd, os
gallent ymbalfalu am danô ef, a'i gael, er
nad yw efe yn ddiâu neppell oddi wrth
bob un o honom:

28 Oblegyd o ynddo ef yr ydym ni yn
byw, yn symmud, ac yn bod; p megis
y dywedodd rhai o'ch † poetau chwi eich
hunain. Canys ei hiliogaeth ef hefyd ydym
ni;

29 Gan ein bod ni gan hynny yn hil-
iogaeth Duw, q ni ddylem ni dybied fod q Ely 4d
y Duwdod yn debyg i aur, neu arian, neu faen, o gerfiad celfyddyd a dychym-
myg dyn.

30 r A Duw, wedi esgeuluso amferoedd r Pen. 14.
yr anwybodaeth hon, fydd s yr awr hon 16.
yn gorchymyn i bob dyn ym mhob man Rhuf. 3.
edifarhau: s Luc 24.
47.

31 O herwydd iddo ofod diwrnod yn yr 47.
hwn t y barna efe y byd mewn cyfiawnder, t Pen. 10.
trwy y gwr a ordeiniodd efe; gan roddi 42.
† ffydd i bawb, o herwydd u darfod iddo ei Rhuf. 2.
gyfodi ef oddi wrth y meirw. 16.
† per-
wydd.

32 ¶ A phan glywfant fon am adgyfod-
iad y meirw, rhai a watwarafant; a rhai a
ddywedafant, Ni a'th wrandawn drachefn u Pen. 2;
am y peth hwn. 24.

33 Ac felly Paul a aeth allan o'u plith
hwynt.

34 Eithr rhai gwŷr a lynafant wrtho, ac
a gredafant: ym mhlith y rhai yr oedd Di-
onyfius yr Arcopagiad, a gwraig a'i henw
Damaris; ac eraill gyd â hwynt.

P E N. XVIII.

3 Paul yn gweithio â i ddwylaw, ac yn pre-
gethu yn Corinth i'r Cenedloedd. q Yr Ar-
glwydd yn ei gysuro ef trwy weledigaeth.
12 A chwyn arno ef ger bron Gâlîo y rhag-
law: yntau yn cael ei ollwng ymaith; 18
ac wedi hynny yn tramwyo o ddinas i ddinas,
ac yn nerthu'r disgyblion. 24 Apôlos, wedi ei
ddyfsgu yn fanylach gan Acwila a Phrisila,
28 yn pregethu Crist gyd â nerth marw.

A R ol y pethau hyn, Paul a ymadawodd
ag Athen, ac a ddaeth i Corinth. 54.

2 Ac wedi iddo gael rhyw Iuddew a'i
enw a Acwila, un o Pontus o genedl, wedi a Rhuf.
dyfod yn hwyr o'r Ital, a'i wraig Priscila 16. 3.
(am orchymyn o Claudius i'r Iuddewon 1 Cor. 16;
oll fyned allan o Rufain) efe a ddaeth at- 19.

3 Ac, o herwydd ei fod o'r un gelfyddyd,
efe a arhoes gyd â hwynt, ac b a weithiodd b Pen. 20.
(canys gwneuthurwyr pebyll oeddynt wrth 34.
eu celfyddyd) i Cor. 4.
12.

4 Ac efe a ymresymmodd yn y synagog i Thef.
bob sabbath, ac a † gynghorodd yr Iu- 9.
ddewon, a'r Groegiaid. 2 Thef. 3.
8.

5 A phan ddaeth e Silas a Thimotheus o
Macedonia, bu gyfyng ar Paul yn yr yf-
pryd, ac efe a dystiolaethodd i'r Iuddewon, e Pen. 17.
mai Iesu † oedd Crist. 14, 15.
† ydwy'r
Crist.

6 A d hwythau gwedi ymosod yn ei er-
byn, a chablu, e efe a ysgydwodd ei ddillad, d Pen. 13.
ac a ddywedodd wrthynt, f Bydded eich 48.
gwaed chwi ar eich pennau eich hunain; 1 Pedr 4.
g glân ydwyf fi: o hyn allan mi a af at y 2 a Sam.
Cenedloedd. 1. 15.

7 ¶ Ac wedi myned oddi yno, efe a
ddaeth i dŷ un a'i enw Justus, un oedd yn
addoli Duw, tŷ yr hwn oedd yn cyffwrdd 14.
â'r synagog. Pen. 13.
51.

8 h A Chrispus yr arch-synagogydd a gred-
odd yn yr Arglwydd, a'i holl dŷ: a llawer f Eze. 18.
o'r Corinthiaid, wrth wrando, a gredafant, g Eze. 3.
ac a fedyddiwyd. 18, 19.
Pen. 20.

9 i A'r Arglwydd a ddywedodd wrth 26.
Paul trwy weledigaeth liw nos, Nac ofna; h i Cor.
eithr llafara, ac na thaw: 1. 14.
i Pen. 13
11.

10 Canys yr wyf fi gyd â thi, ac ni esyd neb
arnat, i wneuthur niweid i ti: o herwydd
y mae i mi bobl lawer yn y ddinas hon.

11 Ac efe a † arhoes yno flwyddyn a † Gt.
chwe mis, yn dyfsgu gair Duw yn eu plith 1. 14.
hwynt.

55. 12 ¶ A phan oedd Gâllo yn rhaglaw yn Acaia, cyfododd yr Iuddewon yn unfryd yn erbyn Paul, ac a'i dygasant ef i'r frawdle,

13 Gan ddywedyd, Y mae hwn yn annog dynion addoli Duw yn erbyn y ddeddf.

14 Ac fel yr oedd Paul yn amcanu agoryd ei enau, dywedodd Gâllo wrth yr Iuddewon, k Pen. 25. 11. on, k Pe buasai gam, neu ddrwg weithred, O Iuddewon, wrth reſwm myfi a gyd-ddygafwn â chwi:

15 Eithr os y cwestiwn fydd am ymadrodd, ac enwau, a'r ddeddf fydd yn eich plith chwi, edrychwch eich hunain; canys ni fyddaf fi farnwr am y pethau hyn.

16 Ac efe a'u gyrrodd hwynt oddi wrth y frawdle.

r. Cor. 1. 17 A'r holl Roegwyr a gymmerasant l Softhenes yr arch-synagogydd, ac a'i curasant o flaen y frawdle. Ac nid oedd Gâllo yn gofalu am ddim o'r pethau hynny.

18 ¶ Eithr Paul, wedi aros etto ddyddiau lawer, a ganodd yn iach i'r brodyr, ac a fordwyodd ymaith i Syria, a chyd ag ef Priscila ac Acwila; gwedi iddo m gneifio ei ben yn Cencrêa: canys yr oedd arno adduned.

m Num. 6 18. Pen. 21. 24. 19 Ac efe a ddaeth i Ephesus, ac a'u gadawodd hwynt yno; eithr efe a aeth i'r synagog, ac a ymresymmodd â'r Iuddewon.

20 A phan ddymunasant arno aros gyd â hwynt dros amſer hwy, ni chaniattaodd efe:

n Pen. 19. 21. o i Cor. 4. 19. He. 6. 3. 1 go 4. 15. 21 Eithr efe a ganodd yn iach iddynt, gan ddywedyd, n Y mae yn anghenrhaid i mi gadw yr wyl fy'n dyfod yn Jerusalem; ond o os myn Duw, mi a ddeuaf yn fy ol attoch chwi drachefn. Ac efe a aeth ymaith o Ephesus.

22 Ac wedi iddo ddyfod i wared i Cefarea, efe a aeth i fynu ac a gyfarchodd yr eglwys, ac a ddaeth i wared i Antiochia.

56. 23 Ac wedi iddo dreulio talm o amſer, efe a aeth ymaith, gan dramwy trwy wlad p Galatia, a Phrygia, mewn trefn, a chadarnhau yr holl ddisgyblion.

p Gal. 4. 14. q i Cor. 1. 12. 24 ¶ q Eithr rhyw Iuddew, a'i enw Apolos, Alecfandriad o genedl, gwr ymadroddus, cadarn yn yr ysgrythyrau, a ddaeth i Ephesus.

25 Hwn oedd wedi dechreu dysgu iddo ffordd yr Arglwydd: ac efe yn wrefog yn yr yspryd, a lasarodd, ac a athrawiaethodd yn ddiwyd y pethau a berthynent i'r Arglwydd, r heb ddeall ond bedydd Ioan yn unig.

r Pen. 19. 3. 26 A hwn a ddechreuodd lasaru yn hŷ yn y synagog: a phan glybu Acwila a Phriscila, hwy a'i cymmerasant ef attynt, ac a agorasant iddo ffordd Duw yn fanylach.

27 A phan oedd efe yn ewyllysio myned i Acaia, y brodyr, gan annog, a fgrisenasant at y disgyblion i'w dderbyn ef. r i Cor. 3. 6. hwn, wedi ei ddyfed, s a gynnorthwyodd lawer ar y rhai a gredasent trwy ras.

28 Canys efe a orchfygodd yr Iuddewon yn egniol, ar gyhoedd, gan ddangos trwy ysgrythyrau, mai Iesu yw Crist.

P E N. XIX.

6 Rhoddi'r Yspryd Glân trwy ddawylaw Paul, 9 Yr Iuddewon yn cablu ei athrawiaeth ef, yr bon a gadarnbeir trwy wyrthiau. 13 Y consurwyr Iuddewiaidd

16 yn cael eu caro gan y cytbraul. 19 Lleſgi y llyfrau consurio. 24 Demetrius, o chwang elw, yn codi terfysg mawr yn erbyn Paul: 35 ac ysgrifenedydd y ddinas yn llonyddu'r derfysg.

A Digwyddodd, tra fu Apolos yn Corinth, wedi i Paul dramwy trwy a y parthau uchaf, ddyfod o hono ef i Ephesus: ac wedi iddo gael rhyw ddisgyblion, 56. a i Mac. 3: 37. a 6. 1.

2 Efe a ddywedodd wrthynt, A dderbyniasoch chwi yr Yspryd Glân er pan gredasoch? A hwy a ddywedasant wrtho, b Ni chawfom ni gymmaint a chlywed a oes Yspryd Glân. b Pen. 8. 16. Edrych i Sam. 3. 7.

3 Ac efe a ddywedodd wrthynt, I beth gan hynny y bedyddiwyd chwi? Hwythau a ddywedasant, c I fedydd Ioan. c Pen. 18. 25. d Mat. 3. 11. Pen. 1. 5. a 11. 16.

4 A dywedodd Paul, d Ioan yn eddïau a fedyddiodd â bedydd edifeirwch, gan ddywedyd wrth y bobl am gredu yn yr hwn oedd yn dyfod ar ei ol ef, sef yng Nghrist Iesu.

5 A phan glywsant hwy hyn, hwy a fedyddiwyd yn enw yr Arglwydd Iesu.

6 Ac wedi i Paul e ddodi ei ddawylaw arnynt, yr Yspryd Glân a ddaeth arnynt; a hwy f a draethasant â thafodau, ac a brophwydasant. e Pen. 6. 6. a 8. 17. f Pen. 2. 4. a 10. 46.

7 A'r gwyr oll oeddynt ynghylch deuddeg.

8 Ac efe a aeth i mewn i'r synagog, ac a lasarodd yn hŷ dros dri mis, gan ymresymmu a chynghori y pethau a berthynent i deyrnas Dduw.

9 Eithr g pan oedd rhai wedi caledu, ac heb gredu, gan ddywedyd yn ddrwg am y ffordd honno ger bron y lliaws, efe a dynnodd ymaith oddi wrthynt, ac a neillduodd y disgyblion; gan ymresymmu beunydd yn ysgol yn Tyrannus. g 2 Tim. 1. 15. h Edrych Pen. 9. 2. Adn. 23. Pen. 24. 14. h Edrych Pen. 20. 31. i Marc 16. 20. Pen. 14. 3. k Pen. 5. 15. Edrych 2 Bren. 4. 29. t gwrthiau.

10 A h hyn a fu dros yspaid dwy flynedd, hyd oni ddarfu i bawb a oedd yn trigo yn Asia, yn Iuddewon a Groegiaid, glywed gair yr Arglwydd Iesu.

11 A i gwyrthiau rhagorol a wnaeth Duw trwy ddawylaw Paul:

12 k Hyd oni ddygid at y cleifion, oddi wrth ei gorph ef, napcynau neu ffoledau; a'r clefydau a ymadawai â hwynt, a'r yspriedion drwg a aent allan o honynt.

13 ¶ Yna rhai o'r Iuddewon crwydraidd, y rhai oedd consurwyr, l a gymmerasant arnynt enwi uwch ben y rhai oedd ag yspriedion drwg ynddynt, enw'r Arglwydd Iesu, gan ddywedyd, Yr ydym ni yn eich tynghedu chwi trwy yr Iesu, yr hwn y mae Paul yn ei bregethu. 58. Edrych Marc 9. 38.

14 Ac yr oedd rhyw faith o feibion i Scefa, Iuddew, ac arch-offeiriad, y rhai oedd yn gwneuthur hyn.

15 A'r yspryd drwg a attebodd ac a ddywedodd, Yr Iesu yr wyf yn ei adnabod, a Phaul a adwaen; eithr pwy ydych chi?

16 A'r dyn yr hwn yr oedd yr yspryd drwg ynddo, a ruthrodd arnynt, ac a'u f gorchfygodd, ac a fu drwm yn eu herbyn; hyd oni ffofant hwy allan o'r tŷ hwnnw, yn noethion ac yn archolledig. t meistr-olodd.

17 A hyn a fu byspys gan yr holl Iuddewon a'r Groegiaid hefyd y rhai oedd yn preswyllo yn Ephesus; ac ofn a syrthiodd arnynt oll, ac enw yr Arglwydd Iesu a fawrygwyd.

18 A llawer o'r rhai a gredasent a ddaethant, ac m a gyffesasant, ac a synegasant eu gweithredoedd. m Mat. 3. 6.

19 Llauer hefyd o'r rhai a fuafai yn gwnethur † rhodrefwaith, a ddygafant eu llyfrau ynghyd, ac a'u llosgafant yngŵydd pawb : a hwy a fwriafant eu gwerth hwy, ac a'i cawfant yn ddengmil a deugain o ddarnau arian.

n Pen. 6. 20 n Mor gadarn y cynnyddodd gair yr 7. a 12. 24. Arglwydd, ac y crythaodd.

59. 21 ¶ O A phan gyilawnwyd y pethau hyn, p arfaethodd Paul yn yr yspïryd, gwedi iddo dramwy trwy Macedonia ac Acaia, fyned i Jerusalem ; gan ddywedyd, Gwedi i mi fod yno, q rhaid i mi weled Rhufain q Pen. 18 hefyd.

21. 22 Ac wedi anfon i Macedonia ddau o'r r Pen. 13. r rhai oedd yn gweini iddo, sef Timotheus ac s Erastus, efe ei hun a arhofodd dros amfer yn Asia.

5. 23 ¶ A bu ar t yr amfer hwnnw drallod 16. 23. 2 Tim. 4. 20. nid bychan ynghylch y u ffordd honno.

12 Cor. 1. 24 Canys rhyw un a'i enw Demetrius, 8. gôf arian, yn gwnethur temlau arian i u Edrych Pen. 9. 2. Ddiana, oedd yn peri elw x nid bychan i'r x Pen. 16. crefftwyr ;

16, 19. 25 Y rhai a alwodd efe, ynghyd â gweithwyr y cyfryw bethau hefyd, ac a ddywedodd, Ha wŷr, chwi a wyddoch mai oddi wrth yr elw hwn y mae ein golud ni :

26 Chwi a welwch hefyd ac a glywch, nid yn unig yn Ephesus, eithr agos dros Asia oll, ddarod i'r Paul yma berfwadio a throil llawer o bobl ymaith, wrth ddywedyd y nad ydyw dduwiau y rhai a wnair â dwylaw.

y Sal. 115. 4. 27 Ac nid yw yn unig yn enbyd i ni, ddyfod y rhan hon i ddirmyg ; eithr hefyd bod cyrif teml y dduwies fawr Diana yn ddi-ddym, a bod hefyd ddistrywio ei mawrhydi hi, yr hon y mae Asia oll a'r byd yn ei haddoli.

28 A phan glywsant, hwy a lánwyd o ddigofaint ; ac a lefant, gan ddywedyd, Mawr yw Diana yr Ephesiaid.

29 A llánwyd yr holl ddinas o gythrwf : a hwy a ruthrasant yn unfryd i'r † orfedd, gwedi cipio z Gaius ac a Aristarcus o Macedonia, cyd-ymdeithion Paul.

30 A phan oedd Paul yn ewyllysio myned i mewn i blith y bobl, ni adawodd y disgyblion iddo.

31 Rhai hefyd o bennaethiaid Asia, y rhai oedd gyfeillion iddo, a yrrasant atto, i ddeisyf arno, nad ymroddai efe i fyned i'r orfedd.

32 A rhai a lefant un peth, ac eraill beth arall : canys y gynnulleidfa oedd yn gymmysg ; a'r rhan fwyaf ni wyddent o herwydd pa beth y daethent ynghyd.

33 A hwy a dynnasant Alecsander allan o'r dyrfa, a'r Iuddewon yn ei yrru ef ym mlaen. Ac Alecsander b a amneidiodd â'i law am ofteg, ac a fynnafai ei ymddiffyn ei hun wrth y bobl.

34 Eithr pan wybuant mai Iuddew oedd efe, pawb ag un llef a lefant megis dros ddwy awr, Mawr yw Diana yr Ephesiaid.

35 Ac wedi i† ffolhaig y ddinas lonyddu'r bobl, efe a ddywedodd, Ha wŷr Ephesiaid, pa ddyn sydd ni's gwyr fod dinas yr Ephesiaid yn † addoli y dduwies fawr Diana, a'r ddelw a ddisgynodd oddi wrth Jupiter ?

36 A chan fod y pethau hyn heb allu dywedyd i'w herbyn, rhaid i chwi fod yn llonydd, ac na wneloch ddim mewn byrbwyll.

37 Canys dygafoch yma y gwŷr hyn, y rhai nid ydynt nac yn yspeilwyr temlau, nac yn cablu eich duwies chwi.

38 Od oes gan hynny gan Ddemetrius, a'r crefftwyr sydd gyd ag ef, un hawl yn erbyn neh, y mae cyfraith i'w chael, ac y mae rhaglafiaid : rhodded pawb yn erbyn eu gilydd.

39 Ac os gofynwch ddim am bethau eraill, mewn cynulleidfa † gyfreithlawn y + ruffre- 1 din.

40 O herwydd enbyd yw rhag achwyn arnom am y derfysg heddyw ; gan nad oes un achos trwy yr hwn y gallom roddi rhefwm o'r ymgyrch hwn.

41 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a ollngodd y gynnulleidfa ymaith.

P E N. XX.

1 Paul yn myned i Macedonia ; 7 yn gwasanaetbu swpper yr Arglwydd, ac yn pregetbu. 9 Eutycus, wedi cwympo i lawr yn farw, yn cael ei godi i fynu yn fyw. 17 Paul, ym Miletus, yn galw yr henuriaid ynghyd ; ac yn mynegi iddynt beth a ddigwyddai iddo : 28 yn gorchymyn praiddd Duxo iddynt : 29 yn eu rhybuddio bwynt am y gau athrawon : 36 yn gweddiio gyd â bwynt ; ac yn myned ymaith.

A C ar ol gostegu y cythrwf, Paul, wedi galw y disgyblion atto, a'u cofeidio,

a a ymadawodd i fyned i Macedonia.

2 Ac wedi iddo fyned dros y parthau hynny, a'u cynghori hwynt â llawer o ymadrodd, efe a ddaeth i dir Groeg.

3 Ac wedi aros drimis, a gwnethur o'r Iuddewon gynnllwyn iddo, fel yr oedd ar fedr morio i Syria, efe a arfaethodd ddychwelyd trwy Macedonia.

4 A chyd-ymdeithiodd ag ef hyd yn Asia, Sopater o Berea ; ac o'r Thesalonaid, b Aristarcus, a Secundus, a Gaius o Dderbe, a Thimothëus ; ac o'r Asiaid, c Tyeicus, a d Throphimus.

5 Y rhai hyn a aethant o'r blaen, ac a arhofasant am danom yn Troas.

6 A ninnau a fordwyafom ymaith oddi wrth Philippi, ar ol dyddiau y bara croyw ; ac a ddaethom attynt hwy i Troas mewn pum niwrnod ; lle yr arhofasom faith niwrnod.

7 Ac ar e y dydd cyntaf o'r † wythnos, wedi i'r disgyblion ddyfod ynghyd i dorri bara, Paul a † ymresymmodd â hwynt, ar fedr myned ymaith drannoeth ; ac efe a barhaodd yn ymadrodd hyd hanner nos.

8 Ac yr oedd llawer o lampau yn y llofft lle yr oeddynt wedi ymgafgu.

9 A rhwy wr ieuange, a'i enw Eutycus, a eisteddai mewn ffenestr : ac efe a fyrthiodd mewn trymgwsg, tra yr oedd Paul yn ymresymmu yn hir, wedi ei orchfygu gan gwsg, ac a gwympodd i lawr o'r drydedd lofft ; ac a gyfodwyd i fynu yn farw.

10 A Phaul a aeth i wared, ac g a fyrthiodd arno ef, a chan ei gofeidio, a ddywedodd, h Na chwyffroed arnoch : canys y mae ei enaid ynddo ef.

11 Ac wedi iddo ddyfod i fynu, a thorri bara, a bwytta, ac ymddiddan llawer hyd dorriad y dydd ; felly efe a aeth ymaith.

12 A hwy a ddygafant y llange yn fyw, ac a gyfurwyd yn ddirfawr.

13 ¶ Ond nynt a aethom o'r blaen i'r llong, ac a hwyliafom i Affos ; ar fedr oddi yno dderbyn Paul : canys felly yr oedd

H 1 efe

60.

a i Tim.

1. 3.

b Pen. 19.

29 a 27. 2.

Col. 4. 10.

c Eph. 6.

21.

Col. 4. 7.

2 Tim. 4.

12.

Tit. 3. 12.

d Pen. 21.

29.

2 Tim. 4.

20.

e i Cor.

16. 2.

Dat. 1. 10.

† sabbath.

f Pen. 2.

42. 46.

1 Cor. 10.

16. a 11.

20. &c.

† bregeth.

odd idd-

ynt.

g i Bren.

17. 21.

h Mat. 9.]

24.

efe wedi ordeinio, ar fedr myned ei hun ar ei draed.

14 A phan gyfarfu efe â ni yn Affos, nyni a'i derbyniasom ef i mewn, ac a ddaethom i Mitylene.

15 A morio a wnaethom oddi yno, a dyfod drannoeth gyferbyn â Chios; a thradwy y tiriasom yn Samos, ac a arhosafom yn Trogylium; a'r ail dydd y daethom i Miletus.

16 Oblegyd Paul a roddasai ei fryd ar hwylio heibio i Ephesus, fel na byddai iddo dreulio amser yn Asia. Canys i bryfio yr oedd, os bai bosibl iddo, i fod yn Jerusalemyr erbyn dydd y † Sulgwyn.

17 ¶ Ac o Miletus efe a anfonodd i Ephesus, ac a alwodd atto henuriaid yr eglwys.

18 A phan ddaethant atto, efe a ddywedodd wrthynt, Chwi a wyddoch, k er y dydd cyntaf y daethum i Asia, pa fodd y bûm i gyd â chwi dros yr holl amser,

19 Yn gwasanaethu 'r Arglwydd gyd â phob gostyngeddwydd, a llawer o ddagrau, a phrofedigaethau y rhai a ddigwyddodd i mi trwy gynllwynion yr Iuddewon:

20 Y modd i nad attelias ddim o'r pethau buddiol heb eu mynegi i chwi, a'ch dysgu ar gyhoedd, ac o dŷ i dŷ;

21 Gan dystiolaethu i'r Iuddewon, ac i'r Groegiaid hefyd, m yr edifeirwch fydd tu ag at Dduw, a'r ffydd fydd tu ag at ein Harglwydd Iesu Grist.

22 Ac yn awr, wele n fi yn rhwym yn yr yspryd yn myned i Jerusalemyr, heb wybod y pethau a ddigwydd i mi yno:

23 Eithr bod o yr Yspryd Glân yn tyftio i mi ym mhob dinas, gan ddywedyd, fod rhwymau a blinderau yn fy aros.

24 Ond p nid wyf fi yn gwneuthur cyfrif o ddim, ac nid gwerthfawr gennyf fy einioes fy hun, os gallaf orphen fy ngyrfa trwy lawenydd, a'r weinidogaeth q a dderbynias gan yr Arglwydd Iesu, i dystiolaethu efengyl gras Duw.

25 Ac yr awrhon, wele, mi a wn r na chechw chwi oll (ym mysg y rhai y bûm i yn tramwy yn pregethu teyrnas Dduw) weled fy wyneb i mwyach.

26 O herwydd pahan yr ydwyf yn tyftio i chwi y dydd heddyw, s fy mod i yn lân oddi wrth waed pawb oll.

27 Canys t nid ymattelias rhag mynegi i chwi holl u gyngor Duw.

28 ¶ Edrychwch gan hynny arnoch eich hunain, ac ar yr holl braidd ar yr hwn y gosododd yr Yspryd Glân chwi yn olygwyr, i fugeilio eglwys Dduw, y yr hon a bwrcaodd efe z â'i briod waed.

29 Canys myfi a wn hyn, y daw, ar ol fy ymadawiad i, a ffeiddiau † blinion i'ch plith, heb arbed y praid.

30 Ac o honoch chwi eich hunain y cyfyd gwyr yn llafaru pethau gŵys-draws, i dynnu disgylion ar eu hol.

31 Am hynny gwyliwch, a chofiwch, b dros dair blynedd nâ pheidiais i nos a dydd â rhybuddio pob un o honoch â dagrau.

32 Ac yr awrhon, frodyr, yr ydwyf yn eich gorchymyn i Dduw, ac i air ei ras ef, yr hwn a all c adeiladu ychwaneg, a rhoddi i chwi d etifeddiaeth ym mblith yr holl rai a fancteiddiwyd.

33 e Arian, neu aur, neu wisg neb, ni chwernychats.

34 Ie, chwi a wyddoch eich hunain, f ddarod i'r dwylaw hyn wasanaethu i'm cyfreidiau i, ac i'r rhai oedd gyd â mi.

35 Mi a ddangosais i chwi bob peth, g mai wrth lasurio felly, y mae yn rhaid cynnorthwyo 'r gweiniaid; a chofio geiriau'r Arglwydd Iesu, ddywedyd o hono ef, mai dedwydd yw rhoddi, yn hytrach nâ derbyn.

36 ¶ Ac wedi iddo ddywedyd y pethau hyn, efe h a roddodd ei liniau i lawr, ac a weddiodd gyd â hwynt oll.

37 Ac wylo yn dost a wnaeth pawb: a hwy a fyrrhiant ar wddf Paul, ac a'i cusanafant ef;

38 Gan ofidio yn bennaf am y gair i a ddywedafai efe, na chaent weled ei wyneb ef mwy. A hwy a'i hebryngafant ef i'r llong.

P E N. XXI.

1 Paul yn gwrthod ei gyngbori i beidio â myned i Jerusalemyr. 9 Merched Phylip yn brophwydesau. 15 Paul yn dyfod i Jerusalemyr: 27 lle y dalirwyd ef, ac y bu mewn mawr berygl: 31 a'r pen-captien yn ei achub ef, ac yn rhoi cennad iddo i lasaru wrth y bobl.

A Digwyddodd, wedi i ni ofod allan, ac ymadael â hwynt, ddyfod o honom ag uniawn-gyrch i Coos, a thrannoeth i Rhodes; ac oddi yno i Patara.

2 A phan gawfom long yn hwylio trosodd i Phenice, ni a ddringafom iddi, ac a aethom ymaith.

3 Ac wedi ymddangos o Cyprus i ni, ni a'i gadawfom hi ar y llaw afwy, ac a hwyliafom i Syria, ac a diriasom yn Tyrus: canys yno yr oedd y llong yn dadlwytho'r llwyth.

4 Ac wedi i ni gael disgylion, nyni a arhosafom yno saith niwrnod: a y rhai a ddywedafant i Paul, trwy'r Yspryd, nad elai i fynu i Jerusalemyr.

5 A phan ddarfu i ni orphen y dyddiau, ni a ymadawfom, ac a gychwynafom: a phawb, ynghyd â'r gwragedd a'r plant, a'n hebryngafant ni hyd allan o'r ddinas: ac wedi i ni bostwng ar ein gliniau ar y traeth, ni a weddiafom.

6 Ac wedi i ni ymgylfarch â'n gilydd, ni a ddringafom i'r llong; a hwythau a ddychwelafant i'w cartref.

7 Ac wedi i ni orphen hwylio o Tyrus, ni a ddaethom i Ptolemais: ac wedi i ni gyfarch y brodyr, ni a drigafofom un diwrnod gyd â hwynt.

8 A thrannoeth † y rhai oedd ynghylch Paul † a ymadawfom, ac a ddaethant i Cefarea. Ac wedi i ni fyned i mewn i dŷ Phylip e yr efengylwr (d yr hwn oedd un o'r ffaith) ni a arhosafom gyd ag ef.

9 Ac i hwn yr oedd pedair merched o forwynion, e yn prophwydo.

10 Ac fel yr oeddem yn aros ymddyddiau lawer, daeth i wared o Judea brophwyda'i enw f Agabus.

11 Ac wedi dyfod attom, a chymmeryd gwregys Paul, a rhwymo ei ddwyllaw ef â'i draed, efe a ddywedodd, Hyn a ddywaid yr Yspryd Glân; e Y gwr biau y gwregys hwn a rwym yr Iuddewon fel hyn yn Jerusalemyr, ac a'i traddodant i ddwyllaw'r Cenhedloedd.

12 A phan glywfom y pethau hyn, nyni, a'r rhai oedd o'r fan honno hefyd, a ddeisyafom nad elai efe i fynu i Jerusalemyr.

13 Eithr Paul a attebodd, h Beth a wnewch chwi yn wylo, ac yn torri fy nghalon i?

canys

canys parod wyf fi nid i'm rhwymo yn unig, ond i farw hefyd yn Jerusaleml, er mwyn enw yr Arglwydd Iesu.

i Mat. 6.
10.
Luc 11. 2.
a 22. 42.

14 A chan na ellid ei berfwadio, ni a beidiafom, gan ddywedyd, i Ewyllys yr Arglwydd a wneler.

15 Hefyd, ar ol y dyddiau hynny, ni a gymmerafom ein beichiau, ac a aethom i fynu i Jerusaleml.

16 A rhai o'r disgybion o Cefarea a ddaeth gyd â ni, gan ddwyn un Mnafon o Cyprus, hen ddisgybl, gyd â'r hwn y llettyem.

17 Ac wedi ein dyfod i Jerusaleml, y brodyr a'n derbyniasant yn llawen.

k Pen. 15.
13.
Gal. 1. 19.

18 A'r dydd nefaf yr aeth Paul gyd â ni i mewn at k Iago: a'r holl henuriaid a ddaethant yno.

19 Ac wedi iddo gyfarch gwell iddynt, efe a fynegodd iddynt, bob yn un ac un, bob peth a wnaethai Duw ym mhllith y Cenhedloedd trwy ei weinidogaeth ef.

† aneirif.
1 Rhuf. 10.
2.
Gal. 1. 14.

20 A phan glywsant, hwy a ogonedd-afant yr Arglwydd, ac a ddywedasant wrtho, Ti a welst, frawd, pa † sawl myrddiwn fydd o'r Iuddewon y rhai a gredasant; ac y maent oll i yn dwyn zel i'r ddeddf.

21 A hwy a glywsant am danat ti, dy fod di yn dysgu'r Iuddewon oll, y rhai fydd ym mysg y Cenhedloedd, i ymwrthod â Moses; ac yn dywedyd, na ddylent hwy enwaedu ar eu plant, na rhodio yn ol y defodau.

† angben-
rbaid yw
dyfed.

22 Pa beth gan hynny? nid † oes fodd na ddél y lliaws ynghyd: canys hwy a gânt glywed dy ddyfod di.

23 Gwna gan hynny yr hyn a ddywedwn wrthy; Y mae gennym ni bedwar gwyr a chanadynt adduned arnynt:

24 Cymmer y rhai hyn, a glanhaer di gyd â hwynt; a gwna draul arnynt, fel yr m eilliont eu pennau, ac y gwypo pawb am y pethau a glywsant am danat ti, nad ydynt ddim, ond dy fod di dy hun hefyd yn rhodio, ac yn cadw'r ddeddf.

m Num.
6. 2, 13,
18.
Pen. 18.
18.

25 Eithr am y Cenhedloedd y rhai a gred-afant, n ni a sgrifenasom, ac a farnasom, na bo iddynt gadw dim o'r cyfryw beth; eithr iddynt ymgadw oddi wrth y pethau a aberthwyd i eulynod, a gwaed, a rhag petb tagedig, a rhag putteindra.

26 Yna Paul a gymmerth y gwyr; a thrannoeth, gwedi iddo ymlanhau gyd â hwynt, efe o a aeth i mewn i'r deml; p gan hyfpyfu cyflawni dyddiau y glanhâd, hyd oni offrymiodd offrm dros bob un o honynt.

o Pen. 24.
18.
p Num. 6.
13.

27 A phan oedd y faith niwrnod ar ddar-fod, yr Iuddewon oeddent o Asia, pan wel-sant ef yn y deml, a derfysgasant yr holl bobl, ac a ddodasant ddwyllaw arno.

28 Gan sefain, Ha wŷr Israeliaid, cyn-northwywch. Dyma'r dyn fydd yn dysgu pawb ym mhob man yn erbyn y bobl, a'r gyfraith, a'r lle yma: ac ym mhellach, q y Groegiaid hefyd a ddug efe i mewn i'r deml, ac a halogodd y lle sanctaidd hwn.

q Pen. 24.
6.

29 Canys hwy a welent o'r blaen r Tro-phimus yr Ephefiad yn y ddinas gyd ag ef, yr hwn yr oeddynt hwy yn tybied ddarfod i Paul ei ddwyn i mewn i'r deml.

r Pen. 20.
4.

30 A s chynhyrfwyd y ddinas oll, † a'r bobl a redodd ynghyd: ac wedi ymaelyd yn Paul, hwy a'i tynnasant ef allan o'r deml. Ac yn ebrwydd cauwyd y drysau.

s Pen. 26.
21.
† a bu
arutbr
gan y
bobl, ac
wedi, &c.

31 Ac fel yr oeddynt hwy yn ceisio ei ladd ef, daeth y gair at ben-capten y fy-ddin, fod Jerusaleml oll mewn terfysg.

32 Yr hwn allan o law a gymmerodd filwŷr, a chanwriad, ac a redodd i wared attynt: hwythau, pan welant y pen-capten a'r milwŷr, a beidiafant â churo Paul.

33 Yna y daeth y pen-capten yn nes, ac a'i daliodd ef, ac t a archodd ei rwymo ef t Adn. 12. â dwy gadwyn; ac a ymfynodd pwy oedd efe, a pha beth a wnaethai.

34 Ac amryw rai a lefant amryw beth yn y dyrfa: ac am na's gallai wybod hyfpyf-rwydd o herwydd y cythrwfi, efe a orchy-mynodd ei ddwyn ef i'r castell.

35 A phan oedd efe ar y grisiau, fe a ddi-gwyddodd gorfod ei ddwyn ef gan y mil-wŷr, o achos trais y dyrfa.

36 Canys yr oedd lliaws y bobl yn can-lyn, gan sefain, u Ymaith ag ef.

37 A phan oedd Paul ar ei ddwyn i mewn i'r castell, efe a ddywedodd wrth y pen-capten, Ai rhydd i mi ddywedyd peth wrthy? Ac efe a ddywedodd, A fedri di Roeg?

38 x Onid tydi yw yr Aiphtwr, yr hwn o x Pen. 5. flaen y dyddiau hyn a gyfodaist derfysg, ac a arweiniasst i'r anialwch bedair nail o wŷr llofruddiog?

39 A Phaul a ddywedodd, y Gwr ydwyf fi yn wir o Iuddew, un o Tarsus, dinefydd o ddinas nid anenwog, o Cilicia; ac yr wyf yn deisyf arnat ti, dyro gennad i mi i la-saru wrth y bobl.

40 Ac wedi iddo roi cennad iddo, Paul a safodd ar y grisiau, ac a z amneidiodd â z Pen. 12. llaw ar y bobl. Ac wedi gwneuthur distaw-rwydd mawr, efe a lasarodd wrthynt yn Hebraeg, gan ddywedyd,

P E N. XXII.

1 Paul yn mynegi yn belaeht y modd y troisid ef i'r ffydd, 17 ac y galwesid ef i fod yn apostol. 22 Y bobl, wrth glywed crybwyll am y Cenhedloedd, yn llefain yn ei erbyn ef: 24 ac yntau yn debyg i gael ei fflangellu; 25 ac etto yn diange, traw ymbonni o ddinas-fraint Rbutfain.

a H A wŷr, frodyr, a thadau, gwran-dêwch fy ymddiffyn wrthynt yr a Pen. 7. awrhon.

2 (A phan glywsant mai yn Hebraeg yr oedd efe yn llafaru wrthynt, hwy a roisiant iddo ofteg gwell. Ac efe a ddywedodd)

3 b Gwr wyf fi yn wir o Iuddew, yr b Pen. 21. hwn a aned yn Tarsus yn Cilicia, ac wedi 39. fy meithrin yn y ddinas hon c wrth draed 2 Cor. 11. d Gamaliel, ac we i fy athrawiaethu yn c Deut. ol manylaf gyfraith y tadau, e yn dwyn 33. 3. zel i Dduw, f fel yr ydych chwithau oll Luc 10. heddyw. 39. u Pen. 5. 34. e Gal. 1. 14. f Rhuf. 10. 2. g Pen. 2. h Pen. 9. 2.

4 g A mi a erlidiais b y ffordd hon hyd angau, gan rwymo a dodi yngharchar wŷr a gwragedd hefyd.

5 Megis ag y mae yr arch-offeiriad yn dyf i mi, a'r holl henaduriaeth: gan y rhai hefyd y derbynias lythyrau at y brodyr, ac yr aethum i Ddamascus, ar fedr dwyn y rhai oedd yno befyd, yn rhwym i Jeru-saleml, i'w cospi.

6 Eithr i digwyddodd, a myfi yn myned, i Pen. 9. ac yn nesâu at Ddamascus, ynghylch han- 3. a 26. ner dydd, yn ddifymwth i sawr oleuni o'r nef ddifgleirio o'm hamgylch.

7 A mi a syrthiais ar y ddaear, ac a glyw-ais lais yn dywedyd wrthyf, Saul, Saul, paham yr wyt yn fy erlid?

8 A minnau a atebais, Pwy wyt ti, O Arglwydd? Yntau a ddywedodd wrthyf, Myfi yw Iesu o Nazareth, yr hwn yr wyt ti yn ei erlid.

- k Pen. 9. 9 Hefyd k y rhai oedd gyd â myfi a wel-
 7. fant y goleuni yn ddiau, ac a ofnasant; ond
 Dan. 10. ni chlywsant hwy lais yr hwn oedd yn lla-
 7. faru wrthyf.
- 10 Ac myfi a ddywedais, Beth a wnaif,
 O Arglwydd? A'r Arglwydd a ddywedodd
 wrthyf, Cyfod, a dos i Ddamascus; ac yno
 y dywedir i ti bob peth a'r a ordeiniwyd i
 ti eu gwneuthur.
- 11 A phryd nad oeddwn yn gweled gan
 ogoniant y goleuni hwnnw, a'r rhai oedd
 gyd â mi yn fy nhywys erbyn fy llaw, myfi
 a ddaethum i Ddamascus.
- 1 Pen. 9. 12 Ac i un Ananias, gwr defosiynol yn
 17. ol y ddeddf, ac iddo air da gan yr Iuddew-
 on oll a'r oeddynt yn preswyllo yno,
- 13 A ddaeth attaf, ac a safodd ger llaw,
 ac a ddywedodd wrthyf, Y brawd Saul,
 cymmer dy olwg. Ac mi a edrychais arno
 yn yr awr honno.
- 14 Ac efe a ddywedodd, Duw ein tadau
 ni m a'th rag-ordeiniodd di i wybod ei ewyl-
 llys ef, ac i n weled o y Cyfiawn hwnnw,
 ac i glywed lleferydd ei enau ef.
- 15 Canys ti a fyddi dyft iddo wrth
 o Pen. 3. bob dyn, o'r petbau a welais ac a glyw-
 14. a 7. aist.
- 16 Ac yr awrhon neth yr wyt ti yn
 52. ei t aros? cyfod, bedyddier di, a golch
 ymaith dy bechodau, gan alw ar enw yr
 Arglwydd.
- p Pen. 9. 17 A p darfu, wedi i mi ddyfod yn fy ol
 28. i Jerusaleml, fel yr oeddwn yn gweddio yn
 y deml, i mi fyrrhio mewn llewyg;
- 18 A'i weled ef yn dywedyd wrthyf,
 q Mat. 10. q Bryfia, a dos ar frys allan o Jerusaleml;
 14. o herwydd ni dderbyniant dy dystiolaeth
 am danaf fi.
- 19 A minnau a ddywedais, O Arglwydd,
 r Adn. 4. r hwy a wyddant fy mod i yn carcharu, ac
 yn baeddu ym mhob synagog, y rhai a
 gredent ynot ti.
- s Pen. 7. 20 s A phan dywalltwyd gwaed Stephan
 38. a 8. 1. dy ferthyr di, yr oeddwn i hefyd yn sefyll
 ger llaw, ac yn cyd-fynio i'w ladd ef, ac
 yn cadw dillad y rhai a'i lladdent ef.
- 21 Ac efe a ddywedodd wrthyf, Dos
 t Pen. 9. ymaith: t canys mi a'th anfonaf ym mhell
 15. a 13. at y Cenhedloedd.
- 22 A hwy a'i gwrandawfant ef hyd y
 Gal. 1. 2. gair hwn. A hwy a godafant eu llef, ac a
 2. 8. ddywedafant, y Ymaith a'r cyfryw un oddi
 Eph. 3. 8. ar y ddaear: canys nid cymmwyys x ei fod
 1 Tim. 2. ef yn fyw.
- 23 Ac fel yr oeddynt yn llefain, ac yn
 2 Tim. 1. bwrw eu dillad, ac yn taffu llwch i'r
 u Pen. 21. awyr,
- x Pen. 25. 24 Y pen-captan a orchymynodd ei
 24. ddwyn ef i'r castell, gan beri ei holi ef
 trwy fflang-gellau; fel y gallai wybod am ba
 achos yr oeddynt yn llefain arno felly.
- 25 Ac fel yr oeddynt yn ei rwymo ef â
 y Pen. 16. charreiau, dywedodd Paul wrth y canwri-
 37. ad yr hwn oedd yn sefyll ger llaw, y Ai
 rhôdd i chwi fflang-gellu gwr o Rufeiniad,
 ac heb ei gondemnio hefyd?
- 26 A phan glybu y canwriad, efe a aeth
 ac a fynegodd i'r pen-captan, gan ddywed-
 yd, Edrych beth yr wyt yn ei vneuthur:
 canys Rhufeiniad yw y dyn hwn.
- 27 A'r pen-captan a ddaeth, ac a ddywed-
 odd wrtho, Dywaid i mi, ai Rhufeiniad
 wyt ti? Ac efe a ddywedodd, Ie.
- 28 A'r pen-captan a attebodd, A fwm
 mawr y ceais i y ddinas-fraint hon. Eithr
 Paul a ddywedodd, A minnau a anwyd
 yn freiniol,
- 29 Yn ebrwydd gan hynny yr ymadaw-
 odd oddi wrtho y rhai oedd ar fedr ei t holi
 ef. A'r pen-captan hefyd a ofnodd, pan
 17. wybu ei fod ef yn Rhufeiniad, ac oblegyd
 darfod iddo ei rwymo ef.
- 30 A thrannoeth, ac efe yn ewyllysio
 gwybod hyspysrwydd am ba beth y cyhudd-
 id ef gan yr Iuddewon, efe a'i gollyng-
 odd ef o'r rhwymau, ac a archodd i'r arch-
 offeiriad a'u cynghor oll ddyfod yno; ac
 efe a ddug Paul i wared, ac a'i gosododd
 ger eu bron hwy.
- P E N. XXIII.
- 1 Paul yn ateb drosto ei bun. 2 Ananias yn
 gorchymyn ei daro ef. 7 Ymryson ym mysg
 ei gykuddwyr ef. 11 Duw yn ei gyjuro
 ef. 14 Yr Iuddewon yn cynllwyn iddo;
 20 a dangos hynny i'r pen-captan: 27 yntau
 yn ei anfon ef at Efelis y rbaglaro.
- A Phaul yn edrych yn graif ar y cyng-
 hor, a ddywedodd, Ha wŷr frodyr,
 a mi a wafanaethais Dduw mewn pob cyd-
 wybod dda, hyd y dydd heddyw.
- 2 A'r arch-offeiriad Ananias a archodd
 i'r rhai oedd yn sefyll yn ei ymyl, b ei daro
 ef ar ei enau.
- 3 Yna y dywedodd Paul wrtho, Duw a'th
 dery di, bared wedi ei wŷn-galchu: canys
 a ydwyt ti yn eistedd i'm barnu i yn ol y
 ddeddf, a c chan drofeddu'r ddeddf yn peri
 fy nharo i?
- 4 A'r sefyllwŷr a ddywedafant wrtho,
 A ddifenwi di arch-offeiriad Duw?
- 5 A dywedodd Paul, Ni wyddwn i, fro-
 dyr, mai'r arch-offeiriad oedd efe: canys
 ysgrifenedig yw, d Na ddywaid yn ddrwg
 am bennaeth dy bobl.
- 6 A phan wybu Paul fod y naill ran
 o'r Saduceaid, a'r llall o'r Phariseaid, efe
 a lefodd yn y cynghor, Ha wŷr frodyr,
 c Pharisead wyf fi, mab i Pharisead: f am
 obaith ac adgyfodiad y meirw yr ydys yn
 fy marnu i.
- 7 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, bu ym-
 ryson rhwng y Phariseaid a'r Saduceaid: a
 rhannwyd y lliaws.
- 8 g Canys y Saduceaid yn wir a ddywed-
 ant nad oes nac adgyfodiad, nac angel,
 nac yspryd: eithr y Phariseaid fydd yn
 addef pob un o'r ddau.
- 9 A bu llefain mawr, a'r ysgrifenyddion
 o ran y Phariseaid a godafant i fynu, ac
 a ymrysonafant, gan ddywedyd, h Nid
 ydym ni yn cael dim drwg yn y dyn hwn:
 eithr i os yspryd a lasarodd wrtho, neu
 angel, k nac ymrysonwn â Duw.
- 10 Ac wedi cyfodi terfysg mawr, y pen-
 captan, yn ofni rhag tynnu Paul yn ddryll-
 iau ganddynt, a archodd i'r milwŷr fyned
 i wared, a'i gipio ef o'u plith hwynt, a'i
 ddwyn i'r castell.
- 11 l Yr ail nos yr Arglwydd a safodd
 ger llaw iddo, ac a ddywedodd, Paul, cym-
 mer gyfur: canys megis y tyfolaethaist
 am danaf fi yn Jerusaleml, felly y mae yn
 rhaid i ti dystiolaethu yn Rhufain hefyd.
- 12 A phan aeth hi yn ddydd, m rhai o'r
 Iuddewon, wedi llunio cyfarfod, a'u rhwym-
 afant eu hunain â dïofryd, gan ddywed-
 yd, na fwyttaent, ac nad yfent, nes idd-
 ynt ladd Paul.
- 13 Ac yr oedd mwy nâ deugain o'r rhai
 a wnaethant y cyngair hwn.
- 14 A hwy a ddaethant at yr arch-offeir-
 iad a'r henuriaid, ac a ddywedafant, Ni a'n
 rhwymafom ein hunain t â dïofryd, na ar-
 chwaethem ddim hyd oni laddem Paul.
- 15 Yn

15 Yn awr gan hynny hyspyfych gyd â'r cynghor, i'r pen-capten, fel y dygo efe ef i wared y foru atoch chwi, fel pe byddech ar fedr cael gwybod yn fanylach ei hanes ef: a ninnau, cyn y delo efe yn agos, ydym barod i'w ladd ef.

16 Eithr pan glybu mab chwaer Paul y cynllwyn yma, efe a aeth i mewn i'r castell, ac a fynegodd i Paul.

17 A Phaul a alwodd un o'r canwriaid atto, ac a ddywedodd, Dwg y gwr ieuangc hwn at y pen-capten: canys y mae ganddo beth i'w fynegi iddo.

18 Ac efe a'i cymmerth ef, ac a'i dug at y pen-capten; ac a ddywedodd, Paul y carcharor a'm galwodd i att, ac a ddymunodd arnaf ddwyn y gwr ieuangc yma attat ti, yr hwn fydd ganddo beth i'w ddywedyd wrthy.

19 A'r pen-capten a'i cymmerodd ef erbyn ei law, ac a aeth ag ef o'r neilldu, ac a ofynodd, Beth yw yr hyn fydd gennyt i'w fynegi i mi?

n Adn. 12. 20 Ac efe a ddywedodd, n Yr Iuddewon a gyd-fwriadafant ddeisyf arnat ddwyn Paul i wared y foru i'r cynghor, fel pe baent ar fedr ymosyn yn fanylach yn ei gylch ef.

21 Ond na chyttuna di â hwynt. Canys y mae yn cynllwyn iddo mwy na deugeinwr o honynt, y rhai a roifant ddiöfryd, na bwytta nac yfed nes ei ladd ef: ac yn awr y maent hwy yn barod, yn disgwyl am addewid gennyt ti.

22 Y pen-capten gan hynny a ollyngodd y gwr ieuangc ymaith, wedi gorchymyn iddo † na ddywedai i neb, ddangos o hono y pethau hyn iddo ef.

† Gwel na d ly-
wedych
i neb
ddangos o
b not y
pethau
byn i mi.

23 Ac wedi galw atto ryw ddau ganwriaid, efe a ddywedodd, Parottôwch ddau cant o filwyr, i fyned hyd yn Cefarea, a deg a thrugain o wyr meirch, a deucant o ffyn-wewyr, ar y drydedd awr o'r nos.

24 A pharottôwch ysgrubliaid iddynt i ofod Paul arnynt, i'w ddwyn ef yn ddiogel at Ffelfics y rhaglaw.

25 Ac efe a sgrifenodd lythyr yn cynnwys yr ystyriaeth yma:

26 Claudius Lysias, at yr ardderchoccaf raglaw Ffelfics, yn anfon annerch.

o Pen. 21. 27 o Y gwr hwn a ddaliwyd gan yr Iuddewon, ac a fu agos a'i ladd ganddynt; ac a achubais i, gan ddyfod â llu arnynt, gwedi deall mai Rhufeiniad oedd.

28 A chan ewyllysio gwybod yr achos yr oeddynt yn achwyn arno, mi a'i dygais ef i wared i'w cynghor hwynt:

29 Yr hwn y cefais fod yn achwyn arno am † arholion o'u cyfraith hwy, heb fod un cwyn arno yn haeddu angau, neu rywmau.

† gwest-
ynau.

30 A phan fynegwyd i mi fod yr Iuddewon ar fedr cynllwyn i'r gwr, myfi a'i hanfonais ef allan o law attat ti; ac a rybuddiais y cyhuddwyr i ddywedyd y pethau oedd yn ei erbyn ef ger dŷ fron di. Bydd iach.

31 Yna y milwyr, megis y gorchymynafid iddynt, a gymmerafant Paul, ac a'i dygasant o hŷd nos i Antipatris.

32 A thrannoeth, gan adael i'r gwyr meirch fyned gyd ag ef, hwy a ddychwelasant i'r castell.

33 Y rhai, gwedi dyfod i Cefarea, a rhoddi y lythyr at y rhaglaw, a ofodafant Paul hefyd ger ei fron ef.

34 Ac wedi i'r rhaglaw ddarllain y llythyr, ac ymosyn o ba dalaith yr oedd efe: a gwybod mai o Cilicia yr ydoedd;

35 Mi a'th wrandawaf, eb efe, pan ddelo dy gyhuddwyr hefyd. Ac efe a orchymynodd ei gadw ef yn nadleudy Herod.

P E N. XXIV.

1 Paul, wedi ei gybuddo gan Tertulus yr areithiwr, 10 yn ateb dros ei fuchedd a'i atbrawiaeth: 24 yn pregethu Crist i'r rhaglawn a'i wraig. 26 Y rhaglawn yn gobcithio cael brib; eithr yn ofer: 27 ac o'r diwedd, wrth fyned allan o'i fawydd, yn gadael Paul yngharbar.

A C ar ol pum niwrnod, y daeth a Ananias yr arch-offeiriad i wared, a'r henuriaid, ac un Tertulus areithiwr; y rhai a ymddangosafant ger bron y rhaglawn yn erbyn Paul.

2 Ac wedi ei alw ef ger bron, Tertulus a ddechreuodd ei gyhuddo ef, gan ddywedyd,

3 Gan ein bod ni yn cael trwot ti heddwch mawr, a bod pethau llwyddiannus i'r genedl hon trwy dy ragwelediad di, yr ydym ni yn gwbl, ac ym mhob man, yn eu cydnabod, O ardderchoccaf Ffelfics, gyd â phob diolch.

4 Eithr, fel na rwystrwyf di ym mhellach, yr ydwyf yn deisyf arnat, o'th hynawfedd, wrando arnom ar fyr eiriau.

5 Oblegyd ni a gawfom y gwr hwn yn bla, ac yn cyfodi terfysg ym mysg yr holl Iuddewon trwy'r byd, ac yn ben ar sect y Nazareniaid:

6 b Yr hwn a amcanodd halogi'r deml: h Pen. 21. yr hwn hefyd a ddaliafom ni, ac a fynnafem ei farnu yn ol ein cyfraith ni. 28.

7 Eithr Lysias y pen-capten a ddaeth, a thrwy orthrech mawr a'i dug ef allan o'n dwylaw ni:

8 Ac a archodd i'w gyhuddwyr ddyfod ger dy fron di: gan yr hwn, wrth ei holi, y gelli dy hun gael gwybodaeth o'r holl bethau am y rhai yr ydym ni yn achwyn arno.

9 A'r Iuddewon a gyd-fyniasant hefyd, gan ddywedyd, fod y pethau hyn felly.

10 A Phaul a atebodd, wedi i'r rhaglawn amneidio arno i ddywedyd, Gan i mi wybod dy fod di yn farnwr i'r genedl hon er ys llawer o flynyddoedd, yr ydwyf yn fwy cyfurus yn ateb trosf fy hun.

11 Canys ti a elli wybod nad oes dros ddeuddeg diwrnod er pan ddaethum i synu i addoli yn Jerusalem.

12 c Ac ni chawfant fi yn y deml yn ymddadleu â neb, nac yn gwneuthur terfysg i'r bobl, nac yn y synagogau, nac yn y ddinas: c Pen. 29. 8. a 18. 17.

13 Ac ni allant brofi y pethau y maent yn awr yn achwyn arnaf o'u plegyd.

14 Ond hyn yr ydwyf yn ei gyffesu i ti, mai yn ol d y ffordd y maent hwy yn ei galw yn herefi, felly yr wyf fi yn addoli Duw fy nhadau; gan gredu yr holl bethau fydd ysgrifenedig yn y ddeddf a'r prophwydi: d Edrych Amos 8. 14. Pen. 9. 2.

15 A chennyf obaith ar Dduw, yr hon y mae y rhai hyn eu hunain yn ei disgwyl, e y bydd adgyfodiad y meirw, i'r cyfiawnion a'i'r anghyfiawnion. e Dan. 12. 2. Ioan 5. 28, 29.

16 Ac f yn hyn yr ydwyf fi fy hun yn ymarfer, i gael cydwybod ddirwysr tu ag at Dduw a dynion, yn wastadol. f Pen. 23. 1.

17 Ac ar ol llawer o flynyddoedd, g y daethum i wneuthur elusenau i'm cenedl, ac offrymmau. g Pen. 11. 20, 30. a 20. 16. Rhuf. 15. 25. Gal. 2. 10.

Achwyn ar Paul ger bron Ffestus. ACTA U'r Apostolion. Yntau yn appëlio at Cesar.

h Pen. 21. 18 h Ar hynny rhai o'r Iuddewon o Asia
26, 27. a'm cawfant i wedi fy nglanhau yn y deml,
nid gyd â thorf na therlysg.

19 Y rhai a ddylafent fod ger dy fron di,
ac achwyn, os oedd ganddynt ddim i'm
herbyn.

20 Neu ddywedod y rhai hyn eu hunain,
os cawfant ddim camwedd ynof, tra fum
i yn sefyll o flaen y cynghor.

i Pen. 23. 21 Oddi eithr yr un llef hon a lelais
L. a 28. 20. pan oeddwn yn sefyll yn eu plith; i Am
adgyfodiad y meirw y'm bernir heddyw
gennych.

22 Pan glybu Ffelics y pethau hyn, efe
a'u hoeddod hwynt, gan wybod yn hyf-
pysach y pethau a berthynent i'r ffordd bon-
no; ac a ddywedodd, Pan ddél Lylas y pen-
capten i wared, mi a gaf wybod eich mat-
terion chwi yn gwbl.

k Pen. 27. 23 Ac efe a archodd i'r canwriad gadw
3. a 28. 16. Paul, a chael o bono eimwythdra; ac k na
lesteiriai neb o'r eiddo ef i'w wafanaethu,
nac i ddyfod atto.

24 Ac ar ol talm o ddyddiau, y daeth
Ffelics, gyd â'i wraig Drusila, yr hon yd-
oedd Iuddewes, ac a yrrodd am Paul, ac
a'i gwrandawodd ef ynghylch y ffydd yng
Nghrist.

25 Ac fel yr oedd efe yn ymresymmu
am gyfiawnder, a dirwest, a'r farn a fydd,
Ffelics a ddychrynodd, ac a attebodd, Dos
ymaith ar hyn o amser; a phan gaffwyf
fi amfer cyfaddas, mi a alwaf am danat.

26 A chan obëithio hefyd y rhoddid arian
iddo gan Paul, er ei ollwng ef yn rhydd:
o herwydd paham efe a anfonodd am danó
yn fynychaeh, ac a chwedleuodd ag ef.

62. 27 Ac wedi cyflawni dwy flynedd, y
i Pen. 25. 9. 14. daeth Porcius Ffestus yn lle Ffelics. A
Ffelics yn ewyllysio gwneuthur cym-
mwynas i'r Iuddewon, a adawodd Paul
yn rhwym.

P E N. XXV.

2 Yr Iuddewon yn achwyn ar Paul ger bron
Ffestus: 8 ac yntau yn ateb trofio ei hun,
11 ac yn appëlio at Cesar: 14 ac wedi hyn-
Ffestus yn byspsu ei achos ef i frenhin
Agrippa, 23 a'i ddwyn ef ger bron. 25
Ffestus yn ei ddibeuro ef, na wnaethai efe
ddim a baedda farwolaeth.

62. Ffestus gan hynny, wedi dyfod i'r dal-
aith, ar ol tri diwrnod a aeth i fynu i
Jerusalem o Cesareia.

† byspsu 2 Yna yr † ymddangosodd yr arch-
044. offeiriad a phennaethiaid yr Iuddewon,
ger ei fron ef, yn erbyn Paul, ac a ymbil-
iasant ag ef,

3 Gan geisio ffafr yn ei erbyn ef, fel y
cyrchai efe ef i Jerusalem, gan wneuthur
cynllwyn i'w ladd ef ar y ffordd.

4 A Ffestus a attebodd, y cedwid Paul
yn Cesareia, ac yr ai efe ei hun yno ar
fyrder.

5 Y rhai gan hynny a allant yn eich mysg,
eb'efe, deuant i wared gyd â mi, ac od oes
dim drwg yn y gwr hwn, cyhuddant ef.

† byspsu 6 A phryd na thrigasai efe gyd â hwy
044. 62. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

7 Ac wedi ei ddyfod, yr Iuddewon a
ddaethent o Jerusalem i wared, a safant
o'i amgylch, ac a ddygasant lawer o
achwynion trymion yn erbyn Paul, y
rhai ni's gallent eu profi.

8 Ac yntau yn ei ymddiffyn ei hun, a Ni
phechais i ddim, nac yn erbyn cyfraith yr
Iuddewon, nac yn erbyn y deml, nac yn
erbyn Cesar.

9 Eithr Ffestus, b yn chwennych dangos b Pen. 24.
ffastr i'r Iuddewon, a attebodd Paul, ae 27.
a ddywedodd, A fynni di fyned i fynu i
Jerusalem, i'th farnu yno ger fy mron i
am y pethau hyn?

10 A Phaul a ddywedodd, O flaen gor-
fodd-faingc Cesar yr wyf fi yn sefyll, lle y
mae yn rhaid fy marnu; ni wnaethum i
ddim cam â'r Iuddewon, megis y gwyddost
ti yn dda.

11 c Canys os ydwyf yn gwneuthur cam, e Pen. 18.
ac os gwneuthum ddim yn haeddu angau, 14.
nid wyf yn gwrthod marw: eithr onid oes
dim o'r pethau y mae y rhai hyn yn fy
nghyhuddo, ni ddichon neb fy rhoddi idd-
ynt. d Appëlio yr wyf at Cesar.

12 Yna Ffestus, wedi ymddiddan â'r
cynghor, a attebodd, A appëliaist ti at
Cesar? at Cesar y cai di fyned.

13 Ac wedi talm o ddyddiau, Agrippa y
brenhin a Bernice, a ddaethant i Cesareia
i gyfarch Ffestus.

14 Ac wedi iddynt aros yno lawer o
ddyddiau, Ffestus a fynegodd i'r brenhin
hanes Paul, gan ddywedyd, e Y mae yma e Pen. 24.
ryw wr wedi ei adael gan Ffelics yng- 27.
harchar:

15 Ynghylch yr hwn, pan oeddwn yn
Jerusalem, yr † ymddangosodd arch-offeir- + Neu,
iaid a henuriaid yr Iuddewon ger bron, byspsu 044.
gan ddeisyf cael barn yn ei erbyn ef.

16 I'r rhai yr attebais, nad oedd arfer y
Rhufeinwyr roddi neb rhyw ddyn i'w
ddifetha, nes cael o'r cyhuddol ei gyhudd-
wyr yn ei wyneb, a chael lle i'w ymddiffyn
ei hun rhag y cwyn.

17 Wedi eu ddyfod hwy yma gan hynny,
heb wneuthur dim oed, trannoeth mi a
eisteddais ar yr orfodd-faingc, ac a orchy-
mynais ddwyn y gwr ger bron.

18 Am yr hwn ni ddug y cyhuddwyr i
fynu ddim achwyn o'r pethau yr oeddwn
i yn tybied:

19 Ond yr oedd ganddynt yn ei erbyn ef
ryw ymosynion ynghylch eu coel-grefydd
eu hunain, ac ynghylch un Iesu a fuasai
farw, yr hwn a daerai Paul ei fod yn fyw.

20 A myfi, yn † anhyspys i ymosyn am + petruso
hyn, a ddywedais, a fynnai efe fyned i Je- yngblycb
rusalem, a'i farnu yno am y pethau hyn. y cyfryw
gwest-
ion.

21 Eithr gwedi i Paul appëlio i'w gadw
i † wybyddiaeth Augustus; mi a erchais + Neu,
ei gadw ef hyd oni allwn ei anfon ef at farn.

22 Yna f Agrippa a ddywedodd wrth f Edrych
Ffestus, Minnau a ewyllysion glywed y Pen. 9. 15.
dyn. Yntau a ddywedodd, Ti a gai ei
glywed ef y foru.

23 Trannoeth gan hynny, wedi dyfod
Agrippa a Bernice, â rhwyfsg fawr, a my-
ned i mewn i'r orfodd, a'r pen-capteniaid,
a phendefigion y ddinas, wrth orchymyn
Ffestus se a ddygwyd Paul ger bron.

24 A Ffestus a ddywedodd, O frenhin
Agrippa, a chwi wŷr oll fudd gyd â ni
yn bresennol, chwi a welwch y dyn hwn,
oblegyd pa un y galwodd holl liaws yr
Iuddewon arnaf fi, yn Jerusalem ac yma,

gan sefain, g na ddylai efe fyw yn hwy. g Pen. 22.

25 Eithr pan ddaellais h na wnaethai efe 22.
ddim yn haeddu angau, ac yntau ei hun h Pen. 23.
wedi appëlio at Augustus, mi a fernais ei 9. a 26. 34.
ddanfon ef.

26 Am yr hwn nid oes gennyf ddim sicrwydd i'w ysgrifenu at fy arglwydd. O herwydd pahan mi a'i dygais ef ger eich bron chwî, ac yn enwedig ger dy fron di, O frenhin Agrippa; fel, wedi ei holi ef, y cafwyf ryw beth i'w ysgrifenu.

27 Canys allan o refwm y gwelaf fi anfon carcharor, heb hyfpyfu hefyd yr achwynion a fyddo yn ei erbyn ef.

P E N. XXVI.

2 Paul, yngŵydd Agrippa, yn dangos ei fuchedd o'i febyd; 12 ac mor rhyfeddol y troisid ac y galwefid ef i fod yn apostol.

24 Ffestsus yn taeru ei fod ef roedi ynfydu: yntau ar bynny yn ateb yn llariaidd.

28 Agrippa ymron myned yn Gristion.

31 Yr boll gynnulleidfa yn ei farnu ef yn ddieuog.

62.

AC Agrippa a ddywedodd wrth Paul, Y mae cennad i ti i ddywedyd drosot dy hunan. Yna Paul a estynodd ei law, ac a'i hymddiffynodd ei hun.

2 Yr ydwyf yn fy nhybied fy hun yn ddedwydd, O frenhin Agrippa, gan fy mod yn cael fy ymddiffyn fy hun ger dy fron di heddyw, am yr holl bethau yr achwynir arnaf gan yr Iuddewon:

3 Yn bendifaddeu, gan wybod dy fod di yn gydnabyddus â'r holl ddefodau a'r holion fydd ym mhlith yr Iuddewon. O herwydd pahan yr ydwyf yn deisyf arnat fy ngwrando i yn ddioddefgar.

4 Fy muchedd i o'm mebyd, yr hon oedd o'r dechreuad ym mhlith fy nghenedl yn Jerusaleu, a wŷr yr Iuddewon oll,

5 Y rhai a'm hadwaenent i o'r dechreu (os mynnant dyfaliolaethu) mai yn ol a y fect fanylaf o'n crefydd ni, y bŷm i fyw yn Pharisead.

6 Ac yn awr, am obaith b yr addewid a ynaed i'n tadau gan Dduw, yr wyf yn sefyll i'm barnu:

7 I'r hwn addewid y mae ein deuddeg llwyth ni, † heb dor yn gwasanaethu Duw nos a dydd, yn gobeithio dyfod. Am yr hon obaith yr achwynir arnaf, O frenhin Agrippa, gan yr Iuddewon.

8 Pa beth? ai anghredadwy y bernir gennyh chwi, y cyfyd Duw y meirw?

9 Minnau yn wir a dybiais ynof fy hun, fod yn rhaid i mi wneuthur llawer o bethau yn erbyn enw Iesu o Nazareth.

10 c Yr hyn hefyd a wneuthum yn Jerusaleu: a llawer or saint a geuais i mewn carcharau, wedi derbyn awdurdod gan yr arch-offeiriaid; ac wrth eu difetha, mi a roddais farn yn eu herbyn.

11 Ac ym mhob synagog yn fynych mi a'u cofpais hwy, ac a'u cymhellais i gablu; a chan ynfydu yn fwy yn eu herbyn, mi a'u herlidiais hyd ddinafoedd dieithr hefyd.

12 d Ac yn hyn, a myfi yn myned i Ddamascus ag awdurdod a chennad oddi wrth yr arch-offeiriaid,

13 Ar hanner dydd, O frenhin, ar y ffordd, y gwelais oleuni o'r nef, mwy na disgleirdeb yr haul, yn disgleirio o'm hamgylch, a'r rhai oedd yn ymdaith gyd â mi.

14 Ac wedi i ni oll syrthio ar y ddaear, mi a glywais leferydd yn llafaru wrthyf, ac yn dywedyd yn Hebraeg, Saul, Saul, pahan yr ydwyf yn fy erlid i? Caled yro i ti wingo yn erbyn y symbylau.

15 Ac mi a ddywedais, Pwy wyt ti, Arglwydd? Ac eise a ddywedodd, Myfi yw Iesu, yr hwn yr wyt ti yn ei erlid.

16 Eithr cyfod, a saf ar dy draed: canys i hyn yr ymddangofais i ti, i'th ofod ti yn weinidog ac yn dyf o'r pethau a welaisf, ac o'r pethau yr ymddangofais i ti ynddynt;

17 Gan dy wared ti oddi wrth y bobl, a'r Cenhedloedd, at y rhai yr ydwyf yn dy anfon di yr awrhon,

18 c I agoryd eu llygaid, ac f i'w troi o dywyllwch i oleuni, ac o feddiant Satan at Dduw; fel y derbyniont faddeuant pechodau, a g chyfran ym mysg y rhai a sancteidiwyd trwy y ffydd fydd ynof fi.

19 Am ba achos, O frenhin Agrippa, ni bŷm anufudd i'r weledigaeth nefol:

20 Eithr h mi a bregethais i'r rhai yn Damascus yn gyntaf, ac yn Jerusaleu, a thros holl wlad Judea, ac i'r Cenhedloedd; ar iddynt edifarhau, a dychwelyd at Dduw, a gwneuthur i gweithredoedd addas i edifeirwch.

21 O achos y pethau hyn k yr Iuddewon a'm daliafant i yn y deml, ac a geisiant fy lladd i dduwylaw eu hun.

22 Am hynny, wedi i mi gael help gan Dduw, yr wyf fi yn aros hyd y dydd hwn, gan dyfaliolaethu i fychan a mawr, ac heb ddywedyd dim amgen nag a ddywedafai y prophwydi a Moses, y delent i ben;

23 Y dioddefai Crist, ac l y byddai i efse yn gyntaf o adgyfodiad y meirw, ac m y dangofais oleuni i'r bobl, ac i'r Cenhedloedd.

24 Ac fel yr oedd efse yn dywedyd y pethau hyn trosto, Ffestsus a ddywedodd â llef uchel, Paul, n yr wyt ti yn ynfydu; llawer o ddyfgydd fydd yn dy yrru di yn ynfyd.

25 Ac eise a ddywedodd, Nid wyf fi yn ynfydu, O ardderchoccaf Ffestsus; eithr geiriau gwirionedd a sobrwydd yr wyf fi yn eu hadrodd.

26 Canys y brenhin a wŷr oddi wrth y pethau hyn, wrth yr hwn yr wyf fi yn llafaru yn hy. O herwydd nid wyf yn tybied fod dim o'r pethau hyn yn guddiedig rhagddo; oblegyd nid mewn congl y gwnaed hyn.

27 Ob frenhin Agrippa, A wyt ti yn credu i'r prophwydi? mi a wn dy fod yn credu.

28 Ac Agrippa a ddywedodd wrth Paul, Yr wyt ti o fewn ychydig i'm hynnill i fod yn Gristion.

29 A Phaul a ddywedodd, o Mi a ddymunwn gan Dduw, o fewn ychydig, ac yn gwbl oll, fod nid tydi yn unig, ond pawb hefyd a'r fydd yn fy ngwrando heddyw, yn gyfryw ag wyf fi, ond y rhwymau hyn.

30 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, cyfododd y brenhin, a'r rhaglaw, a Bernice, a'r rhai oedd yn eistedd gyd â hwynt.

31 Ac wedi iddynt fyned o'r neilldu, hwy a lasarafant wrth eu gilydd, gan ddywedyd, p Nid yw'r dyn hwn yn gwneuthur dim yn haeddu angau, neu rwymau.

32 Yna y dywedodd Agrippa wrth Ffestsus, Fe allafid gollwng y dyn yma ymaith, q oni buafai iddo appello at Cesar.

P E N. XXVII.

1 Paul, wrth ferio tu a Rhusain, 10 yn rbag-ddywedyd perygl y daith; 11 ac beb gael ei goelio: 14 bwytbau yn cael eu taffu draw ac yma gan y dymmesul: 41 y llong yn torri arnynt; 22, 34, 44 ac er bynny yn dyfod i gyd i dir, yn ddiangol.

A phan

e Esay 35.
5. a 42. 7.
Luc 1. 79.
Eph. 1. 18.
f Col. 1.

13.
i Petr 2.
25.
g Eph. 1.
11.
Col. 1. 12.
h Pen. 9.

19, 22. a
13, a 14, a
22. 17, 21.
i Mat. 3.

8.
k Pen. 21.
30.

1 Cor.
15. 20.
Col. 1. 18.
Dat. 1. 5.
m Luc 2.

32.
n 2 Bren.
9. 11.
1 Cor. 4.
10.

o 1 Cor.
7. 7.

p Pen. 23.
9. a 25.

25.
q Pen. 25.
11.

a Pen. 23.
6. a 24. 15.
22.
Phil. 3. 5.
b Gen. 3.
15. a 22.
18. a 26.

4. a 49.
10.
Deut. 18.
15.
2 Sam. 7.
12.

Sal. 132.
11.
Ezay 4. 2.
a 7. 14. a
9. 9. a 40.
10.

Jer. 23. 5.
a 33. 14.
Ezec. 34.
23. a 37.
24.
Dan. 9. 24.
Mica 7.

20.
† yn astud.
c Pen. 8.
3.

d Pen. 9.
2. a 22. 6.

Pen. 22.
2.
Pen. 23.
9. a 26. 3.

62. **A** Phan a gyttunwyd forio o honom ym-
aith i'r Ital, hwy a roifant Paul, a
rhyw garcharorion eraill, at ganwriad a'i
enw Julius, o fyddin Augustus.

2 Ac wedi dringo i long o Adramytium,
ar fedr hwylio i dueddau Asia, ni a aeth-
om allan o'r porthladd, a chyd â ni yr
oedd b Aristarcus, Macedoniad o Thefa-
lonica.

3 A thrannoeth ni a ddygwyd i wared i
Sidon. A Julius a ymddug c yn garedigol
tu ag at Paul, ac a roddes iddo gennad i
fyned at ei gyfeillion i gael ymgeledd.

4 Ac wedi myned oddi yno, ni a hwyli-
asom dan Cyprus, am fod y gwŷntoedd yn
wrthwynebus.

5 Ac wedi hwylio o honom dros y môr
fydd ger llaw Cilicia a Pamphylia, ni a
ddaethom i Myra, dinas yn Lycia.

6 Ac yno y canwriad wedi cael llong o
Alefcandria yn hwylio i'r Ital, a'n gosod-
odd ni ynddi.

7 Ac wedi i ni hwylio yn anniben
lawer o ddyddiau, a dytod yn brin ar gy-
fer Cnidus, am na adawai y gwŷnt i ni ;
† Candia. ni a hwyliasom is law † Creta, ar gyfer
Salmone.

8 Ac wedi i ni yn brin fyned heibio iddi,
ni a ddaethom i ryw le a elwir Y porth-
laddoedd prydferth, yr hwn yr oedd dinas
Lasea yn agos iddo.

9 Ac wedi i dalm o amfer fyned heibio, a
bod morio weithian yn enbyd, o herwydd
hefyd ddarod yr † ymryd weithian, Paul
a gynghorodd,

† Yr ym-
pryd yd-
oedd ar y
degfed
dydd o'r
feithfed
mis,
Ler 23.
27, 29.
10 Gan ddywedyd wrthynt, *Ha wŷr*, yr
wyf yn gweled y bydd yr hynt hon ynghyd
â farchad a cholled fawr, nid yn unig am y
llwyth a'r llong, eithr am ein heinioes ni
hefyd.

11 Eithr y canwriad a gredodd i lywydd
ac i berchen y llong, yn fwy nag i'r pethau
a ddywedid gan Paul.

12 A chan fod y porthladd yn anghysfysu i
auafu, y rhan fwyaf a roifant gyngor i ym-
ado oddi yno hefyd, os gallent ryw fodd
gyrhaeddyd hyd Phenice, i auafu yno ; yr
hwn fydd borthladd yn Creta, ar gyfer y
deau-orllewin, a'r gogledd-orllewin.

13 A phan chwŷthodd y deheu-wynt yn
araf, hwynt-hwy yn tybied cael eu me-
ddwl, gan godi *bwyliau*, a foriasant heibio
yn agos i Creta.

† curodd.
14 Ond cyn nemmawr † cyfododd yn
ei herbyn hi wynt tymhefflog, yr hwn a
elwir Euroclydon.

15 A phan gipiwyd y llong, ac heb allu
gwrthwynebu'r gwŷnt, ni a ymroisom,
ac a ddygwyd gyd â'r gwŷnt.

16 Ac wedi i ni redeg goris ynys fechan
a elwir Claudia, braidd y gallasom gael y
bâd :

17 Yr hwn a godasant i fynu, ac a wnaeth-
ant gynnorthwyon, gan wregysu y llong
oddi dani : a hwy yn ofni rhag syrthio ar
fugn-draeth, wedi goftwng yr hwy, a
ddygwyd felly.

18 A ni yn flin iawn arnom gan y
dymmesfl, drannoeth hwy a ysgafnhasant
y llong.

19 A'r trydydd dydd d bwriasom â'n
dwylaw ein hunain daclau y llong allan.

20 A phan nad oedd na haul na fer yn
ymddangos dros lawer o ddyddiau, a thym-
mesfl nid bychan yn pwyso arnom, pob
gobaith y byddem cadwedig a ddygwyd
oddi arnom o hynny allan.

21 Ac wedi bod hir ddirwest, yna y saf-
odd Paul yn eu canol hwy, ac a ddywed-
odd, *Ha wŷr*, chwi a ddylasdech wrando
arnaf fi, a bod heb ymadaw o Creta, ac
ynnill y farchad yma a'r golled.

22 Ac yr awrhon yr wyf yn eich cyng-
hori chwi i fod yn gyfurus : canys ni bydd
colled am einioes un o honoch, ond am y
llong yn unig.

23 Canys safodd yn fy ymyl y nos hon
angel Duw, yr hwn a'm piâu, a'r hwn yr
wyf yn ei addoli,

24 Gan ddywedyd, Nac ofna, Paul ; rhaid
i ti sefyll ger bron Cefar : ac wele, rhoddes
Duw i ti y rhai oll fydd yn morio gyd â thi.

25 Am hynny, *ha wŷr*, cymmerwch
gyfur : canys yr wyf fi yn credu i Dduw,
mai felly y bydd yn ol y modd y dywed-
wyd i mi.

26 Ond e mae yn rhaid ein bwrw ni i e Pen. 28.
ryw ynys.

27 Ac wedi dyfod y bedwaredd nos ar
ddeg, fe a ddigwyddodd, a ni yn morio yn
Adria, ynghylch hanner nos, dybied o'r
morwŷr eu bod yn nesáu i ryw wlad.

28 Ac wedi iddynt blymio, hwy a'i
cawfant yn ugain gwrhyd : ac wedi myned
ychydig pellach, a phlymio drachefn, hwy
a'i cawfant yn bymtheg gwrhyd.

29 Ac a hwy yn ofni rhag † i ni syrthio ar † iddynt.
leoedd geirwon, wedi iddynt fwrw pedair
angor allan o'r llyw, hwy a ddeifysiant
ei myned hi yn ddydd.

30 Ac fel yr oedd y llongwŷr yn ceisio
ffoi allan o'r llong, ac wedi gollwng y bâd
i wared i'r môr, yn rhith bod ar fedr bwrw
angorau o'r pen blaen i'r llong,

31 Dywedodd Paul wrth y canwriad a'r
milwŷr, Onid erys y rhai hyn yn y llong,
ni ellwch chwi fod yn gadwedig.

32 Yna y torrodd y milwŷr raffau'r bâd,
ac a adawsant iddo syrthio ymaith.

33 A thra'r ydcedd hi yn dyddhau, Paul
a eiriolodd ar bawb gymmeryd lluniaeth,
gan ddywedyd, Heddyw yw y pedwerydd
dydd ar ddeg yr ydych chwi yn disgwyl, ac
yn aros ar eich cythlwng, heb gymmeryd
dim.

34 O herwydd pahan yr ydwyf yn dy-
muno arnoch gymmeryd lluniaeth ; oblegyd
hyn fydd er iechyd i chwi : canys f blewyn
i'r un o honoch ni syrth oddi ar ei ben. f i Bren.
1. 52.

35 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, efe a
gymmerodd fara, ac g a ddiolchodd i Dduw
yn eu gŷwyd hwynt oll, ac a'i torrodd, ac
a ddechreuodd fwytta. Mat. 10.
30.

36 Ac yr oeddynt bawb wedi myned yn
gyfurol ; a hwy a gymmerasant lluniaeth
hefyd. g i Sam.
9. 13.

37 Ac yr oeddem yn y llong i gyd, yn
ddau cant ac un ar bymtheg a thrugain o
eneidiau. i Tim. 4.
3. 4.

38 Ac wedi eu digoni o lluniaeth, hwy a
ysgafnhasant y llong, gan fwrw'r gwenith
allan i'r môr.

39 A phan aeth hi yn ddydd, nid oeddynt
ymadnabod y tir : ond hwy a ganfuant ryw
gilfach a glan iddi ; i'r hon y cynghorasant,
os gallent, wthio'r llong iddi.

40 Ac wedi iddynt † godi'r angorau, † dorri.
† hwy a ymollyngasant i'r môr, ac a oollyng-
asant hefyd yn rhŷdd rwymau'r llyw, ac
a godasant yr hwy i'r gwŷnt, ac a geisiant
y lan. † gollyng-
asant i'r
môr.

41 Ac wedi i ni syrthio ar le deufor-gyfar-
fod, h hwy a wthiasant y llong : a'r pen h 2 Cor.
blaen iddi a lynodd, ac a safodd yn ddiysgog, 11. 25.
b eithr

eithr y pen ol a ymddattododd gan nerth y tonnau.

42 A chlyngor y milwyr oedd, ladd y carcharorion, rhag i neb o honynt nosio allan, a d'iange ymaith.

43 Ond y canwriad, yn ewyllysio cadw Paul, a rwystrodd iddynt eu hamcan; ac a archodd i bawb a'r a fedrai nosio, ymfwrw yn gyntaf i'r môr, a myned allan i'r tir:

44 Ac i'r lleill, rhai ar ystyliod, ac eraill ar ryw ddrylliau o'r llong. Ac felly y digwyddodd dyfod o bawb i dir yn ddiangol.

P E N. XXVIII.

1 Paul, wedi torri y llong arno, yn cael ei dderbyn yn Myzoiogaid gan y barbariaid.

5 Y wiber ar ei law ef, heb wneuthur iddo niweid: 8 ac yntau yn iachâu llawer o glefydau yn yr ynys. 11 Hwyt-bwy yn myned ymaith tu a Rbafain. 17 Yntau yn mynegi i'r luddewon achos ei ddyfodiad.

24 Wedi iddo bregethu, rhai yn credu, a rhai heb gredu: 30 ac yntau er bynny yn prgethu yno ddwy flynedd.

62. A wedi iddynt ddiange, yna y gwy-buant mai † Melita y gelwid a yr ynys.

2 A'r barbariaid a ddangosafant i ni fwneidd-dra nid bychan: oblegyd hwy a gynneufafant dân, ac a'n derbyniasant ni oll o herwydd y gawod gynhyrchol, ac o herwydd yr oerfel.

3 Ac wedi i Paul gynnull ynghyd lawer o † friw-wydd, a'u dodi ar y tân, gwiber a ddaeth allan o'r gwres, ac a lynodd wrth ei law ef.

4 A phan welodd y barbariaid y bwyffil ynghrôg wrth ei law ef, hwy a ddywedafant wrth eu gilydd, Yn sicr llawruddiog yw y dyn hwn, yr hwn, er ei ddiange o'r môr, ni adawodd dialedd iddo fyw.

5 Ac efe a yfygdwodd y bwyffil i'r tân, ac b ni oddefodd ddim niweid.

6 Ond yr oeddynt hwy yn disgwyl iddo ef chwyddo, neu syrthio yn ddiwymwrth yn farw. Eithr wedi iddynt hir-ddisgwyl, a gweled nad oedd dim niweid yn digwydd iddo, hwy a newidiasant eu meddwl, ac a ddywedafant mai duw oedd efe.

7 Ynghylch y man hwnnw yr oedd tiroedd i bennaeth yr ynys, a'i enw Publius, yr hwn a'n derbyniodd ni, ac a'n llettyodd dridiau yn garedig.

8 A digwyddodd, fod tad Publius yn gorwedd yn glaf o gryd a gwaedlif: at yr hwn wedi i Paul fyned i mewn, a d gwe-ddio, efe a ddododd ei ddwyllaw arno ef, ac a'i hiachaodd.

9 Felly wedi gwneuthur hyn, y lleill hefyd y rhai oedd â heintiau arnynt yn yr ynys, a ddaethant atto, ac a iachawyd:

10 Y rhai hefyd a'n parchasant ni â llawer o urddas; a phan oeddynt yn ymadael, hwy a'n llwythafant ni â phethau angenrheidiol.

11 Ac wedi tri mis, yr aethom ymaith mewn llong o Alecfandria, yr hon a auafasai yn yr ynys; a'i harwydd hi oedd Castor a Pholucs.

12 Ac wedi ein dyfod i Syracusa, ni a drigafom yno dridiau.

13 Ac oddi yno wedi myned oddi amgylch, ni a ddaethom i Rhegium. Ac ar ol un diwrnod y deheu-wynt a chwythodd, ac ni a ddaethom yr ail dydd i Puteoli:

14 Lle y cawfom frodyr, ac y dymunwyd arnom aros gyd â hwynt faith niwrnod: ac felly ni a ddaethom i Rufain.

15 Ac oddi yno, pan glybu'r brodyr am danom, hwy a ddaethant i'n cyfarfod ni hyd Appi-fforum, a'r Tair tafarn: y rhai pan welodd Paul, efe a ddiolchodd i Dduw, ac a gymmerodd gysur.

16 Eithr pan ddaethom i Rufain, y canwriad a roddes y carcharorion at ben-capten y llu: eithr e cenhadwyd i Paul aros wrtho ei hun, gyd â milwr oedd yn ei gadw ef.

17 A digwyddodd, ar ol tridiau, alw o Paul ynghyd y rhai oedd bennaf o'r luddewon. Ac wedi iddynt ddyfod ynghyd, efe a ddywedodd wrthynt, Ha wŷr frodyr, er na wnaethum i ddim yn erbyn y bobl, na defodau y tadau, etto f mi a roddwyd yn garcharor o Jerusaleml i ddwyllaw y Rhufeiniwyr.

18 Y rhai, g wedi darfod fy holi, a fyn-nasant fy ngollwng ymaith, am nad oedd dim achos angau ynof.

19 Eithr am fod yr luddewon yn dywed-yd yn erbyn hyn, h mi a yrrwyd i appello at Cefar; nid fel pettai gennyf beth i achwyn ar fy nghenedl.

20 Am yr achos hwn gan hynny y gelwais am danoch chwi, i'ch gweled, ac i ymddiddan â chwi: canys i o achos gobaihl Israell ym rhwymwyd i a'r k gadwyn hon.

21 A hwythau a ddywedafant wrtho, Ni dderbyniasom ni lythyrau o Judea yn dygylch di, ac ni fynegodd ac ni lasarodd neb o'r brodyr a ddaeth oddi yno ddim drwg am danat ti.

22 Ond yr ydym ni yn deisyf cael clywed gennyf ti beth yr ydwyf yn ei synied: oblegyd am y fect hon, y mae yn hyfys i ni fod i ym mhob man yn dywedyd yn ei herbyn.

23 Ac wedi iddynt † nodi diwrnod iddo, llawer a ddaeth atto ef i'w letty; i'r rhai y tyftiolaethodd ac yr eglurodd efe deyrnas Dduw, gan gynghori iddynt y pethau am yr Iesu, a allan o gyfraith Moses, a'r prophwydi, o'r bore byd yr hwyr.

24 A rhai a gredafant i'r pethau a ddywedafid, a rhai ni chredafant.

25 Ac a hwy yn anghyttûn â'u gilydd, hwy a ymadawfiant, wedi i Paul ddywedyd un gair, mai da y llafarodd yr Ysryd Glân trwy Efaïas y prophwyd, wrth ein tadau ni,

26 Gandywedyd, o Dos at y bobl yma, a dywaidd, Yn clywed y clywch, ac ni ddeallwch; ac yn gweled y gwelwch, ac ni chanfyddwch.

27 Canys brafawyd calon y bobl hyn, a thrwm y clywfant â'u clustiau, a'u llygaid a gauafant; rhag iddynt weled â'u llygaid, a chlywed â'u clustiau, a deall â'r galon, a dychwelyd, ac i mi eu hiachâu hwynt.

28 Bydded hyspys i chwi gan hynny, anfon iachawdwriaeth Dduw P at y Cenhedloedd; a hwy a wrandawant.

29 Ac wedi iddo ddywedyd hyn, ymadawodd yr luddewon, a chanddynt ddadl mawr yn eu plith.

30 A Phaul a arhoes ddwy flynedd gyfan yn ei dy ardrethol ei hun, ac a dderbyniodd bawb a'r oedd yn dyfod i mewn atto,

31 Gan bregethu teyrnas Dduw, ac athrawiaethu y pethau am yr Arglwydd Iesu Grift, q gyd â phob hyfder, yn ddiwahardd.

e Pen. 4.
23 a 27.

31

f Pen. 21.

g Pen. 22.
24 a 24.
10 a 25.
8 a 26. 31.

h Pen. 25.
11.

i Pen. 26.
6, 7.

k Pen. 26.
29.

l Eph. 2.
20 a 26.

m 2 Tim. 1.
16.

n Pen. 24.
5, 14.

o bennu.

p Edrych
ar Pen.

q 26. 6, 22.
n Pen. 17.

4

o Efaïas 6.

9

Mat. 13.
14.

Marc 4.

12.

Luc 8. 10.

Ioan 12.
40.

Rhuf. 11.
8.

p Pen. 13.
46 a 18.

6.

65.

q Pen. 4.
31.

¶ Epistol PAUL yr Apostol, at y RHUFEINIAID.

P E N. I.

1 Paul yn dangos ei alwedigaeth i'r Rhufeiniaid, 9 a'i chwariant i ddyfod attynt hwy. 16 Beth yw ei efengyl ef, a'r cyfiawnder y mae hi yn ei ddangos. 18 Bod Duw yn ddiogllon wrth bob math ar bethod. 21 Pa beth oedd pethodau y Cenhedloedd.

Bl. yr
Argl.
60.

a Act. 9.
15. a 13.
2.
Gal. 1. 15.
b Act. 26.
6.
c Mat. 1.
6. 16.
Luc 1. 32.
Act. 2. 30.
2 Tim. 2.
8.
d Gal. 4. 4.
e Act. 13.
33.
f derfyn-
wyd.
f Pen. 12.
3. a 15. 15.
g Pen. 16.
26.
h 1 Cor.
1. 2.
i Gal. 1. 3.
k Phile. 4.
l 1 Thef.
1. 8.
m Pen. 9.
n 2 Tim.
1. 3.
o Neu,
a'm byf-
pryd.
o 1 Thef.
3. 10.
p Pen. 15.
23.
q Thef. 3.
10.
r Pen. 15.
29.
s yd a
e'w'oi.
r Tit. 1.
4.
t Pedr 1.
1.
u Act. 16.
7.
v 1 Cor. 9.
16.
w Sal 40.
9. 10.
x Tim. 1.
8.
y 1 Cor. 1.
18. a 15.
z Act. 3.
26. a 13.
46.
aa Pen. 3.
21.
ab Hab. 2.
4.
ac Col. 3. 6.
ad Act. 14.
17.
ae iddynt.
af Ioan 1.
9.

PAUL gwaiaethwr Iesu Grift, wedi ei alw i fod yn apostol, ac wedi ei a neillduo i efengyl Dduw, 2 (b Yr hon a rag-addawfai efe trwy ei brophwydi yn yr ysgrythyrau fanctiaidd)

3 Am ei Fab ef Iesu Grift ein Harglwydd ni, c yr hwn d a wnaed o had Dafydd o ran y cnawd,

4 Ac e a t eglurwyd yn Fab Duw mewn gallu, yn ol yspird fanctieiddiad, trwy'r adgyfodiad oddi wrth y meirw :

5 Trwy yr hwn f y derbyniasom ras ac apostoliaeth i g ufudd-dod ffydd ym mhllith yr holl genhedloedd, er mwyn ei enw ef :

6 Ym mysg y rhai yr ydych chwithau yn alwedigion Iesu Grift.

7 At bawb fydd yn Rhufain, yn anwyl gan Dduw, h wedi eu galw i fod yn saint : i Gras i chwi a thangnefedd oddi wrth Dduw ein Tad ni, a'r Arglwydd Iesu Grift.

8 Yn gyntaf, k yr wyf yn diolch i'm Duw trwy Iesu Grift dros och chwi oll, oblegyd l bod eich ffydd chwi yn gyhoeddus yn yr holl fyd.

9 Canys m tyft i mi yw Duw, n yr hwn yr ydwyf yn ei wafanaethu t yn fy yspird yn efengyl ei Fab ef, fy mod i o yn ddibaid yn gwneuthur cofia o honoch bob amfer yn fy ngweddiau,

10 p Gan ddeisyf a gawn ryw fodd, ryw amfer bellach, rwydd-hynt gyd ag ewyllys Duw, i ddyfod attoch chwi.

11 Canys yr wyf yn hiraethu am eich gweled, fel q y gallwyf gyfrannu i chwi ryw ddawn yspirdol, fel y'ch cadarnhaer :

12 A hynny fydd i'm cyd-ymgyfuro t ynnoch chwi, trwy r ffydd ein gilydd, yr eiddoch chwi a'r eiddof finau.

13 Eithr ni fynwn i chwi fod heb wybod, frodyr, i mi yn fynych arfaethu dyfod attoch (ond s fo'm lluddiwyd i hyd yn hyn) fel y cawn ryw ffrwyth ynnoch chwi hefyd, megis ag yn y Cenhedloedd eraill.

14 t Dyledwr ydwyf i'r Groegiaid ac i'r barbariaid hefyd, i'r doethion ac i'r annoethion hefyd.

15 Felly, hyd y mae yno f, parod ydwyf i bregethu r efengyl i chwithau hefyd y rhai ydych yn Rhufain.

16 Canys u nid oes arnaf gywilydd o efengyl Grift : oblegyd x gallu Duw yw hi er iachawdwriaeth, i bob un a'r fydd yn credu ; i'r Iuddew y yn gyntaf, a hefyd i'r Groegwr.

17 Canys z ynddi hi y datguddir cyfiawnder Duw o ffydd i ffydd ; megis y mae yn ysgrifenedig, a Y cyfiawn a fydd byw trwy ffydd.

18 Canys digofaint Duw a ddatguddiwyd o'r nef yn erbyn pob annuwioledeb ac anghyfiawnder dynion, y rhai fydd yn attal y gwirionedd mewn anghyfiawnder.

19 O herwydd b yr hyn a ellir ei wybod am Dduw, fydd eglur t ynddynt hwy : canys c Duw a'i heglurodd iddynt.

20 Canys d ei anweledig bethau ef er d Sal. 19. creadigaeth y byd, wrth ei hystyried yn y pethau a wnaed, a welir yn amlwg ; sef ei dragywyddol allu ef a'i Dduwod ; t hyd onid ydynt yn ddiessgus :

21 Oblegyd a hwy yn adnabod Duw, ni's gogoneddaiant ef megis Duw, ac na buont ddiolchgar iddo ; eithr e ofer fuont yn eu rhefymmau, a'u calon anneallus hwy a dywyllwyd.

22 Pan dybient eu bod yn ddoethion, hwy a aethant yn ffyliaid ;

23 Ac f a newidiafant ogoniant yr anllygredig Dduw, i gyffelybiaeth llun dyn llygredig, ac ehediaid, ac anifeiliaid pedwar-carnol, ac ymlusgiaid.

24 g O ba herwydd Duw hefyd a'u rhoddes hwy i fynu, yn nhrachwantau eu calonnau, i astendid, h i amherchi eu cyrph eu hun i yn eu plith eu hunain :

25 Y rhai a newidiafant wirionedd Duw k yn gelwydd, ac a addolasant ac a wafanaethasant y creadur yn t fwy na'r Creawdr, yr hwn fydd fendigedig yn dragywyddol. Amen.

26 Oblegyd hyn y rhoddes Duw hwynt i fynu i l wñiau gwarthus : canys eu t gwragedd hwy a newidiafant yr arfer t anianol i'r hon fydd yn erbyn t anian :

27 Ac yn gyffelyb y t gwyr hefyd, gan adael yr arfer naturiol o'r wraig, a ymllosgent yn eu hawydd i'w gilydd : y gwyr ynghyd â gwyr yn gwneuthur brynti, ac yn derbyn ynddynt eu hunain y cyfryw dal am eu cyfeiliorni ag ydoedd raid.

28 m Ac megis nad oedd gymmeradwy ganddynt t gadw Duw yn eu gwybodaeth, Duw a'u rhoddes hwynt i fynu i feddwl anghymmeradwy, i wneuthur y pethau nid oedd weddaidd :

29 Wedi eu llenwi â phob anghyfiawnder, godineb, anwiredd, cybydd-dod, drygioni ; yn llawn cynfigen, llofruddiaeth, cynnen, twyll, drwg-anwydau :

30 Yn hustyngwyr, yn athrodwyr, yn gas ganddynt Dduw, yn drahaus, yn feilchion, yn ffröstwyr, yn ddychymygwyr drygioni, yn anufudd i rieni,

31 Yn anneallus, yn dorrwyr ammod, yn t angharedig, yn anghymmodlon, yn annhrugarogion :

32 Y rhai yn gwybod cyfiawnder Duw (fod y rhai fy yn gwneuthur y cyfryw bethau yn haeddu marwolaeth) ydynt nid yn unig yn gwneuthur y pethau hyn, eithr hefyd n yn t cyd-ymfoddloni â'r rhai fy yn eu gwneuthur hwynt.

P E N. II.

1 Na all y rhai fydd yn pechu, er eu bod yn condemnio pechod mewn eraill, mo'u beisgodi eu hunain ; 6 ac mai anbarws o lawer iddynt ddiangc rhag barn Duw, 9 pa un bynnag font ai Iuddewon ai Cenhedloedd. 14 Na's gall y Cenhedloedd ddiangc, 17 na'r Iuddewon chwraith ; 25 ac na wna eu beirwaediad lesad iddynt, oni chadwant y ddeddf.

O Herwydd pahan dieisgus wyt ti, O ddyn, pwy bynnag wyt yn barnu : a canys yn yr hyn yr wyt yn barnu arall, yr wyt yn dy gonnemio dy hun : canys ti yr hwn wyt yn barnu, wyt yn gwneuthur yr un pethau.

2 Eithr ni a wyddom'fod barn Duw yn ol gwirionedd, yn erbyn y rhai a wnant gyfryw bethau.

3 Ac a wyt ti yn tybied hyn, O ddyn, yr hwn wyt yn barnu y rhai fy yn gwneuthur y cyfryw bethau, a thithau yn gwneuthur yr un pethau, y diengi di rhag barn Duw?

4 Neu a wyt ti yn dyfystyr golud ei ddaioni ef, a'i ddiodeffgarwch, b a'i ymaros, c heb wybod fod daioni Duw yn dy dywys di i edifeirwch?

5 Eithr yn ol dy galedrwydd, a'th galon ddiedifeiriol, wyt d yn trylari i ti dy hun ddigofaint erbyn dydd y digofaint, a datguddiad cyfiawn farn Duw,

6 e Yr hwn a dâl i bob un yn ol ei weithredoedd:

7 Sef i'r rhai trwy barhau yn gwneuthur da, a geffiant ogoniant, ac anrhydedd, ac anllygredigaeth; bywyd tragywyddol:

8 Eithr i'r rhai fy gynhennus, ac f anufudd i'r gwirionedd, eithr yn ufudd i anghyfiawnder; y bydd llid, a digofaint:

9 Trallod ac ing ar bob enaid dyn fydd yn gwneuthur drwg; yr Iuddew g yn gyntaf, a'r f Groegwr hefyd:

10 Eithr gogoniant, ac anrhydedd, a thangnefedd, i bob un fydd yn gwneuthur daioni; i'r Iuddew yn gyntaf, ac i'r f Groegwr hefyd.

11 Canys h nid oes derbyn wyneb ger bron Duw.

12 Oblegyd cynnifer ag a bechafant yn ddiddeddf, a gyfngollir hefyd yn ddiddeddf; a chynnifer ag a bechafant yn y ddeddf, a fernir wrth y ddeddf,

13 (Canys a nid gwrandawr y ddeddf fydd gyfiawn ger bron Duw, ond gwneuthurwr y ddeddf a gyfiawnheir.

14 Canys pan yw'r Cenhedloedd y rhai nid ywy ddeddf ganddynt, wrth naturiaeth yn gwneuthur y pethau fydd yn y ddeddf, y rhai hyn heb fod y ddeddf ganddynt, ydynt ddeddf iddynt eu hunain:

15 Y rhai fydd yn dangos gweithred y ddeddf yn yfgrifenedig yn eu calonnau, a'u cydwybød yn cyd-dystiolaethu, a'u meddyliau f yn cyhuddo eu gilydd, neu yn eifusodi)

16 k Yn y dydd y barno Duw ddirgel-oedd dynion, yn ol fy efengyl i, l trwy Iesu Grist.

17 Wele, Iuddew y'th elwir di, ac m yr wyt yn gorphwys yn y ddeddf, ac yn gorfoleddu yn Nuw;

18 Ac yn gwybod ei ewyllys ef, ac n yn f darfod pethau rhagorol, gan fod wedi dy addysgu o'r ddeddf;

19 Ac yr wyt yn coelio dy fod yn dywysog i'r deillion, yn llewyrch i'r rhai fydd mewn tywyllwch:

20 Yn athraw i'r anghall, yn ddyfsgawdr i'r rhai bach, a chennyt o ffurf y gwybod-aeth, a'r gwirionedd yn y ddeddf.

21 p Tydi, gan hynny, yr hwn wyt yn addysgu arall, oni'th ddyfgi dy hun? yr hwn wyt yn pregethu, Na ladratter, a ladretti di?

22 Yr hwn wyt yn dywedyd, Na odineber, a odinebi di? yr hwn wyt yn ffeiddio delwau, a gyffegr-yfpeili di?

23 Yr hwn wyt q yn gorfoleddu yn y ddeddf, trwy dorri'r ddeddf a ddianrhyddedi di Dduw?

24 Canys enw Duw, o'ch plegyd chwi, a geblir ym mhllith y Cenhedloedd; megis y mae r yn yfgrifenedig.

25 Canys enwaediad yn wir a wna les, os cedwi y ddeddf: eithr os troseddwr y ddeddf ydwyf, aeth dy enwaediad yn ddi-enwaediad,

26 Os y dienwaediad gan hynny a geidw gyfiawnderau y ddeddf, oni chyfrifir ei ddi-enwaediad ef yn enwaediad?

27 Ac oni bydd i'r dienwaediad yr hwn fydd o naturiaeth (os ceidw y ddeddf) dy farnu di, yr hwn wrth y llythyren a'r enwaediad wyt yn troseddu'r ddeddf?

28 Canys s nid yr hwn fydd yn yr amlwg s Iwan 8. fydd Iuddew; ac nid enwaediad yw yr 39. byn fydd yn yr amlwg yn y cnawd: Pen. 9. 6,

29 Eithr t yr hwn fydd yn y dirgel fydd Iuddew; ac u enwaediad y galon fydd x yn yr yspryd, nid yn y llythyren; y yr hwn y t i Pedr mae ei glod nid o ddynion, ond o Dduw. 3. 4. u Col. 2. 11.

Phil. 3. 3. x Pen. 7. 6. 2 Cor. 3. 6, 7. y i Cor. 4. 5. 2 Cor. 10. 18. i Thei. 2. 4.

P E N. III.

1 Rhagor-fraint yr Iuddewon; 3 yr hwn ni cbollasant: 9 er hynny y mae'r ddeddf yn eu barnu bwythau befyd yn ewog o bechod: 20 gan hynny ni chyfiawnheir un cnawd trwy'r ddeddf; 28 eithr parsb, heb wabaniaeth, trwy fydd yn unig: 31 ac etto ni ddiddymmwyd y ddeddf.

P A ragoriaeth gan hynny fyddi'r Iuddew? neu pa fudd fydd o'r enwaediad? 60.

2 Llauer ym mhob rhyw fodd: yn gyntaf, o herwydd a darfod ymddiried iddynt hwy am ymadroddion Duw.

3 Oblegyd beth os b anghredodd rhai? c a wna eu hanghrediniaeth hwy ffydd Duw yn ofer?

4 Na atto Duw: eithr d bydded Duw yn eirwir, a e phob dyn yn gelwyddog; megis yr yfgrifenyd, f Fel y'th gyfiawnhaer yn dy eiriau, ac y gorfyddech f pan y'th farnar.

5 Eithr os yw ein hanghyfiawnder ni yn canmol cyfiawnder Duw, pa beth a ddywedwn? Ai anghyfiawn yw Duw, yr hwn fydd yn dwyn arnom ddigofaint? (yn ol dyn yr wyf yn dywedyd)

6 Na atto Duw: canys wrth hynny g pa fodd y barna Duw y byd?

7 Canys os bu gwirionedd Duw trwy fy nghelwydd i yn helaethach i'w ogoniant ef, paham y'm bernir innau etto megis pechadur?

8 Ac nid (megis y'n ceblir, ac megis y dywaid rhai ein bod yn dywedyd) Gwnawn ddrwg, fel y dël daioni? y rhai y mae eu damnedigaeth yn gyfiawn.

9 Beth gan hynny? a ydym ni fwy rhagorol? Nac ydym ddim: canys ni a brofom o'r blaen h fod pawb, yr Iuddewon a'r Groegwyr, dan bechod;

10 Megis y mae yn yfgrifenedig, i Nid oes neb cyfiawn, nac oes un:

11 Nid oes neb yn deall; nid oes neb yn ceisio Duw.

12 Gwyrasant oll, aethant i gyd yn an-fuddiol; nid oes un yn gwneuthur daioni, nac oes un:

13 k Bedd agored yw eu ceg; a'u tafodau k Sal. 5. y gwnaethant ddiehell; l gwenwyn aspiad 9 fydd dan eu gwefusau: l Sal. 140.

14 m Y rhai y mae eu genau yn llawn m Sal. 10. mellieth a chwerwedd. 7. n Diar. 1. 15.

15 Buan yw eu traed i dywallt gwaed. 15.

16 Distryw ac adwydd fydd yn eu ffydd: 16.

17 A ffordd tangnefedd nid adnabuant. 17. 8.

18 o Nid oes ofn Duw ger bron eu llygaid. 18. 8.

19 Ni a wyddom hefyd am ba bethau 19.

bynnag y mae'r ddeddf yn ei ddywedyd, mae

p Eze.
16. 63.
† yn euog
o ffaen
Duw.

q Gal. 2.
16.

r Pen. 7.

s Pen. 1.

Phil. 3. 9.

t Pen. 10.

12.

Gal. 3. 28.

Col. 3. 11.

u Pen. 11.

32.

Gal. 3. 22.

† rag-or-

deiniad.

† gymmod,

gymmodi-

tor.

x Act. 17.

30.

Heb. 9.

15.

y 1 Cor.

1. 29. 31.

Eph. 2. 9.

2 Tim. 1.

9.

Tit. 3. 5.

z Act. 13.

38.

Pen. 8. 3.

Gal. 2. 16.

mai wrth y rhai fy dan y ddeddf y mae hi yn ei ddywedyd: fel p y cauer pob genau, ac y byddo yr holl fyd † dan farn Duw.

20 Am hynny q trwy weithredoedd y ddeddf ni chyfiawnheir un cnawd yn ei olwg ef; canys r trwy 'r ddeddf y mae adnabod pechod.

21 Ac yr awrhon s yr eglurwyd cyfiawnder Duw heb y ddeddf, wrth gael tyftiolaeth gan y ddeddf a'r prophwydi;

22 Sef cyfiawnder Duw, yr hon fydd trwy ffydd Iesu Grist i bawb, ac ar bawb a gredant: canys t nid oes gwahaniaeth.

23 Oblegyd u pawb a bechasant, ac ydynt yn ol am ogoniant Duw;

24 A hwy wedi eu cyfiawnhau yn rhad trwy ei ras ef, trwy 'r prynedigaeth fydd yng Nghrist Iesu:

25 Yr hwn a † ofododd Duw yn † iawn, trwy ffydd yn ei waed ef, i ddangos ei gyfiawnder ef, trwy faddeuant x y pechodau a wnaethid o'r blaen, trwy ddiodeffgarwch Duw;

26 I ddangos ei gyfiawnder ef y pryd hwn; fel y byddai efe yn gyfiawn, ac yn cyfiawnhau y neb fydd o ffydd Iesu.

27 Y Pa le gan hynny y mae y gorfoledd? Efe a gauwyd allan. Trwy ba ddeddf? ai ddeddf gweithredoedd? Nag e; eithr trwy ddeddf ffydd.

28 Yr ydym ni gan hynny yn cyfrif z mai trwy ffydd y cyfiawnheir dyn, heb weithredoedd y ddeddf.

29 Ai i'r Iuddewon y mae efe yn Dduw yn unig? onid yw i'r Cenhedloedd hefyd? Yn wir y mae efe i'r Cenhedloedd hefyd:

30 Gan mai un Duw fydd, yr hwn a gyfiawnhau yr enwaediad wrth ffydd, a'r dienwaediad trwy ffydd.

31 Wrth hynny, a ydym ni yn gwneuthur y ddeddf yn ddirym trwy ffydd? Na atto Duw: eithr yr ydym yn cadarnhau 'r ddeddf.

P E N. IV.

1 Ffydd Abraham a gyfrifwyd iddo yn gyfiawnder, 10 yn enwaedu arno. 13 Trwy ffydd yn unig y derbyniodd efe a'i had yr addewid. 16 Abraham yw tad pawb a'r fydd yn credu. 24 Ein ffydd ninnau befyd a gyfrifir i ni yn gyfiawnder.

60. P A beth gan hynny a ddywedwn ni a ddarfod i a Abraham ein tad ni ei gael, yn ol y cnawd?

2 Canys os Abraham a gyfiawnhawyd trwy weithredoedd, y mae iddo orfoledd; eithr nid ger bron Duw.

3 Canys pa beth a ddywaid yr ysgrythyr? b Credodd Abraham i Dduw; a chyfrifwyd iddo yn gyfiawnder.

4 Eithr c i'r neb fydd yn gweithio, ni chyfrifir y gwobr o ras, ond o ddyled.

5 Eithr i'r neb nid yw yn gweithio, ond yn credu yn yr hwn fydd yn cyfiawnhau yr annuwiol, ei ffydd ef a gyfrifir yn gyfiawnder.

6 Megis y mae Dafydd hefyd yn datgan dedwyddwch y dyn y mae Duw yn cyfrif cyfiawnder iddo heb weithredoedd, gan ddywedyd,

7 d Dedwydd yw y rhai y maddeuwyd eu hanwireddau, a'r rhai y cuddiwyd eu pechodau.

8 Dedwydd yw y gwr nid yw yr Arglwydd yn cyfrif pechod iddo.

9 A ddaeth y dedwyddwch hwn gan hynny ar yr enwaediad yn unig, ynte ar y dienwaediad hefyd? Canys yr ydym yn

dywedyd ddarfod cyfrif ffydd i Abraham yn gyfiawnder.

10 Pa fodd gan hynny y cyfrifwyd hi? ai pan oedd yn yr enwaediad, ynte yn y dienwaediad? Nid yn yr enwaediad, ond y dienwaediad.

11 Ac e efe a gymmerth arwydd yr enwaediad, yn † infel cyfiawnder y ffydd yr hon oedd ganddo yn y dienwaediad: fel f y byddai efe yn dad pawb a gredent yn y dienwaediad; fely cyfrifid cyfiawnder idd- ynt hwythau hefyd:

12 Ac yn dad yr enwaediad, nid i'r rhai o'r enwaediad yn unig, ond i'r sawl hefyd a gerddant lwybrau ffydd Abraham ein tad ni, yr hon oedd ganddo yn y dienwaediad.

13 Canys nid trwy 'r ddeddf y daeth yr addewid i Abraham, neu i'w had, y byddai efe yn etifedd y byd; eithr trwy gyfiawnder ffydd.

14 Canys g os y rhai fydd o'r ddeddf yw 'r etifeddiion, gwnaed ffydd yn ofer, a'r addewid yn ddirym.

15 Oblegyd h y mae 'r ddeddf yn peridigofaint; canys lle nid oes deddf, nid oes gamwedd.

16 Am hynny o ffydd y mae, fel y byddai yn ol gras: fel y byddai yr addewid yn sicr i'r holl had; nid yn unig i'r hwn fydd o'r ddeddf, ond hefyd i'r hwn fydd o ffydd Abraham, i'r hwn yw ein tad ni oll,

17 (Megis y mae yn ysgrifenedig, k Mi a'th wnaethum yn dad llawer o genhedloedd) † ger bron y neb y credodd efe iddo, sef Duw, yr hwn fydd yn bywhau y meirw, ac fydd i yn galw y pethau nid ydynt, fel pe byddent:

18 Yr hwn yn erbyn gobaith a gredodd dan obaith, fel y byddai efe yn dad cenhedloedd lawer; yn ol yr hyn a ddywedafid, m Felly y bydd dy had di.

19 Ac efe yn ddiogwan o ffydd, n nid ystyriodd ei gorph ei hun, yr hwn oedd yr awrhon wedi marweiddio, ac efe ynghylch can mlwyddoed, na marweidd-drabru Sara.

20 Ac nid amheuodd efe addewid Duw trwy anghrediniaeth; eithr efe a nerthwyd yn y ffydd, gan roddi gogoniant i Dduw:

21 Ac yn gwbl sicr ganddo, am yr hyn a addawfai efe, o ei fod ef yn abl i'w wneuthur hefyd.

22 Ac am hynny y cyfrifwyd iddo yn gyfiawnder.

23 Eithr p nid ysgrifenydd hynny er ei fwyn ef yn unig, ddarfod ei gyfrif iddo; 4

24 Ond er ein mwyn ninnau hefyd, i'r rhai y cyfrifir, y rhai ydym yn credu yn yr hwn a gyfododd Iesu ein Harglwydd ni o feirw:

25 Yr hwn a draddodwyd dros ein pechodau ni, ac a gyfodwyd i'n cyfiawnhau ni.

P E N. V.

1 Wedi ein cyfiawnhau trwy ffydd, y mae i ni dangnesedd rhyngom a Duw, 2 a llawenydd yn ein gobaith: 8 gan ein cymmodi trwy ei waed ef, a nym yn elynion iddo, 10 y caon yn bytrach fod yn gadwedig wedi ein cymmodi. 12 Megis y daeth pechod a marwolaeth trwy Adda, 17 felly yn bytrach y daw cyfiawnder a bywyd trwy Iesu Grist. 20 Lle'r ambaodd pechod, y rhagor-amlbaodd gras.

A M hynny, a gan ein bod wedi ein cyfiawnhau trwy ffydd, y mae gennym heddwch tu ag at Dduw, trwy ein Harglwydd Iesu Grist.

b Eph. 2. 2 b Trwy yr hwn hefyd y cawfom ddy-
fodfa trwy fydd i'r gras hwn yn yr hwn
yr ydym yn feyll, ac c yn gorfoleddu dan
obaith gogoniant Duw.

c Heb. 3. 3 Ac nid felly yn unig, eithr yr ydym yn
gorfoleddu mewn gorthrymderau; d gan
wybod fod gorthrymder yn peri dioddef-
garwch;

4 A dioddefgarwch, brofiad; a phrofiad,
obaith:

5 A gobaith ni chywlyddia, am fod
cariad Duw wedi ei dywailt yn ein calon-
nau ni, trwy yr Ysryd Glân yr hwn a
roddwyd i ni.

6 Canys Crift, pan oeddym ni etto yn
weiniaid, mewn t prydd a fu farw dros yr
annuwiol.

7 Oblegyd braidd y bydd neb farw dros
un cyfiawn: oblegyd dros y da ysgatfydd
fe feiddiai un farw hefyd.

8 Eithr e y mae Duw yn canmol ei gariad
tu ag attom; oblegyd a nyddi etto yn bech-
aduriaid, i Grift farw trofom ni.

9 Mwy ynte o lawer, a nyddi yn awr
wedi ein cyfiawnhau trwy ei waed ef,
y'n hachubir rhag digofaint trwyddo ef.

10 Canys f os pan oeddym yn elynion,
g y'n heddychwyd a Duw trwy farwolaeth
ei Fab ef; mwy o lawer wedi ein heddy-
chyd, y'n hachubir h trwy ei fywyd ef.

11 Ac nid bynny yn unig, eithr gorfo-
leddu yr ydym hefyd yn Nuw trwy ein
Harglwydd Iesu Crift, trwy yr hwn yr awr-
hon y derbyniam y cymmod.

12 Am hynny, megis i trwy un dyn y
daeth pechod i'r byd, a k marwolaeth trwy
bechod; ac felly yr aeth marwolaeth ar
bob dyn, yn gymmaint a phechu o bawb.

13 Canys hyd y ddeddf yr oedd pechod
yn y byd: eithr i ni chyfrifir pechod pryd
nad oes ddeddf.

14 Eithr teyrnafodd marwolaeth o Adda
hyd Moses, i.e. arnynt hwy y rhai ni
phechasant yn ol cyffelybiaeth camwedd
Adda, m yr hwn yw ffurf yr un oedd ar
ddyfod.

15 Eithr nid megis y camwedd, felly y
mae y dawn hefyd. Canys os trwy gam-
wedd un y bu feirw llawer; mwy o lawer
yr amlhaodd gras Duw, a'r dawn trwy ras
yr un dyn Iesu Crift, ni laweroedd.

16 Ac nid megis y bu trwy un a bechodd,
y mae'r dawn: canys y farn a ddaeth
o un camwedd i gondemniad; eithr y
dawn fydd o gamwedddau lawer i gyfiawn-
hâd.

17 Canys os trwy t gamwedd un y teyrn-
afodd marwolaeth trwy un; mwy o lawer
y caiff y rhai fydd yn derbyn llofowgrwydd
o ras, ac o ddawn cyfiawnder, deyrnafu
mewn bywyd trwy un, Iesu Crift.

18 Felly gan hynny, megis trwy t gam-
wedd un y daeth barn ar bob dyn i gon-
demniad; felly hefyd trwy t gyfiawnder
un y daeth y darwn o ar bob dyn i gyfiawn-
hâd bywyd.

19 Oblegyd megis trwy anufudd-dod un
dyn y gwnaethpwyd llawer yn bechadur-
iaid; felly trwy ufudd-dod un y gwnaeth
llawer yn gyfiawn.

20 Eithr p y ddeddf a ddaeth i mewn fel
yr amlhaai y camwedd: eithr lle'r aml-
haodd y pechod, y rhagor-amlhaodd gras:

21 Fel megis y teyrnafodd pechod i
farwolaeth, felly hefyd y teyrnafai gras
trwy gyfiawnder i fywyd trwyddodol,
trwy Iesu Crift ein Harglwydd,

PEN. VI.

1 Na ddylem ni fyw mewn pechod, 2 a nin-
nau wedi marw iddo; 3 megis y mae ein
bedydd ni yn dangos. 12 Na theyrnafed
pechod mwyach, 18 gan ddarfed i ni ymrôl
i wasanaeth cyfiawnder; 23 ac o herwydd
mai cyflog pechod yw marwolaeth.

BETH wrth hynny a ddywedwn ni? a 60.
drigwn ni yn wastad mewn pechod,
fel yr amlhao gras?

2 Na atto Duw. A ninnau wedi meirw
i bechod, pa wedd y byddwn fyw etto
ynddo ef?

3 Oni wyddoch chwi, a am gynnifer o a Gal. 3.
honom ag a t fedyddiwyd i Grift Iesu, ein
bedyddio ni i w farwolaeth ef?

4 b Claddwyd ni gan hynny gyd ag ef
trwy fedydd i farwolaeth; fel c megis ag
y cyfodwyd Crift o feirw trwy ogoniant
y Tad, d felly y rhodiom ninnau hefyd
mewn newydd-deb buchedd.

5 Canys os gwnaed ni yn gyd blanhigion
i gyffelybiaeth ei farwolaeth ef, felly y
byddwn i gyffelybiaeth ei adgyfodiad ef:

6 Gan wybod hyn, ddarfed c croes-hoelio
ein hen ddyn ni gyd ag ef, er mwyn dirym-
mu f corph pechod, fel rhag llaw na wasa-
naethom bechod.

7 Canys g y mae yr hwn a fu farw, wedi
ei t ryddhau oddi wrth bechod.

8 Ac h os buom feirw gyd a Chryst, yr
ydem ni yn credu y byddwn fyw hefyd
gyd ag ef:

9 Gan wybod nad yw i Crift, yr hwn a
gyfodwyd oddi wrth y meirw, yn marw
mwyach; nad arglwyddiaetha marwol-
aeth arno mwyach.

10 Canys fel y bu efe farw, k efe a fu
farw unwaith i bechod: ac fel y mae yn
byw, l byw y mae i Dduw.

11 Felly chwithau hefyd, cyfrifwch eich
hunain yn feirw i bechod; eithr m yn fyw m
i Dduw, yng Nghrist Iesu ein Harglwydd.

12 a Na theyrnafed pechod gan hynny yn n Sal. 119.
eich corph marwol, i ufuddhau o honoch
iddo yn ei chwantau.

13 Ac na o roddwch eich aelodau yn t arf- o Pen. 7.
au anghyfiawnder i bechod: eithr p rhodd- 5.
wch eich hunain i Dduw, megis rhai o
feirw yn fyw; a'ch aelodau yn arfau cyf-
iawnder i Dduw.

14 Canys nid arglwyddiaetha pechod
arnoch chwi: oblegyd nid ydydd chwi dan
y ddeddf, eithr dan ras.

15 Beth wrth hynny? a bechwn ni * o * i Cor.
herwydd nad ydym dan y ddeddf, eithr 9. 21.
dan ras? Na atto Duw. Gal. 5. 18.

16 Oni wyddoch chwi, mai q i bwy q Mat. 6.
bynag yr ydydd yn eich rhodd eich hun- 24.
ain yn weision i ufuddhau iddo, eich bod yn 10. 8. 34.
weision i'r hwn yr ydydd yn ufuddhau 2. 2.
iddo; pa un bynnag ai i bechod i farwol-
aeth, ynte i ufudd-dod i gyfiawnder?

17 Ond i Dduw y bo'r diolch, eich bod
chwi gyt yn weision i bechod; eithr
ufuddhau o honoch o'r galon i'r t ffurf o r 2 Tim.
athrawiaeth t a draddodwyd i chwi. 1. 13.

18 Ac s wedi eich rhyddhau oddi wrth
bechod, se a'ch gwnaethpwyd yn weision
i gyfiawnder.

19 Yn ol dull dynol yr ydydd yn dy-
weddyd, oblegyd gwendid eich cnawd chwi.
Canys megis ag y rhoddafoch eich aelod-
au yn weision i astendid ac anwiredd,
i anwiredd; felly yr awrhon rhoddwch
eich aelodau yn weision i gyfiawnder, i
sanctideid trwydd.

20 Canys pan oeddych yn weision pechod, rhyddion oeddych † oddi wrth gyfiawnder.

21 † Pa ffirwyth gan hynny oedd i chwi y pryd hynny o'r pethau y mae arnoch yr awr hon gywilydd o'u plegyd? canys diwedd y pethau hynny yw marwolaeth.

22 Ac yr awrhon, wedi eich rhyddhau oddi wrth bechod, a'ch gwneuthur yn weision i Dduw, y mae i chwi eich ffirwyth yn sancteiddrwydd, a'r diwedd yn fywyd tragywyddol.

23 Canys u cyfiog pechod yw marwolaeth: eithr dawn Duw yw bywyd tragywyddol, trwy Iesu Grist ein Harglwydd.

P E N. VII.

1 Nad oes un ddeddf yn arglwyddiaethu ar ddyn, ond tra fyddo byw: 4 ond ein bod ni wedi meirw i'r ddeddf. 7 Etto nad yw'r ddeddf bechod; 12 eithr sanctaidd, a chyfiawn, a da; 16 fel yr ydwyf fi yn cydnabod, ac yn ddrwg gennyf na's gallaf ei chadw.

60. O NI wyddoch chwi, frodyr (canys wrth y rhai fy'n gwybod y ddeddf yr wyf yn dywedyd) fod y ddeddf yn arglwyddiaethu ar ddyn, tra fyddo efe byw?

2 Canys a y wraig y mae iddi wr, fydd yn rhwym wrth y ddeddf i'r gwr, tra fyddo efe byw: ond o bydd marw y gwr, hi a ryddhawyd oddi wrth ddeddf y gwr.

3 Ac felly, b os a'r gwr yn fyw, y bydd hi yn eiddo gwr arall, hi a elwir yn odinebus: eithr os marw fydd ei gwr hi, y mae hi yn rhydd oddi wrth y ddeddf; fel nad yw hi odinebus, er bod yn eiddo gwr arall.

4 Ac felly chwithau, fy mrodyr, ydych e wedi meirw i'r ddeddf trwy gorph Crist; fel y bydddech eiddo un arall, sef eiddo yr hwn a gyfodwyd o feirw, fel d y dygem ffirwyth i Dduw.

5 Canys pan oeddym yn y cnawd, gwyniaid pechodau, y rhai oedd trwy'r ddeddf, oedd e yn gweithio yn ein haelodau ni, f i ddwyn ffirwyth i farwolaeth.

6 Eithr yn awr y rhyddhawyd ni oddi wrth y ddeddf, * wedi ein meirw i'r peth y'n hattedid; fel y gwafanaethem mewn g newydd-deb yspryd, ac nid yn hender y llythyren.

7 Beth wrth hynny a ddywedwn ni? Ai pechod yw'r ddeddf? Na atto Duw. Eithr h nid adnabum i bechod, ond wrth y ddeddf: canys nid adnabuafwn i drachwant, oni bai ddywedyd o'r ddeddf, i Na thrachwanta.

8 Eithr k pechod, wedi cymmeryd achlysur trwy'r gorchymyn, a weithiodd yn-of fi bob thrachwant.

9 Canys l heb y ddeddf marw oedd pechod. Eithr yr oeddwn i gynt yn fyw heb y ddeddf: ond pan ddaeth y gorchymyn, yr adfywiodd pechod, a minnau a fum farw.

10 A'r gorchymyn m yr hwn ydoedd i fywyd, hwnnw a gaed i mi i farwolaeth.

11 Canys pechod, wedi cymmeryd achlysur trwy'r gorchymyn, a'm twyllodd i; a thrwy hwnnw a'm lladdodd.

12 Felly yn wir n y mae'r ddeddf yn sanctaidd; a'r gorchymyn yn sanctaidd, ac yn gyfiawn, ac yn dda.

13 Gan hynny a wnaethpwyd y peth oedd dda, yn farwolaeth i mi? Na atto Duw. Eithr pechod, fel yr ymddangosai yn bechod, gan weithio marwolaeth ynof fi

trwy'r hyn fydd dda; fel y byddai pechod trwy'r gorchymyn yn dra phechadurus.

14 Canys ni a wyddom fod y ddeddf yn ysprydol: eithr myfi fydd gnawdol, o wedi fy ngwerthu dan bechod.

15 Canys yr hyn yr wyf yn ei wneuthur, nid yw foddion gennyf: canys p nid'y peth yr wyf yn ei ewyllysio, hynny yr wyf yn ei wneuthur; eithr y peth fydd gas gennyf, hyn yr ydwyf yn ei wneuthur.

16 Ac os y peth nid wyf yn ei ewyllysio, hynny yr wyf yn ei wneuthur, yr wyf fi yn cyd-fynio â'r ddeddf mai da ydyw.

17 Felly yr awrhon nid myfi fydd mwy yn gwneuthur hynny, eithr y pechod yr hwn fydd yn trigo ynof fi.

18 Canys mi a w'n nad oes q ynof fi (hyn-ny yw, yn fy nghnawd i) ddim da yn trigo: oblegyd yr ewyllysio fydd barod gennyf; eithr cwblhau yr hyn fydd dda, nid wyf yn medru arno.

19 Canys nid wyf yn gwneuthur y peth da yr wyf yn ei ewyllysio; ond y drwg yr hwn nid wyf yn ei ewyllysio, hynny yr wyf yn ei wneuthur.

20 Ac os ydwyf fi yn gwneuthur y peth nid wyf yn ei ewyllysio, nid myfi mwyach fydd yn ei wneuthur, ond y pechod fydd yn trigo ynof fi.

21 Yr ydwyf fi gan hynny yn cael ddeddf, a mi yn ewyllysio gwneuthur da, fod drwg yn bresennol gyd â mi.

22 Canys ymhyfrydu yr wyf ynghyfraith Dduw, yn ol r y dyn oddi mewn:

23 Eithr s yr wyf yn gweled ddeddf arall yn fy aelodau, yn gwrthryfela yn erbyn ddeddf fy meddwl, ac yn fy nghaethiwo i ddeddf pechod, yr hon fydd yn fy aelodau.

24 Ys truan o ddyn wyf fi! pwy a'm gwared i oddi wrth † gorph y farwolaeth hon!

25 Yr wyf fi yn diolch i Dduw, trwy Iesu Grist ein Harglwydd. Felly gan hynny, yr wyf fi fy hun â'r meddwl yn gwafanaethu cyfraith Dduw; ond â'r cnawd, cyfraith pechod.

P E N. VIII.

1 Bod y rhai fydd yng Nghrist, ac yn byw yn ol yr Yspryd, yn rhyddion oddi wrth ddamnedigaeth. 5, 13 Pa niweid fydd yn digwydd oddi wrth y cnawd; 6, 14 a phales oddi wrth yr Yspryd, 17 ac o fod yn blentyn i Dduw: 19 yr bawn y mae pob peth yn biraethu am ei ogoneddus ymwared: 29 yr bawn a rag-ordeniwyd gan Dduw. 38 Na all dim ein gwahanu ni oddi wrth ei gariad ef.

NID oes gan hynny yn awr ddim ddamnedigaeth i'r rhai sy yng Nghrist Iesu, y rhai fydd a yn rhodio nid yn ol y cnawd, eithr yn ol yr Yspryd.

2 Canys b ded f c Yspryd y bywyd yng Nghrist Iesu a'm rhyddhaedd i oddi wrth ddeddf pechod a marwolaeth.

3 Canys † yr hyn ni allai y ddeddf, o herwydd ei bod yn wan trwy'r cnawd, Duw a ddanfonodd ei Fab ei hun, ynghyffelybiaeth cnawd pechadurus; † ac am bechod a gondeiniodd bechod yn y cnawd:

4 Fel y cyflawnid cyfiawnder y ddeddf ynom ni, y rhai ydym yn rhodio, nid yn ol y cnawd, eithr yn ol yr Yspryd.

5 Canys d y rhai fydd yn ol y cnawd, am bethau'r cnawd y maent yn syniaw: eithr y rhai sy yn ol yr Yspryd, am bethau'r Yspryd:

a'r Ysryd.

- e Pen. 6. 6 Canys e syniad y cnawd, marwolaeth + canys y mae efe e yn ol ewyllys Duw yn + ei fod
21. yw; a syniad yr ysryd, bywyd a thang- erfyn dros y faint.
Gal. 6. 8. nefedd yw: 28 Ac ni a wyddom fod pob peth yn cyd- 5. 14.
7 Oblegyd syniad y cnawd fydd elyn- weithio er daioni i'r rhai ty yn caru Duw;
f i Cor. 2. ostyngedig i ddeddf Duw; f oblegyd ni's faeth ef.
14. gall chwaith. 29 Oblegyd y rhai f a rag-wybu, g a rag- f Ecfod.
8 A'r rhai fydd yn yn cnawd, ni allant luniodd efe hefyd h i fod yn un ffurf a 33. 12. 17.
ryngu bodd Duw. delw ei Fab ef; i fel y byddai efe yn gyn- Sal. 1. 6.
9 Eithr chwydychwi nid ydych yn y cnawd, taf-anedig ym mhlith brodyr lawer. Jer. 1. 5.
g i Cor. 3. ond yn yr ysryd, od yw g Ysryd Duw 30 A'r rhai a ragluniodd efe, y rhai hyn- Mat. 7. 23.
h Ioan 3. yn trigo ynoch. Ac od oes neb heb h Yf- ny hefyd a alwodd efe; a'r rhai a alwodd Pen. 11. 2.
34. pryd Crist ganddo, nid yw hwnnw yn 2 Tim. 2.
Gal. 4. 6. eiddo ef. 19. 1 Petr. 1.
Phil. 1. 19. 10 Ac os yw Crist ynoch, y mae'r corph 2. 2.
i Petr. 1. yn farw, o herwydd pechod; eithr yr Yf- g Eph. 1.
11. pryd yn fywyd, o herwydd cyfiawnder. 5. 11.
i Act. 2. 11 Ac os Ysryd i yr hwn a gyfododd h Ioan 17.
24. Iesu o feirw, fydd yn trigo ynoch; k yr 12. 2 Cor. 3. 1.
k Pen. 6. hwn a gyfododd Grift o feirw, a fywiocâ Phil. 3.
4. 5. hefyd eich cyrph marwol chwi, + trwy ei 21.
i Cor. 6. Ysryd yr hwn fydd yn trigo ynoch. 1 Ioan 3.
14. 12 Am hynny, frodyr, dyledwyr ydym, 2. 2.
2 Cor. 4. nid i'r cnawd, i fyw yn ol y cnawd. i Col. 1.
Eph. 2. 5. 13 Canys i os byw yr ydych yn ol y 15. 18.
f oblegyd. cnawd, meirw fyddwch; eithr os ydyh Heb. 1. 6.
i Gal. 6. 8. m yn marweddio gweithredoedd y corph Dat. 1. 5.
m Eph. 4. m yn marweddio gweithredoedd y corph k Eph. 2.
22. trwy'r Ysryd, byw fyddwch. i Num. 14.
Col. 3. 5. 14 Canys n y fawl a arweinir gan Ysryd 9. m Pen. 5.
n Gal. 5. Duw, y rhai hyn fydd blant i Dduw. 6. 10.
18. 15 Canys o ni dderbyniaf och ysryd caeth- n Pen. 4.
o i Cor. 2. iwed drachefn i bert ofn; eithr derbyn- 25. Efa. 50.
12. iafoch p Ysryd mabwysiad, trwy'r hwn 8. 9.
i Tim. 1. yr ydym yn lifsain, q Abba, Dad. o Dat. 12.
7 Efa. 56. 16 Y mae'r yr Ysryd + hwn yn cyd- 10. 11.
Gal. 4. 5. dyftiolaethu a'n hyspyd ni, ein bod ni q Job 34.
6. yn blant i Dduw. 16. 19. q Marc
q Marc 14. 17 Ac os plant, etifeddion hefyd; fef 16. 19. Col. 3. 1.
36. r 2 Cor. 1. etifeddion i Dduw, a chyd-etifeddion a Heb. 1. 3.
22. a 5. 5. Christ: s os ydym yn cyd-ddioddef gyd ag a 8. 1. a
Eph. 1. 13. ef, fel y'n cyd-ogonedder hefyd. 12. 2.
a 4. 30. 18 Oblegyd yr ydwyf yn cyfrif, i nad r Heb. 7.
+ ei bun. yw dioddefiadau yr amfer presennol hwn, na 25. a 9. 24.
s Act. 14. yn haeddu eu cyffelybu i'r gogoniant a ddat- s Sal. 44.
22. yn haeddu eu cyffelybu i'r gogoniant a ddat- 22. 2 Cor. 4.
2 Tim. 2. guddir i ni. 11.
11. 12. 19 Canys u awydd-fryd y creadur fydd yn t i Cor.
t 2 Cor. 4. disgwyl am x ddatguddiad meibion Duw. 15. 57.
17. 20 Canys y creadur fydd wedi ei ddar- 2 Cor. 2.
i Petr. 1. ostwng i oferedd; nid o i fodd, eithr oble- 14. 1.
6. 7. a 4. gyd yr hwn a'i darostyngodd: Ioan 4. 4.
u 2 Petr. 3. 13. 21 Dan obaith y rhyddheir y creadur a 5. 4. 5. Dat. 12. 17. u Eph. 1. 21. a 6. 12. Col. 1. 16.
x i Ioan 3. 2. yntau hefyd, o gaethiued llygredigaeth, i a 2. 15. i Petr. 3. 22.
+ yr boll gread- 22 Canys ni a wyddom fod + pob creadur
igaeth. yn cyd-ocheneidio, ac yn cyd-ofidio hyd
y pryd hwn.
23 Ac nid yn unig y creadur, ond ninnau
hefyd y rhai fydd gennym flaen-ffrwyth
yr Ysryd, y yr ydym ninnau ein hunain
hefyd yn ocheneidio ynom ein hunain, gan
ddisgwyl y mabwysiad, fef z prynedigaeth
ein corph.
24 Canys trwy obaith y'n hiachawyd.
a 2 Cor. 5. Eithr a y gobaith a welir, nid yw obaith:
7. oblegyd y peth y mae un yn ei weled, i
Heb. 11. ba beth y mae etto yn ei obeithio?
b Mat. 20. 25 Ond os ydym ni yn gobeithio yr hyn
22. nid ym yn ei weled, yr ydym trwy amy-
lago 4. 3. nedd yn disgwyl am dano.
c Zec. 12. 10. 26 A'r un ffunud y mae'r Ysryd hefyd
Eph. 6. 18. yn cynnorthwyo ein gwendid ni. Canys
d i Cron. b ni wyddom ni beth a weddiom, megis
28. 29. y dylem: eithr c y mae'r Ysryd ei hun
Sal. 7. 9. yn erfyn trosom ni ag ocheneidiau an-
Jer. 11. nhraethadwy.
20. a 17. 27 d A'r hwn fydd yn chwilio'r calon-
10. nau, a wyr beth yw meddwl yr Ysryd; + testamentau.
Ad. 1. 24. g Sal. 147. 19. h Pen. 3. 2. Eph. 2. 12.
Dat. 2. 23. 5 Eiddo

Duw yn trugarhâu fel y mynno. At y RHUFEINIÂID. Galedigaeth y Cenhedloedd.

1 Pen. 1. 3. 5 Eiddo y rhai yw'r tadau; ac i o'r rhai
k Jer. 23. 6. yr banoedd Crist yn ol y cnawd, k yr hwn
Ioan 1. 1. fydd uwelilaw pawb, yn Ddaw bendigedig-
Act. 20. ig yn oes oesoedd. Amen.

28. 6 I Eithr nid posibl yw myned gair Duw
Heb. 1. 8. yn ddirym: canys m nid t Israel yw pawb
1 Pen. 3. 3. a'r fydd o Israel.

28, 29. 2 7 n Ac nid ydynt, oblegyd eu bod yn
4, 12, 16. had Abraham, i gyd yn blant: eithr, o Yn
Gal. 6. 16. Ifaac y gelwir i ti had.

t yw y 8 Hynny ydyw, Nid plant y cnawd, y
rbai hyn rhai hynny fy blant i Dduw; eithr p plant
oll Israel yr addewid a gyfrifir yn had.

a'r a 9 Canys gair yr addewid yw hwn; q Ar
ydynt o Israel. yr amfer hwn y deufaf, a bydd mab i Sara.

n Gal. 4. 10 Ac nid hyn yn unig; eithr r Rebecca
23. hefyd, wedi iddi feichiogi o un, fef o'n tad
o Gen. 21. Ifaac;

12. 11 (Canys cyn geni y plant etto, na gwneuthur
Heb. 11. o honynt dda na drwg, fel y byddai
18. i'r arfaeth yn ol etholedigaeth Duw sefyll,
p Gal. 4. 28. nid o weithredoedd, eithr s o'r hwn fydd
q Gen. 18. yn galw)

10. 12 Y dywedwyd wrthi, t t Yr hynaf a
r Gen. 25. wafanaetha'r t ieuangaf.

21. 13 Megis yr ysgrifenydd, u Jacob a ger-
s Pen. 4. ais, eithr Efaû a gafeais.

17. 14 Beth gan hynny a ddywedwn ni? x A
t Gen. 25. oes anghyfiawnder gyd â Duw? Na atto
23. Duw.

t Y mwy if. 15 Canys y mae yn dywedyd wrth Moses,
t lleiaf. y Mi a drugarhâf wrth yr hwn y trugar-
u Mal. 1. hawyf, ac a dofturiaf wrth yr hwn y toft-
2, 3. uriwyf.

x Job 34. 16 Felly gan hynny nid o'r hwn fydd
10. yn ewyllysio y mae, nac o'r hwn fydd yn
y Ecfod. rhedeg chwaith; ond o Dduw, yr hwn fydd
33. 19. yn trugarhâu.

z Edrych 17 Canys z y mae'r ysgrythyr yn dy-
Gal. 3. 8, wedyd wrth Pharaô, a I hyn yma y'th
22. gyfodaais di, fel y dangoswn fy ngallu yn-
a Ecfod. ot ti, ac fel y datgenid fy enw trwy'r
9. 16. holl ddaear.

18 Felly gan hynny y neb y mynno y
mae efe yn trugarhâu wrtho, a'r neb y
mynno y mae efe yn ei galedu.

19 Ti a ddywedi gan hynny wrthyf, Pa-
ham y mae ef etto yn beio? canys pwy a
wrthwynebodd ei ewyllys ef?

20 Yn hytrach, O ddyn, pwy wyt ti yr
hwn a ddadleui yn erbyn Duw? b a ddy-
waid y peth ffurfiedig wrth yr hwn a'i
ffurfiodd, Paham y'm gwnaethost fel hyn?

c Jer. 18. 21 Onid oes awdurdod e i'r crochenydd
6. ar y priddgift, i wneuthur o'r un telpyn
d 2 Tim. pridd d un llestr i barch, ac arall i am-
2. 20. mharch?

22 Beth os Duw, yn ewyllysio dangos ei
ddigofaint, a pheri adnabod ei allu, a oddef-
odd trwy hir-ymaros lestri digofaint e wedi
eu t cymhwyso i golledigaeth:

e i Pedr 23 Ac f i beri gwybod golud ei ogoniant
2. 8. ar lestri trugaredd, y rhai a rag-barottodd
Judas 4. efe i ogoniant?

t Neu, gorpben. 24 Sef nyny y rhai a alwodd efe, nid o'r
f Pen. 2. 4. Iuddewon yn unig, eithr hefyd o'r Cenhed-
Col. 1. 27. l-oedd.

a 2. 7. a 25 Megis hefyd y mae efe yn dywedyd
3. 8, 16. yn Hofea, g Mi a alwas yr hwn nid yw
Phil. 4. 9. bobl i mi, yn bobl i mi; a'r hon nid yw
anwyl, yn anwyl.

g Hof. 2. 26 A bydd yn y fan-gre lle y dywedwyd
23. wrthynt, Nid fy mhobl i ydyb chwi; yno
1. i Pedr 2. y gelwir hwy yn Feibion i'r Duw byw.

h Efaû 10. 27 Hefyd y mae Efaû yn llefain am yr
22, 23. Israel, h Cyd byddai nifer meibion Israel
i Pen 11. fel tywod y môr, i gweddill a achubir,

28 Canys efe a orphen ac a gwttega y + Neu,
t gwaith mewn cyfiawnder: oblegyd byr cyfrif.
t waith a wna'r Arglwydd ar y ddaear. t cyfrif.
29 Ac megis y dywedodd Efaûs yn y k Efaû 1.
blaen, k Oni buasai i Arglwydd y sabbath Galar. 3.
adael i ni had, l megis Sodoma y buafem, 22.
a gwnaethid ni yn gyffelyb i Gomorra. l Efaû 13.
30 Beth gan hynny a ddywedwn ni? Bod 19.
y Cenhedloedd, y rhai nid oeddynt yn dilyn Jer. 50.
cyfiawnder, wedi derbyn cyfiawnder, fef y 40.
cyfiawnder fydd o ffydd: m Pen. 10.
31 Ac Israel, m yr hwn oedd yn dilyn 2. a 11. 7.
deddf cyfiawnder, ni chyrhaeddodd ddeddf n Luc 2.
cyfiawnder. 34.
32 Paham? Am nad oeddynt yn ei cheisio 1 Cor. 2.
trwy ffydd, ond megis trwy weithredoedd o Efaû 8.
y ddeddf: canys n hwy a dramgwyddafant 14. a 28.
wrth y maen tramgwydd; 16.
33 Megis y mae yn ysgrifenedig, o Wele Mat. 21.
fi yn gosod yn Sion faen tramgwydd, a 42.
chraig rhwystr: a p phob un a gredo yndde, 1. Pedr 2.
ni t chywilyddir. 6, 7, 8.
t gwaraad- p Pen. 10.
wyddir. 11.

P E N. X.

5 Bod yr ysgrythyr lân yn dangos y rbagor
f rbrwng cyfiawnder y gyfraith a'r bwn
fydd o ffydd; 11 ac na chywilyddir neb a
gredo, pa un bynnag ai Iuddew ai Cenhedl-
ddyn fyddo; 18 ac y derbyn y Cenhedloedd
y gair, ac y credant. 19 Nad oedd y petbau
byn anhyffys i'r Iuddewon.

O H frodyr, gwir ewyllys fy nghalon, 60.
a'm gweddi ar Dduw dros yr Israel,
fydd t er iachawdwriaeth.

2 Canys yr wyf fi yn dyft iddynt, a fod
ganddynt zel Duw, eithr nid ar ol gwy-
bodaeth.

3 Canys hwynt-hwy, heb wybod cyfiawn-
der Duw, ac yn ceisio gosod eu cyfiawn-
der eu hunain, nid ymostyngasant i gyfi-
awnder Duw.

4 Canys b Crist yw diwedd y ddeddf, er
cyfiawnder i bob un a'r y sy'n credu.

5 Canys y mae Moses yn ysgrifenu am
y cyfiawnder fydd o'r ddeddf, c Mai'r c Lef. 18.
dyn a wnel y pethau hynny, a fydd byw 5.
trwyddynt. Ezec. 20.
11, 15, 21.

6 Eithr y mae y cyfiawnder fydd o ffydd Gal. 3. 12.
yn dywedyd fel hyn; d Na ddywaid yn dy d Deut.
galon, Pwy a efgyn i'r nef? (hynny yw, 30. 12, 13.
dwyn Crist i wared oddi uchod)

7 Neu, Pwy a ddifgyn i'r dyfnder? (hyn-
ny yw, dwys Crist drachefn i synu oddi
wrth y meirw)

8 Eithr pa beth y mae efe yn ei ddywed-
yd? e Mae'r gair yn agos attat, yn dy enau, e Deut.
ac yn dy galon: hwn yw gair y ffydd, yr 30. 14.
hwn yr ydym ni yn ei bregethu;

9 Mai f os cyffesi â'th enau yr Arglwydd f Mat. 10.
Iesu, a chredu yn dy galon i Dduw ei gyf- 32.
odi ef o feirw, cadwedig fyddi. Act. 8. 37.

10 Canys â'r galon y credir i gyfiawnder,
ac â'r genau y cyffesir i iachawdwriaeth.

11 Oblegyd y mae'r ysgrythyr yn dy-
wedyd, g Pwy bynnag fydd yn credu ynddo
ef, ni chywilyddir.

12 Canys h nid oes gwahaniaeth rhwng
Iuddew a Grocwr: oblegyd i yr un Ar-
glwydd ar bawb, k fydd oludog i bawb a'r
fydd yn galw arno.

13 I Canys pwy bynnag a alwo ar enw
yr Arglwydd, cadwedig fydd.

14 Pa fodd gan hynny y galwant ar yr
hwn ni chredafant ynddo? a pha fodd y
credant yn yr hwn ni chlywafant am dano?
a pha fodd y clywant, heb bregethwr?

15 A pha fodd y pregethant, oni's dan-
fonir hwynt? megis y mae yn ysgrifenedig,
m Mor

m Eſay 7. m Mor brydferth yw traed y rhai fy yn efangylu tangnefedd, y rhai fydd yn efangylu pethau daionus!

n Heb. 4. 2. 16 Eithr a nid ufuddhafant hwy oll i'r efengyl: canys y mae Eſaias yn dywedyd, o O Arglwydd, pwy a gredodd i'n hymadredd ni?

o Eſay 53. 1. 17 Am hynny fydd fydd trwy glywed, a chlywed trwy air Duw.

ioan 12. 38. 18 Eithr meddaf, Oni chlywafant hwy? p Yn ddiau i'r holl ddaear yr aeth eu fwn hwy, a'u geiriâu hyd derfynau y byd.

19 Eithr meddaf, Oni wybu Israel? Yn gyntaf, y mae Moſes yn dywedyd, q Mi a baraf i chwi wynfydu trwy rai nid yw genedl; trwy genedl anneallus y'ch digiaf chwi.

20 Eithr y mae Eſaias yn ymhyfhâu, ac yn dywedyd, r Cafwyd fi gan y rhai nid oeddynt yn fy ngheisio; a gwnaed fi yn eglur i'r rhai nid oeddynt yn ymosyn am danaf.

21 Ac wrth yr Israel y mae yn dywedyd, s Ar hŷd y dydd yr estynais fy nwyllaw at bobl anufudd ac yn gwrth-ddywedyd.

PEN. XI.

1 Na fwridd Duw ymaith boll Israel; 7 ond rhai a dderwiswyd: er darfod caledu'r lleill, 16 y mae gobaith y troir bwynt. 18 Na ddylai'r Cenhedloedd orfoleddu yn eu berbyn bwy; 26 oblegyd y mae addewid o'u biachardwriaeth bwythau. 33 Bod barnedig-aethau Duw yn ancbwiliadwy.

60. A M hynny meddaf, a A wrthododd Duw ei bobl? Na atto Duw. Canys b yr wyf finnau hefyd yn Israeliad, o had Abraham, o lwyth Benjamin.

2 Ni wrthododd Duw ei bobl yr hwn c a adnabu efe o'r blaen. Oni wyddoch chwi pa beth y mae yr ysgrythyr yn ei ddywedyd † am Elias? pa fodd y mae efe yn erfyn ar Dduw yn erbyn Israel, gan ddywedyd,

3 d Ob Arglwydd, hwy a laddafant dy brophwydi, ac a gloddiafant dy allorau i lawr; ac myfi a adawyd yn unig, ac y maent yn ceisio fy einioes innau.

4 Eithr pa beth y mae ateb Duw yn ei ddywedyd wrtho? e Mi a adewais i mi fy hun faith mil o wŷr y rhai ni phlygafant eu gliniau i Baal.

5 f Felly gan hynny y pryd hwn hefyd y mae gweddill yn ol etholedigaeth gras.

6 Ac os o ras, nid o weithredoedd mwyach: os amgen, nid yw gras yn ras mwyach. Ac os o weithredoedd, nid yw o ras mwyach: os amgen, nid yw gweithred yn weithred mwyach.

7 Beth gan hynny? h Ni chafodd Israel yr hyn y mae yn ei geisio: eithr yr etholedigaeth a'i cafodd, a'r lleill a † galedwyd;

8 Megis y mae yn ysgrifenedig, i Rhoddes Duw iddynt yspryd trymgwŷg, k llygaid fel na welent, a chlustiau fel na chlywent, hyd y dydd heddyw.

9 Ac y mae Dafydd yn dywedyd, l Bydded eu bord hwy yn rhwyd, ac yn fagl, ac yn dramgwydd, ac yn daledigaeth iddynt.

10 Tywyllir eu llygaid hwy, fel na welant, a chyd-grymma di eu ceinau hwy bob amfer.

11 Gan hynny meddaf, A dramgwyddafant hwy fel y cwmpent? Na atto Duw: eithr m trwy eu cwmpent hwy y daeth iachawdwriaeth i'r Cenhedloedd, i yrru eiddgedd arnynt.

12 O herwydd pahan os ydych chi eu cwmpent hwy yn olud i'r byd, a'u lleihâd hwy yn olud i'r Cenhedloedd; pa faint mwy y bydd eu cyflawnder hwy?

13 Canys wrthych chwi y Cenhedloedd yr wyf yn dywedyd, yn gymmaint a a'm bod yn apostol y Cenhedloedd, yr wyf yn mawrhâu fy fwydd;

14 Os gallaf ryw fodd yrru eiddgedd ar fy nghig a'm gwaed fy hun, at o achub rhai o honynt.

15 Canys os yw eu gwrthodiad hwy yn gymmod i'r byd, beth fydd eu derbynriad bwy ond bywyd o feirw?

16 Canys os sanctaidd y blaen-ffrwyth, y mae'r clamp toes hefyd yn sanctaidd: ac os sanctaidd y gwreiddyn, y mae'r canghennau hefyd felly.

17 Ac os p rhai o'r canghennau a dorrrwyd ymaith, a thydi yn olew-wyddden wŷllt a impiwyd i mewn † yn eu plith hwy, ac a' thwnaethpwyd yn gyfrannog o'r gwreiddyn, ac o frasder yr olewŷdd;

18 q Na orfoledda yn erbyn y canghennau. Ac os gorfoleddi, nid tydi fydd yn dwyn y gwreiddyn, eithr y gwreiddyn dydi.

19 Ti a ddywedi gan hynny, Torrwyd y canghennau ymaith, fel yr impiad fi i mewn.

20 Da; trwy anghrediniaeth y torrwyd hwynt ymaith, a thithau fydd yn sefyll trwy ffydd. Na fydd uchel-fryd, eithr r ofna.

21 Canys onid arbedodd Duw y canghennau naturiol, gwyhys rhag nad arbedo dithau chwaith.

22 Gwel am hynny ddaioni a thoſter Duw: ſef i'r rhai a gwympaſant, toſter; eithr daioni i ti, s os arhoſi yn ei ddaioni ef. Os amgen, † torrir dithau hefyd ymaith.

23 A hwythau, onid arhoſant yn anghrediniaeth, a impi i mewn. Canys ſe all Duw u eu himpio hwy i mewn drachefn.

24 Canys os tydi a dorrrwyd ymaith o'r olew-wyddden yr hon oedd wŷllt wrth naturiaeth, a' th impio yn erbyn naturiaeth mewn gwir olew-wyddden; pa faint mwy y caiff y rhai hyn fydd wrth naturiaeth, eu himpio i mewn yn eu holew-wyddden eu hun?

25 Canys ni ewyllyfiwn, frodyr, eich bod heb wybod y dirgelwch hwn (fel na byddoch ddoethion yn eich golwg eich hun) ddyfod † dallineb o ran i Israel, x hyd oni ddél cyflawnder y Cenhedloedd i mewn.

26 Ac felly holl Israel a fydd cadwedig; fel y mae yn ysgrifenedig, y Y Gwardwr a ddaw allan o Sion, ac a dry ymaith annuwioldeb oddi wrth Jacob.

27 A hyn yw'r ammod fydd iddynt genyſ fi, pan gymmerwyf ymaith eu pechodau hwynt.

28 Felly o ran yr efengyl, gelynyon ydynt o'ch plegyd chwi: eithr o ran yr etholedigaeth, caredigion ydynt oblegyd y tadau.

29 Canys z diedifarus yw doniau a galwedigaeth Duw.

30 Canys megis y buoch chwithau gynt yn † anufudd i Dduw, eithr yr awrhon a gawſoch drugaredd trwy † anufudd-dod y rhai hyn;

31 Felly hwythau hefyd yr awrhon a † anufuddhafant, fel y caent hwythau drugaredd trwy eich trugaredd chwi.

32 Canys a Duw a'u cauodd hwynt oll mewn † anufudd-dod, fel y trugarhaai wrth bawb.

n Pen. 15.

16.

Gal. 1. 16.

a 1. 2. 8.

Eph. 3. 8.

† Tim. 2. 7.

2 Tim. 1.

11.

o 1 Cor. 7.

16. 19. 22.

1 Tim. 4.

16.

Iago 5. 10.

p Jer. 11.

16.

† yn eu lle

bwynt.

q 1 Cor.

10. 12.

b Sal 36. 6. 33 Oh ddyfnder golud doethineb a gwy-
c Job 8. 7. bodaeth Duw! b mor anchwiliadwy yw ei
d Ely 40. farnau ef! c a'u ffyrdd mor anolrheinadwy
13. ydynt!
Jer. 23. 34 d Canys pwy a wybu feddwl yr Ar-
18. glwydd? neu e pwy a fu gynghorwr iddo
Doeth. 9. ef?
13. 35 Neu f pwy a roddes iddo ef yn gyntaf,
1 Cor. 2. ac fe a delir iddo drachefn?
16. e Job 36. 36 Canys g o hono ef, a thrwyddo ef, ac
22. f Job 35. iddo ef, y mae pob peth. † Iddo ef y byddo
7. a 41. gogoniant yn dragywydd. Amen.
11. g 1 Cor. 8. 6. Col. 1. 16. † I'r hwn y.

P E N. XII.

1 Y dylai trugareddau Duw ein cynhyrfu ni
i ryngu ei fodd ef. 3 Na ddylai neb feddwl
yn rhydda o hono ei hun; 6 eithr bod yn ddi-
wyd yn yr alwedigaeth y gosodwyd ef ynddi.
9 Cariad, a llawer eraill o rinweddau, a
ofynir gennym ni: 19 a dïal yn bendisafdeu
a swarafunir i ni.

60. A M hynny a yr wyf yn attolwg i chwi,
a 2 Cor. a frodyr, er trugaredd Duw, b roddi o
10. 1. honoch eich cyrph yn aberth byw, sanct-
b 1 Pedr aidd, cymmeradwy gan Dduw; yr hyn yw
2. 5. eich rhesymmol wafanaeth chwi.
Sal. 50. 2 Ac e na chyd-ymffurfwch â'r byd hwn:
13. 14. eithr d ymnewidiwch trwy adnewyddiad
Pen. 6. 13. eich meddwl; fel e y profoch beth yw da-
16. ionus, a chymmeradwy, a pherffaith ewyl-
cloan 2. 15. llys Duw.
d Eph. 1. 3 Canys yr wyf yn dywedyd, f trwy y
18. a 4. 23. gras a roddwyd i mi, wrth bob un a'r fydd
Col. 1. 21. yn eich plith, g na byddo i neb uchel-synied
22. a 3. 10. yn amgen nag y dylid synied; eithr synied
e Eph. 5. i sobrwydd, h fel y rhannodd Duw i bob un
16. 17. fefur ffydd.
1 Theil. 4. 3. 4 Canys i megis y mae gennym aelodau
f Pen. 15. 15. lawer mewn un corph, ac nad oes gan yr
15. g Diar. holl aelodau yr un fwydd:
25. 27. 5 Felly k ninnau, a ni yn llawer, ydym
Preg. 7. 16. un corph yng Nghrist, a phob un yn aelod-
h 1 Cor. au i'w gilydd.
12. 7. 11. 6 A i chian fod i ni amryw ddoniau yn
Eph. 4. 7. ol y gras a roddwyd i ni, pa un bynnag ai
i 1 Cor. m prophwydoliaeth, prophwydawn yn ol cyf-
12. 12. fondeb y ffydd;
Eph. 4. 16. 7 Ai gweinidogaeth, byddron ddyfal yn y
k 1 Cor. weinidogaeth; n neu'r hwn fydd yn athraw-
10. 17. iaethu, yn yr athrawiaeth;
11 Cor. 12. 4. 8 Neu'r hwn fydd yn cyngori, yn y cyng-
10. 11. hor: o yr hwn fydd yn cyfrannu, gwnaed
m Eph. 4. 11. mewn fymrlwydd; p yr hwn fydd yn llyw-
1 Tim. 5. odraethu, mewn diwydrwydd; yr hwn fydd
o Mat. 6. yn trugarhau, q mewn llawenydd.
1. 2. 3. 9 Bydded cariad yn ddiragrith. s Casêwch
p 1 Tim. y drwg, a glynwch wrth y da.
5. 17. 10 t Mewn cariad brawdol byddwch gar-
q 2 Cor. edig i'ch gilydd; u yn rhoddi parch, yn
9. 7. blaenori eich gilydd:
r 1 Tim. 11 Nid yn ddiog mewn diwydrwydd; yn
1. 5. wrefog yn yr yspryd; yn gwasanaethu yr
1 Pedr 1. 22. Arglywydd:
s Sal 36. 4. 12 x Yn llawen mewn gobaith; yn ddi-
a 97. 10. ddefgar mewn cystudd; y yn dyfal-barhau
Amos 5. 15. t Heb. 13. 1. mewn gweddi:
1 Pedr 2. 17. 13 z Yn cyfrannu i gyfreidiau'r faint; ac
u Phil. 2. 3. a yn † dilyd llettygarwch.
1 Pedr 5. 5. 14 b Bendithiwch y rhai fydd yn eich ym-
x Phil. 4. 4. lid: bendithiwch, ac na feildithiwch.
1 Theil. 5. 15 Byddwch lawen gyd â'r rhai fydd la-
16. 17. wen, ac wylwch gyd â'r rhai fy'n wylo.
z 1 Cor. 16 c Byddwch yn unfryd â'ch gilydd: d heb
a Heb. 13. 2. roi eich meddwl ar uchel-bethau; eithr † yn
1 Pedr 4. 9. † dilyn. b Mat. 5. 44. c Pen. 15. 5. i Pedr 3. 8. d Sal.
131. 1. 2. Jer. 45. 5. † yn foddion i bethau isel.

gyd-ostyngedig â'r rhai isel-radd. e Na fydd- e Ely 5.
wch ddoethion yn eich tyb eich hunain. 21.
17 f Na thelwsh i neb ddrwg am ddrwg. Pen. 11.
g Darperwch bethau oneft yngolwg pob f Diar. 20.
dyn. 22.
18 Os yw bosibl, hyd y mae ynoch chwi, Mat. 5. 39.
† h byddwch heddychlawn â phob dyn. 1 Theil. 5.
19 i Nac ymddielwch, rai anwyl, ond 15.
rhoddwch le i ddigofaint: canys y mae yn g 2 Cor. 8.
ysgrifenedig, k i mi y mae dïal; myfi a dal- 21.
af, medd yr Arglywydd. † yn byrw
20 Am hynny i os dy elyn a newyna, yn bedd-
portha ef; os fycheda, dyro iddo ddiod: h ychlarwn.
canys wrth wneuthur hyn ti a bentyrri i Heb. 12.
† farwor tanllyd ar ei ben ef. 14.
21 Na orchfyger di gan ddygioni, eithr i Lef. 19.
gorchfyga di ddygioni trwy ddaioni. 18.
Ecl. 28. 1.
k Deut. 32. 35. Heb. 10. 30. i Diar. 25. 21. † farwor tân.

P E N. XIII.

1 Ymddarostwng, a llawer o bethau eraill,
fydd ddyledus i'r llywodraethbwy'r. 8 Mai
cariad yw cyflawnder y ddeddf. 11 Bod
glythineb, a meddwdod, a gweithredoedd y
tywyllwch, yn annhymhoriad yn amser yr
efengyl.

60. Y Mddarostynged pob enaid i'r awdur- a Tit. 3. 1.
dodau goruchel: canys b nid oes aw- 1 Pedr 2. 14.
durdod ond oddi wrth Dduw; a'r awdur-
dodau y fydd, gan Dduw y maent wedi eu
† hordeinio. 13.
2 Am hynny pwy bynnag fydd yn ym- b Doeth.
ofod yn erbyn yr awdurdod, fydd yn gwrth- 6. 3.
wynebu ordinhad Duw: a'r rhai a wrth- Ioan 19.
wynebant, a dderbyniant farnedigaeth idd- 11.
ynt eu hunain. † trefnu.
3 Canys tywyfogion nid ydynt ofn i weith-
redoedd da, eithr i'r rhai drwg. A fynni
di nad ofnech yr awdurdod? gwna'r hyn
fydd dda, a c thi a gai glod ganddo. c 1 Pedr
4 Canys gweinidog Duw ydyw efe i ti er 2. 14.
daioni. Eithr os gwneî ddrwg, ofna; ca-
nys nid yw efe yn dwyn y cleddyf yn ofer:
oblegyd gweinidog Duw yw efe, dïalydd
llid i'r hwn fydd yn gwneuthur drwg.
5 Herwydd paham d anghenrhaid yw ym-
ddarostwng, nid yn unig o herwydd llid,
eithr o herwydd cydwybod hefyd.
6 Canys am hyn yr ydych yn talu teyrn-
ged hefyd: oblegyd gwasanaethwyr Duw
ydynt hwy, yn gwylied ar hyn yma.
7 e Telwch gan hynny i bawb eu dyled- e Mat. 22.
ion: teyrn-ged, i'r hwn y mae teyrn-ged 21.
yn ddyledus; toll, i'r hwn y mae toll; ofn, Marc 12.
i'r hwn y mae ofn; parch, i'r hwn y mae 17.
parch yn ddyledus. Luc 20.
8 Na fyddwch yn nyled neb o ddim, 25.
ond o garu bawb eich gilydd: canys f yr f Gal. 5.
hwn fydd yn caru arall, a gyflawnodd y 14.
gyfraith. 1 Tim. 1. 5.
9 Canys hyn, g Na odineba, Na ladd, Na Iago 2. 8.
ladratta, Na ddrwg gam dystiolaeth, Na h Mat. 24.
thrachwanta; ac od oes un gorchymyn arall, 40.
y mae wedi ei gynnwys yn gryno yn yr ym- Adn. 8.
adredd hwn, * Câr dy gymmyddog fel ti dy i 1 Cor.
hun. 15. 34.
10 Cariad ni wna ddrwg i'w gymmyd- 15. 34.
og: am hynny h cyflawnder y gyfraith yw Eph. 5.
cariad. 14.
11 A hyn, gan wybod y gwir, ei bod hi 1 Theil. 7.
weithian yn bryd i ni i ddeffroi o gyfgy: 5. 6.
canys yr awrhon y mae ein hiachawdwr- k Eph. 5.
iaeth ni yn nes nâ phan gredasom. 11.
12 Y nos a gerddodd ym mhell, a'r dydd k Col. 3. 8.
a nesaodd: am hynny k bwriwn oddi
wrthym

13. Eph. 6. 1 wrthym weithredoedd y tywyllwch, a
13. 1 gwisgwn arfau y goleuni.
1 Thef. 5. 13 Rhodiwn yn † weddus, megis wrth
8. liw dydd; n nid mewn cyfeddach a me-
m Phil. 13. 13 Rhodiwn yn † weddus, megis wrth
4. 8. 13. 13 Rhodiwn yn † weddus, megis wrth
1 Thef. 4. 13. 13 Rhodiwn yn † weddus, megis wrth
12. 13. 13 Rhodiwn yn † weddus, megis wrth
† onst. 13. 13 Rhodiwn yn † weddus, megis wrth
n Luc 21. 13. 13 Rhodiwn yn † weddus, megis wrth
34. 13. 13 Rhodiwn yn † weddus, megis wrth
1 Pedr 4. 13. 13 Rhodiwn yn † weddus, megis wrth
4. 3. 13. 13 Rhodiwn yn † weddus, megis wrth
01 Cor. 6. 13. 13 Rhodiwn yn † weddus, megis wrth
9. p ligo 3. 14. q Gal. 3. 27. r Gal. 5. 16. i Pedr 2. 11.

P E N. XIV.

3 Na ddylai dynion na dirmygu na chondemnio eu gilydd, am betbau nid ydynt na da na drwg o bonnynt eu hunain; 13 eithr gochelyd rhoddi achos tramgwydd ynddynt: 15 oblegyd hynny y mae'r apostol yn ei brofi ei fod yn angbyfreitblawn, trwy lawer o resymau.

60. YR hwn fydd a wan yn y ffydd, derbyniwch atoch, † nid i ymrasaelion rhesymau.

2 Canys y mae un yn credu y gall fwyta pob peth; ac y mae arall, yr hwn fydd wan, yn bwyta dail.

3 b Yr hwn fydd yn bwyta, na ddirmygied yr hwn nid yw yn bwyta; a'r hwn nid yw yn bwyta, na farned ar yr hwn fydd yn bwyta: canys Duw a'i derbyniodd ef.

4 c Pwy wyt ti yr hwn wyt yn barnu gwas un arall? I'w arglwydd ei hun y mae efe yn sefyll, neu yn fyrrthio: ac efe a gynhelir; canys fe a all Duw ei gynnal ef.

5 d Y mae un yn barnu diwrnod uwch law diwrnod; ac arall yn barnu pob diwrnod yn ogysfwrch. Bydded pob un yn sicr yn ei feddwl ei hun.

6 Yr hwn fydd yn ystyried diwrnod, i'r Arglwydd y mae yn ei ystyried; a'r hwn fydd heb ystyried diwrnod, i'r Arglwydd y mae heb ei ystyried. Yr hwn fydd yn bwyta, i'r Arglwydd y mae yn bwyta; canys e y mae yn diolch i Dduw: a'r hwn fy heb fwyta, i'r Arglwydd y mae heb fwyta; ac y mae yn diolch i Dduw.

7 Canys i nid oes yr un o honom yn byw iddo ei hun, ac nid yw yr un yn marw iddo ei hun.

8 Canys pa un bynnag yr ydym ai byw, i'r Arglwydd yr ydym yn byw; ai marw, i'r Arglwydd yr ydym yn marw: am hynny, pa un bynnag yr ydym ai byw ai marw, eiddo yr Arglwydd ydym.

9 Oblegyd g er mwyn hyn y bu farw Crist, ac yr adgyfododd, ac y bu fyw drachefn hefyd, fel yr arglwyddiaethai ar y meirw a'r byw hefyd.

10 Eithr paham yr wyt ti yn barnu dy frawd? neu paham yr wyt yn dirmygu dy frawd? canys h gosodir ni oll ger bron gorffedd-faingc Crist.

11 Canys y mae yn ysgrifenedig, i Byw wyf fi, medd yr Arglwydd; pob glin a blyga i mi, a phob tafod a gyffesa i Dduw.

12 Felly gan hynny k pob un o honom † drosto ei hun a rydd gyfrif i Dduw.

13 Am hynny na farnwn ein gilydd mwyach: ond bernwch hyn yn hytrach, i na bo i neb roddi tramgwydd i'w frawd, neu rwystr.

14 Mi a wn, ac y mae yn sicr gennyf trwy'r Arglwydd Iesu, m nad oes dim yn † aflan o hono ei hun: ond n i'r hwn fydd yn tybied fod peth yn aflan, i hwnnw y mae yn aflan.

15 Eithr os o achos bwyd y tristeur dy frawd, nid wyt ti mwyach yn rhodio yn ol cariad. o Na dditrywia ef â'th fwyd, o i Cor. 8. 11.

16 Na chabler gan hynny eich daioni chwi.

17 Canys nid yw teyrnas Dduw fwyd a diod; ond cyfiawnder, a thangnefedd, a llawenydd yn yr Ysryd Glân.

18 Canys yr hwn fydd yn gwafanaethu Crist yn y pethau hyn, fydd hoff gan Dduw, a chymmeradwy gan ddynion.

19 Felly gan hynny dilynwn y pethau a berthynant i heddwch, a'r pethau a berthynant i adeiladaeth ein gilydd.

20 O achos bwyd na ddinystria waith Duw. p Pob peth yn wir fydd lán; eithr drwg yw i'r dyn fydd yn bwyta trwy dramgwydd.

21 Da yw na fwytaer q cig, ac nad yfer gwin, na dim trwy'r hyn y tramgwydder, neu y rhwystrer, neu y gwanhaer dy frawd.

22 A oes ffydd gennyf ti? bydded hi gyd â thi dy hun ger bron Duw. Gwyn ei fydd yr hwn nid yw yn ei farnu ei hun yn yr hyn y mae yn ei dybied yn dda.

23 Eithr yr hwn fydd yn † petruso, os bwyty, efe a gondemniwyd, am nad yw yn bwyta o ffydd: a'r pheth bynnag nid yw o ffydd, pechod yw.

P E N. XV.

1 Rhaid i'r cryf gyd-ddewyn â'r gwan. 2 Na ddylem ni ryngu ein bodd ein hunain, 3 gan na wnaeth Crist hynny; 7 ond derbyn bob un ein gilydd megis y derbyniodd Crist ninnau i gyd, 8 ludderwn, 9 a Chenhedloedd. 15 Paul yn esgrifodi ei fgrifen, 23 ac yn addarw ymwelod â bwynt, 30 ac yn deisyf eu gweddïau.

A a Nyni y rhai ydym gryfion, a ddylem gynnal gwendid y rhai gweiniad, ac nid rhyngu ein bodd ein hunain.

2 b Boddhaed pob un o honom ei gymmydog yn yr hyn fy dda iddo er adeiladaeth.

3 Canys Crist ni's boddhaodd ef ei hun; eithr megis y mae yn ysgrifenedig, c Gwadrwyddiaidau y rhai a'th waradwyddent ti, a fyrrthiafant amaf fi.

4 Canys d pa bethau bynnag a fgrifenwyd o'r blaen, er addysg i ni yr ysgrifenyd hwynt; fel trwy amynedd a diddanwch yr ysgrhythrau, y gallem gael gobaith.

5 e A Duw yr amynedd a'r diddanwch a roddo i chwi synied yr un peth tu ag at eich gilydd † yn ol Crist Iesu:

6 Fel y galloch yn unfryd, o un genau, ogoneddu Duw, a Thad ein Harglwydd Iesu Grist.

7 O herwydd paham f derbyniwch eich gilydd, megis ag y derbyniodd Crist ninnau, i ogoniant Duw.

8 Ac yr wyf yn dywedyd, g wneuthur Iesu Grist yn weinidog i'r enwaediad, er mwyn gwirionedd Duw, er mwyn ca-darnhau yr addewidion a wnaethpwyd i'r tadau:

9 Ac fel y byddai i'r Cenhedloedd ogoneddu Duw am ei drugaredd fel y mae yn ysgrifenedig, h Am hyn y cyffesaf i ti ym mhlith y Cenhedloedd, ac y canaf i'th enw.

10 A thrachefn y mae yn dywedyd, i Ymlawenhêwch, Genhedloedd, gyd â'i bobl ef.

- k** Sal. 117. 11 A thrachefn, k Molwch yr Arglwydd, yr holl Cenhedloedd; a chlodforwch ef yr holl bobloedd.
- 1** 12 A thrachefn y mae Efaïas yn dywedyd, i Efaï 11. 1 Fe fydd gwreiddyn Jesse, a'r hwn a gytyd i lywodraethu'r Cenhedloedd: ynddo ef y gobeithia'r Cenhedloedd.
- 1, 10.** 13 A Duw'r gobaith a'ch cyflawno o bob llawenydd a thangnefedd gan gredu, fel y cynnyddoch mewn gobaith trwy nerth yr Yspryd Glân.
- m 2 Petr** 1. 12. 1 Ioan 2. 21. 14 Ac m yr wyf fi fy hun, fy mrodyr, yn credu am danoch chwi, eich bod chwithau yn llawn daioni, wedi eich cyflawni o bob gwybodaeth, ac yn abl i rybuddio eich gilydd hefyd.
- n 1 Cor.** 3. 10. 15 Eithr mi a 'sgrifenais yn hyfach o beth attoch, O frodyr, fel un yn dwyn ar gof i chwi, n trwy y gras a roddwyd i mi gan Dduw;
- o Pen. 11.** 13. Gal. 2. 7. 8. 9. 1 Tim. 2. 7. 2 Tim. 1. 11. p Efaï 66. 20. Phil. 2. 17. q Pen. 1. 5. a 16. 26. 16 Fel o y byddwn weinidog i Iesu Grist at y Cenhedloedd, gan weini i efengyl Dduw, fel y byddai p offrymiad y Cenhedloedd yn gymmeradwy, wedi ei sancteiddio gan yr Yspryd Glân.
- r 2 Cor.** 10. 13. 15. 16. 17. 18. 19. 21. Pen. 1. 11. Adn. 32. 17 Y mae i mi gan hynny orfoledd yng Nghrist Iesu, o ran y pethau a berthyn i Dduw.
- s Efaï 52.** 45. 18 Canys ni feiddias fi ddywedyd dim o'r pethau ni weithredodd Crist trwof fi, q i wneutbur y Cenhedloedd yn ufudd ar air a gweithred,
- t Pen. 1.** 13. 1 Thes. 2. 17. 18. u Ad. 19. 21. Pen. 1. 11. Adn. 32. 19 Trwy nerth arwyddion a rhyfeddodau, gan nerth Yspryd Duw; hyd pan o Jerusalem, ac o amgylch hyd llyricum, y llenwais efengyl Grist.
- + Neu.** o'ch cym-dribas. Cr. a' cbrwi. Adn. 32. x Ad. 19. 21. a 24. 17. y 1 Cor. 16. 1. 2. 2 Cor. 9. 2. 12. 2 Pen. 11. 17. a 1 Cor. 9. 11. Gal. 6. 6. b Phil. 4. 17. + heibio i cbrwi. c Pen. 1. 11. d Phil. 2. 1. e 2 Cor. 1. 11. Col. 4. 12. f 2 Thes. 3. 2. + heb gredid. 20 Ac felly gan ymorchestu i bregethu'r efengyl, nid lle yr enwid Crist; r fel nad adeiladwn ar sail un arall:
- 21** Eithr megis y mae yn ysgrifenedig, e I'r rhai ni tynegwyd am dano, hwynt hwy a'i gwelant ef; a'r rhai ni chlywfant, a ddeallant.
- 22** Am hynny hefyd t y'm lluddiwyd yn fynych i ddyfod attoch chwi.
- 23** Eithr yr awrhon, gan nad oes gennyf le mwyach yn y gwledydd hyn, a hefyd u bod arnaf hiraeth er ys llawer o fynyddoedd am ddyfod attoch chwi;
- 24** Pan elwyf i'r Hyspâen, myfi a ddeuas attoch chwi. Canys yr wyf yn gobeithio, wrth fyned heibio, y caf eich gweled, a'm hebrwng gennyh yno, os byddaf yn gyntaf o ran wedi fy llenwi t o honoch.
- 25** Ac yr awrhon x yr wyf fi yn myned i Jerusalem, i weini i'r saint.
- 26** Canys y rhngodd bodd i'r rhai o Macedonia ac Acaia wneuthur rhyw gymmorth i'r rhai tlodion o'r saint fydd yn Jerusalem,
- 27** Canys rhngodd bodd iddynt; a'u dyledwyr hwy ydynt. Oblegyd z os cafodd y Cenhedloedd gyfran o'u pethau ysprydol hwynt, a hwythau hefyd a ddylent weini iddynt hwythau mewn pethau cnawdol.
- 28** Wedi i mi gan hynny orphen hyn, a selio iddynt b y ffrwyth hwn, mi a ddeuas t heboch i'r Hyspâen.
- 29** c Ac mi a wn, pan ddelwyf attoch, y deuas â chyflawnder bendith efengyl Grist.
- 30** Eithr yr wyf yn attolwg i chwi, frodyr, er mwyn ein Harglwydd Iesu Grist, ac d'er cariad yr Yspryd, e ar gyd-ymdrech o honoch gyd â myfi mewn gweddïau drofod fi at Dduw;
- 31** f Fel y'm gwareder oddi wrth y rhai t anufudd yn Judea; ac ar fod fy ngwe-
- nidogaeth, yr hon fydd gennyf i Jerusalem, yn gymmeradwy gan y saint;
- 32** g Fel y delwyf attoch mewn llawenydd, h trwy ewyllys Duw, ac y'm cydlonner gyd â chwi.
- 33** A i Duw'r heddych fyddo gyd â chwi oll. Amen.
- i Pen. 16. 20.** 1 Cor. 14. 33. 2 Cor. 13. 11. 1 Thes. 5. 23. 2 Thes. 3. 16. Heb. 13. 20.
- P E N. XVI.**
- 3** Paul yn ewyllysio i'r brodyr annerch llawer; 17 ac yn eu cyngbori bwy i ocbelyd y rhai fydd yn peri anghydfod a rtwystrau: 21 ac ar ol amryw anherchbion, yn diweddu gyd â moliant a diolch i Dduw.
- Y**R wyf yn gorchymyn i chwi Phebe ein chwaer, yr hon fydd weinidoges i eglwys Cencrea:
- 2** Dderbyn o honoch hi yn yr Arglwydd, a megis y mae yn addas i saint, a'i chynorthwyo hi ym mha beth bynnag y byddo rhaid iddi wrthy: canys hithau hefyd a fu gymmorth i lawer, ac i minnau fy hun hefyd,
- 3** Anherchwch b Priscila ac Acwila, fy nghyd-weithwyr yng Nghrist Iesu:
- 4** (Y rhai dros fy mywyd i a ddodasant eu gyddfau eu hunain i lawr; i'r rhai nid wyf fi yn unig yn diolch, ond hefyd holl eglwysydd y Cenhedloedd)
- 5** Anherchwch hefyd c yr eglwys fydd yn eu tŷ hwy. Anherchwch fy anwyl Epenetus, yr hwn yw d blaen-ffrwyth Acaia yng Nghrist.
- 6** Anherchwch Mair, yr hon a gymmerodd lawer o boen erom ni.
- 7** Anherchwch Andronicus a Junia, fy ngheraint a'm cyd-garcharorion, y rhai fy hynod ym mhlith yr apostolion, y rhai hefyd e oeddynt yng Nghrist o'm blaen i.
- 8** Anherchwch Amplias, fy anwylyd yn yr Arglwydd.
- 9** Anherchwch Urbanus, ein cyd-weithiwr yng Nghrist, a Stacys fy anwylyd.
- 10** Anherchwch Apêles, y profedig yng Nghrist. Anherchwch y rhai sy o t dylwyth Aristobulus.
- 11** Anherchwch Herodion, fy nghâr. Anherchwch y rhai sy o t dylwyth Narcissus, y rhai fydd yn yr Arglwydd.
- 12** Anherchwch Tryphena a Thryphosa, y rhai a gymmerasant boen yn yr Arglwydd. Anherchwch yr anwyl Peris, yr hon a gymmerodd lawer o boen yn yr Arglwydd.
- 13** Anherchwch Rufus etholedig yn yr Arglwydd, a'i fam ef a minnau.
- 14** Anherchwch Asyncritus, Phlegon, Hermas, Patrobas, Mercurius, a'r brodyr sy gyd â hwynt.
- 15** Anherchwch Philologus, a Julia, Ne-reus, a'i chwaer, ac Olympas, a'r holl saint y rhai fydd gyd â hwynt.
- 16** f Anherchwch y naill y llall â chufan sanctaidd. Y mae eglwys Crist yn eich annerch.
- 17** Ac yr wyf yn attolwg i chwi, frodyr, graffu ar y rhai sy yn peri anghydfod a rtwystrau, yn erbyn yr athrawiaeth a ddygafoch chwi; a g chiliwch oddi wrthynt.
- 18** Canys y rhai sy gyfryw, nid ydynt yn gwasanaethu ein Harglwydd Iesu Grist, eithr h eu bol eu hunain; a thrwy ymadrodd teg a gweniaith, yn twyllo calonnau y rhai diddrwg.
- 19** Canys
- g Pen. 1.** 10. h Ad. 18. 21. i Cor. 4. 19. Iago 4. 15. Phil. 4. 9.
- a 3 Ioan** 6.
- b Ad. 18.** 2. 26. 2 Tim. 4. 19.
- c 1 Cor.** 16. 19. Col. 4. 15. Phile 2. d 1 Cor. 16. 15.
- e Gal. 1.** 22.
- f 1 Cor.** 16. 20. 2 Cor. 13. 12. 1 Thes. 5. 26. 1 Petr 5. 14. g 1 Cor. 5. 9. 11. 2 Thes. 3. 6. 14. 2 Tim. 3. 5. h Ioan 10. h Phil. 3.

i Pen. 1. 8. 19 Canys i eich ufudd-dod chwi a ddaeth ar led at bawb. Yr wyf fi gan hynny yn llawen o'ch rhan chwi; eithr myfi a ewyllsiwn i chwi fod k yn ddoethion tu ag at y peth sy dda, ac yn wirion tu ag at y peth sy ddrwg.

16. k Mat. 10. 16. 1 Cor. 14. 20. 1 Pen. 15. 33. m Gen. 3. 15. t yfgr. n Adn. 24. 1 Cor. 16. 23. Dat. 22. 21. o Act. 16. 1. Phil. 2. 19. 1 Thef. 3. 2.

20 A i Duw y tangnesedd a m t fathr Satan dan eich traed chwi ar frys. n Gras ein Harglwydd Iesu Grift fyddo gyd â chwi. Amen.

21 o Y mae Timotheus fy nghyd-weithiwr, a Lucius, a Jason, a Sosipater, fy ngheraint, yn eich annerch.

22 Yr wyf fi Tertius, yr hwn a 'sgrifenisais yr epistol bwn, yn eich annerch yn yr Arglwydd.

23 Y mae Gaius fy llettywr i, a'r holl eglwys, yn eich annerch. Y mae Erastus, goruchwyliwr y ddinas, yn eich annerch, a'r brawd Cwrtus.

24 p Gras ein Harglwydd Iesu Grift a fyddo gyd â chwi oll. Amen.

25 q I'r hwn a ddichon eich cadarnhau yn ol fy efengyl i, a phregethiad Iesu Grift (yn ol datguddiad r y dirgelwch, yr hwn ni soniwyd am dano er t dechreuad y byd;

26 Ac s yr awrhon a eglurwyd, a thrwy ysgrythrau r prophwydi, yn ol gorchymyn y tragywyddol Dduw, a zyhoeddwyd ym mhlith yr holl genhedloedd, er mwyn t ufudd-dod ffydd)

27 I u Dduw yr unig ddoeth, y byddo gogoniant trwy Iesu Grift yn dragywydd. Amen.

¶ At y Rhufeiniaid yr ysgrifenyddo Corinthus, gyd â Phebe gweinidoges yr eglwys yn Cenchrea.

a 15. 18. u i Tim. 1. 17. r Adn. 20. 1 Thef. 5. 28. q Eph. 3. 20. Judas 24. r 1 Cor. 2. 7. Eph. 3. 3. Col. 1. 26. t amfer-odd tra-gywyddol. s 2 Tim. 1. 10. Tit. 1. 2. 3. i Pedr 1. 20. t Act. 6. 7. Pen. 1. 5. Judas 25.

¶ Epistol cyntaf PAUL yr Apostol, at y CORINTHIAID.

PEN. I.

Ar ol iddo gyfarb iddynt, a diolch drostynt, 10 y mae efe yn eu bannog i undeb; 12 ac yn beio ar eu banghyttundeb bwy. 18 Bod Duw yn difeiba doethineb y doethion, 21 trwy ffolineb pregethu; 26 ac nad yw efe yn galw y doethion, na'r galluog, na'r boneddigion, ond 27, 28 y ffol, a'r gwan, a'r difiadl.

Bl. yr Argl.

PAUL, wedi ei alw i fod yn apostol Iesu Grift, trwy ewyllys Duw, a'r loraud a Sosthenes,

2 At eglwys Dduw yr hon fydd yn Corinth, at b y rhai c a fansteiddiwyd yng Nghrist Iesu, d a alwyd yn faint, gyd a phawb ag fydd e yn galw ar enw ein Harglwydd Iesu Grift, ym mhob man, t o'r eiddynt hwy a ninnau.

3 f Gras fyddo i chwi, a thangnesedd oddi wrth Dduw ein Tad ni, a'r Arglwydd Iesu Grift.

4 g Yr ydwyf yn diolch i'm Duw bob amfer drofod chwi, am y gras Duw a rodded i chwi yng Nghrist Iesu:

5 Am eich bod ym mhob peth wedi eich cyfoethogi ynddo ef, h mewn pob ymadrodd, a phob gwybodaeth;

6 Megis y cadarnhawyd i tyftiolaeth Crist ynnoch.

7 Fel nad ydych yn ol mewn un dawn, k yn disgwyl am t ddatguddiad ein Harglwydd Iesu Grift:

8 l Yr hwn hefyd a'ch cadarnhau chwi hyd y diwedd, m yn ddiargyoedd, yn nydd ein Harglwydd Iesu Grift.

9 n Ffyddlawn yw Duw, trwy yr hwn y'ch galwyd i o gymdeithas ei Fab ef Iesu Grift ein Harglwydd ni.

10 Ac yr wyf yn attolwg i chwi, frodyr, trwy enw ein Harglwydd Iesu Grift, p ddywedyd o bawb o honoch chwi yr un peth, ac na byddo t ymbleidio yn eich plith; eithr bod o honoch wedi eich cyfan-gysylltu yn yr un meddwl, ac yn yr un farn.

11 Canys fe ddangoswyd i mi am danoch chwi, fy mrodyr, gan y rhai sy o dy Cloë, fod cynhennau yn eich plith chwi.

12 A hyn yr ydwyf yn ei ddywedyd, Yr q bod pob un o honoch yn dywedyd, Yr ydwyf fi yn eiddo Paul; minnau yn eiddo

r Apolos; minnau yn eiddo s Cephas; minnau yn eiddo Crist.

13 A rannwyd Crist? ai Paul a groeshoeliwyd drofod? neu ai yn enw Paul y'ch bedyddiwyd chwi?

14 Yr ydwyf yn diolch i Dduw, na feddyddiais i neb o honoch, ond t Crispus a u Gaius;

15 Fel na ddywedo neb fedyddio o honof fi yn fy enw sy hun.

16 Mi a feddyddiais hefyd dylwyth x Stephanas: heb law hynny ni's gwn a feddyddiais i neb arall.

17 Canys ni anfonodd Crist fi i fedyddio, ond i efangylu; y nid mewn doethineb t ymadrodd, fel na wnelid croes Crist yn ofer.

18 Canys t yr ymadrodd am y groes, z l'r rhai colledig, ynydrwydd yw; eithr i ni y rhai cadwedig, a nerth Duw ydyw.

19 Canys ysgrifenedig yw, b Mi a ddi-fethaf ddoethineb y doethion, a deall y rhai deallus a ddileaf.

20 * Pa le y mae'r doeth? pa le mae'r ysgrifenydd? pa le y mae ymholydd y byd hwn? t oni wnaeth Duw ddoethineb y byd hwn yn ynydrwydd?

21 c Canys o herwydd yn noethineb Duw nad adnabu y byd trwy ddoethineb mo Dduw, fe welodd Duw yn dda trwy ffolineb pregethu gadw y rhai sy yn credu.

22 Oblegyd y mae'r d luddewon yn gofyn arwydd, a'r Groegwyr yn ceisio doethineb:

23 Eithr nyni ydym yn pregethu Crist wedi ei groes-hoelio, e i'r luddewon yn dramgwydd, ac i'r Groegwyr yn ffolineb;

24 Ond iddynt hwy y rhai a alwyd, luddewon a Groegwyr, yn Grift f gallu Duw, a g doethineb Duw.

25 Canys y mae ffolineb Duw yn ddoethach na dynion; a gwendid Duw yn gryfach na dynion.

26 Canys yr ydych yn gweled eich galwedigaeth, frodyr, h nad llawer o rai doethion yn ol y cnawd, nad llawer o rai h galluog, nad llawer o rai boneddigion, a 48. alwyd.

27 Eithr i Duw a etholodd ffol-bethau i y byd, fel y gwaradwyddai y doethion; a 35. gwan-bethau y byd a etholodd Duw, fel y gwaradwyddai y pethau cedyrn;

28 A phethau distadl y byd, a phethau dirmygus,

dirmygus, a ddewifodd Duw, a'r pethau nid ydynt, fel y diddymai y pethau fydd; 29 k Fel na orfoleddai † un cnawd ger ei fron ef. 30 Eithr yr ydych chwi o hono ef yng Nghrist Iesu, l yr hwn a wnaethpwyd i ni gan Dduw yn ddoethineb, ac yn gyfiawnder, ac yn sancteiddrwydd, ac yn brynedigaeth: 31 Fel, megis ag y mae yn ysgrifenedig, m Yr hwn sydd yn ymfroftio, ymfroftied yn yr Arglwydd.

P E N. II.

1 Mae efe yn dangos fod ei bregeth ef, er nad ydoedd yn dwyn gyd â hi odidowgrwydd ymadrodd, 4 neu ddoethineb dynol: etto yn sefyll mewn 4, 5 nerth Duw; ac yn rbagori cymmaint 6 ar ddoethineb y byd yma, 9 a synwyr dynol, ag na's 14 gall y dyn anianol mo'i deall.

59.
a Pen. 1.
19.

A Myfi, pan ddaethum attoch, frodyr, a a ddaethum nid yn ol godidowgrwydd ymadrodd, neu ddoethineb, gan fynegi i chwi dystiolaeth Duw.

b Gal. 6.
14.

2 Canys ni fernaist i mi wybod dim yn eich plith, b ond Iesu Crist, a hwnnw wedi ei groes-hoelio.

c Aft. 18.
1, 6, 12.
d 2 Cor.
11, 30. a
12, 5, 9.
Gal. 4, 13.
e 2 Pedr
1, 16.
† bygoel.
f 2 Cor. 4.
7, a 6, 7.
g Phil. 3.
15.
Heb. 5, 14.

3 A c mi a fum yn eich mysg d mewn gwendid, ac ofn, a dychryn mawr. 4 A'm hymadrodd, a'm pregeth i, e ni bu mewn geiriau † denu, o ddoethineb ddynol, ond yn eglurhâd yr Yspryd a nerth:

5 Fel na byddai eich ffydd mewn doethineb dynion, ond f mewn nerth Duw.

6 A doethineb yr ydym ni yn ei llafaru yn mysg e rhai perffaith: eithr nid doethineb y byd hwn, na thywyfegion y byd hwn, y rhai fy yn diflannu.

7 Eithr yr ydym ni yn llafaru doethineb Duw mewn dirgelwch, sef y ddoethineb guddiedig h yr hon a rag-ordeiniodd Duw cyn yr oesoedd i'n gogoniant ni.

8 i Yr hon ni adnabu neb o dywyfegion y byd hwn: o herwydd k pes adwaenafent, ni chroes-hoeliafent Arglwydd y gogoniant.

9 Eithr fel y mae yn ysgrifenedig, l Ni welodd llygad, ac ni chlywodd clust, ac ni ddaeth i galon dyn, y pethau a ddarparodd Duw i'r rhai a'i carant ef.

10 Eithr m Duw a'u heglurodd i ni trwy ei Yspryd: canys yr Yspryd fydd yn chwilio pob peth; ie, dyfnion bethau Duw hefyd.

11 Canys pa ddyn a edwyn bethau dyn, n ond yspryd dyn yr hwn fydd ynddo ef? felly hefyd, pethau Duw nid edwyn neb, ond Yspryd Duw.

12 A nyni a dderbyniafom, nid yspryd y byd, ond o yr Yspryd fydd o Dduw; fel y gwypom y pethau a rad-roddwyd i ni gan Dduw.

13 p Y rhai yr ydym yn eu llafaru hefyd, nid a'r geiriau a ddyfgrir gan ddoethineb ddynol, ond a ddyfgrir gan yr Yspryd Glân; gan gyd-farnu pethau ysprydol â phethau ysprydol.

14 Eithr dyn anianol nid yw yn derbyn y pethau fydd o Yspryd Duw: canys ffolineb ydynt ganddo ef; 9 ac ni's gall eu gwybod, oblegyd yn ysprydol y bernir hwynt.

15 r Ond yr hwn fydd ysprydol, fydd yn † barnu pob peth; eithr efe ni's † bernir gan neb.

16 s Canys pwy a wybu feddwl yr Ar- s Eflay glwydd, yr hwn a'i cyfarwyddia ef? Ond 40. 13. y mae gennym ni feddwl Crist.

P E N. III.

2 Bod llaeth yn gymmwys i blant; 3 cynnen ac ymbleidio yn arwyddion o feddwol bydol. 7 Nad yw'r bawn fydd yn plannu, na'r bawn fydd yn dyfrhâu, ddim. 9 Bod y gweinidogion yn gyd-weihtwyr i Dduw. 11 Crist yw'r unig sylfaen. 16 Bod dynion yn demlau Duw, y rhai 17 fydd raid eu cadw yn sanctaidd. 19 Nad yw doethineb y byd yma ond ffolineb gyd â Duw.

A Myfi, frodyr, ni allwn lasaru wrthyh megis wrth rai ysprydol, ond megis rhai cnawdol, megis wrth rai bach yng Nghrist.

2 Mi a roddais i chwi a laeth i'w yfed, a Heb. 5. ac nid bwyd: canys hyd yn hyn ni's 12, 13. gallech, ac ni's gelliwch chwaith etto yr 1 Pedr 2. 2.

3 Canys cnawdol ydych chwi etto: canys b tra fyddo yn eich plith chwi gynfigen, b Gal. 5. a chynnen, ac ymbleidio; onid ydych yn 20. gnawdol, ac yn rhodio yn † ddynol? Iago 3. 16. † Gr.

4 Canys tra dywedo un, c Myfi ydwyf eiddo Paul; ac arall, Myfi wyf eiddo c Pen. 1. Apòlos; onid ydych chwi yn gnawdol? 12.

5 Pwy gan hynny yw Paul, a phwy Apòlos, ond gweinidogion trwy y rhai y credafoch chwi, ac fel y rhoddes yr Arglwydd i bob un?

6 Myfi a blennais, Apòlos a ddyfrhaodd: ond Duw a roddes y cynnydd.

7 Felly nid yw yr hwn fydd yn plannu ddim, na'r hwn fydd yn dyfrhâu: ond Duw yr hwn fydd yn rhoi y cynnydd.

8 Eithr yr hwn fydd yn plannu, a'r hwn d Sal. 62. 12. fydd yn dyfrhâu, un ydynt: d a phob un Gal. 6. 5. a dderbyn ei briod wobwr ei hun, yn ol ei Dat. 2. 23. e 2 Cor. 6. 1.

9 Canys e cyd-weihtwyr Duw ydym ni: llafur-waith Duw, f adeiladaeth Duw, ydych chwi.

10 g Yn ol y gras Duw a roddwyd i mi, 4. megis pen-faer celfydd, myfi a ofodais h y 1 Pedr 2. sylfaen, ac y mae arall yn goruwch-adeiladu. 5. Ond i edryched pob un pa wedd y 2 Pen. 15. mae yn goruwch-adeiladu.

11 Canys sylfaen arall ni's gall neb ei ofod, heb law k yr un a ofodwyd, l yr hwn h Rhuf. 15, 20. yw Iesu Crist. Dat. 21. 14.

12 Eithr os goruwch-adeilada neb ar y i 1 Pedr 4. sylfaen hwn, aur, arian, meini gwerthfawr, k Eflay 28. coed, gwair, foff: 16. Mat. 16. 18.

13 m Gwaith pob dyn a † wneir yn amlwg: canys y dydd a'i dengys, oblegyd l Eph. 2. n trwy dân y datguddir ef: a'r tân a 20. m Pen. 4. brawf waith pawb, pa fath ydyw. 5.

14 Os gwaith neb a erys yr hwn a † Gr. oruwch-adeiladodd ef, efe a dderbyn amlyg- 1. wwyd. n 1 Pedr 1. 7. a 4. wobwr. 12.

15 Os gwaith neb a losgir, efe a gaiff golled: eithr efe ei hun a fydd cadwedig; etto felly, megis trwy dân. 10 Pen. 6. 19.

16 o Oni wyddoch chwi mai teml Dduw ydych, a bod Yspryd Duw yn trigo yn-och? 16. Eph. 2. 21, 22.

17 Os † llygra neb deml Dduw, Duw a † lygra hwnnw: canys sanctaidd yw teml Dduw, yr hon ydych chwi. Heb. 3. 6. † difetba. † ddi- 7. fetba. p Diar. 3. 7.

18 p Na thwyllled neb ei hunan. Od oes neb yn eich mysg yn tybied ei fod ei hun yn ddoeth yn y byd hwn, bydded ffol, fel y byddo doeth. Eflay 5. 21.

19 Canys doethineb y byd hwn fydd ffolineb gyd â Duw : o herwydd ysgrifenedig yw, q Y mae efe yn dal y doethion yn eu cyfrwyddra.

20 A thrachefn, r Y mae'r Arglwydd yn gwybod meddyliau'r doethion, mai ofer ydynt.

21 Am hynny na orfoledded neb mewn dynion : canys pob peth fydd eiddoch chwi :

22 Pa un bynnag ai Paul, ai Apòlos, ai Cephas, ai'r byd, ai bywyd, ai angau, ai pethau presennol, ai pethau i ddyfod ; y mae pob peth yn eiddoch chwi ;

23 A s chwithau yn eiddo Crist ; a Christ yn eiddo Duw.

P E N. IV.

1 Pa gyfrif a ddylid ei wneuthur o weinidogion : 7 Nad oes gennym ni ddim a'r na's derbyniasom. 9 Bod yr apostolion yn ddrychau i'r byd, i'r angylion, ac i ddynion ; 13 yn ysgubion, ac yn forod y byd : 15 ac er hynny eu bod yn dadau i ni yng Nghrist, 16 ac y dylem ni eu dilyn bwy.

59. **F**ELLY cyfrifed dyn nynt, megis a gweinidogion i Grift, a b goruch-wylwyr ar ddirgeledigaethau Duw.

2 Am ben hyn, yr ydys yn disgwyl mewn goruch-wylwyr, gael un yn ffyddlon.

3 Eithr gennyf fi bychan iawn yw fy marnu gennych chwi, neu gan t farn dyn : ac nid wyf chwaith yn fy marnu fy hun.

4 Canys ni wn i ddim arnaf fy hun ; c ond yn hyn ni'm cyfiawnhawyd : eithr yr Arglwydd yw yr hwn fydd yn fy marnu.

5 d Am hynny na fernwch ddim cyn yr amfer, hyd oni ddeio'r Arglwydd, yr hwn a oleua ddirgelion y tywyllwch, ac a eglura fwriadau y calonnau : ac yna y bydd e y glod i bob un gan Dduw.

6 A'r pethau hyn, frodyr, f mewn cyffelybiaeth a fwriais i attaf fy hun, ac at Apòlos, o'ch achos chwi : fel y gallech ddyfgu ynom ni, na fynier mwy nag fydd ysgrifenedig, fel na byddoch y naill dros y llall yn ymchwyddo yn erbyn arall.

7 Pwy fydd yn gwneuthur rliagor rhyngot ti ac arall ? a g pha beth fydd gennyf a'r na's derbyniasf ? ac os derbyniasf, pam ham yr wyt ti yn gorfoleddu, megis pe bait heb dderbyn ?

8 Yr ydych chwi yr awrhon wedi eich diwallu, h yr ydych chwi yr awrhon wedi eich cyfoethogi, chwi a deyrnafasoch hebddom ni : ac och Dduw na baech yn teyrnafu, fel y caem ninnau deyrnafu gyd â chwi.

9 Canys tybied yr wyf ddarfod i Dduw ein dangos ni yr apostolion diwedda, i fel rhai wedi eu bwrw i angau : oblegyd k nynt a wnaethpwyd yn t ddrych i'r byd, ac i'r angylion, ac i ddynion.

10 I Yr ydym ni m yn ffyliaid er mwyn Crist, a chwithau yn ddoethion yng Nghrist ; n nynt yn weiniaid, a chwithau yn gryfion ; chwydychwi yn anrhydeddus, a ninnau yn ddirmygus.

11 o Hyd yr awrhon yr ydym ni yn dwyn newyn a fyched, ac yr ydym ni yn noethion, ac p yn cael cernodiau, ac yn grwydraidd ;

12 q Ac yr ydym yn llafurio, gan weithio â'n dwylaw ein hunain. r Pan y'n difenwir, yr ydym yn bendithio ; pan y'n herlidir, yr ydym yn ei ddiodeff ;

13 Pan y'n ceblir, yr ydym yn gweddio : s fel ysgubion y byd y gwnaethpwyd ni, q forod pob dim hyd yn hyn.

14 Nid i'ch gwaradwyddo chwi yr ydwyf yn ysgrifenu y pethau hyn ; ond eich rhybuddio yr wyf t fel fy mhilant anwyl.

15 Canys pe byddai i chwi ddeng mil o athrawon yng Nghrist, er hynny nid oes i chwi nemmawr o dadau : canys u myfi a'ch cenhedlais chwi yng Nghrist Iesu, trwy'r efengyl.

16 Am hynny yr wyf yn attolwg i chwi, x byddwch ddilynwyr i mi.

17 Oblegyd hyn yr anfonais atoch Timotheus, y yr hwn yw fy anwyl fab, a ffyddlawn yn yr Arglwydd, yr hwn a ddwargos i chwi fy ffydd i yng Nghrist, megis yr wyf ym mhob man yn athrawiaethu ym mhob eglwys.

18 Ac y mae rhai wedi ymchwyddo, fel pe bawn i heb fod ar fedr dyfod atoch chwi.

19 z Eithr mi a ddeuaf atoch ar fyrder, a os yr Arglwydd a'i myn ; ac a fynnaf wybod, nid ymadrodd y rhai fy wedi chwyddo, ond eu gallu.

20 Canys b nid mewn ymadrodd y mae teyrnas Dduw ; eithr mewn gallu.

21 Beth a fynnwch chwi ? c ai dyfod o honof fi atoch chwi â gwialen, ynte mewn cariad, ac yspryd addfwynder ?

P E N. V.

1 Bod y gwr godinebus 6 yn achos o gywilydd iddynt, yn hytrach nag o orfoledd. 7 Rhaid yw ymlanhâu oddi wrth yr ben lefain. 10 Y dylid cilio oddi wrth anfad ddrwg-weithbreddwyr.

MA E'r gair yn hollol, fod yn eich plith chwi odineb, a chyfryw odineb ag na enwir unwaith ym mysg y Cenhedloedd ; s e a cael o un wraig ei dad.

2 Ac yr ydych chwi wedi ymchwyddo, ac ni alarasoch yn hytrach, fel y tynnid o'ch mysg chwi y neb a wnaeth y weithred hon.

3 Canys myfi yn ddiau, b fel absennol yn y corph, etto yn bresennol yn yr yspryd, a s fernais eifoes, fel pe bawn bresennol, am yr hwn a wnaeth y peth hwn felly :

4 Yn enw ein Harglwydd Iesu Grift, pan ymgynhulloch ynghyd, a'm hyfpryd innau, c gyd â gallu ein Harglwydd Iesu Grift,

5 d Draddodi y cyfryw un i Satan, i ddinystr y cnawd, fel y byddo'r yspryd yn gadwedig yn nydd yr Arglwydd Iesu.

6 e Nid da eich gorfoledd chwi. Oni wyddoch chwi fod f ychydig lefain yn lefeinio'r holl does ?

7 Am hynny certhwch allan yr hen lefain, fel y byddoch does newydd, megis yr ydych ddilefeiniilyd. Canys g Crist ein pasg ni a t aberthwyd drosom ni.

8 Am hynny h cadwn t wyl, i nid â hen lefain, nac â lefain malais a drygioni ; ond â bara croyw purdeb a gwirionedd.

9 Mi a fgrifenis atoch mewn llythyr, k na chyd-ymgymsysgech â godinebwyr.

10 Ac nid yn hollol â godinebwyr y byd hwn, neu â'r cybyddion, neu â'r cribddeilwyr, neu ag eilun-addolwyr ; oblegyd felly rhaid fyddai i chwi fyned allan o'r byd.

11 Ond yn awr mi a fgrifenis atoch, na chyd-ymgymsysgech : l os bydd neb a enwir yn frawd yn odinebwr, neu yn gybydd, neu yn eilun-addolwr, neu yn ddi-fenwr, neu yn feddw, neu yn gribddeilwr ; gyd â'r cyfryw ddyn na chyd-fwytta chwaith.

12 Canys

t i Thef.

2. 11.

u Act. 18.

11.

Gal. 4. 19.

Phile. 10.

Jago 1. 18.

x Pen. 1. 1.

1.

2 Thef. 3.

9.

y i Tim.

1. 2.

2 Tim. 1.

2.

z Act. 19.

21.

a Act. 18.

21.

Rhuf. 15.

32.

b Pen. 2.

4.

i Thef. 1.

5.

c 2 Cor.

10. 2. a

13. 10.

59.

a Lef 18.

8.

Deut. 27.

20.

b Col. 2.

5.

c Mat. 16.

19. a 18.

18.

Joan 20.

23.

d i Tim.

1. 20.

e Jago 4.

16.

f Gal. 5.

9.

g Esay 53.

7.

Joan 1.

29.

t Neu.

Laddwyd.

h Ectod.

12. 15.

t yr ym-

pryd.

i Deut.

16. 3.

k 2 Cor.

6. 14.

Eph. 5. 11.

2 Thef. 3.

14.

Adm. 2. 7.

i Mat. 18.

17.

Rhuf. 16.

17.

2 Thef. 3.

14.

2 Joan 10.

m Marc 12 Canys beth fydd i mi a farnwyf m ar
4. 11. y rhai sy oddi allan? onid y rhai sy oddi
Col. 4. 5 mewn yr ydych chwi yn eu barnu?
1 Thef. 4. 13 Eithr y rhai sy oddi allan, Duw fy yn
12. eu barnu. n Bwriwch chwithau ymaith y
1 Tim. 3. dyn drigionus hwnnw o'ch plith chwi.

P E N. VI.

1 Na ddylai'r Corinthiaid ffino eu brodyr, trwy
13. 5. a fynes i'r gyfraith â bwynt; 6 yn enwedig
17. 7. a ger bron y rhai digred. 9 Na c. aiff y rhai
22. 21, 22, anghyfiawon etifeddu teyrnas Dduw. 15 Bod
24. ein cyrph ni yn aelodau i Grist, 19 ac yn
demlau i'r Yspryd Glân: 16, 17 ac am
hynny na ddylid mo'u balogi.

59. A Feiddiai neb o honoch, a chanddo fat-
ter yn erbyn arall, ymgyfreithio o flaen
y rhai anghyfiaw, ac nid o flaen y faint?

a Sal. 49. 2 Oni wyddoch chwi y barna a y faint y
14. Mat. 19. byd? ac os trwoch chwi y bernir y byd, a
28. ydych chwi yn anaddas i farnu'r pethau
Luc 22. lleiaf?

30. 3 Oni wyddoch chwi y barnwn ni angyl-
Dat. 2. 26. ion? pa faint mwy y pethau a berthyn i'r
a 3. 21, a bywyd hwn?

20. 4. 4 Can hynny, od oes gennych farnedig-
aethau am bethau a berthyn i'r bywyd
hwn, dodwch ar y faingc y rhai gwaelaf
yn yr eglwys.

5 Er cywilydd i chwi yr ydwyf yn dy-
wedyd. Felly, onid oes yn eich plith cym-
maint ag un doeth, yr hwn a fedro farnu
rhwng ei frodyr?

6 Ond bod brawd yn ymgyfreithio â
brawd, a hynny ger bron y rhai digred.

7 Yr awrhon gan hynny y mae yn hollol
ddiffyg yn eich plith, am eich bod yn ym-
gyfreithio â'ch gilydd. b Paham nad ydych
yn hytrach yn dioddef cam? paham nad
ydych yn hytrach mewn colled?

8 Eithr chwydychwi fydd yn gwneuthur
cam, a cholled, a hynny i'r brodyr.

9 Oni wyddoch chwi c na chaiff y rhai
anghyfiaw etifeddu teyrnas Dduw? Na
thwyllwr chwi: d ni chaiff na godinebwyr,
nac eilun-addolwyr, na thorwyr priodas,
na masweddwyr, na gwrryw-gydwyr,

10 Na lladron, na chybyddion, na meddw-
on, na difenwyr, na chribddeilwyr, etif-
feddu teyrnas Dduw.

11 A e hyn fu rai o honoch chwi:
f eithr chwi a olchwyr; eithr chwi a sancte-
iiddiwyd; eithr chwi a gyfiawnhawyd, yn
enw yr Arglwydd Iesu, a thrwy Yspryd
ein Duw ni.

12 g Pob peth fydd gyfreithlon i mi, ond
nid yw pob peth yn f llesâu; pob peth
fydd gyfreithlon i mi, eithr ni'm dygir i
dan awdurdod gan ddim.

13 h Y bwydydd i'r bol, a'r bol i'r bwyd-
ydd: eithr Duw a ddinystria hwn a hwy-
thau. A'r corph nid yw i odineb, ond i'r
Arglwydd; a'r Arglwydd i'r corph.

14 Eithr k Duw a gyfododd yr Arglwydd,
ac a'n cyfyd ninnau trwy ei nerth ef.

15 Oni wyddoch chwi fod l eich cyrph
yn aelodau i Grist? gan hynny a gym-
meraf fi aelodau Crist, a'u gwneuthur yn
aelodau puttain? Na atto Duw.

16 Oni wyddoch chwi fod yr hwn fydd
yn cydio â phuttain, yn un corph? canys
m y ddau (medd efe) fyddant un cnawd.

17 Ond yr hwn a gyffylltir â'r Arglwydd,
n un yspryd yw.

18 Gochelwch edineb. Pob pechod a
wnelo dyn, oddi allan i'w gorph y mae;
ond yr hwn fydd yn godinebu, fydd yn
pechu yn erbyn ei gorph e. hun.

19 o Oni wyddoch chwi fod eich corph
yn deml i'r Yspryd Glân, fydd yn och, yr
hwn yr ydych yn ei gael gan Dduw, ac
nad ydych yn eiddoch eich hunain?

20 Canys p er gwerth y prynwyd chwi:
gan hynny gogoneddwch Dduw yn eich
corph, ac yn eich yspryd, y rhai fydd eiddo
Duw.

P E N. VII.

1 T mae efe yn crybwyll am briodas; 4 ac yn
dangos mai rbwymedi yw yn erbyn godineb:
10 ac na ddylid dattod y cwelwm hwnnw
mewn ysgafnder. 18, 20 Rhaid i bob dyn
fod yn foddlon i'w alwedigaeth. 25 Pa-
bam y dylid mawrbâu gwryfydod: 35 ac
ar ba achosion y gallwn ni briodi, neu beidio
â phriodi.

A C am y pethau yr ysgrifenasoch at-
taf: a Da i ddyn na chytyrddai â
gwraig.

2 Ond rhag godineb, bydded i bob gwr
ei wraig ei hun, a bydded i bob gwraig ei
gwr ei hun.

3 b Rhodded y gwr i'r wraig ddyledus
ewyllys da; a'r un wedd y wraig i'r gwr.

4 Nid oes i'r wraig feddiant ar ei chorph
ei hun, ond i'r gwr; ac yr un ffrind, nid
oes i'r gwr feddiant ar ei gorph ei hun,
ond i'r wraig.

5 c Na thwyllwch eich gilydd, oddi eithr
o gyd-fyniad dros amser, fel y galloch ym-
rôl i ymryd a gweddi: a deuoch drachefn
ynghyd, rhag temtio o Satan chwi o her-
wydd eich anlladrwydd.

6 A hyn yr wyf yn ei ddywedyd o ga-
niattâd, d nid o orchymyn.

7 Canys e mi a fynwn fod pob dyn f fel
fi fy hun: eithr g y mae i bob un ei ddawn
ei hun gan Dduw; i un fel hyn, ac i arall
fel hyn.

8 Dywedyd yr wyf wrth y rhai heb
briodi, a'r gwragedd gweddwon, h Da
yw iddynt os arhofant fel finnau.

9 Eithr i oni allant ymgadw, priodant:
canys gwell yw priodi, nag ymosgi.

10 Ac i'r rhai a briodwyd yr ydwyf yn
gorchymyn, k nid myfi chwathb, ond yr
Arglwydd, l Nad ymadawo gwraig oddi
wrth ei gwr:

11 Ac os ymedy hi, arhoed heb briodi,
neu gymmoder hi â'i gwr: ac na ollynged
y gwr ei wraig ymaith.

12 Ac wrth y lleill, dywedyd yr wyf fi,
m nid yr Arglwydd, Os bydd i un brawd
wraig ddigred, a hithau yn foddlon i drgo
gyd ag ef, na ollynged hi ymaith.

13 A'r wraig, yr hon y mae iddi wr di-
gred, ac yntau yn foddlon i drigo gyd â
hi, na f wrthoded hi ef.

14 Canys y gwr digred a sancteiddir trwy
y wraig, a'r wraig ddigred a sancteiddir
trwy y gwr. Pe amgen, aflan yn ddiau fydd-
ai eich plant; eithr yn awr sanctaidd ydynt.

15 Eithr os yr anghredadyn a ymedy,
ymadawed. Nid yw y brawd neu y chwaer
gaeth yn y cyfryw betbau: eithr Duw a'n
galwodd ni f i heddwch.

16 Canys beth a wyddost ti, wraig, n a
gedwi di dy wr? a pheth a wyddost ti-
thau, wr, a gedwi di dy wraig?

17 Ond megis y darfu i Dduw rannu i
bob un, megis y darfu i'r Arglwydd alw
pob un, felly rhodied. Ac fel hyn yr wyf
yn ordeinio yn yr eglwys oll.

18 A alwyd neb wedi ei enwaedu? o nac
adgeisied ddienwaediad. A alwyd neb mewn
dienwaediad? nac enwaeder arno.

p Gal. 5.
6. a 6. 15.

19 p Enwaediad nid yw ddim, a diennwaediad nid yw ddim, ond cadw gorchymynion Duw.

20 Pob un yn yr alwedigaeth y galwyd ef, yn honno arhosed.

21 Ai yn was y'th alwyd? na fydded gwaeth gennyf; etto os gelli gael bod yn rhÿdd, mwynhâ bynny yn hytrach.

22 Canys yr hwn, ac ef yn was, a alwyd yn yr Arglwydd, gwr rhÿdd q i'r Arglwydd ydyw: a'r un ffunud yr hwn, ac efe yn wr rhÿdd, a alwyd, gwas i'r Grift yw.

23 s Er gwerth y'ch prynwyd; na fyddwch weision dynion.

24 Yn yr hyn y galwyd pob un, frodyr, yn hynny arhosed gyd â Duw.

25 Eithr am wÿryfon, i nid oes gennyf orchymyn yr Arglwydd: ond barn yr ydwyf yn ei roi, fel un a gafodd drugaredd gan yr Arglwydd i fod yn ffyddlon.

26 Am hynny yr wyf yn tybied mai da yw hyn, o herwydd yr anghenrhaid preffennol, u mai da, meddaf, i ddyn fod felly.

27 A wyt ti yn rhwym i wraig? na chais dy ollwng yn rhÿdd. A wyt ti yn rhÿdd oddi wrth wraig? na chais wraig.

28 Ac os priodi hefyd, ni phechais: ac os prioda gwÿryf, ni phechodd: er hynny y cyfryw rai a gânt fïnder yn y cnawd: eithr yr wyf yn eich arbed chwi.

29 A x hyn yr ydwyf yn ei ddywedyd, frodyr, am fod yr amfer yn fyr. Y mae yn ol, fod o'r rhai fy â gwragedd iddynt, megis pe byddent hebddynt;

30 A'r rhai a wylant, megis heb wlo; a'r rhai a lawenhânt, megis heb lawenhâu; a'r rhai a brynant, megis heb feddu;

31 A'r rhai a arferant y byd hwn, megis heb ei gam-arfer. Canys y y mae dull y byd hwn yn myned heibio.

32 Eithr mi a fynwn i chwi fod yn ddiotal. z Yr hwn fydd heb briodi, fydd yn gofalu am bethau t'r Arglwydd, pa wedd y boddlon a'r Arglwydd:

33 Ond y neb a wreiccaodd, fydd yn gofalu am bethau r byd, pa wedd y boddlon a'i wraig.

34 Y mae gwahaniaeth hefyd rhwng gwraig a t gwÿryf. Y mae yr hon fydd heb briodi, a yn gofalu am y pethau fydd yn perthyn i'r Arglwydd, fel y byddo hi fanfataidd ynghorff ac yfryd: ac y mae yr hon fydd wedi priodi, yn gofalu am bethau bydol, pa fodd y rhynga hi fodd i'w gwr.

35 A hyn yr ydwyf yn ei ddywedyd er llesâd i chwi eich hunain; nid i ofod magl i chwi, eithr er mwyn gweddeidd-dra, a dyfal lynu wrth yr Arglwydd yn ddiwahan.

36 Ond os yw neb yn tybied ei fod yn anweddaidd tu ag at ei wÿryf, od â hi dros flodeu ei hoedran, a bod yn rhaid gwneuthur felly; gwnaed a fynno, nid yw yn pechu: priodant.

37 Ond yr hwn fydd yn sefyll yn sicr yn ei galon, ac yn afraid iddo, ac â meddiant ganddo ar ei ewyllys ei hun, ac a roddodd ei fryd ar hynny yn ei galon, ar gadw o hono ei wÿryf; da y mae yn gwneuthur.

38 Ac am hynny, yr hwn fydd yn ei rhoddi yn briod, fydd yn gwneuthur yn dda; ond yr hwn nid yw yn ei rhoddi yn briod, fydd yn gwneuthur yn well.

39 b Y mae gwraig yn rhwym wrth y gyfraith, tra fyddo byw ei gwr: ond o bydd marw ei gwr, y mae hi yn rhÿdd i briodi y neb a fynno; yn unig yn yr Arglwydd.

40 Eithr dedwyddach yw hi os erys hi felly, c yn fy marn i: ac d yr ydwyf finnau yn tybied fod Yfryd Duw gennyf.

P E N. VIII.

1 Bod iddynt ymgadw oddi wrth y bwydydd a offrymmer i eulynod. 8, 9 Na ddylem ni gam-arferu ein rhyddid Cristianogaidd, i rwyfro ein brodyr: 11 eithr ffrawyno ein gwybodaeth â chariad perffaith.

Eithr a am yr hyn a aberthwyd i eulynod, ni a wyddom fod gan bawb o honom b wybodaeth. c Gwybodaeth fydd yn chwyddo, eithr cariad fydd yn adeiladu.

2 Eithr d os yw neb yn tybied ei fod yn gwybod dim, ni wyr efe etto ddim fel y dylai wybod.

3 Ond od oes neb yn caru Duw, hwnnw a e adwaenir ganddo ef.

4 Am fwytta gan hynny o'r pethau a aberthir i eulynod, ni a wyddom nad yw eilun ddim yn y byd, ac nad oes un Duw arall ond un.

5 Canys er bod rhai a elwir yn dduwiau, pa un bynnag ai yn y nef ai ar y ddaear (megis y mae duwiau lawer, ac arglwyddi lawer)

6 Eithr f i ni nid oes ond un Duw, y Tad, g o'r hwn y mae pob peth, a minnau t yn ddo ef; ac h un Arglwydd Iesu Grift, i trwy yr hwn y mae pob beth, a minnau trwyddo ef.

7 Ond nid yw yr wybodaeth bon gan bawb: t canys rhai k â chanddynt gydwybod o'r eilun, hyd y pryd hyn, fydd yn bwytta fel peth a aberthwyd i eulynod; a'u cydwybod hwy, a hi yn wan, i a halogir.

8 Eithr m nid yw bwyd yn ein gwneuthur ni yn gymmeradwy gan Dduw: canys nid ydym, os bwyttawn, yn t helaethach; nac o ni's bwyttawn, yn t brinnach.

9 Ond n edrychwch rhag mewm un modd i'ch t rhyddid hwn fod o yn dramgwydd i'r rhai fy weiniaid.

10 Canys os gwel neb dydi fydd â gwybodaeth gennyf, yn eistedd i fwytta yn nheml yr eulynod, oni chadarnheir ei gydwybod ef, ac yntau yn wan, i fwytta'r pethau a aberthwyd i eulynod;

11 Ac a ddifethir y brawd gwan p trwy dy wybodaeth di, dros yr hwn y bu Grift farw?

12 A chan bechu felly yn erbyn y brodyr, a churo eu gwan gydwybod hwy, yr ydych chi yn pechu yn erbyn Crist.

13 O herwydd paham, q os yw bwyd yn rhwyfro fy mrawd, ni fwyttâf fi gig fyth, rhag i mi rwyfro fy mrawd.

P E N. IX.

1 Y mae efe yn dangos ei ryddid; 7 ac y dylai y gweinidog fyw wrth yr efengyl: 15 etto ddarfod iddo ef o'i wirfodd ymgadw, 18 rhag na'u gyrru bwy mewm traul, 22 na bod yn acbos o rwyfro i neb, mewm pethau cyffredin. 24 Bod ein bywyd ni yn debyg i yrfa.

O NID wyf fi yn apostol? onid wyf fi yn rhÿdd? a oni welais i Iesu Grift ein Harglwydd? b onid fy ngwaith i ydych chi yn yr Arglwydd?

2 Onid wyf yn apostol i eraill, etto yr wyf i chwi: canys c fel fy apostoliaeth i b ydych chi yn yr Arglwydd.

3 Fy ymddiffyn i, i'r rhai a'm hclant, yw hyn;

4 d Onid oes i ni awdurdod i fwytta ac i yfed?

c Adn. 25.
d i Thef.
4. 8.

59.
a Act. 15.
20, 29.
Pen. 10.

10.
b Rhuf.
14. 14, 22.
c Rhuf.

14. 3, 10.
d Gal. 6.

3.
i Tim. 6.

4.
e Gal. 4.

9.
* Elyaf 41.

24.
Pen. 10.

19.
f Mal. 2.

10.
Eph. 4. 6.

g Act. 17.

28.
Rhuf. 11.

36.
t iddo ef.

h Ioan 23.

13.
Pen. 12. 3.

Eph. 4. 5.

Phil. 2.

11.
i Ioan 1.

Col. 1. 16.

Heb. 1. 2.

t ond.
k Pen. 10.

28.
l Rhuf.

14. 14, 23.

ni Rhuf.

14. 17.

t well.

t waeth.

n Gal. 5.

13.

t gallu.

o Rhuf.

14. 13, 20.

p Rhuf.

14. 15, 20.

q Rhuf.

14. 21.

2. Cor. 11.

29.

5 Onid oes i ni awdurdod i arwain o amgylch wraig a fyddai chwaer, megis ag y mae i'r apostolion eraill, ac e i frodyr yr Arglwydd, ac f i Cephass?

6 Ai myfi yn unig a Barnabas, g nid oes gennym awdurdod i fod heb weithio?

7 Pwy fydd un amser h yn rhyfela ar ei draul ei hun? pwy fydd i yn plannu gwinllan, ac nid yw yn bwyta o'i ffrwyth hi? neu pwy fydd k yn porthi praid, ac nid yw yn bwyta o laeth y praid?

8 Ai yn ol dyn yr wyf fi yn dywedyd y pethau hyn? neu onid yw y ddeddf hefyd yn dywedyd hyn?

9 Canys ysgrifenedig yw yn neddf Moses, i Na chau iatn yr ych fydd yn dyrnu. Ai dros ychen y mae Duw yn gosalu?

10 Ynte er ein mwyn ni yn hollol y mae yn dywedyd? canys er ein mwyn ni yr ysgrifenydd, mai m mewn gobath y dyllai'r arddwr aredig, a'r dynwr mewn gobath, i fod yn gyfrannog o'i obaith.

11 Os nyni a hauafom i chwi bethau ysprydol, ai mawr yw os nyni a fedwn eich pethau cnawdol?

12 Os yw eraill yn gyfrannogion o'r awdurdod hon arnoch; onid ydym ni yn hytrach? o Eithr nid arferafom ni yr awdurdod hon: ond goddef yr ydym bob peth, p fel na roddom ddim rhwystr i efengyl Grift.

13 q Oni wyddoch chwi fod y rhai fy yn gwneuthur pethau cyfegredig, yn bwyta o'r cyffegr? a'r rhai fy yn gwafanaethu'r allor, yn gyd-gyfrannogion o'r allor?

14 Felly hefyd r yr ordeiniodd yr Arglwydd, s i'r rhai fy'n pregethu'r efengyl, tyw wrth yr efengyl.

15 Eithr t myfi nid arferais yr un o'r pethau hyn: ac nid ysgrifenisais y pethau hyn, fel y gwnelid felly i mi: canys u gwell yw i mi farw, na gwneuthur o neb fy ngorfoledd yn ofer.

16 Canys os pregethaf yr efengyl, nid oes orfoledd i mi: canys x anghenraid a ofodwyd arnaf; a gwae fydd i mi, oni phregethaf yr efengyl.

17 Canys os gwnaf hyn o'm bodd, y mae i mi wobwr: ond os o'm hanfodd, y ymddiriedwyd i mi am y gorchwyl.

18 Pa wobwr fydd i mi gan hynny? Bod i mi, pan efangylwyf, ofod efengyl, Grift yn rhad, fel na cham-arferwyf fy awdurdod yn yr efengyl.

19 Canys er fy mod yn rhŷdd oddi wrth bawb, mi a'm gwneuthum fy hun yn was i bawb, z fel yr ynnillwn fwy.

20 Ac a mi a ymwneuthum i'r Iuddewon megis yn Iuddew, fel yr ynnillwn yr Iuddewon; i'r rhai dan y ddeddf, megis dan y ddeddf, fel yr ynnillwn y rhai fy dan y ddeddf;

21 b I'r c rhai diddeddf, megis diddeddf (d a minnau heb fod yn ddideddf i Dduw, ond dan y ddeddf i Grift) fel yr ynnillwn y rhai diddeddf.

22 e Ymwneuthum i'r rhai gweiniaid megis yn wan, fel yr ynnillwn y gweiniaid: f mi a ymwneuthum yn bob peth i bawb, g fel y gallwn yn hollol gadw rhai.

23 A hyn yr wyf fi yn ei wneuthur er mwyn yr efengyl, fel y'm gwneuler yn gyd-gyfrannog o honi.

24 Oni wyddoch chwi fod y rhai fy yn rhedeg mewn gyrfa, i gyd yn rhedeg, ond bod un yn derbyn y gamp? h felly rhedwch, fel y caffoch afael.

25 Ae y mae pob un a'r fydd i yn ymdrech, yn ymgadw ym mhob peth: a hwynt-hwy yn wir, fel y derbyniont goron lygredig; eithr nyni, k un anlygredig.

26 Yr wyf fi gan hynny felly yn rhedeg, nid megis ar amcan; felly yr wyf yn ymdrech, nid fel un yn curo yr awyt.

27 l Ond yr wyf fi yn colpi fy nghorph, ac m yn ei ddwyn yn gaeth; rhag i mi mewn un modd, wedi i mi bregethu i eraill, fod fy hun yn anghymmeradwy.

l Rhuf. 8. 13. Col. 3. 5. m Rhuf. 6. 18, 19.

P E N. X.

1 Bod sacramentau'r Iuddewon 6 ym gyfsgodau i ni, 7 a'u cospedigaethau bwy 11 yn siamplau i ni. 14 Rhaid i ni ocbelyd gawddurwaeth. 21 Na ddylem ni wneuthur bwrdd yr Arglwydd yn fwrdd cytbreuliaid: 24 ac y dylem, mewn pethau cyffredin, ystyried ein bredyr.

A C ni fynnw'n i chwi fod heb wybod, a frodyr, fod ein tadau a oll dan y cwmml, a'u myned b oll trwy'r môr;

2 A'u bedyddio bwy oll i Moses, yn y cwmml, ac yn y môr;

3 A bwyta o bawb o honynt yr un bwyd c ysprydol;

4 Ac yfed o bawb o honynt yr un ddiod d ysprydol (canys hwy a yfasant o'r Graig ysprydol a t oedd yn canlyn: a'r Graig oedd Grift)

5 Eithr ni bu Dduw foddlon t i'r rhan fwyaf o honynt: canys e cwmpwyd hwynt yn y diffethwch.

6 A'r pethau hyn a wnaed yn siamplau i ni, fel na chwennychem ddrygioni, megis ag f y chwennychnafant hwy.

7 Ac na fyddwch eilun-addolwyr, megis rhai o honynt hwy; fel y mae yn ysgrifenedig, g Eisteddodd y bobl i fwyta ac i yfed, ac a gyfodasant i chwareu.

8 Ac na odinebwn, fel y godinebodd h rhai o honynt hwy, ac y syrthiodd mewn un dydd dair mil ar hugain.

9 Ac na themtiwn Grift, megis ag y temtiodd i rhai o honynt hwy, ac a'u k distrywiwyd gan feirph.

10 Ac na rwgnechwch, megis y grwnachodd l rhai o honynt hwy, ac a'u m distrywiwyd gan y dinystrydd.

11 A'r pethau hyn oll a ddigwyddasant yn siamplau iddynt hwy, ac n a 'sgrifenydd yn rhybudd i ninnau, o ar y rhai y daeth terfynau yr oesoedd.

12 Am hynny, p yr hwn fydd yn tybied ei fod yn sefyll, edryched na syrthio.

13 Nid ymaffodd ynoch dmtafiwn, ond un dynol: eithr q ffyddlon yw Duw, r yr hwn ni ad eich temtio uwch law yr hyn a alloch; eithr s a wna ynghyd â'r temtatiwn ddiangfa hefyd, fel y galloch ei ddwyn.

14 O herwydd paham, fy anwylyd, t ffowch oddi wrth eilun-addoliaeth.

15 Dywedyd yr wyf fel wrth rai synhwyrol: bernwch chwi beth yr wyf fi yn ei ddywedyd.

16 u Phiol y fendith yr hon a fendigwn, onid cymmyn gwaed Crist ydyw? y bara yr ydym yn ei derri, onid cymmyn corph Crist yw?

3. 2 Pedr 2. 9. s Jer. 29. 11. t 2 Cor. 6. 17. u Mat. 26. 26.

i Eph. 6. 12. i Tim 6. 12. 2 Tim. 2. 5. 24. 7. k 2 Tim. 4. 8. lago 1. 12. i Pedr 5. 4. Dan. 2. 10. a 3. 11.

59. a Eclod. 13. 21. Num. 9. 18. Deut. 1. 33. Neh. 9. 12, 19. Sal. 78. 14. b Eclod. 14. 21, 22. Jos. 4. 23. c Eclod. 16. 15. d Eclod. 17. 6. Num. 20. 11. t aeth gyd â bwynt, Deut. 9. 21. Sal. 105. 41. f i larwer. e Num. 26. 64, 65. f Num. 11. 4, 33. Sal. 100. 14. g Eclod. 32. 6. h Num. 25. 1, 2, 9. i Eclod. 17. 2, 7. Num. 21. 5. Sal. 78. 18, 56. a 95. 9. k Num. 21. 6. l Num. 14. 2, 29. a 16. 41, 49. m Num. 14. 37. n Rhuf. 15. 4. Pen. 6. 10. o Phil. 4. 5. Heb. 10. 25. p Rhuf. 11. 26. q Pen. 1. 9. r Sal. 125. 1. Ioan 5. 1.

x Rhuf. 12. 5. Pen. 12. 27. y Rhuf. 4. 12. Gal. 6. 16. z Lef. 3. 3. a 7. 15. a Pen. 8. 4. b Lef. 17. 7. c 2 Cor. 6. 15. d Deut. 32. 38. e Deut. 32. 21. i Ezech. 22. 14. g Pen. 6. 12. h Rhuf. 15. 1, 2. Pen. 13. 5. Phil. 2. 4. 21. f sudd. i Eclod. 19. 5. Deut. 10. 14. Sal. 24. 1. a 50. 12. Adm. 28. k Luc 10. 7. l Pen. 8. 10, 12. m Adm. 26. n Rhuf. 14. 16. f ddiolch. o i Tim. 4. 3, 4. p Col. 3. 17. q Rhuf. 14. 13. 2 Cor. 6. 3. i Gr. Groegiaid. r Rhuf. 15. 2. Pen. 9. 19, 22.

17 Oblegyd x nyni yn llawer ydym un bara, ac un corph: canys yr ydym ni oll yn gyfrannogion o'r un bara.

18 Edrychwch ar y yr Israel yn ol y cnawd: z onid yw y rhai fy yn bwytta'r ebyrth, yn gyfrannogion o'r allor?

19 Beth gan hynny yr ydwyf yn ei ddywedyd? a bod yr eilun yn ddim, neu'r hyn a aberthwyd i eilun yn ddim?

20 Ond y pethau y mae'r Cenhedloedd yn eu b haberthu, i gythreuliaid y maent yn eu haberthu, ac nid i Dduw. Ni fynwn i chwi fod yn gyfrannogion â'r cythreuliaid.

21 c Ni ellwch yfed o phiol yr Arglwydd, a d phiol y cythreuliaid. Ni ellwch fod yn gyfrannogion o fwrdd yr Arglwydd, a bord y cythreuliaid.

22 Ai e gyrru'r Arglwydd i eiddgedd yr ydym? f a ydym ni yn gryfach nag ef?

23 g Pob peth fydd gyfreithlon i mi, eithr nid yw pob peth yn llesau: pob peth fydd gyfreithlon i mi, eithr nid yw pob peth yn adeiladu.

24 h Na cheisied neb yr eiddo ei hun; ond pob un f yr eiddo arall.

25 Beth bynnag a werthir yn y gigfa, bwyttwch; heb ofyn dim er mwyn cydwytbod.

26 Canys i eiddo'r Arglwydd y ddaear, a'i chyflawnder.

27 Os bydd i neb o'r rhai digred eich gwahodd, ac os mynnwch fyned; k bwyttwch beth bynnag a rodder ger eich bron, heb ymofyn dim er mwyn cydwytbod.

28 Eithr os dywaiid neb wrthych, Peth wedi ei aberthu i eulynod yw hwn; na fwyttwch l er mwyn hwnnw yr hwn a'i mynegodd, ac er mwyn cydwytbod: m canys eiddo'r Arglwydd y ddaear, a'i chyflawnder.

29 Cydwytbod, meddaf, nid yr eiddot ti, ond yr eiddo arall: canys n paham y bernir fy rhyddid i gan gydwytbod un arall?

30 Ac os wyf fi trwy f ras yn cymmyrd cyfran, paham y'm ceblir o am y peth yr wyf yn rhoddi diolch am dano?

31 p Pa un bynnag gan hynny ai bwytta ai yfed, ai beth bynnag a wneloch, gwnewch bob peth er gogoniant i Dduw.

32 q Byddwch ddiachos tramgwydd i'r Iuddewon ac i'r f Cenhedloedd hefyd, ac i eglwys Dduw:

33 Megis r yr ydwyf finnau yn rhyngu bodd i bawb ym mhob peth; heb geisio fy llesad fy hun, ond llesad llaweroedd, fel y byddont hwy gadwedig.

P E N. XI.

1 Y mae efe yn eu ceryddu bwy, 4 am fod eu gawr yn y cynmuleidfaoedd sanctaidd yn gweddio a pheth am eu pennau, 6 a'u gwragedd yn ben-noethion: 17 ac o ran eu bod bwy yn gyffredinol yn cyfarfod, nid i'r gwell ond i'r gwaeth; 21 gan balogi swpper yr Arglwydd a'u gwleddoedd eu hunain. 23 Yn ddiweddaf, y mae efe yn eu galw bwy yn eu bol, at ordinad cyntaf y swpper bwnnw.

2 Byddwch ddilynwyr i mi, megis yr wyf finnau i Grift.

3 Yr ydwyf yn eich canmol, frodyr, eich bod yn fy nghosio i ym mhob peth, ac yn dal y traddodiadau, fel y traddodais i chwi.

4 Eithr mi a fynwn i chwi wybod, mai b pen pob gwr yw Crist; a phen y wraig yw'r gwr; a c phen Crist yw Duw.

5 Yn 23. c Ioan 14. 28. Pen. 3. 23. a 15. 27. 28. Phil. 2. 7, 8, 9.

4 Pob gwr yn gweddio, neu yn prophwydo, a pheth am ei ben, fydd yn cywilyddio ei ben.

5 Eithr pob gwraig yn gweddio, neu yn prophwydo, yn bennoeth, fydd yn cywilyddio ei phen: canys yr un yw a phe byddai wedi ei heillio.

6 Canys os y wraig ni wisg am ei phen, cneifir hi hefyd: eithr os d brwnt i wraig ei chneifio, neu ei heillio, gwisged.

7 Canys gwr yn wir ni ddylai wisgo am ei ben, am e ei fod yn ddelw a gogoniant Duw: a'r wraig yw gogoniant y gwr.

8 Canys f nid yw y gwr o'r wraig; ond y wraig o'r gwr.

9 Ac g ni chrewyd y gwr er mwyn y wraig; eithr y wraig er mwyn y gwr.

10 Am hynny y dylai y wraig fod ganddi f awderdod ar ei phen, o herwydd yr angylion.

11 Er hynny nid yw na'r gwr heb y wraig, na'r wraig heb y gwr, yn yr Arglwydd.

12 Canys yr un wedd ag y mae ywraig o'r gwr, felly y mae y gwr trwy'r wraig: a phob peth fydd o Dduw.

13 Bernwch ynoch eich hunain, ai hardd yw i wraig weddio Duw yn bennoeth?

14 Onid yw naturiaeth ei hun yn eich dyfgu chwi, os gwallt-laes a fydd gwr, mai ammharch yw iddo?

15 Eithr os gwraig a fydd gwallt-laes, clod yw iddi: oblegyd ei llaef-wait a ddodwyd yn orchudd iddi.

16 Od h oes neb a fyn fod yn ymyrfongar, nid oes gennym ni gyfryw ddefod, i na chan egiwyf Duw.

17 Eithr wrth f ddywedyd hyn, nid ydwyf yn eich canmol, eich bod yn dyfod ynghyd, nid er gwell, ond er gwaeth.

18 Canys yn gyntaf, pan ddelech ynghyd yn yr eglwys, k yr ydwyf yn clywed fod f amrafaelion yn eich mysg chwi; ac o ran yr wyf fi yn credu.

19 Canys l rhaid yw bod hefyd heresiau yn eich mysg, m fel y byddo y rhai cymmeradwy yn eglur yn eich plith chwi.

20 Pan fyddoch chwi gan hynny yn dyfod ynghyd i'r un lle, f nid bwytta swpper yr Arglwydd ydyw hyn.

21 Canys y mae pob un wrth fwytta, yn cymmyrd ei swpper ei hun o'r blaen; ac un fydd a newyn arno, ac arall fydd yn feddw.

22 Onid oes gennych dai i fwytta ac i yfed? ai dirmygu yr ydych chwi eglwys Dduw, a n gwaradwyddo y rhai f nid oes ganddynt? Pa beth a ddywedaf wrthych? a ganmolaf fi chwi yn hyn? Nid wyf yn eich canmol.

23 Canys o myfi a dderbynais gan yr Arglwydd yr hyn hefyd a draddodais i chwi; p Bod i'r Arglwydd Iesu, y nos y bradychwyd ef, gymmyrd bara:

24 Ac wedi iddo ddiolch, efe a i torrodd, ac a ddywedodd, Cymmerwch, bwyttwch; hwn yw fy nghorph, yr hwn a dorrir trof och: gwnewch hyn er cofia am danaf.

25 Yr un modd efe a gymmerodd y cwppan, wedi swpperu, gan ddywedyd, Y cwppan hwn yw'r testament newydd yn fy ngwaed: gwnewch hyn, cynnifer gwaith bynnag yr yfioch, er cofia am danaf.

26 Canys cynnifer gwaith bynnag y bwyttaoch y bara hwn, ac yr yfioch y cwppan hwn, y dangoswch farwolaeth yr Arglwydd q oni ddeleo.

d Num 5. 18.

Deut. 22. 5.

e Gen. 1. 26, 27.

f Gen. 2. 22.

g Gen. 2. 18, 21, 23.

h Hynny yw, gor-cludd, yn arwydd ei bod dan awdurdod ei gwr.

i Tim. 6. 4.

j Pen. 7. 17. a 14. 33.

k Pen. 1. 10, 11, 12.

l fismau.

m Mat. 18. 7.

n Luc 17. 1. m Luc 2. 35.

o Ioan 2. 19.

p Edrych Deut. 13. 3.

q Act. 20. 30.

r f ni ddiwch fwytta swpper yr Arglwydd.

s Iago 2. 6.

t ydynt ddiolch? o Pen. 15. 3.

u Mat. 26. 26.

v Marc 14. 22.

w Luc 22. 19.

x Ioan 14. 11.

† Num 9. 27 † Am hynny, pwy bynnag a fwyttao'r
10. 13. bara hwn, neu a yfo gwppan yr Arglwydd
Ioan 6. 51. yn annheilwng, euog fydd o gorph a gwaed
63. 64. a yr Arglwydd.

13. 27. 28 Eithr s holed dyn ef ei hun; ac felly
Pen. 10. bwyttaed o'r bara, ac yfed o'r cwppan.

21. 29 Canys yr hwn fydd yn bwytta ac yn
s 2 Cor. yfed yn annheilwng, fydd yn bwytta ac
13. 5. yn yfed barnedigaeth iddo ei hun, am nad
Gal. 6. 4. yw yn iawn-farnu corph yr Arglwydd.

30 Oblegyd hyn y mae llawer yn wein-
iaid ac yn llesg yn eich mysg, a llawer yn
huno.

† Sal. 32. 31 Canys t pe iawn-farnem ni ein hun-
5. ain, ni'n bernid.

u Sal 94. 32 Eithr pan y'n bernir, u y'n ceryddir
12. 13. gan yr Arglwydd, fel na'n damner gyd â'r
Heb. 12. byd.

5. 10. 33 Am hynny, fy mrodyr, pan ddeloch
ynghyd i fwytta, arhoswch eich gilydd.

34 Eithr os bydd newyn ar neb, bwytt-
aeth gartref; fel na ddeloch ynghyd i farn-
edigaeth. Ond y pethau eraill mi a'u
treinaf pan ddelwyf.

P E N. XII.

1 Bod amryw ddoniau ysprydol, 7 eithr y
cwbl er llesâd; 8 ac o ran hynny brwy a
gyfrennir mewn amryw foddion. 12 Megis
y mae aelodau'r corph naturiol yn gwas-
anaethu bob un, 16 er harddwch i'w gi-
lydd, 22 er gwasanaeth 26 a chymmorth
i'r un corph: 27 felly yr un modd y dylem
ni wneuthur y naill er y llall, er mwyn
gorphen dirgel gorph Crist.

59. Eithr am ysprydol ddoniau, frodyr, ni
fynnwn i chwi fod heb wybod.

a Eph. 2. 2 Chwi a wyddoch a mai Cenhedloedd
11. 12. oeddych, yn eich arwain ymaith at yr eu-
1 Thel. 1. lyned mudion, fel y'ch tywyfid.

9. 3 Am hynny yr wyf yn hyfysu i chwi,
b Marc 9. b nad oes neb yn llafaru trwy Ysryd Duw,
39. yn galw yr Iesu yn † ysgymmunneth: ac
† Ioan 4. c ni all neb ddywedyd † yr Arglwydd Iesu,
2. 3. eithr trwy yr Ysryd Glân.

† Anathe- 4 Ac d y mae amryw ddoniau, eithr e yr
ma. un Ysryd.

c 2 Cor. 5 Ac f y mae amryw weinidogaethau,
3. 5. eithr yr un Arglwydd.

† Mai 6 Ac y mae amryw weithrediadau, ond
Iesu yw yr Ar- glwydd. d Rhuf. 12. 4. &c. yr un † yw Duw, g yr hwn fydd yn gweith-
Heb. 2. 4. redu pob peth ym mhawb.

1 Petr 4. 7 Eithr eglurhâd yr Ysryd a roddir i
10. bob un er llesâd.

e Eph. 4. 8 Canys i un, trwy yr Ysryd, y rhoddir
4. ymadrodd doethineb; ac i arall, ymadrodd
f Rhuf. gwybodaeth, trwy'r un Ysryd;

12. 6. 7. 9 Ac i arall h ffydd, trwy'r un Ysryd;
8. ac i arall i † ddawn i iachâu, trwy'r un
Eph. 4. Ysryd;

11. 10 Ac i arall, wneuthur gwyrthiau; ac
† Neu, i arall, brophwydoliaeth; ac i arall, wa-
Dau yw yr. &c. haniaeth ysprydoedd; ac i arall, k amryw
g Eph. 1. dafodau; ac i arall, gyfieithiad tafodau.

h Mat. 17. 11 A'r holl bethau hyn y mae'r un a'r
19. unrhyw Ysryd yn eu gweithredu, i gan
Pen. 13. rannu i bob un o'r neilldu m megis y mae
2. yn ewyllyfio.

1 Marc 16. 12 Canys n fel y mae'r corph yn un, ac
18. iddo aelodau llawer, a holl aelodau'r un
Iago 5. corph, cyd byddont llawer, ydynt un corph;
14. felly y mae o Crist hefyd.

† ddon- 13 O herwydd p trwy un Ysryd y be-
ian. dyddiwyd ni oll yn un corph, q pa un
k Ad. 2. i Pen. 7.

7. 2 Cor. 10. 13. m Ioan 3. 8. Heb. 2. 4. n Rhuf. 12. 4.
Eph. 4. 4. 16. o Gal. 3. 16. p Rhuf. 6. 5. q Gal. 3. 28.
Eph. 2. 13, 14, 16. Col. 3. 11.

bynnag ai Iuddewon ai † Groegwyr, ai † Cenedl-
caethion ai rhyddion; ac r ni a ddiodwyd oedd.
oll i un Ysryd. r Ioan 6. 63.

14 Canys y corph nid yw un aelod, eithr
llawer.

15 Os dywaid y troed, Am nad wyf law,
nid wyf o'r corph; ai am hynny nid yw
efe o'r corph?

16 Ac os dywaid y glust, Am nad wyf
lygad, nid wyf o'r corph; ai am hynny
nid yw hi o'r corph?

17 Pe yr holl gorph fyddai lygad, pa le y
byddai'r clywed? pe'r cwbl fyddai glyw-
ed, pa le y byddai'r arogliaid?

18 Eithr yr awrhon Duw a ofododd yr
aelodau, bob un o honynt yn y corph,
fel yr ewyllyfiodd efe.

19 Canys pe baent oll un aelod, pa le y
byddai'r corph?

20 Ond yr awrhon llawer yw'r aelod-
au, eithr un corph.

21 Ac ni all y llygad ddywedyd wrth
y llaw, Nid rhaid i mi wrthyt; na'r pen
chwaith wrth y traed, Nid rhaid i mi
wrthych.

22 Eithr yn hytrach o lawer, yr aelodau
o'r corph y rhai a dybir eu bod yn wannaf,
ydynt angenrheidiol.

23 A'r rhai a dybiwn ni eu bod yn am-
mharchedigaf o'r corph, ynghylch y rhai
hynny y gosodwn ychwaneg o barch; ac
y mae'n baelodau anhardd yn cael ych-
waneg o harddwch.

24 Oblegyd ein baelodau hardd ni nid
rhaid iddynt wrtho: eithr Duw a gyd-
dymherodd y corph, gan roddi parch ych-
waneg i'r hyn oedd ddiffygiol:

25 Fel na byddai † anghydfod yn y † fism.
corph; eithr bod i'r aelodau ofalu'r un
peth dros eu gilydd.

26 A pha un bynnag ai dioddef a wna
un aelod, y mae'r holl aelodau yn cyd-
ddioddef; ai anrhydeddu a wneir un ael-
od, y mae'r holl aelodau yn cyd-lawen-
hâu.

27 Eithr s chwydychwi ydych gorph Crist,
ac aelodau o ran.

28 A'r rhai yn wir a ofododd Duw yn
yr eglwys; yn gyntaf apostolion, u yn ail
prophwydi, yn drydydd athrawon, yna
gwyrthiau; wedi hynny doniau i iachâu,
cynnorthwyau, x llywodraethau, † rhyw-
iogaethau tafodau.

29 Ai apostolion pawb? ai prophwydi
pawb? ai athrawon pawb? ai † gwneu-
thurwyr gwyrthiau pawb?

30 A oes gan bawb ddoniau i iachâu? a
yw pawb yn llafaru â thafodau? a yw
pawb yn cyfieithu?

31 Eithr y deifysiwch y doniau goreu.
Ac etto yr wyf yn dangos i chwi ffordd
dra rhagorol.

P E N. XIII.

1 Nad yw'r doniau godidoccaf ddim heb
gariad. 4 Canmoliaeth cariad perffaith,
13 a'i ardderchawgrwydd rhagor gobaitb
a ffydd.

P E llafarwn â thafodau dynion ac ang-
ylion, ac heb fod gennyf gariad, yr
wyf fel efydd yn feinio, neu fymbal yn
tingcian.

2 A phe byddai gennyf a brophwydol-
iaeth, a gwybod o honof y dirgelion oll,
a phob gwybodaeth; a phe bai gennyf yr
holl ffydd, b fel y gallwn symmudo my-
nyddoedd, ac heb gennyf gariad, nid wyf
fi ddim.

c Mat. 6. 3 A c phe portfwn y tlodion a'm holl
1, 2. dda, a phe rhoddwn fy nghorph i'm llosgi,
ac heb gariad gennyf, nid yw ddim llesad
i mi.

d Diar. 10. 4 Y mae cariad yn hir-ymaros, yn gym-
12. mwynafgar; cariad nid yw yn cynfigennu;
1 Pedr 4 8. nid yw cariad yn ymffrostio, nid yw yn
† anwa- ymchwyddo,
dalu.

e Pen. 10. 5 Nid yw yn gwneuthur yn anweddaidd,
24. e nid yw yn oesio yr eiddo ei hun, ni chy-
Phil. 2. 4. thruddir, ni feddwl ddrwg,
1 Sal. 10. 3. 6 f Nid yw lawen am anghyfiawnder,
Rhuf. 1. ond e cyd-lawenhau y mae † a'r gwir-
32. ionedd;
g 2 Ioan 4. 7 Y mae yn dioddef pob dim, yn credu
† yn y. pob dim, yn gobeithio pob dim, yn ymares
a phob dim.

8 Cariad byth ni chwymp ymaith: eithr
pa un bynnag ai prophwydoliaethau, hwy
a ballant; ai tafodau, hwy a beidiant; ai
gwybodaeth, hi a ddiiflanna.

9 Canys o ran y gwyddom, ac o ran yr
ydym yn prophwydo.

10 Eithr pan ddelo yr hyn fydd berffaith,
yna yr hyn fydd o ran a ddileir.

11 Pan oeddwn fachgen, fel bachgen y
llafarwn, fel bachgen y deallwn, fel bachgen
† y meddylw'n: ond pan aethum yn wr, mi
a rois heibio bethau bachgennaidd.

12 Canys b gweled yr ydym yr awrhon
trwy ddrych, † mewn dammeg; ond yna,
i wyneb yn wyneb: yn awr yr adwaen o
ran; ond yna yr adnabyddaf megis y'm
hadwaenir.

13 Yr awrhon y mae yn aros ffydd, go-
baith, cariad, y tri hyn; a'r mwya' o'r rhai
hyn yw cariad.

P E N. XIV.

1 Canmol prophwydoliaeth, 2, 3, 4 a'i ofod o
fllen llafaru a thafodau, 6 trwy gyffelyb-
rwydd oddi wrth offer cerdd: 12 rhaid yw
cyfeirio pob un o'r ddau tu ag at adeiladaeth,
22 megis tu ag at eu gwir a'u priodawl ben-
nod: 26 iawn-arfer pob un o'r ddau, 29 a'u
cam-arfer. 34 Gwarafun gwagedd i la-
faru yn yr eglwys.

D llynwch gariad, a a deisyfiwch ddoniau
ysprydol; b ond yn hytrach iel y pro-
phwydoch.

2 Canys yr hwn fydd c yn llafaru a thafod
dieitbr, nid wrth ddynion y mae yn llafaru,
ond wrth Dduw: canys nid oes neb yn
† gwrando; er hynny yn yr yspryd y mae
efe yn llafaru dirgeledigaethau.

3 Eithr yr hwn fydd yn prophwydo, fydd
yn llafaru wrth ddynion er adeiladaeth, a
chyngor, a chyfur.

4 Yr hwn fydd yn llafaru a thafod dieitbr,
fydd yn ei adeiladu ei hunan; eithr yr hwn
fydd yn prophwydo, fydd yn adeiladu'r eg-
lwys.

5 Mi a fynnw'n pettych chwi oll yn lla-
faru a thafodau dieitbr; ond yn hytrach
brophwydo o honoch: canys mwy yw yr
hwn fydd yn prophwydo, na'r hwn fydd
yn llafaru a thafodau; oddi eithr iddo ei
gyfieithu, fel y derbynio'r eglwys adeilad-
aeth.

6 Ac yr awrhon, frodyr, os deua'f at-
toch gan lafaru a thafodau, pa lesad a wnaf
i chwi, oni lafaraf wrthy'ch naill ai trwy
c Adn. 26. d weledigaeth, neu trwy wybodaeth, neu
trwy brophwydoliaeth, neu trwy athraw-
iaeth?

7 Hefyd pethau d'ienaid wrth rod-di fain,
pa un bynnag ai pibell ai telyn, oni rodd-
† saingc. ant wahaniaeth yu y † fain, pa wedd y

gwybyddir y peth a genir ar y bibell, neu
ar y delyn?

8 Canys os yr udgorn a rydd fain anhy-
nod, pwy a ymbaro'toa i ryfel?

9 Felly chwithau, oni roddwch a'r tafod
ymadrodd deallus, pa wedd y gwybyddir y
peth a lafarir? canys chwi a ryddwch yn
llafaru wrth yr awyr.

10 Y mae cymmaint, ysgatfydd, o ryw-
ogaethau lleisiau yn y byd, ac nid oes un o
honynt yn aflafar.

11 Am hynny, oni wn i rym y llais, myfi
a fyddaf farbariad i'r hwn fydd yn llafaru,
a'r hwn fydd yn llafaru a fydd i mi yn far-
bariad.

12 Felly chwithau, gan eich bod yn
awyddus i ddoniau † ysprydol, ceisiwch
ragori tu ag at adeiladaeth yr eglwys. † yspryd-
au.

13 O herwydd pahan yr hwn fydd yn
llafaru a thafod dieitbr, gweddied ar iddo
allu cyfieithu.

14 Canys os gweddiaf a thafod dieitbr,
y mae fy yspryd yn gweddio, ond y mae
fy neall yn ddiifriwyth.

15 Beth gan hynny? Mi a weddiaf a'r
yspryd, ac a weddiaf a'r deall hefyd: c can-
af a'r yspryd, a chanaf a'r deall hefyd. c Sal. 47.7.
Eph. 5. 19.
Col. 3. 16.

16 Canys os bendithi a'r yspryd, pa
wedd y dywaid yr hwn fydd yn cyflawni
lle'r † tanghyfarwydd, Amen, ar dy ddodiad
diolch, gan na's gwyr beth yr wyt yn ei
ddywedyd?

17 Canys tydi yn ddiau ydwyf yn diolch
yn dda, ond y llail nid yw yn cael ei adeil-
adu.

18 Yr ydwyf yn diolch i'm Duw, fy mod i
yn llafaru a thafodau yn fwy na chwi oll:

19 Ond yn yr eglwys gwell gennyf lafaru
pum gair trwy fy neall, fel y dysgwylf eraill
hefyd, na myrddiwn o eiriau mewn tafod
dieitbr.

20 O frodyr, d na fyddwch fechgyn mewn
deall: eithr mewn drygioni byddwch blant;
ond mewn deall byddwch † berffaith.

21 Yn y ddeddf y mae yn ysgrifenedig,
e Trwy rai estroneithus, a thwy wesusau
estronol, y llafaraf wrth y bobl hyn; ac
ni'm gwrandawant felly, medd yr Ar-
glwydd.

22 Am hynny tafodau ydynt arwydd,
nid i'r rhai fy yn credu, ond i'r rhai di-
gred: eithr prophwydoliaeth, nid i'r rhai
digred, ond i'r rhai fy yn credu.

23 Gan hynny os daw yr eglwys oll yng-
hŷd i'r un lle, a llafaru o bawb a thafodau
dieitbr, a dyfod o rai annysgedig neu ddi-
gred i mewn; oni ddywedant eich bod yn
ynfydu?

24 Eithr os prophwyda pawb, a dyfod o
un digred neu annysgedig i mewn, efe a ar-
gyoeddir gan bawb, a fernir gan bawb:

25 Ac felly y gwneir dirgelion ei galon
ef yn amlwg; ac felly gan fyrrhio ar ei wy-
neb, efe a addola Dduw, gan ddywedyd
† fod Duw yn wir ynoch.

26 Beth gan hynny, frodyr? pan ddel-
och ynghŷd, y mae gan bob un o honoch
falm, g y mae ganddo athrawiaeth, y mae
ganddo dasodiaith, y mae ganddo ddatgudd-
iad, y mae ganddo gyfieithiad. Gwneler
pob peth er adeiladaeth.

27 Os llafara neb a thafod dieitbr, gwne-
er bob yn ddau, neu o'r mwya' bob yn dri,
a hynny ar gylch; a chyfieithed un.

28 Eithr oni bydd cyfieithydd, tawed yn
yr eglwys; eithr llafared wrtho ei hun, ac
wrth Dduw.

29 A llafared y prophwydi ddau neu dri, a barned y lleill.

30 Ac os datguddir *dim* i un arall a fo yn eistedd yno, tawed y cyntaf.

31 Canys chwi a ellwch oll brophwydo bob yn un, fel y dyfgo pawb, ac y cyfurer pawb.

32 Ac y mae yspriedd y prophwydi yn ddarostyngedig i'r prophwydi.

h Pen. 11. 16. 33 Canys nid yw Duw awdur anghydfod, ond tangnefedd, h fel yn holl eglwyf i'r faint.

i i Tim. 2. 11, 12. k Pen. 11. 3. Eph. 5. 23. 34 i Tawed eich gwragedd yn yr eglwyf: canys ni chaniattawyd iddynt lasaru; ond k bod yn ddarostyngedig, megis ag y mae'r l gyfraith yn dywedyd.

35 Ac os mynnant ddyfgo dim, ymosynant â u gwyr gartref: oblegyd anweddaidd i yw i wragedd lasaru yn yr eglwys.

1 Petr 3. 1. 1 Gen. 3. 16. 36 Ai oddi wrthy chwi yr aeth gair Duw allan? neu ai attoch chwi yn unig y daeth efe?

m 2 Cor. 10. 7. i Ioan 4. 6. 37 m Os ydyw neb yn tybied ei fod yn brophwyd, neu yn yspriedol, cydnabydded y pethau yr wyf yn eu hyfgrifenu attoch, mai gorchymynion yr Arglwydd ydynt.

38 Eithr od yw neb heb wybod, bydded heb wybod.

39 Am hynny, frodyr, byddwch awyddus i brophwydo, ac na waharddwch lasaru â thafodau dietbr.

40 Gwneler pob peth yn weddaidd, ac mewn trefn.

P E N. XV.

3 Wrth adgyfodiad Crist, 12 y mae efe yn profi y bydd rhaid i ninnau adgyfodi, yn erbyn y rhai a wadant adgyfodiad y cnawd.

21 Ffrwyth 35 a dull yr adgyfodiad; 51 ac fel y newidir y rhai a gaffer yn fyw ar y dydd diweddaff.

59. H Efyd yr ydwyf yn hyfysu i chwi, frodyr, yr efengyl a bregethais i chwi, a yr hon hefyd a dderbyniaf, ac yn yr hon yr ydych yn sefyll;

a Gal. 1. 11. b Rhuf. 1. 16. c Gal. 3. 4. d Pen. 11. 23. e Gal. 1. 12. f Sal. 22. 15, &c. Eiaf 53. 5, 6, &c. Dan. 9. 26. Luc 24. 26. i Petr 1. 11. a 2. 24. g Sal. 16. 10. Eiaf 53. 10. Hof. 6. 2. h Luc 24. 34. i Marc 16. 14. Luc 24. 36. Ioan 20. 19, 24. Act. 10. 41. k Luc 24. 50. l Act. 9. 4. a 22. 14. 18. Pen. 9. 1. m Eph. 3. 8. n Act. 9. 1. Gal. 1. 13. i Tim. 1. 13. o Eph. 3. 7, 8. p 2 Cor. 11. 23. a 12. 11. q Mat. 10. 20. 2 Cor. 3. 5. Phil. 2. 13.

2 b Trwy'r hon y'ch cedwir hefyd, os ydych yn dal yn eich cof â pha ymadrodd yr efangylais i chwi, oddi eithr c darfod i chwi gredu yn ofer.

3 Canys d mi a draddodais i chwi ar y cyntaf e yr hyn hefyd a dderbyniais, farw o Grift dros ein pechodau ni, f yn ol yr yfgrhythrau;

4 A'i gladdu, a'i gyfodi y trydydd dydd, g yn ol yr yfgrhythrau;

5 h A'i weled ef gan Cephas, yna i gan y deuddeg.

6 Wedi hynny y gwelwyd ef gan fwy nâ phum cant brodyr ar unwaith: o'r rhai y mae y rhan fwyaf yn aros hyd yr awrhon; eithr rhai a hunafant.

7 Wedi hynny y gwelwyd ef gan Iago; yna k gan yr holl apostolion.

8 l Ac yn ddiweddaff oll y gwelwyd ef gennyf finnau hefyd, megis gan un an-nhymmig.

9 Canys m myfi yw'r lleiaf o'r apostolion, yr hwn nid wyf addas i'm galw yn apostol, am n i mi erlid eglwys Dduw.

10 Eithr o trwy ras Duw yr ydwyf yr hyn ydwyf: ai ras ef, yr hwn a roddwyd i mi, ni bu yn ofer; ond p mi a lasuriais yn helaethach nâ hwynt oll: ac q nid myfi chwaith, ond gras Duw yr hwn oedd gyd â mi.

11 Pa fodd y cyfodi y meirw? ac â pha ryw gorph y deuant?

11 Am hynny, pa un bynnag ai myfi ai hwynt-hwy, felly yr ydym yn pregethu, ac felly y credafoch chwi.

12 Ac os pregethir Crist, ei gyfodi ef o feirw; pa fodd y dywaid rhai yn eich plith chwi, nad oes adgyfodiad y meirw?

13 Eithr onid oes adgyfodiad y meirw, ni chyfodwyd Crist chwaith.

14 Ac os Crist ni chyfodwyd, ofer yn wir yw ein pregeth ni, ac ofer hefyd yw eich ffydd chwithau.

15 Fe a'n ceir hefyd yn gau-dystion i Dduw; canys r ni a dystiasom am Dduw, r Act. 2. 24. 32. ddarfod iddo gyfodi Crist: yr hwn ni's cyf-ododd efe, os y meirw ni chyfodir.

16 Canys os y meirw ni chyfodir, ni chyfodwyd Crist chwaith.

17 Ac os Crist ni chyfodwyd, ofer yw eich ffydd chwi; yr ydych etto yn eich pechodau.

18 Yna hefyd y cyfrgollwyd y rhai a hunafant yng Nghrist.

19 Os yn y byd yma yn unig y gobeithiwn yng Nghrist, truanaf o'r holl ddynion ydym ni.

20 Eithr yn awr s Crist a gyfodwyd oddi wrth y meirw, ac a wnaed t yn flaenffrwyth y rhai a hunafant.

21 Canys u gan fod marwolaeth trwy ddyn, x trwy ddyn hefyd y mae adgyfodiad y meirw.

22 Oblegyd megis yn Adda y mae pawb yn meirw, felly hefyd yng Nghrist y byw- hêir pawb.

23 Eithr y pob un yn ei drefn ei hun: y blaenffrwyth yw Crist; wedi hynny y rhai ydynt eiddo Crist, yn ei ddyfodiad ef.

24 Yna y bydd y diwedd, wedi y rhoddo efe y deyrnas i Dduw a'r Tad; wedi iddo ddilên pob profedigaeth, a phob awdurdod a nerth.

25 Canys rhaid iddo deyrnaru z hyd oni ofodo ei holl elynion dan ei draed.

26 a Y gelyn diweddaff a ddinystrir yw yr angau.

27 Canys b efe a ddarostyngodd bob peth dan ei draed ef. Eithr pan yw yn dywedyd fod pob peth wedi eu darostwng, amlwg yw mai oddi eithr yr hwn a ddarostyngodd bob peth iddo.

28 A phan ddarostynger pob peth iddo, yna c y Mab ei hun hefyd a ddarostyngir i'r hwn a ddarostyngodd bob peth iddo ef, fel y byddo Duw oll yn oll.

29 Os angen, beth a wna y rhai a fedyddir dros y meirw, os y meirw ni chyfodir ddim? paham ynte y bedyddir hwy dros y meirw?

30 A d phaham yr ydym ninnau mewn perygl bob awr?

31 e Yr ydwyf beunydd yn marw, f myn f eich gorfoledd yr hon fydd gennyf yng Nghrist Iesu ein Harglwydd.

32 Os f yn ol dull dyn g yr ymleddais ag anifeiliaid yn Ephefus, pa lesad fydd i mi, oni chyfodir y meirw? h bwyttawn ac yfwn; canys y foru marw yr ydym.

33 Na thwyller chwi: y mae ymddiddanion drwg yn llygru moesau da.

34 i Deffrowch yn gyfiawn, ac na phech- wch: canys nid oes gan rai wybodaeth am Dduw. k Er cywilydd i chwi yr wyf yn dywedyd hyn.

35 Eithr fe a'ddywaid rhyw un, l Pa fodd y cyfodi y meirw? ac â pha ryw gorph y deuant?

36 Oh ynfyd, m y peth yr wyt ti yn ei hau, ni fywheir oni bydd efe marw.

37 A'r peth yr wyt yn ei hau, nid y corph a fydd yr ydwyd yn ei hau, ond gronyn noeth, ysgatfydd o wenith, neu o ryw rawn arall.

38 Eithr Duw fydd yn rhoddi iddo gorph fel y mynnodd efe, ac i bob hedyn ei gorph ei hun.

39 Nid yw pob cnawd unrhyw gnawd: eithr arall yw cnawd dynion, ac arall yw cnawd anifeiliad, a chnawd arall fydd i Byfsgod, ac arall i adar.

40 Y mae hefyd gyrph nefol, a chyrph daearol: ond arall yw gogoniant y rhai nefol, ac arall y rhai daearol.

41 Arall yw gogoniant yr haul, ac arall yw gogoniant y lloer, ac arall yw gogoniant y fer: canys y mae rhagor rhwng feren a feren mewn gogoniant.

42 n Felly hefyd y mae adgyfodiad y meirw. o Efe a heuir mewn llygredigaeth, ac a gyfodir mewn anllygredigaeth:

43 Efe a heuir mewn ammharch, ac a gyfodir mewn gogoniant: efe a heuir mewn gwendid, ac a gyfodir mewn nerth: efe a heuir yn gorph anianol, ac a gyfodir yn gorph ysprydol.

44 Y mae corph anianol, ac y mae corph ysprydol.

45 Felly hefyd y mae yn ysgrifenedig, p Y dyn cyntaf Adda a wnaed yn enaid byw, q a'r Adda diwedda yn yspryd yn bywâu.

46 Eithr nid cyntaf yr ysprydol, ond yr anianol; ac wedi hynny yr ysprydol.

47 Y dyn cyntaf o'r ddaear yn ddaearol; yr ail dyn yr Arglwydd r o'r nef.

48 Fel y mae y daearol, felly y mae y rhai daearol hefyd; ac fel y mae y nefol, felly y mae y rhai nefol hefyd.

49 Ac s megis y dygaform ddelw y daearol, t ni a ddygwn hefyd ddelw y nefol.

50 Eithr hyn meddaf, O frodyr, na ddichon u cig a gwaed etifeddu teyrnas Dduw; ac nad yw llygredigaeth yn etifeddu anllygredigaeth.

51 Wele, yr wyf yn dywedyd i chwi ddigelwch: x Ni hunwn ni oll, eithr ni a newidir oll mewn moment, ar darawiad llygad, wrth yr udgorn diwedda.

52 Canys y yr udgorn a gân, a'r meirw a gyfodir yn anllygredig, a ninnau a newidir.

53 O herwydd rhaid i'r llygradwy hwn wisgo anllygredigaeth, ac z i'r marwol hwn wisgo anfarwoldeb.

54 A phan ddarffo i'r llygradwy hwn wisgo anllygredigaeth, ac i'r marwol hwn wisgo anfarwoldeb, yna y bydd yr ymadrodd a 'sgrifenwyd, a Angau a lyngwyd mewn buddugoliaeth.

55 b O angau, pa le mae dy, gelyn? O t uffern, pa le mae dy fuddugoliaeth?

56 Colyn angau yw pechod, a c grym pechod yw'r gyfraith.

57 Ond i Dduw y byddo'r diolch, yr hwn fydd yn rhoddi i ni d fuddugoliaeth trwy ein Harglwydd Iesu Grift.

58 Am hynny, fy mrodyr anwyl, byddwch sicr, a diymmod, t a helaethion yngwaith yr Arglwydd yn wastadol; t a chwi yn gwybod nad yw eich llafur chwi yn ofer yn yr Arglwydd.

PEN. XVI.

1 Y mae yn eu bannog i borthi angen y brodyr yn Jerusalem: 10 yn canmol Timotheus; 13 ac ar ol rbybuddion caredig, 16 yn diweddu ei epistol ag amryw anberchion.

H Efyd am a y gafgl i'r saint; megis yr ordeiniais i eglwyf Galatia, felly a gwnnewch chwithau.

2 b Y dydd cyntaf o'r wythnos, pob un o honoch rhodded heibio yn ei ymyl, gan dryfori, fel y llwyddodd Duw ef, fel na byddo casgl pan ddelwyf fi.

3 A c phan ddelwyf, pa rai bynnag a ddangosoch eu bod yn gymmeradwy trwy lythrau, y rhai hynny a ddanfonaf i ddwyn eich t rhodd i Ierusalem.

4 Ac t os bydd y peth yn haeddu i minnau hefyd fyned, hwy a gânt fyned gyd â mi.

5 Eithr mi a ddeuaf attoch, d gwedi yr elwyf trwy Macedonia (canys trwy Macedonia yr wyf yn myned).

6 Ac nid hwyrach yr arhofaf gyd â chwi, neu y gauafaf hefyd, fel y'm hebryngoch i ba le bynnag yr elwyf.

7 Canys nid oes i'm bryd eich gweled yn awr ar fy hynt; ond yr wyf yn gobeithio'r arhofaf ennhyd gyd â chwi, e os cenhada yr Arglwydd.

8 Eithr mi a arhofaf yn Ephesus hyd y Sulgwyn.

9 Canys f agorwyd i mi ddrws mawr a grymmus, ac y mae gwrthwynebwyr lawer.

10 Ac g os Timotheus a ddaw, edrychwch ar ei fod yn ddiofn gyd â chwi: canys h gwaith yr Arglwydd y mae yn ei weithio, fel finnau.

11 i Am hynny na ddystyred neb ef; ond hebryngwch ef mewn heddwch, fel y delo attaf fi: canys yr wyf fi yn ei ddisgwyl ef gyd â'r brodyr.

12 Ac am y brawd Apolos, mi a ymbiliais lawer ag ef am ddyfod attoch chwi gyd â'r brodyr: eithr er dim nid oedd ei ewylllys i ef i ddyfod yr awrhon; ond efe a ddaw pan gaffo amfer cyfaddas.

13 Gwylwch, sef wch yn y ffydd, ymwrolwch, ymgryfhewch.

14 Gwneler eich holl bethau chwi mewn cariad.

15 Ond yr ydwyf yn attolwg i chwi, frodyr (chwi a adwaenoch dy Stephanas, mai k blaen-ffrwyth Acaia ydyw, ac iddynt ymosod i weinidogaeth y saint).

16 l Fod o honoch chwithau yn ddarostyngedig i'r cyfryw, ac i bob un fydd yn cyd-weithio, ac yn llafurio.

17 Ac yr ydwyf yn llawen am ddyfodiad Stephanas, Ffortunatus, ac Acaicus: canys m eich diffyg chwi hwy a'i cyflawnasant;

18 Canys hwy a esmwythasant ar fy yspryd i, a'r eiddoch chwithau: n cydnabyddwch gan hynny y cyfryw rai.

19 Y mae eglwyf Asia yn eich annerch chwi. Y mae Acwila a Phrisila, o gyd â'r eglwys fydd yn eu tŷ hwynt, yn eich annerch chwi yn yr Arglwydd yn t fynych.

20 Y mae'r brodyr oll yn eich annerch. p Anherchwch eich gilydd â chufan sanct-eiddiol.

21 q Yr annerch â'm llaw i Paul fy hun.

22 Od oes neb nid yw yn caru yr Arglwydd Iesu Grift, bydded anathema, Maranatha.

23 r Gras ein Harglwydd Iesu Grift a fyddo gyd â chwi.

24 Fy serch innau a fô gyd â chwi oll yng Nghrist Iesu. Amen.

¶ Yr epistol cyntaf at y Corinthiaid a 'sgrifenwyd o Philippi, gyd â Stephanas, a Ffortunatus, ac Acaicus, a Timotheus.

¶ Ail Epistol PAUL yr Apostol, at y CORINTHIAID.

P E N. I.

3 Y mae'r apostol yn eu cyfuro brwy yn erbyn trallod, trwy'r diddanwch a'r ymwared a roisai Duw iddo ef, megis yn ei holl gyfyngderau, 8 felly yn enwedig yn ei berygl diweddar yn Asia: 12 a chan gymmeryd tyfiolaeth o'i gydwybod ei hun, a'r eiddynt brwythau, am ei ddidwyllddull yn pregetbu anghyfnawddiol wirionedd yr esengyl, 15 y mae efe yn ei esgrifodi ei hun na's daethai attynt; gan iddo wneuthur hynny nid o ysgafnder meddwl, eithr o'i dynerwch tu ag attynt brwy.

Bl. yr
Argl.
60.

PAUL, apostol Iesu Grist, trwy ewyllys Duw, a'r brawd Timotheus, at eglwys Dduw yr hon fydd yn Corinth, gyd â'r holl seintiau y rhai fy yn holl Acaia:

a Eph. 1.
1.
Phil. 1. 1.
Col. 1. 2.
b Eph. 1.
3.
1 Pedr 1.
3.

2 a Gras fyddo i chwi, a thangnefedd oddi wrth Dduw ein Tad, a'r Arglwydd Iesu Grist.

b Eph. 1.
3.
1 Pedr 1.
3.

3 b Bendigedig fyddo Duw, a Thad ein Harglwydd ni Iesu Grist, Tad y trugareddau, a Duw pob diddanwch;

a Act. 9. 4.
Pen. 4. 10.
Col. 1. 24.

4 Yr hwn fydd yn ein diddanu ni yn ein holl orthrymder, fel y gallom ninnau ddi-ddanu y rhai fy mewn dim gorthrymder, trwy y diddanwch â'r hwn y'n dddenir ni ein hunain gan Dduw.

a Act. 9. 4.
Pen. 4. 10.
Col. 1. 24.

5 Oblegyd fel e y mae dioddefiadau Crist yn amlhau ynom ni; felly trwy Grist y mae ein diddanwch ni hefyd yn amlhau.

d Pen. 4.
15.

6 A pha un bynnag ai ein gorthrymmu yr ydys, d er diddanwch a iachawdwriaeth i chwi y mae, yr hon a weithir trwy ymaros dan yr un dioddefiadau, y rhai yr ydym ninnau yn eu dioddef; ai ein diddanu yr ydys, er diddanwch a iachawdwriaeth i chwi y mae hynny.

a Act. 19.
23.
1 Cor. 15.
32.

7 Ac y mae ein gobaith yn sicr am danoch; gan i ni wybod, mai megis yr ydych yn gyffannogion o'r dioddefiadau, felly y byddwch hefyd o'r diddanwch.

a Act. 19.
23.
1 Cor. 15.
32.

8 Canys ni fynnem i chwi fod heb wybod, frodyr, am e ein cyftudd a ddaeth i ni yn Asia, bwyso arnom yn ddifawr uwch ben ein gallu, hyd onid oeddyr yn ammeu cael byw hefyd.

+ ateb.
f Jer. 17.
5. 7.

9 Eithr ni a gawfom ynom ein hunain farn angau, f fel na byddai i ni ymddiried ynom ein hunain, ond yn Nuw, yr hwn fydd yn cyfodi'r meirw.

g Rhuf.
15. 30.
Phil. 1.
19.
Phile. 22.
h Pen. 4.
15.

10 Yr hwn a'n gwaredodd ni oddi wrth gyfryw ddifawr angau, ac fy yn ein gwaredu; yn yr hwn yr ydym yn gobeithio y gwared ni hefyd rhag llaw:

g Rhuf.
15. 30.
Phil. 1.
19.
Phile. 22.
h Pen. 4.
15.
i 1 Cor. 2.
4. 13.

11 A chwithau hefyd g yn cyd-weithio drosom mewn gweddi, fel, h am y rhoddiad a rodded i ni o herwydd llawer, y rhodder diolch gan lawer drosom.

k Pen. 5.
12.
1 Phil. 2.
16. a 4. 1.
1 Thef. 2.
19. 29.

12 Canys ein gorfoledd ni yw hyn; sef tyfiolaeth ein cydwybod, mai mewn symrwydd, a phurdeb duwiol, i nid mewn doethineb cnawdol, ond trwy ras Duw, yr ymddygaom yn y byd, ond yn hytrach tu ag attoch chwi.

13 Canys nid ydym yn ysgrifenu amgen bethau attoch, nag yr ydych yn eu darllain, neu yn eu cydnabod, ac yr wyf yn gobeithio a gydnabyddwch hyd y diwedd hefyd.

14 Megis y cydnabuoeh ni o ran, k mai nyni yw eich gorfoledd chwi, fel i chw. thau yr eiddom ninnau hefyd yn nydd yr Arglwydd Iesu.

15 Ac yn yr hyder hwn yr oeddwn yn

ewyllysio dyfod attoch o'r blaen, fel y caffech m ail ras;

m Rhuf.
1. 11.
n 1 Cor.
16. 5.

16 A myned heb eich llaw chwi i Macedonia, a n dyfod drachefn o Macedonia attoch, a chael fy hebrwng gennych i Judea.

17 Gan hynny, pan oeddwn yn bwriadu hyn, a arferais i ysgafnder? neu y pethau yr wyf yn eu bwriadu, ai yn ol y cnawd yr wyf yn eu bwriadu, fel y byddai gyd â mi, ie, ie, a nag e, nag e?

18 Eithr ffyddlon yw Duw, a'n f hymad- rodd ni wrthych chwi ni bu ie, a nag e.

+ f regeth-
iad.

19 Canys Mab Duw, Iesu Grist, yr hwn a bregethwyd yn eich plith gennym ni, sef gennyf fi, a Silfanus, a Thimotheus, nid ydoedd ie, a nag e, eithr ynddo ef ie ydoedd.

o 1 Ioan
2. 20. 27.
p Eph. 4.
30.
2 Tim. 2.
19.
Dat. 2. 17.

20 Oblegyd holl addewidion Duw ynddo ef ydynt ie, ac ynddo ef amen, er gogoniant i Dduw trwom ni.

21 A'r hwn fydd yn ein cadarnhau ni gyd â chwi yng Nghrist, ac o a'n henneiniodd ni, yw Duw:

q Pen. 5. 5.
r Pen. 11.
31.
s 1 Cor. 4.
21.
Pen. 2. 3.
a 12. 20.
a 13. 2. 10.
t 1 Cor. 3.
5.
1 Pedr 5.
3.
u Rhuf.
11. 20.

22 Yr hwn hefyd p a'n seliodd, ac q a roes f ernes yr Ysryd yn ein calonau.

23 Ac r yr wyf fi yn galw Duw yn dyf ar fy enaid, s mai er eich arbed chwi na ddaethum etto i Corinth.

24 Nid am t ein bod yn arglwyddiaethu ar eich ffydd chwi, ond yr ydym yn gydwethwyr i'ch llawenydd: oblegyd u trwy ffydd yr ydych yn sefyll.

P E N. II.

1 Wedi iddo ddangos yr achos na ddaethai efe attynt, 6 y mae efe yn erchi iddynt faddeu i'r dyn a ysgymmunafid, a'i gyfuro: 10 megis y maddeuafai yntau iddo, ar ei wir edifeirwch: 12 gan ddangos hefyd yr achos pabam yr aethai efe Troas i Macedonia; 14 a'r llwyddiant a'r ffyniant a roisai Duw i'w bregeth ef ym mhob lle.

Eithr mi a fernais hyn ynof fy hunan, na ddwlwn drachefn mewn tristwch attoch.

60.

2 Oblegyd os myfi a'ch tristaf chwi, pwy yw'r hwn a'm llawenhâ i, ond yr hwn a dristawyd gennyf fi?

3 Ac mi a'fgritenais hyn yma attoch, fal pan ddwlwn a na chawn dristwch oddi wrth y rhai y dylwn lawenhâu; b gan hyderu am danoch oll, fod fy llawenydd i yn llawenydd i chwi oll.

a Pen. 12.
21.
b Pen. 8.
22.
Gal. 5. 19.

4 Canys o orthrymder mawr, a chyfyngder calon, yr yfgrifenais attoch â dagrau lawer; nid fel y'ch tristaf chwi, eithr fel y gwybyddech y cariad fydd gennyf yn helaethach tu ag attoch chwi.

5 Ac e os gwnaeth neb dristâu, ni wnaeth efe i mi dristâu, ond o ran; rhag i mi bwyso arnoch chwi oll.

c 1 Cor. 5.
1.

6 Digon i'r cyfryw ddyn y cerydd yma, a ddaeth oddi wrth laweroedd.

7 Yn gymmaint ag y dylech, yn y gwrthwyneb, yn hytrach faddeu iddo, a i ddi-ddanu; rhag llyngcu'r cyfryw gan ormod tristwch.

8 Am hynpy yr ydwyf yn attolwg i chwi, gadarnhau eich cariad tu ag atto ef.

9 Canys er mwyn hyn hefyd yr yfgrifenais, fel y gwybyddwn brawf o honoch, a ydych ufudd ym mhob peth.

10 I'r hwn yr ydych yn maddeu dim iddo, yr wyf finnau: canys os maddeuais ddim, i'r hwn y maddeuais, er eich mwyn chwi y maddeuais, f yngolwg Crist;

+ ym
mbeisau

11 Fel

11 Fel na'n siommer gan Satan: canys nid ydym heb wybod ei ddichellion ef.
 12 Eithr d gweri i mi ddyfod i Troas i bregethu efengyl Crist, ac e wedi agoryd i mi ddrws gan yr Arglwydd,
 13 Ni chefais lonydd yn fy yspryd, am na chefais i Titus fy mrawd: eithr gan ganu yn iach iddynt, mi a aethum ymaith i Macedonia.
 14 Ond i Dduw y byddo'r diolch, yr hwn yn wastad fydd yn peri i ni oruchafiaeth yng Nghrist, ac fydd yn eglurhau g arogled ei wybodaeth trwom ni ym mhob lle.
 15 Canys per-arogl Crist ydym ni i Dduw, h yn y rhai cadwedig, ac yn y rhai colledig:
 16 i I'r naill yr ydym yn arogl marwolaeth i farwolaeth; ac i'r lleill, yn arogl bywyd i fywyd: a k phwy fydd ddigonol i'r pethau hyn?
 17 Canys nid ydym ni, megis llawer, i yn t gwneuthur masnach o air Duw: eithr megis o burdeb, eithr megis o Dduw, yng- wydd Duw yr ydym yn llafaru t yng Nghrist.

P E N. III.

1 Rhag i'w gau-atrhaeron bwy roi gwag-orfoledd yn ei erbyn ef, y mae efe yn dangos fod ffydd a doniau'r Corinthiaid yn canmol ei weinidogaeth ef yn ddigon belaeith: 6 ac ar hyn, trwy gyffelybrwydd rhwng gweinidogion y ddeddf a'r efengyl, 12 y mae efe yn profi fod ei weinidogaeth ef yn rhagori, o gymmaint ag y mae efengyl y bywyd, a rhyddid, yn fwy gogoneddus na chyfraith damnedigaeth.

60. **A** I dechreu yr ydym drachefn ein canmolein hunain? ai rhaid i ni, megis i rai, wrth lythyrau canmoliaeth atoch chwi, neu rai canmoliaeth oddi wrthy ch chwi?

2 b Ein llythyr ni ydych chwi yn ysgrifenedig yn ein calonnau, yr bwn a ddeallir ac a ddarllenir gan bob dyn:

3 Gan fod yn eglur mai llythyr Crist ydych, wedi ei weini gennym ni, wedi ei 'sgrifenu nid ag ingc, ond ag Yspryd y Duw byw; nid e mewn llechau cerrig, eithr d mewn llechau cnawdol y galon.

4 A chyfryw hyder fydd gennym trwy Crist ar Dduw:

5 e Nid o herwydd ein bod yn ddigonol o honom ein hunain i feddwl dim megis o honom ein hunain; eithr f ein digonedd ni fydd o Dduw.

6 Yr hwn hefyd a'n gwnaeth ni g yn weinidogion cymmwyys h y testament newydd; nid i'r llythyren, ond i'r yspryd: canys k y mae'r llythyren yn lladd, ond yr yspryd fydd yn bywhau.

7 Ac os bu gweinidogaethi angau, mewn llythyrenau i wedi eu hargraphu ar gerrig, mewn gogoniant, m fel na allai plant yr Israel edrych yn graff ar wyneb Moses, gan ogoniant ei wynebpryd, yr hwn ogoniant a ddilewyd;

8 Pa fodd yn hytrach na bydd gweinidogaeth yn hytrach mewn gogoniant?

9 Canys os bu gweinidogaeth damnedigaeth yn ogoniant, mwy o lawer y mae l gweinidogaeth n cyfiawnder yn rhagori mewn gogoniant.

10 Canys hefyd ni ogoneddwyd yr hyn a ogoneddwyd yn y rhan hon, o herwydd y gogoniant tra rhagorol.

11 Oblegyd os bu yr hyn a ddileid yn ogoneddus, mwy o lawer y bydd yr hyn fydd yn aros yn ogoneddus.

12 Am hynny gan fod gennym gyfryw obaith, o yr ydym yn arfer hyder o Eph. 6. 19.

13 Ac nid megis p y gosododd Moses p Eefod. orchudd ar ei wyneb, fel nad edrychai plant Israel yn graff ar q ddiwedd yr hyn q Rhuf. 10. 4. a ddileid.

14 Eithr t r dallwyd eu meddyliau hwynt: canys hyd y dydd heddyw y mae yr un gorchudd, wrth ddarllen yn yr hen testament, yn aros heb ei ddatguddio; yr hwn yng Nghrist a ddileir.

15 Eithr hyd y dydd heddyw, pan ddarllenir Moses, y mae'r gorchudd ar eu calon hwynt.

16 Ond s pan ymchwelo at yr Arglwydd, t tynnir ymaith y gorchudd.

17 Eithr yr Arglwydd yw'r Yspryd: a lle mae Yspryd yr Arglwydd, yno y mae rhyddid.

18 Eithr nyini oll ag wyneb agored, yn edrych u ar ogoniant yr Arglwydd x megis mewn drych, y a newidir i'r unrhyw ddelw o ogoniant i ogoniant, megis t gan Yspryd yr Arglwydd.

P E N. IV.

1 Y mae efe yn dangos arferu o bono ef bob math ar burdeb a diwydrwydd ffyddlawr, wrth bregethu'r efengyl; 7 a bod y blinderau a'r erlid yr oedd efe beunydd yn eu dioddef o achos yr efengyl, er moliant i allu Duw, 12 a llesad i'r efengyl, 16 a gogoniant trwyddol iddo yntau.

A M hynny gan fod i ni y weinidogaeth hon, a megis y cawliom drugaredd, nid ydym yn pallu;

2 Eithr ni a ymwrthodasom a chuddiedig bethau b t cywilydd; heb rodio mewn cyfrwyddra, c na thrin gair Duw yn dwyllodrus, eithr d trwy eglurhau y gwirionedd e yr ydym yn ein canmol ein hun wrth bob cydwbybod dynion yngolwg Duw.

3 Ac os cuddiedig yw ein hefengyl ni, f yn y rhai colledig y mae yn guddiedig:

4 Yn y rhai y g dallodd h duw y byd hwn f feddyliau y rhai digred, fel na thywynnai iddynt lewyrch efengyl i gogoneddus Crist, k yr hwn yw delw Dduw.

5 Canys nid ydym yn ein pregethu ein hunain, ond Crist Iesu yr Arglwydd; a g ninnau yn weision i chwi er mwyn Iesu.

6 Canys Duw, m yr hwn a orchymynodd i'r goleuni lewyrchu o dywyllwch, yw yr hwn n a lewyrchodd yn ein calonnau, i i rodidi goleuni gwybodaeth gogoniant Duw, yn wyneb Iesu Crist.

7 Eithr y mae gennym y trysor hwn mewn o llestri pridd, p fel y byddai godi- dowygwydd y gallu o Dduw, ac nid o ho- nom ni.

8 Ym mhob peth yr fm yn gystuddiol, ond nid mewn ing; yr ydym mewn cyfyng- gyngor, ond nid yn ddicbaith;

9 Yn cael ein herlid, ond heb ein llwyr- adael; q yn cael ein bwrw i lawr, eithr heb ein difetha;

10 Gan gylch-arwain yn y corph bob amfer r farweiddiad yr Arglwydd Iesu, s fel yr eglurer hefyd fywyd Iesu yn ein corph ni.

11 Canys t yr ydys yn ein rhoddi ni y rhai ydym yn fyw, yn wastad i farwolaeth er mwyn Iesu, fel yr eglurer hefyd fywyd Iesu yn ein marwol gnawd ni.

2. 11, 12. 1 Petr 4. 13. t Sal 44. 22. 1 Cor. 15. 31, 49.

u Pen. 12 Felly u y mae angau yn gweithio ynom
13. 9. ni, ac einioes ynoch chwithau.
x Rhuf. 1. 13 A chan fod gennym x yr un yspryd
12. ffydd, yn ol yr hyn a 'igrifenwyd, y Cred-
2. Pedr ais, am hynny y llafarais; yr ym nin-
1. 1. nau hefyd yn credu, ac am hynny yn lla-
y Sal. 116. faru.
10.
z Rhuf. 8. 14 Gan wybod y bydd z i'r hwn a gy-
11. fododd yr Arglwydd Iesu, ein cyfodi nin-
1 Cor. 6. nau hefyd trwy Iesu, a'n gofod ger bron
14. gyd â chwi.
a Pen. 1. 6. 15 Canys a pob peth fydd er eich mwyn
Col. 1. 24. chwi, fel b y byddo i ras wedi amlhau, trwy
2. Tim. 2. ddiolchgarwch llaweroedd, ymhelaethu i
10. ogoniant Duw.
b Pen. 1. 11. 16 O herwydd pahan nid ydym yn pallu;
c Rhuf. 7. eithr yn llygru ein dyn oddi allan, er hynny
22. c y dyn oddi mewn a adnewyddir o ddydd
Eph. 3. 16. i ddydd.
Col. 3. 10. 17 Canys d ein byr ysgafn gyfudd ni fydd
1. Pedr yn odidog ragorol yn gweithredu tragy-
3. 4. wyddol bwys gogoniant i ni.
d Rhuf. 8. 18 Tra na byddom yn edrych ar y pethau
18. a welir, ond ar y pethau ni welir: canys y
1. Pedr pethau a welir sy dros amfer, ond y pethau
1. 6. a 5. ni welir sy dragwyddol.
10.

P E N. V.

1 Ei fod ef mewn sicr obaith o'r gogoniant tra-
gywyddol, 9 a disgrwyl am dano, ac am y farn
gyffredinol, yn ymgnio i gadw cydwybod
dda; 12 nid er mwyn ymfroffio yn hynny,
14 eithr megis un wedi derbyn bywyd oddi
wrth Grist, yn ceisio byw fel creadur ne-
wydd i Grist yn unig, 18 a chymmodi eraill
â Duw yng Nghrist, trwy weinidogaeth y
cymmod.

60. CAnys ni a wyddom os a ein daearol dy
a Job 4. o'r babell bon a ddattodir, fod i ni ad-
19. eilad gan Dduw, sef tŷ nid o waith llaw, tra-
Pen. 4. 7. gywyddol yn y nefoedd.
2. Pedr 1. 2 Canys am hynny b yr ydym yn ochene-
13. 14. idio, gan ddeifyu cael ein harwisgo â'n
b Rhuf. 8. tŷ fydd o'r nef:
13. 3 Os hefyd wedi c ein gwisgo, nid yn
c Dat. 3. noethion y'n ceir.
18. a 16. 4 Canys ninnau hefyd y rhai ym yn y ba-
15. bell bon ydym yn ocheneidio, yn llwythog:
† o ber- † yn yr hyn nid ym yn chwennych ein di-
wydd n. os, ond d ein harwisgo, fel y llyngcer yr
d i Cor. hyn fydd farwol gan tywyd.
15. 53, 54. 5 e A'r hwn a'n gweithiodd ni i hyn yma
c Eifay 29. yw Duw, yr hwn hefyd f a roddodd i ni
23. † ernes yr Yspryd.
Eph. 2. 10. 6 Am hynny yr ydym yn hyderus bob am-
1. Rhuf. 8. fer, ac yn gwybod, tra'r ydym yn gartrefol yn
23. y corph, ein bod oddi cartref oddi wrth yr
Pen. 1. 22. Arglwydd:
Eph. 1. 7 Canys g wrth ffydd yr ydym yn rhodio,
14. a 4. ac nid wrth olwg.
30. 8 Ond yr ydym yn hŷ, ac h yn gweled
† awyrl. yn dda yn hytrach fod oddi cartref o'r corph,
g Rhuf. a chartrefu gyd â'r Arglwydd.
23. 24. 9 Am hynny hefyd yr ydym yn † ymor-
1. Cor. 13. chestu, pa un bynnag ai gartref y byddom
12. ai oddi cartref, ein bod yn † gymmeradwy
Heb. 11. 8. ganddo ef.
Phil. 1. 10 i Canys rhaid i ni oll ymddangos ger
23. bron brawle Crist; k fel y derbynio pob
† ymgn. un y pethau a wnaethpwyd yn y corph, yn
† rhyngu ol yr hyn a wnaeth, pa un bynnag ai da ai
bold yn drwg.
dda iddo 11 A ni gan hynny yn gwybod l ofn yr
ef. Arglwydd, yr ydym yn perfwadio dynion;
1. Rhuf. 14. 10. 12. 1 Job 31. 23. Judas 23.
k Rhuf. 2. 6. 25. Dat. 22.

m eithr i Dduw y'n gwnaed yn hyfpy; ac m Pen.
yr ydwyf yn gobeithio ddarvoud ein gwneu- 4. 2.
thur yn hyfpy yn eich cydwybodau chwi- n Pen. 3.
thau hefyd. 10.

12 Canys n nid ydym yn ein canmol ein o Pen. 1.
hunain drachefn wrthych, ond yn rhoddi 14.
i chwi achlysur o gorfoledd o'n plegyd ni, † Gr. yr
fel y caffoch beth i ateb yn erbyn y rhai sy wneb.
yn gorfoleddu yn † y golwg, ac nid yn y p Pen. 11.
a 12. 6, 17.
11.

13 Canys p pa un bynnag ai amhwylllo q Rhuf. 5.
yr ydym, i Dduw yr ydym; ai yn ein pwyll 15.
yr ydym, i chwi yr ydym. r Rhuf. 6.
11, 12.

14 Canys y mae cariad Crist yn ein cym- Gal. 2. 20.
mell ni, gan farnu o honom hyn; q os bu un i Thef. 5.
farw dros bawb, yna meirw oedd pawb: 10.
15 Ac efe a fu farw dros bawb, r fel na i Pedr
byddai i'r rhai byw fyw mwyach iddynt eu 4. 2.
hunain, ond i'r hwn a fu farw drofytnt, ac 5. Mat. 12.
a gyfodwyd. 50.
16 s Am hynny nyni o hyn allan nid ad- loan 15.
waenom neb yn ol y cnawd: ac os buom 14.
hefyd yn adnabod Crist yn ol y cnawd, etto Gal. 5. 6.
yn awr nid ydym yn ei adnabod ef mwy- t Rhuf.
ach. 8. 9.

17 Gan hynny od oes neb t yng Nghrist, u Eifay 43.
† y mae efe yn greadur newydd: u yr hen 18, 19. a
bethau a aethant heibio; wele, gwnaeth- 65. 17.
pwyd pob peth yn newydd. Eph. 2.
15.

18 A phob peth fydd o Dduw, x yr hwn Dat. 21. 5.
a'n cymmododd ni ag ef ei hun trwy Iesu x Rhuf.
Grist, ac a roddodd i ni weinidogaeth y c. 10.
cymmod; Eph. 2.
16.

19 Sef, bod y Duw yng Nghrist yn cym- Col. 1.
modi y byd ag ef ei hun, heb gyfrif iddynt 20.
eu pechodau; ac wedi gofod ynom ni air y 1. loan 2.
cymmod. 2. a 4. 10.
y Rhuf. 3.

20 Am hynny yr ydym ni z yn genhadau z Job 33.
dros Grist, megis pe byddai Duw yn deifyf 23.
arnoch trwyddom ni: yr ydym yn erfyn dros Mal. 2. 7.
Grist, Cymmoder chwi a Duw. Pen. 3. 6.
21 Canys yr hwn nid adnabu bechod, a a Eph. 6.
wnaeth efe yn bechod drosom ni; fel y'n 20.
gwnelid ni b yn gyfiawnder Duw ynddo ef. a Eifay 53.
6, 9, 12.
Gal. 3. 13.

1. 17. 1. 17.

P E N. VI.

Darvoud iddo ei ddangos ei hun yn weinidog
ffyddlawr i Grist, trwy ei gyngborion, 3 a
diniweddwydd ei fuchedd, 4 a'i ddiweddef-
garwch mewn pob math ar gyfudd, ac am-
mbarch, er mwyn yr efngyl: 10 am yr bon
y mae efe yn bysach yn llafaru yn eu plith,
am fed ei galon ef yn agored iddynt: 13 ac
y mae efe yn disgrwyl am y cyfryw awyrllyf-
garwch drachefn oddi wrthynt bwy; 14 gan
eu bannog i ocbelyd cymdeithas ac aflendid
eilun-addolwyr, a broytbau yn demlau y Duw
byw.

A Ninnau, a gan gyd-weithio, ydym yn 60.
attolwg i chwi, b na dderbynioch ras a 1. Cor.
Duw yn ofer. 3. 9.
2 (Canys y mae efe yn dywedyd, c Mewn b Heb. 5.
amfer cymmeradwy y'th wrandewais, ac yn 20. a 12.
nydd iachawdwriaeth y'th gynnorthwya: c Eifay
wele, yn awr yr amfer cymmeradwy; wele, 49. 8.
yn awr ddydd yr iachawdwriaeth)

3 d Heb roddi dim achos tramgwydd mewn d 1. Cor.
dim, fel na feier ar y weinidogaeth: 10. 32.

4 Eithr gan ein † dangos ein hunain ym † canmol.
mhob peth e fel gweinidogion Duw, mewn Pen. 4. 2.
amynedd mawr, mewn cystuddiau, mewn e 1. Cor.
anghenion, mewn cyfyngderau, 4. 1.

5 f Mewn gwialennodiau, mewn carchar- f Pen. 11.
au, mewn terfysgau, mewn poenau, mewn 23.

gwyliadwriaethau, mewn ymprydau, c

6 Mewn

6 Mewn purdeb, mewn gwybodaeth, mewn hir-ymaros, mewn tiriondeb yn yr Yspryd Glân, mewn cariad diragrith, 7 Yngair y gwirionedd, yn g nerth Duw, trwy h arfau cyfiawnder ar ddehau ac ar asfvy, 8 Trwy barch ac ammharch, trwy ang-lod a chlod: megis twyllwyr, ac er hynny yn eirwir; 9 Megis anadnabyddus, ac i er hynny yn adnabyddus; k megis yn meirw, ac wele byw ydym; l megis wedi ein ceryddu, a heb ein lladd;

10 Megis wedi ein tristâu, ond yn wastad yn llawen; megis yn dledion, ond yn cyfoethogi llawer; megis heb ddim genny-m, ond etto yn meddiannu pob peth. 11 Ein genau ni a agorwyd wrthych chwi, O Gorinthiaid, m ein calon ni a ehangwyd.

12 Ni chyfyngwyd arnoch ynom ni, n Pen. 12. eithr n cyfyngwyd arnoch yn eich ymyf-garoedd eich hunain.

13 Ond am yr un tâl (o yr ydwyf yn dywedyd megis wrth fy mhlant) changer chwithau hefyd.

14 p Na iauer chwi yn anghymharus gyd â'r rhai digred: canys q pa gyfeillach fydd † rhwng cyfiawnder ac anghyfiawnder? a pha gymmundeib † rhwng goleuni a thy-wyllwch?

15 A pha gyffondeb fydd rhwng Crist a Belial? neu pa ran fydd i gredadyn gyd ag anghredadyn?

16 A pha gydfod fydd rhwng teml Dduw ac eulynod r canys r teml y Duw byw ydych chwi; fel y dywedodd Duw, s Mi a breswyliaf ynddynt, ac a rodiaf yn eu mysg, ac a fyddaf yn Dduw iddynt hwy, a hwy a fyddant yn bobl i mi.

17 t O herwydd paham deuwlch allan o'u canol hwy, ac ymddidolwch, medd yr Arglwydd, ac na chyffyrddwch â dim aflan; ac mi a'ch derbyniaf chwi,

18 u Ac a fyddaf yn Dad i chwi, a chwithau a fyddwch yn feibion ac yn ferched i mi, medd yr Arglwydd Holl-alluog.

u Jer. 31. 1, 9. Dat. 21. 7.

PEN. VII.

1 Y mae efe yn mbellach yn eu bannog bwy i burdeb buchedd; 2 ac i ddwyn y cyfryw ewylllys da tu ag atto ef, ag yr oedd yntau yn ei ddwyn tu ag attynt bwy: 3 a rhag iddynt bwy feddwol ei fod ef yn amneu hynny, y mae efe yn dangos pa gylur a gymmerodd efe yn ei flinderau, pan fynegodd Titus y tristwch duwiol a weithiafai ei epistol cyntaf ef ynddynt bwy, 13 a'u caredigrwydd bwynt, a'u busudd-dod tu ag at Titus, megis y bostiafai efe o'r blaen am danynt bwy.

A M hynny a gan fod gennym yr addew-idion hyn, anwylyd, ymlanhâwn oddi wrth bob halogrwydd cnawd ac yspryd, gan berffeithio sancteiddrwydd yn ofn Duw.

2 Derbyniwch ni. Ni wnaethom gam i neb; ni lygrasom neb; b nid yspeiliasom neb.

3 Nid i'ch condemnio yr wyf yn dywedyd: canys c mi a ddywedais o'r blaen eich bod chwi yn ein calonau ni, i farw ac i fyw gyd â chwi.

4 Y mae hyfder fy ymadrodd yn fawr wrthych. Y mae gennyf orfoledd mawr o'ch

plegyd chwi: d yr wyf yn llawn o ddiddan-d Phil. 1. wch, yn dra-chyflawn o lawenydd yn ein Col. 1. 24. holl orthrymder.

5 Canys e wedi ein dyfod ni i Macedonia, e Pen. 2. ni chafodd ein cnawd ni ddim llonydd; 13. eithr ym mhob peth cystuddiedig fyom: f oddi allan yr oedd ymladdau, oddi fewn f Deut. 32. 25. ofnau.

6 Eithr g Duw, yr hwn fydd yn diddanu g Pen. 1. y rhai cystuddiedig, a'n diddanodd ni wrth h ddyfodiad Titus.

7 Ac nid yn unig wrth ei ddyfodiad ef, ond hefyd wrth y diddanwch â'r hwn y diddanwyd ef ynoch chwi, pan fynegodd efe i ni eich awydd-fryd chwi, eich galar chwi, eich zel tu ag attaf fi; fel y llawen-heais i yn fwy.

8 Canys er i mi eich tristâu chwi mewn llythyr, nid yw edifar gennyf, i er bod yn i Pen. 2. edifar gennyf; canys yr wyf yn gweled 4. dristâu o'r llythyr hwnnw chwi, er nad oedd ond dros amfer.

9 Yn awr yr ydwyf yn llawen, nid am eich tristâu chwi, ond am eich tristâu i edifeirwch: canys tristâu a wnaethoch † yn + yn ol dduwiol, fel na chaech golled mewn dim Duw. oddi wrthym ni.

10 Canys duwiol dristwch fydd yn gweithio edifeirwch, er iachawdwriaeth † ni bydd † ddi-difaf. edifeirwch o honi: eithr tristwch y byd fydd yn gweithio angau.

11 Canys wele hyn yma, eich tristâu chwi † yn dduwiol, pa astudrwydd ei faint † yn ol a weithiodd ynoch, ie, pa ymddiffyn, ie, Duw. pa forriant, ie, pa ofn, ie, pa awydd-fryd, ie, pa zel, ie, pa ddial! Ym mhob peth y dangosafoch eich bod yn bur yn y peth hwn.

12 O herwydd paham, er ysgrifenu o honof attoch, ni sgrifenis o'i blegyd ef a wnaethai y cam, nac oblegyd yr hwn a gawfai gam, ond er mwyn bod yn eglur i chwi ein gosal drofoc ger bron Duw.

13 Am hynny ny ni a dddidanwyd yn eich diddanwch chwi: a mwy o lawer y buom lawen am lawenydd Titus; oblegyd esmwythau ar ei yspryd ef gennych chwi oll.

14 Oblegyd os bostiais ddim wrtho ef am danoch, ni'm cywilyddiwyd: eithr megis y dywedafom wrthych bob dim mewn gwirionedd, felly hefyd gwirionedd oedd ein bost ni, yr hwn a fu wrth Titus.

15 Ac y mae ei amysgaroedd ef yn helaethach tu ag attoch, wrth gofio o hono eich ufudd-dod chwi oll, pa fodd trwy ofn a dychryn y derbyniafoc ef.

16 Am hynny llawen wyf, k am fod i mi hyder arnoch ym mhob dim.

PEN. VIII.

1 Y mae efe yn eu bannog bwynt i gyfrannu yn belaeib i'r saint tlodion yn Ierusalem, trwy siampl y Macedoniaid; 7 trwy ganmol eu parodrwydd bwy o'r blaen, 9 trwy siampl Crist, 14 a thraw y lleiad ysprydol a ddarw iddynt bwy o hynny: 16 gan ddangos iddynt burdeb ac ewyllysgarwch Titus, ac eraill o'r brodyr, y rhai, ar ei ddeisyfiad, a'i annog, a'i orchymyn ef, a ddaetbant attynt bwy yn bwrsafol yng hylch y petb hwn.

Y R ydym ni hefyd yn hyfpyfu i chwi, frodyr, y gras Duw a roddwyd yn eglwys i Macedonia;

2 Ddarfod, mewn mawr brofiad cystudd, i helaethrwydd eu llawenydd hwy, a a'u dwfn dlodi, ymhelaethu i gyfoeth eu † haelioni hwy.

3 Oblegyd yn ol eu gallu (yr wyf fi yn dyf) ac uwch law eu gallu, yr oeddynt yn ewyllysgar o honynt eu hunain;
 4 Gan ddeisyfu arnom trwy lawer o ymbil, ar dderbyn o honom ni y t rhodd, a b chymdeithas gweinidogaeth y faint.
 5 A hyn a wnaethant, nid fel yr oeddym ni yn gobeithio, ond hwy a'u rhoddasant eu hunain yn gyntaf i'r Arglwydd, ac i ninnau trwy ewyllys Duw;
 6 Fel y dymunafom ni ar Titus, megis y dechreuafai efe o'r blaen, felly hefyd orphen o hono t yn eich plith chwi y gras hwn hefyd.
 7 Eithr fel e yr ydych ym mhob peth yn helaeth, mewn ffydd, a gair, a gwybod-aeth, a phob astudrwydd, ac yn eich cariad tu ag attom ni; edrychwch ar fod o honoch yn y gras hwn hefyd yn ehelaeth.
 8 Nid trwy orchymyn yr ydwyf yn dywedyd, ond oblegyd diwydrwydd rhai eraill, a'chan brofi gwirionedd eich cariad chwi.
 9 Canys chwi a adwaenoch ras ein Harglwydd Iesu Crist, d iddo ef, ac yntau yn gyfoethog, fyned er eich mwyn chwi yn dlawd, fel y cyfoethogid chwi trwy ei dlodi ef.
 10 Ac e yr ydwyf yn rhoddi cyngor yn hyn: canys f hyn fydda i chwi, y rhai a rag-ddechreuasoch, nid yn unig wneuthur, ond hefyd g ewyllysgio er y llynedd.
 11 Ac yn awr gorphenwch wneuthur hefyd: fel megis ag yr oedd y parodrwydd i ewyllysgio, felly y byddo i gwbihau hefyd o'r hyn fydd gennych.
 12 Canys h os bydd parodrwydd meddwl o'r blaen, yn ol yr hyn fydd gan un, y mae yn gymmeradwy, nid yn ol yr hyn nid oes ganddo.
 13 Ac nid fel y byddai esmwythdra i eraill, a chystudd i chwithau;
 14 Eithr o gymhwysdra: y pryd hwn bydded eich helaethrwydd chwi yn diwallu eu diffyg hwy, fel y byddo eu helaethrwydd hwythau yn diwallu eich diffyg chwithau; fel y byddo cymhwysdra:
 15 Megis y mae yn ysgrifenedig, i Yr hwn a gasglodd lawer, nid oedd ganddo t weddill; ac a gasglodd ychydig, nid oedd t arno einâu.
 16 Eithr i Dduw y byddo'r diolch, yr hwn a roddodd yr un diwydrwydd trosoch ynghalon Titus.
 17 Oblegyd yn wir efe a dderhyniodd k y dymuniad; a chan fod yn fwy diwyd, a aeth attoch o'i wirfodd ei hun.
 18 I Ni a anfonafom hefyd gyd ag ef y brawd, yr hwn y mae ei glod yn yr efengyl trwy'r holl eglwys:
 19 (Ac nid hynny yn unig, eithr hefyd a ddewiswyd gan yr eglwys i gyd-ymdaith a ni a'r t gras hwn, yr hwn a wafanaethir gennym er gogoniant i'r Arglwydd ei hun, ac i amgylgu parodrwydd eich meddwl chwi)
 20 Gan ochelyd hyn, rhag i neb feto arnom yn yr helaethrwydd yma, yr hwn a wafanaethir gennym:
 21 m Y rhai ydym yn rhag-ddarpar pethau onest, nid yn unig yngolwg yr Arglwydd, ond hefyd yngolwg dynion.
 22 Ac ni a anfonafom gyd a hwynt ein brawd, yr hwn a brofasom mewn llawer o bethau, lawer gwaith, ei fod ef yn ddyfal, ac yn awr yn ddyfalach o lawer, am y mawr ymddiried y fydd t gennyf ynoch.

23 Os gofynir am Titus, fy nghydymmaith yw, a chyd-weithydd tu ag attoch chwi; neu am ein brodyr, cenhadau yr eglwys ydynt, a gogoniant Crist.

24 Am hynny dangosfych iddynt hwy hyspyrwydd o'ch cariad, ac o'n bost ninnau am danoch chwi, yngolwg yr eglwys.

P E N. IX.

1 Y mae efe yn dangos yr achos tabam y danfonasai efe Titus a'i brodyr o'r blaen, er ei fod yn gwybod eu parodrwydd hwy: 6 ac y mae efe yn eu cynhyfu hwy i roddi elusen yn helaeth; gan fod hyn megis math ar bauad bad, 10 yr bwn a ddwg iddynt gynnrych, 13 ac a bair aberth mawr o foliant i Dduw.

CAnys tu ag at am a y weinidogaeth i'r faint, afraid yw i mi 'sgrifenu atoch.

2 O herwydd mi a adwaen barodrwydd eich meddwl chwi, yr hwn yr ydwyf yn ei fostio wrth y Macedoniaid am danoch chwi, fod b Acaia wedi ymbarottol er y llynedd; a'r zel a ddaeth oddi wrthych chwi a annogodd lawer iawn.

3 A mi a ddanfonais y brodyr, fel na byddo ein bost ni am danoch chwi yn ofer yn y rhan hon; fel, megis y dywedais, y byddoch wedi ymbarottol:

4 Rhag, os y Macedoniaid a ddeuant gyd a mi, a'ch cael chwi yn amharod, bod i ni (ni ddywedaf, chwi) gael cywilydd yn y fost hyderus yma.

5 Mi a dybiais gan hynny yn angenrheidiol attolygu i'r brodyr, ar iddynt ddyfod o'r blaen attoch, a rhag-ddarparu eich t bendith chwi yr hon a fynegwyd; fel y byddo parod megis bendith, ac nid megis o gybydd-dra.

6 A hyn yr wyf yn ei ddywedyd, e Yr hwn fydd yn hau t yn brin, a fed hefyd yn brin; a'r hwn fydd yn hau t yn helaeth, a fed hefyd yn helaeth.

7 Pob un, megis y mae yn rhag-arfaethu yn ei galon, felly rhodded; d nid t yn athrist, neu t trwy gymmell: canys e rhoddwr llawen y mae Duw yn ei garu.

8 Ac y mae Duw yn abl i beri i bob gras fod yn helaeth tu ag attoch chwi; fel y byddoch chwi ym mhob peth, bob amfer, a chennych bob digonoldeb yn helaeth i bob gweithred dda:

9 (Megis yr ysgrifenyd, f Efe a wafgarodd; rhoddodd i'r tlodion: ei gyfiawnder ef fydd yn aros yn dragywydd.

10 A'r hwn fydd g yn rhoddi had i'r hauwr, t rhodded hefyd fara yn ymborth, ac amhaed eich had, a chwaneged ffrwyth eich h cyfiawnder)

11 Wedi eich cyfoethogi ym mhob peth i bob t haelioni, i yr hwn fydd yn gweithio trwom ni ddiolch i Dduw.

12 Canys y mae gweinidogaeth y swydd hon, nid yn unig yn cyflawni diffygion y faint, ond hefyd yn ymhelaethu trwy aml roddi diolch i Dduw;

13 (Can eu bod, trwy brofiad y weinidogaeth hon, yn gogoneddu Duw o herwydd darostyngiad eich cyffes chwi i efengyl Grift, ac o herwydd t h eli ni eich cyfraniad iddynt hwy, ac i bawb)

14 A thrwy eu gweddi hwythau drof-och chwi, y rhai ydynt yn hiraethu am danoch chwi, am y rhagorol ras Duw yr hwn fydd ynoch.

15 Ac i Dduw y byddo'r diolch am ei ddawn annhraethol,

60.
 a 1 Cor.
 16 1.
 Pen. 8. 4.
 b Pen. 8.
 16.
 t haelioni
 chwi, yr
 hwn a y-
 negwyd
 o'r blaen
 gymmaint
 am dan.
 c 1 Cor. 11.
 24. a 22.
 9.
 Gal. 6. 7.
 9.
 t dan eir-
 iach.
 t gyd a
 bendith-
 ion.
 d Deut.
 15. 7.
 Diar. 11.
 25.
 Ecl. 35. 9.
 10.
 Rhuf. 12.
 8.
 t o drist-
 wch.
 t o ong-
 bentbard.
 e Eclod.
 25. 2. a
 35. 5.
 f Sal. 112.
 9.
 g Ecl. 35.
 10.
 t a rodde
 hefyd
 fara yn
 ymborth.
 ac a am-
 bas. &c.
 h Mat. 6.
 1.
 t llafur.
 i Pen. 1.
 11. 24. 15.
 t Gr.
 jym-
 rwydd.

P E N. X.

Yn erbyn y gau-apostolion, y rhai a ddys-
tyrent wendid ei bresennoldeb corphorol ef,
y mae efe yn gosod allan y nerth a'r awdur-
dod ysprydol y gwisgid ef â hwynt yn
erbyn pob gwrthwyneb allu; 7 gan eu sic-
hau bwy, y ceir ef, ar ei ddyfodiad, mor
nerthol meron gair, ag ydyw efe yr awr-
hon yn absennol yn ei sgrifen; 12 a chan
feio ar y gau-atbarwon, am ymgyrhaeddyd
y tu hant i'w mesur, ac ymfroftio yn llafur
gwyr eraill.

A i Myfi Paul wyf fy hun yn attolwg
a chwi, er addiwynder a hynawfodd
Crist, yr hwn † yn bresennol wyf wael yn
eich plith, ond yn absennol ydwyf yn hŷ
arnoch.

2 Ac yr ydwyf yn dymuno b na byddwyf
yn bresennol yn hŷ, â'r hyder † yr wyf yn
meddwl bod tu ag at rai, y fy yn ein
cyfrif ni megis rhai yn rhodio yn ol y
cnawd.

3 Canys, er ein bod ni yn rhodio yn
y cnawd, nid ydym yn milwrio yn ol y
cnawd:

4 (Canys arfau ein milwriaeth ni nid
ydynt gnawdol, ond nerthol † trwy Dduw
c i fwrw cestyll i'r llawr)

5 Gan fwrw † dychymmygion i lawr, a
phob uchder a'r fy yn ymgodi yn erbyn
gwybodaeth Dduw, a chan gaethiwo pob
meddwl i'w fudd-dod Crist;

6 Ac yn barod gennym delial ar bob
anufudd-dod, pan gyflawner eich ufudd-
dod chwi.

7 A'i edrych yr ydych chwi ar bethau
yn ol y golwg? d os ymddiried heb yn-
ddo ei hun, ei fod ef yn eiddo Crist,
meddylied hyn drachefn o hono ei hun,
megis ag y mae efe yn eiddo Crist, felly
ein bod ninnau hefyd yn eiddo Crist.

8 Oblegyd pe bostiwn beth ychwaneg
hefyd e am ein hawdurdod (yr hon a
roddodd yr Arglwydd i ni er adeilad, ac
nid er eich dinystr chwi) f ni'm cywi-
lyddid:

9 Fel na thybier fy mod megis yn eich
dychrynu chwi trwy lythrau.

10 Oblegyd y llythrau yn wir († medd-
ant) fy drymion a chryfion, eithr presen-
noldeb y corph fydd wan, a'r ymadrodd yn
ddimygus.

11 Y cyfryw un meddylied hyn, mai y
fath ydym ni ar air trwy lythrau yn absen-
nol, yr un fath hefyd a fyddwn ar weithred
yn bresennol.

12 G Canys nid f'm ni yn beiddio ein
cydstadlu, neu ein cyffelybu ein hunain, i
rai fy yn eu canmol eu hunain: eithr hwynt-
hwy, gan eu mesur eu hunain wrthynt eu
hunain, a'u cyffelybu eu hunain iddynt eu
hunain, nid ydynt † yn deall.

13 Eithr ni fostiwn ni hyd at bethau allan
o'n mesur, ond yn ol mesur y rheol a ran-
nodd Duw i ni, mesur i gyrhaeddyd hyd
attoch chwi hefyd.

14 Canys nid ydym, megis rhai heb
gyrhaeddyd hyd attoch chwi, yn ymestyn
allan tu hwnt i'n mesur; canys hyd at-
toch chwi hefyd y daethom ag efengyl
Grist:

15 Nid gan fostiio hyd at bethau allan
o'n mesur, h yn llafur rhai eraill; eithr gan
obeithio, pan gynnyddo eich fydd chwi,
gael ynoch chwi ein mawrygu yn ol ein
rheol † yn ehelaeth,

16 I bregethu'r efengyl tu hwnt i chwi;

ac nid i fostiio yn rheol un arall am bethau
parod eifoes.

17 I Eithr yr hwn fydd yn ymfroftio,
ymffroftied yn yr Arglwydd.

18 Canys k nid yr hwn fydd yn ei gan-
mol ei hun, fydd gymmeradwy; ond i yr
hwn y mae yr Arglwydd yn ei ganmol.

P E N. XI.

I Allan o'i eiddigedd dros y Corinthiaid, y
rhai oedd yn dangos eu bod yn gwneuthur
mawr o yfrif o'r gau-apostolion nag o fonn
ef, y mae yn gosod arno, yn erbyn ei ewylllys,
ei ganmol ei hun, 5 trwy ei gyftadlu ei hun
â'r apostolion pennaf, 7 a'i fod yn pre-
gethu'r efengyl yn rhad, ac yn ddigost,
iddynt bwy: 13 gan ddangos nad oedd ef
daim gwaeth na'r gweithredwyr twyllodrus
hynny mewn un rhagori-fraint o'r ddeddf,
23 a'i fod yn rhagori arnynt yngwasanaeth
Crist, ac ym mhob math ar ddisoddefiadau o
achos ei weinidogaeth.

O Na chyd-ddygech â myfi ychydig yn
a fy ffolineb; eithr hefyd † cyd-ddy-
gach â myfi.

2 Canys b eiddigus wyf trofoch ag
eiddigedd duwiol: canys mi a'ch † dy-
weddais chwi i un gwr, ei'ch † rhoddi
chwi d megis morwyn bur i Grist.

3 Ond y mae arnaf ofn, rhag mewn modd
yn y byd, megis y twyllodd e y farph Efa
trwy ei chyfiwyddra, felly bod eich me-
ddyliau chwi wedi eu llygru oddi wrth
y tymrwydd fydd yng Nghrist.

4 Canys yn wir os ydyw yr hwn fydd yn
dyfod yn pregethu lefu arall yr hwn ni
phregethafom ni, neu os ydych yn derbyn
yspryd arall yr hwn ni's derbyniasoch, neu
† efengyl arall yr hon ni dderbyniasoch,
teg y cyd-ddygech † ag ef.

5 Canys yr ydwyf yn meddwl g na bûm
iddim yn ol i'r apostolion pennaf.

6 Ac os ydwyf hefyd h yn anghyfarwydd
ar ymadrodd, etto nid wyf felly i mewn
gwybodaeth; eithr k yn eich plith chwi
nyni a eglurhawyd yn hollol ym mhob
dim.

7 A wneuthum i l fai wrth fy ngoftwng
fy hun, fel y dyrcheid chwi, oblegyd pre-
gethu o honol i chwi efengyl Dduw yn
rhad?

8 Eglwyfi eraill a yspeiliais, gan gym-
meryd cyflog ganddynt bwy, i'ch gwasa-
naethur chwi.

9 A phan oeddwn yn bresennol gyd â
chwi, ac arnaf eisiau, m ni ormeisais ar neb;
canys fy eisiau i a gyflawnodd n y brodyr a
ddaethant o Macedonia: ac ym mhob dim
y'm cedwais fy hun heb bwyso arnoch, ac
mi a ymgadwaf.

10 Fel y mae gwirionedd Crist yn of,
p ni argaeir yr ymfroft hwn yn fy erbyn
yngwledydd Acaia.

11 Paham? ai am nad wyf yn eich caru
chwi? Duw a'i gŵyr.

12 Eithr yr hyn yr wyf yn ei wneuthur,
a wnaif hefyd; q fel y torrwyf ymaith
achlysur, oddi wrth y rhai fy yn ewyllysio
cael achlysur; fel yn yr hyn y maent yn
ymffroftio, y cair hwynt megis ninnau
hefyd.

13 Canys y cyfryw gau-apostolion fy
weithwyr twyllodrus, wedi ymrithio yn
apostolion i Grist.

14 Ac nid rhyfedd: canys y mae Satan
yntau yn ymrithio yn angel goleuni.

15 Gan hynny nid mawr yw, er ymrithio
ei weinidogion ef fel gweinidogion cyf,

1 Esay 65.
16
Jer 9 24.
k Diar. 27.
2.
l Rhuf. 2.
29.

60.
a Pen. 5.
13.
Adn. 16.
† yrydych
yn cyd-
ddwyn.
b Gal. 4.
17, 18.
c Gr.
† ymwyf-
a's.
c Col. 1.
28.
† pre-
sentio.
d Lef. 21.
13.
e Gen. 3.
4.
Ioan 8.
44.
f Gal. 1.
7, 8.
† â mi.
g 1 Cor.
15. 10.
Pen. 12.
11.
Gal. 2. 6.
h 1 Cor.
1. 17. a 2.
1. 13.
i Eph. 3.
4.
k Pen. 4.
2. a 5. 11.
a 12. 12.
l 1 Cor. 9.
6. 12.
m Pen. 12. 1.
n Pen. 12.
11.
1 Thef. 2.
9.
2 Thef. 3.
8. 9.
n Phil. 4.
10. 15.
o Rhuf. 9.
1.
p 1 Cor. 9.
15.

q 1 Cor.
9. 12.

Phil. 3. iawnder, r y rhai y bydd eu diwedd yn ol
19. eu gweithredoedd.
s Pen. 12. 16 s Trachefn meddaf, Na thybied neb
6. fy mod i yn ffol: os amgen, etto t derbyn-
t Neu, iwdch fi fel ffol, fel y gallwyf finnau hefyd
goddef- ymfrostio ychydig.
wchr.
t i Cor. 7. 17 Yr hyn yr wyf yn ei ddywedyd, t nid
6. 12. ydwyf yn ei ddywedyd yn ol yr Arglwydd,
eithr megis mewn ffolineb, yn hyn o fofst
hyderus.
u Phil. 3. 18 u Gan fod llawer yn ymfrostio yn ol
3. 4. y cnawd, minnau a ymfrostiaf hefyd.
19 Canys yr ydych yn goddef ffyliaid yn
llawen, gan fod eich bunain yn synhwyrol.
20 Canys yr ydych yn goddef, os bydd
un i'ch caethiwo, os bydd un i'ch llwyr-
fwytta, os bydd un yn cymmeryd gennyf,
os bydd un yn ymddyrfhafu, os bydd un
yn eich taro chwi ar eich wyneb.
21 Am ammharch yr ydwyf yn dywed-
yd, x megis pe buafem ni weiniaid: eithr
s Pen. 10. ym mha beth bynnag y mae neb yn hŷ
10. (mewn ffolineb yr wyf yn dywedyd) hŷ
wyf finnau hefyd.
y Act. 22. 22 Ai Hebreaid ydynt hwy? y felly
3. finnau: ai Israeliad ydynt hwy? felly
Rhuf. 11. finnau: ai had Abraham ydynt hwy? felly
1. finnau:
Phil. 3. 5. 23 Ai gweinidigion Crist ydynt hwy?
2 i Cor. (yr ydwyf yn dywedyd yn ffol) z mwyr
15. 10. wyf fi; a mewn blinderau yn helaethach,
a Act. 9. mewn gwialennodiau dros fefur, mewn
16. a 21. carcharau yn amlach, b mewn marwolaeth-
11. au yn fynych.
Pen. 6. 4. 24 Gan yr Iuddewon bumwaith y der-
b i Cor. byniais c ddeugain gwialennod ond un.
15. 31. 25 Tair gwaith d y'm curwyd â gwial;
Pen. 1. 10. e unwaith y'm llabyddiwyd; teirgwaith f y
a 4. 11. torrodd llong arnaf; noswaith a diwrnod
c Deut. y bŷm yn y dyfnfor;
25. 3. 26 Mewn teithiau yn fynych; ym mhe-
d Act. 14. rygion llif-ddyfroedd; ym mheryglon llad-
10. ron; ym mheryglon fy nghenedl fy bun;
f Act. 27. ym mheryglon gan y cenhedloedd; ym
41. mheryglon yn y ddinas; ym mheryglon
yn yr anialwch; ym mheryglon ar y môr;
ym mheryglon ym mliith brodyr gau:
27 Mewn llafur a lludded; mewn an-
hunedd yn fynych; mewn newyn a fyched;
mewn ymprydiau yn fynych; mewn an-
wyd a noethni.
28 Heb law y pethau fy yn digwydd oddi
allan, yr ymosod yr hwn fydd arnaf beu-
nydd, z y gosal dros yr holl eglwyf.
g Edrych 29 p Pwy fy wan, nad wyf finnau wan?
Act 20. pwy a dramgwyddir, nad wyf finnau yn
18. &c. llosgi?
h i Cor. 8. 13. a 9. 30 Os rhaid ymfrostio, i mi a ym-
22. ffrostiaf am y pethau fy yn perthyn i'm
5. gwendid.
k Gal. 1. 31 k Duw a Thad ein Harglwydd ni
20. Iesu Crist, yr hwn fydd fendigedig yn oes
ogfoedd, a wyr nad wyf yn dywedyd cel-
wydd.
l Act. 9. 32 l Yn Damascus, y llywydd dan Aretas
24. y brenhin a wylodd ddinas y Damasciaid,
gan ewyllysio fy nal i:
33 A thrwy ffenestr mewn basged y'm
gollyngwyd t ar hŷd y mur, ac y diengais
o'i ddwylaw ef.

P E N. XII.

z Er gallu o hono ef orfoleddu yn ei ddat-
guddiadau rhyfeddol, er mwyn gosod allan
ei apostoliaeth, 9 etto mae yn well gantbo
orfoleddu yn ei wendid: 11 gan fwrw
bai arnynt bwy, am ei yrru ef i wag-fostio

fel byn. 14 Mae efe yn addo dyfod attynt
bwy draebefn, ac er bynny trwy dadol
garedigrwydd, 20 er ei fod yn ofni y caiff
efe yno lawer o ddraig-weithredwyr, ac
annbrefn cyffredinol.

Ymfrostio yn ddiau nid yw fuddiol i
mi: canys myfi a ddeuaf at weled-
igaethau a datguddiedigaethau yr Ar-
glwydd.

2 Mi a adwaenwn ddyn yng Nghrist er
ys rhagor i bedair blynedd ar ddeg (pa un yn Lystra;
ai yn y corph, ni wn; ai allan o'r corph, Act. 14. 6.
ni wn i: Duw a wŷr) y cyfryw un a a a Act. 22.
gipiwyd i fynu hyd y drydedd nef. 17.

3 Ac mi a adwaenwn y cyfryw ddyn
(pa un ai yn y corph, ai allan o'r corph,
ni wn i: Duw a wŷr)

4 Ei gipio ef i fynu i baradwys, ac iddo
glywed geiriau annhraethadwy, y rhai nid
yw t gyfreithlon i ddyn eu hadrodd. t bofibl.

5 Am y cyfryw un yr ymfrostiaf; b eithr b Pen. 11.
am danaf fy hun nid ymfrostiaf, oddi eithr 30.
yn fy ngwendid.

6 Canys c os ewyllysiaf ymfrostio, ni c Pen. 10.
byddaf ffol; canys mi a ddywedaf y gwir: 8. a 11. 16.
eithr yr wyf yn arbed, rhag i neb wneuthur
cyfrif o honof fi uwch law y mae yn gwel-
ed fy mod, neu yn ei glywed gennyf.

7 Ac fel na'm tra-dyrchafer gan odidowg-
rwydd y datguddiedigaethau, rhoddwyd i
mi d swmbwl yn y cnawd, cennad Satan, d Edrych
i'm cernodio, fel na'm tra-dyrcheid. Eze. 28.
24.

8 e Am y peth hwn mi a attolygais i'r
Arglwydd deirgwaith, ar fod iddo ymad-
ael â mi. Gal. 4. 14.
e Edrych
Deut. 3.
23-27.

9 Ac efe a ddywedodd wrthyf, Digon i
ti fy ngras i: canys fy nerth i a berffeith-
ir mewn gwendid. Yn llawen iawn gan
hynny yr ymfrostiaf fi yn hytrach yn fy
ngwendid, fel y preswyllo nerth Crist yn-
of fi.

10 Am hynny yr wyf yn foddolawn mewn
gwendid, mewn ammharch, mewn ang-
henion, mewn erlidiau, mewn cyfyng-
derau er mwyn Crist: canys pan wyf wan,
yna yr wyf gadarn.

11 Mi a euthum yn f ffol wrth ym- f Pen. 11.
ffrostio; chwydchi a'm t gyrrafoch. Ca- 1.
nys myfi a ddylafwn gael fy nghanmol t cym-
gennyd chi: canys g ni bŷm i ddim yn bellafoch.
ol i'r apostolion pennaf, er h nad ydwyf fi g Pen. 11.
ddim. 5.

12 i Arwyddion apostol yn wir a weith-
redwyd yn eich plith chwi, mewn pob 9. a 15. 8.
amynedd, mewn arwyddion, a rhyfedd- Eph. 3. 8.
odau, a gweithredoedd nerthol. i i Cor. 9.
2.

13 Canys beth yw yr hyn y buoch chwi Pen. 4. 2.
yn ol am dano, mwy na'r eglwyf eraill, a 6. 4. a
odd eithr am k na bŷm i fy hun or- 11. 6.
k Pen. 11.
mesol arnoch? maddeuwch i mi hyn o 9.
gam.

14 l Wele, y drydedd waith yr wyf fi l Pen. 13.
yn barod i ddyfod atoch; ac ni byddaf i.
ormesol arnoch: canys m nid ydwyf yn m Act. 20.
ceisio yr eiddoch chwi, ond chwydchi: 33.
canys ni ddylai y plant gasglu tryfor i'r
rhieni, ond y rhieni i'r plant.

15 A n myfi yn ewyllysgar iawn a n i Thef.
dreuliaf, ac a ymdreuliaf, o dros eich 2. 8.
eneidiau chwi, er p fy mod yn eich caru 9 Pen. 1.
yn helaethach, ac yn cael fy ngharu yn 6.
brinnach. Col. 1. 24.
2 Tim. 2.
10.

16 Eithr bid, ni phwyfais i arnoch: ond,
gan fod yn gyfrwys, mi a'ch deliais chwi
trwy ddichell.

17 q A wneuthum i elw o honoch chwi q Pen. 7.
trwy neb o'r rhai a ddanfonais atoch? 2.

r Pen. 8. 18 r Mi a ddeifyfiais ar Titus, a chyd ag
6, 16, 18, ef mi a anfonais frawd: a elwodd Titus
22. a 13. ddim arnoch? onid yn yr un yspryd y rhod-
14. iafom? onid yn yr un llwybrau?

s Pen. 5. 19 s Drachefn, a ydych chwi yn tybied
12. mai ymesgufodi yr ydym wrthych? t ger
t Rhuf. bron Duw yng Nghrist yr ydym yn llafaru;
9. 1. a phob peth, anwilyd, er adeiladaeth i
chwi.

u 1 Cor. 20 Canys ofni yr wyf, rhag pan ddelwyf,
4. 21. na'ch cafwyf yn gyfryw rai ag a fynwn,
Pen. 10. 2. u a'm cael innau i chwithau yn gyfryw ag
a 13. 2. ni's mynnach: rhag bod cynhennau, cyn-
10. figennau, llidiau, ymrysonau, t goganau,
t absen- hustyngau, ymchwyddiadau, anghydfydd-
nau. iaethau:

21 Rhag, pan ddelwyf drachefn, fod i'm
Duw fy narostwng yn eich plith, ac i mi
ddwyn galar dros lawer, y rhai a bechasant
eifoes, ac nid edifarhasant am yr astandid,
a'r godineb, a'r anlladrwydd a wnaethant.

PEN. XIII.

1 Y mae efe yn bygwth pechaduriaid ddi-difeir-
iol a thoster a gallu ei apostoliaeth: 5 a chan
eu cyngbori bwynt i brofi eu ffydd, 7 ac i
ddirwygio eu beiau cyn ei ddyfod ef, 11 y
mae efe yn diweddu ei epistol, trwy eu bannog
bwy yn gyffredinol, a gweddio.

60. a Y Drydedd waith hon yr ydwyf yn dy-
a Pen. 12. fod attoch. b Yngennau dau neu dri
14. o dystion y bydd safadwy pob gair.

b Deut. 2 c Rhag-ddywedais i chwi, ac yr ydwyf
17. 6. a yn rhag-ddywedyd fel pe barwn yn bresen-
19. 15. nol yr ail waith, ac yn absennol yr awrhon
Heb. 10. yr ydwyf yn ygrifenu at y rhai d a becha-
28. fant eifoes, ac at y lleill i gyd, os deuaif dra-
c Pen. 10. chefn, e nad arbedaf:

d Pen. 12. 3 Gan eich bod yn ceisio profiad o Grift
21. f yr hwn fydd yn llafaru ynos, yr hwn tu
e Pen. 1. ag attoch chwi nid yw wan, eithr fydd
23. nerthol ynoch chwi.
f Mat. 10. 20.

4 g Canys er ei groes-hoelio ef o ran g Phil. 2
gwendid, etto h byw ydyw trwy nerth 7. 8.
Duw: canys i ninnau hefyd ydym weiniaid 1 Petr. 3.
t ynddo ef, eithr byw fyddwn gyd ag ef h Rhuf.
trwy nerth Duw tu ag attoch chwi. 18.

5 k Profwch chwydychwi eich hunain, a i Pen. 10.
ydych yn y ffydd; holwch eich hunain. Ai 3. 4.
nid ydych yn eich adnabod eich hunain, sef ef. t yd ag
bod Iesu Grift ynoch, oddi eithr i chwi fod k i Cor.
yn anghymmeradwy? 11. 28.

6 Ond yr wyf yn gobeithio y gwybydd-
wch nad ydym ni yn anghymmeradwy.

7 Ac yr wyf yn gweddio ar Dduw na
wneloch chwi ddim drwg; nid fel yr ym-
ddangosom ni yn gymmeradwy, ond fel y
gwneloch chwi yr hyn fydd dda, er l bod o i Pen.
honom ni megis rhai anghymmeradwy. 6. 9.

8 Canys ni allwn ni ddim yn erbyn y
gwirionedd, ond dros y gwirionedd.
9 Canys llawen ydym m pan fyddom ni m i Cor.
yn weiniaid, a chwithau yn gryfion: a hyn 4. 10.
hefyd yr ydym yn ei ddymuno, sef eich per- Pen. 11.
ffithrwydd chwi. 30. a 12.

10 n Am hynny myfi yn absennol ydwyf 5. 9. 10.
yn ygrifenu r pethau hyn, fel pan fyddwyf n i Cor.
bresennol nad arferwyf dofter, o yn ol yr 4. 21.
awdurdod a roddes yr Arglwydd i mi er ad- Pen. 2. 3.
eilad, ac nid er dinystr. a 10. 2. a
12. 20. 21.

11 Bellach, frodyr, byddwch t wych. 10. 8.
Byddwch berffaith, diddaner chwi, p fyn- t iach.
iwrch yr un peth, byddwch heddychol; a p Rhuf.
Duw y cariad a'r heddych a fydd gyd â 12. 16.
chwi. i Cor. 1.

12 q Anrhyddedwch eich gilydd â chufan 10.
sanctiaid. Y mae'r holl saint yn eich an- 1 Petr.
nerch chwi. 3. 8.

13 Gras ein Harglwydd Iesu Grift, a char- q Rhuf.
iad Duw, a chymdeithas yr Yspryd Glân, 16. 16.
a fyddo gyd â chwi oll. Amen. i Cor. 16.

¶ Yr ail at y Corinthiaid a 'sgrifen- 20.
wyd o Philippi ym Macedonia, gyd i Thef. 5.
â Thitus a Luc. 1 Petr 5.
14.

¶ Epistol PAUL yr Apostol, at y GALATIAID.

PEN. I.

6 Y mae efe yn rhyfeddu iddynt ei adael ef a'r
efengyl cyn gynted; 8 ac yn mellidithio y rhai
a bregethant efengyl amgen nâ'r bon a bre-
getbai efe. 11 Nad gan ddynion y dyfodd
efe yr efengyl, eithr gan Dduw. 13 Ac y
mae efe yn dangos pa betb ydoedd efe cyn ei
alw, 17 a pha betb a wnaeth efe yn y man
wedi ei alw.

Bl. yr PAUL apostol (a nid o ddynion, na
Argl. thrwy ddyn, eithr b trwy Iesu Grift,
58. a Duw Dad, e yr hwn a'i cyfododd
ef o feirw)

a Adn. 11, 2 A'r brodyr oll y rhai fy gyd â mi, at
12. eglwyf Galatia.

b Tit. 1. 3. 3 d Gras fyddo i chwi a heddych oddi wrth
c Act. 2. Dduw Dad, a'n Harglwydd Iesu Grift;

d Rhuf. 1. 7. 4 e Yr hwn a'i rhoddos ei hun dros ein
1 Cor. 1. 3. pechodau, fel y'n gwareddai ni oddi wrth
2 Cor. 1. 2. fy byd drwg presennol, yn ol ewyllys Duw
Eph. 1. 2. a'n Tad ni:

Phil. 1. 2. 5 I'r hwn y byddo gogoniant yn oes oes-
Col. 1. 2. oedd. Amen.

1 Thef. 1. 1. 6 Y mae yn rhyfedd gennyf eich symmud
2 Thef. 1. 2. mor fuan oddi wrth yr hwn a'ch galwodd
e Tit. 1. 2. t i ras Crist, at efengyl arall:

f Eay 65. 7 g Yr hon nid yw arall; ond bod rhai
17. h yn eich trallodi chwi, ac yn chwennych
a 6. 5. ddatroi efengyl Grift.

1 Ioan 5. 19 g 2 Cor. 11. 4. h Act. 15. 1, 24. Pen. 5. 10, 12.

8 Eithr pe byddai i i ni, neu i angel o'r i i Cor.
nef, efangylu i chwi amgen nâ'r hyn a 16. 22.
efangylafom i chwi, bydded t anathema. t sellidi-
gedig.

9 Megis y rhag-ddywedafom, selly yr
ydwyf yr awrhon drachefn yn dywedyd,
Os efangyla neb i chwi amgen k nâ'r hyn a k Deut. 4.
dderbyniaf, bydded anathema. 2. a 12.

10 Canys yr awrhon l ai t peri credu dyn- 32.
ion yr wyf, ynte Duw? neu m a ydwyf fi yn Diar. 30. 6.
ceisio rhynghu bodd dynion? canys pe rhyngh- Dat. 22.
wn fodd dynion etto, ni byddwn was i Grift. 18.

11 Eithr yr ydwyf yn hyspyfu i chwi, 1 i Thef.
frodyr, am yr efengyl a bregethwyd gennyf 2. 4.
fi, nad yw hi t ddynol. t per-
m lago

12 Canys n nid gan ddyn y derbyniais i 4. 4.
hi, nac y'm dyfgywyd; eithr o trwy ddat- t yn ol
guddiad Iesu Grift. t dyn.

13 Canys chwi a glywfoch p fy ymar- 15. 1. 3.
weddiad i gynt yn y grefydd Iuddewig, i Adn. 1.
mi allan o feisur erlid eglwys Dduw, a'i han- o Eph.
rheithio hi; 3. 3.

14 Ac i mi gynnyddu yn y grefydd Iu- p Act.
ddewig yn fwy nâ llawer o'm cyfoedion 8. 3.
yn fy nghenedl fy hun, gan t fod yn fwy t ddwyn
awyddus i draddodiadau fy nhadau. t dyn.

15 Ond pan welodd Duw yn dda, q yr 1. 1.
hwn a'm neillduodd i o groth fy mam, ac r 2 Cor.
a'm galwodd i trwy ei ras, 4. 6.

16 r I ddatguddio ei fab ef ynos fi, fel s Act. 9.
s y pregethwn ef ym mhlith y cenhedli- 15. a 22.
oedd; 21.

t Mat. 16. oedd; yn y fan nid ymgynghorais â t chig
17. a gwaed:

12. Eph. 6. 17 Ac nid aethum † yn fy ol i Ierusalem
† i fynu. at y rhai oedd o'm blaen i yn apostolion;
ond mi a aethum i Arabia, a thrachefn y
dychwelais i Ddamascus.

28. 18 Yna ar ol tair blynedd u y daethum
u Act. 9. † yn fy ol i Ierusalem i ymweled â Phedr;
26. † i fynu. ac a arhofais gyd ag ef bymtheng niwrnod.

x Mat. 12. 19 Eithr neb arall o'r apostolion ni's
47. gwelais, ond x Iago brawd yr Arglwydd.

y Phil. 20 A'r pethau yr wyf yn eu hysgrifenu
1. 8. atoch, y wele, ger bron Duw, nad wyf yn
dywedyd celwydd.

21 Wedi hynny y daethum i wledydd
Syria a Cilicia;

22 Ac yr oeddwn heb fy adnabod wrth
z Rhuf. 16. 7. fy wyneb yn eglwyfi Judea y rhai z oedd
yng Nghrist:

23 Ond yn unig hwy a glywsent, fod yr
hwn oedd gynt yn ein herlid ni, yr awr-
hon yn pregethu y ffydd yr hon gynt a an-
rheithiafai.

24 A hwy a ogoneddafant Dduw ynof fi.
P E N. II.

1 Y mae efe yn dangos pa bryd yr aeth efe i
fynu i Ierusalem, ac i ba beth; 3 ac nad en-
waedafid ar Titus; 11 a gwrthwynebu o bono
ef Pedr. 14 Paham y mae efe ac eraill, a
brythau yn Iuddewon, yn credu y cânt eu
cyfiawnhau yng Nghrist trwy ffydd, ac nid
trwy weithredoedd; 20 ac na bo iddynt bwy,
y rhai a gyfiawnhwyd felly, fyw mewn
pechod.

52. YNA wedi pedair blynedd ar ddeg yr
aethum drachefn i fynu i Ierusalem
gyd â Barnabas, gan gymmeryd Titus he-
fyd gyd â mi.

2 Ac mi a aethum i fynu yn ol datgudd-
iad, ac a fynegais iddynt yr efengyl yr hon
yr wyf yn ei phregethu ym mhllith y Ce-
nhedloedd; ond o'r neilldu i'r rhai cyrifol,
rhag mewn un modd a fy mod yn rhedeg
yn ofer, neu ddarfod i mi redeg.

3 Eithr Titus, yr hwn oedd gyd â mi, er
ei fod yn Roegwr, ni chymhellwyd chwaith
i enwaedu arno:

4 A hynny o herwydd b y gau-frodyr a
ddygasid i mewn, y rhai a ddaethant i
mewn i yspio ein c rhyddid ni yr hon fydd
gennym yng Nghrist Iesu, fel y'n caethi-
went ni:

5 I ba rai nid ymroisom trwy ddarostyng-
iad, na ddo dros awr; fel yr arhofai d gwir-
ionedd yr efengyl gyd â chwi.

6 A chan y rhai a dybid eu bod yn rhyw
beth (pa fath gynt oeddynt, nid yw ddim i
mi: e nid yw Duw yn derbyn wyneb dyn)
canys y rhai † cyrifol ni 'chwanegafant
ddim i mi.

7 Eithr yn y gwrthwyneb, f pan wellant
ddarfod ymddiried i mi am efengyl y dien-
waediad, megis am efengyl yr enwaediad i
Pedr;

8 (Canys yr hwn oedd yn gweithredu yn
nerthol yn Pedr i apostoliaeth yr enwaed-
iad, g a nerthol-weithredodd ynof finnu
hefyd tu ag at y Cenhedloedd)

9 A phan wybu Iago, a Cephas, ac Ioan,
y rhai a dybid eu bod h yn golofnau, i y
gras a roddwyd i mi, hwy a roddafant i mi
ac i Barnabas ddehau-ddwylaw cymdeith-
as; fel yr elem ni at y cenhedloedd, a hwy-
thau at yr enwaediad.

10 Yn unig ar fod i ni gosio'r tlodion;
k yr hyn hefyd y bâm i ddiwyd i'w wneu-
thur.

11 A phan ddaeth Pedr i Antiochia, mi
a'i gwrthwynebas yn ei wyneb, am ei fod
i'w feio.

12 Oblegyd cyn dyfod rhai oddi wrth
Iago, l efe a fwytaodd gyd â'r Cenhedl-
oedd: ond wedi iddynt ddyfod, efe a gil-
iodd, ac a'i neillduodd ei hun oddi wrth-
ynt, gan ofni y rhai oedd o'r enwaediad.

13 A'r Iuddewon eraill hefyd a gyd-rag-
rithiafant ag ef; yn gymmaint ag y dygwyd
Barnabas hefyd i'w rhagrith.

14 Eithr pan welais i nad oeddynt yn
iawn droedio at m wirionedd yr efengyl,
mi a ddywedais wrth Pedr n yn eu gwydd
bwy oll, o Os wyt ti, a thi yn Iuddew, yn
byw fel y Cenhedloedd, ac nid fel yr Iu-
dewon, paham yr wyt ti yn cymmell y
Cenhedloedd i fyw yn Iuddewaidd?

15 Nyni, y rhai wrth naturiaeth ydym
p Iuddewon, ac nid o'r Cenhedloedd q yn
bechaduriaid,

16 Yn gwybod nad ydys yn cyfiawn-
hau dyn trwy weithredoedd y ddeddf, ond
s trwy ffydd Iesu Grift, ninnau hefyd a
gredafom yng Nghrist Iesu, fel y'n cyfiawn-
haer trwy ffydd Grift, ac nid trwy weith-
redoedd y ddeddf: oblegyd t ni chyfi-
awnheir un cnawd trwy weithredoedd y
ddeddf.

17 Ac os wrth geisio ein cyfiawnhau yng
Nghrist, y'n caed ninnau hefyd u yn bech-
aduriaid, a ydyw Crist am hynny yn weini-
dog pechod? Na atto Duw.

18 Canys os wyf fi yn adeiladu drachefn y
pethau a ddistrywiais, yr wyf yn fyngwneu-
thur fy hun yn drofeddwr.

19 Canys yr wyf fi x trwy y ddeddf y wedi
marw i'r ddeddf, fel y byddwn z fyw i
Dduw.

20 Mi z a groes-hoeliwyd gyd â Christ
eithr byw ydwyf; etto nid myfi, ond Crist
fydd yn byw ynof fi: a'r hyn yr ydwyf yr
awrhon yn ei fyw yn y cnawd, ei fyw yr
ydwyf trwy ffydd Mab Duw, b yr hwn a'm
carodd, ac a'i dodes ei hun drofod fi.

21 Nid wyf yn dirymmu gras Duw: ca-
nys c os o'r ddeddf y mae cyfiawnder, yna y
bu Crist farw yn ofer.

P E N. III.

1 Mae efe yn gasyn pa beth a'u cynhyrfodd
bwy i ymadael â'r ffydd, ac i lymu wrth y
gyfraith. 6 Y rhai a gredant a gyfiawn-
beir, 9 ac a fendithir gyd ag Abraham: 10
a byn y mae efe yn ei ddangos trwy lawer o
refymau.

O Y Galatiaid ynfyd, a pwy a'ch † lly-
gadtynodd chwi fel nad ufuddhaech
i'r gwirionedd, i ba rai o faen eu llygaid
y portreiadwyd Iesu Grift, wedi ei groes-
hoelio yn eich plith?

2 Hyn yn unig a ewyllysiaf ei ddyfgu
gennych; Ai wrth weithredoedd y ddeddf
y derbyniasoch b yr Yspryd, ynte wrth
wrandawriad ffydd?

3 A ydych chi mor ynfyd? gwedi i
chwi ddechreu yn yr Yspryd, a berffeithir
chwi yr awrhon yn y cnawd?

4 c A ddioddefasoch gymmaint yn ofer?
os yw ofer hefyd.

5 Yr hwn gan hynny fydd yn trefnu i
chwi yr Yspryd, ac yn gwneuthur gwrth-
iau yn eich plith, ai o weithredoedd y
ddeddf, neu o wrandawriad ffydd y mae?

6 Megis y credodd d Abraham i Dduw,
ac y cyfrifwyd iddo yn gyfiawnder.

7 Gwybyddwch felly mai e y rhai fy o
ffydd, y rhai hynny yw plant Abraham.

8 f A'r

8 f A'r ysgrythyr yn rhag-weled mai trwy ffydd y mae Duw yn cyfiawnhau'r cenhedloedd, a rag-efangylodd i Abraham, gan ddywedyd, g Ynot ti y bendithir yr holl genhedloedd.

9 Felly gan hynny, y rhai fy o ffydd a fendithir gyd ag Abraham ffyddlon.

10 Canys cynnifer ag y fy o weithredoedd y ddeddf, dan feldith y maent: canys ysgrifenyd, h Melldigedig yw pob un nid yw yn aros yn yr holl bethau a ysgrifenyd yn llyfr y ddeddf, i'w gwneuthur hwynt.

11 Ac i na chyfiawnheir neb trwy'r ddeddf ger bron Duw, eglur yw: oblegyd, k Y cyfiawn a fydd byw trwy ffydd.

12 I A'r ddeddf nid yw o ffydd: eithr, m Y dyn a wna y pethau hynny, a fydd byw ynddynt.

13 n Crist a'n llwyr-brynnodd oddi wrth feldith y ddeddf, gan ei wneuthur yn feldith trofom: canys y mae yn ysgrifenedig, o Melldigedig yw pob un fydd ynghrôg ar bren:

14 Fel y delai bendith Abraham ar y Cenhedloedd, trwy Grift Iesu; fel y derbynem p addewid yr Ysryd trwy ffydd.

15 Y brodyr, dywedyd yr wyf ar wedd ddynol; q Cyd na byddo ond t ammod dyn, wedi y cadarnhaer, nid yw neb yn ei ddirymmu, neu yn rhoddi atto.

16 r I Abraham y gwnaethpwyd yr addewidion, ac i'w had ef. Nid yw yn dywedyd, Ac i'w hadau, megis am lawer; ond megis am un, Ac i'w had di, yr hwn yw s Crist.

17 A hyn yr wyf yn ei ddywedyd, am yr ammod a gadarnhawyd o'r blaen gan Dduw yng Nghrist, nad yw y ddeddf t oedd bedwar cant a deg ar hugain o flynyddoedd wedi, yn ei ddirymmu, u i wneuthur yr addewid yn ofer.

18 Canys x os o'r ddeddf y mae yr etiffeddiaeth, nid yw t hayach o'r addewid: ond Duw a'i rhad-roddodd i Abraham trwy addewid.

19 Beth gan hynny yw'r ddeddf? y Oblegyd trofeddau y rhoddwyd hi yn ychwaneg, hyd oni ddalai'r had, i'r hwn y gwnaethid yr addewid; a bi z a drefnwyd trwy angylion yn llaw a cyfryngwr.

20 A chyfryngwr nid yw i un; ond Duw fydd un.

21 A ydyw y ddeddf gan hynny yn erbyn addewidion Duw? Na atto Duw: canys pe rhoifid deddf a allasai fywhau, yn wir o'r ddeddf y buasai cynawnder.

22 Eithr b cyd-gauodd e yr ysgrythyr bob peth dan bechod, fel y rhoddid yr addewid trwy ffydd Iesu Grift i'r rhai fy'n credu.

23 Eithr cyn dyfod ffydd, y'n cadwyd dan y ddeddf, wedi ein cyd-gau i'r ffydd, yr hon oedd i'w datguddio.

24 d Y ddeddf gan hynny oedd ein hathraw ni at Grift, fel y'n cyfiawnhaid trwy ffydd.

25 Eithr wedi dyfod ffydd, nid ydym mwyach dan athraw.

26 Canys chwi oll e ydych blant i Dduw trwy ffydd yng Nghrist Iesu.

27 Canys f cynnifer o honoch ag a feddydiwyd yng Nghrist, g a wisgafoch Grift.

28 h Nid oes nac luddew na Groegwr, nid oes na chaeth na rhydd, nid oes na gwryw na benyw: canys chwi oll i un ydych yng Nghrist Iesu.

29 Ac k os eiddo Crist ydych, yna had

Abraham ydych, ac l etifeddion yn ol yr addewid.

P E N. IV.

1 Ein bod ni dan y ddeddf byd ddyfodiad Crist, fel y mae'r etifedd dan ei ymgeleddwr nes ei ddyfod i'w oed: 5 eithr darfod i Grift ein rhyddhau ni oddi wrth y ddeddf: 7 nad ydym ni gan hynny weisfen iddi mwyach. 14 Y mae efe yn cofio eu bewyllys da bwynt tu ag atto ef, a'r eiddo yntan tu ag attynt bewytbau; 22 ac yn dangos mai meibion i Abraham ydym ni, o'r wraig rydd.

A Hyn yr wyf yn ei ddywedyd: dros gymmaint o amser ag y mae'r etifedd yn fachgen, nid oes dim rhagor rhyngddo a gwas, er ei fod yn arglwydd ar y cwbl;

2 Eithr y mae efe dan ymgeleddwyr a llywodraethwyr, hyd yr amser a osodwyd gan y tad.

3 Felly ninnau hefyd, pan oeddym fechgyn, oeddym gaethion dan a wyddorion y byd:

4 Ond b pan ddaeth cyflawnder yr amser, y danfonodd Duw ei Fab, c wedi ei wneuthur d o wraig, e wedi ei wneuthur dan y ddeddf;

5 Fel y prynai y rhai oedd dan y ddeddf, f fel y derbynem y mabwysiad.

6 Ac o herwydd eich bod yn feibion, yr anfonodd Duw g Ysryd ei Fab i'ch calonnau chwi, yn llefain, Abba, Dad.

7 Felly nid wyt ti mwy yn was, ond yn fab; h ac os mab, etifedd hefyd i Dduw trwy Grift.

8 Eithr y pryd hynny, pan oeddych heb adnabod Duw, i chwi a wafanaethafoch y rhai wrth naturiaeth nid ydynt dduwiau.

9 Ac yn awr, k a chwi yn adnabod Duw, ond yn hytrach yn adnabyddus gan Dduw, l pa fodd yr ydych yn troi t drachefn at m yr egwyddorion llef a thlodion, y rhai yr ydych yn chwennych drachefn o newydd eu gwafanaethu?

10 n Cadw yr ydych ddiwrnodiau, a misoedd, ac amseroedd, a blynyddoedd.

11 Y mae arnaf ofn am danoch, rhag darfod i mi boeni wrthych yn ofer.

12 Byddwch fel f fi, canys yr wyf fi fel chwi, y brodyr, attolwg i chwi: o ni wnaethoch i mi ddim cam.

13 A chwi a wyddoch mai p trwy wendid ycnawd yrefangylais i chwi y waith gyntaf.

14 A'm profedigaeith, yr hon oedd yn fy nghnawd, ni ddiystyrafoch, ac ni ddirmygafoch; eithr chwi a'm derbyniasoch q megis angel Duw, r megis Crist Iesu.

15 Beth wrth hynny oedd eich dedwyddwch chwi? canys tyftio yr wyf i chwi, pe buasai bosibl, y tynnafech eich llygaid, ac a'i rhoifech i mi.

16 A aethum i gan hynny yn elyn i chwi, wrth ddywedyd i chwi y gwir?

17 Y maent yn rhoi s mawr-serch arnoch, ond nid yn dda; eithr chwennych y maent t eich cau chwi allan, fel y rhoddoch sawr-serch arnynt hwy.

18 Eithr da yw dwyn mawr-serch mewn peth da yn wastadol, ac nid yn unig tra fyddwyf bresennol gyd â chwi.

19 t Fy mhiant bychain, y rhai yr wyf t i Cor. yn eu hesgor drachefn, hyd oni ffurfier Crist ynnoch,

20 Ac mi a fynwn pe bawn yn awr gyd â chwi, a newidio fy llais; o herwydd yr wyf yn ammeu t o honoch.

58.

a Col. 2.

20.

b Marc 1.

15.

c Eph. 1. 10.

c Ioan 1.

14.

d Rhuf. 1. 3.

Phil. 2. 7.

d Gen. 3.

15.

e Mat. 5.

f Ioan 1.

12.

Pen. 3. 26.

Eph. 1. 5.

g Rhuf. 8.

15.

h Rhuf. 8.

16, 17.

i 1 Cor.

12. 2.

Eph. 2.

11, 12.

k 1 Cor. 8.

3. a 13. 12.

l Col. 2.

20.

m Heb. 7.

n Rhuf.

14. 5.

o Col. 2. 16.

p 2 Cor. 2.

5.

q 1 Cor.

2. 3.

r 2 Cor. 11.

30.

s Mal. 2.

7.

t Zec. 12. 8.

r Mat. 10.

40.

u Ioan 13.

20.

v 1 Thef. 2.

13.

s Rhuf.

10. 2.

t 2 Cor. 11.

2.

u ein cau

ni.

v 1 Cor.

4. 15.

w Philen.

10.

x Iago 1. 18.

y am da.

noch.

21 Dywedwch i mi, y rhai ydych yn chwennych bod dan y ddeddf, onid ydych chiwi yn clywed y ddeddf?

22 Canys y mae yn ysgrifenedig, fod i Abraham ddau fab; u un o'r wafanaeth-ferch, ac x un o'r wraig rydd.

23 Eithr yr hwn oedd o'r wafanaeth-ferch, y a aned yn ol y cnawd; a'r hwn oedd o'r wraig rydd, trwy'r addewid.

24 Yr hyn bethau ydynt mewn t alegori: canys y rhai hyn yw y ddau t destament; un yn ddiau o fynydd Sina, yn cenhedlu i gaethiwd, yr hon yw Agar:

25 Canys yr Agar yma yw mynydd Sina yn Arabia, ac y mae yn cyfateb i'r Jerusalemydd yn awr, ac y mae yn gaeth bi a'i phlant.

26 Eithr z y Jerusalemydd honno uchod fydd rydd, yr hon yw ein mam ni oll.

27 Canys ysgrifenedig yw, a Llawenhâ, di yr amhlantadwy, yr hon nid wyt yn eppilio; tor allan a llefa, yr hon nid wyt yn egor: canys i'r t unig y mae llawer mwy o blant nag i'r hon y mae iddi wr.

28 A ninnau, frodyr, megis yr oedd Isaac, ydym b blant yr addewid.

29 Eithr megis y pryd hynny, c yr hwn a anwyd yn ol y cnawd a erlidia yr hwn a anwyd yn ol yr Yspryd, felly yr awrhon hefyd.

30 Ond beth y mae'r d ysgrhythyr yn ei ddywedyd? c Bwrw allan y wafanaeth-ferch, a'i mab: canys f ni chaiff mab y wafanaeth-ferch etifeddu gyd â mab y wraig rydd.

31 Felly, frodyr, nid plant i'r wafanaeth-ferch ydym, ond i'r wraig rydd.

P E N. V.

1 Y mae efe yn eu bannog brwy i sefyll yn eu rhyddid, 3 ac nad arferont enwaediad; 13 eithr yn bytrach cariad, yr hwn yw cyflawnder y gyfraith. 19 Y mae efe yn rhifo gweithredoedd y cnawd, 22 a ffrowyth-au'r Yspryd; 25 ac yn eu bannog i rodio yn yr Yspryd.

58. Sefwch gan hynny yn a y rhyddid â'r hon y rhyddhaodd Crist ni; ac na ddalier chwi drachefn b dan iau caethiwd.

2 Wele, myfi Paul wyf yn dywedyd wrthyhych, c Os enwaedir chwi, ni lesâ Crist ddim i chwi.

3 Ac yr wyf yn tyftiolaethu drachefn i bob dyn a'r a enwaedir, ei fod ef yn ddyledwr i t gadw yr holl ddeddf.

4 Chwi a aethoch yn ddifudd oddi wrth Crist, y rhai ydych yn ymgyswngwch yn y ddeddf: chwi a syrthiafoch ymaith oddi wrth ras.

5 Canys nyni yn yr Yspryd trwy ffydd ydym yn disgwyl d gobaith cyfiawnder.

6 Canys e yng Nghrist Iesu ni all enwaediad ddim, na dienwaediad; ond f ffydd yn gweithio trwy gariad.

7 Chwi g a redafoch yn dda; h'pwy a'ch t rhwyfirodd chwi, fel nad ufuddhaech i'r gwrionedd?

8 Y cyngor hwn nid yw oddi wrth yr hwn i fydd yn eich galw chwi.

9 k Y mae ychydig lefain yn lefeinio'r holl does.

10 l Y mae gennyf fi hyder am danoch yn yr Arglwydd, na fyniwrch chwi ddim arall: ond m y neb fydd yn eich trallodi a ddwg farnedigaeath, pwy bynnag fyddo.

11 A myfi, frodyr, os yr enwaediad etto yr wyf yn ei bregethu, a paham y'm her-

ludir etto? yn wir tynnwyd ymaith o dram-gwydd y groes.

12 p Mi a fynwn, ie, pe torrid ymaith y rhai fy yn aflonyddu arnoch.

13 Canys i ryddid y'ch galwyd chwi, frodyr: yn unig q nac arferwch y rhyddid yn achlysur i'r cnawd, ond r trwy gariad gwafanaethwch eich gilydd.

14 Canys s yr holl ddeddf a gyflawnir mewn un gair, sef yn hwn; t Câr dy gymydog fel ti dy hun.

15 Ond os t cnoi a thraslyngcu eich gilydd yr ydych, gwyliwch na ddifethir chwi gan eich gilydd.

16 Ac yr wyf yn dywedyd, u Rhodiwrch yn yr Yspryd, ac t na chyflawnwch drachwant y cnawd.

17 Canys y mae'r * cnawd yn chwenychu yn erbyn yr Yspryd, a'r Yspryd yn erbyn y cnawd: a'r rhai hyn a wrthwynebant eu gilydd, x fel na alloch wneuthur beth bynnag a ewyllysioch.

18 Ond y os gan yr Yspryd y'ch arweinir, nid ydych dan y ddeddf.

19 Hefyd z amlwg yw gweithredoedd y cnawd; y rhai yw, Tor-priodas, godineb, aflendid, anlladrwydd.

20 Delw-addoliaeth, fwyn-gyfaredd, t cafineb, cynhennau, gwynfydau, llid, ymrysonau, ymbleidio, heresia, u

21 Cynfigennau, llofruddiaeth, meddwod, cyfeddach, a chyffelyb i'r rhai hyn: am y rhai yr wyf fi yn rhag-ddywedyd wrthyhych, megis ag y rhag-ddywedais, a na chaiff y rhai fy'n gwneuthur y cyfryw bethau etifeddu teyrnas Dduw.

22 Eithr b ffrowyth yr Yspryd yw, Cariad, llawenydd, tangnefedd, hir-ymaros, cymmwynafgarwch, daioni, ffydd, addfwynder, t dirwest:

23 c Yn erbyn y cyfryw nid oes ddeddf.

24 A'r rhai fydd yn eiddo Crist, d a groes-hoeliasant y cnawd, a'i wyliau, a'i chwantau.

25 e Os byw yr ydym yn yr Yspryd, rhodiwn hefyd yn yr Yspryd.

26 f Na fyddwn wag-ogoneddgar, gan ymnnog ein gilydd, gan ymgynfigennu wrth ein gilydd.

P E N. VI.

1 Y mae efe yn eu bannog brwy i ymddiwy yn llariaidd tu ag at frawd a lithbrodd; 2 ac i ddwyn bob un faich ei gilydd: 6 i fod yn bael tu ag at eu dysgarwyr; 9 ac na ddiffigiont yn gwneuthur da. 12 Y mae efe yn dangos pa betb yw amcan y rhai fy'n pregethu'r enwaediad. 14 Nad yw efe yn gorfoleddu mewn dim, ond ynghrôes Crist.

Y Brodyr, a os goddiweddir dyn ar ryw fai, chwyhychi b y rhai yspydol, adgyweiriwch y cyfryw un mewn yspryd addfwynder; gan dy ystyried dy hun, rhag dy demtio dithau.

2 Dygwch feichiau eich gilydd, ac felly cyflawnwch c gyfraith Crist.

3 Oblegyd d os tybia neb ei fod yn rhyw beth, ac yntau heb fod yn ddim, y mae efe yn ei t dwyllo ei hun.

4 Eithr e profed pob un ei waith ei hun; ac yna y caiff orfoledd ynddo ei hun yn unig, ac f nid mewn arall.

5 Canys g pob un a ddwg ei faich ei hun.

Luc 18. 11. g i Cor. 3. 8.

h i Cor. 9. 6 A h chyfranned yr hwn a ddyfgywyd yn
 11, 14. y gair, a'r hwn fydd yn ei ddyfgy, ym
 mhob peth da.
 i i Cor. 6. 7 i Na thwyller chwi. Ni watworir
 9. Duw: canys k beth bynnag a hauo dyn,
 k Luc 16. hynny hefyd a fed efe.
 25. 8 Oblegyd i yr hwn fydd yn hau i'w
 Rhuf. 2. gnawd ei hun, o'r cnawd a fed lygrediga-
 6. aeth: eithr yr hwn fydd yn hau i'r Ysryd,
 2 Cor. 9. o'r Ysryd a fed fywyd tragywyddol.
 6. 9 Eithr m yn gwneuthur daioni na ddi-
 Job 4. 8. ogwn: canys yn ei iawn bryd y medwn,
 i Rhuf. 8. n oni ddiffygiwn.
 13. 10 Am o hynny tra'r ydym yn cael am-
 m 2 Thef. fer cyfaddas, gwnawn dda i bawb, ond yn
 3. 13. enwedig i'r rhai sy o p deulu'r ffydd.
 n Heb. 12. 3, 5. 11 Gwelwch cyhyd y llythyr a' sgrifen-
 o Ioan 12. ais atoch a'm llaw fy hun.
 35. 12 Cynnifer ag fy yn ewyllysio ymdec-
 i Thef. 5. cau yn y cnawd, y rhai hyn fy yn eich
 15. cymmell i'ch enwaedu; q yn unig fel nad
 p Eph. 2. erlidier hwy oblegyd croes Crist.
 19. q Phil. 3. 18.

13 Canys nid yw y rhai a enwaedir, eu
 hunain yn cadw'r ddeddf; ond ewyllysio
 y maent enwaedu arnoch chwi, fel t y
 gorfoleddont yn eich cnawd chwi. t yr ym-
 14 Eithr na atto Duw i mi ymfirostio frustion.
 ond ynghrôes ein Harglwydd Iesu Grist, t ha un y.
 trwy t yr hwn r y croes-hoeliwyd y byd i r Rhuf. 6.
 mi, a minnau i'r byd. 6.
 15 Canys s yng Nghrist Iesu ni ddichon Pen. 2. 20.
 enwaediad ddim, na dienwaediad, ond s i Cor. 7.
 t creadur hewydd. 19.
 16 u A chynnifer ag a rodiant yn ol y Pen. 5. 6.
 rheol hon, tangnefedd arnynt a thrugaredd, Col. 3. 11.
 ac ar x Israel Duw. t 2 Cor. 5.
 17 O hyn allan na fined neb fi: canys 17.
 y dwyn yr wyf fi yn fy nghorph nodau'r u Sal. 125.
 Arglwydd Iesu. 5.
 18 Gras ein Harglwydd Iesu Grist a fyddo x Rhuf. 2.
 gyd â'ch ysryd chwi, frodyr. Amen. 29. a 4. 12.
 4. 10. Pen. 3. 9.
 Phil. 3. 3.
 y i Cor. 4. 10.

¶ At y Galatiaid yr ysgrifenwyd o
 Rufain.

¶ Epistol PAUL yr Apostol, at yr EPHESIAID.

PEN. I.

1 Ar ol cyfarch yr Ephefiaid, 3 a ddiolch
 drostynt, 4 y mae efe yn crybwyll am ein
 betholedigaeth ni, 6 a'n mabwysiad trwy
 ras, 11 yr hyn yw gwir ffynnon iachawdwr-
 iaeth dyn: 13 ac am na ellir yn barwd
 gyrbaeddyd uchder y dirgelwch hwn, 16 y
 mae efe yn gweddio ar iddynt ddyfod 18 i
 gyflawn wybodaeth, 20 a meddiant o bono
 yng Nghrist.

Bl. yr
 Argl.
 64.

a Rhuf. 1. 7.
 2 Cor. 1. 1.
 b i Pedr 1. 3.
 c 2 Cor. 1. 3.
 t bethau, Pen. 6. 12.
 d 2 Tim. 1. 9.
 e Col. 1. 22.
 f Rhuf. 8. 29, 30.
 g Rhuf. 8. 15.
 Gal. 4. 5.
 t Neu, y rbad-
 garodd ni. h Mat. 3. 17.
 i Act. 20. 28.
 k Rhuf. 9. 23.
 Pen. 2. 7.
 a 3. 8, 16.
 Phil. 4. 19.
 l Rhuf. 16. 25.
 t Hyd lyzo-
 draethb
 cyflawn-
 der yr
 amferoedd
 i gynboi,
 &c.
 m Gal. 4. 4.
 Heb. 1. 2.
 n Col. 1. 20.
 o Act. 25. 18.
 p Col. 1. 12.

iant ef, y rhai o'r blaen a t obeithiafom
 yng Nghrist. t ymddir-
 iedafom.

13 Yn yr hwn y gobeithiasoch chwithau
 hefyd, wedi i chwi glywed gair y gwir-
 ionedd, efengyl eich iachawdwriaeth: yn
 yr hwn hefyd, wedi i chwi gredw, p y'ch
 feliwyd trwy Lân Ysryd yr addewid;

14 q Yr hwn yw t ernes ein hetiedd-
 iaeth ni, hyd r bryniad t y pwrcas, i fawl
 ei ogoniant ef.

15 O herwydd hyn minnau hefyd, s wedi
 clywed eich ffydd yn yr Arglwydd Iesu,
 a'ch cariad tu ag at yr holl faint,

16 t Nid wyf yn peidio â ddiolch drofoc,
 gan wneuthur coffa am danoch yn fy ngwe-
 ddiau;

17 Ar u i Dduw ein Harglwydd Iesu
 Grist, Tad y gogoniant, roddi i chwi Ys-
 cryd doethineb a datguddiad, trwy ei ad-
 nabod ef:

18 Wedi goleuo llygaid eich meddyliau;
 fel y gwypoch beth yw gobaith ei alwed-
 igiaeth ef, a pheth yw golud gogoniant ei
 etifeddiaeth ef yn y faint,

19 A pheth yw rhagorol fawredd ei
 nerth ef tu ag attom ni y rhai ym yn
 credw, x yn ol gweithrediad t nerth ei
 gadarnid ef;

20 Yr hon a weithredodd efe yng Nghrist,
 pan y cyfododd ef o feirw, ac z a'i gosod-
 odd i eistedd ar ei ddeheu-law ei hun yn
 y nefolion leodd,

21 a Goruwch pob b tywysogaeth, ac
 awdurdod, a gallu, ac arglwyddiaeth, a
 phob enw a enwir, nid yn unig yn y byd
 hwn, ond hefyd yn yr hwn a ddaw:

22 Ac c a ddarostyngodd bob peth dan
 ei draed ef, ac a'i rhoddes ef d yn ben
 uwch law pob peth i'r eglwys,

23 e Yr hon yw ei gorph ef, ei gyflawn-
 der ef f yr hwn fydd yn cyflawni oll yn
 oll.

d Pen. 4. 15, 16. e Rhuf. 12. 5. i Cor. 12. 27.
 a 5. 23, 30. Col. 1. 18. f i Cor. 12. 6. Pen. 4. 10.
 Col. 3. 21.

PEN. II.

1 Trwy gyffelybu yr hyn oeddym ni wrth
 3 naturiaeth, a'r hyn ydym ni s trwy
 ras, 10 y mae efe yn dangos dlarfod ein
 creu ni i weithrededd da; 13 a chan
 ein bod ni wedi ein droyn yn agos trwy
 Grist.

Griff, na ddylem ni fyw megis 11 Cenedl-
oedd, ac 12 efroniaid gynt; ond megis
19 cyd-ddinasyddion â'r saint, a theulu
Duw.

64. **A** Chwithau a fywbaodd efe, pan oedd-
ych feirw mewn camweddau a phech-
odau;

2 **Yn** y rhai y rhodiaf och gynt yn ol
helynt y byd hwn, yn ol e tywyfog llywod-
raeth yr awyr, yr yspryd fydd yr awrhon
yn gweithio dym mhiant anufudd-dod.

3 **Ym** mysg y rhai hwyd y bu ein hym-
arweddiad ni oll gynt, yn chwantau ein
cnawd, gan wneuthur ewyllysiau y cnawd,
a'r meddyliau; ac f yr oeddyd ni wrth nat-
uriaeth yn blant digofaint, megis eraill.

4 Eithr Duw, g yr hwn fydd gytoethog
o drugaredd, o herwydd ei fawr gariad
trwy yr hwn y carodd efe ni,

5 **He**, pan oeddyd feirw mewn camweddau,
a'n i cyd-fywhaodd ni gyd â Chrif
(* trwy ras t yr ydych yn gadwedig)

6 **Ac** a'n cyd-gyfododd, ac a'n gofododd i
gyd-eistedd yn y nefolion leodd yng Nghrist
Iesu:

7 **Fel** y gallai ddangos yn yr oesoedd a
ddeuai, ragorol olud ei ras ef, trwy ei gym-
mwynafgarwch i ni yng Nghrist Iesu.

8 Canys trwy ras yr ydych yn gadwedig,
k trwy ffydd; a hynny nid o honoch eich
hunain: l rhodd Duw ydyw:

9 **Nid** o weithredoedd, fel nad ym-
ffroftiai neb:

10 Canys n ei waith ef ydym, wedi ein
creu yng Nghrist Iesu i weithredoedd da,
y rhai a rag-ddarparodd Duw, fel y rhodiem
ni ynddynt.

11 **Am** hynny o cofiwch, a chwi gynt
yn Genhedloedd yn y cnawd, y rhai a elwid
yn ddienwaediad, gan yr hyn a elwir en-
waediad o waith llaw yn y cnawd;

12 **Eich** bod chwi y pryd hwnnw heb
Griff p wedi eich dieithrio oddi wrth wlad-
wriaeth Israel, ac yn efroniaid oddi wrth
q ammodau yr addewid, heb obaith gen-
nych, ac heb Dduw yn y byd:

13 **Eithr** yr awrhon yng Nghrist Iesu,
chwydychwi, y rhai oeddyd gynt ym mhell,
a wnaethpwyd yn agos trwy waed Crist.

14 **Canys** r efe yw ein tangnedd ni, s yr
hwn a wnaeth y ddau yn un, ac a ddattod-
odd ganol-fur y gwahaniaeth rhyngom ni;

15 **Ac** a ddrymmodd trwy ei gnawd
ei hun y gelyniaeth, sef deddi y gorchym-
ynion mewn ordeiniadau, fel y creai y
ddau ynddo ei hun yn un dyn u newydd,
gan wneuthur heddwch;

16 **Ac** fel y cymmodai y ddau â Duw
* yn un corph trwy'r groes, x wedi lladd
y gelyniaeth t trwyddi hi.

17 **Ac** efe a ddaeth ac y a bregethodd
dangnefedd i chwi y rhai pell, ac z i'r rhai
agos.

18 **Oblegyd** a trwyddo ef y mae i ni ein
dau ddyfodfa mewn un Yspryd at y Tad.

19 **Weithian** gan hynny nid ydych chwi
mwyach yn ddieithriaid a dyfodiaid, ond
b yn gyd-ddinasyddion â'r saint, ac c yn
deulu Duw;

20 **Wedi** eich d goruwch adeiladu e ar
fail yr apostolion a'r prophwydi, ac Iesu
Griff ei hun f yn ben congl-fan.

21 **G** Yn yr hwn y mae yr holl adeilad

22 **E** yw 28. 16. g Pen. 4. 16.

wedi ei chymmwyd gyd-gyffylltu, yn cyn-
nyddu h yn deml sanctaidd yn yr Ar-
glwydd:

22 **I** Yn yr hwn y'ch cyd-adeiladwyd
chwithau yn breswylfod i Dduw trwy yr
Yspryd.

P E N. III.

1 **Darfod** byspysu i Paul, trwy ddatguddiad,
5 guddiedig ddirgelwch 6 cadwedigaeth y
Cenedloedd: 8 ac mai iddo ef y rhoifid
y gras i'w 9 bregethu ef. 13 Y mae efe
yn dymuno arnynt na lwfrhaont oblegyd
ei flinderau ef; 14 ac yn gweddi 19 ar
iddynt wybod mawr gariad Duw tu ag
attynt.

E R mwyn hyn, myfi Paul, a carcharor
Iesu Griff b trof och chwi y Cenedl-
oedd;

2 **Os** clywfoch am e oruchwyliaeth gras
Duw, d yr hon a roddwyd i mi tu ag at-
toch chwi:

3 **Mai** trwy f ddatguddiad yr hyspysodd
g efe i mi y dirgelwch (h megis y l'grifen-
ais o'r blaen ar ychydig eiriau,

4 **With** yr hyn y gellwch, pan ddarllen-
och, wybod fy neall i yn nirdelwch Crist)

5 **I** Yr hwn yn oesoedd eraill nid eglur-
wyd i feibion dynion, fel y mae yr awrhon
wedi ei ddatguddio i'w sanctaidd apostolion
a'i brophwydi trwy'r Yspryd;

6 **Y** byddai'r Cenedloedd k yn gyd-
etifedion, ac l yn gyd-gorph, ac m yn gyd-
gyfrannogion o'i addewid ef yng Nghrist,
trwy'r efengyl:

7 **I** r hon y'm gwnaed i yn weinidog, n yn
ol rhodd gras Duw yr hwn a roddwyd i
mi, yn ol o grymmus weithrediad ei allu
ef.

8 **I** mi, p y llai nâ'r lleiaf o'r holl saint, y
rhoddwyd y gras hwn, q i efangyl ym
mysg y Cenedloedd anchwiliadwy olud
Crist;

9 **Ac** i egluro i bawb beth yw cymdeith-
as r y dirgelwch, yr hwn oedd guddiedig
o ddechreuad y byd yn Nuw, s yr hwn
a greodd bob peth trwy Iesu Griff:

10 **Fel** y byddai yr awrhon yn hyspys
i'r u tywyfogaethau ac i'r awdurdodau
yn y nefolion leodd, trwy'r eglwys, fawr
amryw ddoethineb Duw,

11 **Yn** ol yr arfaeth dragywyddol yr
hon a wnaeth efe yng Nghrist Iesu ein
Harglwydd ni:

12 **Yn** yr hwn y mae i ni hyfdr, a x dy-
fodfa mewn hyder, trwy ei ffydd ef.

13 **O** herwydd pahan yr wyf yn dy-
muno na lwfrhaoch oblegyd ty mlinderau
i z drefoch, yr hyn yw eich gogoniant chwi.

14 **O** herwydd hyn yr wyf yn plygu fy
ngliniau at Dad ein Harglwydd Iesu Griff,

15 **O'r** hwn yr enwir yr holl t deulu
yn y nefoedd ac ar y ddaear,

16 **Ar** roddi o hono ef i chwi, yn ol * cy-
foeth ei ogoniant, fod wedi ymgadarnhau
mewn nerth, trwy ei Yspryd ef, yn a y
dyn oddi mewn;

17 **A'r** fod Crist yn trigo trwy ffydd yn
eich calonau chwi;

18 **Fel** y galloch, b wedi eich gwreiddio
a'ch feilio mewn cariad, ymgyffred gyd
â'r holl saint, beth yw'r lled, a'r hyd, a'r
dyfnder, a'r uchder;

19 **A** gwybod cariad Crist, yr hwn fydd
uwch law gwybodaeth, fel y'ch cyflawnr
â holl gyflawnder Duw.

a Rhuf. 7. 22. 2 Cor. 4. 16.

9 Rhuf. 20 Ond e i'r hwn a ddichon wneuthur yn dra-rhagorol y tu hwnt i bob peth yr ydym ni yn eu dymuno, neu yn eu meddwl, yn ol y nerth fydd yn gweithredu ynom ni,

21 Iddo ef y byddo y gogoniant yn yr eglwys trwy Grift Iesu, dros yr holl genhedlaethau, hyd yn oes oesoedd. Amen.

P E N. IV.

1 Ymae yn eu bannog brwynt i undeb; 7 ac yn dangos bod Duw yn rhoddi amryw 11 ddoniau i ddynion, er mwyn 13 adeiladaeth ei eglwys, ai 16 chynnydd yng Nghrist. 18 Ymae efe yn eu galw brwynt oddi wrth ammburdeb y Cenhedloedd, 24 i wifgo y dyn newydd; 25 ac i fwrw ymaith gelwydd, 29 ac ymadrodd llygreddig.

64.

D Eisyf gan hynny arnoch yr wyf fi, a y carcharor yn yr Arglwydd, b ar rodio o honoch yn addas i'r alwedigaeth y'ch galwyd iddi,

2 c Gyd â phob gostyngeddrwydd ac addfwynder, ynghyd â hir-ymaros, gan oddef eich gilydd mewn cariad;

3 Gan fod yn ddyfal i gadw undeb yr Ysryd ynghwylwm tangnefedd.

4 d Un corph fydd, ac e un Ysryd, megis ac y'ch galwyd yn un gobaith eich galwedigaeth;

5 f Un Arglwydd, un ffydd, un bedydd,

6 g Un Duw a Thad oll, yr hwn fydd goruwch oll, a thrwy oll, ac ynoch oll.

7 Eithr h i bob un o honom y rhoed gras yn ol mesur dawn Crist.

8 O herwydd paham y mae efe yn dywedyd, i Pan ddychafodd i'r uchelder, k efe a gaethiwodd t gaethiwed, ac a roddes roddion i ddynion.

9 (1 Eithr efe a ddychafodd, beth yw ond darfod iddo hefyd ddisgyn yn gyntaf i barthau isaf y ddaear?)

10 Yr hwn a ddisgynodd, yw yr hwn hefyd a esgynodd goruwch yr holl nesoedd, m fel y t cyflawnai bob peth)

11 n Ac efe a roddes rai yn apostolion, a rhai yn brophwydi, a rhai o yn efangylwyr, a rhai yn fugeiliaid ac p yn athrawon;

12 I berffwrthio'r faint, i waith y weinidogaeth, i adeilad q corph Crist:

13 Hyd oni ymgyfarfyddom oll t yn undeb ffydd, a gwybodaeth Mab Duw, yn wr perffaith, at fefur t oedran cyflawnder Crist:

14 Fel na byddom mwyach r yn blant, s yn bwhwmmen ac yn ein cylch-arwain â phob awel dysgeidiaeth, trwy hocced dynion, trwy gyfrwyddra i gynllwyn t i dwyllo:

15 Eithr, t gan fod yn t gywir mewn cariad, u cynnyddu o honom iddo ef ym mhob peth, x yr hwn yw'r pen, fef Crist:

16 y O'r hwn y mae'r holl gorph wedi ei gyd-ymgynnull a'i gyd-gysylltu, trwy bob t cymmal cynhaliadaeth, yn ol y nerthol weithrediad ym mesur pob rhan, yn gwneuthur cynnydd y corph, i'w adeiladu ei hun mewn cariad.

17 Hyn gan hynny yr wyf yn ei ddywedyd ac yn ei dystiolaethu yn yr Arglwydd, z na rodioch chwi mwyach fel y mae'r Cenhedloedd eraill yn rhodio, a yn oferedd eu meddwl;

18 Wedi tywyllu eu deall, b wedi ymddieithrio oddi wrth fuchedd Dduw, trwy'r

anwybodaeth fydd ynddynt, trwy t c ddallineb eu calon:

19 Y rhai wedi diddarbodi, d a ymroisant i drythyllwch, i wneuthur pob afendid yn unchwant.

20 Eithr chwydchi nid felly y dysgasoch Grift;

21 Os bu i chwi ei glywed ef, ac os dysgwyd chwi ynddo, megis y mae'r gwirionedd yn yr Iesu:

22 e Dodi o honoch heibio, o ran f yr ymarweddiad cyntaf, g yr hen ddyd, yr hwn fydd lygreddig yn ol y chwantau twyllodrus;

23 Ac h ymadnewyddu yn yspryd eich meddwl;

24 A i gwisgo y dyn newydd, yr hwn yn ol Duw a gwydd mewn cyflawnder t a gwir sancteiddrwydd.

25 O herwydd paham, gan fwrw ymaith gelwydd, k dywedwch y gwir bob un t wrth ei gymmydog: oblegyd l aelodau ydym i'n gilydd.

26 m Digiwch, ac na phechwch: na fachluded yr haul ar eich digofaint chwi:

27 Ac n na roddwch le i ddiabol.

28 Yr hwn a ladrattaodd, na ladratted mwyach: eithr yn hytrach o cymmered boen, gan weithio â'i ddwyllaw yr hyn fydd dda; fel y byddo ganddo beth i'w t gyfrannu i'r hwn y mae angen arno.

29 p Na ddeued un ymadrodd llygreddig allan o'ch genau chwi, ond q y cyfryw un ag a fyddo da i adeiladu yn fuddiol, fel y paro ras i'r gwrandawr.

30 Ac r na thristewch Lân Ysryd Duw, s trwy'r hwn y'ch feliwyd hyd ddydd t prynedigaeth.

31 u Tynner ymaith oddi wrthych bob chwerwedd, a lliid, a dig, a llefain, a chabl-edd, gyd â phob drygioni.

32 x A byddwch gymmwynafgar i'ch gilydd, yn dosturiol, y yn maddeu i'ch gilydd, megis y maddeuodd Duw t er mwyn Crist i chwithau.

Col. 3. 12, 13. y Mat. 6. 14. Marc 11. 25. t yng Nghrist.

P E N. V.

2 Ar ol cyngborion cyffredinol i garu eu gilydd,

3 ac i ocbelyd godineb, a 4 phob afendid, 7 ac i bridio â chytal â'r annurwiol, 15 ac i rodio yn ddiesgeulus, 18 ac i fod yn llaw o'r Ysryd; 22 y mae efe yn dyfod at ddyledion gwahanredol: pa fodd y dylai gwagedd usuddbâu i'w gwyr, 25 a gwyr garu eu gwagedd, 32 megis y mae Crist yn caru ei eglwys.

2 B Yddwch gan hynny ddilynwyr Duw, 64. fel plant anwyl;

2 A b rhodiwch mewn cariad, c megis y carodd Crist ninnau, ac a'i rhoddodd ei hun drosom ni, yn offiwm ac yn aberth i Dduw o arogl peraid.

3 Eithr d godineb, a phob afendid, neu gybydd-dra, na enwer chwaith yn eich plith, megis y gweddai i faint;

4 e Na t ferthedd, nac ymadrodd ffol, na choeg ddigrifwch, pethau nid ydynt weddus: eithr yn hytrach rhoddi diolch.

5 Canys yr ydych chwi yn gwybod hyn, am f bob putteiniwr, neu aflan, neu gybydd g yr hwn fydd ddellw-addolwr, nad oes iddynt etifeddiaeth yn nheyrnas Crist, a Duw.

h Mat. 24. 6 h Na thwyllled neb chwi â geiriau ofer :
4. canys oblegyd y pethau hyn i y mae dig-
Col. 2. 4. ofaint Duw yn dyfod k ar blant yr t anu-
8, 18. fudd-dod.

18. 7 Na fyddwch gan hynny gyfrannogion
k Pen. 2. 2. â hwynt.

† angbred- 8 Canys yr oeddych chwi t gynt yn
iniaeth. dywyllwch, ond yr awrhon l goleuni ydych
† ryw amfer. yn yr Arglwydd : rhodiwch fel m plant y
12 Cor. 3. goleuni ;

18. 9 (Canys n firwyth yr Ysryd fydd ym
1 Thes. 5. mhob daioni, a chyfiawnder, a gwirionedd)

5. 10 Gan brofi o beth fydd gymmeradwy
m Luc 16. gan yr Arglwydd.

8. n Gal. 5. 11 Ac p na fydded i chwi gyd-gyfeillach
22. a q gweithredoedd anffirwythlawn y ty-
o Rhuf. 12. wyllwch, eithr yn hytrach argyoeiddwch
p 1 Cor. 5. hwynt.

9. a 10. 20. 12 Canys brwnt yw adrodd y pethau a
q Rhuf. 6. 21. a 13. wneir ganddynt hwy yn ddirgel.

12. 13 Eithr r pob peth, wedi t r argyoedder,
Gal. 6. 8. a eglurir gan y goleuni : canys beth bynnag
r Ioan 3. fydd yn egluro, goleuni yw.

20. 21. 14 O herwydd pahan y t mae efe yn
Heb. 4. 13. dywedyd, s Deffro di yr hwn wyt yn cystgu,
† y dat- a t chysgod oddi wrth y meirw ; a Chrïst
guddier. † mae yn. a oleua i ti.

† Esay 60. 15 u t Gwelwch gan hynny pa fodd y
1. rhodioc yn ddiefgeulus, nid fel annoeth-
Rhuf. 13. ion, ond fel doethion ;

11. 12. 16 Gan brynu r amfer, x oblegyd y dydd-
t Ioan 5. iau fyddrwyg.

25. 17 Am hynny na fyddwch annoethion,
Rhuf. 6. eithr y yn deall beth yw ewyllys yr Ar-
4. 5. glwydd.

Pen. 2. 5. 18 Ac z na feddwer chwi gan win, yn
Col. 3. 1. yr hyn y mae gormodedd ; eithr llanwer
† Edrych- chwi â'r Ysryd ;

wch. x Preg. 19 Gan lasaru wrth eich gilydd a mew'n
11. 2. salmau, a hymnau, ac odlau ysprydol ;

Ioan. 12. gan ganu a phyngcio yn eich calon i'r
35. Arglwydd ;

Pen. 6. 13. 20 b Gan ddiolch yn wastad i Dduw a'r
Gal. 6. 10. z Diar. 20. Tad, am pob peth c yn enw ein Harglwydd
1. a 23. 20. Iesu Grist ;

Luc 21. 34. 21 d Gan ymddarostwng i'ch gilydd yn
a Col. 3. 16. Iago 5. 13. ofn Duw.

22 e Y gwragedd, ymostyngwch i'ch
1 Thes. 5. gwŷr priod, f megis i'r Arglwydd.

18. 23 Oblegyd g y gwr yw pen y wraig,
c Heb. 13. megis ag y mae h Crist yn ben i'r eglwys ;
15. ac efe yw Iachawdwr i y corph.

1. 2. 24 Ond fel y mae'r eglwys yn ddarost-
5. 4. 11. tyngedig i Grist, felly hefyd bydded y
d i Pedr gwragedd i'w gwŷr priod k ym mhob
e 1 Cor. peth.

14. 34. 25 l Y gwŷr, cerwch eich gwragedd,
Col. 3. 8. megis ag y carodd Crist yr eglwys, ac
Tit. 2. 5. m a'i rhoddes ei hun drosti ;

1. 26 Fel y sancteiddiai efe hi, a'i glanhau
f Pen. 6. 5. n â'r olchfa ddwfr, o trwy'r gair ;

g 1 Cor. 11. 3. 27 Fel y gofodai efe hi yn t ogoneddus
h Pen. 1. iddo ei hun, yn eglwys p heb arni na
22. a 4. 15. brycheuyn na chrychni, na dim o'r cyf-
Col. 1. 18. ryw ; ond fel y byddai yn sanctaidd ac yn
i Pen. 1. ddifeus.

23. 28 Felly y dylai y gwŷr garu eu gwrag-
k Col. 3. edd, megis eu cyrph eu hunain. Yr hwn a
20. 22. garo ei wraig, fydd yn ei garu ei hun.

Tit. 2. 9. 29 Canys ni chafodd neb erioed ei
1 Col. 3. gnawd ei hun ; eithr ei fagu a'i feithrin
19. y mae, megis ag y mae'r Arglwydd am yr
1. 7. eglwys :

m Gal. 1. 4. Adn. 2. n Ioan 3. 5. Tit. 3. 5. Heb. 10. 22. i Ioan 5. 6. o Ioan 15.

3. a 17. 17. † eglwys ogoneddus iddo ei hun, heb, &c.
p Can. 4. 7. Col. 1. 22.

30 Oblegyd q aelodau ydym o'i gorph ef, q 1 Cor.
o'i gnawd ef, ac o'i esgyrn ef. 6. 15. a 12.

31 r Am hynny y gâd dyn ei dad a'i 27.
fam, ac y glŷn wrth ei wraig, a hwy a r Gen. 2.
fyddant ill dau yn un cnawd. 24. Mat. 19.

32 Y dirgelwch hwn fydd fawr : eithr 5.
am Grist ac am yr eglwys yr wyf fi yn Marc 10.
dywedyd. 7. 1 Cor. 6.
10.

33 Ond chwithau hefyd cymmmain un, 10.
felly cared pob un o honoch ei wraig, fal
ef ei hunain ; a'r wraig edryched ar iddi
berchi ei gwr.

P E N. VI.

1 Dyledfwydd plant tu ag at eu rbiēni, 3 a 64.
gweision tu ag at eu barglwyddi. 10 Mai a Col. 3.
milwriaeth yw ein bywyd ni, 12 nid yn 20. b Ecfod.
unig yn erbyn cig a gwaed, eithr befyd yn 20. 12. Deut. 5.
erbyn gelymion ysprydol. 13 Cyfiawn arf- 16. a 27. 16.
ogaeth Cristion, 18 a'r modd yr arferir. Ecl. 3. 8, Mat. 15. 4.
21 Cannol Tyicus. Marc 7. 10. c Col. 3. 21. d Deut. 6. 7, 20. Sal. 78. 4. Diar. 19. 18. † a rhy- budd. e Col. 3. 22. 1 Tim. 6. 1. Tit. 2. 9. 1 Pedr 2. 18. f Job 34. 11. g Col. 4. 1. † chwi- thau be- fyd. † nad. h Doeth. 6. 7. Ecl. 35. 12. Rhuf. 2. 11. Col. 3. 25. i Pen 1. 19. a 3. 10. k Rhuf. 13. 12. 2 Cor. 6. 7. 1 Thes. 5. 8. l Ioan 12. 31. a 14. 30. Col. 1. 13. † yspya- ion drwg. † bethau. † gorch- fygu. m Esay 11. 5. Luc 12. 35. n Esay 59. 17. 2 Cor. 6. 7. 1 Thes. 5. 3. † Heb- law, neu. ym mhob peth. o i Ioan. 5. 4. † drwg. p Adn. 14. q Heb. 4. 12. 18 r Gan

18 r Gan weddio bob amser â phob rhyw
weddi a deisyfiad yn yr Ysryd, a bod
yn wylidwrus at hyn yma, trwy bob dy-
fal-bara, a deisyfiad dros yr holl saint;
19 t A throsof finnau, fel y rhodder i mi
ymadrodd, trwy agoryd fy ngenau u yn hŷ,
1 hyspyfu dirgelwch yr efengyl:
20 Dros yr hon x yr wyf yn gennad
y mewn t cadwyn: fel y traethwyf yn hŷ
t am dani, fel y perthyn i mi draethu.
21 Ond z fel y gwypoch chwithau he-
fyd fy helynt, beth yr wyf yn ei wneuthur,
y Ael. 28. 20. Pen. 3. 1. t rhwymau. t yn-
z Col. 4. 7.

a Tycicus, y brawd anwyl, a'r gweinidog
ffyddlon yn yr Arglwydd, a hyspyfa i chwi
bob peth:
22 Yr hwn a anfonais atoch er mwyn
hyn yma; fel y caech wybod ein helynt ni,
ac fel y diddanai efe eich calonau chwi.
23 Tangnefedd i'r brodyr, a chariad gyd
â ffydd oddi wrth Dduw Dad, a'r Ar-
glwydd Iesu Grift.
24 Gras fyddo gyd â phawb sy yn caru
ein Harglwydd Iesu Grift mewn t purdeb. t anlygrd
e. ligastb.
Amen.

¶ At yr Ephefiaid yr ysgrifenyddwyd o
Rufain, gyd â Thycicus.

¶ Epistol PAUL yr Apostol, at y PHILIPPIAID.

P E N. I.

3 Y mae efe yn tyfiolaethu ei ddiolchgarwch i
Dduw, a i serch tu ag attynt bwythau, am
ffrwythau eu ffydd bwynt, a'u cymdeithas
yn ei ddiodephadau ef: 9 gan weddio beu-
nydd, ar iddynt gynnnyddu mewn gras. 12
Y mae efe yn dangos pa ddaioni a ddaeth
i ffydd Grift trwy ei flinderau ef yn Rhu-
fain; 21 ac mor barod ydyw efe i ogoneddu
Grift, pa un bynnag ai trwy fywyd, ai
trwy farwolaeth: 27 gan eu hannog bwy
i undeb, 28 ac i fod yn gryfion mewn
erlid.

Bl. yr
Argl.
64.

PAUL a Thimotheus, gweision Iesu
Grift, at yr holl saint a yng Nghrist
Iesu y rhai fy yn Philippi, gyd â'r
efgobion a'r diaconiaid.

2 b Gras i chwi, a thangnefedd, oddi wrth
Dduw ein Tad ni, a'r Arglwydd Iesu Grift.

3 c I'm Duw yr ydwyf yn diolch, ym
mhob coffa am danoch,

4 Bob amser ym mhob deisyfiad o'r
eiddof drofoch chwi oll, gan wneuthur fy
neisyfiad gyd â llawenydd,

5 Oblegyd eich cymdeithas chwi yn yr
efengyl, o'r dydd cyntaf hyd yr awrhon;

6 Gan fod yn hyderus yn hyn, y bydd i'r
hwn a ddechreuodd ynoch d waith da, ei
orphen e hyd ddydd Iesu Grift:

7 Megis y mae yn iawn i mi synied hyn
am danoch oll, t am eich bod gennyf yn fy
nghalon, yn gymmaint a'ch bod chwi oll,
yn gystal f yn fy rhwymau, ag yn fy ym-
ddiffyn a chadarnhâd yr efengyl, z yn gyf-
rannogion t â mi o ras.

8 Canys h Duw fydd dyf i mi, mor hir-
aethus wyf am danoch oll yn ymysgar-
oedd Iesu Grift.

9 A hyn yr wyf yn ei weddio, ar amlhau
o'ch cariad chwi etto fwyf mewn gwy-
bodaeth, a phob synwyr;

10 Fel i y profoch y pethau fydd t â gwa-
haniaeth rhyngddynt; fel k y byddoch bur
a didramgwydd hyd ddydd Crist;

11 Wedi eich cyflawni â ffrwythau cyf-
iawnder, l y rhai fydd trwy Iesu Grift, m er
gogoniant a moliant i Dduw.

12 Ac mi a ewyllyfiwn i chwi wybod,
frodyr, am y pethau a ddigwyddodd i mi,
ddyfod o'honynt yn hytrach er llwyddiant
i'r efengyl;

13 Yn gymmaint a bod fy rhwymau i
t yng Nghrist yn eglur yn t yr holl lys,
ac t ym mhob lle arall;

14 Ac i lawer o'r brodyr yn yr Ar-
glwydd fyned yn hyderus wrth fy rhwymau
t i bawb eraill.

i, a bod yn hyfach o lawer i draethu'r gair
yn ddiolch.

15 Y mae rhai yn wir yn pregethu Crist
trwy gynfigen ac ymryson; a rhai hefyd o
ewyllys da.

16 Y naill sy'n pregethu Crist o gynnen,
nid yn bur, gan feddwl dwyn mwy o flin-
der i'm rhwymau i:

17 A'r lleill o gariad, gan wybod mai
er ymddiffyn yr efengyl y'm gosodwyd.

18 Beth er hynny? etto ym mhob modd,
pa un bynnag ai mewn rhith, ai mewn gwir-
ionedd, yr ydys yn pregethu Crist: ac yn hyn
yr ydwyf fi yn llawen, ie, a llawen fyddaf.

19 Canys mi a wn y digwydd hyn i mi
er iachawdwriaeth, n trwy eich gweddi
chwi, a chynhorthwy o Ysryd Iesu Grift,

20 Yn ol fy awydd-fryd a'm gobaith,
P na'm gwaradwyddir mewn dim, eithr
mewn pob hyder, fel bob amser, felly yr
awrhon hefyd, y mawrygir Crist yn fy
nghorpi i, pa un bynnag ai trwy fywyd,
ai trwy farwolaeth.

21 Canys byw i mi yw Crist, a marw
fydd elw.

22 Ac os byw fyddaf yn y cnawd, hyn
ydw ffrwyth fy llafur: a pha beth a ddewis-
af, ni's gwn.

23 Canys q y mae yn gyfyng arnaf o'r
ddeu-tu; gan fod gennyf chwant i'm dattod,
ac i fod gyd â Christ: canys llawer t iawn
gwell ydyw.

24 Eithr aros yn y cnawd fydd fwy ang-
enrheidiol o'ch plegyd chwi.

25 A r chennyf yr hyder hwn, yr wyf yn
gwybod yr arhosaf ac y cyd-drigaf gyd
â chwi oll, er cynnydd i chwi, a llawenydd
y ffydd.

26 Fel y byddo s eich gorfoledd chwi yn
helaethach yng Nghrist Iesu o'm plegyd i,
trwy fy nyfodiad i drachefn atoch.

27 Yn unig t ymddygwch yn addas i efeng-
yl Grift; fel pa un bynnag a wnelwyf ai
dyfod a'ch gweled chwi, ai bod yn abfen-
nol, y clywyf oddi wrth eich helynt chwi,
eich bod yn sefyll yn un yspryd, ag un enaid,
gan u gyd-ymdrech t gyd â ffydd yr efengyl;

28 Ac heb eich dychrynu mewn un dim
gan eich gwrthwynebwyr: x yr hyn iddynt
hwy yn wir fydd arwydd sicr o golledigaeth,
y ond i chwi o iachawdwriaeth, a hynny
gan Dduw.

29 Canys i chwi z y rhoddwyd, bed i
chwi, er Crist, nid yn unig gredu ynddo ef,
ond hefyd ddiodef erddo ef;

30 Gan fod i chwi yr un ymdrin a ag a
welloch ynof fi, ac yr awrhon a glywch ei
fod ynof fi.

P E N. II.

1 Y mae efe yn eu bannog brwynt i undeb, ac i bob gostyngyddrwydd meddwl, trwy siampl ufudd-dod a dyrchafiad Crist; 12 ac i fyned rhagddynt yn ofalus yn ffordd iach-awdwriaeth, fel y byddont megis yn oleuadau i'r byd annuwol, 16 ac yn ddiddanwch iddo yntau, eu bapostol brwynt, yr brwn fydd bellach barod i'w offrymmu i Dduw. 19 Y mae efe yn gobeithio danfon Timotheus attynt, yr brwn y mae efe yn ei gannol yn fawr; 25 ac felly Epaphroditus, yr hwn y mae efe ar fêr ei ddanfon attynt yn ddiattreg.

64. O D oes gan hynny ddim diddanwch yng Nghrist, od oes dim cyfur cariad, od oes dim cymdeithas yr Ysryd, od oes dim ymysgaroedd a thosturiaethau;

a Rhuf.

12. 16. a

15. 5.

1 Cor. 1.

10.

Pen. 3. 15.

1 Pedr 3.

8.

b Rhuf.

12. 10.

1 Pedr 5.

5.

c 1 Cor.

10. 24. a

13. 5.

d Mat. 11.

29.

Ioan 13.

15.

1 Pedr 2.

21.

e Ioan 2.

6.

f Ioan 1.

1. 2. a 17.

5.

g Ioan 5.

18.

h gwag-

baod.

g Sal. 22.

6.

Isay 53.

3.

Dan. 9. 26.

Marc 9.

12.

h Isay 42.

1. a 49. 3.

6. a 52.

13. a 53.

14.

Ezec. 34.

23. 24.

Zec. 3. 8.

i Ioan 1.

14.

Rhuf. 1.

4.

Gal. 4. 4.

Heb. 2.

14. 17.

f Neu,

gofedd.

k Mat. 26.

39. 42.

Ioan 10.

18.

Heb. 5. 8.

i Ioan 17.

1. 2. 5.

Heb. 2. 9.

m Eph. 1.

21.

Heb. 1. 4.

n Isay 45.

23.

Rhuf. 14.

11.

Dat. 5.

13.

e Ioan 13. 13.

q 1 Pedr 4. 9.

14.

t 2 Cor. 1. 14.

neu, erbyn dda.

Gal. 2. 2.

u 1 Thef. 3. 5.

x 1 Tim. 4. 6.

y Rhuf. 15. 16.

z 2 Cor. 7. 4.

Col. 1. 24.

+ syd ar.

p 2 Cor. 3. 5.

Heb. 13. 21.

r Neu, pburion.

s Mat. 5. 45.

t Neu, syd ddydd.

u Gal. 2. 2.

v 1 Thef. 3. 5.

w 1 Tim. 4. 6.

x Rhuf. 15. 16.

y 2 Cor. 7. 4.

z Col. 1. 24.

+ syd ar.

p 2 Cor. 3. 5.

Heb. 13. 21.

r Neu, pburion.

s Mat. 5. 45.

t Neu, syd ddydd.

u Gal. 2. 2.

v 1 Thef. 3. 5.

w 1 Tim. 4. 6.

x Rhuf. 15. 16.

y 2 Cor. 7. 4.

z Col. 1. 24.

+ syd ar.

p 2 Cor. 3. 5.

Heb. 13. 21.

r Neu, pburion.

s Mat. 5. 45.

t Neu, syd ddydd.

u Gal. 2. 2.

v 1 Thef. 3. 5.

w 1 Tim. 4. 6.

x Rhuf. 15. 16.

y 2 Cor. 7. 4.

z Col. 1. 24.

+ syd ar.

p 2 Cor. 3. 5.

Heb. 13. 21.

r Neu, pburion.

s Mat. 5. 45.

t Neu, syd ddydd.

u Gal. 2. 2.

v 1 Thef. 3. 5.

w 1 Tim. 4. 6.

x Rhuf. 15. 16.

y 2 Cor. 7. 4.

z Col. 1. 24.

+ syd ar.

p 2 Cor. 3. 5.

Heb. 13. 21.

r Neu, pburion.

s Mat. 5. 45.

t Neu, syd ddydd.

u Gal. 2. 2.

v 1 Thef. 3. 5.

w 1 Tim. 4. 6.

x Rhuf. 15. 16.

y 2 Cor. 7. 4.

z Col. 1. 24.

+ syd ar.

p 2 Cor. 3. 5.

Heb. 13. 21.

r Neu, pburion.

s Mat. 5. 45.

t Neu, syd ddydd.

u Gal. 2. 2.

v 1 Thef. 3. 5.

w 1 Tim. 4. 6.

x Rhuf. 15. 16.

y 2 Cor. 7. 4.

z Col. 1. 24.

+ syd ar.

p 2 Cor. 3. 5.

Heb. 13. 21.

r Neu, pburion.

s Mat. 5. 45.

t Neu, syd ddydd.

u Gal. 2. 2.

v 1 Thef. 3. 5.

w 1 Tim. 4. 6.

x Rhuf. 15. 16.

y 2 Cor. 7. 4.

z Col. 1. 24.

+ syd ar.

p 2 Cor. 3. 5.

Heb. 13. 21.

r Neu, pburion.

s Mat. 5. 45.

t Neu, syd ddydd.

u Gal. 2. 2.

v 1 Thef. 3. 5.

w 1 Tim. 4. 6.

x Rhuf. 15. 16.

y 2 Cor. 7. 4.

z Col. 1. 24.

+ syd ar.

p 2 Cor. 3. 5.

Heb. 13. 21.

r Neu, pburion.

s Mat. 5. 45.

t Neu, syd ddydd.

u Gal. 2. 2.

v 1 Thef. 3. 5.

w 1 Tim. 4. 6.

x Rhuf. 15. 16.

y 2 Cor. 7. 4.

z Col. 1. 24.

+ syd ar.

p 2 Cor. 3. 5.

Heb. 13. 21.

r Neu, pburion.

s Mat. 5. 45.

t Neu, syd ddydd.

u Gal. 2. 2.

v 1 Thef. 3. 5.

w 1 Tim. 4. 6.

x Rhuf. 15. 16.

y 2 Cor. 7. 4.

z Col. 1. 24.

+ syd ar.

p 2 Cor. 3. 5.

Heb. 13. 21.

r Neu, pburion.

s Mat. 5. 45.

t Neu, syd ddydd.

u Gal. 2. 2.

v 1 Thef. 3. 5.

w 1 Tim. 4. 6.

x Rhuf. 15. 16.

y 2 Cor. 7. 4.

z Col. 1. 24.

+ syd ar.

p 2 Cor. 3. 5.

Heb. 13. 21.

r Neu, pburion.

s Mat. 5. 45.

t Neu, syd ddydd.

u Gal. 2. 2.

v 1 Thef. 3. 5.

w 1 Tim. 4. 6.

x Rhuf. 15. 16.

y 2 Cor. 7. 4.

z Col. 1. 24.

+ syd ar.

p 2 Cor. 3. 5.

Heb. 13. 21.

r Neu, pburion.

s Mat. 5. 45.

t Neu, syd ddydd.

u Gal. 2. 2.

v 1 Thef. 3. 5.

w 1 Tim. 4. 6.

x Rhuf. 15. 16.

y 2 Cor. 7. 4.

z Col. 1. 24.

+ syd ar.

p 2 Cor. 3. 5.

Heb. 13. 21.

r Neu, pburion.

s Mat. 5. 45.

t Neu, syd ddydd.

u Gal. 2. 2.

v 1 Thef. 3. 5.

w 1 Tim. 4. 6.

x Rhuf. 15. 16.

y 2 Cor. 7. 4.

z Col. 1. 24.

+ syd ar.

p 2 Cor. 3. 5.

Heb. 13. 21.

r Neu, pburion.

s Mat. 5. 45.

t Neu, syd ddydd.

u Gal. 2. 2.

v 1 Thef. 3. 5.

w 1 Tim. 4. 6.

x Rhuf. 15. 16.

y 2 Cor. 7. 4.

z Col. 1. 24.

+ syd ar.

p 2 Cor. 3. 5.

Heb. 13. 21.

r Neu, pburion.

s Mat. 5. 45.

t Neu, syd ddydd.

u Gal. 2. 2.

v 1 Thef. 3. 5.

w 1 Tim. 4. 6.

x Rhuf. 15. 16.

y 2 Cor. 7. 4.

z Col. 1. 24.

+ syd ar.

p 2 Cor. 3. 5.

Heb. 13. 21.

r Neu, pburion.

s Mat. 5. 45.

t Neu, syd ddydd.

u Gal. 2. 2.

v 1 Thef. 3. 5.

w 1 Tim. 4. 6.

x Rhuf. 15. 16.

y 2 Cor. 7. 4.

z Col. 1. 24.

+ syd ar.

p 2 Cor. 3. 5.

Heb. 13. 21.

r Neu, pburion.

s Mat. 5. 45.

t Neu, syd ddydd.

u Gal. 2. 2.

v 1 Thef. 3. 5.

w 1 Tim. 4. 6.

x Rhuf. 15. 16.

y 2 Cor. 7. 4.

z Col. 1. 24.

+ syd ar.

p 2 Cor. 3. 5.

Heb. 13. 21.

r Neu, pburion.

m Mat.

11. 44.

n Ely 53.

11.

Jer. 9. 23.

24.

Ioan 17. 3.

Col. 2. 2.

o Rhuf.

10. 5.

p Rhuf.

1. 17. a

3. 21. 22.

Gal. 2. 16.

q Rhuf. 6.

3. 4. 5.

2 Cor. 4.

10. 11.

2 Tim. 2.

11. 12.

1 Petr. 4.

13.

1 Tim.

6. 12.

2 Heb. 12.

23.

t Sal. 45.

10.

Luc. 9. 62.

u 1 Cor.

9. 24. 26.

Heb. 6. 1.

x Heb. 3. 1.

y 1 Cor. 2.

6. a 14. 20.

z Rhuf.

12. 16. a

15. 5.

a 1 Cor. 4.

16. a 11. 1.

1 Thef. 1. 6.

t gyd-ddi-

lynwyr.

b 1 Petr.

5. 3.

c Gal. 6.

12.

d 2 Cor.

11. 15.

e Rhuf.

16. 18.

f Hol. 4. 7.

2 Cor. 11.

12.

Gal. 6. 13.

g Rhuf.

8. 5.

h Eph. 2.

6. 19.

Col. 3. 1. 3.

i 1 Cor.

1. 7.

1 Thef. 1.

10.

Tit. 2. 13.

k 1 Cor.

15. 43. 48.

49.

Col. 3. 4.

t corph

eingwael-

add ni.

t a corph

ei gonedd ef.

11 Cor. 15. 26. 27.

64.

2 Cor.

3. 11.

Gen. 4. 4.

2 Cor.

11. 13.

c Rhuf.

28. 29. a

4. 11. 12.

Col. 2. 13.

d Ioan 4.

23. 24.

e 2 Cor.

11. 18.

f Gen. 17.

12.

g 2 Cor.

11. 22.

h Rhuf.

11. 1.

i Ad. 23.

j 6. a 26.

k Ad. 23.

3.

yn arna.

hr

7 Eithr m y pethau oedd elw i mi, y rhai hynny a gyfrifais i yn golled er mwyn Crist.

8 Ie yn ddiammeu, yr wyf hefyd yn cyfrif pob peth yn golled, n o herwydd ardderchowgrwydd gwybodaeth Iesu Crist fy Arglwydd: er mwyn yr hwn y'm colledwyd ym mhob peth, ac yr wyf yn eu cyfrif yn dom, fel yr ynnillwyf Crist,

9 Ac y'm cair ynddo ef heb fy nghyfiawnder fy hun, o yr hwn fydd o'r gyfraith, ond p yr hwn fydd trwy ffydd Crist, *sef* y cyfiawnder fydd o Dduw trwy ffydd:

10 Fel yr adnabyddwyf ef, a grym ei adgyfodiad ef, a q chymdeithas ei ddiodeffiaid ef, gan fod wedi fy nghyd-ffurfio a'i farwolaeth ef;

11 Os mewn un modd y gallwn gyrhaeddyd adgyfodiad y meirw:

12 Nid fel pe bawn i wedi ei gyrhaeddyd eisoes, neu fod eisoes i wedi fy mherffethio; eithr dilyn yr wyf, fel y gallwyf ymaflyd yn y peth hwn hefyd yr ymaflwyd ynof gan Crist Iesu.

13 Y brodyr, nid wyf fi yn bwrw ddarfod i mi gael gafael: ond un peth, i gan anghofio y pethau fy o'r tu cefn, ac u ymestyn at y pethau o'r blaen,

14 Yr ydwyf yn cyrchu at y nod, am gamp x uchel alwedigaeth Duw yng Nghrist Iesu.

15 Cynnifer gan hynny ag ydym y berffaith, sydniwn hyn: ac os ydych yn fynied dim yn amgenach, hyn hefyd a ddatguddia Duw i chwi.

16 Er hynny, y peth y daethom atto, z cerddwn wrth yr un rheol, sydniwn yr un peth.

17 a Byddwch t ddilynwyr i mi, frodyr, ac edrychwch ar y rhai fy yn rhodio felly, megis b yr ydym ni yn siampl i chwi.

18 (Canys y mae llawer yn rhodio, am y rhai y dywedais i chwi yn fynych, ac yr ydwyf yr awrhon hefyd dan wylo yn dywed-yd, *mai* e gelynyon croes Crist ydynt;

19 d Diwedd y rhai yw distryw, e duw y rhai yw eu bol, f a'u gogoniant yn eu cywilydd, g y rhai fydd yn fynied pethau dae-arol)

20 Canys h ein hymarweddriad ni fydd yn y nefoedd; o'r lle hefyd i yr ydym yn disgwyl yr Iachawdwr, yr Arglwydd Iesu Crist:

21 k Yr hwn a gyfnewidia t ein corph gwael ni, fel y gwneir ni yr un ffurf t a'i gorph gogoneddus ef, yn ol y nerthol weithrediad trwy yr hwn y dichon est, t i e, ddarostwng pob peth iddo ei hun.

t befyd, neu, byd yn oed. 11 Cor. 15. 26. 27.

PEN. IV.

1 Ar ol rhybuddion neillduot, 4 y mae efe yn myned rhagddo at gyngborion cyffredinol; 10 ac yn dangos pa fodd y llawenychodd efe wrth eu haelioni brwy tu ag atto ef, pan oedd yng-barchbar; nid yn gymmaint am iddynt boribi ei anghenion ef, ag am y gras Duw oedd ynddynt brwy: 19 ac felly y mae efe yn diweddau, gan weddio, a'u bannerch brwy.

A M hynny, fy mrodyr anwyl a hoff, a fy llawenydd a'm coron, felly sefwch yn yr Arglwydd, anwylid.

2 Yr ydwyf yn attolwg i Euodias, ac yn attolwg i Syntyce, synied yr un peth yn yr Arglwydd.

3 Ac yr ydwyf yn dymuno arnat tithau, sy ngwir gymmar, cymmorth y gwragedd

hynny y rhai yn yr efengyl b a gyd-lafur- b Pen. 1. iafant a mi, ynghyd a Chlement hefyd, a'm cyd-weithwyr eraill, c y rhai y mae eu henw- c Ecfod. au yn llyfr y bywyd.

4 d Llawenhewch yn yr Arglwydd yn wastadol: a thrachefn meddai, Llawen- hewch.

5 Bydded eich arafwch yn hyspys i bob dyn. e Y mae'r Arglwydd yn agos.

6 f Na ofelwch am ddim: eithr ym mhob peth mewn gweddi ac ymbil gyd a diolchgarwch, gwneir eich deisyfiadau chwi yn hyspys ger bron Duw.

7 A g thangnefedd Dduw, yr hwn fydd uwch law pob deall, a geidw eich calonau a'ch meddyliau yng Nghrist Iesu.

8 Yn ddiweddaf, frodyr, pa bethau bynnag fydd wir, pa bethau bynnag fydd t onest, pa bethau bynnag fydd gyfiawn, pa bethau bynnag fydd bur, pa bethau bynnag fydd hawddgar, pa bethau bynnag fydd ganmoladwy, od oes un rhinwedd, ac od oes dim clod, meddyliwch am y pethau hyn.

9 Y rhai a ddyfsgafoch ac a dderbyniafoch, ac a glywfoch ac a welfoch ynof fi, y pethau hyn gwnewch: a h Duw'r heddwoch a fydd gyd a chwi.

10 Mi a lawenychais hefyd yn yr Arglwydd yn fawr, oblegyd t i'ch i gofal chwi am danaf fi yr awrhon o'r diwedd adnewyddu; yn yr hyn y buoch ofalus hefyd, ond t eisiau amser cyfaddas oedd arnoch.

11 Nid am fy mod yn dywedyd o herwydd eisiau: canys myfi a ddyfsgais ym mha gyflwr bynnag y byddwyf, fod k yn foddlon iddo.

12 At i mi a fedraf ymostwng, ac a fedraf ymhelaethu: ym mhob lle ac ym mhob peth y'm haddfygwyd, i fod yn llawn ac i fod yn newynog, i fod mewn helaethrwydd ac i fod mewn prinder.

13 Yr wyf yn gallu pob peth trwy Crist yr hwn fydd yn fy ngalw i.

14 Er hynny, da y gwnaethoch m gydgyfrannu a'm gorthrymder i.

15 A chwithau, Philipiaid, hefyd a wyddoch yn nechreuad yr efengyl, pan aethum i ymaith o Macedonia, a na chyfranodd un eglwys a mi o ran rhoddi a derbyn, ond chwydychwi yn unig.

16 Oblegyd yn Thesalonica hefyd yr anfonafoch i mi unwaith ac eilwaith wrth fy anghenrhaid.

17 Nid o herwydd fy mod i yn ceisio rhodd: eithr yr ydwyf yn ceisio o ffrwyth yn amlhau erbyn eich cyfrif chwi.

18 Ond t y mae gennyf bob peth, ac y mae gennyf helaethrwydd: mi a gyfiawnwyd, wedi i mi dderbyn gan Epaphroditus y pethau a ddaethant oddi wrthych chwi; *sef* p arogl t peraid, q aberth cymmeradwy, b boddlon gan Dduw.

19 A'm Duw i r a gyflawna eich holl t raid chwi s yn ol ei olud ef mewn gogoniant, yng Nghrist Iesu.

20 Ond i Dduw a'n Tad ni y byddo gogoniant yn oes oesoedd. Amen.

21 Anherchwch yr holl faint yng Nghrist Iesu. Y mae'r brodyr fy gyd a mi yn eich annerch.

22 Y mae'r faint oll yn eich annerch chwi, ac yn bennaf t y rhai fydd o deulu Cesar.

23 u Gras ein Harglwydd Iesu Crist fyddo gyd a chwi oll. Amen.

¶ At y Philipiaid yr ysgrifenydd o Rufain, gyd ag Epaphroditus.

Epistol PAUL yr Apostol, at y COLOSIAID.

P E N. I.

1 Ar ol cyfarch iddynt, y mae Paul yn diolch i Dduw am eu ffydd bwy; 7 ac yn cadarnhau dysgeidiaeth Epaphras; 9 ac yn gweiddio ym mhellach ar iddynt gynyddu mewn gras: 14 yn portreïadu y gwir Grist; 21 ac yn eu hannog hwy i dderbyn Iesu Grist; ac yn canmol ei weinidogaeth ei hun.

Bl. yr Argl. 64.

a Eph. 1. 1. b Gal. 1. 3. c Eph. 1. 16. Phil. 1. 3. a 4. 6. d 1 Petr. 1. 4. e Mat. 24. 14. Adn. 23. f Marc. 4. 8. Ioan. 15. 16. g Pen. 4. 12. Phil. 23. h Rhuf. 15. 30. i Eph. 1. 15. k 1 Cor. 1. 5. l Rhuf. 12. 2. m Eph. 4. 1. Phil. 1. 27. n Thef. 2. 12. o cadarn- id ei oion- iant ef. n Act. 26. 18. o Eph. 6. 12. Heb. 2. 14. a Petr. 2. 9. t Mab ei gariad. p Eph. 1. 7. q 2 Cor. 4. 4. Heb. 1. 3. r Dat. 3. 14. s Ioan. 1. 3. i Cor. 8. 6. Heb. 1. 2. t go-jedd- feineciau. t Rhuf. 8. 38. Pen. 2. 10. i Petr. 3. 22. u Rhuf. 11. 36. x Ioan. 1. 1. 3. 4. i Cor. 8. 6. y Eph. 1. 22. t y corph. yr eglwys. z Act. 26. 23. i Cor. 15. 20. 23. Dat. 1. 5. t mblith paru. a Ioan. 1. 16. a 3. 34. b Eph. 2. 14. c 2 Cor. 5. 18.

PAUL, apostol Iesu Grist trwy ewyllys Duw, a Thimotheus ein brawd, 2 a At y faint a'r ffyddlon frodyr yng Nghrist y rhai sydd yn Colosia. b Gras i chwi, a thrugaredd, oddi wrth Dduw ein Tad, a'r Arglwydd Iesu Grist. 3 c Yr ydym yn diolch i Dduw a Thad ein Harglwydd Iesu Grist, gan weddio drofoch chwi yn wastadol; 4 Er pan glywfom am eich ffydd yng Nghrist Iesu, ac am y cariad sydd gennyb tu ag at yr holl faint; 5 Er mwyn y gobaith d a roddwyd i gadw i chwi yn y nefoedd, am yr hon y clywfoch o'r blaen yngair gwirionedd yr efengyl; 6 Yr hon sydd wedi dyfod attoch chwi, megis ag e y mae yn yr holl fydd; ac f sydd yn dwyn ffrwyth, megis ag yn eich plith chwithau, er y dydd y clywfoch, ac y gwybuoch ras Duw mewn gwirionedd: 7 Megis ag y dysgafoch gan g Epaphras ein hanwyl gyd-was, yr hwn sydd drofoch chwi yn ffyddlon weinidog i Grist; 8 Yr hwn hefyd a amlygodd i ni eich h cariad chwi yn yr Yspryd. 9 i O herwydd hyn ninnau hefyd, er y dydd y clywfom, nid ydym yn peidio â gweddio drofoch, a deisyf k eich cyflawni chwi â l gwybodaeth ei ewyllys ef ym mhob doethineb a deall ysprydol; 10 m Fel y rhodoch yn addas i'r Arglwydd i bob rhyngu bodd, gan ddwyn ffrwyth ym mhob gweithred dda, a chynyddu ngwybodaeth am Dduw; 11 Wedi eich nerthu â phob nerth yn ol t ei gadernid gogoneddus ef, i bob dioddefgarwch a hir-ymaros gyd â llawenydd; 12 Gan ddiolch i'r Tad, yr hwn a'n gwnaeth ni yn gymmwys i gael rhan o n etifoddiaeth y faint yn y goleuni. 13 Yr hwn a'n gwaredodd ni allan o o feddiant y tywyllwch, ac a'n symmudodd i deyrnas t ei anwyl Fab: 14 P Yn yr hwn y mae i ni brynedigaeth trwy ei waed ef, sef maddeuant pechodau. 15 Yr hwn yw q delw y Duw anweledig, r cyntaf-anedig pob creadur: 16 Canys s trwyddo ef y crewyd pob dim a'r fydd yn y nefoedd, ac fydd ar y ddaear, yn weledig ac yn anweledig, pa un bynnag ai t thronau, ai t arglwyddiaethau, ai tywysogaethau, ai meddiannau; pob dim a grewyd u trwyddo ef, ac erddo ef. 17 x Ac y mae efe cyn pob peth, ac yn-ddo ef y mae pob peth yn cyd-sefyll. 18 Ac efe y yw pen t corph yr eglwys: efe yr hwn yw'r dechreuad, z y cyntaf-anedig oddi wrth y meirw; fel y byddai efe yn blaenori ym t mhob peth. 19 Oblegyd rhyngodd bodd i'r Tad drigo o bob cyflawnder a ynddo ef; 20 t Ac (b wedi iddo wneuthur heddwch trwy waed ei groes ef) c trwyddo ef gym-

modi d pob peth ag ef ei hun, trwyddo ef, d Eph. 1. 10. meddaf, pa un bynnag ai pethau ar y ddaear, ai pethau yn y nefoedd.

21 A chwithau, e y rhai oeddych ddieithr- iaid, a gelynyon t mewn meddwl trwy weithredoedd drwg, yr awrhon t hefyd a gymmerodd efe,

22 f Ynghôrph ei gnawd ef trwy farwolaeth, g i ch cyflwyno chwi yn sanctaidd, ac yn ddifeisus, ac yn ddiargyoeidd, ger ei fron t ef:

23 Os ydych yn parhau yn y ffydd wedi eich felio a'ch sicrhau, ac heb eich symmud oddi wrth obaith yr efengyl, yr hon a glywfoch, ac a bregethwyd h ym mysf pob creadur a'r fydd dan y nef; i'r hon y'm gwnaethpwyd i Paul yn weinidog.

24 i Yr hwn ydwyf yn awr yn llawenychu yn fy nïoddefiadau k drofoch, ac yn cyflawni l yr hyn fydd yn ol o gyfuddiau Crist yn fynghnawd i, er mwyn m ei gorph ef, yr hwn yw'r eglwys:

25 I'r hon y'm gwnaethpwyd i yn weinidog yn ol n goruchwyliaeth Duw, yr hon a roddwyd i mi tu ag attoch chwi, i t gyflawni gair Duw;

26 Sef o y dirgelwch oedd guddiedig er oesoedd ac er cenhedlaethau, p ond yr awrhon a eglurwyd i w faint ef:

27 q I'r rhai yr ewyllysiodd Duw hyfysu beth yw r golud gogoniant y dirgelwch hwn ym mhlith y Cenhedloedd; yr hwn yw Crist t yn och chwi, s gobaith y gogoniant:

28 Yr hwn yr ydym ni yn ei bregethu, gan rybuddio pob dyn, a dysgu pob dyn ym mhob doethineb; t fel y cyflawnom bob dyn yn berffaith yng Nghrist Iesu:

29 t Am yr hyn yr ydwyf hefyd yn llafurio, gan ymdrechu yn ol ei weithrediad ef, yr hon sydd yn gweithio yno f yn nerthol.

11. 2. Eph. 5. 27. t I'm

P E N. II.

1 Y mae efe etto yn eu hannog hwy i fod yn ddianwadad yng Nghrist; 8 ac i ocbelyd phiblophuddiaeth, a thraddodiadau ofer, 18 ac addoli angylion, 20 a seremoniau'r gyfraith, y rhai sydd wedi terfynu yng Nghrist.

CAnyys mi a ewyllysiwn i chwi wybod pa faint o a t ymdrech sydd arnaf er a eich mwyn chwi, a'r rhai yn Laodicea, a chynnifer ag ni welfant fy wyneb i yn y cnawd;

2 b Fel y cyfurid eu calonnau hwy, wedi eu cyd-gyffylltu mewn cariad, ac i bob golud sicrwydd deall, c i gydnabyddiaeth dirgelwch Duw, a'r Tad, a Christ;

3 d Yn yr hwn y mae holl dryforau doethineb a gwybodaeth yn guddiedig.

4 A hyn yr ydwyf yn ei ddywedyd, e fel na thwyllwch neb chwi ag ymadrodd hygoel.

5 Canys f er fy mod i yn absennol yn y cnawd, er hynny yr ydwyf gyd â chwi yn yr yspryd, yn llawenychu ac yn gweled g eich trefn chwi, a chadernid eich ffydd yng Nghrist.

6 h Megis gan hynny y derbyniasoch Grist Iesu yr Arglwydd, sely rhodiwch ynddo; 7 i Wedi eich gwreiddio a'ch adeiladu ynddo ef, a'ch cadarnhau yn y ffydd, megis y'ch

d Eph. 1. 10.

e Eph. 2. 1, 2, 12. t Neu, trwy feddwl.

f Eph. 2. 15. g Luc. 1. 75.

Eph. 1. 4. a 5. 27. Tit. 2. 14.

t ei hun. h Adn. 6. i 2 Cor. 7. 4.

k Eph. 3. 1, 13. l 2 Cor. 1. 5. 6. 1 Tim. 1. 8. a 2. 10.

m Eph. 1. 23. n Eph. 3. 2.

t lenwi, neu, gyflawn bregethu, Rhuf. 15. 19.

o Rhuf. 16. 25. p Mat. 13. 11.

q 2 Cor. 2. 14. r Rhuf. 9. 23.

Eph. 1. 7. t yn eich plith chwi. u 1 Tim. 1. 1.

v 2 Cor. 11. 2. Eph. 5. 27. t I'm

64. a Pen. 1. 20.

Phil. 1. 30. i Thef. 2. 2.

t ofn, neu, ofal. b 2 Cor. 1. 6.

c Phil. 3. 8. d 1 Cor. 1. 24.

e Eph. 5. 6. Adn. 18.

f 1 Cor. 5. 3.

g 1 Cor. 14. 40. h 1 Thef. 4. 1.

Judas 3. i Eph. 2. 21. 22. a 3. 17. y'ch

y'ch dysgwyl, gan gynyddu ynddi mewn diolchgarwch.

8 k Edrychwch na bo neb yn eich anrheithio trwy philosophy a gwag dwyll, yn ol l traddodiad dynion, yn ol megwyddorion y byd, ac nid yn ol Crist.

9 Oblegyd n ynddo ef y mae holl gyflawnder y Duwdod yn preswyllo yn gorphorol.

10 Ac yr ydych chi wedi eich cyflawni ynddo ef, o yr hwn yw Pen pob p tywysogaeth ac awdurdod:

11 Yn yr hwn hefyd y'ch q enwaedwyd, ag enwaediad nid o waith llaw, trwy r ddi-
oſg corph pechodau y cnawd, yn enwaediad Crist:

12 s Wedi eich cyd-gladdu ag ef yn y bedydd, yn yr hwn hefyd y'ch cyd-gyfodwyd trwy t ffydd gweithrediad Duw, u yr hwn a'i cyfododd ef o feirw.

13 x A chwithau, pan oeddych yn feirw mewn camweddau a dienwaediad eich cnawd, a gyd-fywraodd efe gyd ag ef, gan faddeu i chi yr holl gamweddau,

14 y Gan ddilëu t ysgrifen-law yr ordeiniadau, yr hon oedd i'n herbryn ni, yr hon oedd yngwrthwyneb i ni, ac a'i cymmerodd hi oddi ar y ffordd, gan ei hoelio wrth y groes;

15 z Gan t yspeilio a y tywysogaethau a'r awdurdodau, efe a'u harddangosodd hwy ar gyhoedd, gan ymorfoleddu arnynt t arni hi.

16 Am hynny na farned neb arnoch chiw b am t fwyd neu am ddiod, neu o ran c dydd gwyl, neu newydd-loer, neu sabbathau:

17 d Y rhai ydynt gyfod pethau i ddyfod; ond y corph fydd o Grift.

18 e Na t thwyllod neb chiw am eich gwobr, wrth ei t ewylls, mewn gostyng-eiddrwydd, t ac addoliad angylion, gan ruthro i bethau f ni's gwelodd, wedi ymchwyddo yn ofer gan ei feddwl cnawdol ei hun;

19 Ac heb gyfattal g y Pen, o'r hwn y mae yr holl gorph, trwy'r cymmalau a'r cyfylltiadau, yn derbyn lluniaeth, ac wedi ei gyd-gyfylltu, yn cynnyddu gan gynydd Duw.

20 Am hynny, os ydych h wedi meirw gyd â Christ oddi wrth i egwyddorion y byd, paham yr ydych, megis pettych yn bywyn y byd, yn ymrô i ordeiniadau;

21 (Na chyffwrdd; ac na archwaetha; ac na theimla;

22 Y rhai ydynt oll yn llygredigaeth wrth eu harfer) k yn ol gorchymynion ac athrawiaethau dynion?

23 l Yr hyn bethau fydd ganddynt rith doethineb mewn m ewylls-grefydd a gostyng-eiddrwydd, a bod t hebarbed y corph, nid mewn bri i ddigoni'r cnawd.

1 Tim. 1. 7. g Eph. 4. 15, 16. h Rhuf. 6. 3, 5. 8. 7. 4. 6. Gal. 2. 19. i Adn. 8. k Eſay 29. 13. Mat. 15. 8, 9. Tit. 1. 14. l 1 Tim. 4. 8. m Adn. 18. t yn coſpi, neu, diſtyru.

PEN. III.

1 Y mae efe yn dangos pa le y dylem ni geisio Crist; 5 ac yn ein hannog i'n marwolaethu ein bunain, 10 i ddiſog yr ben ddyn, ac i wisgo Crist am danom: 12 yn ein cynghori ni i gariad perffaith, a gostyng-eiddrwydd, ac amryw rinweddau eraill.

64. A M hynny os a cyd-gyfodasoch gyd â Christ, ceiswch y pethau fydd uchod, lle mae b Crist yn eistedd ar ddeheu-law Duw.

2 Rhoddwch eich t serch ar bethau fydd t bryd uchod, nid ar bethau fy ar y ddaear.

3 c Canys meirw ydych, a'ch bywyd a guddiwyd gyd â Christ yn Nuw.

4 d Pan ymddangoso Crist ein bywyd ni, yna hefyd yr ymddangosfych chwithau gyd ag ef c mewn gogoniant.

5 f Marwhêwch gan hynny g eich aelodau y rhai sy ar y ddaear; h godineb, afledid, gwŷn, drygchwant, a chybydd-dod, i yr hon fydd eilun-addoliaeth:

6 k O achos yr hyn bethau y mae digofaint Duw yn dyfod ar l blant yr anufudd-dod.

7 m Yn y rhai hefyd y rhodiafoch chwithau gynt, pan oeddych yn byw ynddynt.

8 Ond n yr awrhon rhoddwch chwithau ymaith yr holl bethau hyn; digter, llid, drygioni, cabledd, ferthedd, allan o'ch genau.

9 o Na ddywedwch gelwydd wrth eich gilydd, p gan ddarod i chiw ddiſog yr hen ddyn ynghyd â'i weithredoedd;

10 A gwisgo'r newydd, yr hwn q a adnewyddir mewn gwybodaeth, r yn ol delw yr hwn s a'i creodd ef.

11 Lle nid oes na t Groegwr nac Iudew, enwaediad na dienwaediad, Barbariad na Scythiad, caeth na rhydd: ond Crist fydd bob peth, ac ym mhob peth.

12 u Am hynny (megis etholedigion Duw, sanctaidd ac anwyl) gwisgwch am danoch ymysgaroedd trugareddau, cymmwynafgarwch, gostyng-eiddrwydd, addfwynder, ymaros;

13 Gan gyd-ddwyn â'ch gilydd, a maddeu i'ch gilydd, os bydd gan neb t gweryl yn erbyn neb: megis ag y maddeuodd Crist i chiw, felly gwnewch chwithau.

14 Ac am ben hyn oll, gwisgwch gariad, yr hwn yw rhwymyn perffeithrwydd.

15 A llywodraethed x tangnefedd Dduw yn eich calonnau, i'r hwn hefyd y'ch galwyd y yn un corph; a byddwch ddiolchgar.

16 Preswylled gair Crist ynoch yn t heilaeth ym mhob doethineb; gan ddyſgu a rhybuddio bawb eich gilydd z mewn salmau, a hymnau, ac odlau ysprydol, gan ganu t a trwy ras yn eich calonnau i'r Arglwydd.

17 A b pha beth bynnag a wneloch, ar air neu ar weithred, gwnewch bob peth yn enw'r Arglwydd Iesu, c gan ddiolch i Dduw a'r Tad trwyddo ef.

18 d Y gwagedd, ymostyngwch i'ch gwŷr priod, megis y mae yn weddus yn yr Arglwydd.

19 e Y gwŷr, cerwch eich gwagedd, ac na fyddwch chwerwon wrthynt.

20 f Y plant, ufuddhêwch i'ch rhieni g ym mhob peth: canys hyn fydd yn rhyngu bodd i'r Arglwydd yn dda.

21 h Y tadau, na chyffrôwch eich plant, fel na ddigalonont.

22 i Y gweision, ufuddhêwch k ym mhob peth i'ch meistraid yn ol y cnawd; nid â llygad-wafanaeth, fel boddlonwŷr dynion, eithr mewn sylmrwydd calon, yn ofni Duw:

23 A pha beth bynnag a wneloch, gwnewch o'r galon, megis i'r Arglwydd, ac nid i ddynion;

24 Gan wybod mai gan yr Arglwydd y derbyniwch daledigaeth yr etifeddiaeth: canys yr Arglwydd Grift yr ydych yn ei wafanaethu.

¹ Rhuf. 2. ²⁵ Ond yr hwn fydd yn gwneuthur cam, a dderbyn am y cam a wnaeth: ac i nid oes derbyn wyneb.

Hwy a hyfpyfant i chwi bob peth a wneir yma.

¹⁰ Y mae m Aristarcus, fy nghyd-gar-
charor, yn eich annerch; a n Marc, nai
Barnabas fab ei chwaer (am yr hwn y
derbyniaf och orchymynion: os daw ete
attoch, derbyniwch et)

¹¹ A Jesus, yr hwn a elwir Justus, y rhai
ydynt o'r enwaediad. Y rhai hyn yn unig
ydw fy nghyd-weithwyr i deyrnas Dduw,
y rhai a fuant yn gyfur i mi.

¹² Y mae o Epaphras, yr hwn fydd o
honoch, gwas Crist, yn eich annerch; p gan
† ymdrech y waftadol drof och mewn
gweddiau, ar i chwi sefyll q yn berffaith
ac yn gyflawn ynghwbl o ewyllys Duw.

¹³ Canys yr ydwyf yn dyf iddo, fod
ganddo zel mawr trof och chwi, a'r rhai o
Laodicea, a'r rhai o Hierapolis.

¹⁴ Y mae r Luc y physygwr anwyl, a
s Demas, yn eich annerch.

¹⁵ Anherchwch y brodyr fydd yn Lao-
dicea, a Nymphas, t a'r eglwys fydd yn ei
dy ef.

¹⁶ Ac wedi darllain u yr epistol bwn
gyd â chwi, perwch ei ddarllain hefyd yn
eglwys y Laodiceaid; a darllain o honoch
chwithau yr un o Laodicea.

¹⁷ A dywedwch wrth x Arcippus, Edrych
at y weinidogaeth a dderbyniait yn yr Ar-
glwydd, ar i ti ei chyflawni hi.

¹⁸ Yr annerch a'm llaw i Paul fy hun.
z Cofiwch fy rhwymau. Gras fyddo gyd â
chwi. Amen.

¶ At y Colosiaid yr ysgrifenwyd o Rufain,
gyd â Thycicus ac Onesimus.

P E N. IV.

¹ Y mae efe yn eu bannog bwy i fod yn wrethog
mewn gweddi; s i rodio yn ddoeth tu ag at
y rhai ni ddaethant etto i wir wybodaeth
am Grist: io ac yn eu bannerch bwy; ac
yn ewyllysio iddynt bob rhyw lwyddiant.

² Meistrad, gwnewch i'ch gweision yr
hyn fydd gyfiawn ac uniawn; gan
wybod fod i chwithau Feistr yn y nesoedd.

³ Parhewch mewn gweddi, gan wylid
ynddi t gyd â diolchgarwch;

⁴ Gan weddio hefyd drosom ninnau,
ar i Dduw d agori i ni ddrws ymadrodd, i
adrodd e dirgelwch Crist, am yr hwn yr
ydwyf hefyd mewn rhwymau:

⁵ Fel yr eglurhawyd et, megis y mae yn
rhaid i mi ei draethu.

⁶ Rhodiwch mewn doethineb tu ag at
y rhai fy allan, s gan brynu'r amfer.

⁷ Bydded eich ymadrodd bob amfer t h yn
rasol, i wedi ei dymheru â halen, fel y
gwyppoch pa fodd y mae yn rhaid i chwi
atdeb i t bob dyn.

⁸ Fy holl helynt i a fynega Tycicus
i chwi, y brawd anwyl, a'r gweinidog
ffyddlon, a'r cyd-was yn yr Arglwydd:

⁹ Yr hwn a ddanfonaist atoch er mwyn
hyn, fel y gwybyddai eich helynt chwi, ac
y diddanai eich calonau chwi;

¹⁰ Gyd ag l Onesimus, y ffyddlon a'r an-
wyl frawd, yr hwn fydd o honoch chwi.

h Pen. 3. 16. i Marc. 9. 50. t pob
ddyn. k Eph. 6. 21. i Phil. 10.

64.
a Eph. 6. 9.
b Luc 18.
1.
Rhuf. 12.
12.
Eph. 6. 18.
1 Thef. 5.
17.
† mewn
diolch-
garwch.
c Eph. 6.
19.
2 Thef.
3. 1.
d i Cor.
16. 9.
2 Cor. 2.
12.
e Mat. 13.
11.
1 Cor. 4. 1.
Eph. 6. 19.
Pen. 1. 20.
a 2. 2.
f Eph. 5.
15.
1 Thef. 4.
12.
g Eph.
5. 16.
† mewn gras.
h Pen. 3. 16.
i Marc. 9. 50.
t pob
ddyn. k Eph. 6. 21.
l Phil. 10.

o Pen. 7.
7.
Phile. 23.
p Rhuf.
15. 30.
† ymgenib.
q Mat. 5.
48.
1 Cor. 14.
20.
r 2 Tim.
4. 11.
s 2 Tim.
4. 10.
t Rhuf.
16. 5.
u i Cor. 16.
19.
v i Thef.
5. 27.

o Pen. 7.
7.
Phile. 23.
p Rhuf.
15. 30.
† ymgenib.
q Mat. 5.
48.
1 Cor. 14.
20.
r 2 Tim.
4. 11.
s 2 Tim.
4. 10.
t Rhuf.
16. 5.
u i Cor. 16.
19.
v i Thef.
5. 27.

o Pen. 7.
7.
Phile. 23.
p Rhuf.
15. 30.
† ymgenib.
q Mat. 5.
48.
1 Cor. 14.
20.
r 2 Tim.
4. 11.
s 2 Tim.
4. 10.
t Rhuf.
16. 5.
u i Cor. 16.
19.
v i Thef.
5. 27.

o Pen. 7.
7.
Phile. 23.
p Rhuf.
15. 30.
† ymgenib.
q Mat. 5.
48.
1 Cor. 14.
20.
r 2 Tim.
4. 11.
s 2 Tim.
4. 10.
t Rhuf.
16. 5.
u i Cor. 16.
19.
v i Thef.
5. 27.

o Pen. 7.
7.
Phile. 23.
p Rhuf.
15. 30.
† ymgenib.
q Mat. 5.
48.
1 Cor. 14.
20.
r 2 Tim.
4. 11.
s 2 Tim.
4. 10.
t Rhuf.
16. 5.
u i Cor. 16.
19.
v i Thef.
5. 27.

o Pen. 7.
7.
Phile. 23.
p Rhuf.
15. 30.
† ymgenib.
q Mat. 5.
48.
1 Cor. 14.
20.
r 2 Tim.
4. 11.
s 2 Tim.
4. 10.
t Rhuf.
16. 5.
u i Cor. 16.
19.
v i Thef.
5. 27.

o Pen. 7.
7.
Phile. 23.
p Rhuf.
15. 30.
† ymgenib.
q Mat. 5.
48.
1 Cor. 14.
20.
r 2 Tim.
4. 11.
s 2 Tim.
4. 10.
t Rhuf.
16. 5.
u i Cor. 16.
19.
v i Thef.
5. 27.

o Pen. 7.
7.
Phile. 23.
p Rhuf.
15. 30.
† ymgenib.
q Mat. 5.
48.
1 Cor. 14.
20.
r 2 Tim.
4. 11.
s 2 Tim.
4. 10.
t Rhuf.
16. 5.
u i Cor. 16.
19.
v i Thef.
5. 27.

o Pen. 7.
7.
Phile. 23.
p Rhuf.
15. 30.
† ymgenib.
q Mat. 5.
48.
1 Cor. 14.
20.
r 2 Tim.
4. 11.
s 2 Tim.
4. 10.
t Rhuf.
16. 5.
u i Cor. 16.
19.
v i Thef.
5. 27.

o Pen. 7.
7.
Phile. 23.
p Rhuf.
15. 30.
† ymgenib.
q Mat. 5.
48.
1 Cor. 14.
20.
r 2 Tim.
4. 11.
s 2 Tim.
4. 10.
t Rhuf.
16. 5.
u i Cor. 16.
19.
v i Thef.
5. 27.

o Pen. 7.
7.
Phile. 23.
p Rhuf.
15. 30.
† ymgenib.
q Mat. 5.
48.
1 Cor. 14.
20.
r 2 Tim.
4. 11.
s 2 Tim.
4. 10.
t Rhuf.
16. 5.
u i Cor. 16.
19.
v i Thef.
5. 27.

o Pen. 7.
7.
Phile. 23.
p Rhuf.
15. 30.
† ymgenib.
q Mat. 5.
48.
1 Cor. 14.
20.
r 2 Tim.
4. 11.
s 2 Tim.
4. 10.
t Rhuf.
16. 5.
u i Cor. 16.
19.
v i Thef.
5. 27.

o Pen. 7.
7.
Phile. 23.
p Rhuf.
15. 30.
† ymgenib.
q Mat. 5.
48.
1 Cor. 14.
20.
r 2 Tim.
4. 11.
s 2 Tim.
4. 10.
t Rhuf.
16. 5.
u i Cor. 16.
19.
v i Thef.
5. 27.

¶ Epistol cyntaf PAUL yr Apostol, at y THESALONIAID.

P E N. I.

¹ Paul yn dwyn ar ddeall i'r Thesaloniaid,
nid yn unig mor feddylgar oedd efe am
danynt bwy bob amfer, mewn diolchgarwch
a gweddi; s eithr hefyd gystal yr oedd efe
yn tybied am wirionedd a phurdeb eu ffydd
bwynt, a'u dychweliad at Dduw.

PAUL, a a Silfanus, a Thimotheus, at
eglwys y Thesaloniaid, yn Nuw Dad,
a'r Arglwydd Iesu Grist. b Gras i
chwi a thangnesedd, oddi wrth Dduw
ein Tad, a'r Arglwydd Iesu Grist.

² c Yr ydym yn diolch i Dduw yn waf-
tadol dros och chwi oll, gan wneuthur coffa
am danoch yn ein gweddiau,

³ Gan gosio yn ddibaid d waith eich
ffydd chwi, a llafur eich cariad, ac ymaros
eich gobaith yn ein Harglwydd Iesu Grist,
ger bron Duw a'n Tad;

⁴ Gan wybod, frodyr t anwyl, e eich
etholedigaeth chwi gan Dduw.

⁵ Oblegyd f ni bu ein hefengyl ni tu ag
attoch mewn gair yn unig, eithr hefyd
mewn nerth, ac g yn yr Ysryd Glân, ac
mewn sicrwydd mawr; megis h y gwy-
ddoch chwi pa fath rai a fuom ni yn eich
plith, er eich mwyn chwi.

⁶ A i chwi a aethoch yn ddilynwyf i ni,
ac i'r Arglwydd, wedi derbyn y gair mewn
gorthrymder mawr, k gyd â llawenydd yr
Ysryd Glân:

⁷ Hyd onid aethoch yn siamplau i'r rhai
oll fydd yn credu ym Macedonia ac yn
Acaia.

⁸ Canys oddi wrthych chwi y feiniodd
gair yr Arglwydd, nid yn unig ym Mace-
donia ac yn Acaia, ond i ym mhob man
hefyd eich ffydd chwi ar Dduw a aeth ar
led, fel nad rhaid i ni ddywedyd dim.

⁹ Canys y maent hwy yn mynegi am
danom ni, pa ryw ddyfodiad i mewn a
gawfom ni atoch chwi, a pha fodd y
trof och at Dduw oddi wrth eulynod, i
wafanaethu'r bywiol a'r gwir Dduw;

¹⁰ Ac m i ddisgwyl am ei Fab ef o'r
nesoedd, n yr hwn a gyfododd efe o feirw,
sef Iesu, yr hwn a'n gwaredodd ni o oddi
wrth y digofaint fydd ar ddyfod.

P E N. II.

¹ Pa fodd y daeth, ac y pregethwyd yr efengyl
i'r Thesaloniaid; a pha fodd y derbyniaf
bwythau hi. 18 Yr achos pabam y bu S. Paul
cybyd yn absennol oddi wrthynt bwy; a pha-
bam yr ydodd efe mor chwannog i'w gweled
bwynt.

CANYS a chwi eich hunain a wyddoch,
frodyr, ein dyfodiad ni i mewn atoch,
nad ofer iu:

² Eithr wedi i ni ddiodeff o'r blaen, a
b chael ammharch, fel y gwyddoch chwi,
yn Philippi, ni a fuom h y yn ein Duw c i
lafaru wrthych chwi efengyl Dduw d trwy
fawr ymdrech.

³ Canys ein cyngor ni nid oedd o hudol-
iaeth, nac o asfendid, nac mewn twyll:

⁴ Eithr megis e y'n t cyfrifwyd ni gan
Dduw yn addas f i ymddiried i ni am yr
efengyl, felly yr ydym yn llafaru; s nid me-

f Gal. 2. 7. Tit. 1. 3. g Gal. 1. 10.

Bl. yr
Argl.
54.
a i Cor.
1. 19.
2 Thef. 1.
1.
1 Pedr 5.
12.
b Eph. 1.
2.
c Rhuf. 1.
8.
Eph. 1. 16.
Phile. 4.
d Ioan 6.
29.
Gal. 5. 6.
Iago 2. 17.
† a gar-
wyd gan
Dduw.
eithr etbol-
edigaeth
chwi.
e Col. 3.
12.
2 Thef. 2.
13.
f i Cor.
4. 20.
g 2 Cor.
6. 6.
h Pen. 2. 1.
i 1 Cor. 11. 1. Phil. 3. 17. 2 Thef. 3. 9. k Aft 5.
41. Heb. 10. 34.

gis yn rhyngu bodd i ddynion, ond i Dduw, yr hwn fydd yn profi ein calonnau ni.

5 Oblegyd h ni fuom ni un amser mewn ymadrodd gwenhieithus, fel y gwyddoch chiwi, nac mewn rhith cybydd-dod; i Duw yn dyft:

6 k Nac yn ceisio moliant gan ddynion, na chennych chiwi, na chan eraill; lle l y gallafem m t bwyso arnoch, fel apostolion Crist.

7 Eithr n ni a fuom addfwyn yn eich mysg chiwi, megis mammaeth yn maethu ei phlant.

8 Felly, gan eich hoffi chiwi, ni a welsom yn dda gyfrannu a chiwi, nid yn unig efengyl Dduw, ond o ein heneidiau ein hunain hefyd, am eich bod yn anwyl gennym.

9 Canys cof yw gennych, frodyr, ein llafur a'n lludded ni: canys p gan weithio nos a dydd, fel na phwysem ar neb o honoch, ni a bregethafom i chiwi efengyl Dduw.

10 Tyftion ydych chiwi, a Duw belyd, q mor sanctaidd, ac mor gyfiawn, a diargyoedd, yr ymddygasom yn eich mysg chiwi y rhai ydych yn credu:

11 Megis y gwyddoch, y modd y buom yn eich cyngori, ac yn eich cyfuro, bob un o honoch, fel tad ei blant ei hun,

12 Ac yn t ymbil, r ar rodio o honoch yn t deilwng i Dduw, yr hwn a'ch galwodd chiwi i'w deyrnas a i ogoniant.

13 Oblegyd hyn yr ydym ninnau hefyd yn diolch i Dduw yn ddibaid, o herwydd i chiwi, pan dderbyniafoch air Duw yr hwn a glywfoch gennym ni, ei dderbyn ef s nid fel gair dyn, eithr (fel y mae yn wir) yn air Duw, yr hwn hefyd fydd yn nertholweithio ynoch chiwi y rhai fydd yn credu.

14 Canys chwychi, frodyr, a wnaethpwyd yn ddilynwr i eglwys Duw, y rhai yn Judea fydd yng Nghrist Iesu; oblegyd t chwithau a ddioddefafoch y pethau hyn gan eich cyd-genedl, megis hwythau gan yr Iuddewon:

15 Y rhai a laddasant yr Arglwydd Iesu, u a'u prophwydi eu hunain, ac a'n t herlidiasant ninnau ymaith; ac ydynt heb ryngu bodd Duw, ac yn erbyn pob dyn;

16 x Gan warafun i ni lasaru wrth y Cenhedloedd, fel yr iacheid hwy, y i gyflawni eu pechodau hwynt yn wastadol: canys digofaint Duw a ddaeth arnynt hyd yr eithaf.

17 A ninnau, frodyr, wedi ein gwneuthur yn ymddifaid am danoch dros ennyd awr, yngolwg, nid ynghalon, a fuom fwy astud i weled eich wyneb chiwi mewn awydd mawr.

18 Am hynny r ewyllisafom ddyfod atoch (myfi Paul) yn ddaiau, unwaith a dwywaith hefyd; eithr z Satan a'n lluddiodd ni.

19 Canys a beth yw ein gobaith ni, neu ein llawenydd, neu goron ein t gorfoedd? onid chwychi, ger bron ein Harglwydd Iesu Crist yn ei ddyfodiad ef?

20 Canys chwychi yw ein gogoniant a'n llawenydd ni.

P E N. III.

1 S. Paul yn tyfio laethu ei sawr gariad tu ag at y Thesalonaiad, trwy anfon Timotheus attynt bwy, i'w cadarnbau, ac i'w diddanu: trwy lawenyachu yn eu gweithredoedd da bwy; 10 a thrwy weddio drofiant, a dymuno cael dyfod yn ddiogel attynt.

A hynny, a gan na allem ymattal yn hwy, ni a welsom yn dda ein gadael ni ein hunain yn Athen;

2 Ac a ddanfonaom b Timotheus, ein brawd, a gweinidog Duw, a'n cyd-weithiwr yn efengyl Crist, i'ch cadarnbau chiwi, ac i'ch diddanu ynghylch eich ffydd;

3 c Fel na chynhyrfid neb yn y gor-thrymderau hyn: canys chwychi eich hunain a wyddoch d mai i hyn y'n gofodwyd ni.

4 Canys yn wir pan oeddym gyd a chiwi, ni a rag-ddywedaom i chiwi y gorthrymid ni; megis y bu, ac y gwyddoch chiwi.

5 O herwydd hyn, e minnau, heb allu ymattal yn hwy, a ddanfona i gael gwybod eich ffydd chiwi; rhag darfod i'r temtiwr eich temtio chiwi, a t myned ein llafur ni yn ofer.

6 Eithr yr awrhon, wedi dyfod Timotheus attom oddi wrthych, a dywedyd i ni newyddion da am eich ffydd chiwi a'ch cariad, a bod gennych goffa da am danom ni yn wastadol, gan hiraethu am ein gweled ni, megis yr ydym ninnau am eich gweled chwithau;

7 Am hynny y cawfom gyfur, frodyr, t am danoch chiwi, yn ein holl orthrymder t ynoch a'n hangenofyd, trwy eich ffydd chiwi.

8 Oblegyd yr awrhon byw ydym ni, os ydych chiwi yn sefyll yn yr Arglwydd.

9 Canys pa ddiolch a allwn ni ei ad-dalu i Dduw t am danoch chiwi, am yr holl lawenydd a'r hwn yr ydym ni yn llawen o'ch achos chiwi ger bron ein Duw ni,

10 g Gan weddio mwy na mwy, nos a dydd, ar gael gweled eich wyneb chiwi, a chyflawni diffygion eich ffydd chiwi?

11 A Duw ei hun a'n Tad ni, a'n Harglwydd Iesu Crist, a gyfarwyddo ein ffordd ni atoch chiwi.

12 A'r Arglwydd a'ch llofgo, ac a'ch 'chwanego ym mhob cariad h i'ch gilydd, ac i bawb, megis ag yr ydym ninnau i chiwi:

13 I i gadarnbau eich calonnau chiwi yn ddiargyoedd mewn sancteiddrwydd ger bron Duw a'n Tad, yn nyfodiad ein Harglwydd Iesu Crist gyd a'i holl saint.

P E N. IV.

1 Y mae efe yn eu hannog bwynt i synd rhag-ddynt mewn pob math ar ddawoldeb: 6 i fyw yn sanctaidd, ac yn gyfiawn; 9 i garu eu gilydd; 11 a thrwy lonyddwch, i wneuthur y pethau a berthyn iddynt eu hunain: 13 ac yn ddireddaf, i dristáu yn gymbedrol dros y meirw. 15 A chyd a'r cyngor diwaethaf bawn, y mae efe yn cyfylltu dosparth by r adgyfodiad, ac o ail-ddyfodiad Crist i'r farn.

Y Mhellach gan hynny, frodyr, yr ydym yn attolwg i chiwi, ac yn t deifysf yn yr Arglwydd Iesu, megis y derbyniafoch gennym a pa fodd y dylech rodio a boddioni Duw, ar i chiwi gynyddu fwyfwy.

2 Canys chiwi a wyddoch pa orchymynion a roddafom i chiwi trwy'r Arglwydd Iesu.

3 Canys hyn yw b ewyllys Duw, sef eich sancteiddiad chiwi, ar ymgadw o honoch rhag godineb:

4 Ar fedru o bob un o honoch feddiannu ei lestr ei hun mewn sancteiddrwydd a pharch;

5 Nid mewn gwyn trachwant, c megis y Cenhedloedd d y rhai nid adwaenant Dduw:

6 e Na byddo i neb orthrymmu na thwylio ei frawd mewn dim: canys dialydd yw'r Arglwydd t ar y rhai hyn oll, megis y dywedaom i chiwi o'r blaen, ac y tyftafom.

f Lef. 11. 7 Canys ni alwodd Duw nyini i aflendid, ond f i fancteiddrwydd.
44. a 19. 8 Am hynny g y neb fydd yn + dirmygu, nid dyn y mae yn ei ddirmygu, ond Duw, h yr hwn hefyd a roddes ei Ysryd Glân + ynom ni.
7. Rhuf. 1. 9 Ond am frawdgarwch, nid rhaid i chwi 'sgrifenu o honof attoch: canys i yr ydych chwi eich hunain wedi eich dysgu gan Dduw k i garu eich gilydd.
g Luc 10. 10 Oblegyd yr ydych yn gwneuthur hyn i bawb o'r brodyr y rhai sy trwy holl
16. + gwarth- 11 Macedonia: ond yr ydym yn attolwg i
od. h i Cor. chwi, frodyr, gynnyddu o honoch fwyfwy;
7. 40. 12 A rhoddi o honoch eich bryd ar
+ i ni. 13 fod yn llongydd, a l gwneuthur eich gor-
i Jer. 31. chwyllion eich hunain, a m gweithio â'ch
34. dwylaw eich hunain (megis y gorchymyn-
Heb. 8. afom i chwi)
11. 12 Fel n y rhodioc yn weddaidd tu ag
i Ioan. 2. at y rhai sy oddi allan, ac na byddo arnoch
20. 27. cisiau + dim.
k Ioan 13. 13 Ond ni ewyllysiwn, frodyr, i chwi
34. a 15. fod heb wybod am y rhai a hunafant, na
12. thriftoach, o megis eraill y rhai nid oes
Eph. 5. 2. ganddynt obaith.
i Pedr 4. 14 Canys p os ydym yn credu farw Iesu,
8. a'i adgyfodi; felly q y rhai a hunafant yn
12 Thef. yr Iesu, a ddwg Duw hefyd gyd ag ef.
3. 11. 15 Canys hyn yr ydym yn ei ddywedyd
i Pedr 4. wrthyh r yngair yr Arglwydd, s na bydd
15. i ni y rhai byw, y rhai a adewir hyd ddy-
m 2 Thef. fodiad yr Arglwydd, rag-flaenu y rhai a
3. 7. 8. 12. hunafant.
n Col. 4. 16 Oblegyd t yr Arglwydd ei hun a ddis-
5. gyn o'r nef gyd â + bloedd, â llef yr arch-
+ neb. angel, ac u ag udgorn Duw: a'r meirw
o Deut. yng Nghrist a gyfodant yn gyntaf:
14. 1. 2. 17 Yna ninnau y rhai byw, y rhai a adaw-
2 Sam. 12. yd, a gipir i fynu gyd â hwynt, x yn y
26. cymmylau, i gyfarfod â'r Arglwydd yn yr
p i Cor. awyr: ac felly y y byddwn yn wastadol
15. 13. gyd â'r Arglwydd.
q i Cor. 18 Am hynny + diddenwch eich gilydd
15. 18. a'r ymadroddion hyn.
r i Bren. 19
13. 17. 18. 20
220. 35. 21
s i Cor. 22
t Mat. 24. 23
u i Cor. 24
x Act. 1. 25
y Ioan 12. 26. a 14. 3. a 17. 24. + cyngborwch.

P E N. V.

i Y mae efe yn myned rhagddo, ac yn dangos (fel o'r blaen) ddull dyfodiad Crist i'r farn; 12 ac yn rhoddi amryw orchymynion; 23 ac felly yn diweddu ei epistol.

54. Eithr am a yr amserau a'r prydiau, fro-
a Mat. 24. dyr, nid rhaid i chwi 'sgrifenu o honof
3. 10. attoch.
Act. 1. 7. 2 Oblegyd chwi a wyddoch eich hunain
b Mat. 24. yn hyspys, mai b felly y daw dydd yr Ar-
43. 44. glwydd fel lleidr yn y nos.
c Luc 17. 3 Canys pan ddywedant, Tangnefedd a
27. 28. a diogelwch; yna c y mae dinystr disym-
21. 34. 35. mwth yn dyfod ar eu gwarthaf, megis
2 Thef. 1. gwewyr efgor ar un a fo beichiog; ac ni
9. ddiangant hwy ddim.
4 Ond chwychi, frodyr, nid ydych mewn tywyllwch, fel y goddiweddo y dydd hwnnw chwi megis lleidr.

5 Chwychi oll, d plant y goleuni ydych, d Eph. 5. 8. a phlant y dydd: nid ydym ni o'r nos, nac + y lleil.
o'r tywyllwch. e Mat. 24. 42. a 25. 13.
6 Am hynny na chyfgwn, fel + rhai Rhuf. 13. 11. 12.
eraill; eithr e gwyliwn, a byddwn fobr. i Pedr 5. 8. 1 Cor. 15. 34.
7 Canys f y rhai a gyfgant, y nos y cyfgant; i Luc 21. 34. 36.
a'r rhai a feddwant, y nos y meddwant. Rhuf. 13. 13.
8 Eithr nyini, gan ein bod o'r dydd, i Cor. 15. 34. 36.
byddwn fobr, g wedi ymwisgo â dwyfron- neg ffydd a chariad, ac â gobaith iach- awdwriaeth yn lle helm.
9 Canys h nid appwyntiodd Duw nyini i ddigofaint, ond i gaffael iachawdwriaeth trwy ein Harglwydd Iesu Crist, g Efav 59. 17.
10 i Yr hwn a fu farw drosom; fel pa Eph. 6. 14. 16. 17.
un bynnag a wnelom ai gwylied, ai cyfgy, h Rhuf. 9. 22.
y byddom fyw gyd ag ef. Pen. 1. 10.
11 O herwydd paham cynghorwch eich i Rhuf. 14. 8. 9.
gilydd, ac adeiledwch bob un eich gilydd, i Pedr 2. 8. k i Cor. 16. 18.
12 Ac yr ydym yn attolwg i chwi, fro- Phil. 2. 29. Heb. 13. 7. 17.
dyr, k adnabod y rhai sy yn llafurio yn + cyng-
eich mysg, ac yn eich llywodraethu chwi bori.
yn yr Arglwydd, ac yn eich + rhybuddio; i 2 Thef. 3. 11. 12.
13 A gwneuthur cyfrif mawr o honynt + allan o
mewn cariad, er mwyn eu gwaith. Bydd- drefn.
wch dangnefeddus yn eich plith eich hun- m Rhuf. 15. 1.
ain. Gal 6. 1. 2. n Diar. 17. 13 a 20. 22. a 24. 29.
14 Ond yr ydym yn deisyf arnoch, fro- Mat. 5. 39. 44.
dyr, l rhybuddiwch y rhai + asreolus, di- Rhuf. 12. 17.
ddenwch y gwan eu meddwl, m cynhel- i Cor. 6. 7.
iwech y gweiniaid, byddwch ymarhous wrth i Pedr 3. 9.
bawb. o Gal. 6. 10.
15 n Gwelwch na thalo neb ddrwg dros Pen. 3. 12.
ddrwg i neb: eithr yn wastadol o dilynwch + ym
yr hyn fydd dda, + tu ag at eich gilydd, a mblith
thu ag at bawb. eich.
16 p Byddwch lawen yn wastadol. p Phil. 4. 4.
17 q Gweddiwch yn ddibaid. q Luc. 8. 1.
18 r Ym mhob dim diolchwch: canys Eph. 6. 18.
hyn yw ewyllys Duw yng Nghrist Iesu + tu Col. 4. 2.
ag attoch chwi. r Eph. 5. 20.
19 s Na ddiffoddwch yr Ysryd. Col. 3. 17.
20 Na ddirmygwch brophwydoliaethau. + am da-
21 t Profwch bob peth: deliwch yr hyn ncb.
sy dda. s Eph. 4. 30.
22 u Ymgedwch rhag pob + rhith dryg- 2 Tim. 1. 6.
ioni. i Cor. 14. 30.
23 A x gwir Dduw y tangnefedd y a'ch t i Cor. 2. 11. 15.
sancteiddio yn gwbl oll: a chadwer eich i Ioan 4. 1.
ysryd oll, a'ch enaid, a'ch corph, yn ddi- u Phil. 4. 8.
argoedd yn nyfodiad ein Harglwydd Iesu + math ar
Grist. ddrwg.
24 z Ffyddlon yw'r hwn a'ch galwodd, x Phil. 4. 9.
yr hwn hefyd a'r gwna. y Pen. 3. 13.
25 O frodyr, gweddiwch drosom. z i Cor. 9. 9.
26 a Anherchwch yr holl frodyr â chusan 9 a 10 13.
sancteiddiol. 2 Thef. 3. 3.
27 Yr ydwyf yn eich tynghedu yn yr i Cor. 9. 9.
Arglwydd, ar ddarlain b y llythyr hwn 9 a 10 13.
i'r holl frodyr sanctaidd. 2 Thef. 3. 3.
28 c Gras ein Harglwydd Iesu Crist fyddo gyd â chwi. Amen. c Rhuf. 16. 20.

¶ Y cyntaf at y Thesalonïaid a 'sgrif- enwyd o Athen.

¶ Ail Epistol PAUL yr Apostol, at y THESALONIAID.

P E N. I.

i Y mae S. Paul yn hyspysu iddynt ddaidd yr oedd efe yn meddwl am eu ffydd, a'u cari- ad, a'u hamynedd brwyni: 11 a chyd â bynnny yn gosod llawer o resymau ar lawer, i'w cyfuro trwy mewn erlid; a'r pennaf

q'r rhai byn a gymmerir oddi wrth gyf- iawn farn Duw.
P AUL, a Silfanus, a Thimotheus, at eglwys y Thesalonïaid, a yn Nuw ein Tad, a'r Arglwydd Iesu Crist.
2 b Gras i chi, a thangnefedd, oddi

Bl. yr Argl. 54. a 1 Thef. 1. 1. b i Cor. 1. 3.

oddi wrth Dduw ein Tad ni, a'r Arglwydd Iesu Grift.

c 1 Thef.
1. 2. 3.
Pen. 2. 13.

3 c Dïolch a ddylem i Dduw yn wastadol drofoch, frodyr, fel y mae yn addas, oblegyd bod eich fydd chwi yn mawr gynnyddu, a chariad pob un o honoch oll tu ag at eich gilydd yn ychwanegu :

d 2 Cor.
7. 14. a 9.

4 Hyd onid ydym d ni ein hunain yn † gorfoleddu ynoch chwi yn eglwyfi Duw, o herwydd eich amynedd chwi a'ch ffydd yn eich holl erlidiau a'r gorthrymderau yr ydych yn eu goddef :

† ym-
ffrothio.
e Phil. 1.

5 Yr hyn fydd e argoel goleu o gyfiawn farn Duw, fel y'ch cyfrifer yn deilwng i deyrnas Dduw, f er mwyn yr hon yr ydych hefyd yn goddef.

f 1 Thef.

6 Canys cyfiawn yw ger bron Duw, dalu cystudd i'r rhai fy yn eich cystuddio chwi ;

2. 14.

7 Ac i chwithau, y rhai a gyftuddir, esmwythdra gyd â ni, & yn ymddangosiad yr Arglwydd Iesu o'r nef, † gyd â'i angylion nerthol,

g 1 Thef.
4. 16.

8 † h A than fflamlyd, † gan rododi dial i'r sawl nid adwaeniant Dduw, ac i nid ydynt yn ufuddhau i esfengyl ein Harglwydd Iesu Grift :

† 23d ag
angylion
ei nerthol.

9 Y rhai a ddioddefant yn gospedigaeth, ddinystr tragywyddol oddi ger bron yr Arglwydd, ac oddi wrth ogoniant ei gadernid ef ;

† ym-
meryd
dial ar y
fawr.

10 Pan ddêl efe i'w ogoneddu yn ei faint, ac i fod yn rhyfeddol yn y rhai oll fy'n credu (o herwydd i'n tyfiolaeth ni yn eich mysg chwi gael ei chredu) yn y dydd hwnnw.

h 2 Pedr
3. 7.

11 Am ba achos yr ydym hefyd yn gweddio yn wastadol drofoch, ar fod i'n Duw ni eich cyfrif chwi yn deilwng o'r alwedigaeth hon, a chyflawni holl foddionrwydd † ei ddaioni, a gwaith ffydd, yn nerthol :

† i dda-
igni.

12 Fel y gogonedder enw ein Harglwydd Iesu Grift ynoch chwi, a chwithau ynddo yntau, yn ol gras ein Duw ni, a'r Arglwydd Iesu Grift.

P E N. II.

1 Mae efe yn ewyllysio iddynt barhau yn ddifgl yn y gwirionedd a dderbyniafant ; 3 ac yn dangos y bydd ymadawiad oddi wrth y ffydd, 8 ac y datguddir angbriff, cyn dyfod dydd yr Arglwydd : 15 ac yno yn ail-adrodd ei gyngor o'r blaen, ac yn gweddio drofnynt bwy.

54.

AC yr ydym yn attolwg i chwi, frodyr, a'r dyfodiad ein Harglwydd Iesu Grift, a a cyd-gynhulliad ninnau atto ef,

a Mat. 24.

2 a Na'ch figler yn fuan † oddi wrth eich meddwl, ac na'ch cynhyrfer, na chan yspryd, na chan air, na chan lythyr, megis oddi wrthym ni, fel pe bai dydd Crist yn gyfagos.

Eph. 5. 6.
Ioan 4. 1.

3 Na thwyllled neb chwi mewn un modd : oblegyd ni ddaw y dydd hwnnw hyd oni ddêl ymadawiad yn gyntaf, a b datguddio dyn pechod, mab y golledigaeth :

† o'ch
meddwl,
neu ym
meddwl.

4 Yr hwn fydd yn gwrthwynebu, ac c yn ymddyrchafu † goruwch pob † peth a elwir yn Dduw, neu a addolir ; hyd onid yw d efe, megis Duw, yn eistedd yn nheml Dduw, ac yn ei ddangos ei hun mai Duw ydyw.

h Ioan 2.
18.

5 Onid cof gennych chwi, pan oeddwn i etto gyd â chwi, ddywedyd o honof y pethau hyn i chwi ?

Dat. 13.
11.

6 Ac yr awrhon chwi a wyddoch yr hyn fydd yn attal, fel y datguddier ef yn ei bryd ei hun.

Edrych
1 Mac. 2.
48, 62.

† ym-
er-
byn.

† un.
d Edrych
Ezec. 28.

2.

7 Canys y mae e dirgelwch yr anwiredd yn gweithio eisoes : yn unig yr hwn fydd yr awrhon yn attal, a ettyl nes i dynnu ymaith.

e 1 Ioan 4.
3.

8 Ac yna y datguddir yr Anwir hwnnw, yr hwn a ddiifetha'r Arglwydd f ag yspryd ei enau, ac a ddilea â disgleirdeb ei ddyfodiad :

1. Eflay 11.

9 Sef yr hwn y mae ei ddyfodiad g yn ol gweithrediad Satan, gyd â phob nerth, ac h arwyddion, a rhyfeddodau gau,

Hof. 6. 5.
Dat. 2. 16.

10 A phob dichell anghyfiawnder yn i y rhai colledig ; am na dderbyniafant gariad y gwirionedd, fel y byddent gadwedig.

a 19. 15.
20. 21.

11 Ac k am hynny y denfyn Duw iddynt hwy † amryfusedd cadarn, † fel y credont gelwydd :

g Eph. 2.
2.

12 Fel y barner yr holl rai nid oeddynt yn credu i'r gwirionedd, ond yn ymfoddloni mewn anghyfiawnder.

Dat. 18. 23.
h Mat. 24.

13 Eithr m nyny a ddylem ddiolch yn wastad i Dduw drofoch chwi, frodyr caredig gan yr Arglwydd, oblegyd i Dduw n o'r dechreuad eich o ethol chwi i iachawdwriaeth, p trwy sancteiddiad yr Yspryd, a ffydd † i'r gwirionedd :

Dat. 13. 13.

14 I'r hyn y galwodd efe chwi trwy ein hefengyl ni, i q feddiannu gogoniant ein Harglwydd Iesu Grift.

Edrych
1 Bren.
20. 22.

15 Am hynny, frodyr, sefwch, a deliwch r y traddodiadau a ddysgafoch, pa un bynnag ai trwy ymadrodd, ai trwy ein heffengyl ni.

Ezec. 14. 9.

16 A'n Harglwydd Iesu Grift ei hun, a Duw a'n Tad, yr hwn a'n carodd ni, ac a roddes i ni ddiddanwch tragywyddol, a gobaith da trwy ras,

† nerthol
weitbred-
ia i cys-
ilio ni.

17 A ddiddano eich calonau chwi, ac a'ch sicrhao ym mhob gair a gweithred dda.

1. Tim.
4. 1.

P E N. III.

1 Y mae efe yn deisyfu eu gweddïau bwy drofio ei hun : 3 yn tyfiolaethu pa byder oedd gantbo arnynt ; 5 ac yn gweddïo ar Dduw drofnynt bwy ; 6 ac yn rhoddi amryw orchymynion ; yn erwedig i ecbelyd seguryd, a chymdeitbas rhai drwg ; 16 ac yn diweddu trwy weddio, a'u bannerch bwy.

1. Eph. 1.

Bellach, frodyr, a gweddiwch drofom a ni, ar fod i air yr Arglwydd redeg, a chael gogonedd, megis gyd â chwithau ;

o 1 Thef.
1. 4.

2 Ac b ar ein gwared ni oddi wrth ddynion † anhywaith a drygionus : canys nid oes ffydd gan bawb.

p Luc 1.
7.

3 Eithr c ffyddlon yw'r Arglwydd, yr hwn a'ch sicrhâ chwi, ac a'ch d ceidw rhag drwg.

1. Pedr 1.
2.

4 Ac e y mae gennym hyder yn yr Arglwydd am danoch, eich bod yn gwneuthur, ac y gwnewch, y pethau yr ydym yn eu gorchymyn i chwi.

† y.
q Ioan 17.
22.

5 A'r Arglwydd a gyfarwyddo eich calonau chwi at gariad Duw, ac i † ymaros am Grift.

r Pen. 3. 6.
s 1 Cor.
1. 8.

6 Ac yr ydym yn gorchymyn i chwi, frodyr, yn enw ein Harglwydd Iesu Grift, f dynnu o honoch ymaith g oddi wrth bob brawd a'r fydd yn rhodio † h yn afreolus, ac nid yn ol i y traddodiad a dderbyniodd efe gennym ni.

1. Thef. 3.
13.

7 Canys chwi a wyddoch eich hunain k pa fodd y dylech ein dilyn ni : oblegyd l ni buom † afreolus yn eich plith chwi,

54. Eph. 6.

8 Ac ni fwyttasom fara neb yn rhad ; ond m trwy weithio mewn llafur a lludded, nos a dydd, fel na phwyfem ar neb o honoch chwi :

19 Col. 4. 3.

h Rhuf. 15. 13.

† Neu,
a' n o u
lle.

c 1 Cor. 1.
9.

1 Thef. 5.
24.

d Ioan 17.
15.

e 2 Cor. 7.
16.

† amynedd
Crist.

f Rhuf. 16. 17.

Adn. 14.

2 Ioan 10.
g 1 Cor.
5. 11.

† allan o
drefn.

h 1 Thef.
4. 11.

Adn. 11.
12. 14.

i Pen. 2.
15.

k 1 Cor. 4.
16 a 11. 1.

1 Thef.
1. 6. 7.

20. 34. 35.

1 Cor. 9 n Nid o herwydd nad oes gennym aw-
 9 6. durdod, ond fel y'n rhoddem o ein hunain
 1 Thef. 2. yn siampl i chwi i'n dilyn.
 6. 10 Canys pan oeddym hefyd gyd â chwi,
 Adn. 7. hyn a orchymynasom i chwi, p Os bydd-
 p Gen. 3. ai neb ni fynnai weithio, na chai fwytta
 19. chwaith.
 11 Canys yr ydym yn clywed fod rhai
 † allan o yn rhodio yn eich plith chwi † yn af-
 drefn. reolus, heb weithio dim, ond bod yn
 rhodrefgar.
 q 1 Thef. 12 q Ond i'r cyfryw gorchymyn yr ydym,
 4. 11. a'u hannog trwy ein Harglwydd Iesu Grist,
 r Eph. 4. r ar iddynt weithio trwy lonyddwch, a
 28. bwytta eu bara eu hunain.
 Gal. 6 q. 13 A chwithau, frodyr, s na † ddiffyg-
 † siawchb. i'wch yn gwneuthur daioni.

14 Ond od oes neb heb ufuddhau i'n † trwy
 gair † trwy'r llythyr yma, hyspyfych lythyr.
 hwnnw; ac t na fydded i chwi gymdeithas hyspyf-
 ag ef, megis y cywilyddio efe. tocch y
 15 Er hynny na chymmerwch ef megis dyn
 gelyn, eithr † cynghorwch ef fel brawd. t Mat. 18.
 16 Ac u Arglwydd y tangnefedd ei hun a 17.
 roddo i chwi dangnefedd yn wastadol ym 1 Cor. 5.
 mhob modd. Yr Arglwydd a fyddo gyd â o. 11.
 chwi oll. Adn. 6.
 17 x Yr annerch â'm llaw i Paul fy hun; † rby-
 yr hyn fydd arwydd ym mhob epistol: fel budd-
 hyn yr ydwyf yn ysgrifenu. i'wch.
 18 y Gras ein Harglwydd Iesu Grist gyd u Rhuf.
 â chwi oll. Amen. 15. 33.
 † Yr ail at y Thesalonaiad, a 'sgrifen- x 1 Cor.
 wyd o Athen. y Rhuf. 16. 21.
 16. 24.

¶ Epistol cyntaf PAUL yr Apostol, at TIMOTHEUS.

P E N. I.

Y mae Paul yn dwyn ar gof i Timothëus y
 fiars a roddasai efe iddo, wrth fyned i
 Macedonia. 5 Iawn arfer a diwedd y gyf-
 raith. 11 Yngbyleb galw S. Paul i fod yn
 apostol. 20 Am Hymenëus ac Alecsander.

PAUL apostol Iesu Grist, a yn ol
 gorchymyn Duw ein Hiachawdwr,
 a'r Arglwydd Iesu Grist, b ein go-
 baith;

2 At c Timothëus, fy mab naturiol yn y
 ffydd: d Gras, trugaredd, a thangnefedd
 oddi wrth Dduw ein Tad, a Christ Iesu ein
 Harglwydd.
 3 Megis y deisyfiais arnat aros yn Ephe-
 sus, e pan aethum i Macedonia, fel y
 gellit rybuddio rhai f na ddysgont ddim
 amgen.
 4 Ac na g ddaliont ar chwedlau, ac achau
 anorphen, y rhai fy'n peri cwestiynau yn
 hytrach nag adeiladaeth dduwiol, yr hon
 fydd † trwy ffydd; gwna felly.
 5 Eithr h diwedd y gorchymyn yw car-
 iad o galon bur, a chydwybod dda, a ffydd
 ddiragrith.
 6 Oddi wrth yr hyn bethau y gwyrdd
 rhai, ac y troisant heibio at i ofer-siarad;
 7 Gan ewyllysio bod yn athrawon o'r
 ddeddf, heb ddeall na pha bethau y maent
 yn eu dywedyd, nac am ba bethau y maent
 yn taeru.
 8 Eithr nynt a wyddom mai k da yw'r
 gyfraith, os arfer dyn hi yn gyfreithlon;
 9 I Gan wybod hyn, nad i'r cyfiawn y
 rhoddwyd y gyfraith, eithr i'r rhai digyf-
 raith ac anufudd, i'r rhai annuwiol a
 phechaduriaid, i'r rhai difanctaidd a ha-
 logedig, i dad-leiddiaid a mam-leiddiaid, i
 leiddiaid dynion,
 10 I butteinwyr, i wryw-gydwyr, i lad-
 ron-dynion, i gelwyddwyr, i anudonwyr;
 ac os oes dim arall yn wrthwyneb i athraw-
 iaeth m iachus,
 11 Yn ol efengyl † gogoniant n y ben-
 digedig Dduw, o am yr hon yr ymddir-
 iedwyd i mi.
 12 Ac yr ydwyf yn diolch i'r hwn a'm
 nerthodd i, sef Crist Iesu ein Harglwydd,
 p am iddo fy nghyfrif yn ffyddlon, gan fy
 ngofod yn y weinidogaeth;
 13 q Yr hwn oeddwn o'r blaen yn gabl-
 wr, ac yn erlidiwr, ac yn drahaus. Eithr
 p i Cor. mi a gefais drugaredd, am r i mi yn ddiar-
 7. 25. wybod ei wneuthur † trwy anghrediniaeth:
 q Adn. 8. 3. a 9. 1.
 Phil. 3. 6. r Ioan 9. 39, 41. Adn. 3. 17. † mewn.

14 A gras ein Harglwydd ni a dra-
 amlhaodd s gyd â ffydd a chariad, yr hwn s 2 Tim.
 sydd yng Nghrist Iesu. 1. 13.

15 Gwir yw'r gair, ac yn haeddu pob † crifaw.
 † derbyniad, t ddysod Crist Iesu i'r byd i t Mat. 9.
 gadw pechaduriaid; o ba rai † pennaf yd- 17.
 wyf fi. Marc 2.

16 Eithr o achos hyn y cefais drugaredd,
 fel y dangosai Iesu Grist ynof fi † yn gyntaf 10.
 bob hir-oddef, er siampl i'r rhai a gredant 11.
 rhag llaw ynddo ef i fywyd tragywyddol. r blaenaf.

17 Ac u i'r Brenhin tragywyddol, an-
 farwol, anweledig, x i'r Duw unig ddoeth, y blaenaf.
 y y byddo anrhydedd a gogoniant yn oes u Sal. 10.
 oesoedd. Amen. 16. a 145.

18 Y gorchymyn hwn yr ydwyf yn ei 17.
 roddi i ti, fy mab Timothëus, z yn ol y x Rhuf.
 prophwydoliaethau a gerddafant o'r blaen 16. 27.
 am danat, ar a filwrio o honot ynddynt y 1 Cron.
 filwriaeth dda, 20. 11.

19 b Gan fod gennyf ffydd, a chydwy-
 bod dda; yr hon a wrthododd rhai, ac a 1.
 wnaethant long-ddrylliad am y ffydd: Pen. 4. 14.
 20 O barai ymae c Hymenëus ac d Alecs- a Pen. 6.
 ander; y rhai e a roddais i Satan, fel y 12.
 dyfgent na chablent. 2 Tim. 4.
 7. Pen. 3.

c 2 Tim. 2. 17. d 2 Tim. 4. 14. e 1 Cor. 5. 5.

P E N. II.

1 Bod yn iawn gweddio a diolch dros bob
 dyn. 9 Pa fodd y dylai gwagedd ymdrwfio;
 12 nad ydys yn caniatáu iddynt na dysgu,
 na bod yn ben: 15 y byddant brwy gadw-
 edig, er bod ynddynt arwydd o ddigofaint
 Duw, wrth ddwyn plant i'r byd, os brwy
 a arbosant yn y ffydd.

† C Ynghori yr ydwyf am hynny, ym † Atolawg.
 mlaen pob peth, fod ymbiliau, gwe- aler 29. 7.
 ddiau, deisyfiadau, a thalu diolch, dros † Neu.
 bob dyn; awdur-
 2 a Dros frenhinoedd, a phawb sy mewn dod.
 † goruchafiaeth; fel y gallom ni fyw yn b 2 Pedr
 llonydd ac yn heddychol mewn pob duw- 3. 9.
 ioldeb ac onestrwydd. c Ioan 17.

3 Canys hyn fydd dda a chymmeradwy 3.
 ger bron Duw ein ceidwad; Rhuf. 3.
 4 b Yr hwn fydd yn ewyllysio bod pob 29. a 10.
 dyn yn gadwedig, a'u dyfod i wybodaeth 12.
 y gwirionedd. d Heb. 9.

5 Canys c un Duw fydd, ac d un cyfryng- 15.
 wr hefyd rhwng Duw a dynion, y dyn e Mat. 20.
 Crist Iesu; 28.

6 e Yr hwn a'i rhoddes ei hunan yn † yn dyf-
 bridwerth dros bawb, † i'w dyfiolaethu iolactb.
 g yn yr amseroedd priod, f i Cor. 1.

7 h I'r 2 Thef. 1.
 10.
 g Eph. 1.
 9. a 3. 5.

h 2 Tim.
1. 11.
i Rhuf.
1. 9.
k Rhuf.
11. 13.
a 15. 16.
Gal. 1. 6.
1 Mal. 1.
11.
Ioan 4.
21.
m Eflay 1.
15.
† nac am-
meu.
n 1 Pedr
3. 3.

7 h I'r hyn y'm gosodwyd i yn bregethwr ac yn apostol (i y gwir yr wyf yn ei ddywedyd yng Nghrist, nid wyf yn dywedyd celwydd) k yn athraw y Cenhedloedd mewn ffydd a gwirionedd.

8 Am hynny yr wyf yn ewyllysio i'r gwyr weddio i ym mhob man, m gan ddychafu dwylaw sanctaidd, heb na digter † na dadl.

9 Yr un modd hefyd, bod n i'r gwragedd eu trefnu eu hunain mewn dillad gweddus, gyd â gwylder a sobrwydd; nid â gwallt plethedig, neu aur, neu emmau, neu ddillad gwerthfawr,

10 Ond (yr hyn fydd yn gweddu i wragedd a fo yn proffesu duwioldeb) â gweithred-oedd da.

11 Dysged gwraig mewn disdawrwydd gyd â phob gofyrgeiddrwydd.

12 Ond o nid wyf yn cenhadu i wraig athrawiaethu, p nac ymawdurdodi ar y gwr, eithr bod mewn disdawrwydd.

13 Canys q Adda a luniwyd yn gyntaf, yna Efa.

14 Ac nid r Adda a dwyllwyd; eithr y wraig, wedi ei thwylo, oedd yn y cam-wedd.

15 Etto cadwedig fydd † wrth ddwyn plant, os arhosant hwy mewn ffydd, a chariad, a sancteiddrwydd, ynghyd â sobrwydd.

P E N. III.

2 Cynbeddau efgobion, a diaconiaid, a'u gwragedd; 14 a phabam y mae'r apostol yn ylgrifenu'r pethau hyn at Timothëus. 15 Yngbyleb yr eglwys, a'r gwirionedd a ddysgir ynddi.

65. G WIR yw'r gair, Od yw neb yn chwennych fwydd a efgob, gwaith da y mae yn ei chwennych.

2 Rhaid gan hynny i b efgob fod yn ddiargyoeidd, yn wr un wraig, yn wylad-wrus, yn sobr, yn † weddaidd, yn llet-teugar, c yn athrawaidd;

3 Nid yn † win-gar, nid yn darawydd, d nid yn budr-elwa; eithr yn dirion, c yn anymladdgar, yn ddiarian-gar;

4 Yn llywodraethu ei'dy ei hun yn dda, yn dal ei blant mewn ufudd-dod, ynghyd â phob onestrwydd;

5 (Oblegyd oni fedr un lywodraethu ei dy ei hun, pa fodd y cymmer efe ofal dros eglwys Dduw?)

6 Nid yn newyddian yn y ffydd, rhag iddo ymchwyddo, a syrthio i ddamnedig-aeth diafol.

7 Ac y mae yn rhaid iddo ef hefyd gael tyfioleath dda f gan y rhai oddi allan; rhag iddo syrthio i waradwydd, ac i fagl diafol.

8 Rhaid i'r g diaconiaid yr un ffinud fod yn onest; nid yn ddau-eiriog, nid yn ymrôl i win lawer, nid yn budr-elwa;

9 h Yn dala dirgelwch y ffydd mewn cydwobd bur.

10 A phrofer y rhai hynny hefyd yn gyntaf; yna gwafanaethant fwydd diaconiaid, os byddant ddiargyoeidd.

11 Y mae yn rhaid i'w gwragedd yr un modd fod yn onest, nid yn enllibaidd, yn sobr, yn ffyddlon ym mhob peth.

12 Bydded y diaconiaid yn wyr un wraig, yn llywodraethu eu plant a'u tai eu hunain yn dda.

13 Canys i y rhai a wafanaethant fwydd diaconiaid yn dda, ydynt yn ynnill iddynt

eu hunain radd dda, a hyfder mawr yn y ffydd fydd yng Nghrist Iesu.

14 Y pethau hyn yr ydwyf yn eu hyf-grifenu attat, gan obeithio dyfod attat ar fyrder.

15 Ond os tariaf yn hir; fel y gwypech pa fodd y mae yn rhaid i ti ymddwyn yn nhŷ Dduw, yr hwn yw eglwys y Duw byw, colofn a † sylfaen y gwirionedd.

16 Ac yn ddi-ddadl, mawr yw dirgelwch duwioldeb; k Duw a † ymddangosodd yn y cnawd, l a gyfiawnhawyd yn yr Yfpryd, m a welwyd gan angylion, n a bregethwyd i'r Cenhedloedd, a gredwyd iddo yn y byd, o a gymmerwyd i fynu mewn gogoniant.

1 Pedr. 1. 12. n Eph. 3. 5, 6. o Luc 24. 51.

P E N. IV.

1 Y mae efe yn prophwydo ymadawiad oddi wrth y ffydd, yn yr amseroedd diweddaf: 6 ac er mwyn na byddai i Timothëus ballu yn ei fwydd, y mae efe yn rhoi iddo amryw gonghorion ynghylch hynny.

A C y mae'r Yfpryd yn eglur a yn dywedyd yr ymedy rhai b yn yr amseroedd diweddaf oddi wrth y ffydd, gan roddi coel i yfprydion cyfeiliornus, ac i athrawiaethau cythreuliaid;

2 Yn dywedyd celwydd mewn rhagrith, a'u cydwobd eu hunain wedi ei † serio â haiarn poeth;

3 Yn gwahardd priodi, ac yn crebi ymattal oddi wrth fwydydd, y rhai a greodd Duw ei'w derbyn, d trwy roddi dŵlch, gan y ffyddloniaid, a'r rhai a adwaenent y gwirionedd.

4 Oblegyd y mae e pob peth a greodd Duw yn dda, ac nid oes dim i'w wrthod, os cymmerir trwy dalu dŵlch:

5 Canys y mae wedi ei sancteiddio gan air Duw a gweddi.

6 † Os gosodi y pethau hyn o flaen y brodyr, ti a fyddi weinidog da i Iesu Crist, f wedi dy fagu yngeiriau'r ffydd, ac athrawiaeth dda, yr hon a ddilynast.

7 Eithr g gad heibio halogedig a gwrachiaidd chwedlau, ac ymarfer dy hun i dduwioldeb.

8 Canys † i ychydig y mae h ymarfer corphorol yn fuddiol: eithr duwioldeb fydd fuddiol i bob peth, a chanddi addewid o'r bywyd y ffydd yr awrhon, ac o'r hwn a fydd.

9 i Gwir yw'r gair, ac yn haeddu pob † derbyniad.

10 Canys er mwyn hyn yr ydym yn poeni, ac yn cael ein gwaradwyddo; o herwydd i ni obeithio yn y Duw byw, k yr hwn yw Achubydd pob † dyn, yn enwedig y ffyddloniaid.

11 Y pethau hyn gorchymyn a dysg.

12 l Na ddiystyred neb dy ieuengfryd di; eithr m bydd yn enffaml i'r ffyddloniaid, mewn gair, mewn ymarweddiad, mewn cariad, mewn yfpryd, mewn ffydd, mewn purdeb.

13 Hyd oni ddelwyf, glŷn wrth ddarllain, wrth gynghori, wrth athrawiaethu.

14 n Nac egeulufa y dawn fydd ynot, yr hwn a rodded i ti o trwy brophwydoliaeth, p gyd ag arddodiad dwylaw yr henuriaeth.

15 Myfyria ar y pethau hyn, ac yn y pethau hyn aros; fel y byddo dy gynnydd yn eglur † i bawb.

16 Gwylia

+ Neu.
chynbal-
iad.
k Ioan 1.
14.
l Ioan 1. 2.
† Gr. am-
lygwyd.
1 Rhuf. 1.
4.
1 Pedr 3.
18.
m Mat.
28. 2.
Marc 16. 5.
Luc 24. 4.
Ioan 10. 12.
Eph. 3. 10.
Ad. 1. 9.

65.
a 2 Thef.
2. 3.
2 Tim. 3.
1.
2 Pedr
3. 3.
l Ioan 2.
18.
Judas 18.
b 1 Pedr
1. 20.
† lloigi.
c Gen. 1.
30. a 9. 3.
d Rhuf.
14. 6.
1 Cor. 10.
30.
e Rhuf.
14. 14.
20.
1 Cor. 10.
35.
Tit. 1. 15.
† Os dysg-
y pethau
hyn ar gos-
f i'r brodyr.
f 2 Tim.
3. 14. 15.
g Pen. 1.
4. a 6. 20.
Tit. 1. 14.
† Neu.
tros ycty-
dig.
h Col. 2.
23.
1 Pen. 1.
15.
† croesawu.
k Sal. 35.
6. a 107.
10. &c.
† dynion.
l 1 Cor.
16. 11.
Tit. 2. 15.
m Tit. 2. 7.
1 Pedr 5.
3.
n 2 Tim.
1. 6.
o Pen. 1.
18.
p Ad. 6. 6.
† ym mlob
peth.

f Aq. 22.
12.
1 Cor. 5.
12.
g Aq. 6.
3.
h Pen. 1.
49.
i Edrych
Mit. 25.
41.

q Eze. 16 Gwylia arnat dy hun, ac ar yr athraw-
33. 9. iaeth; aros ynddynt: canys os gwnai hyn,
r Rhuf. ti q a th gedwi dy hun a'r rhai a wran-
11. 14. dawant amat.
1 Cor. 9.
22.
Iago 3. 20.

P E N. V.

1 Rheolau i'w dilyn wrth geryddu. 3 Yngbŷlch
gwragedd gweddwn, 17 a henuriaid. 23
Cyngor yngbŷlch iechyd Timotheus. 24 Bod
pechodau rhai yn myned o'r blaen i farn, a'r
eiddo eraill yn canlyn.

65. **N**A cherydda hynafgwr, eithr cyng-
a Lef. 19. hora ef megis tad; a'r rhai ieuaingc,
32. megis brodyr;

2 Yr hen wragedd, megis mammau; y
rhai ieuaingc, megis chwiorydd, † gyd â
phob purdeb.

3 Anrhydedda'r gwragedd gweddwn
b Adn. 5, b y rhai fy wir-weddwn.
16.

4 Eithr o bydd un weddw ag iddi blant
neu wryon, dysgant yn gyntaf arfer † duw-
† caredig- ioldeb gartref, a c thalu'r pwyth i'w rhieni:
rwydd. e Edrych canys hynny fydd dda a chymmeradwy ger
Gen. 45. bron Duw.
10, 11.

5 d Eithr yr hon fydd wir-weddwn ac unig,
Mat. 15. 4. fydd yn gobeithio yn Nuw, ac e yn parhau
Eph. 6. 1, mewn ymbiliau, a gweddïau, nos a dydd.
2.

6 Ond yr hon fydd † drythyll, a fu farw,
d a Cor. er ei bod yn fyw.
7. 32.

7 A gorchymyn y pethau hyn, fel y
e Luc 2. byddont ddiargyoeidd.

8 Ac od oes neb heb ddarbod dros yr
37. a 18. 1. eiddo, ac yn enwedig ei † deulu, † ese a
† yn byw ynddynt. 12 Tim. wadodd y ffydd, a gwaeth yw nâ'r di-
3. 5. ffydd.

9 † Na ddewifer yn weddw un a fo dan
† Na chyfrifer ym mblith y rhai gweddwn-
on, g 1 Pedr os dygodd hi blant i fynu, os g bu let-
4. 9. teufar, o h golchod hi draed y faint, o
h Gen. 18. chynnorthwyodd hi y rhai cystuddiol, o
4. a 19. 2. dilynodd hi bob gorchwyl da.

11 Eithr gwrthod y gweddwn ieuaingc:
Luc 7. 38, canys pan ddechreuont ymdrythyllu yn er-
44. byn Crist, priodi a fynnant;

12 Gan gael barnedigaeth, am iddynt
ddirmygu y ffydd gyntaf.

13 A hefyd y maent yn dysgu bod yn segur,
gan rodio o amgylch o dŷ i dŷ; ac nid yn
segur yn unig, ond hefyd yn wag-siaradus,
ac yn rhodrefgar, gan adrodd pethau nid
ynt gymmwys.

14 i Yr wyf yn ewyllysio gan hynny i'r
rhai ieuaingc briodi, planta, gwarchod y
tŷ, k heb roi dim achlysur i'r gwrthwy-
nebw'r i † ddifenwi.

15 Canys y mae rhai eisoes wedi gwyro
ar ol Satan.

16 Od oes gan wr neu wraig ffydd-
lon, wragedd gweddwn, cynnorthwyant
hwynt, ac na phwyfer ar yr eglwys; fel y
gallo hi ddiwallu i y gwir-weddwn.

17 m Cyfrifer yr henuriaid sy'n llywod-
raethu yn dda, yn deilwng o barch dau-
ddyblyg; yn enwedig y rhai sy yn poeni yn
y gair a'r athrawiaeth.

18 Canys y mae'r ysgrythyr yn dywedyd,
n Na chau safn yr ych fydd yn dyrnu'r
y d: ac, o Y mae'r gweithiwr yn haeddu ei
gyflog.

19 Yn erbyn henuriaid na dderbyn
achwyn, oddieithr p † dan ddau neu dri
o dystion.

20 q Y rhai sy'n pechu, † cerydda yng-
wydd pawb, fel y byddo o'n ar y lleill.

21 † Gorchymyn yr ydwyf ger bron
Duw, a'r Arglwydd Iesu Grist, a'r etholedig
angylion, gadw o honot y pethau hyn heb
ragfarn, heb wneuthur dim o † gyd-barti-
aeth.

22 s Na ddod ddwylaw yn ebrwydd ar
neb, ac na fydd gyfrannog o bechodau rhai
eraill: cadw dy hun yn bur.

23 Nac yf ddwfr yn hwy; eithr arfer
ychydig win, t er mwyn dy gylla, a'th
fynych wendid.

24 Pechodau rhyw ddynion fydd amlwg
o'r blaen, yn rhag-flaenu i farn; eithr rhai
fydd yn eu canlyn hefyd.

25 Yr un ffynud hefyd y mae gweithred-
oedd da yn amlwg o'r blaen; a'r rhai fydd
amgenach, ni's gellir eu cuddio.

P E N. VI.

1 Dyled gweision i'w meistraid. 3 Am ocbelyd
atbrarwon newydd. 6 Duwioldeb fydd elw
mawr: 10 a chwant arian ydychw gwreiddyn
pob drwg. 11 Betha ddylai Timotheus ei ocbel-
yd, a'i ddilyn: 17 am ba beth yr oedd iddo ry-
buddio y cyfoethogion. 20 Am gadw yr ath-
rawiaeth iawn, a gochelyd siaradach ofer.

CYnnifer ag sy a wasanaethwyr dan yr
iau, tybiant eu meistraid eu hun yn
deilwng o bob anrhydedd; b fel na chabler
enw Duw, a'i athrawiaeth ef.

2 A'r rhai sy â meistraid ganddynt yn
credu, na ddiystyrant bwynt, o herwydd
eu bod yn frodyr; eithr yn hytrach gwa-
anaethant bwynt, am eu bod yn † credu,
ac yn anwyl, yn gyfrannogion o'r llesad.

Y pethau hyn dyf, a chynghora.

3 Od oes neb c yn dysgu yn amgenach,
ac heb gyttuno ag d iachus eiriau ein Har-
glwydd Iesu Grist, ac â'r athrawiaeth e fydd
yn ol duwioldeb;

4 † Chwyddo y mae, f heb wybod dim,
eithr † amhwylo yngbŷlch cwestiynau,
ac ymrifon yngbŷlch geiriau; g o'r rhai y
mae cynfigen, ymrifon, cabledau, drwg-
dybiau, yn dyfod.

5 h † Cyndyn ddadleu i dynion llygredig
eu meddwl, heb fod y gwirionedd ganddynt;
k yn tybied mai elw yw duwioldeb: l cilia
oddi wrth y cyfryw.

6 Ond elw mawr yw m duwioldeb gyd
â boddlonrwydd.

7 Canys n ni ddygasom ni ddim i'r byd,
ac eglur yw na allwn ddwyn dim allan
chwaith.

8 Ac o o bydd gennym ymborth a dillad,
ymfoddlonwn ar hynny.

9 Ond p y rhai fydd yn ewyllysio ymg-
foethogi, fydd yn syrthio i brofedigaeth a
magl, a llawer o chwantau ynfyd a ni-
weidiol, y rhai sy yn boddli dynion i ddi-
nystr a cholledigaeth.

10 Canys gwreiddyn pob drwg yw arian-
garwch: yr hon, a rhai yn chwannog iddi,
hwy a † gyfeiliornasant oddi wrth y ffydd,
ac a'u gwanasant eu hunain â llawer o
ofidiau.

11 q Eithr tydi, gwr Duw, gochel y peth-
au hyn; a dilyn gyfiawnder, duwioldeb,
ffydd, cariad, amynedd, addfwyndra.

12 Ymdrecha hardd-deg ymdrech y ffydd;
s cymmer afael ar y bywyd tragwyddol;
i'r hwn hefyd y'th alwyd, ac y proffesai't
broffes dda ger bron llawer o dystion.

13 t Yr ydwyf yn gorchymyn i ti ger
bron Duw, u yr hwn fydd yn bywhau pob
peth, a cher bron Crist Iesu, x yr hwn dan
Pontius Pilat a dystiodd † broffes dda;

14 Gadw

† Dir dyt-
iolaetbu.
r Pen. 6.

13.
2 Tim. 2.

14. a 4. 1.
† duedd.

s Ad. 6. 6.
a 13. 3.

Pen. 4. 14.
2 Tim. 1.

6.
† Sal. 104.

15.

65.
a Eph. 6. 5.

Col. 3. 22.

1 Peur 2.

18.

b Tit. 2.

5. 8.

† ffyddlon.

c Pen. 1. 3.

d Pen. 1.

10.

2 Tim. 1.

13.

Tit. 1. 9.

e Tit. 1. 1.

† Ynfyd
yw.

f 1 Cor.

8. 2.

† Gr.

yn glaf.

g Pen. 1. 4.

h 1 Cor.

11. 16.

† Ofer.

i 2 Tim.

3. 8.

k Tit. 1.

11.

2 Pedr 2. 3.

l 2 Tim.

3. 5.

m Diar.

15. 16.

n Job 1.

21.

Sal. 49. 17.

Preg 5.

15.

o Heb. 13.

5.

p Diar 15.

27. a 20. 21.

a 28. 20.

Mat. 13.

22.

lago 5. 1.

† budwyd.

q 2 Tim.

2. 22.

r 1 Cor. 9.

25. 26.

Pen. 1. 18.

2 Tim. 4.

7.

s Phil. 3.

12. 14.

Adn. 19.

t Pen. 5. 21.

u Deut.

32. 39.

x Mat. 27.

11.

† wfa.

14 Gadw o honot y gorchymyn *bwn* yn ddifeius, yn ddiargyoedd, y hyd ymddangosiad ein Harglwydd Iesu Grist:
15 Yr hwn yn ei amserau priod a ddengys z y bendigedig a'r unig Bennaeth, a Brenhin y brenhinoedd, ac Arglwydd yr arglwyddi;
16 Yr hwn yn unig fydd ganddo anfarwoldeb, fydd yn trigo yn y goleuni ni ellir dyfod atto, b yr hwn ni's gwelodd un dyn, ac ni's dichon ei welod: i'r hwn y byddo anrhydedd a gallu tragywyddol. Amen.
17 Gorchymyn i'r rhai fydd oludog yn y byd yma, na byddont uchel feddwl, ac na obeithiont mewn t golud anwadal, ond yn y Duw byw, yr hwn fydd yn he-

laeth yn rhoddi i ni bob peth i'w mwynhau:
18 Ar iddynt wneuthur daioni, d ymgyfoethogi mewn gweithredoedd da, fod yn hawdd ganddynt roddi a chyfrannu;
19 Yn tryfori iddynt eu hunain fail dda erbyn yr amser fydd ar ddyfod, fel y caffont f afael ar y bywyd tragywyddol.
20 O Timothëus, g cadw yr hyn a roddwyd i'w gadw attat, h gan droi oddi wrth halogedig ofer-fain, a gwrthwyneb gwybod-aeth, a gam-enwir *felly*:
21 Yr hon tra yw rhai yn ei t phroffesu, hwy i a gyfeiliornasant o ran y ffydd. Gras fyddo gyd â thi. Amen.
¶ Y cyntaf at Timothëus a 'sgrifenydd o Laodicea, yr hon yw prif-ddinas Phrygia Pacatiana.

d Luc 12. 21.
Pen. 5. 10.
Iago 2. 5.
e Mat. 6. 20.
Luc 12. 33. a 16. 9.
f Adn. 12. 2 Tim. 1. 14.
Dat. 3. 3. h Pen. 1. 4. 6. a 4. 7.
2 Tim. 2. 16. 23.
+ baddo, 1. 2 Tim. 2. 18.

¶ Ail Epistol PAUL yr Apostol, at TIMOTHEUS.

PEN. I.

1 Serch Paul tu ag at Timothëus; 5 a'r ffydd ddiffuant oedd yn Timothëus, ac yn ei fam, a'i nain: 6 ei annog ef i gyffroi rhoddiad Duw oedd ynddo ef; 8 i fod yn ddianwadaluwb, ac yn ddiaddefgar mewn erlid: 13 ac i barbâu yn y wir atbrawiaeth a ddysgasai ganddo ef. 15 Yngbŷlch Phygêlus a Hermogenes, a cblod Onesiphorus.

Bl. yr Argl. 66.

PAUL, apostol Iesu Grist trwy ewyllys Duw, yn ol addewid y bywyd, yr hwn fydd yng Nghrist Iesu,

2 At Timothëus, fy mab anwyl: a Gras, trugaredd, a thangnefedd, oddi wrth Dduw Dad, a Christ Iesu ein Harglwydd.

3 b Y mae gennyf ddiolch i Dduw, c yr hwn yr ydwyf yn ei wasanaethu o'm rhieni â chydwybod bur, mor d ddibaid y mae gennyf goffa am danat ti yn fy ngweddïau nos a dydd:

4 Gan fawr-ewyllysio dy weled, gan gosio dy ddagrau, fel y'm llanwer o lawenydd:

5 Gan alw i'm cof y ffydd ddiffuant fydd ynot ti, yr hon a drigodd yn gyntaf yn dy nain Lois, ac yn e dy fam Eunice; a diammeu gennyf ei bod ynot tithau hefyd.

6 O herwydd pa achos yr ydwyf yn dy goffâu, f i ail-ennyn dawn Duw, yr hwn fydd ynot trwy arddodiad fy nwyllaw i.

7 Canys g ni roddes Duw i ni yspryd ofn; ond yspryd nerth, a chariad, a phwyll.

8 Am hynny h na fydded arnat gywilydd o i dystiolaeth ein Harglwydd, nac o honof finnau k ei garcharor ef: eithr cyd-oddef di gystudd â'r efengyl, yn ol nerth Duw:

9 Yr hwn a'n hachubodd ni, ac a'n galwodd â galwedigaeth sanctaidd, l nid yn ol ein gweithredoedd ni, ond m yn ol ei arfaeth ei hun a'i ras, yr hwn a roddwyd i ni yng Nghrist Iesu, n cyn dechreu 'r byd,

10 Eithr o a eglurwyd yr awrhon trwy ymddangosiad ein Hiachawdwr Iesu Grist, p yr hwn a ddiddymmodd angau, ac a ddug fywyd ac anlygredigaeth i oleuni trwy'r efengyl:

11 q I'r hon y'm gosodwyd i yn bregethwr, ac yn apostol, ac yn athraw y Cenhedloedd.

12 r Am ba achos yr ydwyf hefyd yn dioddef y pethau hyn: ond nid oes arnaf gywilydd: canys mi a wn i bwy t y credais; ac y mae yn diammeu gennyf ei

fod ef yn abli gadw yr hyn a roddais atto erbyn y dydd hwnnw.

13 t Bydded gennyf uffurf x yr ymadroddion iachus, y rhai a glywaist gennyf fi, y yn y ffydd a'r cariad fydd yng Nghrist Iesu.

14 z Y peth da a rodded i'w gadw attat, cadw trwy'r Yspryd Glân, yr hwn fydd yn preswyllo ynom.

15 Ti a wyddost hyn, ddarfod a i'r rhai oll fydd yn Asia droi oddi wrthyf fi; o'r fawl y mae Phygêlus a Hermogenes.

16 Rhodded yr Arglwydd drugaredd i b dŷ Onesiphorus; canys efe a'm llonnodd i yn fynych, ac nid oedd gywilydd ganddo c fy nghadwyn i.

17 Eithr pan oedd yn Rhufain, efe a'm ceisiodd yn ddiwyd iawn, ac a'm cafodd.

18 Rhodded yr Arglwydd iddo gael trugaredd gan yr Arglwydd yn y dydd hwnnw: a maint a wnaeth efe o wasanaeth yn Ephefus, t goreu y gwyddost ti.

PEN. II.

1 Ei annog ef i ddianwadaluwb, ac i barbâu; ac i wneuthur rhan gweinidog ffyddlon yr Arglwydd, gan gyfrannu gair Duw yn iawn, a gochelyd siaradach ofer. 17 Am Hymeneus a Philetus. 19 Bud sylfaen yr Arglwydd yn sicr. 22 Y mae yn dysgu iddo betb fydd i'w ochelyd, ac i'w ddilyn; a pba fodd y gweddai i weinidog yr Arglwydd ymddwyn.

TYDI gan hynny, fy mab, ymnertha yn y gras fydd yng Nghrist Iesu.

2 A'r pethau a glywaist gennyf trwy lawer o dystion, traddoda y rhai hynny i ddynion ffyddlon, y rhai a fyddant a gymmwys i ddyfysu eraill hefyd.

3 b Tydi gan hynny goddef gystudd, megis milwr da i Iesu Grist.

4 Nid yw neb a'r fydd yn milwrio, yn ymrwystro â negefeau y bywyd *bwn*; tel y rhyngo fodd i'r hwn a'i dewisodd yn filwr.

5 Ac o dymdrech neb hefyd, ni choronir ef onid ymdrech yn gyfreithlon.

6 d Y llafurwr t fydd yn llafurio, fydd raid iddo yn gyntaf t dderbyn y firwythau.

7 Ystyria yr hyn yr ydwyf yn ei ddywedyd; a'r Arglwydd a roddo i ti ddeall ym mhob peth.

8 Cofia gyfodi Iesu Grist e o had Dafydd, o feirw, yn ol fy efengyl i:

9 Yn yr hon yr ydwyf yn goddef cystudd f hyd rwymau, fel drwg-weithredwr; eithr gair Duw ni's rhwymir,

66.

a i Tim. 3. 2. Tit. 1. 9. b Pen. 1. 8. a 4. 5.

c i Cor. 9. 25.

d i Cor. 9. 10.

+ gan lafurio.

+ fod yr gyfranog o'r ffurthau.

e Rhuf. 1. 3. 4. f Eph. 3. 1.

10 Am hynny g yr ydwyf yn goddef pob peth er mwyn yr etholedigion, fel y gallent hwythau gael yr iachawdwriaeth fydd yng Nghrist Iesu, gyd â gogoniant tragywyddol.

11 Gwir yw'r gair: Canys h os buom feirw gyd ag ef, byw fyddwn hefyd gyd ag ef.

12 Os dioddefwn, ni a deyrnafwn gyd ag ef: os gwadwn ef, yntau hefyd a'n gwad ninnau.

13 Os ym ni heb gredu, etto y mae efe yn aros yn fyddlon: ni's gall efe ei wadu ei hun.

14 Dwg y pethau hyn ar gof, m gan t orchymyn ger bron yr Arglwydd, n na byddo iddynt ymyrfon ynghylch geiriau, yr byn nid yw fuddiol i ddim, ond i ddadymchwelyd y gwrndawyr.

15 Bydd ddyfal i'th ofod dy hun yn brofedig gan Dduw, yn weithiwr t difest, yn iawn-gyfrannu gair y gwirionedd.

16 Ond o halogedig ofer-fain, gochel: canys cynnyddu a wnant i fwy o annuwioldeb.

17 A'u hymadredd hwy a yfa fel cancr: ac o'r cyfryw rai y mae p Hymeneus a Philetus;

18 Y rhai q o ran y gwirionedd a gyfeiliornasant, gan ddywedyd ddarfod yr adgyfodiad eisoes; ac y maent yn dadymchwelyd ffydd rhai.

19 Eithr y mae t r cadarn sail Duw yn sefyll, a chanddo y fel hon; s Yr Arglwydd a edwyn y rhai fydd eiddo ef. A, Phob un fydd yn enwi enw Crist, ymadawed oddi wrth anghyfiawnder.

20 Eithr mewn tŷ mawr nid oes yn unig leftri o aur ac o arian, ond hefyd o bren ac o bridd; a t rhai i barch, a rhai i ammharch.

21 u Pwy hynnag gan hynny a'i glanhao ei hun oddi wrth y pethau hyn, efe a fydd yn llestr i barch, wedi ei sancteiddio ac yn gymmwys t i'r Arglwydd, x wedi ei ddarparu i bob gweithred dda.

22 Ond chwantau ieuengŵyd, ffo oddi wrthynt: a y dilyn gyfiawnder, ffydd, cariad, tangnefedd, gyd â'r rhai sy yn galw ar yr Arglwydd o galon bur.

23 Eithr z gochel ynfyd ac annysgedig gwestiynau, gan wybod eu bod yn magu ymyrfonau.

24 Ac a ni ddylai gwas yr Arglwydd ymyrfon; ond bod yn dirion wrth bawb, b yn athrawus, yn t ddiodeffgar,

25 c Mewn addfwynder yn dysgu y rhai gwrthwynebus; i edrych d a roddo Duw iddynt hwy ryw amfer edifeirwch i gydna-bod y gwirionedd;

26 A bod iddynt t ddyfod i'r iawn allan o fagl diabol, y rhai a t ddelid ganddo wrth ei ewyllys ef.

ddedfroi. t Gr. ddalirwyd yn garbarorion, neu, yn fyw.

P E N. III.

Y mae yn ei rybuddio ef am amferoedd blinion: 6 yn dangos pa fath ydyw gelymion y gwirionedd: 10 yn ei ofod ei hun yn siampl iddo; 16 ac yn canmol yr ysgrhythyr lân.

66.

a i Tim.
4. 1.
2. Pedr 3.
3. Judas 18.

G Wybydd hyn hefyd, y daw amferoedd enbyd a yn y dyddiau diweddas.

2 Canys bydd dynion â'u serch arnynt eu hunain, yn arian-gar, yn ymffroftwyr, yn feilchion, yn gablwyr, yn anafuddion i rieni, yn anniolchgar, yn annuwiol,

3 Yn angharedig, b yn torri cyffammod, b Rhuf. 1.
yn t enllibaid, yn anghymhefur, yn anfwyn, yn ddi-serch i'r rhai da, 31.
t ddiad-
iaid.

4 Ynfradwyr, yn waed-wyllt, yn chwyddedig, yn caru melyf-chwant yn fwy nag yn caru Duw;

5 A chanddynt rith duwioldeb, eithr c wedi gwadu ei grym hi: d â'r rhai hyn gochel di.

6 Canys e o'r rhai hyn y mae y rhai sy yn ymlusgo i deiau, ac yn dwyn yn gaeth wrageddos llwythog o bechodau, wedi eu harwain gan amryw chwantau,

7 Yn dysgu bob amfer, ac heb allu dyfod un amfer i wybodaeth y gwirionedd.

8 f Eithr megis y safodd Jannes a Jambres yn erbyn Moses, felly y mae y rhai hyn hefyd yn sefyll yn erbyn y gwirionedd; g dynion o feddwl llygredig, h yn t anghymmeradwy o ran y ffydd.

9 Eithr nid ant rhagddynt ym mhellach: canys eu hynfydrwydd fydd amlwg i bawb, megis y bu yr eiddynt hwythau.

10 Eithr i ti a t lwyrr-adwaenost fy nysgeidiaeth, fy muchedd, fy arfaeth, ffydd, hirymaros, cariad, amynedd,

11 Yr erlidiau, y diodeffnadau, y rhai a ddigwyddasant i mi k yn Antiochia, l yn Iconium, yn Lystra, pa erlidiau a ddiodeffais: eithr m oddi wrthynt oll y'm gwaredodd yr Arglwydd.

12 Ie, a n phawb a'r fy yn ewyllysio byw yn dduwiol yng Nghrist Iesu, a erlidir.

13 Eithr drwg-ddynion a thwyllwyr a ant rhagddynt waethwaeth, gan dwyllo, a chael eu twyllo.

14 Eithr aros di yn y pethau a ddyfgaist, ac a ymddiriedwyd i ti am danynt, gan wybod o gan bwy y dyfgaist;

15 Ac i ti er yn fachgen wybod yr ysgrhythyr lân, yr hon fydd abl i'th wneuthur di yn ddoeth i iachawdwriaeth, trwy'r ffydd fydd yng Nghrist Iesu.

16 p Yr holl ysgrhythyr fydd wedi ei p 2 Pedr rhoddi gan yspriedoliaeth Dduw, ac fydd 1. 20, 21.
fuddiol i athrawiaethu, i argyoeiddi, i gerdydd, i hyfforddi mewn cyfiawnder:

17 Fel y byddo dyn Duw yn berffaith, wedi ei t berffeithio i bob gweithred dda. t gyflawn
dda, paru.

P E N. IV.

Y mae yn ei annog ef i fod yn ofalus ac yn ddiwyd i gwblhau ei fwydd: 6 yn ei rybuddio nesed oedd ei farwolaeth ef: 9 yn ewyllysio iddo ddyfod atto ef ar fyrder; 14 ac yn ei rybuddio ef i ochelyd Alecsander y gôf. 16 Yn dangos iddo beib a ddigwyddasai iddo wrth ei ateb cyntaf: 19 ac ar ol hynny y mae efe yn dibennu.

Y R ydwyf fi gan hynny yn t gorchymyn ger bron Duw, a'r Arglwydd Iesu Crist, b yr hwn a farna y byw a'r meirw yn ei ymddangosiad a'i deyrnas; 66.
a i Tim.
6. 13.
Pen. 2. 14.
t dir-
dyfiol-
aethu.
b Act. 10.
42.

2 Pregetha'r gair; bydd daer mewn amfer, allan o amfer; argyoedda, cerydda, annog gyd â phob hir-ymaros ac athrawiaeth.

3 Canys daw yr amfer pryd na ddiodeffont athrawiaeth iachus; eithr yn ol eu chwantau eu hunain y pentyrrant iddynt eu hunain athrawon, gan fod eu clustiau yn merwino;

4 Ac oddi wrth y gwirionedd y troant ymaith eu clustiau, ac c at chwedlau y troant.

5 Eithr gwylia di ym mhob peth, d dioddef adfyd, gwna waith e efangylwr, t cyflawna dy weinidogaeth.

6 Canys

f Phil. 2. 6 Canys f myfi yr awrhon a aberthir, ac
17. amfer g fy ymddattodiad i a nefaodd.
g Phil. 1. 7 h Mi a ymdrechais ymdrech deg, mi
23. a orphenais fy ngyrfa, mi a gedwais y
14. ffydd.
h 1 Cor. 8 O hyn allan rhoddwyd i coron cyfiawn-
9. 24, 25. der i'w chadw i mi, yr hon a rydd yr Ar-
Phil. 3. 14. glwydd, y Barnwr cyfiawn, i mi yn y dydd
1 Tim. 6. hwnnw: ac nid yn unig i mi, ond hefyd i
14. bawb a garant ei ymddangosiad ef.
i Iago 1. 9 † Bydd ddyfal i ddyfod attaf yn eb-
12. rwydd:
1 Pedr 5. 10 Canys k Demas a'm gadawodd, gan
4. garu y byd presennol, ac a aeth ymaith i
† Cais ddyfod. k Col. 4. Thefalonica; Crescens i Galatia, Titus i
14. Ddalmatia.
1 Phil. 24. 11 l Luc m yn unig fydd gyd â mi.
1 Col. 4. Cymmer n Marc, a dwg gyd â thi: canys
14. buddiol yw efe i mi i'r weinidogaeth.
m Pen. 1. 15. 12 o Tycicus hefyd a ddanfona i Ephe-
n Act. 15. sus.
37. 13 Y cochl a adewais i yn Troas gyd â
o Act. 10. 4. Charpus, pan ddelych, dwg gyd â thi, a'r
p 1 Tim. llyfrau, yn enwedig y memrwyn.
1. 20. 14 P Alecsander y gôf-copr a wnaeth i
q Sal. 28. mi ddrygau lawer: q taled yr Arglwydd
4. iddo yn ol ei weithredoedd.
Dat 18. 6. 15 Yr hwn hefyd gochel dithau; canys
† Neu. efe a safodd yn ddifawr yn erbyn ein
pregetb- † hymadroddion ni.
iadau.

16 Yn fy ateb cyntaf ni safodd neb gyd â
mi, eithr pawb a'm gadawfant: mi a archaf
ar Dduw na's cyfrifer iddynt.
17 Eithr yr Arglwydd a safodd gyd â
mi, ac a'm nerthodd; fel trwof fi y byddai
y pregethiad yn † llawn hyspys, ac y clywai
yr holl Genhedloedd: ac mi r a waredwyd
o enau y llew.
18 A'r Arglwydd a'm gwared i rhag
pob gweithred ddrwg, ac a'm ceidw i'w
deyrnas nefol: i'r hwn y byddo gogoniant
yn oes oesoedd. Amen.
19 Annerch s Prisca ac Acwila, a t † theu-
lu Onesiphorus.
20 u Erastus a arhosodd yn Corinth:
ond x Trophimus a adewais ym Miletum
yn glaf.
21 † Bydd ddyfal i ddyfod cyn y gauaf.
Y mae Eubulus yn dy annerch, a Phudens,
a Linus, a Chlaudia, a'r brodyr oll.
22 Yr Arglwydd Iesu Grif fyddo gyd
â'th yspriyd di. Gras fyddo gyd â chwi.
Amen.

¶ Yr ail epistol at Timotheus, yr esgob
cyntaf a ddewiswyd ar eglwys yr
Ephefiad, a 'sgrifenydd o Rufain,
pan ddygwyd Paul yr ail waith ger
bron † Cesar Nero.

¶ Epistol PAUL yr Apostol, at TITUS.

PEN. I.

5 I ba beth y gadawodd Paul Titus yn Creta.
6 Pa gynbeddfau a ddylai fod mewn eglwys-
wyr. 11 Rhaid yw cau safnau y rhai a
ddyfgant y petbau ni ddylent: 12 a pha faib
wyr ydynt.

Bl. yr
Argl.
65.

PAUL gwas Duw, ac apostol Iesu
Grif, yn ol ffydd etholedigion Duw,
ac adnabyddiaeth y gwirionedd,
a yr hon fydd yn ol duwioldeb;
2 † I obaith bywyd tragywyddol, yr
hon a addawodd b y digelwyddog Dduw
c cyn dechreu'r byd;
3 Eithr mewn ameroedd priodol efe a
eglhurhaodd ei air trwy bregethu, d am yr
hyn yr ymddiriedwyd i mi, yn ol gorchy-
myn Duw ein Hiachawdwr;
4 At e Titus, f fy mab naturiol yn ol
g y ffydd gyffredinol: Gras, trugaredd, a
thangnesedd oddi wrth Dduw Dad, a'r
Arglwydd Iesu Grif ein Hiachawdwr ni.
5 Er mwyn hyn y'th adewais yn Creta,
fel yr iawn drefnit y pethau fy yn † ol, ac
h y gosodit henuriaid ym mhob dinas, me-
gis yr ordeiniais i ti.

6 i Os yw neb yn ddiargyoedd, yn wr
un wraig, a chanddo blant ffyddlon, heb
gael y gair o fod yn afradlon, neu yn
anufudd:

7 Canys rhaid i esgob fod yn ddiargy-
oedd, fel k goruchwyliwr Duw; nid yn
gyndyn, nid yn ddigllon, l nid yn win-gar,
nid yn darawydd, m nid yn budr-elwa;

8 Eithr yn llesteugar, yn caru † daioni,
yn sobr, yn gyfiawn, yn sanctaidd, yn dym-
herus;

9 Yn dal yn lew n y gair ffyddlon, yn
ol yr addysg, fel y gallo gynghori yn yr
athrawiaeth iachus, ac argyoeddi y rhai fy
yn gwrth-ddywedyd.

10 Canys o y mae llawer yn anufudd, yn

ofer-fiaradus, ac yn dwyllwyr meddyliau,
yn enwedig y rhai o'r enwaediad:

11 Y rhai y mae yn rhaid cau eu safnau,
p y rhai fy yn dymchwelyd tai cyfan, gan
athrawiaethu y pethau ni ddylid, q er mwyn
budr elw.

12 r Un o honynt hwy eu hunain, un
o'u prophwydi hwy eu hunain, a ddy-
wedodd, Y Cretiaid fydd bob amfer yn
gelwyddog, drwg fwytffilod, boliau † gor-
ddiog.

13 Y dystiolaeth hon fydd wir. Am ba
achos argyoedda hwy yn llym, fel y bydd-
ont iach yn y ffydd;

14 s Heb ddal ar chwedlau Iuddewaidd,
a t gorchymynion dynion, yn troi oddi wrth
y gwirionedd.

15 u Pur yn ddiau yw pob peth i'r rhai
pur: eithr x i'r rhai halogedig, a'r di-ffydd,
nid pur dim; eithr halogedig yw hyd yn
oed eu meddwl a'u cydwybod hwy.

16 Y maent yn profesu yr adwaeniant
Dduw; eithr y ar weithredoedd ei wadu y
maent, gan fod yn ffaidd, ac yn anufudd,
ac at bob gweithred dda z yn † anghym-
meradwy.

2 Tim. 3. 8. † anglyfarwydd.

PEN. II.

1 T mae efe yn hyfforddi Titus yn ei athraw-
iaeth, ac yn ei fuchedd. 9 Rban gweision,
a phob math ar Griflianogion.

EITHR llafara di y pethau a weddo i
a athrawiaeth iachus:

2 Bod o'r hynaf-gwyr † yn sobr, yn
oneff, yn gymhesur, yn iach yn y ffydd,
ynghariad, mewn amynedd:

3 Bod o'r b hynaf-wragedd yr un ffunud
mewn ymddygiad fel y gweddai i † sanct-
eiddrwydd; nid yn † enllibaidd, nid wedi
ymrôl i win lawer, yn rhoi athrawiaeth o
ddaioni:

† rai sanctaidd. † dd a'f aid.

4 Fel

4 Fel y gallont wneuthur y gwragedd ieuaingc yn bwylllog, i garu eu gwyr, i garu eu plant,

5 Yn f fobr, yn f bur, yn gwarchad gartref, yn dda, c yn ddarostyngedig i'w gwyr priod, d fel na chabler gair Duw.

6 Y gwyr ieuaingc yr un ffunud cyng-hora i fod yn fobr;

7 e Gan dy ddangos dy hun ym mhob peth yn ensampl i weithredoedd da: a dangos mewn athrawiaeth, anllygredigaeth, gweddeidd-dra, purdeb;

8 f Ymadrodd iachus yr hwn ni aller beio arno; g fel y bydd i'r hwn fydd yn y gwrthwyneb gywilyddio, heb ganddo ddim drwg i'w ddywedyd am danoch chwi.

9 Cyngbora h weision i fod yn ddarostyngedig i'w meistrad eu hun, ac i ryngu bodd iddynt i ym mhob peth; nid yn gwrth-ddywedyd:

10 Nid yn darn-guddio, ond yn dangos pob ffyddlondeb da; fel yr harddion athrawiaeth Dduw ein Hiachawdwr ym mhob peth.

11 Canys ymddangosodd k gras Duw, yr hon fydd yn dwyn iachawdwriaeth i bob dyn;

12 Gan ein dysgu ni l i wadu annuwioldeb a chwantau bydol, a byw yn fobr, ac yn gyfiawn, ac yn dduwiol, yn y byd fydd yr awrhon;

13 m Gan ddifgwyl am y gobaith gwynfyddedig, ac ymddangosiad gogoniant y Duw mawr, a'n Hiachawdwr Iesu Grist:

14 n Yr hwn a'i rhoddes ei hun drosom, i'n prynu ni oddi wrth bob anwiredd, ac i'n puro ni iddo ei hun o yn bobl briodol, p awyddus i weithredoedd da.

15 Y pethau hyn llafara a chynghora, ac argyoedda gyd â phob awdurdod. q Na ddiystyred neb di.

P E N. III.

Y mae Paul yn byfforddi Titus pa betbau a ddysg, a pba betbau ni ddysg efe iddynt. 10 Am ocbelyd heretic cyndyn. 12 Y mae yn dangos iddo i ba fan, a pba bryd, y deuai atto ef; ac felly y mae yn dibennu.

65. D W G ar gof iddynt fod a yn ddarostyngedig i'r tywyfogaethau a'r awdurdodau, fod yn ufudd, fod yn barod i bob gweithred dda,

2 Bod heb gablu neb, b yn anymladdgar, b 2 Tim. yn dirion, gan ddangos pob addfwynder 2. 24, 25. tu ag at bob dyn.

3 Canys c yr oeddyr ninnau hefyd gynt yn annoethion, yn anufudd, yn cyfeiliorni, yn gwafanaethu chwantau ac amryw felyf-wedd, gan fyw mewn drygioni a chynfigen, yn ddigasog, yn casâu ein gilydd.

4 Eithr pan ymddangosodd d daioni a chariad Duw ein Hachubwr tu ag at ddyn,

5 e Nid o weithredoedd cyfiawnder y rhai a wnaethom ni, eithr yn ol ei drugaredd yr achubodd efe nyni, trwy f olch-iad yr adenedigaeth, ac adnewyddiad yr Ysryd Glân;

6 g Yr hwn a dywalltodd efe arnom ni yn f helaeth, trwy Iesu Grist ein Hiachawdwr:

7 Fel, gwedi ein cyfiawnhau trwy ei ras ef, y'n gwneid yn etifeddiion h yn ol gobaith bywyd tragwyddol.

8 Gwir yr r gair, ac am y pethau hyn yr ewyllyfiwn i ti fod yn daer, fel y byddo i'r fawl a gredafant i Dduw ofalu ar flaenori mewn gweithredoedd da. Y pethau hyn fydd dda a buddiol i ddynion.

9 Eithr k gochel gwestiynau ffol, ac achau, a chynhennau, ac ymrysonau ynghylch y ddeddf: canys anfuiddiol ydynt ac ofer.

10 l Gochel y dyn a fyddo heretic, wedi un ac ail rhybudd:

11 Gan wybod fod y cyfryw un wedi f ei wrydroi, ac yn pechu, gan fod yn ei ddamnio ei hunan.

12 Pan ddanfsonwyf Artemas attat, neu m Tycicus, bydd ddyfal i ddyfod attaf i Nicopolis: canys yno yr arfaethais auafu.

13 Hebrwg Zenas y cyfreithiwr, ac n Apolos, yn ddiwyd; fel na byddo arnynt cisiau dim.

14 A dysged o yr eiddom ninnau flaenori mewn gweithredoedd da i angenrheidiau, fel na byddont p yn ddiffrwyth.

15 Y mae yr holl rai fy gyd â mi yn dy annerch. Annerch y rhai fy yn ein caru ni yn y ffydd. Gras fyddo gyd â chwi oll. Amen.

¶ At Titus, yr efgob cyntaf a ddewiswyd ar eglwys y Cretiaid, yr ysgr.fenwyd o Nicopolis ym Macedonia.

¶ Epistol S. PAUL at PHILEMON.

4 Y mae yn wylch gantbo ef glywed am ffydd a chariad Philemon; 9 ac yn dymuno arno faddeu i'w was Onesimus, 12 a'i gymmeryd ef adref yn garedig drach fn.

Bl. yr Argl. 64.

P AUL a carcharor Crist Iesu, a'r brawd Timotheus, at Philemon ein hanwylyd, a'n cyd-weithiwr,

2 Ac at Apphia ein hanwylyd, ac at b Arcippus c ein cyd-filwr, ac at d yr eglwys fydd yn dy ddi.

3 Gras i chwi, a thangnefedd, oddi wrth Dduw ein Tad, a'r Arglwydd Iesu Grist.

4 e Yr wyf yn diolch i'm Duw, gan wneuthur coffa am danat yn wastadol yn fy ngweddïau,

5 f Wrth glywed dy gariad, a'r ffydd fydd gennynt tu ag at yr Arglwydd Iesu, a thu ag at yr holl faint;

6 Fel y gwneid cyfranniad dy ffydd di yn nerthol, trwy adnabod pob peth daionus, a'r fydd yn och chwi yng Nghrist Iesu,

7 Canys y mae gennym lawer o lawenydd a diddanwch yn dy gariad di, herwydd bod amysgaroedd y faint wedi eu llonni trwot ti, frawd.

8 O herwydd paham, g er bod gennyf g i Thef hyfdra lawer yng Nghrist, i orchymyn i 2. 6.

9 Etto o ran cariad yr ydwyf yn hytrach yn attolwg, er fy mod yn gyfryw un a Phaul yr hynaf-gwr, ac yr awrhon hefyd yn garcharor Iesu Grist.

10 Yr ydwyf yn attolwg i ti dros fy mab h Onesimus, i yr hwn a genhedlais i yn fy rhwymau:

11 Yr hwn gynt a fu i ti yn anfuiddiol, ond yr awrhon yn fuddiol i ti ac i minnau hefyd;

12 Yr hwn a ddanfonaidd drachefn: a derbyn dithau ef, yr hwn yw fy amysgaroedd i.

13 Yr hwn yr oeddwn i yn ewyllyfio ei ddal gyd â mi, k fel drofot ti y gwafanaethai efe fi yn rhwymau yr efengyl.

14 Eithr

† *cyngor.* 14 Eithr heb dy † feddwl di ni ewyllys-
1 *Cor.* iais wneuthur dim; I fel na byddai dy dda-
9-7- ioni di megis o anghenrhaid, ond o fodd.
15 Canys ysgatfydd er mwyn hyn yr ym-
adawodd dros amser, fel y derbynit ef yn
dragywydd;
16 Nid fel gwas bellach, eithr uwch law
gwas, yn frawd anwyl, yn enwedig i mi;
eithr pa faint mwy i ti, yn y cnawd ac yn
yr Arglwydd hefyd?
17 Os wyt ti gan hynny yn fy nghymmer-
yd i yn † gydymmaith, derbyn ef fel myfi.
† *cyfran-* 18 Ac os gwnaeth efe ddim cam â thi, neu
nos. os yw yn dy ddyled, cyfrif hynny arnaf fi;
19 Myfi Paul a'i 'fgrifenais â'm llaw
fy hun, myfi a'i talaf: fel na ddywedwyf
wrthyt, dy fod yn fy nyled i ym mhellach
am danat dy hun hefyd.

20 Iô, frawd, gâd i mi dy fwynhau di yn
yr Arglwydd: llonna fy ymyfsgaroedd i yn
yr Arglwydd.
21 m Gan hyderu ar dy ufudd-dod, yr
ysgrifenais attat, gan wybod y gwnai, ie,
fwy nag yr wyf yn ei ddywedyd.
22 Heb law hyn hefyd, parottoa i mi let-
ty: canys n yr ydwyf yn gobeithio o trwy
eich gweddïau chwi y rhoddir fi i chwi.
23 Y mae yn dy annerch, p Epaphras, fy
nghyd-garcharor yng Nghrist Iesu;
24 q Marc, r Aristarcus, s Demas, Luc,
fy nghyd-weithwyr.
25 Gras ein Harglwydd Iesu Crist fyddo
gyd â'ch yfpryd chwi. Amen.

¶ At Philemon yr ysgrifenwyd o Ru-
fain, gyd â'r gwas Onesimus.

¶ Epistol PAUL yr Apostol, at yr HEBREID.

PEN. I.

PEN. II.

Bl. yr 1 *Duw yn y dyddiau diweddaſ a lafarodd*
Argl. *wrthym ni trwy ei Fab ei hun: 4 yr bwn,*
64. *o ran ei berſon a'i fwydd, fydd yn rhagori*
ar yr angylion. 14 Sgwdd yr angylion.
a Num. 12. **D**UW, wedi iddo lafaru lawer
6, 8. gwaith, a a llawer modd, gynt
b Gal. 4. 4. wrth y tadau trwy y prophwydi,
c Ioan 15. b yn y dyddiau diweddaſ hyn e a
d Sal. 2. 8. lafarodd wrthym ni yn ei Fab;
Mt. 21. 3 d Yr hwn a wnaeth efe yn etifedd pob
38. peth, e trwy'r hwn hefyd y gwnaeth efe y
e Ioan 1. 3. bydoedd:
1 Cor 8. 6. 3 f Yr hwn, ac efe yn ddisgleirdeb ei
Col. 1. 16. ogoniant ef, ac yn wir lun ei berſon ef, ac
f Doeth. 7. g yn cynnal pob peth trwy air ei nerth,
26. h wedi puro ein pechodau ni trwyddo ef ei
2 Cor. 4. 4. hun, i a eisteddodd ar ddeheulaw y Mawr-
Col. 1. 15. edd yn y goruwch-leoedd;
g Ioan 1. 4. 4 Wedi ei wneuthur o hynny yn well nâ'r
Col. 1. 17. angylion, o gymmaint ag k yr etifeddodd
Dat. 4. 11. efe enw mwy rhagorol nâ hwynt-hwy.
h Pen. 9. 5 Canys wrth bwy o'r angylion y dywed-
12, 14. odd efe un amſer, l Fy Mab ydwyf ti; myfi
i Sal. 110. 1. heddyw a'th genhedlais di? A thrachefn,
Eph. 1. 20. m Myfi a fyddaf iddo ef. yn Dad, ac efe a
Pen. 10. fydd i mi yn Fab?
12. 6 † A thrachefn, pan yw yn dwyn n y
k Eph. 1. Cyntaf-anedig i'r byd, y mae yn dywedyd,
Phil. 2. 9. o Ac addoedd holl angylion Duw ef.
10. 7 Ac † am yr angylion y mae yn dywedyd,
Act. 13. p Yr hwn fydd yn gwneuthur ei angylion yn
Pen. 5. 5. yfprydion, a'i weinidogion yn fflam dân.
7-14. 8 Ond wrth y Mab, q Dy orfeddtaingc di,
1 Cron. O Dduw, fydd yn oes oesoedd: teyrn-wialen
22. 10. † uniondeb yw teyrn-wialen dy deyrnas di.
Sal. 89. 9 Ti a geraist gyfiawnder, ac a gaeafist
26, 27. anwiredd: am hynny y'th enneiniodd
† Pan ddycco draebefn y.
n Rhuf. 8. Duw, ſef dy Dduw di, ag olew gortioedd
29. tu hwnt i'th gyfeillion.
o Sal. 97-7. 10 Ac, r Tydi yn y dechreuad, Arglwydd,
† Gr. wrth. p Sal 104. 4. a fyfyaenaist y ddaear: a gwaith dy ddwy-
q Sal. 45. law di yw y nefoedd.
6, 7. 11 s Hwynt-hwy a ddarfyddant; ond
† Gr. i tydi fydd yn parhau: a hwynt-hwy oll fel
uniondeb. r Sal. 102. dilledyn a heneiddiant;
r Sal. 102. 26. &c.
s Eſay 34. 12 Ac megis gwisg y plygi di hwynt, a
4. a 51. 6. hwy a newidir: ond tydi yr un ydwyf, a'th
2 Pedr 3. flynyddoedd ni phallant.
75. 10. 13 Ond wrth ba un o'r angylion y dy-
† Sal. 110. 1. wedodd efe un amſer, t Eistedd ar fy ne-
Adm. 3. heulaw, hyd oni ofodwyf dy elynion yn
u Sal. 34. droedfaihg i'th draed?
7. a 91. 14 u Onid yfprydion wafanaethgar ydynt
11. a 103. hwy oll, wedi eu danfon i wafanaethu er
20. 21. mwyn y rhai a gânt etifeddu b iachawdwi-
Dan. 7. 10. iaeth?
Mat. 18. 10.

† *dylem ni fod yn ufudd i Grif Iesu; s gan*
fod yn wiru ganddo ef ei hun gymmeryd ein
naturiaeth ni arno, 14 fel yr oedd yn anghen-
rhaid.
A M hynny y mae yn rhaid i ni ddal yn
64. well ar y pethau a glywfom, rhag un
amſer i ni † eu gollwng bwy i gollu.
2 Canys os bu gadarn y gair a a lafar-
wyd trwy angylion, ac os derbyniodd b pob
trofedd ac anufudd-dod gyfiawn daledig-
aeth;
3 c Pa fodd y diangwn ni, os eſgeulufwn
iachawdwriaeth gymmaint, d yr hon, wedi
dechreu ei thraethu trwy'r Arglwydd, e a
ſicrhawyd i ni gan y rhai a'i clywfant ef;
4 f A Duw hefyd yn cyd-dystiolaethu,
trwy arwyddion a rhyfeddodau, ac amryw
nerthoedd, a † g doniau yr Yfpryd Glân,
yn ol ei ewyllys ei hun?
5 Canys nid i'r angylion y darostyngodd
efe h y byd a ddaw, am yr hwn yr ydym
yn lafaru.
6 Eithr un mewn rhyw fan a dystiolaeth-
odd, gan ddywedyd, i Pa beth yw dyn, i ti
i feddwl am dano? neu fab dyn, i ti i ym-
weled ag ef?
7 Ti a'i gwnaethost ef ychydig † is nâ'r
angylion; â gogoniant ac anrhydedd y co-
ronaist ti ef, ac a'i gosodaist ef ar weithred-
oedd dy ddwyllaw:
8 k Ti a ddarostyngaist bob peth dan ei
draed ef. Canys wrth ddarostyng pob peth
iddo, ni adawodd efe ddim heb ddarost-
twng iddo. Ond yr awrhon l nid ydym ni
etto yn gweled pob peth wedi eu darostyng
iddo.
9 Eithr yr ydym ni yn gweled Iesu, m yr
m Phit. 2. hwn a wnaed ychydig yn is nâ'r angylion,
7. 8. 9. † o herwydd dioddet marwolaeth, n wedi
† trwy ei ddiſſeſ- ei goroni â gogoniant ac anrhydedd; fel
n Act. 2. trwy ras Duw y profai efe farwolaeth o dros
33. bob dyn.
10 Canys gweddus oedd iddo ef, p o her-
wydd yr hwn y mae pob peth, a thrwy'r
hwn y mae pob peth, wedi iddo ddwyn meib-
ion lawer i ogoniant, q berffeithio r Tywyf-
og eu hiachawdwriaethu hwy trwy ddio-
ddediadau.
11 Canys s yr hwn fydd yn ſancteiddio,
a'r rhai a ſancteiddir, t o'r un y maent oll.
Am ba achos nid yw gywilyddus ganddo eu
galw hwy yn frodyr;
12 Gan ddywedyd, u Myfi a fynegaf dy
enw di i'm brodyr; ynghanol yr eglwys
† y'th ſolaf di.

x Salm 18. 2. y Efsay 8. 18. z Ioan 1. 14. Phil. 2. 7. a 1 Cor. 15. 54. 55. Col. 2. 15. 2 Tim. 1. 10. b Rhuf. 8. 15. 1 Gr. nid yw yn cymmyrd gafael ar angylion, eithr ar had Abrahama y mae efe yn cymmyrd gafael. c Pen. 4. 15. a 5. 1, 2.

13 A thrachefn, x Myfi a fyddaf yn ymddiried ynddo. A thrachefn, y Wele, fi, a'r plant a roddes Duw i mi.

14 Oblegyd hynny, gan fod y plant yn gyfrannogion o gig a gwaed, z yntau hefyd yr un modd a fu gyfrannog o'r un petbau; a fel trwy farwolaeth y dinystriai efe yr hwn oedd â nerth marwolaeth ganddo, hynny yw, diafol;

15 Ac y gwaredai hwynt y rhai b trwy ofn marwolaeth oeddynt dros eu holl fywyd dan gaethiwd.

16 Canys † ni chymmerodd efe naturiaeth angylion; eithr had Abraham a gymmerodd efe.

17 Am ba achos y dylai efe ym mhob peth fod yn gyffelyb i'w frodyr; fel y byddai cdrugarog ac Arch-offeiriad ffyddlon, mewn pethau yn perthyn i Dduw, i wneuthur cymmod dros bechodau'r bobl.

18 Canys yn gymmaint a ddiodef o hono ef gam gael ei demtio, efe a ddichon gynnorthwyo y rhai a demtir.

P E N. III.

1 Bod Crist yn rhagori ar Moses: 7 am hynny oni chredawn ni iddo ef, yr ydym ni yn baeddu ychwaneg gospedigaeth nâ r Ifraeliad gwrthnyfig.

64. O Herwydd pahan, frodyr sanctaidd, cyfrannogion o'r a galwedigaeth nefol, ystyriwch b Apostol ac Arch-offeiriad ein cyffes ni, Crist Iesu;

2 Yr hwn fydd ffyddlon i'r hwn a'i † hordainiodd ef, megis ag y bu c Moses yn ei holl dŷ ef.

3 Canys fe a gyfrifwyd hwn yn baeddu mwy gogoniant nâ Moses, o gymmaint ag d y mae'r hwn a adeiladodd y tŷ yn cael mwy o barch nâ'r tŷ.

4 Canys pob tŷ a adeiladir gan ryw un; ond e yr hwn a adeiladodd pob peth yw Duw.

5 A Moses yn wir a fu ffyddlon yn ei holl dŷ megis gwas, er tystiolaeth i'r pethau oedd i'w llafaru;

6 Eithr Crist, megis Mab ar ei dŷ ei hun: f tŷ yr hwn ydym ni, g os nŷni a geidw ein hyder a gorfoledd ein gobaith yn sicr hyd y diwedd.

7 Am hynny, megis y mae'r Ysryd Glân yn dywedyd, h Heddyw, os gwrandêwch ar ei leferydd ef,

8 Na chaledwch eich calonau, megis yn y cyffroad, yn nydd y gospedigaeth yn y diffieithwch:

9 Lle y temtiodd eich tadau fyfi, y profasant fi, ac y gwelfant fy ngweithredoedd ddeugain mlynedd.

10 Am hynny y digiais wrth y genhedlaeth honno, ac y dywedais, Y maent bob amfer yn cyfeiliorni yn eu calonau; ac ni adnabuant fy ffyrdd i.

11 Fel y tyngais yn fy lliid, † na chaent ddyfod i mewn i'm gorphwysfa.

12 Edrychwch, frodyr, na byddo un amfer yn neb o honoch galon ddrwg anghrediniaeth, gan ymado oddi wrth Dduw byw.

13 Eithr cynghorwch eich gilydd bob dydd tra y gelwir hi, Heddyw; fel na chaleder neb o honoch trwy dwyll pechod.

14 Canys fe a'n gwnaed ni yn gyfrannogion o Grift, i os dalïwn ddechreuad ein hyder yn sicr hyd y diwedd.

15 Tra y dywedir, k Heddyw, os gwrandêwch ar ei leferydd ef, na chaledwch eich calonau, megis yn y cyffroad.

16 Canys rhai, wedi gwrando, a'i digiafant ef: ond nid pawb a'r a ddaethant o'r Aipht trwy Moses.

17 Ond wrth bwy y digiodd efe ddeugain mlynedd? onid wrth y rhai a bechafent, l y rhai y syrthiodd eu cyrph yn y diffieithwch?

18 Ac m wrth bwy y tyngodd efe, na chaent hwy fyned i mewn i'w orphwysfa ef? onid wrth y rhai † ni chredafant?

19 Ac yr ydym ni yn gweled na allent hwy fyned i mewn o herwydd anghrediniaeth.

P E N. IV.

1 Trwy ffydd y mae cael gorphwysfa y Cristianogion. 12 Gallu gair Duw. 14 Trwy ein Harch-offeiriad Iesu Fab Duw, yr hwn oedd heb bechod, ond nid heb ei wendid, 16 y mae i ni gyrchu yn bŷ at orsedd-faingc gras.

O Hwn gan hynny, gan fod addewid wedi ei adael i ni i fyned i mewn i'w orphwysfa ef, rhag bod neb o honoch yn debyg i fod yn ol.

2 Canys i ninnau y pregethwyd yr efengyl, megis ag iddynt hwythau: eithr y gair a † glybuwyd ni bu suddiol iddynt hwy, † am nad oedd wedi ei gyd-dymheru â ffydd yn y rhai a'i clywfant.

3 Canys yr ydym ni, y rhai a gredafom, yn myned i mewn i'w orphwysfa, megis y dywedodd efe, a Fel y tyngais yn fy lliid, Os ant i mewn i'm gorphwysfa i: er bod y gweithredoedd wedi eu gwneuthur er feiliad y byd.

4 Canys efe a ddywedodd mewn man am y feithfed dydd fel hyn; b A gorphwysfodd Duw y feithfed dydd oddi wrth ei holl weithredoedd.

5 Ac yma drachefn, Os ant i mewn i'm gorphwysfa i.

6 Gan hynny gan fod hyn wedi ei adael, fod rhai yn myned i mewn iddi, ac nad aeth y rhai y pregethwyd † yn gyntaf iddynt i mewn, o herwydd † anghrediniaeth;

7 Trachefn, y mae efe yn pennu rhyw ddiwrnod, gan ddywedyd yn Dafydd, Heddyw, ar ol cymmaint o amfer; megis y dywedir, c Heddyw, os gwrandêwch ar ei leferydd ef, na chaledwch eich calonau.

8 Canys pe dygafai † Iesu hwynt i orphwysfa, ni soniafai efe ar ol hynny am ddiwrnod arall.

9 Y mae gan hynny † orphwysfa etto yn ol i bobl Dduw.

10 Canys yr hwn a aeth i mewn i'w orphwysfa ef, hwnnw hefyd a orphwysfodd oddi wrth ei weithredoedd ei hun, megis y gwnaeth Duw oddi wrth yr eiddo yntau.

11 Byddwn ddyfal gan hynny i fyned i mewn i'r orphwysfa honno, fel na syrthio neb yn ol yr un siampl o † anghrediniaeth.

12 Canys d bywiolyw gair Duw, a nerthol, a c llymmach nag un cleddyf f dau-finiog, ac yn cyrhaeddyd trwodd hyd wahaniad yr enaid a'r yspryd, a'r cymmalau a'r mer; ac g yn barnu meddyliau a bwriadau y galon.

13 Ac h nid oes greadur anamlwg yn ei olwg ef: eithr pob peth fydd yn noeth ac yn agored yn ei lygaid ef am yr hwn yr ydym yn son.

14 Gan fod wrth hynny i ni i Arch-offeiriad mawr, k yr hwn a aeth i'r nefoedd, Iesu Mab Duw, l glynwn yn ein profies.

15 Canys m nid oes i ni arch-offeiriad heb fedru cyd-ddiodef gyd â'n gwendid ni;

1 Num. 14. 22, 29, &c. a 26. 65. Judas 5. m Num. 14. 30. Deut. 1. 34. 35. † nid usudd-basant?

64.

† bregeth-
wyd.
† o her-
wydd
nad oedd-
ynt wedi
eu huno
trwy
ffydd i'w
plywed.
a Salm
95. 11.
b Gen.
2. 2.
Ecclod 31.
17.

† yr efeng-
yl yn.
† anusudd-
dod.

c Salm
95. 7.
Pen. 3. 7.
† Sef.
Jofua.

† gadw
subbatb.

† anusudd-
dod.

d 2 Cor.
10. 4. 5.
e Diar.

f Dat. 1.
16. a 2.
16.

g 1 Cor.
14. 24.
h Sa m 33.

i 13. 14. a
90. 8. a
139. 11.

j Pen. 3. 1.
k Pen. 7.

l 26. a 9.
12. 24.

m Pen. 10
23.
n Pen. 20
19.

ni;

n Luc 22. ni; ond n wedi ei demtio ym mhob peth yr
28. un ffunud â ninnau, o etto heb bechod.
o 2 Cor. 16 Am hynny p awn yn hyderus at or-
5. 21. fedd-faingc y gras, fel y derbyniom dru-
p Eph. 2. garedd, ac y caffom ras † yn gymmorth
18. a 3. cysamferol.
12. Pen. 10. † i'n cymmorth meion pryd.
19. 21, 22.

PEN. V.

1 Awdurdod a braint offeiriadaeth ein Ha-
chubur. 11 Y mae efe yn beio arnynt, am
eu bod mor esgeulus ac mor ddwybod yn y
pethau hynny.

64. CAnys pob arch-offeiriad, wedi ei gym-
a Pen. 8. meryd o blith dynion, a a ofodir dros
3. ddynion b yn y pethau fy tu ag at Dduw, fel
b Pen. 2. yr offrymmo roddion ac aberthau dros
17. bechodau:

2 c Yr hwn a ddichon † dofturio wrth y
c Pen. 2. rhai fy mewn anwybodaeth ac amryfuedd;
18. a 4. am ei fod d yntau hefyd wedi ei amgylchu
15. â gwendid:

3 Ac e o achos hyn y dylai, megis dros y
d Pen. 7. bobl, felly hefyd drosto ei hun, offrymmu
28. dros bechodau.

4 f Ac nid yw neb yn cymmeryd yr an-
e Lef. 9. rhydedd hwn iddo ei hun, ond yr hwn a
7. a 16. 6, alwyd gan Dduw, megis g Aaron:

5 h Felly Crist hefyd ni's gogoneddodd
27. ei hun i fod yn Arch-offeiriad; ond yr hwn
12. Cron. a ddywedodd wrtho, i Tydi yw fy Mab;
26. 18. myfi heddyw a'th genhedlais di.

6 Megis y mae yn dywedyd mewn lle
e Cron. arall, k Offeiriad wyt ti yn dragywydd yn
13. ol urdd Melcisedec.

7 Yr hwn yn nyddiau ei gnawd, gwedi
e Pen. 1. iddo, l trwy lefain cryf a dagrau, m offiwm
e Sal. 110. gweddïau ac erfyniau at yr hwn n oedd abl
e Pen. 7. i'w achub ef oddi wrth farwolaeth, a chael
e Sal. 22. ei wrando, † o yn yr hyn a ofnodd;

8 Er ei fod yn Fab, a dylsgodd p ufudd-
e Mat. dod trwy y pethau a ddioddeffodd;

9 Ac q wedi ei berffeithio, efe a wnaeth-
e Mat. 26. pwyd yn † Awdur iachawdwriaeth dragy-
e Mat. 26. wyddol i'r rhai oll a ufuddhant iddo;

10 Wedi ei gyfenwi gan Dduw yn Arch-
e Mat. 26. offeiriad yn ol urdd Melcisedec.

11 Am yr hwn y mae i ni lawer i'w dy-
e Mat. 26. wedyd, ac anhawdd eu traethu, o achos
e Mat. 26. eich bod chwi r yn hwydr-drwm eich clust-
e Mat. 26. iau.

12 Canys lle dylech fod yn athrawon o
e Mat. 26. ran amfer, y mae arnoch drachefn eisiau
e Mat. 26. dysgu i chwi beth ydyw egwyddorion de-
e Mat. 26. chreuad ymadroddion Duw; ac yr ydych
e Mat. 26. yn rhaid i'chwi wrth s laeth, ac nid bwyd
e Mat. 26. cryf.

13 Canys pob un a'r fy yn ymarfer â
e Mat. 26. laeth, fydd anghynnesia â gair cyfiawnder:
e Mat. 26. canys t maban yw.

14 Eithr bwyd cryf a berthyn i'r rhai
e Mat. 26. † perffaith, y rhai o herwydd cynnesindra
e Mat. 26. y mae ganddynt synwyr wedi ymarfer i
e Mat. 26. ddospartau drwg a da.

Eph. 4. 14. † meion pedran.

PEN. VI.

1 Y mae efe yn en cyngbori brwy na chilient
odd wrth y ffydd; 11 ond bod yn ddiaw-
wadal, 12 yn ddwybod, ac yn ddioddefgar,
i ddisgwyl wrth Dduw, 13 am fad Duw yn
ficer yn ei addewid.

A M hynny, a gan roddi heibio yr † ym-
adrodd fydd yn dechreu rhai yng
Nghrist, awn rhagom at berffeithrwydd;
heb ofod i lawr drachefn fail i edifeirwch
addarion athrawiaeth Crist.

oddi wrth b weithredoedd meirwon; ac i b Pen. 9.
ffydd tu ag at Dduw, 14.

2 I athrawiaeth bedyddiadau, ac arddod-
iad dwylaw, ac adgyfodiad y meirw, a'r
farn dragywyddol.

3 A hyn a wnawn, c os caniattâ Duw. c Act. 18.

4 Canys d ammhofibl yw i'r rhai a oleu-
wyd unwaith, ac a brofiant e y rhodd nes-
ol, ac a wnaethpwyd yn gyfrannogion o'r
Yspryd Glân, d Mat. 12.
31, 32.
Pen. 10.

5 Ac a brofiant ddaionus air Duw, a
nerthoedd f y byd a ddaw, 2 Pedr 2.
21.

6 Ac a fyrtiant ymaith, ymadnewyddu
drachefn i edifeirwch; gan eu bod yn ail
groes-hoelio iddynt eu hunain Fab Duw,
ac yn ei † ofod yn wâtwor, e loan 4.
10.

7 Canys y ddaear, yr hon fydd yn yfed y
gwlaw fy yn mynych-ddyfod arni, ac yn
dwyn llyfiau cymmwyys i'r rhai y llafurir
hi † ganddynt, fydd yn derbyn bendith gan
Dduw: t roneu-
thbur yn
siampl.
† iddynt

8 Eithr yr hon fydd yn dwyn drain a
mieri, fydd anghymmeradwy, ac agos i
felldith; diwedd yr hon yw, ei llosgi.

9 Eithr yr ydym ni yn coelio am danoch
chwi, anwylyd, bethau gwell, a phethau
ynglŷn wrth iachawdwriaeth, er ein bod yn
dywedyd fel hyn.

10 g Canys h nid yw Duw yn anghyfiawn, g D1r.
fel yr anghofio i eich gwaith, † a'r llafurus
14. 31.
Mat. 10.
42. a 25.
40.

11 Ac yr ydym yn chwennych fod i k bob
un o honoch ddangos yr un diwydrwydd,
er mwyn llawn-ficrwydd gobaith hyd y
diwedd: h Rhuf.
3. 4.

12 Fel na byddoch fufgrell, eithr yn ddi-
lynwŷr i'r rhai trwy ffydd ac amynedd fy
yn etifeddu yr addewidion. 1 i Thef.
1. 3.
† a llafur
y cariad.

13 Canys Duw, wrth wneuthur addewid i
Abraham, oblegyd na allai dyngu i neb oedd
fwy, † a dyngodd iddo ei hun, k Pen. 3.
6. 14.
1 Gen. 22.
16, 17.

14 Gan ddywedyd, Yn ddiau gan sen-
dithio y'th fendithiaf, a chan amhâu y'th
amlhâf.

15 Ac felly, wedi iddo hir-ymaros, efe a
gafodd yr addewid.

16 Canys dynion yn wir fydd yn tyngu
i un a fô mwy: a m llw er ficrwydd, fydd m Ecfod.
22. 11.

17 Yn yr hyn Duw, yn ewyllysio yn he-
laethach ddangos i etifeddion yr addewid
ddianwadalwch ei gynghor, † a gyfryng-
odd trwy lw: † a'i fer-
baodd.

18 Fel tryw ddau beth dianwadal, yn y
rhai yr oedd yn ammhofibl i Dduw fod yn
gelwyddog, y gallem ni gael cyfur cryf, y
rhai a ffofom i gymmeryd gafael yn y go-
baith a ofodwyd o'n blaen:

19 Yr hwn fydd gennym ni megis angor
yr enaid, yn ddiogel ac yn ficer, ac yn myned
i mewn hyd at yr hyn fydd o'r tu fewn i'r
llen,

20 n I'r man yr aeth y rhag-fieenor drof- n Pen. 9.
om ni, fef Iesu, o yr hwn a wnaethpwyd 24.
yn Arch-offeiriad yn dragywyddol yn ol o Pen. 3.
urdd Melcisedec. 1. a 7. 17.

PEN. VII.

1 Crist Iesu fydd Offeiriad yn ol urdd Melci-
sedec; 11 ac felly yn rhagori llawer ar yr
offeiriad oedd yn ol urdd Aaror.

CAnys a y Melcisedec hwn, brenhin Sa-
lem, offeiriad y Duw Goruchaf, yr a Gen. 14.
hwn a gyfarfu ag Abraham wrth ddv-
18. &c.
chwelyd o ladd y brenhinoedd, ac a'i bendi-
godd ef;

2 I'r hwn hefyd y cyfrannodd Abraham ddegwm o bob peth: yr hwn yn gyntaf, o'i gyfeithu, yw, Brenhin cyhawnder, ac wedi hynny hefyd, Brenhin Salem, yr hwn yw, Brenhin heddwch;

3 Heb dad, heb fam, heb † achau, heb fod iddo na dechreu dyddiau, na diwedd einioes; eithr wedi ei wneuthur yn gyfelyb i Fab Duw, fydd yn aros yn Offeiriad yn dragywydd.

4 Edrychwch faint oedd hwn, b i'r hwn hefyd y rhoddodd Abraham y patriarc ddegwm o'r anrhaith.

5 A'r rhai yn wir fydd o feibion Lefi yn derbyn fwydd yr offeiriadaeth, y mae ganddynt orchymyn i gymmeryd degwm gan y bobl yn ol y gyfraith, sef gan eu brodyr, er eu bod wedi dyfod o lwynau Abraham:

6 Eithr yr hwn, nid oedd ei † achau o honnynt hwy, a gymmerodd ddegwm gan Abraham, ac a fendithiodd d yr hwn yr oedd yr addewidion iddo.

7 Ac yn ddiddadl, yr hwn fydd leiaf a fendithir gan ei well.

8 Ac yma y mae dynion y rhai sy yn meirw yn cymmeryd degymmau: eithr yno, yr hwn y tyftiolaethwyd am dano ei fod ef yn fyw.

9 Ac (fel y dywedwyf felly) yn Abraham y talodd Lefi hefyd ddegwm, yr hwn oedd yn cymmeryd degymmau.

10 Oblegyd yr ydoedd efe etto yn lwynau ei dad, pan gyfarfu Melcisedec ag ef.

11 Os ydoedd gan hynny berffeithrwydd trwy offeiriadaeth Lefi (oblegyd dan honno y rhoddwyd y gyfraith i'r bobl) pa raid oedd mwyach godi Offeiriad arall yn ol urdd Melcisedec, ac na's gelwid ef yn ol urdd Aaron?

12 Canys wedi newidio'r offeiriadaeth, anghenrhaid yw bod cyfnewid ar y gyfraith hefyd.

13 Oblegyd am yr hwn y dywedir y pethau hyn, efe a berthyn i lwyth arall o'r hwn nid oedd neb yn gwafanaethu yr allor.

14 Canys hyspys yw, mai o Juda y cododd f ein Harglwydd ni; am yr hwn lwyth ni ddywedodd Moses ddim tu ag at offeiriadaeth.

15 Ac y mae yn eglurach o lawer etto; † od oes yn ol cyffelybrwydd Melcisedec Offeiriad arall yn codi,

16 Yr hwn a wnaed, nid yn ol cyfraith gorchymyn cnawdol, eithr yn ol nerth bywyd annherfynol.

17 Canys tyftiolaethu y mae, g Offeiriad yw ti yn dragywydd yn ol urdd Melcisedec.

18 Canys yn ddiau y mae dirymmiad i'r gorchymyn fydd yn myned o'r blaen, o herwydd h ei lefgedd a'i afies.

19 Oblegyd i ni pherffeithiodd y gyfraith ddim, namyn dwyn gobaith gwell i mewn a berffeithiodd; trwy yr hwn k yr ydym yn nesáu at Dduw.

20 Ac yn gymmaint nad heb lw y gwnaethpwyd ef yn Offeiriad:

21 (Canys y rhai hynny yn wir ydynt wedi eu gwneuthur yn offeiriad heb lw: ond hwn trwy lw, gan yr hwn a ddywedodd wrtho, i Tyngodd yr Arglwydd, ac ni bydd edifar ganddo; Ti fydd Offeiriad yn dragywydd yn ol urdd Melcisedec)

22 Ar destament gwell o hynny m y gwnaethpwyd Iesu yn Fachniydd.

23 A'r rhai hynny yn wir, llawer fydd wedi eu gwneuthur yn offeiriad, o herwydd Buddio iddynt gan farwolaeth barhau:

24 Ond hwn, am ei fod ef yn aros yn dragywydd, fydd ag offeiriadaeth † dragywyddol ganddo.

25 Am hynny efe a ddichon hefyd † yn gwbl iachâu y rhai trwyddo ef sy yn dyfod at Dduw, gan ei fod ef yn byw bob amser n i eiriol drostynt hwy.

26 Canys y cyfryw Arch-offeiriad sanctaidd, diddrwg, dihalog, didoledig oddi wrth bechaduriaid, ac wedi ei wneuthur yn uwch nâ'r nefoedd, oedd weddus i ni;

27 Yr hwn nid yw raid iddo beunydd, megis i'r o offeiriad hynny, offrymmu aberthau yn gyntaf dros ei bechodau ei hun, ac yna dros yr eiddo'r bobl: canys p hynny a wnaeth efe unwaith, pan offrymmodd efe ef ei hun.

28 Canys y gyfraith fydd yn gwneuthur q dynion â gwendid ynddynt, yn arch-offeiriad; eithr gair y llw, yr hwn a fu wedi y gyfraith, fydd yn gwneuthur y Mab, r yr hwn a berffeithiwyd yn dragywydd.

P E N. VIII.

1 Offeiriadaeth Aaron a ddiflannodd, pan ddaeth Crist yr Offeiriad dragywyddol: 7 a'r ammod a wnaed a'r tadau dros amser, a roddes le i gyfammod dragywyddol yr efengyl.

A † Phen ar y pethau a ddywedwyd yw hyn: Ymae gennym y fath Arch-offeiriad, a yr hwn a eisteddodd ar ddeheulaw gorffed-saingc y Mawredd yn y nefoedd;

2 Yn Weinidog b y † gyffegrfa, a'r c gwir dabernacl, yr hwn a ofododd yr Arglwydd, ac nid dyn.

3 Canys d pob arch-offeiriad a ofodir i offrymmu rhoddion ac aberthau: o herwydd palam e rhaid oedd bod gan hwn hefyd yr hyn a offrymmai.

4 Canys yn wir pe bai efe ar y dddear, ni byddai yn offeiriad chwaith; † gan fod offeiriad y rhai fydd yn offrymmu rhoddion yn ol y ddeddf:

5 Y rhai sy yn gwafanaethu i † siampl a f chysgod y pethau nesol, megis y rhybuddiwyd Moses gan Dduw, pan oedd efe ar fedr gorphen y † babeil. g Canys, Gwel (medd efe) ar wneuthur o honor bob peth yn ol y portreiaid a ddangoswyd i ti yn y mynydd.

6 Ond yn awr h efe a gafodd weinidogaeth mwy rhagorol, o gymmaint ag y mae yn Gyfryngwr † cyfammod gwell, yr hwn fydd wedi ei ofod ar addewidion gwell.

7 Oblegyd yn wir pe buafai y cyntaf hwnnw yn ddifeus, ni cheisafid lle i'r ail.

8 Canys yn beio arnynt hwy y dywaid efe, i Wele, y mae y dyddiau yn dyfod (medd yr Arglwydd) ac mi a wnaaf â thy Israel ac â thy Juda gyfammod newydd:

9 Nid fel y cyfammod a wnaethum â'u tadau hwynt, yn y dydd yr ymaflais yn eu llaw hwynt i'w dwyn hwy o dir yr Aipht: oblegyd ni thrigasant hwy yn fy nghyfammod i, minnau a'u hefgeulufais hwythau, medd yr Arglwydd.

10 Oblegyd hwn yw y cyfammod a ammodaf fi â thy Israel ar ol y dyddiau hynny, medd yr Arglwydd; Myfi a † ddodaf fy nghyfreithiau yn eu meddwl, ac † yn eu calonnau yr yfgrifenas hwynt: a k mi a k fyddaf iddynt hwy yn Dduw, a hwy a fyddant i minnau yn bobl.

11 Ac i ni ddyfiant bob un ei † gymmydog, a phob un ei frawd, gan ddywedyd, Adnebydd yr Arglwydd; oblegyd hwynt hwy oll a'm hadnabyddant i, o'r lleiaf o honynt hyd y mwyaf o honynt.

12 Canys truga'og fyddaf wrth eu hang-
hyfiawnderau, a'u pechodau hwynt a'u han-
wireddau ni chofiaf ddim o honynt mwyach.

13 Wrth ddywedyd, *Cyfammod* newydd,
ese a farnodd y cyntaf yn hen. Eithr yr
hwn a aeth yn hen ac yn oedrannus, fydd
agos i ddiifannu.

P E N. IX.

1 Y mae yn dangos dull seremoniau ac aberth-
au gwaedlyd y gyfraith; 11 a'u bod yn
llai eu teilyngedd a'u perffeithrwydd nag
aberth Crist a'r waed.

64. **A** M hynny yn wir yr ydoedd hefyd i'r
tabernacl cyntaf † ddefodau gwafanaeth Duw, a chylsegr bydol.

2 Canys yr oedd tabernacl wedi ei wneu-
thur; a y cyntaf, b yn yr hwn yr oedd y can-
hwyllbren, a'r bwrdd, a'r c bara gosod;
yr hwn *tabernacl* a elwid, Y † cyfsegr.

3 Ac yn ol yr ail len, yr oedd y babel, yr hon a elwid, Y cyfsegr sancteiddiolaf;

4 Yr hwn yr oedd y thuser aur ynddo, ac
d arch y cyfammod wedi ei goreuro o am-
gylch; yn yr hon yr oedd e y crochan aur a'r
manna ynddo, f a gwialen Aaron yr hon
a flagurafai, a g llechau y cyfammod;

5 Ac h uwch ei phen cerubiad y gogon-
iant, yn cyfgodi y drugareddfa: am y rhai
ni ellir yn awr ddywedyd bob yn rhan.

6 A'r pethau hyn wedi eu trefnu felly,
i i'r tabernacl cyntaf yn ddiau yr ai bob
amser yr offeiriad, y rhai oedd yn cyf-
lawni gwafanaeth Duw:

7 Ac i'r ail k unwaith bob blwyddyn yr
ai yr arch-offeiriad yn unig; nid heb waed,
yr hwn a offrymmai ese drosto ei hun, a
thros anwybodaeth y bobl.

8 I A'r Ysryd Glân yn hyspyfu hyn,
m nad oedd y ffordd i'r cyfsegr sancteidd-
iolaf yn agored etto, tra fyddai y tabernacl
cyntaf yn sefyll:

9 Yr hwn ydoedd gyffelybiaeth dros yr
amser presennol, yn yr hwn yr offrym-
miod rhoddion ac aberthau, n y rhai ni allent o
ran cydwybod berffeithio yr addolydd,

10 Y rhai oedd yn sefyll yn unig ar o fwyd-
ydd, a diodedd, ac p amryw olchiadau, a
† defodau cnawdol, wedi eu gosod *arnynt*
hyd amser y diwygiad.

11 Eithr Crist, wedi dyfod q yn Arch-
offeiriad y daionus bethau a fyddent, trwy
dabernacl mwy a pherffeithiach, nid o waith
llaw, hynny yw, nid o'r adeiladaeth yma,

12 Nid chwaith trwy waed geifr a lloi,
eit r r trwy ei waed ei hun, a aeth s un-
waith i mewn i'r cyfsegr, gan gael i ni dra-
gywyddol ryddhad.

13 Oblegyd os ydyw t gwaed teirw a
geifr, a lludw anner wedi ei daenellu ar y
rhai a halogwyd, yn sancteiddio i bureidd-
iad y cnawd;

14 Pa faint mwy y bydd i x waed Crist, yr
hwn trwy yr Ysryd tragwyddol a'i hoff-
rymmedd ei hun yn ddi-fai i Dduw, y buro
eich cydwybod chwi oddi wrth z weithred-
oedd meirwon, a i wafanaethu y Duw byw?

15 Ac am hynny b y mae ese yn Gyf-
ryngwr y cyfammod newydd, c megis trwy
lod marwolaeth yn ymwared oddi wrth y
trofeddau oedd dan y cyfammod cyntaf,
y cai y rhai a alwyd dderbyn addewid yr
etifeddiaeth dragywyddol.

16 Oblegyd lle byddo testament, rhaid yw
digwyddo marwolaeth y testamentwr.

17 Canys d wedi marw dynion, y mae testa-
ment mewn grym: oblegyd nid oes etto
nerth ynddo tra fyddo y testamentwr yn fyw.

18 O ba achos ni † chyssegrwyd y cyntaf † phur-
wyd.

19 Canys wedi i Moses adrodd yr holl
orchymyn yn ol y gyfraith wrth yr holl
bobl, e ese a gymmerodd waed lloi a geifr, e Ecsod.
24. 5. 6.
Lef 16.
14. 15. 18.
f Ecsod.
24. 8.
Mat. 26.
28.
g Ecsod.
29. 12. 16.
Lef. 8. 15.
a 16. 14.
h Lef. 17.
11.

20 Gan ddywedyd, f Hwn yw gwaed y
testament a orchymynodd Duw i chwi.

21 g Y tabernacl hefyd a holl lestri y
gwafanaeth a daenellodd ese â gwaed yr
un modd.

22 A chan mwyaf trwy waed y purir
pob peth wrth y gyfraith; ac h heb ollwng
gwaed nid oes maddauant.

23 Rhaid oedd gan hynny i bortreidiadau
y pethau fy yn y nefoedd gael eu puro â'r
pethau hyn; a'r pethau nefol eu hunain
ag aberthau gwell nâ'r rhai hyn.

24 Canys i nid i'r cyfsegr o waith llaw,
portreid k y gwir *gyfsegr*, yr aeth Crist i
mewn; ond i'r nef ei hun, i ymddangos
yn awr ger bron Duw trofom ni:

25 Nac fel yr offrymmai ese ei hun yn fy-
nych, megis m y mae yr arch-offeiriad yn
myned i mewn i'r cyfsegr bob blwyddyn,
â gwaed arall:

26 (Oblegyd yna rhaid fuasai iddo yn fy-
nych ddioddef er dechreuad y byd) eithr
yr awron n unwaith o yn niwedd y byd
yr ymddangosodd ese, i ddilêu pechod trwy
ei aberthu ei hun.

27 Ac meg s y gosodwyd i ddynion farw
unwaith, ac wedi hynny bod barn:

28 Felly p Crist hefyd, q wedi ei offrymmu
unwaith i ddwyn ymaith bechodau r llawer,
a ymddengys yr ail waith, heb bechod, i'r
rhai fy yn ei ddifgwyl, er iachawdwriaeth.

P E N. X.

1 Gwendid aberthau y gyfraith. 10 Aberth
corph Crist a offrymwyd unwaith, 14 fydd
byth yn tynnu ymaith bechodau. 19 Cyngor
i lynu yn lew yn y ffydd trwy amynedd a
diolch.

Oblegyd y gyfraith, yr hon fydd ganddi
a gyfod daionus bethau i ddyfod, ac a Col. 2.
nid gwir-ddelw y pethau, b ni's gall trwy
yr aberthau hynny, y rhai y maent bob
blwyddyn yn eu hoffrymmu yn wastadol,
byth berffeithio y rhai a ddêl atti.

2 Oblegyd yna hwy a beidiafant â'u
hoffrymmu, am na buasai gydwybod pech-
od mwy gan y rhai a addolasant, wedi eu
glanhau unwaith.

3 Eithr yn yr aberthau hynny y mae ad-
goffa pechodau bob blwyddyn.

4 Canys c ammhofibl yw i waed teirw a
geifr dynnu ymaith bechodau.

5 O herwydd paham y mae ese, wrth
ddyfod i'r byd, yn dywedyd, d Aberth ac
offrwm ni's mynaist, eithr corph a † gym-
hwyfaist i mi.

6 Offrymmau poeth, a thros bechod, ni
buost foddlon iddynt.

7 Yna y dywedais, Wele fi yn dyfod (y
mae yn ysgrifenedig yn nechreu'r llyfr am
danaf) i wneuthur dy ewyllys di, O Dduw.

8 Wedi iddo ddywedyd uchod, Aberth ac
offrwm, ac offrymmau poeth, a thros bechod,
ni's mynaist, ac nid ymfoddonaist yn-
ddynt (y rhai yn ol y gyfraith a offrymmir)

9 Yna y dywedodd, Wele fi yn dyfod i
wneuthur dy ewyllys di, O Dduw. Y mae yn
tynnu ymaith y cyntaf, fel y gosodai yr ail.

10 Trwy yr hwn ewyllys yr ydym ni
wedi ein sancteiddio, e trwy offrymriad
corph Iesu Crist unwaith.

f Pen. 1. 3. *† bechod-
au yn dra-
gywydd,
a eistedd-
odd.*
g Sal. 110.
1. *†*
1 Cor. 15.
25.
Pen. 1. 13.
h Jer. 31.
33. 34.
Pen. 8. 10.
12.
*† Yna y
dywed-
odd, A'u,
&c.*
† byfder.
i Eph. 2.
18. a 3. 12.
k Pen. 9.
8. 12.
*† adne-
wyddodd.*
l Pen. 4.
14. 16.
m Eph. 3.
12.
Iago 1. 6.
n Ioan 3.
8. 1.
o Pen. 9.
14.
† taenellu.
p Ezech.
36. 25.
q Pen. 4.
14.
r 1 Cor.
1. 9.
s 1 Thef. 5.
24.
† gortbod.
t Rhuf.
13. 11.
u 2 Pedr 3.
9. 11. 14.
v Num.
15. 30.
w Pen. 6. 4.
x u 2 Pedr.
2. 20. 21.
y Ezech. 36.
5.
z Seph. 1.
18. a 3. 8.
aa 2 Thef. 1.
8.
ab y Mat. 18.
16.
ac Ioan 8. 17.
ad 2 Cor. 13.
1.
† gwaethb.
ae 1 Cor.
11. 20.
af * Deut.
32. 35.
ag Rhuf. 12.
19.
ah a Deut.
32. 36.
ai Sal. 50. 4.
aj b Gal. 3. 4.
ak 2 Ioan 8.
al c Phil. 1.
29.
am Col. 2. 1.
an d Phil. 1.
7. a 4. 14.
ao e Act. 5.
41.
† wybod
† nych eich
hunain
fod gen-
nych olud,
&c.
ap f Mat. 6.
20. a 19.
21.
aq Luc 12. 33.
r Tim. 6.
19.

11 Ac y mae pob offeiriad yn sefyll beunydd yn gwafanaethu, ac yn offrymu yn fynych yr un aberthau, y rhai ni allant fyth ddileu pechodau:

12 † Eithr hwn, wedi offrymu un aberth dros † bechodau, yn dragwydd a eisteddodd ar ddeheulaw Duw;

13 O hyn allan yn disgwyl g hyd oni ofoder ei elynion ef yn droed-faingc i'w draed ef.

14 Canys ag un offirm y perffeithiodd efe yn dragwyddol y rhai fy wedi eu sancteiddio.

15 Ac y mae yr Ysryd Glân hefyd yn tyftiolaethu i ni: canys wedi iddo ddywedyd o'r blaen,

16 h Dyma'r cyfammmod yr hwn a ammodaf fi â hwynt ar ol y dyddiau hynny, medd yr Arglwydd; Myfi a ofodaf fy nghyfreithiau yn eu calonau, ac a'u hyfgrifenas yn eu meddyliau;

17 † A'u pechodau a'u hanwireddau ni chosiaf mwyach.

18 A lle y mae maddeuant am y rhai hyn, nid oes mwyach offirm dros bechod.

19 Am hynny, frodyr, gan fod i ni † i ryddid i fyned i mewn i'r k cyfsegr trwy waed Iesu,

20 Ar hŷd ffordd newydd a bywiol, yr hon a † gyfsegrodd efe i ni, trwy'r llen, sef ei gnawd ef;

21 A bod i ni l Offeiriad mawr ar dŷ Dduw;

22 Nesawn â chalon gywir, m mewn llawn hyder ffydd, n wedi † glanhau ein calonau oddi wrth gydwybod ddrwg, a o golchi ein corph â dwfr glân.

23 P Daliwn gyffes ein gobaith yn ddisgyl (canys q ffyddlon yw'r hwn a addawodd)

24 A chyd-yfstriwn bawb ein gilydd, i ymannog i gariad a gweithredoedd da:

25 Heb † egeuluso ein cyd-gynhulliad ein hunain, megis y mae arfer rhai; ond annog barob ein gilydd: a r hynny yn fwy, o gymmaint a'ch bod yn gweled s y dydd yn nesau.

26 Canys t os o'n gwirtodd y pechwn, u ar ol derbyn gwybodaeth y gwirionedd, nid oes aberth dros bechodau wedi ei adael mwyach;

27 Eithr rhyw ddisgwyl ofnadwy am farnedigaeth, ac x an-gerdd tân, yr hwn a ddifa y gwrthwynebwyr.

28 y Yr un a ddirmygai gyfraith Moses, a fyddai farw heb drugaredd, dan ddau neu dri o dystion:

29 Pa faint † mwy cospedigaeth (dybygwch chwi) y bernir haeddu o'r hwn a fathrodd Fab Duw, ac z a farnodd yn aflan waed y cyfammmod, trwy'r hwn y sancteiddiwyd ef, ac a ddifenwodd Ysryd y gras?

30 Canys nyni a adwaenom y neb a ddywedodd, * Myfi biau dial, myfi a dalaf, medd yr Arglwydd. A thrachefn, a Yr Arglwydd a farna ei bobl.

31 Peth ofnadwy yw fyrthio yn nwyllaw y Duw byw.

32 Ond b gelwch i'ch cof y dyddiau o'r blaen, yn y rhai, wedi eich goleuo, y dioddefasoch e ymdrech mawr o helbulon.

33 Wedi eich gwneuthur weithiau yn wawd, trwy waradwyddiadau a chystuddiau; ac weithiau d yn bod yn gyfrannogion a'r rhai a drinid felly.

34 Canys chwi a gyd-ddioddefasoch â'm rhwymau i hefyd, ac e a gymmerasoch eich yspellio â'm y pethau oedd gennych yn llawen; gan † wybod f fod gennych i chwi eich hunain olud gwell yn y nefoedd, ac un parhaus.

35 Am hynny na fwrwch ymaith eich hyder, g yr hon fydd iddi fawr wobwr.

36 Canys rhaid i chwi wrth amynedd; fel, wedi i chwi wneuthur ewyllys Duw, y derbynioch yr addewid.

37 Oblegyd h ychydig bachigyn etto, i a'r hwn fydd yn dyfod a ddaw, ac nid oeda.

38 k A'r cyfiawn a fydd byw trwy ffydd: eithr o thyn neb yn ol, nid yw fy enaid yn ymfoddloni ynddo.

39 Eithr nid ydym ni o'r rhai fy yn tynnu yn ol i gollledigaeth; namyn o ffydd, i gadwedigaeth yr enaid.

P E N. XI.

1 Beth ydyw ffydd. 6 Heb ffydd ni allwn ni ryngu bodd Duw: 7 ei ffrowythau rhagorol bi yn yr ben dadau gynt.

F Fydd yn wir yw † sail y pethau yr ydys yn eu gobeithio, a sicrwydd a y pethau nid ydys yn eu gweled.

2 Oblegyd b trwyddi hi y cafodd yr henuriaid air da.

3 Wrth ffydd yr ydym yn deall c wneuthur y bydoedd trwy air Duw, yn gymmaint nad o bethau gweledig y gwnaed y pethau a welir.

4 Trwy ffydd d yr offrymmodd Abel i Dduw aberth rhagorach na Chain; trwy'r hon y cafodd efe dystiolaeth ei fod yn gyfiawn, gan i Dduw ddwyn tyftiolaeth i'w roddion ef: a thrwyddi hi y mae efe, wedi marw, e † yn llafaru etto.

5 Trwy ffydd f y symmudwyd Enoc, fel na welai farwolaeth; ac ni chafed ef, am ddarod i Dduw ei symmud ef: canys cyn ei symmud, efe a gawfai dystiolaeth, ddarod iddo ryngu bodd Duw.

6 Eithr heb ffydd amhfosibl yw rhyngu ei fodd ef. Oblegyd rhaid yw i'r neb fydd yn dyfod at Dduw, gredau ei fod ef, a'i fod yn obrwywr i'r rhai fy yn ei geisio ef.

7 Trwy ffydd, g Noë, wedi ei rybuddio gan Dduw am y pethau ni's gwelfid etto, gyd â pharchedig ofn, h a ddarparodd arch i achub ei dŷ: trwy'r hon y condemniodd efe y byd, ac a wnaethpwyd yn etifedd i y cyfiawnder sydd o ffydd.

8 Trwy ffydd, k Abraham, pan ei galwyd, a ufuddhaodd, † gan fyned i'r man yr oedd efe i'w dderbyn yn etifeddiaeth; ac a aeth allan, heb wybod i ba le yr oedd yn myned.

9 Trwy ffydd yr ymdeithiodd efe yn nhir yr addewid, megis meron tir dieithr, gan drigo mewn lluestai gyd ag Isaac a Jacob, cyd-etifeddion o'r un addewid.

10 Canys disgwyl yr ydoedd am l ddinas ag iddi sylfeini, m faer ac adeiladydd yr hon yw Duw.

11 Trwy ffydd n Sara hithau yn amhhlantadwy, a dderbyniodd nerth i ymddwyn had; ac wedi amser oedran, o a esgorodd; oblegyd ffyddlon y barnodd hi yr hwn a addawiai.

12 O herwyd paham hefyd y cenhedliwyd o un, a p hwnnw yn gyftal a marw, q cynnifer a ser y nef mewn lliaws, ac megis y tywod ar lan y mor, y fydd yn aneirif.

13 † Mewn ffydd y bu farw y rhai hyn oll, heb dderbyn yr addewidion, eithr r o bell eu gweled hwynt, a chredau, a chyfarach, a s chyfaddef mai dieithriaid a pherinion oeddynt ar y ddaear.

14 Canys y mae y rhai fy yn dywedyd y cyfryw bethau, yn dangos yn eglur eu bod yn ceisio gwlad.

15 Ac yn wir, pe buafent yn meddwl am y wlad honno, o'r hon y daethant allan, hwy a allafent gael amser i ddychwelyd:

g Mat. 10. 32.

h Luc 18. 8.

i 2 Pedr 3. 9.

j Hab. 2. 3. 4.

k Rhuf. 1. 17.

l Gal. 3. 11.

† banfod. a Rhuf. 8. 24. 25.

2 Cor. 5. 7.

b Adn. 39.

c Gen. 1. 1.

Sal. 33. 6.

Ioan 1. 3.

Pen. 1. 2.

2 Pedr 3. 5.

d Gen. 4. 4.

e Gen. 4. 10.

Mat. 23. 35.

Pen. 12. 24.

† etto a llafaru am dano.

f Gen. 5. 24.

Doeth. 4. 10.

Ecl. 44. 16.

a 49. 14.

g Gen. 6. 13.

Ecl. 44. 17.

h 1 Pedr 3. 20.

i Rhuf. 3. 22. a 4. 13.

Phil. 3. 9.

k Gen. 12. 1. 4.

† i syned.

l Pen. 12. 22. a 13. 14.

m Pen. 3. 4.

Dat. 21. 2.

n Gen. 17. 19. a 21. 2.

o Edrych Luc 1. 36.

p Rhuf. 4. 19.

q Gen. 22. 17.

r Rhuf. 4. 18.

† Neu, Yn ol ffydd.

s Adn. 27.

t Gen. 23. 4. a 47. 9.

u Cron. 29. 15.

Sal. 39. 12.

a 119. 19.

1 Pedr 1. 17. a 2. 13.

16 Eithr yn awr gwlad well y maent hwy yn ei chwennych, hynny ydyw, un nefol. O achos paham nid cywilydd gan Dduw t ei alw yn Dduw iddynt hwy: oblegyd efe a barottodd ddinas iddynt.

17 Trwy ffydd u yr offrymmodd Abraham Isaac, pan ei profwyd: a'i unig-anedig fab a offrymmodd efe, yr hwn a dderbyn- iafai yr addewidion:

18 † Wrth yr hwn y dywedafid, x Yn Isaac y gelwir i ti had:

19 Gan gyfrif bod Duw yn abl i'w gyfodi ef o feirw; o ba le y cawfai efe ef hefyd mewn cyffelybiaeth.

20 Trwy ffydd y y bendithiodd Isaac Jacob ac Esau am bethau a fyddent.

21 Trwy ffydd, Jacob, wrth farw, z a fendithiodd bob un o feibion Joseph; ac a a addolodd a'i bwyys ar ben ei ffon.

22 Trwy ffydd, b Joseph, wrth farw, a † goffodd am ymadawiad plant Israel; ac a roddodd orchymyn am ei esgyrn.

23 Trwy ffydd, c Moses, pan anwyd, a guddiwyd drimis gan ei rieni, o achos eu bod yn ei weled yn fagen tllws: ac nid ofnasant d orchymyn y brenhin.

24 Trwy ffydd e Moses wedi myned yn fawr, a wrthododd ei alw yn fab merch Pharaon;

25 f Gan ddewis yn hytrach addef adfyd gyd â phobl Dduw, nâ chael mwyniant pechod dros amfer;

26 Gan farnu yn fwy golud g ddirmyg † Crist, nâ thryforau yr Aipht: canys edrych yr oedd efe ar daledigaeth y gobrwy.

27 Trwy ffydd h y gadawodd efe yr Aipht, heb ofni llid y brenhin: canys efe a ym- wrolodd fel un i yn gweled yr anweledig.

28 Trwy ffydd k y gwnaeth efe y pafg, a gollyngiad y gwaed, rhag i'r hwn ydoedd y dnyftrio y rhai cyntaf-anedig gyffwrdd â hwynt.

29 Trwy ffydd l yr aethant, trwy'r môr coch, megis ar hvd tir fych: yr hyn pan brofodd yr Aiphtiaid, boddi a wnaethant.

30 Trwy ffydd m y syrthiodd caerau Jerico, wedi eu hamgylchu dros faith niwrnod.

31 Trwy ffydd n ni ddifethwyd Rahab y buttain gyd â'r rhai † ni chredent, pan o dderbyniodd hi yr yspiwyr yn heddychol.

32 A pheth mwy a ddywedaf? canys yr amfer a ballai i mi i fynegi am p Gedeon, am q Barac, ac am r Samson, ac am s Jephthae; am t Ddafydd hefyd, a u Samuel, a'r prophwydi:

33 Y rhai trwy ffydd a oresgynasant deyrnafoedd, a wnaethant gyfiawnder, a gawsant addewidion, x a gauasant safnau llewod,

34 y A ddifoddasant an-gerdd y tân, z a ddiangasant rhag min y cleddyf, a a nerthwyd o wendid, a wnaethpwyd yn gryfion mewn rhyfel, a yrrasant fyddinoedd yr efroniaid i gilio.

35 b Gwagedd a dderbyniodd eu meirw trwy adgyfodiad: ac c eraill a ddirdynwyd, heb dderbyn ymwared; fel y gallent hwy gael adgyfodiad gwell.

36 Ac eraill a gawsant brofedigaeth trwy watwar, a fflangellau, ie, d trwy rwymau hefyd a charchar.

37 e Hwyt-hwy a labyddiwyd, a dor- rwyd â llif, a demtiwyd, a laddwyd yn feirw â'r cleddyf: f a grwydrasant mewn crwyn defaid, a chrwyn geifr; yn ddiddym, yn gy- fuddiol, yn ddrwg eu cyflwr;

38 (Y rhai nid oedd y byd yn deilwng

o honynt) yn crwydro mewn anialwch, a mynyddoedd, a thyllau ac ogofeydd y ddaear.

39 A'r rhai hyn oll, g wedi cael tyft-g Adn. 2. iolaeth trwy ffydd, ni dderbyniant yr addewid:

40 Gan fod Duw yn rhag-weled h rhyw h Pen. 7. beth gwell am danom ni, fel na pher- 22. a 8. 6. feithid hwynt hebom ninnau.

P E N. XII.

1 Cyngor i ffydd ddianwadad, amynedd, a dur- ioldeb. 22 Canmol y testament newydd rhagor yr ben.

O Blegyd hynny ninnau hefyd, gan fod 64. eymmaint cwmwyl o dystion wedi ei ofod o'n hamgylch, a gan roi heibio bob a i Pedr pwys, a'r pechod fydd barod i'n ham- 2. 1. 2. gylchu, b trwy amynedd c rhedwn yr yrfa b Rhuf. a ofodwyd o'n blaen ni; 12. 12. 2 Gan edrych ar Iesu, Pen-tywyfog a Pen. 10. 36. Pherffeithydd ein ffydd ni; d yr hwn, yn lle c i Cor. 9. 24. y llawenydd a ofodwyd iddo, a ddiodef- d Luc 24. odd y groes, gan ddiystyru gwaradwydd, 26. ac e a eisteddodd ar ddeulaw gorfedd- Phil. 2. 8, faingc Duw. &c. e Sal. 110.

3 Ystyriwch am hynny yr hwn a ddi- oddefodd gyfryw ddywedyd yn ei erbyn i. gan bechaduriaid; fel na ffinoch, ac nad Pen. 1. 3, ymollyngoch yn eich eneidiau. 13. a 8. 1. f Pen. 10.

4 f Ni wrthwynebasoch etto hyd at waed, 33. 34. gan ymdrech yn erbyn pechod.

5 A chwi a ollyngasoch dros gof y cyng- or, yr hwn fydd yn dywedyd wrthyh megis wrth blant, g Fy mab, nâ ddirmyga g Job 5. gerydd yr Arglwydd, ac nac ymollyng pan y th argyodder ganddo. 17. Diar. 3. 11.

6 Canys h y neb y mae yr Arglwydd yn h Dat. 3. ei garu, y mae yn ei geryddu; ac yn fflan- 19. gellu pob mab a dderbynio.

7 Os goddefwch gerydd, y mae Duw yn ymdwyn tu ag atoch megis tu ag at feib- ion: canys pa fab fydd, yr hwn nid yw ei dad yn ei geryddu?

8 Eithr os heb gerydd yr ydych, i o'r hon i Sal. 73. y mae pawb yn gyfrannog; yna bastardiaid 15. i Pedr 5. ydych, ac nid meibion. 9.

9 Heb law hynny, ni a gawfom dadau ein cnawd i'n ceryddu, ac a'u parchafom bwy: onid mwy o lawer y byddwn ddarof- tyngedig i k Dad yr yspyrdoedd, a byw? k Num. 16. 22. a 27. 16.

10 Canys hwynt-hwy yn wir dros ych- dig ddyddiau a'n ceryddent fel y gwelent hwy yn dda; eithr hwn er llesad i ni, fel y 7. byddem gyfrannogion o'i sancteiddrwydd ef. Eflay 57. 16. Zec. 12. 10.

11 Etto ni welir un cerydd dros yr am- fer presennol yn hyfryd, eithr yn anhy- fryd: ond gwedi hynny y mae yn rhoi i Iago 3. 18. l heddychol ffrwyth cyfiawnder i'r rhai fy m Job 4. wedi eu cynnefino ag ef. 3. 4.

12 O herwydd paham m cyfodwch i fynu y dwylaw a laefasant, a'r gliniau a ymollyng- asant. Eflay 35. 3. Ecl. 25. 23. f gwa- stad.

13 A gnewch lwybrau † uniawn i'ch n Rhuf. traed; fel na throer y cloff allan o'r ffordd, 12. 18. ond yr iachaer efe yn hytrach. 2 Tim. 2. 22.

14 n Dilynwch heddwch â phawb, a o Mat. 5. sancteiddrwydd, o heb yr hwn ni chaiff neb 8. weled yr Arglwydd: p 2 Cor. 6. 1.

15 p Gan edrych yn ddyfal na bo neb ymlympa. yn † pallu oddi wrth ras Duw; q rhag bod q Deut. 29. 18. un gwreiddyn chwerwedd yn tytu i fynu, Pen. 3. 12. ac yn peri blinder, a thrwy hwnnw llygru r Eph. 5. llawer; 3.

16 r Na bo un putteiniwr, neu halogedig, Col. 3. 5. megis

Gen. 25. megis Esau, a yr hwn am un faig o fwyd a werthodd ei enedigaeth-fraint.

17 Canys chwi a wyddoch ddarfod wedi hynny hefyd ei wrthod ef, a pan oedd efe yn ewyllysio etifeddu y fendith: oblegyd ni chafodd efe a le i edifeirwch, er iddo trwy ddagrau ei thaer-geisio hi.

18 Canys ni ddaethoch chwi at y mynydd teimladwy fydd yn llosgi gan dân, a chwmmwl, a thywyllwch, a thymmestl,

19 A fain udgorn, a llef geiriau; y hon pwy bynnag a'i clywfan, a x ddeisyfiant na chwanegid yr ymadrodd wrthynt.

20 (Oblegyd ni allent hwy oddef yr hyn a orchymynafid; y Ac os bwyfistil a gyffyrddai a'r mynydd, efe a labyddir, neu a wenir a phiccell.

21 Ac mor ofnadwy oedd y golwg, ag y dywedodd Moses, Yr ydwyf yn ofni ac yn crynu)

22 Eithr chwi a ddaethoch a i synydd Sion, ac i ddinas y Duw byw, y Jerusaleml, ac at fyrdiwn o angylion,

23 I gymmanfa a chynulleidfia y rhai cyntaf-anedig, a y rhai a fgrifenwyd yn y nefoedd, ac at Dduw, Barnwr pawb, ac at yspriedoedd y cyfiawn y rhai a berffeithiwyd,

24 Ac at Iesu, b Cyfryngwr y testament newydd, a c gwaed y taenelliad, yr hwn fydd yn dywedyd pethau gwell a na'r eiddo Abel.

25 Edrychwch na wrthodoch yr hwn fydd yn llafaru. Oblegyd e oni ddiangodd y rhai a wrthodasant yr hwn oedd yn llafaru ar y ddaear, mwy o lawer na's diangawn ni, y rhai ydym yn troi ymaith oddi wrth yr hwn fydd yn llafaru o'r nei:

26 f Llef yr hwn y pryd hwnnw a ysgydwodd y ddaear: ac yn awr a addawodd, gan ddywedyd, g Etto unwaith yr wyf yn cynhyrfu nid yn unig y ddaear, ond y nef hefyd.

27 A'r Etto unwaith hynny, fydd yn hyfpylu h symmudiad y pethau a f ysgydwir, megis pethau wedi eu gwneuthur fel yr arhoso y pethau nid ysgydwir.

28 O herwydd pahan, gan ein bod ni yn derbyn teyrnas ddisigl, bydded gennym ras, trwy'r hwn y gwafanaethom Dduw wrth ei fodd, gyd â gwylder a pharchedig ofn.

29 Oblegyd i ein Duw ni fydd dân yfodl.

P E N. XIII.

Amryw gyghorion; megis i garu ein gilydd: 4 i fyw yn onest: 5 i obelyd cybydd-dra: 7 i berchi pregethau'r Duw: 9 i ochel atbrawon dieithr: 10 i gyfaddef Crist: 16 i roi elusen: 17 i ufuddhau i fwyddogion: 18 i weddio dros yr apostol. 20 Y diwedd.

64. P Arhaded a brawdgarwch.

2 b Nac anghofiwch letteugarwch: canys wrth hynny c y llettyodd rhai angylion yn ddiarwybod.

3 d Cofiwch y rhai fy yn rhwym, fel petech yn rhwym gyd a hwynt; y rhai cystuddiol, megis yn bod eich hunain hefyd yn y corph.

4 Anrhydeddus yw priddas ym mhawb, a'r gwely dihalogedig: eithr putteinwyr a godinebwyr a farna Duw.

5 Bydded eich ymarweddiad yn ddiariangar; e gan fod yn foddion i'r hyn fydd gen-

nach. Canys efe a ddywedodd, f Ni'th f Deut. 31. 6, 8. rodaf di i synu, ac ni'th lwyr-adawaf f Jos. 1. 5. chwaith. f Cron. 28. 20.

6 Fel y gallom ddywedyd yn hŷ, a Yr Arglywydd fydd gymmorth i mi, ac nid ofn-af beth a wnel dyn i mi.

7 h Meddylwch am eich f blaenoriaid, y rhai a draethasant i chwi air Duw: fydd y rhai dilynwch, gan ystyried diwedd eu hymarweddiad hwynt.

8 Iesu Grist, ddoe a heddyw i yr un, ac yn dragwydd.

9 k Na'ch arweinier oddi amgylch ag athrawiaethau amryw a dieithr: canys da yw bod y galon wedi ei chryfhau â gras, f Col. 2. 16. i nid â bwydydd, yn y rhai ni chafodd y fawl a rodiafant ynddynt, fudd.

10 Y mae gennym ni a'lor, o'r hon nid oes awdurdod i'r rhai fy yn gwafanaethu y tabernacl i fvytta.

11 Canys m cyrph yr anifeiliaid hynny, y rhai y dygir eu gwaed gan yr arch-offeiriad i'r cyffegr dros bechod, a losgir y tu allan i'r gwersyll.

12 O herwydd pahan Iesu hefyd, fel y sancteiddiai y bobl trwy ei waed ei hun, a ddiodeffodd y tu allan i'r porth.

13 Am hynny awn atto ef o'r tu allan i'r gwersyll, gan ddwyn o ei waradwydd ef.

14 p Canys nid oes i ni yma ddinas barhaus, eithr un i ddyfod yr ŷm ni yn ei disgwyl.

15 q Trwyddo ef gan hynny offrymmwn r aberth moliant yn wastadol i Dduw, yr hyn yw s ffrwyth ein gwefusau, yn f cyffesu i'w enw ef.

16 Ond gwneuthur dajoni, a chyfrannu, nac anghofiwch: canys t a chyfryw ebyrth y rhyngir bodd Duw.

17 u Ufuddhewch i'ch f blaenoriaid, ac ymddarostyngwch: oblegyd x ymaent hwy yn gwylio dros eich eneidiau chwi, megis rhai a fydd rhaid iddynt roddi cyfrif: fel y gallont wneuthur hynny yn llawen, ac nid yn drist: canys difudd i chwi yw hynny.

18 Gweddîwch drofom ni: canys yr ydym yn credu fod gennym gydwybod dda, gan ewyllysio byw yn f onest ym mhob peth.

19 Ond yr ydwyf y yn helaethach yn dymuno gwneuthur o honoch hyn, i gael fy rhoddi i chwi drachefn yn gynt.

20 A Duw'r heddych, a yr hwn a ddug drachefn oddi wrth y meirw ein Harglwydd Iesu, a Bugail mawr y defaid, b trwy waed y f cyfammod tragywyddol,

21 c A'ch perffeithio ym mhob gweithred dda, i wneuthur ei ewyllys ef; gan f weithio ynoch yr hyn fydd gymmeradwy yn ei olwg ef, trwy Iesu Grist: i'r hwn y byddo y gogoniant yn oes oesoedd. Amen.

22 Ac yr ydwyf yn attolwg i chwi, frodyr, goddeiwch air y cyngor: oblegyd ar fyr eiriau d yr f ygrifenais atoch.

23 Gwybyddwch ollwng ein brawd Timotheus yn rhydd; gyd â'r hwn, os daw efe ar fyrder, yr ymwelaf â chwi.

24 Anherchwch eich holl f flaenoriaid, a'r holl faint. Y mae y rhai o'r Ital yn eich annerch.

25 Gras fyddo gyd â chwi oll. Amen.

¶ At yr Hebreaid yr ygrifenwyd o'r Ital, gyd â Thimotheus.

¶ Epistol

Epistol cyffredinol I A G O yr Apostol.

P E N. I.

2 Cyngor i lawenyachu mewn blinder : 5 i ofyn doethineb gan Dduw : 13 na fawr y bai arno ef o ran ein gwendid na'n pechodau ni : 22 i wrando ac i fyfyrto ar air Duw ; ac i wneuthur ar ei ol : 26 os amgen, se all rhai ymddangos yn grefyddol oddi allan, ond ni allant fod felly mewn gwirionedd.

Bl. yr
Argl.
cylich
60.

I A G O, gwafanaethwr Duw a'r Arglwydd Iesu Grist, at y deuddeg llwyth a fydd ar wasgar, annerch.

2 b Cyfrifwch yn bob llawenydd, fy mrodyr, pan fyrtbioch mewn amryw brofedigaethau ;

3 c Gan wybod, fod profiad eich ffydd chwi yn gweithredu amynedd.

4 Ond caffed amynedd ei pherffaith waith ; fel y byddoch berffaith a chyfan, heb ddiffygio mewn dim.

5 d O bydd ar neb o honoch eisiau doethineb, e gosyned gan Dduw, yr hwn fydd yn rhoi yn f haelionus i bawb, ac heb ddannod ; a f hi a roddir iddo ef.

6 Eithr gosyned mewn ffydd, heb ammeu dim : canys yr hwn fydd yn ammeu, fydd gyffelyb i don y môr, a chwelir ac a deilir gan y gwylt.

7 Canys na feddylid y dyn hwnnw y derbyn efe ddim gan yr Arglwydd.

8 Gwr dau-ddyblyg ei feddwl fydd anwaftad yn ei holl ffyrdd.

9 Y brawd o radd isel, f llawenyched yn ei oruchafiaeth :

10 A'r cyfoethog, yn ei ddarostyngiad : canys g megis blodeuyn y glas-welltyn y dihlanna efe.

11 Canys cyfododd yr haul gyd â gwres, a gwywodd y glas-welltyn, a'i flodeuyn a gwympodd, a thegwch ei brŷd ef a gollodd : felly hefyd y dihlanna y cyfoethog yn ei ffyrdd.

12 h Gwylt ei fyd y gwr fydd yn goddef profedigaeth : canys pan fyddo profedig, efe a dderbyn i goron y bywyd, k yr hon a addawodd yr Arglwydd i'r rhai a'i carant ef.

13 Na ddyweded neb pan demtief ef, Gan Dduw y'm temtir. Canys Duw ni's gellir ei demtio â f drygau, ac nid yw efe yn temtio neb.

14 Canys yna y temtir pob un, pan y tynner ef, ac y llithier, gan ei chwant ei hun.

15 Yna chwant, wedi ymddwyn, a esgor ar bechod : pechod hefyd, pan orphener, a esgor ar farwolaeth.

16 Fy mrodyr anwyl, na chyfeiliornwch.

17 l Pob rhoddiad daionus, a phob rhodd berffaith, oddi uchod y mae, yn disgyn oddi wrth Dad y goleuni, m gyd â'r hwn nid oes gyfnewidiad, na chyigod troedigaeth.

18 n O'i wir ewyllys yr ynnillodd efe nyni trwy air y gwirionedd, fel y byddem ryw o flaen-ffrwyth o'i greaduriaid ef.

19 O achos hyn, fy mrodyr anwyl, p bydded pob dyn esgud i wrando, q diog i lasaru, r diog i ddigofaint.

20 Canys digofaint gwr nid yw yn cyflawni cynawnder Duw.

21 O herwydd paham s rhoddwch heibio bob budreddi, a helaethrwydd malais ; a thrwy addfwynder derbyniwch yr impiedig air, yr hwn a ddichon gadw eich eneidiau.

22 A t byddwch wneuthurwyr y gair, ac nid gwrandawyr yn unig, gan eich twylllo eich hunain.

23 Oblegyd u os yw neb yn wrandawr y gair, ac heb fod yn wneuthurwr, y mae hwn yn debyg i wr yn edrych ei wyneb- pryd naturiol mewn drych :

24 Canys efe a'i hedrychodd ei hun, ac a aeth ymaith, ac yn y man efe a anghofiodd pa fath ydoedd.

25 Eithr x yr hwn a edrych ar berffaith y gyfraith rhyddid, ac a barhao ynddi, hwn, heb fod yn wrandawr anghofus, ond gwneuthurwr y weithred, z efe a fydd dedwydd yn ei f weithred.

26 Os yw neb yn eich mysg yn cymmeryd arno fod yn grefyddol, heb f a attal ei dafod, ond twylllo ei galon ei hun, ofer yw crefydd hwn.

27 Crefydd bur, a dihalogedig ger bron Duw a'r Tad, yw hyn ; Ymweled â'r amddifaid a'r gwragedd gweddwon yn eu hadfyd, a'i gadw ei hun yn ddisrycheulyd oddi wrth y byd.

P E N. II.

1 Nad gweddol i Gristianogion ddysffyrn eu brodyr dion : 13 ond bod yn gariadus, ac yn drugarogion. 14 Na ddydd ymffrolio o ffydd lie ni byddo gweibredoedd da : 17 nad yw'r ffydd honno ond ffydd farw, 19 a ffydd y cytbreuliaid ; 21 ac nid ffydd Abraham, 25 a Rahab.

FY mrodyr, na fydded gennych ffydd ein Harglwydd ni Iesu Grist, sef Arglwydd y gogoniant, gyd â a derbyn wyneb.

2 Oblegyd os daw i mewn i'ch f cynnull-eidra chwi wr â modrwy aur, mewn dillad gwychion, a dyfod hefyd un tlawd mewn dillad gwael ;

3 Ac edrych o honoch ar yr hwn fydd yn gwisgo y dillad gwychion, a dywedyd wrtho, Eistedd di yma f mewn lle da ; a dywedyd wrth y tlawd, Saf di yna, neu eistedd yma is law fy ffol-droed i :

4 Onid ydych chwi dueddol ynoch eich hunain? ac onid aethoch yn farnwyr meddyliau drwg?

5 Gwrandawch, fy mrodyr anwyl ; b Oni ddewisodd Duw dion y byd hwn c yn gyfoethogion mewn ffydd, ac yn etifeddiion y deyrnas d yr hon a addawodd efe i'r rhai fydd yn ei garu ef?

6 Eithr e chwithau a ammharchasoch y tlawd. Onid yw y cyfoethogion yn eich gorthrymmu chwi, ac yn eich tynnu ger bron brawdleoedd?

7 Onid ydynt hwy yn cablu yr enw rhagorol, yr hwn a elwir arnoch chwi?

8 Os cyflawni yr ydych y gyfraith frenhinol yn ol yr ysgrythyr, f Car dy gymydog fel ti dy hun ; da yr ydych yn gwneuthur :

9 Eithr g os derbyn wyneb yr ydych, yr ydych yn gwneuthur pechod, ac yn cael eich argyoeiddi gan y gyfraith megis troseddwy.

10 Canys pwy bynnag a gadwo'r gyfraith i gyd oll, ac a ballo mewn un pwng, h y mae efe yn euog o'r cwbl.

11 Canys y f neb a ddywedodd, i Na odineba ; a ddywedodd hefyd, Na ladd. Ac os ti ni odinebi, etto a ledi, yr wyt ti yn troseddu y gyfraith.

12 Felly dywedwch, ac felly gwnewch, k megis rhai a fernir wrth k gyfraith rhyddid.

13 Canys

t Mat. 7.
21.
Luc 11.
28.
Rhuf. 2.
13.
u Luc 6.
47, &c.
Edrych
Pen. 2.
14, &c.

x 2 Cor. 3.
18.
y Pen. 2.
12.
z Ioan 13.
17.
f weithrediad.
f ffyrdd.
a Sal 14.
13, a 19.
1 Pedr 3.
10.

Cylch
60.

a Lef. 19.
15.
Deut. 1.
17, a 16.
19.
Diar. 24.
23.
Mat. 22.
16.
Adn. 9.
f fynagog.
f yn dda.

b Ioan 7.
48.
i Cor. 1.
26, 28.
c Luc 12.
21.
i Tim. 6.
18.
Dat. 2. 9.
d Eclod.
20. 6.
i Sam. 2.
30.
Diar. 8.
17.
Mat. 5. 3.
Pen. 1. 12.
e i Cor.
11. 22.
f Lef. 19.
18.
Mat. 22.
39.
g Adn. 1.
h Deut.
27. 26.
Mat. 5.
19.
i Gal. 3. 10.
f Neu.
gyfraith.
i Eclod.
20. 13, 14.
k Pen. 1.
25.

1 Mat. 6. 13 Canys i barn ddidrugaredd fydd i'r
15. a 18. hwn ni wnaeth drugaredd; ac m y mae tru-
35. a 25. garedd yn gorfoleddu yn erbyn barn.
41. 42. 14 n Pa fudd yw, fy mrodyr, o dywaid
m i Ioan 14. 17. 18. heb fod ganddo ffydd, ac heb fod gan-
n Mat. 7. ddo weithredoedd? a ddichon ffydd ei
26. gadw ef?
Pen. 1. 15 Eithr o os bydd brawd neu chwaer
23. yn noeth, ac mewn eisiau beunyddiol ym-
o Edrych borth;
Luc 3. 11. 16 A p dywedyd o un o honoch wrthynt,
p i Ioan 3. 18. Ewch mewn heddwwch, ymdwymnwch, ac
ymddigonwch; etto heb roddi iddynt ang-
enheidiau'r corph; pa les fydd?
17 Felly ffydd hefyd, oni bydd ganddi
weithredoedd, marw ydyw, a bi i yn unig.
18 Eithr rhyw un a ddywaid, Tydi ffydd
fydd gennyf, minnau gweithredoedd fydd
gennyf: dangos i mi dy ffydd di i heb dy
weithredoedd, a minnau wrth fy ngweith-
redoedd i a ddangosaf i ti fy ffydd innau.
19 Credu yr wyt ti mai un Duw fydd;
q Marc 1. da yr wyt ti yn gwneuthur. q Y mae
24. y cythreuliaid hefyd yn credu, ac yn
crynu.
20 Eithr a fynni di wybod, O ddyn ofer,
am ffydd heb weithredoedd, mai marw yw?
21 Abraham ein tad ni, onid o weithred-
oedd y cyfiawnhawyd ef, r pan offrymmodd
r Gen. 22. efe Isaac ei fab ar yr allor?
9. 12. 22 i Ti a weli s fod ffydd yn cyd-weithio
i Neu, a i weithredoedd ef, a thrwy weithredoedd
A weli, a i weithredoedd ef, a thrwy weithredoedd
s Heb. 11. fod ffydd wedi ei pherffeithio.
17. 23 A chyflawnwyd yr ysgrythyr yr hon
t Gen. 15. fydd yn dywedyd, i Credodd Abraham i
6. Dduw, a chyfrifwyd iddo yn gyfiawnder:
Whuf. 4. 3. a u Chyfaill Duw y galwyd ef.
Gal. 3. 6. 24 Chwi a welwch gan hynny mai o weith-
u 2 Cron. redoedd y cyfiawnheir dyn, ac nid o ffydd
26. 7. yn unig.
Elay 41. 8. 25 Yr un ffunud hefyd, x Rahab y but-
x Jof. 2. 1. tain, onid o weithredoedd y cyfiawnhawyd
Heb. 11. hi, pan dderbyniodd hi y cenhadau, a'u dan-
31. fon ymaith ffordd arall?
26 Canys megis y mae'r corph heb yr
i anadl. i yspryd yn farw, felly hefyd ffydd heb
weithredoedd, marw yw.

P E N. III.

1 Na ddylem ni fod yn brysur i feio ar eraill;
5 ond yn bystrach ffwyno y tafod; yr hwn,
er nad ydyw ond aelod bychan, etto y mae efe
yn aros llawer o ddaioni, ac o ddrygioni. 13
Y rhai fydd wir-synbwyrrol, y maent yn
fawmion, yn beddychlon, heb gynfigennu, ac
heb ymryson.

Cylch
60.

a Mat. 23. 8. Rhuf. 2. 26. 21. b Luc 6. 37. c i Bren. 8. 46. 2 Cron. 6. 36. Diar. 20. 9. Preg. 7. 20. i Ioan 1. 8. d Sal. 34. 13. Ecl. 14. 1. a 19. 16. a 25. 8. Pen. 1. 26. e Mit. 12. 37. f Sal. 32. 9. g Diar. 12. 18. a 15. 2. h Sal. 12. 3. a 73. 8, 9.

1 Na ddylem ni fod yn brysur i feio ar eraill;
5 ond yn bystrach ffwyno y tafod; yr hwn,
er nad ydyw ond aelod bychan, etto y mae efe
yn aros llawer o ddaioni, ac o ddrygioni. 13
Y rhai fydd wir-synbwyrrol, y maent yn
fawmion, yn beddychlon, heb gynfigennu, ac
heb ymryson.

2 Canys c mewn llawer o bethau yr ydym
ni bawb yn llithro. d Od oes neb heb lithro
ar air, e gwr perffaith yw hwnnw, yn gallu
ffwyno'r holl gorph hefyd.

3 Wele, f yr ydym ni yn rhoddi ffwynau
ym mhennau'r meirch, i'w gwneuthur yn
ufudd i ni; ac yr ydym yn troi eu holl gorph
hwy oddi amgylch.

4 Wele, y llongau hefyd, er eu maint, ac
er eu gyrru gan wyntoedd creulon, a droir
oddi amgylch â llyw bychan, lle y mynno'r
llywydd.

5 Felly hefyd g y tafod, aelod bychan
yw, ac h yn ffröstio pethau mawrion. Wele,
saint o ddefnydd y mae ychydig dân yn ei
ennyn!

6 A'r tafod tân ydyw, byd o anghyfiawn-
der. Felly y mae'r tafod wedi ei ofod ym
mhlith ein haelodau ni, fel i y mae yn ha-
logi'r holl gorph, ac yn gosod i troell na-
turaeth yn ffiam; ac wedi ei wneuthur yn
ffiam gan uffern.

7 Canys i holl natur gwylt-filod, ac adar,
ac ymlusgiaid, a'r pethau yn y môr, a ddofir
ac a ddofwyd gan i natur ddynol:

8 Eithr y tafod ni ddichon un dyn ei ddofi;
drwg anllwywodraethus ydyw, yn llawn
gwenwyn marwol.

9 Ag ef yr ydym yn bendithio Duw a'r
Tad; ag ef hefyd yr ydym yn mellithio
dynion, k a wnaethpwyd ar lun Duw.

10 O'r un genau y mae yn dyfod allan
fendith a mellith. Fy mrodyr, ni ddylai
y pethau hyn fod felly.

11 A ydyw ffynnon o'r un i llygad yn i lle
rhoi dwfr melus a chwerw?

12 A ddichon y pren ffygys, fy mrodyr,
ddwyn olifaid? neu win-wyddden, ffygys?
felly ni ddichon un ffynnon roddi dwfr hallt
a chroyw.

13 Pwy fydd wr doeth, a i deallus yn i chyfar-
eich plith? dangosod, trwy ymarweddiad wydd.
da, ei weithredoedd mewn mwyneidd-dra
doethineb.

14 Eithr od oes gennych i gynfigen chwerw i Rhuf. 13.
ac ymryson yn eich calon, m na fyddwch i Rhuf. 2.
ffrostwyr a chelwyddog yn erbyn y gwir- 17. 23.
ionedd. n Judas 19.

15 Nid yw y doethineb hwn yn disgyn
oddi uchod; ond daearol, n anianol, cyth- o i Cor. 3. 3.
reulig yw. Gal. 5. 20.

16 Canys o lle mae cynfigen ac ymryson,
yno y mae i terfysg, a phob gweithred 1. Cor. 2. 6, 7.
ddrwy. f diddadi-
euear.

17 Eithr p y doethineb fydd oddi uchod,
yn gyntaf pur ydyw, wedi hynny heddych-
lon, boneddigaidd, hawdd ei thrin, llawn
trugaredd a firwythau da, i diduedd, a di-
ragrith.

18 A q ffirwyth cyfiawnder a heuir mewn
heddwch i'r rhai sy'n gwneuthur heddwch. 11. Heb. 12.

P E N. IV.

1 Rhaid i ni ymryson yn erbyn trachwant, 4 ac
anghymmeddolder, 5 a balcder, 11 ac enllib,
a barnu ar eraill: 13 ac na roddom ormod
byder ar lewyddiant bydol, nac ar einioes dyn;
ond rhoi y cwbl ar Dduw.

O Ba le y mae rhyfeloedd ac i ymladdau
yn eich plith chwi? onid oddi wrth
hyn, sef eich melys-chwantau a y rhai fydd
yn rhyfela yn eich aelodau?

2 Chwennychu yr ydych, ac nid ydych
yn cael: i cynfigennu yr ydych ac eiddig-
eddu, ac nid ydych yn gallu cyrhaeddyd:
ymladd a rhyfela yr ydych, ond nid ydych
yn cael, am nad ydych yn gofyn.

3 b Gofyn yr ydych, ac nid ydych yn
derbyn, o e herwydd eich bod yn gofyn ar
gam, fel y galloch eu treulio ar eich melys-
chwantau.

4 d Chwi odinebwyr, a godineb-wragedd,
oni wyddoch chwi fod e cyfeillach y byd yn
elyniaeth i Dduw? f pwy bynnag gan hyn-
ny a ewyllysio fod yn gyfaill i'r byd, y mae
yn elyn i Dduw.

5 A ydych chwi yn tybied fod yr ysgry-
thyr yn dywedyd yn ofer, g At i gynfi-
gen y mae chwant yr yspryd a gartrefa yn-
om ni?

27. e i Ioan 2. 15. f Ioan 15. 19. a 17. 14.
10. g Edrych Gen. 6. 5 a 8. 21. Num. 11. 29.
10. i ffirwythau.

i Mat. 15.
11, 18, 19.
Marc 7.
15, 20, 23.
i chwyli.
i pob
rhyw o
wyllyfied.
i ddynol
ryw.

k Gen. 1.
26.

l lle.

l chyfar-
wydd.

l Rhuf. 13.

l Rhuf. 2.

l Judas

l i Cor.

l Gal. 5. 20.

l an-
nbrefn.

l i Cor.

l diddadi-
euear.

l Diar. 11.

l Heb. 12.

Cylch
60.

l ymryn-
bennau.

l Rhuf. 7.

l Gal. 5. 17.

l i Petr. 2.

l lladd.

l Job 27.

l a 35.

l Sal. 18.

l Elay 1.

l Jer. 11.

l Zec. 7.

l c Sal. 66.

l i Ioan 3.

l 22. a 5.

l d Sal. 73.

l Gal. 1.

l Diar. 21.

6 Eithr rhoddi gras mwy y mae: o herwydd pahan y mae yn dywedyd, g Y mae Duw yn gwrthwynebu'r beilchion, ond yn rhoddi gras i'r rhai gostyngedig.

7 Ymddarostyngwch gan hynny i Dduw. h Gwrthwynebwch ddiabol, ac efe a fydd oddi wrthych.

8 i Nesêwch at Dduw, ac efe a nêsâ attoch chwi. k Glanhêwch eich dwylaw, chwi bechaduriaid; a phurwch eich calonau, chwi i â'r meddwl dau-ddyblyg.

9 m Ymofidiwch, a galerwch, ac wylwch: troer eich chwerthin chwi yn alar, a'ch llawenydd yn dristwch.

10 n Ymddarostyngwch ger bron yr Arglwydd, ac efe a'ch dyrchafa chwi.

11 Na ddywedwch yn erbyn eich gilydd, frodyr. Y neb fydd yn dywedyd yn erbyn ei frawd, ac o yn barnu ei frawd, y mae efe yn dywedyd yn erbyn y gyfraith, ac yn barnu'r gyfraith: ac od wyt ti yn barnu'r gyfraith, nid wyt ti wneuthurwr y gyfraith, eithr barnwr.

12 Un gosodwr cyfraith fydd, yr hwn a ddichon gadw a cholli. p Pwy wyt ti yr hwn wyt yn barnu arall?

13 q † Iddo yn awr, y rhai ydych yn dywedyd, Heddyw neu y foru ni a awn i gyfryw ddinas, ac a arhofwn yno flwyddyn, ac a farchnattawn, ac a ynnillwn;

14 Y rhai ni wyddoch beth a fydd y foru. Canys beth ydyw eich einioes chwi? r Canys tarth ydyw, yr hwn fydd dros ychydig yn ymddangos, ac wedi hynny yn diflannu.

15 Lle y dylech ddywedyd, s Os yr Arglwydd a i myn, † ac os byddwn byw, ni a wnawn hyn, neu hynny.

16 Eithr yn awr gorfoleddu yr ydych yn eich ymffroft. t Pob cyfryw orfoledd, drwg ydyw.

17 Am hynny u i'r neb a fedr wneuthur daioni, ac nid yw yn ei wneuthur, pechod ydyw iddo.

47. Ioan 9 41. a 15. 22. Rhuf. 1. 20, 21, 32. a 2. 17, 18, 23.

P E N. V.

1 Rhaid i wŷr cyfoethogion drygionus ofni ddaledu Duw. 7 Ni a ddylem fod yn ddi-oddefgar mewn adfyd, yn ol esamply y prophwydi, a Job; 12 a gochelyd tyngu; 13 a gweddio mewn adfyd, a channu mewn baroddffyd; 16 a chysaddef ein beiau i'n gilydd, a gweddio dros ein gilydd; 19 a droyn i'r iawyn y brawd a fyddo yn myned ar gyfeiliorn.

Cvlech

† a I DDO yn awr, chwi gyfoethogion, wylwch ac udwch am eich trueni fydd yn dyfod arnoch.

2 Eich cyfoeth a bydrodd, b a'ch gwisgoedd a fwyttawyd gan bryfed.

3 Eich aur a'ch arian a rydodd; a'u rhwd llwynt a fydd yn dystiolaeth † yn eich erbyn chwi, ac a fwyty eich cnawd

chwi fel tân. c Chwi a gasglafoch dryfor yn y dyddiau diweddaf.

4 Wele, d y mae cyflog y gweithwŷr, a fedafant eich meufydd chwi, yr hwn a gam-attaliwyd gennyeh, yn llefain: a e llefain y rhai a fedafant, a ddaeth i mewn i glustiau Arglwydd y lluoedd.

5 f Moethus fuoch ar y ddaear, a thrythyll; meithrin eich calonau a wnaethoch, megis mewn dydd lladdedigaeath.

6 Condemniafoch a lladdafoch y cyfiawn; ac yntau heb sefyll i'ch erbyn.

7 Byddwch gan hynny yn † ymarhous, frodyr, hyd ddyfodiad yr Arglwydd. Wele, y mae y llafurwr yn disgwyl am werthfawr ffrwyth y ddaear, yn dda ei amynedd am dano, nes iddo dderbyn g y gwlaw cynnar a'r diweddar.

8 Byddwch chwithau hefyd dda eich amynedd; cadarnhêwch eich calonau: oblegyd dyfodiad yr Arglwydd a nesaodd.

9 Na † rwgnechwch yn erbyn eich gilydd, frodyr, fel na'ch condemnier: wele, y mae y Barnwr h yn sefyll wrth y drws.

10 Cymmerwch, fy mrodyr, y prophwydi, y rhai a lafarafant yn enw'r Arglwydd, yn siampl o ddiodeff blinder, ac o hir-ymaros.

11 Wele, i dedwydd yr ydym yn † gad-ael y rhai fy ddiodeffus. Chwi a glywfoch am k amynedd Job, ac a welfoch i ddiwedd yr Arglwydd: oblegyd m tofuriol iawn yw'r Arglwydd, a thrugarog.

12 Eithr o flaen pob peth, fy mrodyr, n na thyngwch, nac i'r nef, nac i'r ddaear, nac un llw arall: eithr bydded eich i'e chwi yn i'e, a'ch nagê yn nagê; fel na syrthioch i farnedigaeath.

13 A oes neb yn eich plith mewn adfyd? gweddied. A oes neb yn eismwyth arno? o caned falmaw.

14 A oes neb yn eich plith yn glaf? galwed atto henuriaid yr eglwys; a gweddiant p hwy † drosto, p gan ei enneinio ef ag olew yn enw'r Arglwydd:

15 A gweddi'r ffydd a iachâ'r claf, a'r Arglwydd a i cyfyd ef i fynu; ac os bydd wedi gwneuthur pechodau, hwy a faddeuir iddo.

16 Cyffefwch eich camweddau bawb i'ch gilydd, a gweddi'wch dros eich gilydd, fel y'ch iachaer. q Llauer a ddichon taerwedd i cyfiawn.

17 Elias oedd ddyn r yn rhaid iddo ddiodeff fel ninnau, ac s mewn gweddi efe a weddiodd na byddai wlaw: ae ni bu gwlaw ar y ddaear dair blynedd a chwe mis.

18 Ac efe t a weddiodd drachefn; a'r nef a roddes wlaw, a'r ddaear a ddug ei ffrwyth.

19 Fy mrodyr, u od aeth neb o honoch ar gyfeiliorn oddi wrth y gwirionedd, a throio ryw un ef;

20 Gwybydded, y bydd i'r hwn a drodd bechadur oddi wrth gyfeiliorni ei ffordd, x gadw enaid rhag angau, a y chuddio lliaws o bechodau.

Epistol cyntaf cyffredinol PEDR yr Apostol.

P E N. I.

Y mae efe yn bendithio Duw am ei anrhyw rad ysprydol: 10 gan ddangos nad ydyw yr iachawdwriaeth yng Nghrist beth newydd, eithr peth a brophwydwyd am dano er ys talm. 13 Cyngor i fyw yn ddurwiol, gan eu bod bwy wedi eu geni o newydd trwy air Duw.

Bl. yr
Argl.
cylch
60.

a Ioan 7. 35.
Iago 1. 1.
b Rhuf. 8. 29.
c 2 Thef. 2. 17.
d Heb. 12. 24.
e Rhuf. 1. 7.
2 Petr. 1. 2.
f 2 Cor. 1. 3.
g Ioan 3. 35.
Iago 1. 18.
h 1 Cor. 15. 20.
i Col. 1. 5.
+ ni.
k Ioan 10. 28, 29. a
17. 11, 12.
15.
Judas 1. + ydym.
l 2 Cor. 4. 17.
m Iago 1. 2.
n Iago 1. 3.
Pen. 4. 12.
o Diar. 17. 3.
Zec. 13. 9.
p 1 Ioan 4. 20.
q Ioan 20. 29.
2 Cor. 5. 7.
Heb. 11. 1, 27.
r Gen. 49. 10.
Dan. 2. 44.
Hag. 2. 7.
Zec. 6. 12.
Mat. 13. 17.
Luc 10. 24.
s 2 Petr. 1. 21.
Pen. 3. 19.
t Sal. 22. 6.
Esay 53. 3, &c.
Luc 24. 26.
u Dan. 9. 24. a 12. 9, 13.
x Heb. 11. 13, 39.
+ treina
y pethau.
y Act. 2. 4.
z Eefod. 25. 20.
Dan. 8. 13. a 12. 5, 6. Eph. 3. 10. a Luc 12. 35. Eph. 6. 14.
b Luc 21. 34. Rhuf. 13. 13. 1 Thef. 5. 6. c Act. 17. 30.
d Lef. 11. 44. a 19. 2. a 20. 7.

PEDR, apostol Iesu Grist, at y dieithriaid a fy ar wasgar ar hŷd Pontus, Galatia, Cappadocia, Asia, a Bithynia,

2 Etholedigion b yn ol rhag-wybodaeth Duw Dad, c trwy sancteiddiad yr Yspryd, i ufudd-dod a d thaenelliaid gwaed Iesu Grist, e Gras i chwi a heddych a amlhaer.

3 f Bendigedig fyddo Duw a Thad ein Harglwydd Iesu Grist, yr hwn yn ol ei fawr drugaredd g a'n hadgenhedlodd ni i obaith bywiol, h trwy adgyfodiad Iesu Grist oddi wrth y meirw,

4 I etifeddiaeth anlygredig, a dihalogedig, a diddifiannedig, ac i ynghadw yn y nefoedd i t chwi,

5 k Y rhai trwy allu Duw t ydych gadwedig trwy ffydd i iachawdwriaeth parod i'w datguddio yn yr amser diweddaid.

6 Yn yr hyn yr ydych yn mawr-lawenhâu, er eich bod i ychydig yr awrhon (os rhaid yw) m mewn tristwch, trwy amryw brofedigaethau:

7 Fel y caffer n profiad eich ffydd chwi, yr hwn fydd werthfawrusach nâ'r aur colladwy, cyd o profer ef trwy dân, er mawl, ac anrhydedd, a gogoniant, yn ymddangosiad Iesu Grist:

8 p Yr hwn, er na's gwelfoch, yr ydych yn ei garu; q yn yr hwn, heb fod yr awrhon yn ei weled, ond yn credu, yr ydych yn mawr-lawenhâu â llawenydd annhraethadwy a gogoneddus:

9 Gan dderbyn diwedd eich ffydd, sef iachawdwriaeth eich eneidiau.

10 r Am yr hon iachawdwriaeth yr ymofynodd, ac y manwl-chwiliodd y prophwydi, y rhai a brophwydasant am y gras a ddeuai i chwi:

11 Gan chwilio pa bryd, neu pa ryw amfer, yr oedd s Yspryd Crist, yr hwn oedd ynddynt, yn ei hyfysu, pan oedd efe yn rhag-dystiolaethu t dioddefaint Crist, a'r gogoniant ar ol hynny.

12 u I'r rhai y datguddiwyd, x nad iddynt hwy eu hunain, ond i ni, yr oeddynt yn t gweini yn y pethau a fynegwyd yn awr i chwi, gan y rhai a efangylasant i chwi y trwy'r Yspryd Glân, yr hwn a ddanfonwyd o'r nef; z ar yr hyn bethau y mae'r angylion yn chwennychu edrych.

13 O herwydd pahan, a gan wregysu lwynau eich meddwl, a b bod yn fobr, go-beithiwch yn berffaith am y gras a ddygir i chwi yn natguddiad Iesu Grist;

14 Fel plant ufudd-dod, heb gyd-ymagweddau â'r trachwantau o'r blaen c yn eich anwybodaeth:

15 Eithr megis y mae y neb a'ch galwodd chwi yn sanctaidd, byddwch chwithau hefyd sanctaidd ym mhob ymarweddiad:

16 Oblegdy y mae'n ysgrifenedig, d Byddwch sanctaidd; canys sanctaidd ydwyf fi.

17 Ac os ydych yn galw ar y Tad, e yr e Ad. 10. hwn fydd heb dderbyn wyneb yn barnu yn ol gweithred pob un, f ymddygwch mewn ofn dros amfer eich g ymdeithiad: f 2 Cor. 7. 11.

18 Gan wybod h nad â phethau llygr-edig, megis arian neu aur, y'ch prynwyd oddi wrth eich ofer ymarweddiad, i yr bon a garwfoch trwy draddodiad y tadau;

19 Eithr k â gwerthfawr waed Crist, l megis oen difeius a difrycheulyd:

20 m Yr hwn yn wir a t rag-ordeiniwyd cyn sylfaenu'r byd, eithr a eglurwyd n yn yr amferoedd diweddaid er eich mwyn chwi; k Heb. 9. 12, 14. Dat. 5. 9. l Eefod. 12. 5. Ioan 1. 29, 36. 1 Cor. 5. 7. m Rhuf. 3. 25. a 16. 25. 26. Col. 1. 26. 1 Tim. 1. 10. Tit. 1. 2. Dat. 13. 8. + rag-tyw-burwyd. n Eph. 1. 10. o Ad. 2. 24. p Phil. 2. 9. q Ad. 15. 9. r Rhuf. 12. 1. 13. a 3. l Iago 1. 10.

22 Gwedi q puro eich eneidiau, gan ufuddhâu i'r gwirionedd trwy'r Yspryd, r i frawdgarwch diragrith; cerwch eich gilydd o galon bur yn helaeth:

23 s Wedi eich ail-eni, nid o had llygr-edig, eithr anlygredig, t trwy air Duw, yr bron fydd yn byw ac yn parhau yn dragwydd.

24 Canys u pob cnawd fel glas-welltyn yw, a holl ogoniant dyn fel blodeuyn y glas-welltyn. Gwywodd y glas-welltyn, a'i flodeuyn a syrthiodd:

25 Eithr gair yr Arglwydd fydd yn aros yn dragwydd. A hwn yw'r gair a bregethwyd i chwi.

10. 1 Tim. 1. 5. Heb. 13. 1. Pen. 2. 17. s Ioan 1. 13. a 3. 5. t Iago 1. 18. 1 Ioan 3. 9. u Esay 40. 6. l Iago 1. 10.

P E N. II.

Y mae efe yn eu cyngbori na wnelont ddim yn erbyn cariad: 4 ac yn dangos mai Crist ydyw'r sylfaen yr adeiladwyd brwynt arno: 11 ac yn dymuno arnynt ymgadw rhag chwantau cnawdol; 13 a bod yn ufudd i frwyddogion. 18 Ac y mae yn dysgu i weision ufuddhâu i'w meistr, 20 a bod yn ddi-ddedgar, wrth esampl Crist, er eu bod yn cael cam.

WEDI rhoi heibio gan hynny bob drygioni, a phob twyll, a rhagrith, a chynfigen, a phob gogan air,

2 Fel rhai bychain newydd-eni, chwenychwch t diddwyll laeth y gair, fel y cynnyddoch trwyddo ef:

3 Os b profafoch fod yr Arglwydd yn dirion.

4 At yr hwn yr ydych yn dyfod, megis at faen bywiol, e a wrthodwyd gan ddynion, eithr etholedig gan Dduw, a gwerthfawr.

5 d A chwithau, megis meini bywiol, t ydych wedi eich adeiladu e yn dy ysprydol, f yn offeiriadaeth sanctaidd, i offrymmu aberthau g ysprydol, h cymmeradwy gan Dduw trwy Iesu Grist.

6 O herwydd pahan y cynhwysir yn yr ysgrythyr, * Wele, yr wyf yn gosod yn Sion ben-congl-faen, etholedig, a gwerthfawr: a'r hwn a gred ynddo, ni's gwara-dwyddir.

7 I chwi gan hynny, y rhai ydych yn credu, y mae yn t urddas: eithr i'r t anufuddion, i y maen a wrthododd yr adeilad-wyr, hwnnw a wnaed yn ben y gongl,

11. * Esay 28. 16. Rhuf. 9. 33. t wrthfawr- ydynt yn credu. 1 Sal. 1. 8. 22.

Cylch
60.

a Eph. 4. 22, 25.
Col. 3. 8.
Heb. 12. 1.
+ y rbe-
lymmol a'r
diddwyll
laeth.
b Sal. 34. 8.
c Sal. 118. 22.
d Eph. 2. 21, 22.
+ adeilad-
er chwi.
e Heb. 3. 5.
f Esay 66. 6. a 66. 21.
Adn. 9. 2.
g Hol. 14. 2.
h Mal. 1. 11.
Rhuf. 12. 1.
i Heb. 13. 15, 16.
j Pen. 4. 21.
k Ibai 24. 2. a 27. 2. a 28. 2. a 29. 2. a 30. 2. a 31. 2. a 32. 2. a 33. 2. a 34. 2. a 35. 2. a 36. 2. a 37. 2. a 38. 2. a 39. 2. a 40. 2. a 41. 2. a 42. 2. a 43. 2. a 44. 2. a 45. 2. a 46. 2. a 47. 2. a 48. 2. a 49. 2. a 50. 2. a 51. 2. a 52. 2. a 53. 2. a 54. 2. a 55. 2. a 56. 2. a 57. 2. a 58. 2. a 59. 2. a 60. 2.

k Eſay 8. 8 k Ac yn faen tramgwydd, ac yn graig rhwyſtr, i i'r rhai fy yn tramgwyddo wrth y gair, gan fod yn anafudd; m i'r hwn beth yr ordeiniwyd hwynt hefyd.

11 Cor. 1. 9 Eithr chwydychwi ydyb rywogaeth ethol-edig, n brenhinol ofeiriadaeth, cenhedl sanctaidd, pobl t briodol i Dduw; fel y mynegoch rinweddau yr hwn a'ch galwodd allan o o dywyllwch i'w ryfeddol oleuni ef:

10 p Y rhai gynt nid oeddych bobl, ond yn awr ydyb bobl i Dduw: y rhai ni chawfech drugaredd, ond yr awrhon a gawfoch drugaredd.

11 Anwylid, yr wyf yn attolwg i chwi, q megis dieithriaid a phererinion, r ymgedfych oddi wrth chwantau cnawdol, s y rhai fy yn rhyfela yn erbyn yr eraid;

12 t Gan fod â'ch ymarweddiad yn oneſt ym mysg y Cenhedloedd: fel, lle maent yn eich goganu megis drwg-weithredwŷr, u y gallont, o herwydd eich gweithredoedd da a welant, ogoneddu Duw yn nydd yr ymweliad.

13 x Ymddarostyngwch oblegyd hyn i bob dynol ordinhâd, o herwydd yr Arglwydd: pa un bynnag ai i'r brenhin, megis goruchaf;

14 Ai i'r llywiawdwŷr, megis trwyddo ef wedi eu danfon, y er dial ar y drwgweithredwŷr, a z mawl i'r gweithredwŷr da.

15 Canys felly y mae ewyllys Duw, fod i chwi a trwy wneuthur daioni oftegu anwybodaeth dynion ffleion:

16 b Megis yn rhyddion, ac nid â rhyddid gennych megis cochl malais, eithr fel c gwafanaethwŷr Duw.

17 d Perchwch bawb. e Cerwch y brawdoliaeth. f Ofnwch Dduw. Anrhydeddwch y brenhin.

18 g Y gweision, byddwch ddarostyngedig gyd â phob ofn i'ch meisttraid; nid yn unig i'r rhai da a chyweithas, eithr i'r rhai anghyweithas hefyd.

19 Canys hyn fydd h t rafol, os yw neb o herwydd cydwybod i Dduw yn dwyn tristwch, gan ddiოდdef ar gam.

20 Oblegyd i pa glodyw, os, pan bechoch, a chael eich cernodio, y byddwch dda eich amynedd? eithr os, a chwi yn gwneuthur yn dda, ac yn diოდdef, y byddwch dda eich amynedd; hyn fydd t rafol ger bron Duw.

21 Canys k i hyn y'ch galwyd hefyd: oblegyd i Crist yntau a ddiოდdefodd drofom ni, m gan adael i t ni efampl, fel y canlyn-eich ei ol ef:

22 n Yr hwn ni wnaeth bechod, ac ni ehaed twyll yn ei enau:

23 o Yr hwn, pan ddifenwyd, ni ddifenwodd drachefn; pan ddiოდdefodd, ni sygythiodd; eithr rhoddodd ar y neb fydd yn barnu yn gyfiawn:

24 p Yr hwn ei hun a ddug ein pechodau ni yn ei gorph t ar y pren; q fel, gwedi ein marw i bechodau, y byddem byw i gyfiawnder: r trwy gleisiau yr hwn yr iachawyd chwi.

25 Canys s yr oeddych megis defaid yn myned ar gyfeiliorn; eithr yn awr chwi a ddychwelwyd t at Fugail ac Esgob eich eneidiau.

p Eſay 53. 4, 5, 6. Mat. 8. 17. Heb. 9. 28. t at. q Rhuf. 6. 2. 11. a 7. 6. i Eſay 53. 5. s Eſay 53. 6. t Ezech. 34. 23. a 37. 24. Ioan. 10. 11. Heb. 13. 20.

P E N. III.

1 Y mae yn dysgu i wŷr a gwragedd eu dyled i'w gilydd: 8 yn annog parob i undeb a cbariad; 14 ac i ddiოდdef erlid; 19 ac yn adrodd daioni Duw i'r ben fyd gynt.

Y R un ffunud, a bydded y gwragedd oftyngedig i'w gwŷr priod; fel, od oes rhai heb gredu i'r gair, b y galler trwy ymarweddiad y gwragedd, c eu hynnill hwy heb y gair,

2 Wrth edrych ar eich ymarweddiad diwair chwi ynghyd ag ofn.

3 d Trwſiad y rhai bydded nid yr un oddi allan, o blethiad gwallt, ac amgylchoddiad aur, neu wisgad dillad;

4 Eithr bydded e cuddiedig ddyn y galon, mewn anlygredigaeth yspryd addfwyn a llonydd, yr hwn fydd ger bron Duw yn werthfawr.

5 Canys felly gynt yr oedd y gwragedd sanctaidd hefyd, y rhai oedd yn gobethio yn Nuw, yn ymdrwſio, gan fod yn ddarostyngedig i'w gwŷr priod;

6 Megis yr ufuddhaodd Sara i Abraham, f gan ei alw ef yn arglwydd: t merched yr hon ydych chwi, tra fyddoch yn gwneuthur yn dda, ac heb ofni dim dychryn.

7 g Y gwŷr, yr un ffunud, cyd-gyfan-geddwch â hwynt yn ol gwybodaeth, gan roddi parch i'r wraig h megis i'r lleſtr gwannaf, fel rhai fy gyd-etifeddion gras y bywyd; i rhag rhwyſtro eich gweddiau.

8 Am ben hyn, k byddwch oll yn unfryd, yn cyd-oddef â'ch gilydd, yn caru t fel brodyr, yn drugarogion, yn fwynafdd:

9 l Nid yn talu drwg am ddrwg, neu fen am fen: eithr, yngwrthwyneb, yn bendithio; gan wybod mai i hyn y'ch galwyd, m fel yr etifeddoch fendith.

10 Canys n y neb a ewyllysio hoffi bywyd, a gweled dyddiau d, attalied ei dafod oddi wrth ddrwg, a i weisfau rhag adrodd twyll.

11 o Gocheled y drwg, a gwnaed y da; ceisied heddwch, a dilyned ef.

12 Canys y mae llygaid yr Arglwydd ar y rhai cyfiawn, a i glustiau ef tu ag at eu gweddi hwynt: eithr y mae wyneb yr Arglwydd yn erbyn y rhai fy'n gwneuthur drwg.

13 A phwy a'ch dryga chwi, os byddwch yn dilyn yr hyn fydd dda?

14 p Eithr o bydd i chwi hefyd ddiოდdef o herwydd cyfiawnder, dedwydd ydyb: ond q nac ofnwch rhag eu hofn hwynt, ac na'ch cynhyrfer;

15 Eithr sancteiddwch yr Arglwydd Dduw yn eich calonau: a r byddwch barod bob amser i ateb i bob un a ofyno i chwi reswm am y gobaith fydd ynoch, gyd ag addfwynder t ac ofn:

16 s A chennych gydwybod dda; fel yn yr hyn y maent yn eich goganu megis drwg-weithredwŷr, y cywilyddio y rhai fydd yn beio ar eich ymarweddiad da chwi yng Nghrist.

17 Canys gwell ydyw, os ewyllys Duw a'i myn, i chwi ddiოდdef yn gwneuthur daioni, nag yn gwneuthur drygioni.

18 Oblegyd Crist hefyd t unwaith a ddiოდdefodd dros bechodau, y Cyfiawn dros yr anghyfiawn (fel y dygai ni at Dduw) u wedi ei farwolaethu yn y cnawd, eithrei fywheu yn yr Yspryd:

19 Trwy'r hwn yr aeth efe hefyd ac x a bregethodd i'r ysprydion yngharchar;

20 y Y

Cylch 60.

a 1 Cor.

14. 34.

Eph. 5. 22.

Col. 3. 18.

Tit. 2. 5.

b 1 Cor.

7. 16.

c Mat. 18.

15.

1 Cor. 9.

19. 22.

d 1 Tim.

2. 9.

Tit. 2. 3.

e Sal. 45.

13.

Rhuf. 2.

29. a 7.

22.

2 Cor. 4.

16.

f Gen. 18.

12.

g Gr.

plant.

g 1 Cor.

7. 7.

Eph. 5. 25.

h 1 Cor.

12. 23.

i Theſ.

4. 4.

j Job 42.

8.

Mat. 5. 24.

a 18. 19.

k Rhuf.

12. 16. a

15. 5.

Phil. 3.

16.

l Neu,

y brodyr.

i Diar.

17. 13. a

20. 22.

Mat. 5. 39.

Rhuf. 12.

17.

m Mat.

25. 34.

n Sal. 34.

12. &c.

o Sal. 37.

27.

Elay 1. 16.

3 Ioan. 11.

p Mat. 5.

10. 11. 12.

Pen. 2. 19.

q 4. 14.

r Eſay 8.

12. 13.

Jer. 1. 8.

s Sal. 119.

46.

t Act. 4. 8.

Col. 4. 6.

u 1 Pharch.

s Pen. 2.

21.

t Rhuf. 5.

6.

Heb. 9.

26. 28.

u Rhuf.

1. 4.

2 Cor. 13.

4

x Pen. 1.

12. a 4. 6.

y Gen. 6. 20 y Y rhai a fu gynt anufudd, pan un-
3. 13. waith yr oedd hir-amynedd Duw yn aros
2 Heb. 11. yn nyddiau Noë, tra z y darperid yr arch,
7. a yn yr hon ychydig, sef wyth enaid, a
a Gen. 7. achubwyd trwy ddwyr.

2 Petr. 2. 21 b Cyffelybiaeth cyfattedbol i'r hwn
5 sydd yr awrhon yn ein hachub ninnau, sef
b Eph. 5. bedydd (nid bwrw ymaith fudreddi'r
26. cnawd, eithr ymatteb cydwybod dda
tu ag at Dduw) trwy adgyfodiad Iesu

c Sal. 110. Grift:
1. 22 Yr hwn fydd c ar ddeheu-law Duw,
Eph. 1. wedi myned i'r nef; a'r d angylion, a'r
20. 21. awdurdodau, a'r galluoedd, wedi eu dar-
d Rhuf. ostwng iddo.
8. 38.

P E N. IV.

Y mae yn eu hannog bwy i beidio â phechu, trwy sampl Crist, a thraw ystyried fod diwedd pob peth yn prwyso yn agos. 12 Y mae yn eu cysuro yn erbyn erlid.

Cylch
60.

AM hynny gan ddioddef o Grift drof-
om ni yn y cnawd, chwithau hefyd
byddwch wedi eich arfogi â'r un meddwl:
oblegyd a yr hwn a ddioddefodd yn y
cnawd, a beiddodd â phechod;

2 b Fel na byddo mwyach c fyw i chwanta-
au dynion, ond i ewyllys Duw, dros yr
amser fydd yn ol yn y cnawd.

3 Canys digon i ni d yr amser a aeth
heibio o'r einioes c i weithredu ewyllys y
Cenhedloedd, gan rodio mewn trythyll-
wch, trachwantau, meddwod, cyfeddach,
† diotta, a ffaidd eilun-addoliad:

4 Yn yr hyn y maent yn ddieithr f yn
eich cablu chwi, am nad ydych yn cyd-
redeg gyd â hwynt i'r unrhyw ormod
rhyfedd:

5 Y rhai a roddant gyfrif i'r hwn fydd
barod g i farnu y byw a'r meirw.

6 Canys er mwyn hynny h yr efangylwyd
i'r meirw hefyd; fel y bernid hwy yn ol
dynion yn y cnawd, ac y byddent fyw yn
ol Duw yn yr yspryd.

7 Eithr i diwedd pob peth a nesaodd:
k am hynny byddwch fobr, a gwyliadwrs
i weddiau.

8 Eithr, o flaen pob peth, bydded gennych
gariad † helaeth tu ag at eich gilydd: canys
l cariad a guddia liaws o bechodau.

9 Byddwch m letteugar y naill i'r llall,
n heb rwnnach.

10 o Pob un, megis y derbyniodd rodd,
cyfrennwch â'ch gilydd, p fel daionus or-
uchwylwyr q amryw ras Duw.

11 r Os llafaru a wna neb, llafared me-
gis † geiriau Duw; os gweini y mae neb,
n Phil. 2. gwnaed megis o'r gallu y mae Duw yn ei
14. roddi: fel s ym mhob peth y gogonedder
o Rhuf. Duw trwy Iesu Grift; t i'r hwn y byddo'r
12. 6. gogoniant a'r gallu yn oes oesoedd. A-
p Mat. men.

12 Anwylyd, na fydded ddieithr gen-
nych am u y profiad tanlyd fydd ynoch,
yr hwn a wneir er profedigaeth i chwi,
fel pe bai beth dieithr yn digwydd †
Eph. 4. 1. chwi:

13 Eithr x llawenhêwch, yn gymmaint
a'ch bod y yn gyfrannogion o ddioddef-
iadau Crist; fel, pan ddatguddier ei ogo-
niant ef, y byddoch yn llawen ac yn gorio-
leddu.

14 z Os difenwir chwi er mwyn enw
Crist, gwyn eich byd: oblegyd y mae Yf-
u 1 Cor. 3. 13 Pen. 1. 7. x Aft. 5. 41. Iago 1. 2. y 2 Cor. 4. 10. Col. 1.
24 2 Tim. 2. 10. Dat. 1. 9. z Mat. 5. 11. Pen. 2. 20. a 3. 14.

pryd y gogoniant, ac Yspryd Duw yn gor-
phwys arnoch. Ar eu rhan hwynt yn wir
efe a geblir, ond ar eich rhan chwi efe a
ogoneddir.

15 Eithr a na ddioddefed neb o honoch
fel llofrudd, neu leidr, neu ddrwg-weith-
redwr, neu fel un yn ymyrreth â matterion
rhai eraill:

16 Eithr os fel Cristion, na fydded gy-
wilydd ganddo; ond gogonedded Dduw
yn hyn o ran.

17 Canys daeth yr amser b i ddechreu o'r
farn o dŷ Dduw: ac c os dechreu bi yn gyn-
taf arnom ni, d beth fydd diwedd y rhai nid
ydynt yn † credu i efengyl Dduw?

18 e Ac os braidd y mae'r cyfiawn yn
gadwedig, pa le yr ymddengys yr annuwiol
a'r pechadur?

19 Am hynny y rhai hefyd fy yn dioddef
yn ol ewyllys Duw, f gorchymynant eu he-
neidiau iddo ef, megis i Greawdwr ffyddlon,
gan wneuthur yn dda.

P E N. V.

Y mae yn annog yr henuriaid i borthi defaid Crist; 5 a'r ieuaingc i ufuddbâu: 8 a pharob i wylid, ac i fod yn fobr, ac yn ddianwadad yn y ffydd; 9 ac i gwrthwynebu y cytbraul, y gwrthwynebwyr creulon.

YR henuriaid fy yn eich plith, attolwg
iddynt yr ydwyf fi, yr hwn wyf a gyd-
henuriad, a b thyst o ddioddefnadau Crist,
yr hwn hefyd wyf c gyfrannog o'r gogoni-
ant a ddatguddir:

2 d Porthwch braidd Duw † yr hwn
fydd yn eich plith, gan fwrw golwg arnynt;
nid trwy gynnwll, eithr yn ewyllysgar;
e nid er mwyn budr-elw, eithr o barod-
rwydd meddwl;

3 Nid fel rhai f yn tra-arglwyddiaethu
ar g etifeddiaeth Dduw, ond h gan fod yn
esamplau i'r praidd.

4 A phan i ymddangoso y Pen-bugail,
chwi a gewch dderbyn annifannedig * go-
ron y gogoniant.

5 Yr un ffunud yr ieuaingc, byddwch
ostyngedig i'r henuriaid. A byddwch l barob
yn ostyngedig i'ch gilydd, ac ymdrwsiwch
oddi fewn â gofnygeiddrwydd. Oblegyd
† y mae Duw yn gwrthwynebu y beich-
ion, ac yn rhoddi gras i'r rhai gofnygedig.

6 m Ymddarostyngwch gan hynny dan
alluog law Dduw, fel y'ch dyrchafu mewn
amser cyfaddas:

7 n Gan fwrw eich holl ofal arno ef; ca-
nys y mae efe yn gosalu drofoch chwi.

8 o Byddwch fobr, gwyliwch: oblegyd
y mae p eich gwrthwynebwyr diafol, megis
llew rhwadwy, yn rhodio oddi amgylch,
gan geisio y neb a allo ei lyngau.

9 q Yr hwn gwrthwynebwch yn gadarn
yn y ffydd; gan wybod fod yn cyfiawni yr
un blinderau yn eich † brodyr y rhai fydd
yn y byd.

10 A Duw pob gras, yr hwn a'ch galwodd
chwi i'w dragwyddol ogoniant † trwy
Grift Iesu, wedi i chwi ddioddef r ychydig,
s a'ch perffethio chwi, a'ch cadarnhao, a'ch
cryfhao, a'ch fesyldo.

11 t Iddo ef y byddo y gogoniant a'r gallu
yn oes oesoedd. Amen.

12 Gyd â Silfanus, brawd ffyddlon i chwi
(fel yr wyf yn tybied) u y fgrifenais ar
ychydig eiriau, gan gyngori a thyfiolaethu,

Iago 4. 7. + brawdoli etb, yr hon fydd. † yng
Iesu. r 2 Cor. 4. 17. Pen. 1. 6. s Heb. 13. 21. t Pen. 4.
11. Dat. 1. 6. u Heb. 13. 22.

a Pen. 2.

b Eflay 10.

12.

Jer. 25.

29. a 49.

12.

Mal. 3. 5.

c Luc 23.

31.

d Luc 10.

12, 14.

† ufudd-
bâu

e Diar.

11. 31.

Luc 23.

31.

† Sal. 31.

5.

Luc 23.

46

2 Tim. 1.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

12.

mai gwir ras Duw yw yr hwn yr ydych yn feyll ynddo.

14 Y Anherchweh eich gilydd a chusan y Rhuf. 16. 16. cariad. Tangnefedd i chwi oll y rhai ydych yng Nghrist Iesu. Amen.

13 Y mae'r eglwys fydd yn Babilon, yn gyd-etholedig a' chwi, yn eich annerch; a x Marc, fy mab i.

12. 1 Thef. 5. 26.

Ail Epistol cyffredinol PEDR yr Apostol.

PEN. I.

1 Y mae efe yn eu cadarnhau mewn gobaitb o gynnydd gras Duw; 5 ac yn eu kannog i wneuthur eu galwedigaeth yn sicr trwy ffydd a gweithredoedd. 12 Y mae yn ofalus i ddwyn bynny ar gof iddynt, gan wybod fod ei farwolaeth ef ei hun yn agos. 16 Y mae yn eu rhybuddio bwy i fod yn ddianwadad yn ffydd Crist, gwir Fab Duw, trwy dystiolaeth yr apostolion a welant ei ogoniant ef, a thrwy dystiolaeth y Tad, a'r prophwydi.

Bl. yr Argl. 66.

a Rhuf. 1.

12.

13.

14.

15.

16.

17.

18.

19.

20.

21.

22.

23.

24.

25.

26.

27.

28.

29.

30.

31.

32.

33.

34.

35.

36.

37.

38.

39.

40.

41.

42.

43.

44.

45.

46.

47.

48.

49.

50.

51.

52.

53.

54.

55.

56.

57.

58.

59.

60.

61.

62.

63.

64.

65.

66.

67.

68.

69.

70.

71.

72.

73.

74.

75.

Imon Pedr, gwasanaethwr ac apostol Iesu Crist, at y rhai a gawsant a gyffelyb werthfawr ffydd a ninnau, trwy gyfiawnder ein Duw t ni, a'n Hachubwr Iesu Crist.

2 b Gras i chwi a thangnefedd a amlhaer, trwy adnabod Duw, a Iesu ein Harglwydd ni,

3 Megis y rhoddes ei dduwiol allu ef i ni bob peth a berthyn i fywyd a duwioldeb, c trwy ei adnabod ef yr hwn a'n galwodd ni t ogoniant a rhinwedd:

4 Trwy'r hyn y rhoddwyd i ni addewidion mawr iawn a gwerthfawr; fel trwy y rhai hyn y byddech d gyfranogion o'r duwiol anian, e wedi diangc oddi wrth y llygreddigaeth fydd yn y byd trwy drachwant.

5 A hyn yma hefyd, gan roddi cwbl-ddiwydrwydd, chwanegwch t at eich ffydd, rinwedd; ac t at rinwedd, wybodaeth;

6 Ac t at wybodaeth, gymmedrollder; ac t at gymmedrollder, amynedd; ac t at amynedd, dduwioldeb;

7 Ac at dduwioldeb, garedigrwydd brawdol; ac f at garedigrwydd brawdol, gariad.

8 Canys os yw y pethau hyn gennych, ac yn t aml hwynt, y maent yn peri na byddoch na segur, g na diffirwyth yngwybodaeth ein Harglwydd Iesu Crist.

9 Oblegyd yr hwn nid yw y rhai hyn ganddo, h dall ydyw, heb weled ym mhell, wedi gollwng dros gof ei lanhau oddi wrth ei bechodau gynt.

10 O herwydd paham yn hytrach, frodyr, byddwch ddiwyd i i wneuthur eich galwedigaeth a'ch etholedigaeth yn sicr: canys, tra fyddoch yn gwneuthur y pethau hyn, ni lithrweh chwi ddim byth:

11 Canys felly yn helaeth y trefnir i chwi fynediad i mewn i dragwyddol deyrnas ein Harglwydd a'n Hachubwr Iesu Crist.

12 O herwydd paham k nid esgeulufaf eich coffau bob amser am y pethau hyn, er eich bod yn eu gwybod, ac wedi eich sicrhau yn y gwirionedd presennol.

13 Eithr yr ydwyf yn tybied fod yn iawn, tra fyddwyf yn i y tabernacl hwn, m eich cyffroi chwi, trwy ddwyn ar gof i chwi;

14 a Gan wybod y bydd i mi ar frys roddi fy nhabernacl bwn heibio, megis ag yr hyspyfodd o ein Harglwydd Iesu Crist i mi.

15 Ac mi a wnaif fy ngoreu hefyd ar allu

o honoch bob amser, ar ol fy ymadawiad i, wneuthur coffa am y pethau hyn.

16 Canys nid gan ddilyn p chwedlau cyfrwys, yr hyspylasom i chwi nerth a dyfodiad ein Harglwydd Iesu Crist, eithr q wedi gweled ei fawredd ef a'n llygaidd.

17 Canys efe a dderbyniodd gan Dduw Dad, barch a gogoniant, pan ddaeth y cyfrwyd lef atto oddi wrth y mawr-ragorol Ogoniant, r Hwn yw fy anwyl Fab i, yn yr hwn y m boddlonwyd.

18 A'r llef yma, yr hon a ddaeth o'r nef, a glywsom ni, pan ceddym gyd ag ef yn s y mynydd sanctaidd.

19 Ac y mae gennym air sicrach y prophwydi; yr hwn da y gwnewch fod yn dal arno, megis ar t ganwyll yn llewyrchu mewn lle tywyll, hyd oni wawrio'r dydd, ac oni chodo r u seren ddydd yn eich calonau chwi:

20 Gan wybod hyn yn gyntaf, x nad oes un brophwydoliaeth o'r ysgrythyr o ddeongliad priod.

21 Canys y nid trwy ewylls dyn y daeth t gynt brophwydoliaeth: eithr dynion sanctaidd Duw a lasarasant megis y cynhyrfwyd bwy gan yr Ysryd Glan.

PEN. II.

1 Y mae efe yn prophwydo am athrawon ffelfion; ac yn dangos eu hanwiredd a'u dialedd bwy, a'u dilynwyf: 7 oddi wrth y rhai y gwaredir y rhai duwiol, fel y gwaredwyd Lot o Sodoma. 10 Y mae efe yn dangos yn helaethbach gynbeddfau y trwyllwyr bynny, fel y galler eu badnabod bwy yn baw, a'u gochelyd.

Eithr a bu gau-brophwydi hefyd ym mhlith y bobl, megis ag b y bydd gau-athrawon yn eich plith chwithau; y rhai yn ddigel a ddygant i mewn heresiâu dinystriol, a c chan wadu'r Arglwydd, d yr hwn a'u prynodd hwynt, ydynt yn tynnu arnynt eu hunain ddinystr buan.

2 A llawer a ganlynant eu t distryw hwynt, o herwydd y rhai y ceblir ffordd y gwirionedd.

3 Ac e mewn cybydd-dod, trwy chwedlau gwneuthur, y gwnant farsiantiaeth o honoch: f barnedigaeth y rhai er ys talm nid yw segur, a'u colledigaeth hwy nid yw yn hepian.

4 Canys g onid arbedodd Duw'r angylion h a bechafent, eithr i eu tasu bwynt i uffern, a'u rhoddi i gadwynau tywyllwch, i'w cadw i farnedigaeth;

5 Ac onid arbedodd efe yr hen fyd, eithr k Noe, pregethwr cyfiawnder, a gadwodd efe ar ei wythfed, pan ddug efe y diluw ar fyd y rhai anwir;

6 A l chan droi dinafoedd Sodoma a Gomorra yn lludw, a'u t damniodd bwy a dymchweliad, m gan eu gosod yn eiampl i'r rhai a fyddent yn annuwiol;

7 Ac a a waredodd Lot gyfawn, yr hwn oedd mewn gofid trwy anniwair ymarweddiad yr anwiriad:

24 Judas 7 t barnedd. m Num. 26. 10. n Gen. 19. 16.

p 1 Cor.

1. 17. a 2.

1.

q Mat. 17.

1. 2.

loan 1. 14.

1. a 4. 14.

r Mat. 3.

17. a 17. 5.

s Ecfod.

3. 5.

fol. 5. 15.

t Sal. 119.

105.

loan 5. 15.

u Dat. 2.

28. a 22.

16.

x Rhuf.

12. 6.

y 2 Tim.

3. 16.

1 Pedr 1.

11.

t un am-

ser.

66.

a Deut.

13. 1.

b Mat. 24.

11.

A 20. 10.

1 Cor. 11.

19.

1 Tim. 4.

1.

2 Tim 3.

1. 5.

Judas 18.

c Judas 4.

d Heb. 10.

29.

+ Neu,

trythyl-

wech.

e 2 Cor.

12. 17. 18.

1 Tim 6.

5.

f Tit. 1. 11.

g Deut. 2.

35.

h Job 4. 18.

Judas 6.

i loan 8.

44.

j loan 3. 8.

k Luc 8.

31.

l Gen. 7.

1. 7. 23.

m 1 Pedr 3.

20.

n Gen. 19.

19. 16.

8 (Canys y cyfiawn hwnnw yn trigo yn eu mylg hwynt, o yn gweled ac yn clywed, ydoedd yn poeni ei enaid cyfiawn o ddydd i ddydd trwy eu hanghyfreithlon weithredoedd *brwynt*.)

9 P Yr Arglwydd a fedr wared y rhai duwiol rhag profedigaeth, a chadw y rhai anghyfiawn i ddydd y farn i'w poeni:

10 Ac yn bennaf q y rhai sy'n rhodio ar ol y cnawd mewn chwant aflendid, ac yn diystyru t llywodraeth. Rhyfgyus ydynt, cyn-dyn; nid ydynt yn arfwydo cablu urddas:

11 Lle nid yw'r r angylion, y rhai sy fwy mewn gallu a nerth, yn rhoddi cablaidd farn yn eu herbyn t hwynt ger bron yr Arglwydd.

12 Eithr y rhai hyn, s megis anifeiliaid anrhefymmol anianol, y rhai a wnaed i'w dal ac i'w difetha, a gablant y pethau ni wyddant oddi wrthynt, ac a ddifethir yn eu llygredigaeth eu hunain;

13 Ac a dderbyniant gyflog anghyfiawnder, a hwy yn cyfrif moethau t beunydd yn hyfrydwch. t Brychau a meslau ydynt, yn ymdigrifo yn eu twyll eu hunain, u gan wleda gyd â chwi;

14 A llygaid ganddynt yn llawn t godineb, ac heb fedru peidio â phechod; yn llithio eneidiau anwadal: a chanddynt galon wedi ymgynnefino â chybydd-dra; plant y feiddith:

15 Wedi gadael y ffordd uniawn, bwy a aethant ar gyfeiliorn, gan ganlyn ffordd x Balaam *mab* Bofor, yr hwn a garodd wobwr anghyfiawnder;

16 Ond efe a gafodd gerydd am ei gamwedd. Afen fud arferol a'r iau, gan t ddywedyd â llef ddynol, a waharddodd ynfydrwydd y prophwyd.

17 Y rhai hyn ydynt ffynhonnau di-ddwfr, cymnyllau a yrrid gan dymmeftl; i'r rhai y mae niwl tywyllwch ynghadw yn dragywydd.

18 Canys z gan ddywedyd chwyddedig eiriau gorwagedd, y maent hwy, trwy chwantau'r cnawd, a thrythyllwch, yn llithio y rhai a a ddiangafai t yn gwbl oddi wrth y rhai sy yn byw ar gyfeiliorn.

19 Gan addo b rhyddid iddynt, a hwythau eu hunain c yn wafanaethwyr llygredigaeth: canys gan bwy bynnag y gorchfygwyd neb, i hwnnw hefyd yr aeth efe yn gaeth.

20 Canys d os, wedi iddynt c ddiangc oddi wrth halogedigaeth y byd, trwy adnabyddiaeth yr Arglwydd a'r Achubwr Iesu Grift, y rhwystrir hiwy drachefn a'r pethau hyn, a'u gorchfygu; aeth diwedd y rhai hynny yn waeth na'u dechreuad.

21 Canys f gwell fuafai iddynt fod heb adnabod ffordd cyfiawnder, nag, wedi ei hadnabod, troi oddi wrth y gorchymyn sanctaidd yr hwn a draddodwyd iddynt.

22 Eithr digwyddodd iddynt yn ol y wir ddiareb, g Y ci a ymchweled at ei chwydiad ei hun; a'r hwch wedi ei golchi, i'w hymdreigla yn y dom.

P E N. III.

Y mae efe yn eu sicrhau bwy am ddyfodiad Crist i'r farn, yn erbyn y gwatawarau'r a ymryllymai yn y gwrthwylwch; 8 gan rybuddio y rhai duwiol i brysuro eu beddifirwch, o ran hir-amynedd Duw: 10 ac y mae yn dangos pa fodd y dinstyrrir y byd:

11 ac yn eu bannog bwy i sancteiddrwydd buchedd, trwy ddisgwyl bynny: 15 a bafyd i feddwyl, mai er mwyn eu hiachawdwriaeth bwynt y mae Duw yn ddiodeffgar, megis yr ysgrifonodd Paul attynt,

Y R ail epistol hwn, anwylyd, yr ydwyf yn awr yn ei fgrifenu atoch; t yn yr hwn a yr ydwyf yn cyffroi eich meddwl puraid, trwy ddwyn ar gof i chwi:

2 Fel y byddo colus gennych y geiriau a rag-ddywedyd gan y prophwydi sanctaidd, a'n gorchymyn ninnau, apostolion yr Arglwydd a'r lachawdwr:

3 b Gan wybod hyn yn gyntaf, y daw yn y dyddiau diweddaf watwarwyr, yn rhodio yn ol eu chwantau eu hunain,

4 Ac yn dywedyd, c Pa le y mae addewid ei ddyfodiad ef? canys er pan hunodd y tadau, y mae pob peth yn parhau t fel yr oedd y nefoedd er ys talm, a'r ddaear c yn cyd-sefyll o'r dwfr, a thrwy'r dwfr.

5 Canys y mae hyn yn ddiarwybod iddynt o'u gwirfodd, mai d trwy air Duw yr oedd y nefoedd er ys talm, a'r ddaear c yn cyd-sefyll o'r dwfr, a thrwy'r dwfr.

6 f O herwydd pahan y byd a oedd y pryd hwnnw, wedi ei orchuddio â dwfr, a ddifethwyd.

7 Eithr g y nefoedd a'r ddaear sy yr awrhon, ydynt trwy'r un gair wedi eu rhoddi i gadw h i dân, erbyn dydd y farn, a distryw yr anwir ddynion.

8 Eithr yr un peth hwn na fydded yn ddiarwybod i chwi, anwylyd, i fod un dydd gyd a'r Arglwydd megis mil o flynyddoedd, a mil o flynyddoedd megis un dydd.

9 k Nid ydyw'r Arglwydd yn oedi ei addewid (fel y mae rhai yn cyfrif oed) ond i hir-ymarhous yw efe tu ag attom ni, m heb ewyllysio bod neb yn golledig, ond n dyfod o bawb i edifeirwch.

10 Eithr o dydd yr Arglwydd a ddaw megis lleidr y nos; yn yr hwn p y nefoedd a ant heibio gyd â thwrf, a'r t defnyddiau gan wr wres a doddant, a'r ddaear a'r gwaith a fyddo ynddi a losgir.

11 A chan fod yn rhaid i hyn i gyd ymollwng, pa ryw fath ddynion a ddylech chiwi fod mewn sanctaidd ymarweddiaid a duwioldeb,

12 Yn disgwyl ac yn t bryfio at ddyfodiad dydd Duw, t yn yr hwn y nefoedd gan losgi a ymollyngant, a'r t defnyddiau gan wr wres a doddant?

13 Eithr q nefoedd newydd, a daear newydd, yr ydym ni, yn ol ei addewid ef, yn eu disgwyl, yn y rhai y mae cyfiawnder yn cartrefu.

14 O herwydd pahan, anwylyd, gan eich bod yn disgwyl y pethau hyn, gwnewch eich goreu r ar eich cael ganddo ef mewn tangnefodd, yn ddifrycheulyd, ac yn ddiargyfoedd.

15 A chyfrifwch s hir-amynedd ein Harglwydd, yn iachawdwriaeth; megis ag yr ysgrifonodd ein hanwyl frawd Paul atoch chiwi, yn ol y doethineb a rodded iddo ef;

16 Megis yn ei holl epistolau hefyd, t yn llafaru ynddynt am y pethau hyn: yn y rhai y mae rhyw bethau anhawdd eu deall, y rhai y mae yr annysgedig a'r anwaftad yn eu gwyrdroi, megis yr ylgrythyrau eraill, i'w dinstyrru eu hunain.

17 Chwydychi gan hynny, anwylyd, a chiwi yn gwybod y pethau hyn o'r blaen, ymgedwch rhag eich arwain ymaith trwy amryfusedd yr annuwiol, a chwympo o honoch oddi wrth eich sicrwydd eich hun.

18 Eithr cynnyddwch mewn gras a gwybodaeth ein Harglwydd a'n Hiachawdwr Iesu Grift. Iddo ef y byddo gogoniant yr awrion ac t yn dragywyddol. Amen.

¶ Epistol

Sal. 119. 158.
Ezec. 9. 4.
p i Cor. 10. 13.
q Judas 4. 7, 8, 10, 16.
t ar- glwydd- iactb.
r Judas 9. t eu hun- ain.
s Jer. 12. 3.
Judas 10.
t Gr. yn y, neu, trwy'r dydd.
t Judas 12. u i Cor. 11. 20, 21.
t Gr. o'r odineb- wraig.
x Num. 22. 5, 23, 28.
Judas 11. t lasaru.
y Judas 12, 13.
z Judas 16.
a Act. 2. 40.
t dros ennyd.
b i Pedr 2. 16.
c Ioan 8. 34.
Rhuf. 6. 16.
d Mat. 12. 45.
Heb. 6. 4.
a 10 26.
e Pen. 1. 4.
f Luc 12. 47, 48.
g Diar. 26. 11.

66.
tym mbo
un o'r
ddau.
a Pen. 1. 13.
b i Tim. 4. 1.
2 Tim. 3. 1.
Judas 18. c Elay 5. 19.
Jer. 17. 15. Ezec. 12. 22, 27.
t fel hyn- d Gen. 1. 6, 9.
Sal. 33. 6. e Sal. 24. 2. a 136 6.
Col. 1. 17. f Gen. 7. 11.
g Adn. 10. h 2 Thef. 1. 8.
i Sal. 90. 4. k Hab. 2. 3.
Heb. 10. 37.
l Elay 30. 18.
m Ezec. 18. 23, 32. a 33. 11.
n Rhuf. 2. 4.
Tim. 2. 4. o Mat. 24. 43.
1 Thef. 5. 2.
Dat. 3. 3. a 16. 15.
p Sal. 102. 26.
Elay 51 6. Mat. 24. 35.
Rhuf. 8. 20.
Dat. 20. 11. a 21. 1.
t element- au.
t prysuro dyfoliad.
t trwy y. t element- au.
q Elay 65. 17. a 66. 22.
Dat. 21. 1. 27.
r i Cor. 1. 8. a 15. 58.
Phil. 1. 10. 1 Thef. 3. 13. a 5. 23.
s Rhuf. 2. 4.
i Pedr 3. 20.
Adn. 9. t Rhuf. 8. 19.
i Cor. 19. 24.
1 Thef. 4. 15.
u Marc. 16. 23.
t byd ddydd trwy- i. 42.
d 1. 6.

Epistol cyntaf cyffredinol IOAN yr Apostol.

P E N. I.

1 *T mae efe yn gosod allan berson Crist, yn yr bawn y mae i ni fywdd tragywyddol, trawy gymdeithas a Duw. 3 Rhaid i ni ymrwngi i sancteiddrwydd buchedd, i dystiolaethu gwirionedd y gymdeithas bonno, a'n ffydd; a befyd i'n sicrhau ein hunain o faddeuant pechodau, trawy farwolaeth Crist.*

Bl. yr Argl. gwedi

YR a hyn oedd o'r dechreuad, yr hyn a glywsom, yr hyn a welsum a'n llygaid, b yr hyn a edrychafom arno, ac e a deimlodd ein dwylaw am Air y bywyd;

2 (Canys y bywyd d a eglurhawyd, ac ni a welsum, ac ydym yn tystiolaethu, ac yn mynegi i chwi y bywyd tragywyddol, e yr hwn oedd gyd â'r Tad, ac a eglurhawyd i ni)

3 Yr hyn a welsum ac a glywsom, yr ydym yn ei fynegi i chwi, fel y caffoch chwithau hefyd gymdeithas gyd â ni: a'n cymdeithas ni yn wir fydd gyd â'r Tad, a chyd â'i Fab ef Iesu Grift.

4 A'r pethau hyn yr ydym yn eu hyfgrifenu atoch, f fel y byddo eich llawenydd yn gyflawn.

5 g A hon yw'r gennadwri a glywsom ganddo ef, ac yr ydym yn ei hadrodd i chwi; Mai h goleuni yw Duw, ac nad oes ynddo ddim tywyllwch.

6 i Os dywedwn fod i ni gymdeithas ag ef, a rhodio yn y tywyllwch, celwyddog ydym, ac nid ydym yn gwneuthur y gwirionedd:

7 Eithr os rhodiwn yn y goleuni, megis y mae efe yn y goleuni, y mae i ni gymdeithas â'n gilydd, a k gwaed Iesu Grift ei Fab ef fydd yn ein glanhau ni oddi wrth bob pechod.

8 i Os dywedwn nad oes ynom bechod, yr ydym yn ein twyllo ein hunain, a'r gwirionedd nid yw ynom.

9 m Os cyfaddefwn ein pechodau, ffyddlon yw efe a chyfiawn, fel y maddeuo i ni ein pechodau, ac y'n glanhau oddi wrth bob anghyfiawnder.

10 Os dywedwn na phechafom, yr ydym yn ei wneuthur ef yn gelwyddog, a'i air ef nid yw ynom.

P E N. II.

1 *T mae efe yn eu cyfuro hwy yn erbyn pechodau orwendid. 3 Adnabod Duw yn iaron, yw cadw ei orchymynion ef; 9 a charu ein brodyr; 15 ac na roddom ein serch ar y byd. 18 Rhaid i ni ochelyd tawyllwyr; 20 y rhai y mae y duwioel yn ddiogel oddi wrth eu twyll; trawy barbau yn y ffydd, ac mewn sancteiddrwydd buchedd.*

Gwedi F Y mhlant bychain, y pethau hyn yr wyf yn eu hyfgrifenu atoch, fel na phechych. Ac o phecha neb, a y mae i ni Eiriolwr gyd â'r Tad, Iesu Grift y Cyfiawn:

2 Ac bese yw'r t iawn dros ein pechodau ni: ac nid dros yr eiddom ni yn unig, eithr e dros bechodau yr holl fydd.

3 Ac wrth hyn y gwyddom yr adwaenom ef, os cadwn ni ei orchymynion ef.

4 d Yr hwn fydd yn dywedyd, Mi a'i hadwaen ef, ac heb gadw ei orchymynion ef, celwyddog yw, a'r gwirionedd nid yw ynddo.

5 Eithr e yr hwn a gadwo ei air ef, yn wir f yn hwn y mae cariad Duw yn ber-

ffraith. g Wrth hyn y gwyddom ein bod g ynddo ef.

6 Yr hwn a ddywaid ei fod yn aros ynddo ef, h a ddylai yntau felly rodio, megis ag y rhodiodd ef.

7 Y brodyr, i nid gorchymyn newydd yr wyf yn ei 'sgrifenu atoch, eithr gorchymyn hen k yr hwn oedd gennych o'r dechreuad. Yr hen orchymyn yw'r gair a glywsom o'r dechreuad.

8 Trachefn, i gorchymyn newydd yr wyf yn ei 'sgrifenu atoch, yr hyn fydd wir ynddo ef, ac ynoch chwithau: m oblegyd y tywyllwch t a aeth heibio, n a'r gwirionedd fydd yr awrhon yn tywynnu.

9 o Yr hwn a ddywaid ei fod yn y goleuni, ac a gafao ei frawd, yn y tywyllwch y mae hyd y pryd hwn.

10 p Yr hwn fydd yn caru ei frawd, fydd yn aros yn y goleuni, ac q nid oes rhwystr ynddo.

11 Eithr yr hwn fydd yn casâu ei frawd, yn y tywyllwch y mae, ac r yn y tywyllwch y mae yn rhodio; ac ni wyr i ba le y mae yn myned, oblegyd y mae y tywyllwch wedi dallu ei lygaid ef.

12 Ysgrifenu yr wyf atoch chwi, blant bychain, oblegyd s maddeu i chwi eich pechodau er mwyn ei enw ef.

13 Ysgrifenu yr wyf atoch chwi, dadau, am adnabod o honoch yr hwn fydd o'r dechreuad. Ysgrifenu yr wyf atoch chwi, wŷr ieuainge, am orchfygu o honoch yr un drwg. Ysgrifenu yr wyf atoch chwi, rai bychain, am i chwi adnabod y Tad.

14 Ysgrifenis atoch chwi, dadau, am adnabod o honoch yr hwn fydd o'r dechreuad. Ysgrifenis atoch chwi, wŷr ieuainge, am t eich bod yn gryfion, a bod gair Duw yn aros ynoch, a gorchfygu o honoch yr un drwg.

15 Na cherwch y byd, na'r pethau sy yn y byd. u O châr neb y byd, nid yw cariad y Tad ynddo ef.

16 Canys pob peth a'r fydd yn y byd, megis chwant y cnawd, a chwant y llygaid, a balchder y bywyd, nid yw o'r Tad, eithr o'r byd y mae.

17 x A'r byd fydd yn myned heibio, a'i chwant hefyd: ond yr hwn fydd yn gwneuthur ewyllys Duw, fydd yn aros yn dragywydd.

18 O blant bychain, y yr awr ddiweddaf ydyw: ac megis y clywsoch z y daw anghrist, yr awrhon hefyd y mae anghristiau lawer; wrth yr hyn y gwyddom mai yr awr ddiweddaf ydyw.

19 a Oddi wrthym ni yr aethant hwy allan, eithr nid oeddynt o honom ni: canys b pe buafent o honom ni, hwy a arhosafent gyd â ni: eithr hyn a fu, e fel yr eglurid nad ydynt hwy oll o honom ni.

20 Eithr d y mae gennych chwi enneiniad oddi wrth y Sanctaidd hwnnw, a e chwi a wyddoch bob peth.

21 Ni 'sgrifenis atoch oblegyd na wydddech y gwirionedd, eithr oblegyd eich bod yn ei wybod, ac nad oes un celwydd o'r gwirionedd.

22 f Pwy yw'r celwyddog, ond yr hwn fydd yn gwadu nad Iesu yw'r Crist? Efe yw'r anghrist, yr hwn fydd yn gwadu y Tad a'r Mab.

23 g Pob un a'r fydd yn gwadu'r Mab, nid oes gand y Tad chwaith: [ond] h yr

N

bwn

12 Ioan 6. 24 Arhosef gan hynny ynoch chwi i yr hyn a glywfoch o'r dechreuad. Od erys ynoch yr hyn a glywfoch o'r dechreuad, chwithau hefyd a gewch aros yn y Mab ac yn y Tad.

25 A hwn yw'r addewid a addawodd efe i ni, *sef* bywyd tragywyddol.

k Adn. 20. 26 Y pethau hyn a 'sgrifenais atoch l Jer. 31. ynghylch y rhai fy yn eich hudo.

33. 34. 27 Ond y mae'r k enneiniad a dderbyn- Heb. 8. iafoch ganddo ef, yn aros ynoch chwi, 10. 11. ac l nid oes arnoch eisiau dysgu o neb m Ioan 14. chwi: eithr fel y mae yr un enneiniad m yn 26. a 16. eich dysgu chwi am bob peth, a gwir yw, 13. ac nid yw gelwydd; ac megis y'ch dysg- Mat. 13. odd chwi, yr arhosefch *†* ynddo. 11.

† ynddo 28 Ac yr awrhon, blant bychain, ar- ef. hofwech ynddo; fel, n pan ymddangoso n Pen. 3. efe, y byddo hyder gennym, ac *†* na 2. chywilyddiom ger ei fron ef yn ei ddy- *†* na'n fodiad. cywil- yddier

29 Os gwyddoch ei fod ef yn gyfiawn, ganddo. *†* chwi a wyddochfod o pob un a'r fydd yn byddwch. o Pen. 3. gwneuthur cyfiawnder, wedi ei eni o hono 7. 10. ef.

PEN. III.

1 Y mae efe yn dangos rhagorol gariad Duw tu ag attom ni, yn ein gwneuthur ni yn blant iddo ei hun; 3 ac am hynny y byddai raid i ninnau fod yn ufudd i gadw ei orchymynion; 11 a charu barw ein gilydd, *fel* brodyr.

Gwedi go.

† i ni. 1 Dduw: oblegyd hyn nid edwyn y byd a Ioan 1. chwi, b oblegyd nad adnabu efe ef.

12. 2 Anwylyd, c yr awrhon meibion i b Ioan 15. Dduw ydym, ac d nid amlygwyd etto beth 18. 19. a a fyddwn: eithr ni a wyddom, pan ym- 16. 3. a 17. ddangoso efe, e y byddwn gyffelyb iddo; 25. c Efy 56. oblegyd f ni a gawn ei weled ef megis ag 5. y mae.

Rhuf. 8. 3 Ac y mae pob un fydd ganddo y go- 15. baith hwn ynddo ef, yn ei buro ei hun, Gal. 3. 26. megis y mae yntau yn bur.

a 4. 6. 4 Pob un a'r fydd yn gwneuthur pechod, d Rhuf. 8. 18. fydd hefyd yn gwneuthur anghyfraith: 2 Cor. 4. 17. *†* oblegyd g anghyfraith yw pechod.

e Rhuf. 8. 5 A chwi a wyddoch h ymddangos o 20. hono ef, fel y dileai ein pechodau ni: ac 1 Cor. 15. 40. i ynddo ef nid oes pechod.

Phil. 3. 21. 6 Pob un a'r fydd yn aros ynddo ef, nid Col. 3. 4. yw yn pechu: k pob un a'r fydd yn pechu, f Sal. 16. 11. ni's gwelodd ef, ac ni's adnabu ef.

1 Cor. 13. 7 O blant bychain, na thwyllled neb 12. chwi. 1 Yr hwn fydd yn gwneuthur cyfiawnder, fydd gyfiawn, megis y mae yntau 2 Cor. 5. 7. yn gyfiawn:

† ac. 8 m Yr hwn fydd yn gwneuthur pechod, g Rhuf. 4. 15. o ddiafol y mae; canys y mae diafol yn Pen. 5. 17. pechu o'r dechreuad. I hyn yr ymddangos- h Efy 53. odd Mab Duw, fel y dattodai weithred- 6. &c. oedd diafol.

1 Tim. 1. 9 n Pob un a aned o Dduw, nid yw yn 15. j 2 Cor. 5. gwneuthur pechod; oblegyd o y mae ei 21. had ef yn aros ynddo ef, ac ni all efe Heb. 9. 28. bechu, am ei eni ef o Dduw.

1 Pedr 2. 22. 10 Yn hyn y mae yn amlwg plant Duw, a k Pen. 2. 4. a 4. 8. phlant diafol: Pob un a'r fy heb wneuthur 3 Ioan 11. cyfiawnder, nid yw o Dduw, p na'r hwn 1 Pen. 2. 29. nid yw yn caru ei frawd.

m Mat. 13. 11 Oblegyd q *†* hon yw'r gennadwri a 38. n Pen. 5. 18. o 1 Pedr 1. 23. p Pen. 4. 8. Ioan 8. 44. a 2. 7. *†* hwn yw'r gorchymyn.

q Pen. 1. 5.

glywfoch o'r dechreuad; r Bod i ni garu r Ioan 13. ein gilydd. 34. a 15. 12 Nid fel Cain, yr hwn oedd o'r drwg, Adn. 23. ac a laddodd ei frawd. A pha ham y lladd- s Gen. 4. odd ef? Oblegyd bod ei weithredoedd ef 8. Judas 11. yn ddrwg, a'r eiddo ei frawd yn dda.

13 Na ryfeddwch, fy mrodyr, os t yw'r t Ioan 15. byd yn eich casâu chwi. 18.

14 u Nyni a wyddom ddarfod ein sym- u Pen. 2. mud ni o farwolaeth i fywyd, oblegyd ein 10. bod yn caru'r brodyr. x Yr hwn nid yw x Pen. 2. yn caru ei frawd, y mae yn aros ym marw- 9. 11. olaeth.

15 y Pob un a'r fydd yn casâu ei frawd, y Mat. 5. lleiddiad dyn yw: a chwi a wyddoch nad 21. 22. oes i z un lleiddiad dyn fywyd tragywyddol z Gal. 5. yn aros ynddo. 21.

16 a Yn hyn yr adnabuom gariad Duw, a Ioan 3. oblegyd doddi o hono ef ei einioes drosom 16. a 15. ni: a ninnau a ddylem ddodi ein heinioes 13. Rhuf. 5. dros y brodyr. 8.

17 Eithr b yr hwn fydd ganddo ddâ'r Eph. 5. 2. byd hwn, ac a welo ei frawd mewn eisiau, Pen. 4. 9. ac a gauo ei *†* dofturi oddi wrtho; c pa fodd b Deut. y mae cariad Duw yn aros ynddo ef? 15. 7.

18 Fy mhiant bychain, d na charwn ar Luc 3. 11. air, nac ar dafod yn unig, eithr mewn *†* ymyf- garodd. c Pen. 4. gweithred a gwirionedd. 20.

19 Ac *†* wrth hyn y gwyddom ein e bod d Eze. o'r gwirionedd, ac y *†* sicrhawn ein calon- 31. Rhuf. 12. nau ger ei fron ef. 9.

20 Oblegyd os ein calon a'n condemn- Eph. 4. 15. ia, mwy yw Duw nâ'n calon, ac efe a 16. 2. 15. iago 2. 15. *†* yn. e Ioan 18. 37.

21 Anwylyd, os ein calon ni'n condemn- Pen. 1. 8. ia, f y mae gennym hyder ar Dduw.

22 A g pha beth bynnag a ofynom, yr *†* Gr per- ydym yn ei dderbyn ganddo ef; oblegyd ein iudaw. f Heb. 10. bod yn cadw ei orchymynion ef, ac yn 22. Pen. 4. 17. gwneuthur y pethau fydd yn rhyngu bodd g Marc 7. yn ei olwg ef.

23 A h hwn yw ei orchymyn ef; Gredw Ioan 14. o honom *†* yn enw ei Fab ef Iesu Grist, a 13. a 15. i charu ein gilydd, megis y rhoes efe or- 7. a 16. chymyn i ni. 23.

24 k A'r hwn fydd yn cadw ei orchy- Iago 5. mynion ef, fydd yn trigo ynddo ef, ac 16. Pen. 5. 14. yntau ynddo yntau. Ac l *†* wrth hyn y h Ioan 6. gwyddom ei fod ef yn aros ynom, *sef* o'r 29. a 17. Yspryd a roddes efe i ni. 3. *†* i.

i Adn. 11. 1 Rhuf. 8. Pen. 4. 21. k Ioan 14. 23. a 15. 10. Pen. 4. 12. 9. Pen. 4. 13. *†* yn.

PEN. IV.

1 Y mae efe yn eu rhybuddio bwynt na wnaent goel ar bob athraw fydd yn ymfroftio o'r Ysryd, eithr eu profi bwy yn hytrach trwy reolau y ffydd gatholig. 7 Ac y mae efe trwy amryw resymau yn eu hannaog bwy i gariad.

A Nwylyd, a na chredwch bob yspryd, Gwedi eithr b profwch yr ysprydion ai o go. Dduw y maent: oblegyd c y mae gau-bro- a Jer. 29. phwydi lawer wedi myned allan i'r byd. 8.

2 *†* Wrth hyn adnabyddwch Ysryd Mat. 24. Duw: d Pob yspryd a'r fydd yn cyffesu b 1 Thef. ddyfod Iesu Grist yn y cnawd, o Dduw y 5 21. mae. Dat. 2. 2. c Mat. 24. 5. 24. 3 A e phob yspryd a'r nid yw yn cyffesu 1 Tim. 4. ddyfod Iesu Grist yn y cnawd, nid yw o 1. 2 Pedr 2. hwn y clywfoch ei fod yn dyfod, f a'r 1. 2 Ioan 7. awrhon y mae *efe* yn y byd eisoes. *†* yn. f 2 Thef. d 1 Cor. 12. 3. Pen. 5. 1. Pen. 2. 22. 2 Ioan 7. f 2 Thef. 2. 7. Pen. 2. 18, 22.

4 Chwychwi ydych o Dduw, blant bychain, aca'u gorchfygafoch hwy: oblegyd mwy yw'r hwn fydd yn och chwi nâ'r g hwn fydd yn y byd.

5 h Hwyt-hwy o'r byd y maent: am hynny y llafarant am y byd, i a'r byd a wrendy arnynt.

6 Nyni o Dduw yr ydym. k Yr hwn fydd yn adnabod Duw, fydd yn ein gwrando ni: yr hwn nid yw o Dduw, nid yw yn ein gwrando ni. l Wrth hyn yr adwaenom yspriyd y gwirionedd ac yspriyd y cyfeiliorni.

7 Anwylyd, carwn ein gilydd: oblegyd cariad o Dduw y mae; a phob un a'r fydd yn caru, o Dduw y ganwyd ef, ac y mae efe yn adnabod Duw.

8 Yr hwn nid yw yn caru, m nid adnabu Dduw: oblegyd n Duw, cariad yw.

9 o Yn hyn yr eglurwyd cariad Duw tu ag attom ni, oblegyd danfon o Dduw ei unig-anedig Fab i'r byd, fel y byddem fyw trwyddo ef.

10 Yn hyn y mae cariad; p nid am i ni garu Duw, ond am iddo ef ein caru ni, ac anfon ei Fab q i fod yn t iawn dros ein pechodau.

11 Anwylyd, r os felly y carodd Duw ni, ninnau hefyd a ddylem garu ein gilydd.

12 s Ni welodd neb Dduw erioed. Os carwn ni ein gilydd, y mae Duw yn trigo ynom, ac t y mae ei gariad ef yn berffaith ynom.

13 u Wrth hyn y gwyddom ein bod yn trigo ynddo ef, ac yntau ynom ninnau, am ddarfod iddo roddi i ni o'i Yspriyd.

14 A x ninnau a welsom, ac ydym yn tyftiolaethu, ddarfod i'r Tad ddanfon y Mab i fod yn Iachawdwr i'r byd.

15 Pwy bynnag a gyffefo fod Iesu yn Fab Duw, y mae Duw yn aros ynddo ef, ac yntau yn Nuw.

16 A nyni a adnabuom ac a gredasom y cariad fydd gan Dduw t tu ag attom ni. y Duw, cariad yw: z a'r hwn fydd yn aros mewn cariad, fydd yn aros yn Nuw, a Duw ynddo yntau.

17 Yn hyn y perffeithiwyd t ein cariad ni, fel a y caffom hyder ddydd y farn: oblegyd megis ag y mae efe, yr ydym ninnau hefyd yn y byd hwn.

18 Nid oes ofn mewn cariad; eithr y mae perffaith gariad yn bwrw allan ofn: oblegyd y mae i ofn boenedigaeth. A'r hwn fydd yn ofni, ni pherffeithiwyd mewn cariad.

19 Yr ydym ni yn ei garu ef, am iddo ef yn gyntaf ein caru ni.

20 b Os dywaid neb, Yr wyf yn caru Duw, ac efe yn casâu ei frawd, celwyddog yw: canys yr hwn nid yw yn caru ei frawd yr hwn a welodd, pa fodd y gall efe garu Duw yr hwn ni's gwelodd?

21 A'r c gorchymyn hwn fydd gennym oddi wrtho ef; Bod i'r hwn fydd yn caru Duw, garu ei frawd hefyd.

P E N . V .

1 T neb fydd yn caru Duw, fydd yn caru ei blant ef hefyd, ac yn cadw ei orchymynion ef, 3 y rhai fydd ysgafn, ac nid trymion i'r ffyddloniaid. 9 Y mae Iesu yn Fab Duw, ac yn abl i'n bachub ni; 14 ac i wrando ein gweddau, y rhai yr ydym yn eu gwneuthur drosom ein bunain.

Gwedi a P O B un a'r fydd yn credu mai b Iesu yw'r Crist, o Dduw y c ganed ef: a phob un a'r fydd yn caru yr hwn a genhedlodd, fydd yn caru hefyd yr hwn a genhedlwyd o hono.

c Ioan 1. 13.

2 Yn d hyn y gwyddom ein bod yn caru d Ioan 14. plant Duw, pan fyddom yn caru Duw, ac 15, 21, 23. yn cadw ei orchymynion ef. 2 Ioan 6.

3 Canys hyn yw cariad Duw; bod i ni gadw ei orchymynion: e a'i orchymynion e Mat. 11. ef nid ydynt drymion. 30.

4 Oblegyd f beth bynnag a aned o Dduw, f Pen. 3. y mae yn gorchfygu'r byd: a hon yw'r or- 9. a 4. 4. uchafiaeth fydd yn gorchfygu'r byd, sef ein ffydd ni.

5 Pwy yw'r hwn fydd yn gorchfygu'r byd, ond g yr hwn fydd yn credu mai Iesu g i Cor. yw Mab Duw? 15. 57.

6 Dyma yr hwn a ddaeth trwy ddwfr a gwaed, sef Iesu Crist; nid trwy ddwfr yn unig, ond trwy ddwfr a gwaed. A'r Yspriyd yw'r hwn fydd yn tyftiolaethu, oblegyd yr Yspriyd fydd wirionedd.

7 Oblegyd y mae tri yn tyftiolaethu yn y nef; y Tad, h y Gair, a'r Yspriyd Glân: a'r h Ioan 1. 1.

8 Ac y mae tri yn tyftiolaethu ar y ddae-ar; yr yspriyd, y dwfr, a'r gwaed: a'r tri hyn yn un y maent yn cyttuno.

9 Os i tyftiolaeth dynion yr ydym yn ei i Ioan 8. derbyn, y mae tyftiolaeth Duw yn fwy: ca- 17, 18. nys hyn yw tyftiolaeth Duw, yr hon a dyftiolaethodd efe am ei Fab.

10 Yr hwn fydd yn credu ym Mab Duw, k fydd ganddo y dyftiolaeth ynddo ei hun: k Rhuf. 8. yr hwn nid yw yn credu yn Nuw, l a'i 16. gwnaeth ef yn gelwyddog, oblegyd na Gal. 4. 6. chredodd y dyftiolaeth a dyftiolaethodd 1 Ioan 3. Duw am ei Fab. 33. a 5. 38.

11 A hon yw'r dyftiolaeth; roddi o Dduw i ni fywyd tragywyddol: m a'r bywyd hwn m Ioan 1. 4. fydd yn ei Fab ef.

12 n Yr hwn y mae y Mab ganddo, y n Ioan 3. mae y bywyd ganddo; a'r hwn nid yw 36. a 5. ganddo Fab Duw, nid oes ganddo fywyd. 24.

13 o Y pethau hyn a 'lgrifenais atoch o Ioan 20. chwi, y rhai ydych yn credu yn enw Mab 31. Duw; fel y gwypoch fod i chwi fywyd tragywyddol, ac fel y credoch yn enw Mab Duw.

14 A hyn yw'r hyfder fydd gennym t tu t ynddo ag atto ef; ei fod ef yn ein gwrando ni, p os ef. gofynwn ddim yn ol ei ewyllys ef. p Pen. 3. 22.

15 Ac os gwyddom ei fod ef yn ein gwrando ni, pa beth bynnag a ddeisyfion, ni a wyddom ein bod yn cael y deisyfiadau a ddeisyfion ganddo.

16 Os gwel neb ei frawd yn pechu pechod nid yw i farwolaeth, efe a ddeisyf, ac q efe a rydd iddo fywyd, i'r rhai sy'n pechu q Iago 5. nid i farwolaeth. r Y mae pechod i farwolaeth: nid am hynny yr wyf yn dywedyd r Mat. 12. ar ddeisyf o hono. 31, 32. Marc 3. 29.

17 s Pob anghyfiawnder, pechod yw: ac y mae pechod nid yw i farwolaeth.

18 Ni a wyddom nad yw'r t neb a aned o Dduw, yn pechu; eithr y mae'r hwn a t i Pedr 1. aned o Dduw, yn ei gadw ei hun, a'r drwg 23. hwnnw nid yw yn cyflwrdd ag ef. Pen. 3. 9.

19 Ni a wyddom ein bod o Dduw, ac y mae yr holl fyd yn gorwedd mewn drygioni.

20 Ac a wyddom ddyfod Mab Duw, ac efe u a roes i ni feddwl, fel yr adnabyddom yr hwn fydd gywir. Ac yr ydym yn y Cywir hwnnw, sef yn ei Fab ef Iesu Crist. x Hwn yw y gwir Dduw, a'r bywyd tragywyddol.

21 Y plant bychain, y ymgedwch oddi wrth eulynod, Amen.

¶ Ail Epistol cyffredinol IOAN yr Apostol.

Y mae efe yn annog rhyw arglwyddes urddasol a'i phlant, i barbau mewn cariad a ffydd Grist, 8 rhag iddynt golli gwobr eu proffes o'r blaen: 10 ac na byddai iddynt a wneulent a'r twyllwyr nid oedd yn dysgu gwir athrawiaeth Crist Iesu.

Bl. yr
Argl.
gwedi
90.

a 1 Ioan 3. 18.
Adn. 3.
3 Ioan 1.
1 Gr.
Gras a
ffydd gyd
a corw.
b 3 Ioan 3.
c 1 Ioan 2. 7, 8. a
3. 11.
d Ioan 13. 34. a 15. 12.
Eph. 5. 2.
1 Petr. 4. 8.
1 Ioan 3. 23.
e Ioan 15. 10.
1 Ioan 5. 3.

YR henuriad at yr etholedig arglwyddes, a'i phlant, a y rhai yr wyf fi yn eu caru yn y gwirionedd; ac nid myfi yn unig, ond pawb hefyd a adnabuant y gwirionedd;

2 Er mwyn y gwirionedd, yr hwn fydd yn aros ynom ni, ac a fydd gyd â ni yn dragywydd.

3 † Bydded gyd â chwi ras, trugaredd, a thangnefedd, oddi wrth Dduw Dad, ac oddi wrth yr Arglwydd Iesu Grist, Mab y Tad, mewn gwirionedd a chariad.

4 Bu lawen iawn gennyf i mi gael o'th blant di rai b yn rhodio mewn gwirionedd, fel y derbyniasom orchymyn gan y Tad.

5 Ac yn awr yr wyf yn attolwg i ti, arglwyddes, c nid fel un yn ysgrifenu gorchymyn newydd i ti, eithr yr hwn oedd genym o'r dechreuad, d garu o honom ein gi-lydd.

6 A e hyn yw'r cariad; bod i ni rodio yn ol ei orchymynion ef. Hwn yw'r gor-

chymyn; f Megis y clywsoch o'r dechreuad, f fod i chwi rodio ynddo.

7 Oblegyd y mae twyllwyr g lawer wedi dyfod i mewn i'r byd, h y rhai nid ydynt yn cyffesu ddyfod Iesu Grist yn y cnawd. i Hwn yw'r twyllwr a'r anghrist.

8 Edrychwch arnoch eich hunain, k fel na chollom y pethau a † wnaethom, ond bod i ni dderbyn llawn wobwr.

9 † Pob un a'r fy yn trofeddu, ac heb aros yn nyfgeidiaeth Crist, nid yw Duw ganddo ef. Yr hwn fydd yn aros yn nyfgeidiaeth Crist, hwnnw y mae'r Tad a'r Mab ganddo.

10 Od oes neb yn dyfod attoch, ac heb ddwyn y ddyfgeidiaeth hon, na dderbyn- i wch ef i dy, ac m na ddywedwch, Duw yn rhwydd, wrtho.

11 Canys yr hwn fydd yn dywedyd wrtho, Duw yn rhwydd, fydd gyfrannog o'i weith- redoedd drwg ef.

12 n Er bod gennyf lawer o bethau i'w hyfgrifenu attoch, nid oeddwn yn ewyllysio † ysgrifenu â phapir ac ingc: eithr gobeithio'r ydwyf ddyfod attoch, a llafaru † wyneb yn wyneb, o fel y byddo ein llawenydd yn gyf- lawn.

13 Y mae plant dy chwaer etholedig yn dy annerch. Amen.

¶ Trydydd Epistol cyffredinol IOAN yr Apostol.

Y mae efe yn canmol Gaius am ei ddurwioldeb, 5 ac am groesawu pregetbwyr. 9 Y mae efe yn achwyn rhag angharedigrwydd ac ucbdor Diotrephes, 11 yr bron ni ddylid dilyn ei ddrwg esampl. 12 Y mae efe yn rhoi canmoliaeth mawr i Ddemetrius.

Bl. yr
Argl.
gwedi
90.

a 2 Ioan 1. † Neu, yn gywir, † gwir- ddi.
b 2 Ioan 4.
c 1 Cor. 4. 15.
Phile. 10.

YR henuriad at yr anwyl Gaius, a yr hwn yr wyf yn ei garu † mewn gwirionedd.

2 Yr anwyl, yr ydwyf yn bennaf dim yn † dymuno dy fod yn llwyddo ac yn iach, fel y mae dy enaid yn llwyddo.

3 Canys mi a lawenychais yn fawr, pan ddaeth y brodyr, a thyftiolaethu am dy wirionedd di, megis ag b yr ydwyf yn rhodio mewn gwirionedd.

4 Mwy llawenydd nâ hyn nid oes gennyf, sef cael clywed bod c fy mhlant yn rhodio mewn gwirionedd.

5 Yr anwyl, yr ydwyf yn gwneuthur yn ffyddlon yr hyn yr ydwyf yn ei wneuthur, tu ag at y brodyr, a thu ag at ddi- eithriad;

6 Y rhai a dystiolaethafant am dy gariad di ger bron yr eglwys: y rhai os hebryngi fel y gweddai i Dduw, da y gwnai.

7 Canys er mwyn ei enw yr aethant allan heb gymmeryd dim gan y Cenhedloedd.

8 Ni a ddylem gan hynny dderbyn y cyf- ryw rai, fel y byddom † gyd-gynnorthwy- wyr i'r gwirionedd.

9 Mi a 'sgrifenisais at yr eglwys: eithr Diotrephes, yr hwn fydd yn chwennych y blaen yn eu plith hwy, ni dderbyn ddim o honom.

10 O herwydd hyn, os deuaif, mi a ddyg- af ar gof ei weithredoedd y mae efe yn eu gwneuthur, gan wag-siarad i'n herbyn â geiriau drygionus: ac heb fod yn foddlon ar hynny, nid yw efe ei hun yn derbyn y brodyr; a'r rhai fy yn ewyllysio, y mae yn eu gwahardd, ac yn eu bwrw allan o'r eglwys.

11 Anwyl, d na ddilyn yr hyn fydd d Sal. 37. ddrwg, ond yr hyn fydd dda. e Yr hwn fydd yn gwneuthur daioni, o Dduw y mae: ond yr hwn fydd yn gwneuthur drygioni, ni welodd Dduw.

12 Y mae i Ddemetrius air da gan bawb, a chan y gwirionedd ei hun: a ninnau bfydd ein bunain ydym yn tyftiolaethu; a chwi a wyddoch fod ein tyftiolaeth ni yn wir.

13 f Yr oedd gennyf lawer o bethau i'w hyfgrifenu, ond nid wyf yn chwennych ys- grifenu ag ingc a phinattat ti:

14 Eithr gobeithio yr ydwyf gael dy wel- ed ar fynder, ac ni a ymddiddanwn † wy- neb yn wyneb.

15 Tangnefedd i ti. Y mae y cyfeillion i'th annerch. Annerch y cyfeillion wrth eu henwau.

† gyd-
weithb-
wyr.

¶ Epistol cyffredinol JUDAS yr Apostol.

Y mae yn eu bannor i broffesu ffydd Grift yn ddianwadad: 4 bod gau-atbrauon wedi ymlusgo i mewn i'w budo bwynt; a bod dialedd creulon wedi ei ddarparu i'w hatbrauwaeth a'u cynbeddfau mellidgedig bwynt: 20 ond bod y rhai duwiol, trwy gynborthu yr Ysopryd Glan, a thrwy weddio ar Dduw, ynabl i barhau, ac i gynyddu mewn gras; ac i'w cadw eu hunain, ac i acub eraill rhag magl- au y twylluwr bynny.

Bl. yr
Argl.
cylch
66.

JUDAS, gwafanaethwr Iesu Grift, a a brawd Iago, at y rhai a sancteiddiwyd gan Dduw Dad, ac b a gadwyd † yn Iesu Grift, ac a alw- yd:

2 Trugaredd i chwi, a thangnefedd, a chariad a liofoger.
3 Anwylyd, pan roddais bob diwyd- rwydd ar 'sgrifenu atoch am yr iachawd- wriaeth gyffredinol, anghenrhaid oedd i mi 'sgrifenu atoch, gan eich annog c i ym- drech ym mhlaid y ffydd yr hon a rodded unwaith i'r faint.
4 Canys y mae rhyw ddynion wedi ym- lusgo i mewn, d y rhai a rag-ordeiniwyd er ys talm i'r farnedigaeth hon; annuwiolion, e yn troi gras ein Duw ni i drythyllwch, ac f yn gwadu † yr unig Arglwydd Dduw, a'n Harglwydd Iesu Grift.
5 Ewyllysio gan hynny yr ydwyf eich coffau chwi, gan eich bod unwaith yn gwybod hyn; i'r Arglwydd, wedi iddo waredu y bobl o dir yr Aipht, g ddistrywio eilwaith y rhai ni chredasant.
6 h Yr angylion hefyd y rhai ni chadw- asant eu † dechreuad, eithr a adawfant eu trigfa eu hun, i a gadwodd efe mewn cad- wynau tragywyddol dan dywyllwch, i farn y dydd mawr.
7 Megis y mae k Sodoma a Gomorra, a'r dinafoedd o'u hamgylch mewn cyffe- lyb fodd â hwynt, wedi puttéinio, a myned ar ol cnawd † arall, wedi eu gosod yn efampl, gan ddioddef dialedd tân tragy- wyddol.
8 l Yr un ffunud hefyd y mae y † breudd- wydwyr hyn yn halogi'r cnawd, yn diyf- tyru † llywodraeth, ac m yn cablu y rhai sy mewn † awdurdod.
9 Eithr n Micael yr arch-angel, pan oedd efe, wrth ymddadleu â diafol, yn ymresym- mu ynghylch corph Moses, o ni feiddiodd ddwyn barn † gablaidd arno, eithr efe a ddywedodd, p Cerydded yr Arglwydd dydi.
10 q Eithr y rhai hyn fydd yn cablu y pethau ni's gwyddant: a pha bethau byn- nag y maent yn anianol, fel anifeiliaid
a Luc 6. 16.
Act. 1. 13.
b Ioan 17.
11. 12. 15.
1 Petr 1. 5.
† i Iesu Grift.
c Phil. 1. 27.
1 Tim. 1. 18. a 6. 12.
2 Tim 4. 7.
d Rhuf 9. 21. 22.
1 Petr 2. 8.
e 2 Petr 2. 10.
f Tit. 1. 16.
2 Petr 2. 1.
† yr unig Dduw ac Ar- glwydd, ein Har- glwydd Iesu Grift.
g Num. 14. 29. 37. a 26. 64.
Heb. 3. 17. 10.
h Ioan 8. 44.
† goruch- asuerb. i 2 Petr 2. 4.
k Gen 19. 24.
Deut. 29. 23.
2 Petr 2. 6.
† dicitbr. l 2 Petr 2. 10. 11.
† y rhai byn trwy eu bân. † ar- glwyddi- aeth. m Ecclod. 22. 28.
† urddas. n Dan. 10. 13. a 12. 1. Dat. 12. 7. o 2 Petr 2. 11.
† cableda. p Zec. 3. 2. q 2 Petr 2. 12.

direfwm, yn eu gwybod, yn y rhai hynny ymlygru y maent.

11 Gwae hwynt-hwy: oblegyd hwy a gerddasant yn ffordd r Cain, † ac s a'ur Gen. 4. 5. collwyd trwy dwyll gwobr Balaam, ac † a thrwy a'u difethwyd t yngwrth-ddywediad Core. drwyll gwobr Balaam a x cariad-wleddoedd chwi, yn cyd-wleddarodasant â chwi, yn ddiom yn eu pefgi eu hunain: allan. s Num. 22. 7. 21. weinir gan wýntoedd; preniau diflannedig, 2 Petr 2. heb ffrwyth, dwywaith yn feirw, z wedi 15. eu diwreiddio; t Num. 16. 1. 13 a Tonnau cynddeiriog y môr, yn 16. 1. ewynnu allan eu cywilydd eu hunain; fer 2. 13. gwibiog, i'r rhai y cadwyd niwl y tywyll- x 1 Cor. wch yn dragywydd. 11. 21. y Diar. 25. 14.
14 Ac Enoc hefyd, b y feithfed o Adda, a brophwydodd am y rhai hyn, gan ddywed- 2 Petr 2. yd, Wele, c y mae'r Arglwydd yn dyfod 17. gyd â myrddiwn o'i faint, z Mat. 15. 13.
15 I wneuthur barn yn erbyn pawb, ac i lwyr-argyoeddi yr holl rai annuwiol o honynt am holl weithredoedd eu hannuw- b Gen. 5. ioldeb, y rhai a wnaethant hwy yn annuw- c Dan. 7. iol, ac am yr holl eiriau d caledion, y rhai a lasarodd pechaduriaid annuwiol yn ei er- 10. byn ef, zec. 14. 5. Mat. 25. 31.
16 Y rhai hyn fydd rwnnachwyr, tuchan- wyr, yn cerdded yn ol eu chwantau eu hunain; ac e y mae eu genau yn llafaru 2 Thef. 1. 7. d 1 Sam. 3. 3. geiriau chwyddedig, yn mawrygu wyneb- Sal. 31. 18. a 94. 4.
17 Eithr chwi, O rai anwyl, cofiwch y Mal. 3. 13. geiriau a rag-ddywedwyd gan apostolion e 2 Petr 2. 18. ein Harglwydd Iesu Grift; f 1 Tim. 4. 1.
18 Ddywedyd o honynt i chwi, f y bydd yn yr amser diweddaſ watwarwyr, yn 2 Tim. cerdded yn ol eu chwantau † annuwiol eu 3. 1. hunain. 2 Petr 3. 3.
19 Y rhai hyn yw g y rhai sy yn eu didoli † annuwioldeb. 10. 1. eu hunain, h yn anianol, heb fod yr Ysopryd g Diar. ganddynt. 18. 1.
20 Eithr chwydchwi, anwylyd, gan eich adeiladu eich hunain ar eich sancteiddiaf Eze. 14. 7. ffydd, a gweddio yn yr Ysopryd Glân, Hof. 4. 14. a 9. 10.
21 Ymgedwch ynghariad Duw, gan ddif- h 1 Cor. 2. gwyl trugaredd ein Harglwydd Iesu Grift 14. i fywyd tragywyddol. Iago 3. 15. i Rhuf 11. 14.
22 A thrugarhêwch wrth rai, gan wne- 14. thur rhagor: i Tim. 4. 16.
23 Eithr rhai i cedwch † trwy ofn, gan eu cipio bwy allan o'r tân; gan gasâu hyd yn k Zec. 3. oed k y wisg a halogwyd gan y cnawd. 4. 5.
24 l Eithr i'r hwn a ddichon eich cadw Dat. 3. 4. chwi yn ddigwymp, a'ch gosod ger bron ei Rhuf. 16. ogoniant ef yn ddifeius mewn gorfoledd, 25. 27. Eph. 3. 20. 1 Tim. 1.
25 m I'r unig ddoeth Dduw, ein Hiach- 1. awdwr ni, y byddo gogoniant a mawredd, 17. gallu ac awdurdod, yr awrhon ac yn dra- m Rhuf. 16. 27. gywydd. Amen.

Datguddiad Sant IOAN y Difinydd.

P E N. I.

8. Ioan
Evangyl-
wr, 8.

4 Ioan yn ysgrifenu ei Ddatguddiad at faith eglwys Asia, y rhai a arwyddoed wrth y faith ganhwylbren aur. 7 Dyfodiad Crist; 14 a i allu gogoneddus, a i ardderchbwg-rwydd ef.

Bl. yr
Argl.

Datguddiad Iesu Grift, yr hon a roddes Duw iddo ef, i ddangos i'w wafanaethwyr y pethau sy raid eu dyfod i ben ar fyrder; a a chan ddanfôn trwy ei angel, efe a'i hyspysodd i'w wafanaethwr Ioan:

2 Yr hwn a dystiolaethodd air Duw, a b dystiolaeth Iesu Grift, a'r holl bethau e a welodd.

3 d Dedwydd yw'r hwn fydd yn darllain, a'r rhai sy'n gwrando geiriau y brophwydoliaeth hon, ac yn cadw y pethau fydd yn ysgrifenedig ynddi: canys e y mae'r amfyr yn agos.

IOAN at y faith eglwys fydd yn Asia: Gras fyddo i chwi, a thangnefedd, oddi wrth i yr hwn fydd, g a'r hwn a fu, a'r hwn fydd ar ddyfod; ac oddi wrth h y faith Yspryd fydd ger bron ei orseddfaingc ef;

5 Ac oddi wrth Iesu Grift, i yr hwn yw y Tyftffyddlon, k y Cyntaf-anedig o'r meirw, a l Thywysog brenhinoedd y ddaear. Idde ef yr hwn a'n carodd ni, m ac a'n golchodd ni oddi wrth ein pechodau yn ei waed ei hun,

6 Ac a'n n gwnaeth ni yn frenhinoedd ac yn offeiriaid i Dduw a'i Dad ef; e iddo ef y byddo y gogoniant a'r t gallu yn oes oes-odd. Amen.

7 p Wele, y mae efe yn dyfod gyd â'r cymmylau; a phob llygad a'i gwel ef, i e, q y rhai a'i gwanasant ef: a holl lwythau y ddaear a alarant o'i blegyd ef. Felly, Amen.

8 r Mi yw Alpha ac Omega, y dechreu a'r diwedd, medd yr Arglwydd, s yr hwn fydd, a'r hwn oedd, a'r hwn fydd i ddyfod, yr Holl-alluog.

9 Myfi Ioan, yr hwn wyf hefyd eich brawd, t a'ch cydymmaith mewn cystudd, ac u yn nheyrnas ac amynedd Iesu Grift, oeddwn yn yr ynys a elwir Patmos, x am air Duw, ac am dystiolaeth Iesu Grift.

10 y Yr oeddwn i yn yr yspryd ar z ddydd yr Arglwydd; ac a glywais o'r tu ol i mi lef sawr fel llais udgorn,

11 Yn dywedyd, Mi yw Alpha ac Omega, y cyntaf a'r diweddaf: a'r hyn yr wyt yn ei weled, ysgrifena mewn llyfr, a danfon i'r faith eglwys y rhai sy yn Asia; i Ephefus, ac i Smyrna, ac i Pergamus, ac i Thyatira, ac i Sardis, a Philadelphia, a Lao-Pen 21.6. dicea.

12 Ac mi a droais i weled y llef a lasarai wrthyf. Ac wedi i mi droi, mi a welais faith ganhwylbren aur;

13 Ac ynghanol y faith ganhwylbren, a un tebyg i Fab y dyn, b wedi ymwisgo 7. a 4. 14 a gwisg laes hyd ei draed, ac c wedi ymwregys ynghylch ei fronnap â gwregys u Rhuf. 8. aur.

17. 2 Tim. 2. 12. x Pen. 6. 9. Adn. 2. y Pen. 4. 2. a 17. 3. z Ioan 20. 26. Act. 20. 7. i Cor. 16. 2. a Eze. 1. 26. Dan. 7. 13. a 10. 16. Pen. 14. 14. b Dan. 10. 5. 6. c Pen. 15. 6.

14 Ei ben ef a'i d wallt oedd wŷnion fel d Dan. 7. 9. gwlan, t cyn wŷnioned a'r eira; e a'i lygaid fel ffam dân;

15 f A'i draed yn debyg i bres coeth, me-gis yn llosgi mewn ffwrn; g a'i lais fel fwn llawer o ddyfroedd.

16 Ac yr oedd ganddo yn ei law ddehau faith seren: ac h o'i enau yr oedd cleddau llym dau-finiog yn dyfod allan: a'i wynebpryd fel yr haul yn disgleirio yn ei nerth.

17 A i phan welais ef, mi a syrthiais wrth ei draed ef fel marw. Ac k efe a ofododd ei law ddehau arnaf fi, gan ddywedyd wrthyf, Nac ofna; i myfi yw y cyntaf a'r diweddaf;

18 m A'r hwn wyf fyw, ac a fum farw; ac wele, byw ydwyf yn oes oesodd, Amen; ac n y mae gennyf agoriadau uffern a marwolaeth.

19 Ysgrifena y pethau a welaisf, a'r pethau fydd, a'r pethau a fydd ar ol hyn,

20 Dirgelwch y faith seren a welaisf yn fy llaw ddehau, a'r faith ganhwylbren aur. Y faith seren, o angylion y faith eglwys ydynt: p a'r faith ganhwylbren a welaisf, y faith eglwys ydynt.

2. Mat. 5. 15.

P E N. II.

Pa beth a orchymynir ei 'sgrifenu at angylion, bynny yw, gweinidogion eglwys, i Ephefus, 8 Smyrna, 12 Pergamus, 18 Thyatira; a pha beth fydd ganmoladwy, neu ddiffygiol ynddynt.

AT angel yr eglwys fydd yn Ephefus, 96. ysgrifena; Y pethau hyn y mae a yr a hwn fydd yn dal y faith seren yn ei law ddehau, yr hwn fydd yn rhodio ynghanol y faith ganhwylbren aur, yn eu dywedyd;

2 b Mi a adwaen dy weithredoedd di, a'th lasur, a'th amynedd, ac na elli oddef y rhai drwg: a c phrosi o honot y rhai sy'n dywedyd eu bod yn apostolion, ac nid ydynt; a chael o honot hwynt yn gelwyddog;

3 A thi a oddefaisf, ac y mae amynedd gennyf, ac a gymmeraisf boen er mwyn fy enw i, ac ni ddiffygaisf.

4 Eithr y mae gennyf beth yn dy erbyn, am i ti ymadael â'th gariad cyntaf. 5 Cofia gan hynny o ba le y syrthiaisf, ac edifarhâ, a gwna y gweithredoedd cyntaf: ac d onid e, yr wyf fi yn dyfod artat ti ar d Mat 21. frys, ac mi a symmudaf dy ganhwylbren di allan o'i le, oni edifarhâ di.

6 Ond hyn fydd gennyf ti, dy fod ti yn casâu gweithredoedd e y Nicolaiad, y rhai yr wyf fi hefyd yn eu casâu.

7 f Yr hwn fydd ganddo glust, gwrandawed pa beth y mae'r Yspryd yn ei ddywedyd wrth yr eglwys; i'r hwn fydd yn gorchfygu, y rhoddaf iddo g fwyta oh bren y bywyd, yr hwn fydd ynghanol paradwys Dduw.

8 g Ac at angel yr eglwys fydd yn Smyrna, ysgrifena; Y pethau hyn y mae i y cyntaf a'r diweddaf, yr hwn a fu farw, ac fydd fyw, yn eu dywedyd;

9 k Mi

k Adn. 2. 9 k Mi a adwaen dy weithredoedd di, a'th
13. gystudd, a'th dlodi (eithr i cyfoethog wyt)
i Luc 12. ac mi a adwaen gabledd m y rhai fy yn dy-
21. wedyd eu bod yn luddewon, ac nid ydynt
Iago 2. 5. ond synagog Satan.

2. 28. 29. 10 Nac ofna ddim o'r pethau yr ydwynt
a 9 6. i'w dioddef. Wele, y cythraul a fwrw rai
o honoch chwi i garchar, fel y'ch profer;
a chwi a gewch gystudd ddeng niwrnod.
Bydd ffyddlon hyd angau, ac mi a roddaf
i ti n goron y bywyd.

n Iago 1. 11 o Yr hwn fydd ganddo glust, gwrn-
12. dawed beth y mae'r Ysryd yn ei ddywed-
Pen. 3. 11. yd wrth yr eglwys; Yr hwn fydd yn gorch-
o Adn. 12. fygu, ni chaiff ddim niweid gan p yr ail
17. farwolaeth.

12 ¶ Ac at angel yr eglwys fydd yn Per-
gamus, ysgrifena; Y pethau hyn y mae
q Adn. 16. q yr hwn fydd ganddo y cledddyf llym dau-
finiog, yn eu dywedyd;

r Adn. 9. 13 r Mi a adwaen dy weithredoedd di, a
pha le yr wyt yn trigo; sef lle mae gorfedd-
faingc Satan: ac yr wyt yn dal fy enw i, ac
ni wedaist fy fydd i, ie, yn y dyddiau y bu
Antipas yn ferthyr ffyddlon i mi, yr hwn a
laddwyd yn eich plith chwi, lle y mae Satan
yn trigo.

14 Eithr y mae gennyf ychydig bethau
yn dy erbyn di, oblegyd bod gennynt yno
rai yn dal athrawiaeth s Balaam, yr hwn a
ddyfgodd i Balac fwrw rhwystr ger bron
meibion Israel, t i fwytta pethau wedi eu
haberthu i eulynod, ac i odinebu.

15 Felly y mae gennynt tithau hefyd rai
u Adn. 6. yn dal athrawiaeth u y Nicolaiaid, yr hyn
beth yr wyt fi yn ei gasau.

16 Edifarha; ac os amgen, yr wyt fi yn
dyfod attat ar frys, ac x a ryfela t yn eu
herbyn hwynt a chledddyf fy ngenau.

17 y Yr hwn fydd ganddo glust, gwrn-
dawed beth y mae'r Ysryd yn ei ddywed-
yd wrth yr eglwys; I'r hwn fydd yn gorch-
fygu, y rhoddaf iddo fwytta o'r manna
cuddiedig, ac a roddaf iddo garreg wen, ac
ar y garreg z enw newydd wedi ei 'sgrif-
enu, yr hwn nid edwyn neb, ond yr hwn
fydd yn ei dderbyn.

18 ¶ Ac at angel yr eglwys fydd yn Thy-
atira, ysgrifena; Y pethau hyn y mae Mab
Duw yn eu dywedyd, a yr hwn fydd â'i
lygaid fel fflam dân, a'i draed yn debyg i
bres coeth;

19 b Mi a adwaen dy weithredoedd di,
a'th gariad, a'th wasanaeth, a'th ffydd, a'th
amynedd di, t a'th weithredoedd; a bod y
rhai diweddaf yn fwy nâ'r rhai cyntaf.

20 Eithr y mae gennyf ychydig bethau
yn dy erbyn, oblegyd dy fod yn gadael i'r
wraig honno c Jezebel, yr hon fydd yn ei
galw ei hun yn brophwydes, ddyfsgu, a
thwylo fy ngwasanaethwyr d i odinebu,
ac e i fwytta pethau wedi eu haberthu i eu-
lynod.

21 Ac mi a roddais iddi amfer i edi-
farhau t am ei godineb; ac nid edifar-
haodd hi.

22 Wele, yr wyt fi yn ei bwrw hi ar
wely, a'r rhai fydd yn godinebu gyd â hi,
i gystudd mawr, onid edifarhant t am eu
gweithredoedd.

23 A'i phlant hi a laddaf â marwolaeth:
a'r holl eglwys a gânt wybod mai f myfi
yw yr hwn fydd yn chwilio yr arennau a'r
calonnau: ac g mi a roddaf i bob un o ho-
g Rhuf. 2. noch yn ol eich gweithredoedd.

12. 2 Cor. 5. 10. Gal. 6. 5. Pen. 20. 12.

24 Eithr wrthych chwi yr wyt yn dy-
wedyd, ac wrth y lleill yn Thyatira, Y
fawl nid oes ganddynt y ddyfgeidiaeth hon,
a'r rhai ni adnabuant ddynderau Satan,
fel y dywedant; ni fwriaf arnoch t farch
arall.

25 Eithr h yr hyn fydd gennyh, deliwch
hyd oni ddelwyf.

26 A'r hwn fydd yn gorchfygu, ac yn
cadw i fy ngweithredoedd hyd y diwedd,
mi a roddaf k iddo awdurdod ar y cenhedl-
oedd:

27 (I Ac efe a'u bugeilia hwy â gwialen
haiarn: fel lleftri pridd y dryllir hwynt) fel
y derbynais innau gan fy nhad:

28 Ac mi a roddaf iddo m y feren
fore.

29 n Yr hwn fydd ganddo glust, gwrn-
dawed beth y mae'r Ysryd yn ei ddywed-
yd wrth yr eglwys.

1. 19. Pen. 22. 16. n Adn. 7.

PEN. III.

2 Argyoeddi angel eglwys Sardis, 3 a'i annog
ef i edifarhau; ai fygwth oni edifarhâi. 8
Angel eglwys Philadelphia 10 yn cael ei gan-
mol am ei ddiwydrwydd a'i amynedd. 15
Angel Laodicea yn cael ei geryddu am na bai
na brwd nac oer; 19 a'i rybuddio i fod yn
fawr ei zel. 20 Crist yn sefyll wrth y drws,
ac yn curo.

AC at angel yr eglwys fydd yn Sar-
dis, ysgrifena; Y pethau hyn y mae
a yr hwn fydd â faith Ysryd Duw, a'r
faith feren ganddo, yn eu dywedyd; b Mi
a adwaen dy weithredoedd di, oblegyd y
mae gennynt enw dy fod yn fyw, a marw
ydwynt.

2 Bydd wyliadwrus, a sicrhâ y pethau
fydd yn ol, y rhai fydd barod i farw: canys
ni chefais dy weithredoedd yn gyflawn ger
bron Duw.

3 Cofia gan hynny pa fodd y derbyniasit
ac y clywaist, a chadw, ac cedifarhâ. d Os
tydi gan hynny ni wyli, mi a ddeuaf arnat
ti fel lleidr, ac ni chai di wybod pa awr y
deuaf attat.

4 Eithr y mae gennyf ychydig enwau, ie,
yn Sardis, y rhai ni e halogasant eu dillad;
a hwy a rodiant gyd â mi mewn dillad
f gwynion: oblegyd teilwng ydynt.

5 Yr hwn fydd yn gorchfygu, * hwnnw
a wisgir mewn dillad gwynion; ac ni g ddi-
leaf ei enw ef allan o h lyfr y bywyd, ond
i mi a gyffesaf ei enw ef ger bron fy Nhad,
a cher bron ei angylion ef.

6 k Yr hwn fydd ganddo glust, gwrn-
dawed beth y mae'r Ysryd yn ei ddywed-
yd wrth yr eglwys.

7 ¶ Ac at angel yr eglwys fydd yn Phi-
ladelphia, ysgrifena; Y pethau hyn y mae
y Sanctaidd, l y Cywir, yn eu dywed-
yd; m Yr hwn fydd ganddo agoriad Da-
fydd; yr hwn fydd yn agoryd, ac nid yw
neb yn cau; ac n yn cau, ac nid yw neb yn
agoryd:

8 o Mi a adwaen dy weithredoedd: wele,
rhoddais ger dy fron ddrws agored, ac ni
ddichon neb ei gau: canys y mae gennynt
ychydig nerth, a thi a gedwaist ty ngair, ac
ni wedaist fy enw.

9 Wele, mi a wnaf p iddynt hwy o syn-
agor Satan (y rhai fydd yn dywedyd eu
bod yn luddewon, ac nid ydynt, ond dy-
wedyd celwydd y maent) wele, meddaf,
N 4 q gwnaf

95.

a Pen. 1.
4. 16.
b Adn. 11.c Adn. 19.
d Mat. 24.
42. 43.
Luc 12.39. 40.
f Thef.5. 2.
g Pedr 3.
10.Pen. 16.
15.
e Judas23.
f Pen. 4.
4. a 6. 11.7. 9. 13.
* Adn. 18.
g Eclod.31. 32.
Sal 69.
28.h Phil.
4. 3.
Pen. 20.12. a 21.
27.
i Mat. 19.32.
Luc 12. 8.
k Adn. 13.l Adn. 14.
Pen. 1. 5.
m Elyaf22. 22.
Luc 1. 32.
Pen. 1.18.
n Job 12.
14.
o Adn. 1.
p Pen.2. 9.
q gwnaf

q Eiaſy 49. q gwnaf iddynt ddyfod ac addoli o
23. a 60. ſiaen dy draed, a gwybod fy mod i yn dy
14. garu di.

r z Pedr 10 O achos cadw o honot air fy amy-
2. 9. nedd i, r minnau a'th gadwaf di oddi wrth
awr y brofedigaeth, yr lion a ddaw ar yr
holl fyd, i brofi y rhai fydd yn trigo ar y
ddaeir.

s Phil. 4. 5. 11 Wele, s yr wyf yn dyfod ar frys: t dal
Pen. 1. 3. yr hyn fydd gennyf, fel na ddygo neb dy
a 22. 7. goron di.

t Pen. 2. 12 Yr hwn fydd yn gorchfygu, mi a'i
25. gwnaf u yn golofn yn nheini ty Nuw i,
u 1 Bren. ac allan ni â efe mwyach: ac x mi a 'ſgrif-
7. 21. enaf arno ef enw fy Nuw i, ac enw dinas
x Pen. 2. fy Nuw i, yr hon ydyw Jeruſalem y newydd,
17. a 14. yr hon fydd yn diſgyn o'r nef oddi wrth ty
1. a 20. 4. Nuw i: ac mi a 'ſgrifenaf arno ef ty enw
y Gal. 4. newydd i.

Heb. 12. 13 z Yr hwn fydd ganddo gluft, gwrn-
22. dawed beth y mae'r Yſpryd yn ei ddywed-
Pen. 21. 2. yd wrth yr eglwyſi.

z Adn. 22. 14 ¶ Ac at angel t eglwys y Laodiceaid,
t yr eg- yſgrifena; Y pethau hyn y mae Amen yn
lwyſ y eu dywedyd, a y Tyſt fyddlon a chywir,
Laodicea. b dechreuad creadigaeth Duw;

a Pen. 1. 5. 15 c Mi a adwaen dy weithredoedd di,
a 19. 11. a nad ydwyf nac oer na brwd: mi a fynnw
22. 6. pe bait oer neu frwd.

b Col. 1. 16 Felly, am dy fod yn glaiar, ac nid yn
15. oer nac yn frwd, mi a'th chwydaf di allan
c Pen. 2. 2. o'm genau:

d 1 Cor. 17 Oblegyd dy fod yn dywedyd, d Golud-
4. 8. og wyf, ac mi a gyfoethogais, ac nid oes
e Eiaſy 55. 1. arnat eiflau dim; ac ni wyddoſt dy fod yn
Mat. 13. druan, ac yn reſynol, ac yn dlawd, ac yn
44. a 25. ddall, ac yn noeth.

9. 18 Yr wyf yn dy gynghori e i brynu gen-
y 2 Cor. nyf fi aur wedi ei buro trwy dân, fel y'th
5. 3. gyfoethoger; a f dillad gwynion, fel y'th
Pen. 6. 11. wiſger, ac fel nad ymddangoſo gwarth dy
a 7. 13. a noethder di; ira helyd dy lygaid ag eli llyg-
16. 15. aid, fel y gwelech.

g Job 5. 19 s Yr wyf fi yn argyoeiddi, ac yn ce-
17. ryddu y fawl yr wyf yn eu caru: am hynny
Diar. 3. bydded gennyf zel, ac edifarhâ.

11, 12. 20 Wele, yr wyf yn ſefyll wrth y drws,
Heb. 12. ac yn curo. Os clyw neb fy llais i, ac agor-
5, 6. yd y drws, h mi a ddeuaf i mewn atto ef,
Iago 1. ac a fwpperaf gyd ag ef, ac yntau gyd â
12. minnau.

h Can. 5. 2. 21 Yr hwn fydd yn gorchfygu, i rhodd-
Ioan 14. af iddo ef eistedd gyd â mi ar fy ngor-
23. fedd-faingc, megis y gorchfygais innau, ac
f Mat. 19. yr eisteddais gyd â'm Tad ar ei orfedd-
28. faingc ef.

12. 22 k Yr hwn fydd ganddo gluft, gwrn-
Pen. 2. 16, dawed beth y mae'r Yſpryd yn ei ddywed-
17. yd wrth yr eglwyſi.

P E N. IV.

2 Ioan yn gweled gorsedd-faingc Duw yn y
nef: 4 y pedwar benuriaid ar hugain: 6 y
pedwar anifail yn llawn llygaid ymlâen ac
yn ol: 10 yr benuriaid yn bwrw i lawr eu
coronau, ac yn addoli'r brun oedd yn eistedd
ar yr orfedd-faingc.

96.

A R ol y pethau hyn yr edrychais; ac
a Pen. 1. wele, ddrws wedi ei agoryd yn y
10. nef: a'r llais a cyntaf a glywais, oedd fel
llais udgorn yn ymddiddan â mi; gan
ddywedyd, Dring i fynu yma, a mi a
ddangoſaf i ti y pethau fydd raid eu t bod
ar ol hyn,

+ gawneu
thyr.

2 Ac yn y man b'yr oeddwn yn yr yſpryd: b Pen. 1.
ac wele, c yr oedd gorsedd-faingc wedi ei 10. a 21.
gofod yn y nef, ac un yn eistedd ar yr or- c Eze. 1.
fedd-faingc. 1. 26. a

3 A'r hwn oedd yn eistedd, oedd yn 10. 1.
debyg yr olwg arno i ſaen jaſpis a ſar-
din: ac yr oedd enfys o amgylch yr or-
fedd-faingc, yn debyg yr olwg arno i ſma-
ragdus.

4 Ac ynghylch yr orfedd-faingc yr
oedd pedwar gorsedd-faingc ar hugain: ac
ar y gorsedd-faingciau y gwelais bedwar
henuriad ar hugain yn eistedd, d wedi eu d Pen. 3.
gwifgo mewn dillad gwynion; ac yr 4. 5. a 6.
oedd ganddynt ar eu pennau goronau 11. a 7.
aur. 9, 14.

5 Ac yr oedd yn dyfod allan o'r orfedd-
faingc, e ſellt, a tharanau, a lleisiau. Ac yr e Pen. 16.
oedd faith o lampau tân yn eistedd ger bron 18.
yr orfedd-faingc, y rhai yw f faith Yſpryd f Pen. 1.
Duw. 4. a 5. 6.

6 Ac o ſaen yr orfedd-faingc yr ydoedd
g môr o wydr, yn debyg i t gryſtal: ac g Pen.
ynghanol yr orfedd-faingc, ac ynghylch 15. 2.
yr orfedd-faingc, yr oedd pedwar anifail t riſal.
yn llawn o lygaid o'r tu blaen ac o'r
tu ol.

7 A'r h anifail cyntaf oedd debyg i lew, h Edrych
a'r ail anifail yn debyg i lo, a'r trydydd Eze. 1.
anifail oedd ganddo wyneb fel dyn, a'r 10. a 10.
pedwerydd anifail oedd debyg i eryr yn 14.

8 A'r pedwar anifail oedd ganddynt, bob
un o'honynt, i chwech o adenydd o'u ham- i Eiaſy 6. 2.
gylch; ac yr oeddnynt oddi fewn yn llawn
llygaid: ac nid t oeddnynt yn gorphwys t Gr.
ddydd a nos, gan ddywedyd, k Sanct, oes gor-
Sanct, Sanct, Arglwydd Dduw Holl-allu- pbrwysfa
og, l yr hwn oedd, a'r hwn fydd, a'r hwn iddynt,
fydd i ddyfod. &c.

9 A phan fyddo yr anifeiliaid yn rhoddi
gogoniant, ac anrhydedd, a diolch, i'r hwn
oedd yn eistedd ar yr orfedd-faingc, yr
hwn fydd yn byw yn oes o'fioedd. k Eiaſy
6. 3.

10 Y mae y pedwar henuriad ar hugain
yn ſyrthio ger bron yr hwn oedd yn eistedd
ar yr orfedd-faingc, ac yn addoli yr hwn
fydd yn byw yn oes o'fioedd, ac yn bwrw
eu coronau ger bron yr orfedd-faingc, gan
ddywedyd, l Pen. 11.
17.

11 m Teilwng wyt, O Arglwydd, i dder- m Pen. 5.
byn gogoniant, ac anrhydedd, a gallu: ca- 12.
nys ti a greaift bob peth, ac o herwydd
dy ewyllys di y maent, ac y crewyd
hwynt.

P E N. V.

1 Y llyfr wedi ei ſelio â ſaith ſel; 9 yr
brwn yr oedd yr Oen a ladedd, yn unig
yn deilwng i'w agoryd. 12 Yr benur-
iaid o ran hynny yn ei ſoliannu ef, 9 ac
yn cyſaddef mai efe a'u prynasai bwy â'i
waed.

A C mi a welais yn neheu-law yr hwn 96.
oedd yn eistedd ar yr orfedd-faingc,
a lyfr wedi ei 'ſgrifenu oddi fewn ac t oddi a Eze. 2.
allan, wedi ei ſelio â ſaith ſel. 10.

2 Ac mi a welais angel cryf yn cyhoeddi
â llef t uchel, Pwy fydd deilwng i agoryd t ar y tu
y llyfr, ac i ddattod ei ſelïau ef? ceſa.
t ſawr.

3 Ac nid oedd neb b yn y nef, nac yn y b Adn. 13.
ddaeir, na than y ddaear, yn gallu agoryd y
llyfr, nac edrych arno.

4 Ac mi a wylais lawer, o achos na chaed
neb yn deilwng i agoryd, ac i ddarllain y
llyfr, nae i edrych arno,

c Gen. 49. 5 Ac un o'r henuriaid a ddywedodd
9. 10. wrthyf, Nac wyla: wele, c y Llew yr hwn
d Ely 11. fydd o lwyth Juda, d Gwreiddyn Dafydd, a
1. 10. orchfygodd i agoryd y llyfr, ac i ddattod ei
Pen. 22. saith fel ef.

16. 6 Ac mi a edrychais; ac wele, ynghanol
e Ioan 1. yr orfedd-faingc a'r pedwar anifail, ac
29. 36. ynghanol yr henuriaid, yr oedd e Oen yn
1. Pedr 1. sefyll megis wedi ei ladd, a chanddo saith
19. gorn, a f saith lygad, y rhai ydyw f saith
f Zec. 3. Ysryd Duw wedi eu danfon allan i'r holl
9. a 4. 10. ddaear.

g Pen. 4. 7 Ac efe a ddaeth, ac a gymmerth y llyfr
5. o ddeheu-law yr hwn oedd yn eistedd ar
yr orfedd-faingc.

h Pen 14. 8 A phan gymmerth efe y llyfr, y pedwar
2. anifail a'r pedwar henuriad ar hugain a
i Sal. 14. 1. fyrrthiafant ger bron yr Oen; a chan bob
2. un o honynt yr oedd h telynu, a phialau
Pen. 8. 3. aur, yn llawn o arogl-darth, i y rhai ydyw
4. gweddïau r faint.

k Sal. 40. 9 A k hwy a ganafant ganiad newydd,
3. gan ddywedyd, i Teilwng wyt ti i gym-
Pen. 14. 3. meryd y llyfr, ac i agoryd ei feliau ef:
1. Pen. 4. 1. oblegyd ti a laddwyd, ac m a'n prynafst ni i
11. Dduw trwy dy waed, allan o bob llwyth,
m i Cor. 1. † aciaith, a phobl, a chenedl;

6. 20. a 7. 10 n Ac a'n gwnaethost ni i'n Duw ni, yn
2. frenhinoedd, ac yn offeiriad: ac ni a deyrn-
Eph. 1. 7. afwn ar y ddaear.

Col. 1. 14. 11 Ac mi a edrychais, ac a glywais lais
1. Pedr 1. angylion lawer ynghylch yr orfedd-faingc,
18. 19. a'r anifeiliaid, a'r henuriaid: a'u rhifedi
i Ioan 1. hwynt oedd o fyrddiynau o fyrddiynau, a
7. miloedd o filoedd;

Pen. 14. 4. 12 Yn dywedyd â llef † uchel, p Teil-
† a tba- lwng yw'r Oen, yr hwn a laddwyd, i dder-
fod. byn gallu, a chyfoeth, a doethineb, a cha-
n Ecfod. dernid, ac anrhydedd, a gogoniant, a ben-
19. 6. dith.

1. Pedr 2. 13 A q phob creadur a'r fydd yn y nef, ac
5. 9. ar y ddaear, a than y ddaear, a'r pethau fydd
Pen. 1. 6. yn y môr, ac oll a'r fy ynddynt, a glywais i
a 20. 6. yn dywedyd, i'r hwn fydd yn eistedd ar yr
o Dan. 7. orfedd-faingc, ac i'r Oen, y byddo y fendith,
Heb. 12. a'r anrhydedd, a'r gogoniant, a'r gallu, yn
22. oes oesoedd.

† fawr. 14 A'r pedwar anifail a ddywedafant,
p Pen. 4. Amen. A'r pedwar henuriad ar hugain a
11. fyrrthiafant i lawr, ac a addolafant yr hwn
q Phil. 2. fydd yn byw yn oes oesoedd.

Adn. 3. 16. Pen. 1. 6.

PEN. VI.

1 Agoryd y feliau, y naill ar ol y llall; a pha
beib a ddigwyddodd ar bynny: yr byn fydd
yn cynnwys proffwydoliaeth byd ddiwedd
y byd.

96. A C mi a welais pan agorodd yr Oen un
o'r feliau, ac mi a glywais un o'r ped-
war anifail yn dywedyd, fel trwft taran,
Tyred, a gwel.

a Zec. 6. 2 Ac mi a welais; ac wele a farch
7. gwyn: a'r hwn oedd yn eistedd arno, â
Pen. 19. bwa ganddo; a rhoddwyd iddo goron: ac
11. efe a aeth allan yn gorchfygu, ac i orch-
fygu.

3 A phan agorodd efe yr ail fel, mi â
glywais yr ail anifail yn dywedyd, Tyred,
a gwel.

4 Ac se aeth allan farch arall, un coch: a'r
hwn oedd yn eistedd arno, y rhoddwyd iddo
gymmeryd heddwch oddi ar y ddaear, fel y
lladdent eu gilydd; a rhoddwyd iddo ef
gleddyf mawr,

5 A phan agorodd efe y drydedd fel, mi
a glywais y trydydd anifail yn dywedyd,
Tyred, a gwel. Ac mi a welais; ac wele
farch du: a'r hwn oedd yn eistedd arno, â
chlorian ganddo yn ei law.

6 Ac mi a glywais lais ynghanol y ped-
war anifail, yn dywedyd, † Mesur o wenith
er ceiniog, a thri mesur o haidd er ceini-
iog; b a'r olew a'r gwin, na wna niweid
iddynt.

7 A phan agorodd efe y bedwaredd fel,
mi a glywais lais y pedwerydd anifail yn
dywedyd, Tyred, a gwel.

8 Ac mi a edrychais; ac wele farch
† gwelwlas: ac enw yr hwn oedd yn eif-
tedd arno oedd Marwolaeth; ac yr oedd
uffern yn canlyn gyd ag ef. A rhodd-
wyd † iddynt awdurdod ar y bedwaredd
ran o'r ddaear, i ladd â chleddyf, ac â ne-
wyn, ac â marwolaeth, ac â bwystfilod y
ddaear.

9 A phan agorodd efe y bummed fel, mi
a welais c dan yr allor d eneidiau y rhai a
laddefid e am air Duw, ac am f y dystiblaeth
oedd ganddynt.

10 A hwy a lefasant â llef † uchel, gan
ddywedyd, g Pa hŷd, Arglywydd, sanctaidd
a chywir, nad ydwynt yn barnu, ac yn dial
ein gwaed ni ar y rhai sy yn trigo ar y
ddaear?

11 A h gynau gwynion a roed i bob un
o honynt; a dywedwyd wrthynt, ar iddynt
orphwys etto ychydig amser, hyd oni chyf-
lawnid r bifeu cyd-weision, a'u brodyr, y
rhai oedd i gael eu lladd, megis ag y cawjent
hwythau.

12 Ac mi a edrychais pan agorodd efe y
chweched fel; ac wele, bu daear-gryn
mawr; i a'r haul a aeth yn ddu fel sachlen
flew, a'r lleuad a aeth fel gwaed.

13 A fer y nef a fyrrthiafant ar y ddaear fel
y mae'r ffygysbren yn bwrw ei ffygys gleif-
ion pan ei hyfydwyr gan wynt mawr.

14 k A'r nef a aeth heibio fel llyfr wedi
ei blygu ynghyd; a l phob mynydd ac ynys a
fymmudwyd allan o'u lleoedd.

15 A brenhinoedd y ddaear, a'r gwŷr
mawr, a'r cyfoethogion, a'r pen-capten-
iaid, a'r gwŷr cedyrn, a phob gwr caeth,
a phob gwr rhŷdd, m a ymguddiafant yn
yr ogofeydd, ac ynghreigiau y mynydd-
oedd;

16 n Ac a ddywedafant wrth y mynydd-
oedd a'r creigiau, Syrthiwech arnom ni, a
chuddiwech ni o wydd yr hwn fydd yn
eistedd ar yr orfedd-faingc, ac oddi wrth
lid yr Oen:

17 Canys daeth dydd mawr ei ddigter ef;
a phwy a ddichon sefyll?

PEN. VII.

3 Angel yn felio gwasanaethu'r Duw yn eu
talcennau. 4 Nifer y rhai a seliwyd: o
lwythau Israel rhifedi byspysol: 9 o bob
cenhedloedd eraill tyrfa aneirif, y rhai fydd
yn sefyll ger bron yr orfedd-faingc, â gynau
gwynion am danynt, ac â phalmwydd yn
eu dwylaw. 14 Bod eu gynau wedi eu
golchi yngwaed yr Oen.

A C ar ol y pethau hyn, mi a welais bed-
war angel yn sefyll ar bedair congl y
ddaear, yn dal pedwar gwŷnt y ddaear, fel
na chwythai'r gwŷnt ar y ddaear, nac ar y
môr, nac ar un pren.

2 Ac mi a welais angel arall yn dy-
fod i fynu oddi wrth godiad haul, â
fel

† Choinics
a arwydd-
oca fe-
sur yn
cynnwys
un pint
gwin, a
saith
ddegfed
ran pint.
b Pen. 9.
4-
† gwŷn-
las.
† iddo.

c Pen. 8.
3. a 9. 13.
a 14. 18.
d Pen. 20.
4.
e Pen. 1.
9
f Pen. 19.
10.
† fawr.
g Edrych
Zec. 1.
12.
h Pen. 3.
y 4. 5. a 7.
9. 14.

i Joel 2.
10, 31. a
3. 15.
Mat. 24.
29.
Act. 2. 20.
k Ely 34.
4.
l Jer. 3.
23. a 4.
24.
Pen. 16.
20.
m Ely 2.
19.

n Hof. 10.
8.
Luc 23.
30.
Pen. 9. 6.

96.

† sawr. fel y Duw byw ganddo. Ac efe a lef-odd â llef † uchel ar y pedwar angel, i'r rhai y rhoddafid gallu i ddrygu'r ddaear a'r môr,

a Pen. 6. 3 Gan ddywedyd, a Na ddrygwch y ddaear, na'r môr, na'r preniau, nes darfod i ni b felio gwafanaethwyr ein Duw ni yn eu talcennau.

Pen. 14. 4 Ac mi a glywais nifer y rhai a seliwyd : yr oedd wedi eu felio gant a phedair a deugain o filoedd o holl lwythau meibion Israel.

5 O lwyth Juda yr oedd deuddeng mil wedi eu felio. O lwyth Reuben yr oedd deuddeng mil wedi eu felio. O lwyth Gad yr oedd deuddeng mil wedi eu felio.

6 O lwyth Aser yr oedd deuddeng mil wedi eu felio. O lwyth Nephthali yr oedd deuddeng mil wedi eu felio. O lwyth Manasses yr oedd deuddeng mil wedi eu felio.

7 O lwyth Simeon yr oedd deuddeng mil wedi eu felio. O lwyth Levi yr oedd deuddeng mil wedi eu felio. O lwyth Issacar yr oedd deuddeng mil wedi eu felio.

8 O lwyth Zabulon yr oedd deuddeng mil wedi eu felio. O lwyth Joseph yr oedd deuddeng mil wedi eu felio. O lwyth Benjamin yr oedd deuddeng mil wedi eu felio.

† a thafonau. c Adn. 14. 9 Wedi hyn mi a edrychais ; ac wele dyrfa fawr, yr hon ni allai neb ei rhifo, o bob cenedl, a lwythau, a phobloedd, † ac ieithioedd, yn feyll ger bron yr orfedd-faingc, a cher bron yr Oen, c wedi eu gwisgo mewn gynau gwynion, a phalmwydd yn eu dwylaw ;

† sawr. d Sal. 3. 8. Ely 43. 11. Jer. 3. 33. Hof. 13. 4. 10 Ac yn llefain â llef † uchel, gan ddywedyd, d Iachawdwriaeth i'n Duw ni, yr hwn fydd yn eistedd ar yr orfedd-faingc, ac i'r Oen.

11 A'r holl angylion a safasant o amgylch yr orfedd-faingc, a'r henuriaid, a'r pedwar anifail, ac a syrthiant ger bron yr orfedd-faingc ar eu hwynebau, ac a addolasant Dduw,

e Pen. 3. 5, 18. a 6. 11. a 16. 15 a 19. 8. Adn. 9. 14. f Ely 1. 18. Heb. 9. 14. i Ioan 1. 7. Pen. 1. 6. Edrych. Zec. 3. 3. 4, 5. g Ely 4. 5, 6. Pen. 21. 3. † Ely 4. 10. h Ely 49. 10. i Sal. 121. 6. k Sal. 23. 1. Ioan 10. 11. † byw. l Ely 25. 8. Pen. 21. 4.

12 Gan ddywedyd, Amen : Y fendith, a'r gogoniant, a'r doethineb, a'r diolch, a'r anrhydedd, a'r gallu, a'r nerth, a fyddo i'n Duw ni yn oes oesoedd. Amen.

13 Ac un o'r henuriaid a atebodd, gan ddywedyd wrthyf, Pwy ydyw y rhai hyn sy wedi eu gwisgo c mewn gynau gwynion ? ac o bale y daethant ?

14 Ac mi a ddywedais wrtho ef, Arglwydd, ti a wyddost. Ac efe a ddywedodd wrthyf, Y rhai hyn yw y rhai a ddaethant allan o'r cystudd mawr, ac f a olchasant eu gynau, ac a'u cannasant hwy yngwaed yr Oen.

15 O herwydd hynny y maent ger bron gorfedd-faingc Duw, ac yn ei wasanaethu ef ddydd a nos yn ei deml : a'r hwn fydd yn eistedd ar yr orfedd-faingc g a † drig yn eu plith hwynt.

16 h Ni fydd arnynt na newyn mwyach, na fyched mwyach ; ac i ni ddifgyn arnynt na'r haul, na dim gwres.

17 Oblegyd yr Oen, yr hwn fydd ynghanol yr orfedd-faingc, k a'u bugeilia hwynt, ac a'u harwain hwynt at ffynhonnau † bywiol o ddyfroedd : a l Duw a fychymaith bob deigr oddi wrth eu llygaid hwynt,

1 Wrth agoryd y seithfed fel, 2 y rhoddwyd saith o udgorn i saith o angylion. 6 Pedwar o bonynt yn udganu a'u budgryn ; a phlâau mawr yn canlyn. 3 Angel arall yn rhoddi arogl-darth at weddïau y saint ar yr allor aur.

A Phan agorodd efe y seithfed fel, yr 96. ydoedd † gofteg yn y nef megis dros † distawrwydd.

2 c mi a welais y saith angel y rhai oedd yn feyll ger bron Duw : a rhoddwyd iddynt saith o udgryn.

3 Ac angel arall a ddaeth, ac a safodd ger bron yr allor, a thuffer aur ganddo : a rhoddwyd iddo arogl-darth lawer, fel † yr offrymmai ef gyd â a gweddïau yr holl faintar yr allor aur, yr hon oedd ger bron yr orfedd-faingc.

4 Ac fe aeth b mwg yr arogl-darth gyd â gweddïau'r saint, o law'r angel, i fynu ger bron Duw. b Sal. 141. 2. Luc 1. 10.

5 A'r angel a gymmerth y thuffer, ac a'i llanwodd hi o dân yr allor, ac a'i bwiodd † i'r ddaear : a c bu lleisiau, a tharanau, a mell, a daear-gryn. † ar y. c Pen. 16. 18.

6 A'r saith angel, y rhai oedd â'r saith udgorn ganddynt, a ymbarottoisant i udganu.

7 A'r angel cyntaf a udganodd ; a bu cennyfsg a than wedi eu cymmysgu â gwaed, a hwy a fwriwyd i'r ddaear : a thraian y † preniau a lofgydd, a'r holl laswellt a † ddaearlofgydd.

8 A'r ail angel a udganodd ; a megis mynydd mawr yn llosgi gan dân a fwriwyd i'r môr : a thraian y môr a aeth yn waed ;

9 A bu farw traian y creaduriaid y rhai oedd yn y môr, ac â byw ynddynt ; a thraian y llongau a ddinystrwyd.

10 A'r trydydd angel a udganodd ; a syrthiodd o'r nef seren fawr yn llosgi fel lamp, a hi a syrthiodd ar draian yr afonydd, ac ar ffynhonnau y dyfroedd :

11 Ac enw'r seren a elwir Wermod : ac aeth traian y dyfroedd yn wermod ; llawer o ddynion a fuont feirw gan y dyfroedd, oblegyd eu myned yn chwerwon.

12 A'r pedwerydd angel a udganodd ; a tharawyd traian yr haul, a thraian y lleuad, a thraian y fer ; fel y tywyllwyd eu traian hwynt, ac ni lewyrchodd y dydd ei draian, a'r nos yr un ffunud.

13 Ac mi a edrychais, ac a glywais angel yn ehedeg ynghanol y nef, gan ddywedyd â llef † uchel, Gwae, gwae, gwae i'r rhai sy'n trigo ar y ddaear, rhag lleisiau eraill udgorn y tri angel, y rhai fydd etto i udganu. † sawr.

1 Seren yn syrthio o'r nef, wrth udganu o'r pummed angel, i'r brwn y rhoddwyd agoriad y prwl heb waelod : 2 yntau yn agoryd y prwl, a locustiaid fel ysgorpionau yn dyfod allan. 12 Y mae y wae gyntaf wedi myned beibio. 13 Y chweched udgorn yn canu ;

14 a gollwng pedwar angel yn rhydd, y rhai oedd wedi eu rhwymo.

A'R pummed angel a udganodd ; ac mi 96. a welais seren yn syrthio o'r nef i'r ddaear : a rhoddwyd iddo ef agoriad a y pydew heb waelod. a Luc 8. 31. Pen. 17. 8.

2 Ac efe a agorodd y pydew heb waelod ; a chododd mwg o'r pydew, fel mwg ffwrn adn. 2. fawr ; a thywyllwyd yr haul a'r awyr gan fwg y pydew. 11.

3 Ac o'r mwg y daeth allan locustiaid ar y ddaear; a rhoddwyd awdurdod iddynt, fel y mae gan ysgorpionau'r ddaear awdurdod.

ruddiaeth, nac oddi wrth eu cyfareddion, nac oddi wrth eu godineb, nac oddi wrth eu lladrad.

P E N. X.

b Pen. 6. 4 A dywedwyd wrthynt, b na wnaent niweid i lawellit y ddaear, nac i ddim gwyrddlas, nac i un pren; ond yn unig i'r dynion oedd heb e fel Duw yn eu talcennau.

1 Angel cryf cadarn yn ymddangos, a llyfr agored yn ei law: 6 ac yn tyngu i'r brwn fydd yn byw yn dragywydd, na bydd amfer mwy. 9 Gorchymyn i Ioan gymmeryd y llyfr, a'i fwytta.

A C mi a welais angel cryf arall yn digyn o'r nef, wedi ei wisgo â chwm-mwl: ac enfys oedd ar ei ben, a a'i wyneb ydoedd fel yr haul, b a'i draed fel colofnau o dân:

96.

a Mt. 17.

2.

b Pen. 1.

15.

5 A rhoddwyd iddynt na laddent hwynt, ond bod iddynt eu blino hwy bwm mis: ac y byddai eu gofid hwy fel gofid oddi wrth ysgorpion, pan ddartyddai iddi frathu dyn.

d Job 3. 6 Ac yn y dyddiau hynny d y cais dynion farwolaeth, ac ni's cant; ac a chwen-nychant farw, a marwolaeth a gilia oddi wrthynt.

e Joël 2. 4. 7 A e dull y locustiaid oedd debyg i feirch wedi eu parottoi i ryfel; ac yr oedd ar eu pennau megis coronau yn debyg i aur, a'u hwynebau fel wynebau dynion.

f Joël 1. 6. 8 A gwallt oedd ganddynt fel gwallt gwragedd, i a'u dannedd oedd fel dannedd llewod.

9 Ac yr oedd ganddynt lurigau fel llurigau haiarn; a llais eu hadenydd oedd fel llais cerbydau llawer o feirch yn rhedeg i ryfel.

10 Ac yr oedd ganddynt gynffonnau tebyg i'gorpionau, ac yr oedd colynnau yn eu cynffonnau hwy: a'u gallu oedd i ddrygu dynion bwm mis.

11 Ac yr oedd ganddynt frenhin arnynt, sef e angel y pydew diwaelod: a'i enw ef yn Hebraeg ydwr Abaddon, ac yn Roeg y mae iddo enw t Apolygon.

12 h Un wae a aeth heibio; wele, y mae yn dyfod etto ddwy wae ar ol hyn.

13 A'r chweched angel a udganodd; ac mi a glywais lef allan o bedwar corn yr allor aur, yr hon fydd ger bron Duw,

14 Yn dywedyd wrth y chweched angel, yr hwn oedd a'r udgorn ganddo, Gollwng yn rhydd y pedwar angel fydd yn rhwym yn yr afon fawr Euphrates.

15 A gollyngwyd y pedwar angel, y rhai oedd wedi eu parottoi t erbyn'awr, a diwrnod, a mis, a blwyddyn, fel y lladdent y traian o'r dynion.

16 A i rhifedi y llu o wŷr meirch oedd ddwy fyrddiwn o fyrddiynau: ac mi a glywais eu rhifedi hwynt.

17 Ac fel hyn y gwelais i y meirch yn y weledigaeth, a'r rhai oedd yn eistedd arnynt, a chanddynt lurigau tanllyd, ac o liw hyacinth a brwmstan: a phennau'r meirch oedd fel pennau llewod; ac yr oedd yn myned allan o'u safnau, dân, a mwg, a brwmstan.

18 Gan y tri hyn y t llâs traian y dynion, gan y tân, a chan y mwg, a chan y brwmstan, oedd yn dyfod allan o'u safnau hwynt.

19 Canys eu gallu hwy fydd yn eu safn, ac yn eu cynffonnau: canys eu cynffonnau oedd debyg i feirph, a phennau ganddynt; ac a'r rhai hynny y maent yn drygu.

20 A'r dynion eraill, y rhai ni laddwyd gan y plâu hyn, nid edifarhafant oddi wrth weithredoedd eu dwylaw eu hun, fel nad addolent k gythreuliaid, a l delwau aur, ac arian, a phres, a main, a phreniau, y rhai ni allant na gweled, na chlywed, na rhodio:

21 Ac nid edifarhafant oddi wrth eu llof-

2 Ac yr oedd ganddo yn ei law llyfr bychan wedi ei agoryd. Ac efe a ofododd ei droed dehau ar y môr, a'i afwy ar y tir;

3 Ac a lefodd â llef t uchel, fel y rhua t fawr. llew: ac wedi iddo lefain, y faith daran a lasarafant eu llefau hwythau.

4 Ac wedi darfod i'r faith daran lasaru eu llefau, yr oeddwn ar fedr ysgrifenu: ac mi a glywais lef o'r nef yn dywedyd wrthyf, e Selia y pethau a lasarodd y faith daran, ac na'igrifena hwynt.

5 A'r angel yr hwn a welais yn sefyll ar y môr, ac ar y tir, d a gododd ei law i'r nef,

6 Ac a dyngodd i'r hwn fydd yn byw yn oes oesoedd, yr hwn a greodd y nef a'r pethau fydd ynddi, a'r ddaear a'r pethau fydd ynddi, a'r môr a'r pethau fydd ynddo, na byddai amfer mwyach:

7 Ond e yn nyddiau llef y feithfed angel, pan ddechreuo efe udganu, gorphenir dirgelwch Duw, fel y mynegodd efe i'w wafanaethwŷr y prophwydi.

8 A'r f llef a glywais o'r nef, a lasarodd drachefn wrthyf, ac a ddywedodd, Dos, cymmer y llyfr bychan fydd wedi ei agoryd yn llaw'r angel yr hwn fydd yn sefyll ar y môr, ac ar y tir.

9 Ac mi a aethum at yr angel, gan ddywedyd wrtho, Moes i mi y llyfr bychan. Ac efe a ddywedodd wrthyf, e Cymmer, a bwytta ef yn llwyr: ac efe a chwerwa dy fol di, eithr yn dy enau y bydd yn felys fel mel.

10 Ac mi a gymmerais y llyfr bychan o law'r angel, ac a'i bwytteais ef: ac yr oedd efe yn fy ngenau megis mel yn felys: ac wedi i mi ei fwytta ef, fy mol a aeth yn chwerw.

11 Ac efe a ddywedodd wrthyf, Rhaid i ti drachefn brophwydo i bobloedd, a chenhedloedd, t ac ieithioedd, a brenhin-oedd lawer.

P E N. XI.

3 Y ddau dyf yn prophwydo 6 bod gan-tynt awdurdod i gau'r nef, rbag iddi wlarwis: 7 yr ymladd y bwytsfil yn eu berbyn, ac y lladd bwynt; 8 bwytsbau yn gorwedd heb eu claddu, 11 ac ar ol tri-diau a banner yn adgyfodi. 14 Yr ail wae yn myned beibio. 15 Y feithfed udgorn yn canu.

A Rhoddwyd i mi a gorsen debyg i wia-len. A'r angel a safodd, gan ddywedyd, Cyfod, a mesura deml Dduw, a'r allor, a'r rhai sy yn addoli ynddi.

2 Ond y cyntedd fydd o'r tu allan i'r deml, t bwrw allan, ac na fesura ef: t Neu, oblegyd efe a roddwyd i'r Cenhedloedd: a'r ddinas sanctaidd a fathrant hwy b ddeufis a deugain.

96.

a Eze.

40. 3. 2.

Zec 2. 1.

2.

t Neu,

gâd allan.

b Pen. 13.

5.

3 Ac

† i'm dau 3 Ac mi a roddaf † allu i'm dau dyf, a
dyf fel
y pro-
phwyd-
ant.
c Pen. 12.
6.
d Jer. 11.
16.
Zec. 4. 3.
11, 14.

4 Y rhai hyn yw d y ddwy olew-wydd, a'r ddau ganhwylbren fydd yn sefyll ger bron Duw'r ddaear.

5 Ac os ewyllyfia neb wneuthur niweid iddynt, y mae tân yn myned allan o'u genau hwy, ac yn difetha eu gelynyon: ac os ewyllyfia neb eu drygu hwynt, fel hyn y mae'n rhaid ei ladd ef.

6 e Y mae gan y rhai hyn awdurdod i gau y nef, fel na wlawio hi yn nyddiau eu prophwydoliaeth hwynt: ac f awdurdod fydd ganddynt ar y dyfroedd, i'w troi hwynt yn waed, ac i daro'r ddaear â phob pla, cyn fynyched ag y mynnont.

7 A phan ddarfyddo iddynt orphen eu tyftiolaeth, g y bwyffil, yr hwn fydd yn dyfod allan o'r pwll diwaelod, h a ryfela â hwynt, ac a'u gorchfyga hwynt, ac a'u lladd hwynt.

8 A'u cyrph hwynt a orwedd ar heolydd i y ddinas fawr, yr hon yn ysprydol a elwir Sodoma a'r Aipht; lle hefyd y croes-hoel- iwyd ein Harglwydd ni.

9 A'r rhai o'r bobloedd, a'r llwythau, a'r † ieithioedd, a'r cenhedloedd, a welant eu cyrph hwynt dridiau a hanner, ac ni oddefant roi eu cyrph hwy mewn beddau.

10 A'r rhai fydd yn trigo ar y ddaear a lawenychant o'u plegyd, ac a ymhyfydant, ac a onfiant roddion i'w gilydd; oblegyd y ddau brophwyd hyn oedd yn poeni y rhai oedd yn trigo ar y ddaear.

11 Ac ar ol tridiau a hanner, Yspryd bywyd oddi wrth Dduw a aeth i mewn iddynt hwy: a hwy a safafant ar eu traed; ac ofn mawr a fyrrhiodd ar y rhai a'u gwelodd hwynt.

† fawr. 12 A hwy a glywsant lef † uchel o'r nef yn dywedyd wrthynt, Deuwch i fynu yma. A hwy a aethant i fynu i'r nef mewn cwmwl; a'u gelynyon a edrychafant arnynt.

13 Ac yn yr awr honno y bu daear-gryn mawr, a degfed ran y ddinas a fyrrhiodd; a lladdwyd yn y ddaear-gryn faith mil o † wŷr: a'r lleill a ddychrynafant, ac a roddafant ogoniant i Dduw'r nef.

† Gr. enwau gwyr. 14 k Yr ail wae a aeth heibio; wele, y

mae y drydedd wae yn dyfod ar frys.

15 A'r l feithfed angel a udganodd; a bu llefau † uchel yn y nef, yn dywedyd, m Aeth teyrnafoedd y byd yn ciddo ein Harglwydd ni, a'i Grist ef; ac efe a deyrnafa yn oes oesoedd.

16 A'r n pedwar henuriad ar hugain, y rhai oedd ger bron Duw yn eistedd ar eu gorfedd-feingciau, a fyrrhiodd ar eu hwynebau, ac a addolafant Dduw,

17 Gan ddywedyd, Yr ydym yn diolch i ti, O Arglwydd Dduw Holl-alluog, o yr hwn wyt, a'r hwn oedit, a'r hwn wyt yn dyfod; oblegyd ti a gymmeraist dy allu mawr, ac a deyrnfaist.

18 A'r cenhedloedd a ddigafant; a daeth dy ddig di, † a'r amfer i farnu'r meirw, ac i roi gwobr i'w wasanaethwŷr y prophwyd, ac i'r faint, ac i'r rhai fydd yn ofni dy enw, fychain a mawrion; ac i † ddifetha y rhai fydd yn † difetha'r ddaear.

19 Ac agorwyd p teml Dduw yn y nef; a gwelwyd arch ei gyfammod ef yn ei

deml ef: a q bu mell, a llefau, a tharanau, a daear-gryn, a r chenllysg mawr.

P E N. XII.

1 Gwraig wedi ei gwisgo a'r baul yn trafaelu ar ei thym i esgor. 4 Y ddraig fawr goch yn sefyll o'i blaen bi i ddifa ei phlentyn bi. 6 Wedi iddi esgor, y mae bi yn cilio i'r diffiethwch. 7 Micael a'i angylion yn ymladd a'r ddraig, ac yn myned yn drecb nâ bi. 13 Y ddraig, wedi ei thafu i'r ddaear, yn erlid y wraig.

† A Rhyfeddod mawr a welwyd yn y 96. nef; gwraig wedi ei gwisgo a'r † ac a haul, a'r lleuad dan ei thraed, ac ar ei wydd. phen goron o ddeuddeg seren:

2 A hi yn feichiog, a lefodd, gan fod mewn gwewŷr, a gofid i esgor.

3 A gwelwyd † rhyfeddod arall yn y † ar- nef; ac wele, ddraig goch fawr, â a faith ben iddi, a deg corn; ac ar ei phennau 1. faith goron.

4 A'i chynffon hi a dynnodd draian fer y nef, ac a'u bwriodd hwynt i'r ddaear. A'r ddraig a safodd ger bron y wraig yr hon ydoedd yn barod i esgor, i ddifa ei phlentyn hi pan esgorai hi arno.

5 A hi a esgorodd ar fab gwryw, b yr b Sal. 2 hwn oedd i fugeilio yr holl genhedloedd Pen. 2. 2 â gwialen haiarn: a'i phlentyn hi a gym- a 19. 15 merwyd i fynu at Dduw, ac at ei orfedd- fainge ef.

6 e A'r wraig a ffodd i'r diffiethwch, lle e Adn. 14 mae ganddi le wedi ei barottôi gan Dduw, fel y porthent hi yno d fil a deucant a thru- d Pen. 10 gain o ddyddiau.

7 A bu rhyfel yn y nef; e Micael a'i angylion a ryfelafant yn erbyn y ddraig, a'r ddraig a ryfelodd a'i hangylion hi- 12. 1. thau, Judas 9.

8 Ac ni orfuant; a'u lle hwynt ni's cafwyd mwyach yn y nef.

9 A bwriwyd allan f y ddraig fawr, f Luc 10. g yr hen farph, yr hon a elwir Diafol 18. a Satan, yr hwn fydd yn twyllo'r holl Ioan 12. fydd: efe a fwriwyd allan i'r ddaear, a'i 31. angylion a fwriwyd allan gyd ag ef. g Gen. 1. 4.

10 Ac mi a glywais lef † uchel yn dy- Pen. 20. wedyd yn y nef, h Yr awrhon y daeth iach- † fawr. awdwriaeth, a nerth, a theyrnas ein Duw h Pen. 15. a 19. ni, a gallu ei Grist ef: canys cyhuddwr 1. ein brodyr ni a fwriwyd i'r llawr, i yr i Job 1. hwn oedd yn eu cyhuddo hwy ger bron a 2. 5. ein Duw ni ddydd a nos. Zec. 3. 21.

11 A k hwy a'i gorchfygafant ef trwy k Elay 9. waed yr Oen, a thrwy air eu tyftiolaeth 9. Rhuf. 8. hwynt; ac ni charafant eu heinioes hyd 33, 34. angau. a 16. 20.

12 O herwydd hyn l llawenhêwch, y 1 Sal. 9. nefoedd, a'r rhai ydych yn trigo ynddynt. 11. Gwae y rhai fydd yn trigo ar y ddaear, a'r Elay 49. môr: canys diafol a ddifgynodd atoch 13. Pen. 18. chwi, a chanddo lid mawr, o herwydd ei 20. fod yn gwybod nad oes iddo ond ychydig amfer.

13 A phan welodd y ddraig ei bwrw i'r ddaear, hi a erlidiodd y wraig a esgorafai ar y mab.

14 A rhoddwyd i'r wraig ddwy o aden- m Adn. ydd eryr mawr, m fel yr ehedai hi i'r n Dan. 25. a 1. diffiethwch, i'w lle ei hun: lle yr ydys yn ei maethu hi yno n dros amfer, ac am- 7. Adn. 6. feroedd, a hanner amfer, oddi wrth wyneb 3. 3. y farph. o Elay 19.

15 A'r farph o a fwriodd allan o'i safn, ar

† Neu, ac amfer y meirw igael eu barnu. † lygru. † llygru. p Pen. 15. 5, 8.

o Pen. 1. 4.

† Neu, ac amfer y meirw igael eu barnu. † lygru. † llygru. p Pen. 15. 5, 8.

q Pen. 18. r Pen. 21.

96.

† ar- 1.

a Pen. 1.

b Sal. 2.

Pen. 2. 2.

a 19. 15.

d Adn. 14.

d Pen. 10.

3. Adn. 14.

e Dan. 11.

13, 21. 1.

12. 1. Judas 9.

f Luc 10.

18. Ioan 12.

31. g Gen. 1.

1, 4. Pen. 20.

† fawr. h Pen. 15.

15. a 19.

1. i Job 1.

a 2. 5. Zec. 3.

21. k Elay 9.

9. Rhuf. 8.

33, 34. a 16. 20.

11. l Sal. 9.

11. Elay 49.

13. Pen. 18.

20. m Adn. 25.

n Dan. 25. a 1.

7. Adn. 6.

3. 3. o Elay 19.

19. ar

ar ol y wraig, ddwfr megis afon, fel y gwnai ei dwyn hi ymaith gyd â'r afon.

16 A'r ddaear a gynnorthwydd y wraig; a'r ddaear a agorodd ei genau, ac a lyngcodd yr afon, yr hon a fwriodd y ddraig allan o'i safn.

17 A llidiodd y ddraig wrth y wraig, ac a aeth i wneuthur rhyfel † â'r lleill o'i had hi, y rhai fydd yn cadw gorchymynion Duw, ac fydd p â thystiolaeth Iesu Grist ganddynt.

P E N. XIII.

1 Bwyfifl yn cyfodi allan o'r môr, â saith ben gantbo, a deg corn; i'r bwn y mae y ddraig yn rhoddi ei gallu. 11 Bwyfifl arall yn dyfod i synu allan o'r ddaear; 14 ac yn peri gwnethur delw y bwyfifl cyntaf; 15 ac yn peri i ddynion ei addoli ef, 16 a derbyn ei nôd ef.

96. A C mi a sefais ar dywod y môr; ac a welais, a bwyfifl yn codi o'r môr, b a chanddo saith ben, a deg corn; ac ar ei gyrn ddeg coron, ac ar ei bennau † enw cabledd.

2 A'r bwyfifl a welais i coedd debyg i lewopard, a'i draed fel traed arth, a'i safn fel safn llew; d a'r ddraig a roddodd iddo ef ei gallu, a'i gorfedd-faingc, ac awdurdod mawr.

3 Ac mi a welais un o'i bennau ef megis wedi ei † ladd yn farw; a'i friw marwol ef a iachawyd: e a'r holl ddaear a ryfeddodd ar ol y bwyfifl.

4 A hwy a addolasant y ddraig yr hon a roes allu i'r bwyfifl: ac a addolasant y bwyfifl, gan ddywedyd, f Pwy fydd debyg i'r bwyfifl? pwy a ddichon rytela ag ei?

5 A rhoddwyd iddo ef g enau yn llafaru pethau mawrion, a chabledd; a rhoddwyd iddo awdurdod i † weithio h ddau fis a deugain.

6 Ac efe a agorodd ei enau mewn cabledd yn erbyn Duw, i gablu ei enw ef, a'i dabernacl, a'r rhai fy yn trigo yn y nef.

7 A rhoddwyd iddo i wneuthur rhyfel â'r faint, a'u gorchfygu hwynt: a rhoddwyd iddo awdurdod ar bob llwyth, † ac iaith, a chenedl.

8 A holl drigolion y ddaear a'i haddolant ef, k y rhai nid yw eu henwau yn yfgrifenedig yn llyfr bywyd yr Oen yr hwn a laddwyd i er dechreuad y byd.

9 m Od oes gan neb glust, gwrandawed.

10 n Os yw neb yn † tywys i gaethiwed, † efe a † i gaethiwed. o Os yw neb yn lladd â chleddyf, rhaid yw ei ladd yntau â chleddyf. p Dyma amynedd a ffydd y faint.

11 Ac mi a welais fwyfifl arall q yn codi o'r ddaear; ac yr oedd ganddo ddau gorn tebyg i oen, a llafaru yr oedd fel draig.

12 A holl allu y bwyfifl cyntaf y mae efe yn ei wneuthur ger ei fron ef, ac yn peri i'r ddaear, ac i'r rhai fy yn trigo ynddi, addoli y bwyfifl cyntaf, r yr hwn yr iachawyd ei glwyf marwol.

13 Ac s y mae efe yn gwneuthur † rhyfeddodau mawrion, hyd onid yw yn peri i dân ddisgyn o'r nef i'r ddaear, yngolwg dynion;

14 Ac t y mae efe yn twyllo y rhai fy yn

trigo ar y ddaear, uwy † y rhyfeddodau y † yr ar-rhai a roddwyd iddo ef eu gwneuthur ger wyddion. bron y bwyfifl; gan ddywedyd wrth drigolion y ddaear, am iddynt wneuthur delw i'r bwyfifl yr hwn a gafodd friw gan gleddyf, ac a fu fyw.

15 A chaniattawyd iddo ef rodidi † anadl † einioes. i ddelw y bwyfifl, fel y llafarai delw y bwyfifl hefyd, ac y parai gael o'r sawl nid addolent ddelw y bwyfifl, eu lladd.

16 Ac y mae yn peri i bawb, fychain a mawrion, cyfoethogion a thlodion, rhyddion a chaethion, † dderbyn nôd ar eu llaw † rodidi. ddehau, neu ar eu talcennau:

17 Ac na allai neb na phrynu na gwerthu, ond yr hwn a fyddai ganddo nôd, neu u enw y bwyfifl, neu rifedi ei enw ef. u Pen. 14.

18 x Yma y mae doethineb. Yr hwn x Pen. 17. fydd ganddo ddeall, bwried y rifedi y bwyfifl: canys rhifedi dyn ydyw; a'i y Pen. 15. rifedi ef yw, Chwe chant a thrugain a chwech.

P E N. XIV.

1 Tra'r oedd yr Oen yn sefyll ar fynydd Sion gyd â'i fintai, 6 angel yn pregethu'r efengyl. 8 Cwmp Babilon. 15 Cynbauaf y byd, a dodiad y crymman i merwn. 20 Gwin-gynbauaf, a gwin-wryf digofaint Duw.

A C mi a edrychais; ac wele, Oen yn 96. sefyll ar fynydd Sion, a chyd ag ef a bedair mil a saith-ugeinmil, a chanddynt a Pen. 22. enw ei Dad ef yn yfgrifenedig yn eu tal-cennau.

2 Ac mi a glywais lef o'r nef, b fel llef b Pen. 1. dyfroedd lawer, ac fel llef taran fawr: ac 15. a 19. mi a glywais lef c telynorion yn canu ar eu c Pen. 5. telynnau:

3 A d hwy a ganasant megis caniad ne- d Pen. 5. wydd ger bron yr orfodd-faingc, a cher 9. a 15. 3. bron y pedwar anifail, a'r henuriaid: ac ni allodd neb ddyfgu y gân, ond y pedair mil a'r saith-ugeinmil, y rhai a brynwyd oddi ar y ddaear.

4 Y rhai hyn yw y rhai ni halogwyd † â † gyl â gwragedd: e canys gwryfyon ydynt. Y e 2 Cor. 11. 2. rhai hyn yw y rhai f sy'n dilyn yr Oen pa f Pen. 7. le bynnag yr elo. Y rhai hyn g a brynwyd 4. a 17. 14. oddi wrth ddynion, h yn flaen-ffrwyth i g Pen. 5. Dduw, ac i'r Oen.

5 Ac i yn eu genau ni chaed twyll: can- h Iago 1. nys k difai ydynt ger bron gorfedd-faingc 18. Duw. i Sal. 32. 2.

6 Ac mi a welais angel arall yn ehedeg ynghanol y nef, a'r efengyl dragywyddol 13. ganddo, i efangylu i'r rhai fy yn trigo ar y k Eph. 5. ddaear, ac i bob cenedl, a llwyth, † ac iaith, 27. a phobl; r a tha- fod.

7 Gan ddywedyd â llef † uchel, Ofnwech † sawr. Dduw, a rhoddwch iddo ogoniant; oblegyd daeth awr ei farn ef: ac l addolwch yr i Neh. 9. hwn a wnaeth y nef, a'r ddaear, a'r môr, 6. Sal. 146. 5. 6. a'r ffynhonnau dyfroedd. Ad. 14. 15. a 17.

8 Ac angel arall a ddilynodd, gan ddy- 24. wedyd, m Syrthiodd, syrthiodd Babilon, n y ddinas fawr honno; oblegyd hi a ddi- m Ely 21. 9. ododd yr holl genhedloedd â gwin llid ei godineb. Jer. 51. 8. Pen. 18. 2.

9 A'r trydydd angel a'u ddilynodd hwynt, n Pen. 11. gan ddywedyd â llef † uchel, Os addola 8. a 16. neb y bwyfifl, a'i ddelw ef, a derbyn ei 15. a 17. nôd ef yn ei dalcen, neu yn ei law; 5. a 18. 10 Hwnnw befyd o a yf o win digofaint 10. 21. Duw, yr hwn yn ddigymmysg a dywallt- † sawr. 0 Sal. 75. 6. Pen. 18. 6.

8. Ely 51. 17. Jer. 25. 15. p Pen. 18. 6. wyd

q Pen. 16. wyd yn q phiol ei lid ef; ac t efe a boenir
19. mew'n s tan a brwmstan yngolwg yr ang-
r Pen. 20. ylion sanctaidd, ac yngolwg yr Oen:

10. 11 A t mwg eu poenedigaeth hwy fydd
s Pen. 19. yn myned i fynu yn oes oesoedd: ac nid
20. ydynt hwy yn cael gorphwysdra ddydd na
t Eflay 34. nos, y rhai fydd yn addoli y bwystil â'i
10. ddelw ef, ac os yw neb yn derbyn nôd ei
Pen. 19. enw ef.

u Pen. 13. 12 Yma y mae amynedd y faint: yma
10. y mae y rhai fy yn cadw gorchymynion
Duw, a fydd Iesu.

13 Ac mi a glywais lef o'r nef, yn dy-
wedyd wrthyf, Ysgrifena, Gwyn eu byd
x i Cor. y meirw y rhai x fy yn marw yn yr Ar-
15. 18. glwydd, o hyn allan, medd yr Ysryd, fel
1 Thef. 4. y gorphwysfont oddi wrth eu llaiur; a'u
17. gweithredoedd fy t yn eu canlyn hwynt.

14 Ac mi a edrychais; ac wele gwm-
mwl gwyn; ac ar y cwmml un yn eif-
tedd y tebyg i Fab y dyn, a chanddo ar
y Pen. 1. ei ben goron o aur, ac yn ei law grym-
13. man llym.

15 Ac angel arall a ddaeth allan o'r deml.
† sawr. gan lefain â llef t uchel wrth yr hwn oedd
z Joël 3. yn eistedd ar y cwmml, z Bwrw dy grym-
13. man i mewn, a t meda: canys daeth yr
Mat. 13. amfer i ti i t fedi; oblegyd t addfedodd
39. cynhauaf y ddaear.

16 A'r hwn oedd yn eistedd ar y cwm-
† chyn- mwl a fwriodd ei grymman ar y ddaear;
bauaf. a'r ddaear a fedwyd.
† gynbau-
afu.
† fychodd.

17 Ac angel arall a ddaeth allan o'r deml
fydd yn y nef, a chanddo yntau hefyd
grymman llym.

18 Ac angel arall a ddaeth allan oddi
wrth yr allor, yr hwn oedd â gallu gan-
† sawr. ddo ar y tân; ac a lefodd â bloedd t uchel
ar yr hwn oedd â'r crymman llym ganddo,
gan ddywedyd, Bwrw i mewn dy grym-
man llym, a chafgl ganghennau gwinwydden
y ddaear; oblegyd addfedodd ei grawn
hi.

19 A'r angel a fwriodd ei grymman ar
y ddaear, ac a gafglodd winwydden y
a Pen. 19. ddaear, ac a'i bwriodd i a gerwyn fawr
15. digofaint Duw.

20 A'r b gerwyn a fathrwyd o'r tu allan
b Eflay 63. i'r ddinas; a gwaed a ddaeth allan o'r ger-
3. wyn, hyd at ffrwynau y meirch, ar hŷd mil
Galar. 1. a chwe chant o fta dau.

P E N. XV.

1 Y saith angel a'r saith bla diweddas.
3 Caniad y rhai a orchfygant y bwystil.
7 Y saith phiol yn llawn o ddigofaint
Duw.

96.

AC mi a welais arwydd arall yn y nef,
a mawr a rhyfeddol; saith angel a
chanddynt y saith bla diweddas: oblegyd
ynddynt hwy y cyflawnwyd lliid Duw.

2 Ac mi a welais megis a môr o wydr,
a Pen. 4. wedi ei gymmysgu â than; a'r rhai oedd
6. a 21. yn cael y maes ar y bwystil, ac ar ei
b Pen. 5. ddelw ef, ac ar ei nôd ef, ac ar risedi ei
8. a 14. 2. enw ef, yn sefyll ar y môr gwydr, b a the-
c Eclod. lynau Duw ganddynt.

3 A chanu y maent e gân Moses gwaf-
e Sal. 145. anaethwr Duw, a chân yr Oen; gan ddy-
17. wedyd, d Mawr a rhyfedd yw dy weith-
Pen. 16. 7. redoedd, O Arglwydd Dduw Holl-alluog;
† cembedi- cedd, neu, e cyfiawn a chywir yw dy ffyrdd di, Bre-
cebedd. nhin t y faint.

4 Pwy na'th ofna di, O Arglwydd, ac
15. 14. 15. ni ogonedda dy enw? oblegyd tydi yn

unig wyt sanctaidd: oblegyd g yr holl ge- g Eflay
nhedloedd a ddeuant ac a addolant ger 23.
dy fron di; oblegyd dy farnau di a eglur-
wyd.

5 Ac ar ol hyn mi a edrychais; ac wele,
yr ydoedd h teml pabell y dystiolaeth yn h Pen. 19.
y nef yn agored: 19. Edrych

6 A daeth y saith angel, y rhai yr oedd
y saith bla ganddynt, allan o'r deml, wedi
eu gwisgo mewn fliain pur a disglaïr, a
i gwegysu eu dwyfronnau â gwegysau
aur.

7 Ac un o'r pedwar anifail a roddodd
i'r saith angel saith phiol aur, yn llawn o
ddigofaint Duw, yr hwn fydd yn byw yn
oes oesoedd.

8 A llanwyd k y deml o fŵg oddi wrth k Eclod.
ogoniant Duw, ac oddi wrth ei nerth ef: 40 34-
ac ni allai neb fyned i mewn i'r deml, nes 1 Bren. 1
darfod cyflawni saith bla y saith angel. Eflay 6-4

P E N. XVI.

1 Yr angylion yn tyzwallt allan eu phiolaidiau
digofaint. 6 Y plaau yn canlyn ar hyn.
15 Crist yn dyfod fel lleidr. Gwyn eu byd
y rhai a wylant.

AC mi a glywais lef t uchel allan o'r 96.
deml, yn dywedyd wrth y saith angel, t sawr.
Ewch ymaith, a thywelltwch phiolau dig-
ofaint Duw ar y ddaear.

2 A'r cyntaf a aeth, ac a dywalltodd ei
phiol ar y ddaear; a a bu cornwyd drwg
a blin ar y dynion b oedd â nôd y bwyst-
fil arnynt, a'r rhai c a addolasent ei ddelw
ef.

3 A'r ail angel a dywalltodd ei phiol
ar y môr; ac d efe a aeth fel gwaed dyn d Eclod.
marw: a phob enaid byw a fu farw yn y 7 17; 20
môr.

4 A'r trydydd angel a dywalltodd ei
phiol ar yr afonydd ac ar y ffynhonnau
dyfroedd; a hwy a aethant yn waed.

5 Ac mi a glywais angel y dyfroedd yn
dywedyd, Cyfiawn, O Arglwydd, ydwynt
ti, e yr hwn wyt, a'r hwn oedditi, t a'r e Pen. 1
hwn a fyddi; oblegyd barnu o honot y 4, 8 a 9
pethau hyn. 8 a 11

6 Oblegyd f gwaed faint a phrophwydi
a dywalltasant hwy, a gwaed a roddaist
iddynt i'w yfed; canys y maent yn ei
haeddu.

7 Ac mi a glywais un arall allan o'r
allor yn dywedyd, Ie, g Arglwydd Dduw g Pen. 19
Holl-alluog, cywir a chyfiawn yw dy farn-
au di.

8 A'r pedwerydd angel a dywalltodd ei
phiol ar yr haul; a gallu a roed iddo i
boethi dynion â than.

9 A t phoethwyd y dynion â gwres t llofr-
mawr; a h hwy a gablasant enw Duw, yr 20.
hwn fydd ag awdurdod ganddo ar y plaau
hyn: ac nid edifarhasant, i roi gogoniant
iddo ef.

10 A'r pumed angel a dywalltodd ei
phiol ar orfedd-faingc y bwystil; a'i
deyrnas ef a aeth yn dywyll: a hwy a
gnoisant eu tafodau gan ofid,

11 Ac i a gablasant Dduw y nef, o her-
wydd eu poenau, ac o herwydd eu corn-
wydydd; ac nid edifarhasant oddi wrth
eu gweithredoedd.

12 A'r chweched angel a dywalltodd ei
phiol ar yr afon fawr Euphrates; a k sych-
odd ei dwfr hi, fel y parottôid ffordd bre-
nhinoedd t y dwyrain.

13 Ac mi a welais dri yspryd aflan tebyg
i lyffaint yn dyfod allan o safn l y ddraig, 9.
ac

ac allan o safn y bwystfil, ac allan o enau
m Pen. 19. m y gau-brophwyd.

20. a 20. 14 Canys yspriedion cythreuliaid, n yn
Adn. 14. gwneuthur gwyrthiau, ydynt, y rhai sy'n
a 2 Thef. myned allan at frenhinoedd y ddaear, a'r
n 2. 9. holl fyd, i'w casglu hwy i o ryfel y dydd
Pen. 13. hwnnw, dydd mawr Duw Holl-alluog.

13. a 14. 15 P Wele, yr wyf fi yn dyfod fel lleidr.
20. Gwyn ei fyd yr hwn fydd yn gwylio, ac yn
o Pen. 17. cadw ei ddillad, q fel na rodio yn noeth,
14. a 19. ac iddynt weled ei anharddwch ef.

19. a 20. 16 Ac efe a'u casglodd hwynt ynghyd i
p Mat. 24. le a elwir yn Hebraeg, Armagedon.

45. 17 A'r feithfed angel a dywalltodd ei
Pen. 3. 3. phiol i'r awyr; a daeth llef t uchel allan
q 2 Cor. o deml y nef, oddi wrth yr orsedd-faingc,
5. 3. yn dywedyd, r Darfu.

Pen. 3. 4. 18 Ac a yr oedd lleisiau, a tharanau, a
18. mellst; ac yr oedd daear-gryn mawr, y fath
t fawr. ni bu er pan yw dynion ar y ddaear, cym-
r Pen. 21. maint daear-gryn, ac mor fawr.

6. 19 A t gwnaethpwyd y ddinas fawr yn
a Pen. 4. dair rhan, a dinasoedd y cenhedloedd a
5. a 8. 5. syrthiasant: a Babilon fawr u a ddaeth
a 11. 19. mewn cof ger bron Duw, x i roddi iddi
t Pen. 14. gwppan gwin digofaint ei lid ef.

u Pen. 13. 20 A y phob ynys a ffodd ymaith, ac ni
x Efav 51. chafwyd y mynyddoedd.

23. 21 z A chenlyf mawr, t fel talentau, a
Jer. 25. syrthiasant o'r nef ar ddynion: a a dynion
15. 16. a gablant Dduw am bla'r cenlyf; oble-
Pen. 14. gyd mawr iawn ydoedd eu pla hwynt.

10. y Pen. 6. 14
z Pen. 11. 19
t o bwys talentau. a Adn. 9. 11.

PEN. XVII.

3, 4 Gwraig wedi ei gwisgo â phorphor ac
ysgarlad, a chwppan aur yn ei llaw, yn
eistedd ar y bwystfil; 5 yr hon yw Babilon
fawr, mam pob ffeidd-dra. 9 Deongliad y
faith ben; 12 a'r deg corn. 14 Goruchaf-
iaeth yr Oen. 16 Colpedigaeth y buttain.

96. A Daeth un o'r faith angel oedd â'r
faith phiol ganddynt, ac a ymddi-
ddanodd â mi, gau ddywedyd wrthyf, Ty-
red, mi a ddangosaf i ti farnedigaeth a y
buttain fawr b fydd yn eistedd ar ddyfroedd
lauer;

a Nah. 3. 2 c Gyd â'r hon y putteiniodd brenhin-
4. oedd y ddaear, ac d y meddwyd y rhai sy
Pen. 19. 2. yn trigo ar y ddaear gan win ei phuttein-
b Jer. 51. dra hi.

Adn. 15. 3 Ac efe a'm dygodd i i'r diffeithwch
e Pen. 18. yn yr yspried: ac mi a welais wrraig yn
3. eistedd ar fwyffil o liw ysgarlad, yn llawn
d Jer. 51. o e enwau cabledd, â f faith ben g iddo, a
Pen. 13. deg corn.

Adn. 9. 4 A'r wraig b oedd wedi ei dilladu â
Adn. 12. phorphor ac ysgarlad, ac wedi ei t gwychu
Pen. 18. ag aur, ac â main gwerthfawr, a pherlau,
12. 16. a chanddi gwppan aur yn ei llaw, yn
eoreuro. llawn o ffeidd-dra ac astandid ei phut-
teindra.

1 Thef. 5 Ac ar ei thalcen yr oedd enw wedi ei
7. 'sgrifenu, i DIRGELWCH, B A-
puttein- BILON FAWR, MAM t PUT-
dra. TEINIAID, AFFIEIDD-DRA'R
Pen. 18. DDAEAR.

6 Ac mi a welais k y wraig yn feddw
gan waed y saint, a chan waed merthyron
Iesu: a phan ei gwelais, mi a ryfeddais â
rhyfeddod mawr.

7 A'r angel a ddywedodd wrthyf, Pa-
ham y rhyfeddaist? myfi a ddywedaf i ti
ddirgelwch y wraig, a'r bwystfil fydd yn

ei dwyn hi, yr hwn sy â'r faith ben ganddo,
a'r deg corn.

8 Y bwystfil a welaisf, a fu, ac nid yw;
a l bydd iddo ddyfod i synu o'r pydew heb
waelod, a m myned i ddistryw: a n rhy-
feddu a wna y rhai sy yn trigo ar y ddaear
(o y rhai ni 'sgrifenydd eu henwau yn
llyfr y bywyd er feiliad y byd) pan welont
y bwystfil, yr hwn a fu, ac nid yw, t er
ei fod.

9 P Dyma'r meddwl fydd â doethineb
ganddo. q Y faith ben, faith synydd yd-
ynt, lle mae'r wraig yn eistedd arnynt.

10 Ac y t mae faith frenhin: pump a
gwympasant, ac un fydd, a'r llall ni ddaeth
etto; a phan ddél, rhaid iddo aros ychy-
dig.

11 A'r bwystfil, yr hwn oedd, ac nid
ydyw, yntau yw'r wythfed, ac o'r faith
y mae, ac i ddistryw y mae yn myned.

12 r A'r deg corn a welaisf, deg bre-
nhin ydynt, y rhai ni dderbyniasant fre-
nhiniaeth etto; eithr awdurdod fel bre-
nhinoedd, un awr, y maent yn ei dderbyn
gyd â'r bwystfil.

13 Yr un meddwl fydd i'r rhai hyn, a
bwy a roddant eu nerth a'u hawdurdod
i'r bwystfil.

14 s Y rhai hyn a ryfelant â'r Oen, a'r
Oen a'u gorchfyga hwynt: oblegyd t Ar-
glwydd arglwyddi ydyw, a Brenhin bre-
nhinoedd; a'r rhai sy gyd ag ef, fydd alw-
edig, ac etholedig a ffyddlon.

15 Ac efe a ddywedodd wrthyf, u Y
dyfroedd a welaisf, lle mae'r buttain yn
eistedd, pobloedd a thorfeidd ydynt, a
chenhedloedd t ac ieithoedd.

16 A'r deg corn a welaisf ar y bwystfil,
y rhai hyn a gasant y buttain, ac a'i gwnant
hi yn unig ac yn noeth, a'i chnawd hi a
fwyttant hiwy, ac x a'i llosgant hi â thân.

17 Canys Duw a roddodd yn eu calon-
nau hwynt wneuthur ei ewyllys ef, a
gwneuthur yr un ewyllys, a rhoddi eu
teyrnas i'r bwystfil, hyd oni chyflawnr
geiriau Duw.

18 A'r wraig a welaisf, y yw y ddinas y
fawr, fydd yn teyrnasu ar frenhinoedd y
ddaear.

PEN. XVIII.

2 Cwmp Babilon: 4 gorchymyn pobl Dduw
i gilio allan o boni bi: 9 brenhinoedd y
ddaear, 11 gyd â'r marchantawyr, a'r llong-
wyr, yn darwng ganddynt drosti bi: 20 y
saint yn llawenyachu, o achos barn Duw
arni bi.

96. A C ar ol y pethau hyn mi a welais
angel arall yn dyfod i wared o'r nef,
ag awdurdod mawr ganddo; a'r ddaear a
oleuwyd gan ei ogoniant ef.

2 Ac efe a lefodd yn groch â llef t uchel, t fawr.
gan ddywedyd, a Syrthiodd, syrthiodd Ba-
bilon fawr honno, ac b aeth yn drigfa
cythreuliaid, ac yn gadwriaeth pob yspried
afian, ac e yn gadwriaeth pob aderyn afian
ac atgas.

3 Oblegyd yr holl genhedloedd d a yf-
asant o win digofaint ei godineb hi, a bre-
nhinoedd y ddaear a butteiniasant gyd â hi,
a marchantawyr y ddaear a gyfoethogwyd
gan t amllder ei moethau hi.

4 Ac mi a glywais lef arall o'r nef yn
dywedyd, e Deuwch allan o honi hi, fy

t nerth. e Efav 43. 20. a 52. 11. Jer. 50. 8. a 51. 6, 45.
2 Cor. 6. 17.

mhobli, fel na byddoch gyd-gyfrannogion o'i phechodau hi, ac na dderbynioch o'i phlaau hi.

5 Oblegyd ei phechodau hi a gyrhaeddafant hyd y nef, a f Duw a gofiodd ei hanwireddau hi.

6 g Telwch iddi fel y talodd hithau i chwi, a dyblwch iddi y dau cymmaint yn ol ei gweithredoedd: h yn y cwppan a lanwodd hi, llenwch iddi yn ddau-ddyblyg.

7 Cymmaint ag yr ymogoneddodd hi, ac y bu mewn moethau, y cymmaint arall rhoddwch iddi o t ofid a galar: oblegyd y mae hi yn dywedyd yn ei chalon, Yr wyf yn eistedd yn i frenhines; a gweddwnid ydwyf, a galar ni's gwelaf ddim.

8 Am hynny yn un dydd y daw ei phlaau hi, sef marwolaeth, a galar, a newyn; a k hi a lwyr-losgir â than: oblegyd cryf yw yr Arglwydd Dduw, yr hwn fydd yn ei barnu hi.

9 Ac wylo am dani, a galaru drosti, a l Ezec. 26. wna l brenhinoedd y ddaear, y rhai a butteiniafant, ac a fuant fyw yn foethus Pen. 17. 2. Adn. 3. m Adn. 18. 19. 3. hi, a dywedyd, n Gwae, gwae, y ddinas fawr honno, Babilon, y ddinas gadarn! oblegyd mewn un awr y daeth dy farn di.

10 Gan sefyll o hirbell, gan ofn ei t gofid Pen. 19. 3. hi, a dywedyd, n Gwae, gwae, y ddinas fawr honno, Babilon, y ddinas gadarn! oblegyd mewn un awr y daeth dy farn di.

11 A • marchnattawyr y ddaear a wylant ac a alarant drosti; oblegyd nid oes neb mwyach yn prynu eu mariandiaeth hwynt:

12 Mariandiaeth o aur, ac arian, a meini gwerthfawr, a pherlau, a lliain main, a phorphor, a sidan, ac ysgarlad, a phob coed t thynon, a phob llestr o ifori, a phob llestr o goed gwerthfawr iawn, ac o bres, ac o haiarn, ac o faen marmor,

13 A sinamon, a pher-aroglau, ac enaint, a thus, a gwin, ac olew, a pheilliaid, a gwenith, ac yfgrubliaid, a defaid, a meirch, a cherbydau, a t chaeth-weision, ac p eneidiau dynion.

14 A'r aeron a chwennychodd dy enaid, a aethant ymaith oddi wrthyt, a phob peth dainteithiol a gwych a aethant ymaith oddi wrthyt; ac ni chai hwynt ddim mwyach.

15 Marchnattawyr y pethau hyn, y rhai a gyfoethogwyd ganddi, a safant o hirbell oddi wrthi, gan ofn ei t gofid hi, gan wylo a galaru,

16 A dywedyd, Gwae, gwae, y ddinas fawr honno, q yr hon oedd wedi ei gwisgo â lliain main, a phorphor, ac ysgarlad, ac wedi ei t gwychu ag aur, a meini gwerthfawr, a pherlau!

17 Oblegyd mewn un awr yr anrheithiwyd cymmaint cyfoeth. A r phob llonglywydd, a phob cwmpeini mewn llongau, a llongwyr, a chynnifer ag y fydd â'u gwaith ar y môr, a safafant o hirbell,

18 Ac a lefasant, s pan welfant fwg ei llosgiad hi, gan ddywedyd, t Pa ddinas debyg i'r ddinas fawr honno!

19 A u hwy a fwriafant lwch ar eu penau, ac a lefasant, gan wylo a galaru, a dywedyd, Gwae, gwae, y ddinas fawr honno, yn yr hon y cyfoethogodd yr holl rai oedd ganddynt longau ar y môr, t trwy ei chost hi! oblegyd mewn un awr yr anrheithiwyd bi.

20 x Llawenhâ o'i phlegyd hi, y nef, a x E'ay 44. chwi, apostolion sanctaidd a phrophwydi; 23. a 49. oblegyd t y dialodd Duw arni drosoch chwi.

21 Ac angel cadarn a gododd faen megis maen melin mawr, ac a'i bwridd i'r môr, gan ddywedyd, z Fel hyn gyd â rhuthr y teflir Babilon y ddinas fawr, ac ni cheir hi mwyach.

22 A a llais telynion, a cherddorion, a phibyddion, ac udganwyr, ni chlywir ynot mwyach; ac un crefftwr, o ba grefft a bynnag y bo, ni cheir ynot mwyach; a b thrwst maen melin ni chlywir ynot mwyach;

23 A llewyrch canwyll ni welir ynot mwyach; a llais priodas-fab a phriodas-ferch ni chlywir ynot mwyach; oblegyd b dy farchnattawyr di oedd wyr mawr b E'ay 23. y ddaear; oblegyd trwy dy fwyn-gy-faredd di y twyllwyd yr holl genhedloedd.

24 Ac c ynddi y caed gwaed prophwydi c Pen. 17. a saint, a phawb a'r a laddwyd ar y ddaear.

P E N. XIX.

1 Clodferi Duw yn y nefoedd, am farnu y Holl Saint, buttain fawr, a dial gwaed ei saint. 7 P. hyd w. 17. Priodas yr Oen. 10 Yr angel beb fynnu ei addoli. 17 Galw'r ebediaid i'r laddfa fawr.

A C ar ol y pethau hyn mi a glywais megis llef uchel gan dyrfa fawr yn y nef, yn dywedyd, Aleluia: a Iachawdwr-iaeth, a gogoniant, ac anrhydedd, a gallu, i'r Arglwydd ein Duw ni:

2 Oblegyd b cywir a chyfiawn yw ei b farnau ef: oblegyd efe a farnodd y buttain fawr, yr hon a lygrodd y ddaear â'i phuteindra, ac c a ddialodd waed ei weision ar ei llaw hi.

3 Ac eilwaith y dywedafant, Aleluia. d A'i mwg hi a gododd yn oes oesoedd.

4 A fyrthiodd e y pedwar henuriad ar hugain, a'r pedwar anifail i lawr, ac a addolafant Dduw, yr hwn oedd yn eistedd ar yr orfedd-faingc; gan ddywedyd, Amen; Aleluia.

5 A llef a ddaeth allan o'r orfedd-faingc, yn dywedyd, Moliennwch ein Duw ni, ei holl weision ef, a'r rhai ydych yn ei ofni ef, bychain a mawrion hefyd.

6 Ac mi a glywais megis llef tyrfa fawr, ac megis llef dyfroedd lawer, ac megis llef taranau cryfion, yn dywedyd, Aleluia: f oblegyd teyrnafodd yr Arglwydd Dduw Holl-alluog.

7 Llawenychwn, a gorfoleddwn, a rhoddwn ogoniant iddo ef: oblegyd daeth s priodas yr Oen, a'i wraig ef a'i parottodd ei hun.

8 A h chaniattawyd iddi gael ei gwisgo â lliain main glân a disglaier: canys y lliain main ydyw cyfiawnder y saint.

9 Ac efe a ddywedodd wrthyf, Ysgrifena, i Bendigedig yw y rhai a elwir i swpper neithior yr Oen. Ac efe a ddywedodd wrthyf, k Gwir eiriau Duw yw y rhai hyn.

10 Ac l mi a syrthiais wrth ei draed ef, i'w addoli ef. Ac efe a ddywedodd wrthyf, m Gwel na wnelech hyn: cyd-was ydwyf i ti, ac i'th frôdyr n y rhai fy ganddynt dyfiolaeth Iesu. Addola Dduw: canys tyfiolaeth Iesu ydyw yspred y brophwydoliaeth.

11 Ac mi a welais y nef yn agored; ac wele o farch gwyn; a'r hwn oedd yn eistedd arno a elwid p Fyddlon a Chywir, ac mewn cyfiawnder y mae efe yn barnu ac yn rhyfela.

12 A'i lygaid oedd fel ffiam dân, ac ar ei ben yr oedd coronau lawer: ac yr oedd ganddo enw yn ysgrifenedig, yr hwn ni wyddai neb ond efe ei hun:

13 Ac r yr oedd wedi ei wisgo â gwisg wedi ei throchi mewn gwaed: a gelwir ei enw ef, s Gair Duw.

14 A'r lluoedd oedd yn y nef a'i canlynafant ef ar feirch gwynion, t wedi eu gwisgo â lliain main, gwyn, a glân.

15 Ac u allan o'i enau ef yr oedd yn dyfod gleddyf llym, i daro y cenhedloedd ag ef: ac efe x a'u bugeilia hwynt â gwrwlen haiarn: ac y efe fydd yn fathru cerwyn win digofaint a lliid Duw Hollalluog.

16 Ac y mae ganddo ar ei wisg, ac ar ei forddwyd enw wedi ei 'sgrifenu, z BRENHIN BRENHINOEDD, AC ARGLWYDD ARGLWYDDI.

17 Ac mi a welais angel yn sefyll yn yr haul; ac efe a lefodd â llef t uchel, gan ddywedyd wrth yr holl adar oedd yn ehedeg t trwy ganol y nef, a Deuwch ac ymgwsgluch ynghyd i swpper y Duw mawr;

18 Fel y bwytaoch gig brenhinoedd, a chig pen-capteniaid, a chig y cedyrn, a chig meirch, a'r rhai fy yn eistedd arnynt, a chig holl ryddion a chaethion, a bychain a mawrion.

19 Ac mi a welais y bwyffil a brenhinoedd y ddaear, a'u lluoedd wedi ymgynnull ynghyd i wneuthur rhyfel yn erbyn yr hwn oedd yn eistedd ar y march, ac yn erbyn ei lu ef.

20 A daliwyd y bwyffil, a chyd ag ef b y gau-brophwyd, yr hwn a wnaeth wŷrthiau ger ei fron ef, trwy y rhai y twylodd efe y rhai a dderbyniafent nôd y bwyffil, c a'r rhai a addolafent ei ddelw ef. d Yn fyw y bwriwyd hwy ill dau i'r llyn tân c yn llosgi â brwmfan.

21 A'r lleill a laddwyd â f chleddyf yr hwn oedd yn eistedd ar y march, yr hwn oedd yn dyfod allan o'i enau ef: a'r holl adar a gawfant eu gwala o'u cig hwynt.

P E N. XX.

2 Rhwymo Satan dros fil o flynyddoedd. 5 Yr adgyfodiad cyntaf: 6 mai gwyn eu b y rhai fydd iddynt gyfran ynddo. 7 Gollwng Satan yn rhydd drachefn. 8 Gog a Magog. 10 Bwrw diabol i'r prall o dân a brwmfan. 12 Yr adgyfodiad diweddaf cyffredinol.

96. A C mi a welais angel yn disgyn o'r nef, a a chanddo agoriad y pydew diwaelod, a chadwyn fawr yn ei law.

2 Ac efe a ddaliodd b y ddraig, yr hen farph, yr hon yw diabol a Satan, ac a'i rhwymodd ef dros fil o flynyddoedd,

3 Ac a'i bwriodd ef i'r pydew diwaelod, ac a gauodd arno, ac a felodd arno ef, c fel na thwyllai efe y cenhedloedd mwyach, nes cyfiawni'r mil o flynyddoedd: ac ar ol hynny rhaid yw ei ollwng ef yn rhydd dros ychydig amfer.

4 Ae mi a welais d orfedd-feingciau, a hwy a eisteddafant arnynt, a c barn a roed

c i Cor. 6. 2, 3.

iddynt hwy: ac mi a welais f eneidiau y f Pen. 6. rhai a dorwyd eu pennau am dyttiolaeth 9 Iesu, ac am air Duw, g a'r rhai ni addol- g Pen. 13. asent y bwyffil h na'i ddelw ef, ac ni h Pen. 13. dderbyniafent ei nôd ef ar eu talcennau, 15, 16. neu ar eu dwylaw; a hwy a fuant fyw ac i a deyrnafasant gyd â Christ fil o flynydd- i Rhuf. 8. oedd. 17

5 Eithr y lleill o'r meirw ni fuant fyw drachefn, nes cyfiawni'r mil blynyddoedd. Dyma'r adgyfodiad cyntaf. Pen. 5. 10.

6 Gwynfydedig a sanctiaidd yw'r hwn fydd â rhan iddo yn yr adgyfodiad cyntaf: y rhai hyn nid oes i'r k ail farwolaeth k Pen. 2. awdurdod arnynt, eithr hwy a fyddant 11. a 21. l offeiriaid i Dduw ac i Grift, ac a deyrn- 8. asant gyd ag ef fil o flynyddoedd. 1 Esay 61. 6.

7 A phan gyfiawni'r mil blynyddoedd, gollyngir Satan allan o'i garchar; i Pedr 2. 9.

8 Ac efe a â allan i dwyllo'r cenhedloedd fydd ym mhedair congl y ddaear, m Gog a Magog, n i'w casglu hwy yng- Pen. 1. 6. hyd i ryfel; rhif y rhai fydd fel tywod y 2. 5. 10. môr. m Ezeec. 38. 2 a 39. 1. n Pen. 16. 14.

9 A hwy a aethant i fynu ar led y ddaear, ac a amgylchasant werfyll y saint, a'r ddinas anwyl: a thân a ddaeth oddi wrth Dduw i wared o'r nef, ac a'u hysodd hwynt.

10 A diabol, yr hwn oedd yn eu twyllo hwynt, a fwriwyd i'r llyn o dân a brwmfan, o lle y mae'r bwyffil a'r gau-brophwyd; t a p hwy a boenir ddydd a nos, yn oes oesoedd. o Pen. 13. 3. t ac y p o'mir bwynt.

11 Ac mi a welais orfedd-faingc wen fawr, a'r hwn oedd yn eistedd arni, oddi wrth wyneb yr hwn y ffordd q y ddaear a'r nef; a lle ni chafwyd iddynt. p Pen. 14. 10. q 2 Pedr 2. 19. a 3. 7, 10, 11.

12 Ac mi a welais y meirw, fychain a mawrion, yn sefyll ger bron Duw; r a'r llyfrau a agorwyd: s a llyfr arall a agorwyd, yr hwn yw llyfr y bywyd: a barnwyd y meirw wrth y pethau oedd wedi eu hysgrifenu yn y llyfrau, t yn ol eu gweithredoedd. r Dan. 7. 10. s Pen. 3. 5. a 13. 8. t Jer. 17. 10. a 32. 19.

13 A rhoddodd y môr i fynu y meirw oedd ynddo; a marwolaeth t ac uffern a roddafant i fynu y meirw oedd ynddynt hwythau: a hwy a farnwyd bob un yn ol eu gweithredoedd. Mat. 16. 27. Rhuf. 2. 6. Pen. 2. 23. t a'r bedd.

14 A u marwolaeth ac uffern a fwriwyd i'r llyn o dân. x Hon yw'r ail farwolaeth. u i Cor. 15. 26. 54. 55. x Pen. 21. 8.

15 A phwy bynnag ni chafwyd wedi ei 'sgrifenu yn llyfr y bywyd, bwriwyd ef i'r llyn o dân.

P E N. XXI.

1 Nef newydd, a daear newydd. 10 Jerusaleml newydd, a'i chyflawn gortreiaid. 23 Nid rhaid iddi wrth baul: gogeniant Duw yw ei goleuni hi: 24 brenhinoedd y ddaear yn dawyn eu cyfoeth iddi hi.

A C a mi a welais nef newydd, a daear newydd: canys y nef gyntaf a'r ddaear gyntaf a aeth heibio; a'r môr nid oedd mwyach.

2 A myfi Ioan a welais b y ddinas sanctiaidd, Jerusaleml newydd, yn dyfod oddi wrth Dduw i wared o'r nef, wedi ei pharottôl c fel priodas-ferch wedi ei thrwffio i'w gwr. 11. b Esay 51. 1. Gal. 4. 26. Heb. 11. 10. a 12. 22. a 13. 14. Pen. 3. 12. c Esay 61. Ezec. 43.

3 Ac mi a glywais lef t uchel allan o'r nef, yn dywedyd, Wele, y mae d pabell Duw gyd â dynion, ac efe a drig gyd â hwynt, a

10. 2 Cor. 11. 2. t fawr. d Lef 26. 11, 12. 7. 2 Cor. 6. 16. Pen. 7. 15.

hwy a fyddant bobl iddo ef, a Duw ei hun a fydd gyd â hwynt, ac a fydd yn Dduw iddynt.

4^e Ac fe fych Duw ymaith bob deigr oddi wrth eu llygaidd hwynt; a f marwol-aeth ni bydd mwyach, s na f thristwch, na llefain, na phoen ni bydd mwyach: oblegyd y pethau cyntaf a aeth heibio.

5 A dywedodd h yr hwn oedd yn eistedd ar yr orsedd-faingc, i Wele, yr wyf yn gwneuthur pob peth yn newydd. Ac efe a ddywedodd wrthyf, Ysgrifena: canys y mae k y geiriau hyn yn gywir ac yn fryddlon.

6 Ac efe a ddywedodd wrthyf, i Darfu. m Myfi yw Alpha ac Omega, y dechreu a'r diwedd. n I'r hwn fydd fychedig, y rhoddaf o ffynnon dwfr y bywyd yn rhad.

7 Yr hwn fydd yn gorchfygu, a etifedda f bob peth: ac o mi a fyddaf iddo ef yn Dduw, ac yntau a fydd i minnau yn fab.

8 p Ond i'r rhai ofnog, a'r digred, a'r ffaidd, a'r llofruddion, a'r putteinwyr, a'r fwyn-gyfareddwyr, a'r eilun-addolwyr, a'r holl gelwyddwyr, y bydd eu rhan yn q y llyn fydd yn llosgi â thân a brwmstan: yr hwn yw'r ail farwolaeth.

9 A daeth attaf un o'r f saith angel yr oedd y saith phiol ganddynt yn llawn o'r saith bla diwedda, ac a ymddiddanodd â mi, gan ddywedyd, Tyred, mi a ddangosaf i ti s y briodas-ferch, gwraig yr Oen.

10 Ac efe a'm dug i ymaith t yn yr yspryd i fynydd mawr ac uchel, ac a ddangosodd i mi u y ddinas fawr, Jerusalem fanctaid, yn disgyn allan o'r nef oddi wrth Dduw,

11 A gogoniant Duw ganddi: a'i goleu hi oedd debyg i faen o'r gwerthfawroccaf, megis maen jaspis, yn loyw fel grisial;

12 Ac iddi fur mawr ac uchel, ac iddi x ddeuddeg porth, ac wrth y pyrth ddeuddeg angel, ac enwau wedi eu hyfgrifenu arnynt, y rhai yw enwau deuddeg llwyth plant Israel.

13 O du y dwyrain, tri phorth; o du y gogledd, tri phorth; o du y dehau, tri phorth; o du y gorllewin, tri phorth.

14 Ac yr oedd mur y ddinas â deuddeg sylfaen iddo, ac f y ynddynt enwau deuddeg apostol yr Oen.

15 A'r hwn oedd yn ymddiddan â mi, z oedd â chorfen aur ganddo, i fesuro y ddinas, a'i phyrth hi, a'i mur.

16 A'r ddinas fydd wedi ei gosod yn be-deirongl, a'i hyd fydd gymmaint a'i lled. Ac efe a fesurodd y ddinas â'r gorsen, yn ddeuddeng mil o'ftadau. A'i hyd, a'i lled, a'i huchder, fydd yn ogymmaint.

17 Ac efe a fesurodd ei mur hi yn gant z phedwar cufydd a deugain, wrth fesur dyn, hynny yw, ciddo'r angel.

18 Ac adeilad ei mur hi oedd o faen jaspis: a'r ddinas oedd aur pur, yn debyg i wydr gloyw.

19 A feiliau mur y ddinas oedd wedi eu harddu â phob rhyw faen gwerthfawr. Y fail cyntaf oedd faen jaspis; yr ail, faphir; y trydydd, calcedon; y pedwerydd, smaragdus;

20 Y pummed, fardonycs; y chweched, tardius; y feithfed, crysolithus; yr wythfed, beryl; y nawfed, topazion; y degfed, crysoprasus; yr unfed ar ddeg, hyacinthus; y deuddegfed, amethystus.

21 A'r deuddeg porth deuddeg perl oeddynt; a phob un o'r pyrth oedd o un perl: a heol y ddinas oedd aur pur, fel gwydr gloyw.

22 A theml ni welais ynddi: canys yr Arglwydd Dduw Holl-alluog, a'r Oen, yw ei theml hi.

23 a A'r ddinas nid rhaid iddi wrth yr haul, na'r lleuad i oleuo ynddi: b canys gogoniant Duw a'i goleuodd hi, a'i goleuni hi ydyw yr Oen.

24 c A chenhedloedd y rhai cadwedig a rodiant yn ei goleuni hi: ac y mae bre-nhinoedd y ddaear yn dwyn eu gogoniant a'i hanrhydedd iddi hi.

25 d A'i phyrth hi ni cheuir ddim y dydd: canys e ni bydd nos yno.

26 A hwy a ddygant egoniant ac anrhy-dedd y cenhedloedd iddi hi.

27 f f Ac nid â i mewn iddi ddim afian, nac yn gwneuthur ffeidd-dra, na chel-wydd: ond y rhai fydd wedi eu hyfgrifenu s yn llyfr bywyd yr Oen.

f A phob peth afian, ac yn gwneuthur ffeidd-dra a chel-wydd, nid â iddi i mewn iddi: ond, &c.

Pen. 3. 5. a 20. 12.

P E N. XXII.

1 Afon dwfr y bywyd. 2 Pren y bywyd. 3 Ioan 5 Duw fydd oleuni i'w ddinas ei hun. 9 Efang-yr angel heb fynnu ei addoli. 18 Ni ellir rbeddi dim at air Duw, na thynnu dim oddi wrtho ef.

A C efe a ddangosodd i mi a afon bur o ddwfr y bywyd, disglaif fel grisial, yn dysod allan o orsedd-faingc Duw, a'r Oen.

2 f b Yngghanol ei heol hi, ac o ddau tu'r afon, yr oedd c pren y bywyd, yn dwyn deuddeg rhyw frwyth, bob mis yn rhoddi ei frwyth: a dail y pren oedd i iachâu y cenhedloedd.

3 A d phob melleidith ni bydd mwyach: f ond gorfedd-faingc Duw a'r Oen a fydd ynddi hi; a'i weision ef a'i gwafanaethant ef.

4 A e hwy a gânt weled ei wyneb ef; f a'i enw ef a fydd yn eu talcennau hwynt:

5 s Ac ni bydd nos yno; ac nid rhaid iddynt wrth ganwyll, na goleuni haul; oblegyd h y mae yr Arglwydd Dduw yn goleuo iddynt: a hwy a deyrnasant yn oes oesoedd.

6 Ac efe a ddywedodd wrthyf fi, i Y geiriau hyn fy ffyddlon a chywir. Ac Ar-glwydd Dduw y prophwydi fanctaid k a ddanfonodd ei angel i ddanges i'w waf-anaethwyr y pethau fy raid iddynt fod ar frys.

7 l Wele, yr wyf yn dysod ar frys: m gwyn ei fyd yr hwn fydd yn cadw geir-iau prophwydoliaeth y llyfr hwn.

8 A myfi Ioan a welais y pethau hyn, ac a'u clywais. A phan ddafu i mi glywed a gweled, n mi a fyrtiais i lawr i addoli ger bron traed yr angel oedd yn dangos i mi y pethau hyn.

9 Ac efe a ddywedodd wrthyf fi, o Gwel na wnelech: canys cyd-was ydwyf i ti, ac i'th frodyr y prophwydi, ac i'r rhai fy yn cadw geiriau y llyfr hwn. Addola Dduw.

10 p Ac efe a ddywedodd wrthyf fi, Na felia eiriau prophwydoliaeth y llyfr hwn: q oblegyd y mac'r amfer yn agos.

q Rhuf. 13. 11. Iago 5. 8. 1 Pedr 4. 7.

2 Tim. 11. Yr hwn sydd anghyfiawn, bydded
 3. 13. anghyfiawn etto; a'r hwn sydd frwnt, bydd-
 5. Elay 40. ed frwnt etto; a'r hwn sydd gyfiawn, bydd-
 10. a 62. ed gyfiawn etto; a'r hwn sydd sanctaidd,
 11. bydded sanctaidd etto.
 t Rhuf. 2. 12. Ac wele, yr wyf yn dyfod ar frys;
 6. a 14. 12. a'm gwobr sydd gyd â mi, i roddi t i bob
 Mat. 16. un fel y byddo ei waith ef.
 27. 13. Myfi yw Alpha ac Omega, y dechreu
 u. Esay 41. a'r diwedd, y cyntaf a'r diweddaf.
 4. a 44. 6. 14. Gwŷn eu byd y rhai sy yn gwneuthur
 Pen 1. 8. ei orchymynion ef, fel y byddo iddynt
 11. a 21. 6. † fraint ym mhren y bywyd, ac y gallont
 † gyfawnd- † fraint i mewn trwy'r pyrrh i'r ddinas.
 der, neu, a'waur-
 dod.
 x i Cor. 6. 15. x Oddi allan y mae'r cwn, a'r fwyn-
 9. 10. gyfareddwyr, a'r putteinwyr, a'r llofrudd-
 Gal. 5. 21. ion, a'r eilun-addolwyr, a phob un a'r sy yn
 Col. 3. 6. caru ac yn gwneuthur celwydd.
 Pen. 9. 20, 21. a 16. y Myfi Iesu a ddanfonaiss fy angel i
 21. 8. dyfodiolaethu i chwi y pethau hyn yn yr eg-
 y Pen. 4. 1. lwyfi. z Myfi yw Gwreiddyn a Hiliogaeth
 z Pen. 5. 5. Dafydd, a'r a Seren fore eglur.
 a Num. 24. 17.
 Zec. 6. 12. z Peidr 1. 19. Pen. 2. 28.

17. Ac y mae'r Ysryd a'r briodas-ferch
 yn dywedyd, Tyred. A'r hwn sydd yn
 clywed, dyweded, Tyred. b A'r hwn sydd b Esay
 â syched arno, deued: a'r hwn sydd yn 15. 1.
 ewyllysio, cymmered ddwfr y bywyd yn Pen. 21. 6.
 rhad.
 18. Canys yr wyf fi yn tystiolaethu i bob
 un sydd yn clywed geiriau prophwydol-
 iaeth y llyfr hwn, c Os rhydd neb ddim at c Deut. 4.
 y pethau hyn, Duw a rydd atto ef y plaau 2. a 12.
 sy wedi eu hysgrifenu yn y llyfr hwn: 32.
 19. Ac o thyn neb ymaith ddim oddi wrth Diar. 30. 6.
 eiriau llyfr y brophwydoliaeth hon, d Duw d Ecsod.
 a dynn ymaith ei ran ef † allan o lyfr y 32. 33.
 bywyd, ac allan o'r ddinas sanctaidd, ac † oddi 32. 33.
 oddi wrth y pethau sydd wedi eu hysgrifenu † oddi
 yn y llyfr hwn. bren y
 20. Yr hwn sydd yn tystiolaethu y pethau bywyd.
 hyn, sydd yn dywedyd, Yn wir, yr wyf yn
 dyfod ar frys. Amen. Yn wir, tyred Ar- c Rhuf.
 glwydd Iesu. 16. 20. 24.
 21. c Gras ein Harglwydd ni Iesu Crist z Thei. 3.
 fyddo gyd â chwi oll. Amen. 18.

D I W E D D.

I'r unig Dduw y byddo'r Gogoniant.

TABL Swyddau a Graddau Dynion.

Patriarch, neu Dadau Teuluoedd, megis *Abraham*, *Isaac*, a *Jacob* a'i Feibion.

Barnwyr, Goruch-lywiawdwyr amserol a ofodid yn ddigytrwng gan Dduw ar blant *Israel*.

Brenbinaedd, a'r rhei ni naill ai ar yr holl Deyrnas, neu ynte, wedi i'r deg Llwyth gwympo ymaith, ar *Juda* neu *Israel*.

Henuriaid, Seneddwyr, y LXX, neu'r Sanhedrin. *Swyddogion*, Rhaglawiad, Strydod, neu Ddihenyddwyr.

Barnwyr, Is-lywiawdwyr, y cyfryw ag a farnent amrafaelion mewn dinafoedd neillduol.

Israellaid, Hebreaid, hiliogaeth *Jacob*.

Hebrewr o'r *Hebreaid*, Israellaid wrth ei ddechreuad.

Profelyt y *Gyfammod*, yr hwn a enwaedwyd, ac a ufuddhaodd i'r holl Gyfraith.

Profelyt y *Porth*, neu ddieithr, yr hwn a addolai un Daw, eithr a arhosai yn ddiennwadedig.

Swyddogion dan Unbeniaid yr *Assyriaid* neu'r *Perfiaid*.

Tirfatha, neu *Lywiawdwr* a ofodid dan *Frenhin*-oedd *Assyria* neu *Persia*.

Pennau'r Gaeth-glud, y *Pennaf* o bob Llwyth neu Deulu, a frith-lywodraethai tra parhaodd y *Caethi*-wed.

Dan Unbeniaid y *Groegiaid*.

Goruch-swyddogion.

Maccabeaid, Gwrthdychiaid *Judas Maccabeus*, *Arch-offeiriad*, a lywodraethent ag *Awdurdod* frenhinol.

Dan Ymerodron *Rhufain*.

Rhaglawiad, neu *Lywiawdwyr*, a anfonid o *Rufain* ag *Awdurdod* ymerodrol.

Tetreire, y rhai oedd ganddynt *Awdurdod* frenhinol mewn pedair Talaith.

Proconsulaid, neu *Raglawiad Talcithiau*.

Is-swyddogion.

Publicanod, neu *Gasglwyr Trethau*.

Canuriaid, neu *Capteniaid* ar gant o wŷr.

Swyddogion Eglwysig, neu *Seftiau* o *Ddynion*.

Arch-offeiriad, yr unig rai a allent fyned i'r *Gysfegr* sancteiddiolaf.

Ail-Offeiriad, neu *Sagan*, a wasanaethent *Swydd* yr *Arch-offeiriad*, os byddai anallu arno.

Arch-offeiriad y *Rhyfel*, a neillduid o achos *Taith*.

Offeiriad, *Lefiaid* o *Feibion Aaron*, dosparthedig yn bedwar dosparth ar hugain, a wasanaethent yn y *Deml* bob wythnos yn eu cylch.

Lefiaid, o *Lwyth Lefi*, ond nid o *Deulu Aaron*; o'r rhain yr oedd tair gradd, *Gerfoniaid*, *Cobathiaid*, a *Merariaid*, amryw feibion *Lefi*.

Nethiniaid, Rhag-weision yr *Offeiriad* a'r *Lefiaid* (nid o'u *Llwyth*) i dynnu dwir, a thorri cynnud, &c.

Prophwydi, a elwid yn yr hen am'er *Gweledyddion*, a rag-fynegent bethau i ddytodd, ac a ddatgangent farnedigaethau Duw.

Plant y Prophwydi, eu Disgyblion, neu eu *Hysgol*-heigion.

Doethion, a elwid felly mewn cyffelybiaeth i'r *Magi* o'r *Dwyrain*, neu'r *Philosophyddion* *Cenhedlig*.

Ysgrifenyddion, a sgrifentent ac a ddeonglent y *Gyfraith*.

Ymresymwyr, a godent ac a derfynent *Gwestiynau* o'r *Gyfraith*.

Rabbiniaid, neu *Ddoethoriaid*, *Athrawon Israel*.

Libertiniaid, *Gwyr* rhyddion o *Rufain*, y rhai, a hwynt yn *Iuddewon*, neu'n *Brofelytiaid*, oedd ganddynt *Synagog* neu *Dŷ Gweddi* iddynt eu hunain.

Gauloniaid, neu *Galileaid*, a gymmerent arnynt fod yn anghyfreithlon ufuddhau i *Swyddog* *Cenhedlig*.

Herodaniaid, a gyflunient eu *Cresydd* i'r amferau, ac yn enwedig a wenhieithient *Herod*.

Epicureaid, a ofodent eu holl ddedwyddwch mewn pleierau.

Stoiciaid, a wadent *Ryddid* yr *Ewyllys*, ac a fynent ddigwyddo pob peth wrth *Anghenrhaid* tyng-hedfennol.

Sinon Magus, *Awdwr* *Heresi* y *Gnosticiaid*, a ddyf-gent y byddai dynion cadwedig wrth eu gwybodaeth, er cynddrwg fyddai eu harferion.

Nicolaiaid, *Disgyblion* *Nicolas*, un o'r faith *Diacon* cyntaf, a ddyf-godd fod gwragedd yn gyffredin.

Nazareaid, y rhai dan adduned a ymgadwent oddi wrth win, &c.

Nazareniaid, *Iuddewon* yn proffesu *Cristianogrwydd*.

Zelotiaid, *Sicarii*, neu *Lofruddiaid*, a dybient fod ganddynt *awdurdod* i wneud pob anfad gyflafan, dan eigus y *Gyfraith*.

Phariseaid, *Ymddidolwyr* a ddiystyrent bawb eraill, o ran tyb am eu *Sanctiedd* wrth eu hunain.

Saduceaid, a wadent *Adgyfodiad* y *Meirw*, *Angylion*, ac *Ysphydion*.

Samariaid, *Proffesiwyr* cymmysg, o *Genhedloedd* ac *Iuddewon*, hiliogaeth yr *Assyriaid* a anfonwyd i *Samaria*.

Apostolion, *Cenhadau*, neu *Anfonedigion*; hwynt-hwy a anfonwyd gan ein *Hiachawdwr*, herwydd eu rhif, a alwyd, *Y Deuddeg*.

Esgobion, *Gwrthdychiaid* yr *Apostolion* yn rheolaeth yr *Eglwys*.

Diaconiaid, *Swyddogion* a ddewiswyd gan yr *Apostolion* i ofalu am eu *Tlodion*.

TABL AMSER.

1 A Bib, neu Nisan,	Rhan o Fis	1 { <i>Maawrth</i> .	7 <i>Ethanim</i> , neu Tisri,	Rhan o Fis	7 { <i>Medi</i> .
2 <i>Zif</i> , neu <i>Jair</i> ,		2 { <i>Ebril</i> .	8 <i>Bul</i> , neu <i>Marcesuan</i> ,		8 { <i>Hydref</i> .
3 <i>Sifan</i> ,		3 { <i>Ebrill</i> .	9 <i>Cisleu</i> ,		9 { <i>Tachwedd</i> .
4 <i>Tamuz</i> ,		4 { <i>Mai</i> .	10 <i>Tebeth</i> ,		10 { <i>Tachwedd</i> .
5 <i>Ab</i> ,		5 { <i>Mai</i> .	11 <i>Sebat</i> ,		11 { <i>Rhagfyr</i> .
6 <i>Elul</i> ,		6 { <i>Mebefn</i> .	12 <i>Adar</i> , neu <i>Feadar</i> ,		12 { <i>Ionawr</i> .

Dyddiau'r Wythnos.

Y Dydd 1 o'r Wythnos,	<i>Dydd Sul</i> .
<i>Yr 2 Dydd</i> ,	<i>Dydd Llun</i> .
<i>Y 3 Dydd</i> ,	<i>Dydd Mawrth</i> .
<i>Y 4 Dydd</i> ,	<i>Dydd Mercur</i> .
<i>Y 5 Dydd</i> ,	<i>Dydd Iou</i> .
<i>Y 6 Dydd</i> ,	<i>Dydd Gwener</i> .
<i>Y 7 Dydd</i> , neu'r <i>Sabboth</i> ,	<i>Dydd Sadwrn</i> .

Oriau'r Dydd.

Y <i>R Awr</i> 1,	0 6 o'r Gloch i 7	} y Bore.
<i>Yr 2 Awr</i> ,	0 7 i 8	
<i>Y 3 Awr</i> ,	0 8 i 9	
<i>Y 4 Awr</i> ,	0 9 i 10	
<i>Y 5 Awr</i> ,	0 10 i 11	
<i>Y 6 Awr</i> ,	0 11 i 12	

Y 7 Awr,	0 12 i 1	} Brydnawon.
<i>Yr 8 Awr</i> ,	0 1 i 2	
<i>Y 9 Awr</i> ,	0 2 i 3	
<i>Y 10 Awr</i> ,	0 3 i 4	
<i>Yr 11 Awr</i> ,	0 4 i 5	
<i>Y 12 Awr</i> ,	0 5 i 6	

Gwyliaidwriaethau.

Y *Wyliaidwriaeth* gyntaf, o'r bawr byd new ar glach o nos.
Yr ail, neu'r ganol, o new byd banner nos.
Y drydedd, neu *Ganiad* y *Celliog*, o banner nos byd dri ar gloch y bore.
Y bedwaredd, neu'r *Wyliaidwriaeth* fore, o dri byd y bore.

T A B L A U

Arian, Pwysau, a Mesurau, crybwyllledig yn yr Yfgrhythyr Lan; wedi eu troi yn rhai Brutanaidd, drwy awdurdod y Gwyr mwyaf a 'sgrifenasant ar y testyn hwnnw: a gyfansoddwyd gan Risiart Morys, Golygwr yr Argraphiad hwn o'r Bibl.

T A B L Arian Iuddewig.

		Punt	swllt	cein.
G E R A.	$\frac{1}{20}$ ran o Sicl.	0	0	1 $\frac{4}{5}$
Zuza, neu Dracmon, 1 Sam. 9. 8. Tobit 5. 14.	$\frac{1}{4}$ Sicl.	0	0	7
Traian Sicl, Nehem. 10. 32.	$\frac{1}{2}$ Sicl.	0	0	9 $\frac{4}{5}$
Beca, Arian y Deyrn-ged, Mat. 17. 24.	$\frac{3}{2}$ Sicl.	0	1	2 $\frac{1}{5}$
Sicl.		0	2	4 $\frac{1}{4}$
Mane, a gyfieithir Punt, 1 Bren. 10. 17. Ezra 2. 69.	50 Sicl.	5	17	8 $\frac{1}{5}$
Talent, 60 Mane.	3000 Sicl.	353	3	9 $\frac{4}{5}$
Talent Aur.		5651	0	9 $\frac{4}{5}$
Sicl Aur.		1	17	8
Dracmon Aur, Ezra a Nehem. a gyfieithir Swllt, 1 Cron. 29. 7. $\frac{1}{2}$ Sicl Aur.		0	18	10

Y Sicl, yw'r Arian, neu'r Darn Arian, a grybwyllir am dano yn Gen. 20. 16. a 33. 19. a 37. 28. a 45. 22. Jos. 24. 32. Job 42. 11. Zec. 11. 12. Mat. 17. 27. a 26. 15. Act. 7. 16. a 19. 19. a mannau eraill o'r Yfgrhythyr; oddi eithr y Deryn Arian, 1 Sam. 2. 36. yr hwn yw'r un a'r Gera.

Daliwch fulw, E gyfrifir yr Arian yn y Tabl hwn, yn ol Ystándart y Mint yn y Twr Gwyn yn Llundain, 5 f. 2 c. yr Wns: a'r Aur 4 p. 2 f. 8 c. 16 i i.

T A B L Pwysau Iuddewig, yn Bwysau Troy Brutanaidd.

		Pwys	wns	p. c.	gr.
G E R A.	$\frac{1}{20}$ o Sicl.	0	0	0	10 $\frac{1}{2}$
Zuza.	$\frac{1}{4}$ Sicl.	0	0	2	6 $\frac{1}{5}$
Beca.	$\frac{1}{2}$ Sicl.	0	0	4	13 $\frac{1}{5}$
Sicl y Cyffegr, $\frac{1}{2}$ Wns Avoirdupoize, 218 $\frac{3}{4}$ gr.		0	0	9	2 $\frac{3}{4}$
Mane, Pwys.	60 Sicl.	2	3	6	21
Talent, 50 Mane.	3000 Sicl.	113	11	3	18
Sicl y Brenhin, neu halogedig, wrth ba un y pwyfid gwallt Absalom, 2 Sam. 14. 26. $\frac{1}{2}$ Sicl y Cyffegr.					

Daliwch fulw, 24 Gronyn yn y Pwys Ceiniog, 20 p. c. neu 480 gr. yn yr Wns Droy; a 12 Wns, neu 5760 gr. yn y Pwys. A 437 $\frac{1}{2}$ Gronyn yn yr Wns Avoirdupoize; a 16 Wns, neu 7000 gr. yn y Pwys.

T A B L

T A B L Gwlyb-fesurau Iuddewig, yn Fesurau Gwin Brutanaidd.

		gal.	pint.
L O G, yr un gynhwysiad a Csestes <i>Athen.</i>	$\frac{1}{2}$ o Bath.	0	1 $\frac{1}{16}$ $\frac{1}{8}$
Cab.	$\frac{1}{8}$ o Bath.	0	4 $\frac{1}{8}$
Hin.	$\frac{1}{8}$ o Bath.	1	5 $\frac{1}{8}$
Sat, neu, Sea.	$\frac{1}{3}$ o Bath.	3	3 $\frac{1}{8}$
Bath.		10	2 $\frac{1}{8}$
Corus, neu Homer.	10 Bath.	103	2 $\frac{1}{8}$

Daliwch fulw, 76 Pwys Troy, o Ddwfr croyw cyffredin, a leinw Lestr o Droedfedd bedronglog : 253 $\frac{1}{4}$ Gronyn yn y Fodfedd : 28 $\frac{7}{8}$ Modfedd yn y Pint : ac 8 Bint, neu 231 Modfedd, yn y Galwyn o Win.

Y Mor tawdd, yn ol 1 *Bren.* 7. 26. a annai 2000 o Bathau; ac yn ol 2 *Cron.* 4. 5. a ddaliai 3000 o Bathau : hynny yw, dwy fil a arferid ynddo yn gyffredin, a thair mil ar Uchel-wyliau, yr hyn oedd ei gyflawn gynhwysiad.

T A B L Sych-fesurau Iuddewig, yn Fesurau Yd Brutanaidd.

		gal.	pint.
C A B.	$\frac{1}{16}$ o Epha.	0	3 $\frac{1}{16}$ $\frac{1}{8}$
Omer, neu Gomer.	$\frac{1}{16}$ o Epha.	0	7 $\frac{1}{16}$
Sat, neu Sea, a gyfieithir Peccaid, <i>Mat.</i> 13. 33.	$\frac{1}{3}$ o Epha.	2	7 $\frac{1}{8}$
Epha, yr un gynhwysiad a Bath.		8	7 $\frac{1}{8}$
Lethec, <i>Hosea</i> 3. 2.	5 Epha.	44	3 $\frac{1}{8}$
Corus, Comer, neu Homer.	10 Epha.	88	6 $\frac{1}{8}$

Daliwch fulw, 33 $\frac{3}{4}$ Modfedd bedronglog yn y Pint : ac 8 Bint, neu 268 $\frac{4}{5}$ Modfedd yn y Galwyn o Yd : ac 8 Galwyn yn y Bwysel, neu Fesur *Caerwynt*, o 18 $\frac{1}{2}$ Modfedd drwyddo, ac 8 Modfedd o ddyfn, yn ol yr Ystatut.

T A B L Hyd-fesurau Iuddewig.

		Cuf. y Cyff.	Cuf. yr Aipht.
		tr. mod.	troed. mod.
L L E D Bys, <i>Heb.</i> Etzba.	$\frac{1}{2}$ o Gufydd.	0 1 $\frac{1}{2}$	0 0 $\frac{1}{16}$
Lled Llaw, neu Ddyrnfedd, <i>Heb.</i> Tophac.	$\frac{1}{8}$ o Gufydd.	0 4 $\frac{1}{8}$	0 3 $\frac{1}{16}$
Rychwant lleiaf, <i>Heb.</i> Zereth.	$\frac{1}{3}$ o Gufydd.	0 8 $\frac{1}{3}$	0 6 $\frac{1}{8}$
Rychwant mwyaf.	$\frac{1}{2}$ Cufydd.	1 0 $\frac{1}{2}$	0 10 $\frac{1}{8}$
Cufydd y Cyffegr, <i>Heb.</i> Amma, neu, Gomed, a elwir Cufydd a Dyrnfedd, <i>Ezec.</i> 40. 5. a 43. 13. a Cufydd mawr, <i>Ezec.</i> 41. 8. yr un a Chufydd <i>Babilon</i> , 2 $\frac{1}{16}$ $\frac{1}{8}$ $\frac{1}{16}$ Droedfedd.	2 0 $\frac{3}{4}$		
Cufydd <i>Memphis</i> yn yr Aipht, $\frac{3}{4}$ o Gufydd y Cyffegr; a elwir Cufydd Gwr, <i>Deut.</i> 3. 11. a Chufydd Dyn, <i>Dat.</i> 21. 17. 1 $\frac{1}{16}$ $\frac{1}{8}$ $\frac{1}{16}$ Droedfedd.			1 8 $\frac{1}{4}$
Gwrhyd.	4 Cufydd.	8 3	6 10 $\frac{1}{2}$
Corfen, <i>Heb.</i> Cane, <i>Ezec.</i> 40. 5, &c.	6 Chufydd.	12 4 $\frac{1}{2}$	10 3 $\frac{3}{4}$
Elinyn Mesur Tir yr Aipht, <i>Heb.</i> Cebel.	80 Cufydd.	165 0	137 6

Daliwch fulw, Mai ansicr pa Gufydd a arferid fynychaf gan yr Iuddewon. Tyb yr enwoccaf Syr *Isaac Newton* yw, fod iddynt ddwyn Cufydd eu Tadau gyd a hwynt o *Caldea* i *Syria*; yna, pan aethant i'r Aipht, iddynt ddysgu Cufydd yr Aipht-iaid, yr hwn a alwent Cufydd Cyffredin, ac a arferent ar achosion cyffredin, a'r llall mewn materion perthynol i Grefydd.

TABL Ymdaith Fesurau Iuddewig.

	Cuf. y	Cyff.	Cuf. yr	Aipht.
	mill. llam. troed.	mill. llam. troed.	mill. llam. troed.	
Y Stadia, neu Ystad, Heb. Aftaduta. 400 Cufydd.---	0	165 0	0	137 2
Taith Diwrnod Sabbath.---	2000	Cufydd.---	0	687 3
Milltir, Heb. Berath.---	4000	Cufydd.---	1	319 1
Parasang Persia.---	3	Milltir.---	4	957 3
Taith Diwrnod.---	24	Milltir.---	37	268 4
<i>Daliwch fulw, 5 Troedfedd yn y Llam, a 1056 Llam yn y Filltir.</i>				

TABL Arwyneb-fesurau Iuddewig, wedi eu cymharu a Mesurau Brutanaidd.

RHeol, Amblygwch yr Hyd wrth y Lled, a bydd y cynhwysiad yn Gufyddau ysgwar : Amblygwch y rheini a $4 \frac{1}{2}$, y Troedfeddau ysgwar mewn Cufydd y Cyffegr (neu a $2 \frac{1}{10} \frac{5}{10}$ y Troedfeddau mewn Cufydd Cyffredin) a bydd y cynhwysiad yn Droedfeddau ysgwar.

Allor yr Arogl-darth (*Ecfod.* 30. 2.) 1 Cufydd ei hyd, ac 1 Cufydd ei lled, a wna 1 Cufydd ysgwar ; neu $4 \frac{1}{2}$ Troedfedd.

Bwrdd y Baia dangos (*Ecfod.* 25. 23.) hyd 2 Gufydd, lled 1 Cufydd, a wna 2 Gufydd ysgwar ; neu $8 \frac{1}{2}$ Troedfedd.

Ystyllod y Tabernacl (*Ecfod.* 26. 16.) hyd 10 Cufydd, lled 1 $\frac{1}{2}$ Cufydd, a wna 15 Cufydd ysgwar ; neu $63 \frac{3}{4}$ Troedfedd.

Y Drugareddfa (*Ecfod.* 25. 17.) hyd 2 $\frac{1}{2}$ Gufydd, lled 1 $\frac{1}{2}$ Cufydd, a wna 3 $\frac{1}{2}$ Cufydd ysgwar ; neu $15 \frac{1}{8}$ Troedfedd.

Y Cynteddfa (*Ecfod.* 27. 18.) hyd 100 Cufydd, lled 50 Cufydd, a wna 5000 Cufydd, neu $\frac{1}{2}$ Aroua ; yr hyn yw 21,275 Troedfedd, neu 1 Chwarter Acr, 38 Perc, 39 $\frac{1}{2}$ Troedfedd.

Tir y Lefaid (*Num.* 35. 3, 4, 5.) oedd 1000 Cufydd ysgwar o bob un o bedwar tu'r Ddinas, yn gwneuthur 1,000,000 Cufydd, neu 100 Aroua ; a wna 97 Acr, 2 Chwarter, 29 Perc.

Tir pob Dinas, 400 Aroua ; a wna 390 Acr, 2 Chwarter, 36 Perc.

Tir yr 48 Ninas, 19,200 Aroua, a wna 18,754 Acr, 3 Chwarter, 8 Perc.

Aroua, yw Mesur o Dir, yn cynnwys 10,000 Cufydd ysgwar, yr hwn a gyfieithwn ni *Cysfair* : fe wna 42,550 Troedfedd ; neu 3 Chwarter Acr, 36 Perc, 79 Troedfedd.

Daliwch fulw, 144 Modfedd ysgwar yn y Droedfedd, 9 Troedfedd yn y Llathen ; 30 $\frac{1}{2}$ Llathen, neu 272 $\frac{1}{2}$ Troedfedd, yn y Perc, 40 Perc yn y Chwarter Acr, a 4 Chwarter yn yr Acr Ystatut.

TABL rhai o Arian a Phwyfau Rhufain.

	f.	c.	ff.
T Eruncius, Gr. Lepton, Hatling, Marc 12. 42. Luc 12. } 59. a 21. 2. } $\frac{1}{10}$ o'r Denarius. } 0 0 0 $\frac{4}{10}$			
Quadrans, Ffyrlling, Mat. 5. 26. Marc 12. 42. } $\frac{1}{40}$ o'r Denarius. --- 0 0 0 $\frac{8}{10}$			
Sembela. --- } $\frac{1}{20}$ o'r Denarius. --- 0 0 1 $\frac{6}{10}$			
As, neu Libela, Ffyrlling, Mat. 10. 29. Luc } 12. 6. Pwys o Bres. } $\frac{1}{10}$ o'r Denarius. --- 0 0 3 $\frac{2}{10}$			
Sestertius. --- } $\frac{1}{4}$ Denarius. --- 0 2 0 $\frac{8}{10}$			
Quinarius. --- } $\frac{1}{2}$ Denarius. --- 0 4 0 $\frac{6}{10}$			
Denarius y Consoliaid, Cciniog, Mat. 18. 28. a 20. 2. a 22. 19, &c. } $\frac{1}{4}$ ran o'r Wns Rufeinaidd, 62 $\frac{3}{4}$ Gronyn. --- } 0 8 0 $\frac{2}{10}$			
Denarius y Cesariaid, $\frac{1}{4}$ ran o'r Wns, 54 $\frac{3}{4}$ gr. Dracma. --- 0 7 0 $\frac{2}{10}$			
Sestula, neu Solidus Aur, Swllt, $\frac{1}{2}$ o'r Wns, 73-gr. --- 12 6 3 $\frac{4}{10}$			
Aureus,			

Aureus, a elwid hefyd Solidus, dwbl bwys y Denarius. 109½ gr. 18 10 1 ⅔
 Aureus y Consuliad. 125½ gr. 21 6 2 ⅓

Daliwch fulw, 438 Gronyn Troy, neu 576 gr. Rhufeinaidd, yn yr Wns; a 12 Wns, neu 5256 gr. Troy, neu 6912 gr. Rhufeinaidd, yn y Pwys.

Yr un Mwnai yw'r Teruncius a'r Quadrans Rhufeinaidd, ¼ Pwys o Bres; ond gan nad oedd iddynt hwy Fath i gyfateb i'r Lepton Groegaidd, fe a'i cyfieithwyd yn Lladin, Teruncius.

TABL prif Ehang-fesurau Rhufain, yn Fesurau Gwin Brutanaidd.

		gal.	pint.
S ectarius, Marc 7. 4. a gyfieithwyd yn feius Ysten; ⅛ o'r Congius.	o	1	⅓ ⅓ ⅓
Congius, Galwyn. 10 Pwys Rhufain.	o	7	⅓ ⅓ ⅓
Modius, Mat. 5. 15. Marc 4. 21. Luc 8. 16. a 11. 33. a gyfieithwyd } Llestr. 16 Sectarius.	2	3	⅓ ⅓ ⅓
Urna. 4 Congius.	3	4	⅓ ⅓ ⅓
Amphora. 8 Congius.	7	1	⅓ ⅓ ⅓
Culeus. 20 Amphora.	143	5	⅓ ⅓ ⅓
Metretes, Ioan 2. 6. a gyfieithwyd Ffircyn; Metretes Syria ydoedd, ac o'r un gynhwyfiad a Galwyn Rhufain.			

TABL Hyd-fesurau Rhufain.

		llam.	troed.	mod.
D igitus, --- Bysfedd. --- ⅓ o Droedfedd. --- o	o	0	0	⅓ ⅓ ⅓
Uncia, --- Modfedd. --- ⅓ o Droedfedd. --- o	o	0	0	⅓ ⅓ ⅓
Palmus, --- Dyrnfedd. --- ¼ Troedfedd. --- o	o	0	2	⅓ ⅓ ⅓
Pes, --- Troedfedd. --- o	o	0	11	⅓ ⅓ ⅓
Palmipes, --- Troedfedd a Dyrnfedd. 1 ¼ Droedfedd. --- o	1	2	½	
Cubitus, --- Cusydd. --- 1 ½ Droedfedd. --- o	1	5	⅓ ⅓ ⅓	
Gradus, --- Cam. --- 2 ½ Droedfedd. --- o	2	5		
Passus, --- Llam. --- 5 Troedfedd. --- o	4	10		
Stadium, --- Ystad. --- 125 Llam. --- 120	4	2		
Milliare, --- Milltir. --- 8 Ystad, neu 1000 Llam. 966	3	4		

TABL rhai o Arian a Phwysau Athen.

	p.	f.	c.
D racme, Luc 15. 8. ⅛ o'r Wns, 67 Gronyn. --- o	o	0	8 ⅓ ⅓ ⅓
Didracmon, Mat. 17. 24. 2 Dracme. --- o	1	5	⅓ ⅓ ⅓
Tetradracmon, neu Stater, 4 Dracme. --- o	2	10	⅓ ⅓ ⅓
Pentadracmon, 5 Dracme. --- o	3	7	⅓ ⅓ ⅓
Mna, neu Mina, Luc 19. 13, &c. Pwys, Punt, 100 Dracme, } 12 ½ Wns. --- } 3	12	1	⅓ ⅓ ⅓
Talanton, yr hon yw Talent yr Apocrypha, 60 Mina. --- 216	7	0	⅓ ⅓ ⅓

TABL prif Ehang-fesurau Athen, yn Fesurau Gwin Brutanaidd.

	gal.	pint.
C otyle, Mawaid. --- o	0	0 ⅓ ⅓ ⅓
Clestes, 2 Cotyle, ⅓ o'r Cous, 8400 Gronyn. --- o	1	⅓ ⅓ ⅓
Coinics, 1 ½ Clestes, Dat. 6. 6. --- o	1	⅓ ⅓ ⅓
Cous, Galwyn. --- o	6	⅓ ⅓ ⅓
Medimnos, 10 Coinics. --- 2	1	⅓ ⅓ ⅓
Metretes, 12 Cous. --- 10	2	⅓ ⅓ ⅓

Hyd-fesurau Athen. Dyrynffedd, Troedffedd, Cusydd, &c. Yr un ydynt a'r rhai Brutanaidd.

DIWEDD.

